

بۆدابهزاندنی جوورهها کتیب: سردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

پدای داتلود کتایههائی مختلف مراجعه: (منتدی اقرا الثقافی)

www.iqra.ahlamontada.com

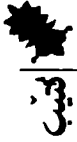
www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (کوردی ، عربی ، فارسی)

ناسنامەى

حزبە كور دستانىپەگان

پەوتيان - ئىدىيۇلۇڭيان - ھەلسەنگاندنيان

ناسنامہ

نوم: ناسنامہء حزیبہ کورستانہکان
بابہت: تویژینموہ
نومسمر: مسعود مبدانخالق
پینداچونموہ: کومہلیک رؤشعبیر
چاپخانہ: ہیئتی
چاپ: یکم / 2012
تیراژ: (2000) دانہ
بهرہم: ۱۳۴

له بهرلومبهرایهتی گشتی کتیبخانہ گشتیبهکان ژمارہی سپاردنی (۱۹۴ ای سالی (۲۰۱۰ ای پینراوہ.

07504671394

07501181919

07504885903

hawler.chap@gmail.com

ناسنامەى

حزبە كور دەستانبەكان

رەوتيان - ئايدىيولۇزىيان - ھەئسەنگاندنيان

مسعود عبدالخالق

ھەولبىر/۲۰۰۹

دهروازه‌کان

له دواى راپه‌پىنى ۱۹۹۱ كۆمه‌لېك نووسين له‌باره‌ى ميژووى نوئى شوپش و حزبه كوردستانيه‌كان له‌سەر شيوه‌ى (بیره‌وه‌رى و نه‌زمونه‌كانى كه‌سيئى) بلاوكراوه، هه‌رچه‌نده كه‌لينيكي پرکردۆته‌وه، به‌لام بۆ نه‌وه‌ى بېته سه‌رچاوه‌يه‌كى ميژووى وشه‌كادىمى، شه‌وا به‌لايه‌ن كه‌مه‌وه سى كه‌م و كورپى له‌زۆريه‌يان به‌ دى ده‌كرى:

۱- نووسينه‌كان زياتر برىتويه له‌و پرووداوانه‌ى كه‌ نووسه‌ر خۆى تىاي بووه، واته‌ ته‌نها به‌شيكه له‌ پرووداوه ميژوويه‌كان نه‌ك گشتى.

۲- به‌زۆرى به‌ لاي نه‌ و پرووداوانه‌چويه‌ كه‌ زياتر له‌ خزمه‌ت شه‌وا لايه‌ بى كه‌ خۆى واتىايه‌تى.

۳- خۆ نه‌گه‌ر به‌شيكى تريس له‌و نووسينه‌انه هه‌وليان دابى هه‌مه‌لايه‌ن و زانستيانه بنووسنه‌وه، شه‌وا له‌ سه‌رده‌مىكى بارى ده‌روونى وا نووسرايته‌وه كه‌ كوردستان مه‌ست ببوو به‌ دوويه‌ره‌كى و براكوژى و ده‌مارگيرى حزبىيه‌تى، تا شه‌وا راده‌يه خه‌ريك بوو حزبىيه‌تى بېته عه‌شيره‌تگه‌رى و ريساي كۆنى كۆمه‌لگه‌ى بىابانى (انصراخك- الهزبى- ظالماؤمظلوما) په‌په‌رو بگه‌رى، نيت چى بگه‌رايه له‌لايه‌ن حزبه‌كه‌ى راست و دروست بوو، لاي به‌رامبه‌رىيش هه‌ر چه‌وت، پىوانه‌كان وه‌رگه‌را بوو حزبىيه‌تیه‌كه‌ ببوو نامانج و كوردستان و نيشتمان و دادگه‌رىش نامرازى شه‌وا نامانجه‌..، له‌گه‌ل ده‌يان ديارده‌ى دزىوى ترسناك تر، بۆيه نووسينه‌وه‌ى ميژووى حزبه كوردستانيه‌كان و هه‌لسه‌نگانديان له‌ژير دۆخىكى سياسى و ده‌روونى وا بابته‌ى و زانستى نابى، هه‌م له‌لايه‌ن نووسه‌ر هه‌م له‌لايه‌ن خوئنه‌ر، بۆيه شه‌وا نووسينه‌مان دواخست بۆ رۆژگارتيكى وه‌ك ئىستا كه‌ تاراده‌يه‌ك لىي په‌ت بووينه، ده‌توانين ئىستا به‌ دادگه‌رانه‌و زانستيانه شه‌وا ميژووه بنووسينه‌وه، ليكى بده‌ينه‌وه، هه‌لى سه‌نگيئىن،.. دوور له‌ كاروكاردانه‌وه لايه‌نگيرى و چه‌واشه‌بى، تا نه‌وه‌ى نوئى به‌راستى و ساغى له‌ ميژوه‌كه‌يان بگه‌ن و چه‌واشه‌كارى شه‌وانده لىيان كاريگه‌ر نه‌بى، چونكه شه‌وا نه‌وه‌يه ته‌واو به‌ ناگه‌ن له‌ شوپشى نوئى و په‌وتى حزبه كوردستانيه‌كان، بۆ شه‌واش ريز له‌ خه‌بات گيپ بگه‌رى و نه‌فه‌رته‌يش له‌ به‌رژه‌وه‌ندى په‌رست و نيشتمان فرۆشان بكا.

لهو توپزینه وهیه هەرگرنگی به رووداوه کان نادهین تیشک دهخینه سهر لایه نی نایدیۆلۆژی و پزیزی فکری و فلسفی.. بۆ شهوهی ههر لایه ناسنامهی حزبی خۆی له مه دره سه کانی عه وله مه به سانای بۆزیته وه، هه لبه ته نووسینه وهی میژووی هه لویتست و رووداوه کان کارێکی زانستی په تیه، که متر گرفتاره، هه یچ کهس و لایه نیک نیه میژوویه کی بێ نیکه تیفی هه بێ، حزبی بویر خۆی هه لده ستی به نووسینه وهی شه و نیکه تیفانه به تایبه تی له راپۆرتی سیاسی کۆنگره کان، به داخه وه که متر شه بویره له حزبه کوردستانیه کان بینه راه، شه به شهی زیاتر ده مه ته قی و گرفت هه لده گری (هه لسه نگاندنه کانه) واته لیکدانه وهی پالنه رو دیوی شار دراوهی رووداوه کانه، شه وه یان ده که وپته نه ستۆی ریبازی سیاسی و نایدیۆلۆژی، هه رکه سیک، هه ر لایه نیک بۆی هه یه دید و ته رازووه کی جیای هه بی، لیره دا هه ول ده دهین ده رگا داخراوه کانی هه ر دوو بهش والا بکه ینه وه که خزمه ت به میلله ت و خودی شه لایه نانه ش بی و هه م دروست کردنه وه و دارشته نه وهی که سیتهی تاکی کورد بی که چه واشه کاری دا بیزاندوه.

هه موو لایه کیش هه میسه قایل نیه به و جزره ده ستکاریه ش، پتی وایه ده بی هه موو کهس به ته رازوو و چاویلکه ی شه دنیا و کوردستان بی نیی، شه وه یان ترۆکی دیکتاتۆریه ته، هه رچی واشی بۆ بنوو سی شه هوا قه له میکی دوو روو و به رژه وه ندی په رسته له ریزی (وه عازول سه لاتین) ه، جیکه ی متمانه نابێ له لایه ن میلله ت و په وشه نیران و هه تا له لای خۆشیان، ده بته هانده ریکی نیکه تیف و له کۆتایدا ده رده که وئ درۆمنی هه موو لایه که، هه لبه ته له و نووسینه هه ول ده دهین دۆستی هه موو لایه ک بین له سنوری مومکین. شه وهی زۆر گرفته، (شه فافیه ت) نه بووه و به لگه نامه ی بی لایه ن نیه له باره ی رووداوه کانی کوردستان، بریاری شه رووداوانه ش له په نا شاخیک دروست کراوه یان له پشت ده رگایه کی داخراو، با شه گو مانه ش نه به ی بۆ لای درۆمنانی داگیر کهر، هه رچه نده پاکانه شیان بۆ نا کری. له هه مووی ئالوز تر شه وه یه راستی رووداوه کان چار نه دراوه، بی نیومانه له چه ند سه عاتی ک دا رووداویک و اگۆر دراوه تا راده ی پیچه وانه، جا له نیوان شه راکیش و داکی شه ی لایه نه نا کۆکه کانی کوردستان شه رکیکی قورسه بتوانین راسته قینه بۆزینه وه و هه موو لایه کیش پتی قایل بن، جا شه هه ر له نیوان حزبه کوردستانیه کان نه بووه، داگیر که رانی ش شه رشیفی کی چه واشه ی بۆ رووداوه کان هه رده م ناماده بووه ده بی.

ئەو حەزىبە كوردستانىيەنى سەر كەردە كانىيان خاوەنى خەباتى شاخ و تەنگانە كانن، جىنگەى رېژىن، بەلام ھەلسەنگاندىن ماناى تەنھا پۆزە تىقانە نىيە، بۆيە دەرخستنى پەخسە و كەم و كۆرپە كانىيان ماناى سەركردنى مېژووويان نىيە، ماناى تۆژىنەو ھەيەكى زانستىيە و بەس، دەولە مەند كەردنى ئەزموون و كەلتورى سىياسى مەيللەتە كەمانە.

كەواتە ئەو بابەتە گەلى دوورودرېژ دەبى، بەلام ھەولمان داوھ زۆرتىن مانا لە كەمترىن پانتايى و ووشە كۆكەينەو، بۆيە زۆر خەست و تىك ئالاد دەبى، تەكا وايە خوئىنەر بەوردى و لەسەرخۆيى بىخوئىنەتەو.

تەبىئىيە: ئەو تۆژىنەو ھەيە لە ۲۰۰۷ تەواو كراو، لەدوايىدا پىداچوونەو ھەيەكى خىرايى بۆ كراو، بۆيە ئەو گۆرانكارىيەى لەدواى ئەو بەروارانە لە خودى حەزىبە كوردستانىيە كان ھاتونە دى تا چاپ كەردنى لە ۲۰۱۲ لىرەدا ھەقى خۆي پى نەدراو.

سروشتی بابتهگه کورته باسیکی زۆر به خیرایی:

- ۱- دروستبوونی هه‌ریه که له حزبه کوردستانییه‌کانه.
 - ۲- په‌وتی گه‌شه‌کردن و قۆناغه‌کانیان، تا سه‌ره‌ه‌ل‌دانی معاره‌زه‌ی کوردستانی که خۆی له لیستی گۆزان ده‌دا قۆناغیکی نویسه له ده‌رفه‌تیکی تر هه‌له‌سته‌ی له‌سه‌ر ده‌که‌ین.
 - ۳- سه‌ر‌کرده‌و که‌سایه‌تیه به‌کاره‌کانیان.
 - ۴- ناسنامه‌ی هه‌ر حزیتک له مدرسه‌کانی فکری و سیاسی جیهانی.
 - ۵- نه‌و گۆزان‌کاریه فکریانه‌ی به‌سه‌ر نه‌و ناسنامه‌یه‌دا هاتوه.
 - ۶- خاله‌ لاواز و به‌هیزی هه‌ر حزیتک له سه‌رتاسه‌ری په‌وتیاندا.
 - ۷- نه‌و گیروگرفتانه‌ی ئیستانیان له هه‌ورازی عه‌وله‌مه‌دا.
 - ۸- نه‌خشه‌ی سیاسی داها‌تووی کوردستان.
- له‌به‌ر کورته‌یه‌که‌ی واچاکه به‌سه‌رنج بخۆیندرتته‌وه

مانای حزبه کوردستانییه‌کان:

مه‌به‌ست لییان نه‌و حزبانیه‌ی له‌دوای ۱۹۷۵ دروست بوون له کوردستان، سنووری چالاکیان ته‌نها کوردستانه، کۆتایی ناوه‌که‌شی به کوردستان هاتوه، نه‌و زاراوه‌یه‌ی (حزبه کوردستانییه‌کان) له‌دوای به‌ریاکردنی به‌ره‌ی کوردستانی له ۱۹۸۸/۵/۷ سه‌ری هه‌ل‌دا، له‌دوای راپه‌رینیش په‌ره‌ی سه‌ند بۆ نه‌و ماناییه‌ی ئیستان، به‌پیتی نه‌و پیناسه (به‌ره‌ی تورکمانی) ئیستا (ح ش ع) و (یه‌کگرتووی جاران و هه‌ندی حزبی تر که باره‌گای سه‌ره‌کیشیان له کوردستانه به حزبی کوردستانی ناژمی‌رین، بۆیه باسیشمان نه‌کردوون، تا یه‌کگرتوو و حزبی شیوعی له‌دوای راپه‌رین به‌راشکاوی بوونه کوردستانی ئینجا له‌و میژووه‌وه له چوارچێوه‌ی حزبه کوردستانییه‌کانن.

به‌شی یه‌که‌م

سهره‌تایه‌کی میژووی به‌ره‌و حزب

۱- ۱ میژووی کۆمه‌ل به‌خیرایی:

سهره‌تای میژوو له‌لایه‌ن زانسته‌وه لێله، هه‌رچه‌نده ماده‌یه‌کان (هیرۆدتس ۴۸۴- ۴۲۵ پ.ز) به (باوکی میژوو) ده‌ناسن و زانیاریه‌کانی سهره‌تایی ته‌نها له‌وانه وه‌رده‌گرن، واشی بۆچووینه که میژووی کۆمه‌ل له نه‌لقه‌ی وه‌رچه‌رخانی مه‌یموون بۆ ئاده‌میزاد ده‌ست پیده‌کا^۱، ئیستا نه‌و بۆچوونه لاواز و ده‌ستکورت بووه له‌پرووی زانستی.

هه‌رچی مدرسه‌ی ناینیشه، ح.ئاده‌م به سهره‌تای میژوو ده‌ناسی، به پیی (بدایه وانه‌یه- ابن الکیپر) ح ئاده‌م رۆژی جومه‌ه دروست کراوه^۲، یه‌که‌م جار له شاری غوکلاندى هند^۳ نه‌وه‌کانی به‌سه‌ر زه‌وی دا بڵاوبونه‌وه، هه‌ندیک میژووی دابه‌زینی بۆ ۳۵- ۴۰ سه‌ده پ.ز. ده‌گێرته‌وه، یوشر ولایتفوت ده‌لین ژیان له ۴۰۰۴ پ.ز ده‌ستی پیکردووه، ووردتر له ۱۳/نوکتوبه‌ری/۴۰۰۴ پ.ز سه‌عات ۹ی به‌یانی^۴ ده‌ستی پیکرد!! هه‌رچی (ناشۆس)ه

^۱ پروانه :انجلز-دیالکتیک الطبيعة - دور العمل فی تحول القرء الی انسان ص ۱۹۴-۲۰۸، هه‌روه‌ها تشارلز داروین - اصل الأنواع، هه‌روه‌ها سلامة موسى - طریق الطویل نحو الإنسان.

^۲ له احمد بن حنبل ده‌گێرته‌وه : گوايه رۆژی شه‌مه خۆلخاک دروست کراوه، یه‌که شه‌مه شاخ وکیسو، دووشه‌مه دارو دره‌خت، سێ شه‌مه خراپه‌ کاری، چارشه‌مه ناگروپووناکی، پینج شه‌مه گیان له‌بهر، رۆژی هه‌ینی له نیتوان عه‌سرتا عیاش ح ئاده‌م دروست کراوه .

^۳ پروانه (معجم دیانات و أساطیر العلمیه...، ج ۳ ص ۱۵۰) ده‌لی: له بناری شاخی هیمالایه‌ی هه‌ره‌به‌رزى جهان دابه‌زیده سهرزه‌وی. به‌لام هنری فورستر ده‌لی له غوکلاندى هند .

^۴ پروانه : داروین- اصل الأنواع ص ۳۵

دهلیٰ له نیتوان پوژئی ههینی دابهزینی ح نادهم وههینی توفانی ح نوح ۲۲۰۰ سال ۲۶ و سال و ۲۳ پوژ و ۶ سهعاته^۱؛ لهو نیتوانه چهند نهوهیهکی تهمن دریز بهسهر زهوی پهرش ویلاو بوون ، تهورات بهووردتر میژوی توفانهکهدهگیریتهمه بو ۱۷ / ۲ / ۶۰۰ ی تهمنی(ح نوح)^۲ ، د احمد سوسه دهلیٰ به پیتی تهورات له ۳۰۰۰ پ- ز له تهمنی ۶۰۰ ساله ی ح نوح توفانهکه پرویدا^۳ ، بهلام خۆم به ووردیم لهتهورات کۆلیهوه ده رکهوت نمو قهبلاندنهی (د. احمد سوسه) ههلهیه، راستیهکی به پیتی تهورات که له(سفر التکوین اصحاح ۵) باسی دهکا له قهبلاندنهی(ناشووس) نزیک بوو له گهل کهمیک جیاوازی ، ده رکهوت نمو ماوهیه بریتیه له: ۲۲۵۱ سال ۲ مانگ و ۱۷ پوژ^۴ ، بهلام وا پیدهچی زۆر زیاتر بی نهگمر به ووردی سهرنج بههینهقورشان و تهورات دهردهکهوی تهمنی نهوهکان گهلی دوورو دریز بووه^۵ ، دوا ی له تهمنی ۶۰۱ له جودی گیر بووه* ، جاریکی تر لهو کوردستانه له

^۱ بروانه: لقطه العجلان مما تمس إلى معرفته حاجة الإنسان - الملك محمد صديق حسن خان

^۲ - بروانه: تهورات - سفر التکوین (اصحاح ۶-۹).

^۳ تاریخ حضارة وادی الرافدین ص ۲۰۲ .

^۴ نمو یهوی نمو حسابا بکا نمو خوارمه دهی تهمنهکانه که له تهورات هاتره له (اصحاح ۵ سفر التکوین):

1 هذا کتاب موالید ادم یوم خلق الله الانسان على شبه الله صله 2 نکرا وانثی خلقه وبارکه ودعا اسمه ادم یوم خلق 3 . وعاش ادم مئة وثلاثین سنة وولد ولدا على شبهه كصورته ودعا اسمه شینا 4 . وكلفت ايلم ادم بحما ولد شینا ثملي مئة سنة وولد بنین وبنات 5 . فكلفت كل ايام ادم لتي عايشها تسع مئة وثلاثین سنة ومات 6 وعاش شوب مئة وخمس سنین وولد انوش 7 . وعاش شوب بحما ولد انوش ثملي مئة وسبع سنین وولد بنین وبنات 8 . فكلفت كل ايام شوب تسع مئة والثنتي عشرة سنة ومات 9 وعاش انوش تسعين سنة وولد قینان 10 . وعاش انوش بحما ولد قینان ثملي مئة وخمس عشرة سنة وولد بنین وبنات 11 . فكلفت كل ايام انوش تسع مئة وخمس سنین ومات 12 وعاش قینان سبعین سنة وولد مهللنیل 13 . وعاش قینان بحما ولد مهللنیل ثملي مئة واربعین سنة وولد بنین وبنات 14 . فكلفت كل ايام قینان تسع مئة وعشر سنین ومات 15 وعاش مهللنیل خمسا وستین سنة وولد یارد 16 . وعاش مهللنیل بحما ولد یارد ثملي مئة وثلاثین سنة وولد بنین وبنات 17 . فكلفت كل ايام مهللنیل ثملي مئة وخمسا وتسعين سنة ومات 18 وعاش یارد مئة والثنتین وستین سنة وولد اخنوخ 19 . وعاش یارد بحما ولد اخنوخ ثملي مئة سنة وولد بنین وبنات 20 . فكلفت كل ايام یارد تسع مئة والثنتین وستین سنة ومات 21 وعاش اخنوخ خمسا وستین سنة وولد متوشالغ 22 . وسار اخنوخ مع الله بحما ولد متوشالغ ثلاث مئة سنة وولد بنین وبنات 23 . فكلفت كل ايام اخنوخ ثلاث مئة وخمسا وستین سنة 24 . وسار اخنوخ مع الله ولم يوجد لان الله اخذه 25 وعاش متوشالغ مئة وسبعما وثمانین سنة وولد لامك 26 . وعاش متوشالغ بحما ولد لامك سبع مئة والثنتین وثمانین سنة وولد بنین وبنات 27 . فكلفت كل ايام متوشالغ تسع مئة وتسعا وستین سنة ومات 28 وعاش لامك مئة والثنتین وثمانین سنة وولد ابنا 29 . ودعا اسمه نوحا لقللا هذا بحزينا عن صلنا وتعب ابدنا من قبل الارض التي لحنها الرب 30 . وعاش لامك بحما ولد نوحا خمس مئة وخمسا وتسعين سنة وولد بنین وبنات 31 . فكلفت كل ايام لامك سبع مئة وسبعما وسبعین سنة ومات 32 وكان نوح ابن خمس مئة سنة وولد نوح سلما وحلما ويثا .

^۵ سهیری(العهد القديم - سفر تکوین (۵) بکه، له قورتانییش باس له تهمن دریز نمو نموانهی نمو سهردم دهکا .

دهورویبری شاخی جودی ژیان دهستی پی‌کردۆتهوه، یه‌که‌م ناوه‌دانش هه‌ر له‌کوردستان له‌بناری جودی له‌سه‌ر دهستی ح نوح به‌ناوی (هه‌شتایان- گوزارش له‌و ۸۰ که‌سه‌ی له‌گه‌لی دابوون)^۱ ، به‌پێی هه‌ندی سه‌چاوه‌یه‌که‌م شار له‌نیوان ۳۰۰۰ بۆ ۵۰۰۰ سال پ‌ز دروست بوه^۲، پێشوو تر وا ده‌زانرا یه‌که‌م شارو یه‌که‌م شارستانی له‌خوارووی عێراقی نیستا له‌سه‌رده‌می سومه‌ریه‌کان بوه، که‌چی به‌پێی دوا‌دۆزینه‌وه‌ی تیمیکی (ئه‌میریکی و سوری) هاوبه‌ش به‌سه‌ریه‌رشتی (مگوایرگیسۆن)ی شوینه‌وارناسی له‌ (په‌یمانگای نۆرینتال) ی شیکاگو له‌سالی 1999 ده‌رکه‌وت ده‌که‌وتیه‌ سه‌رووی رۆژه‌ه‌لاتی سوریای نیستا به‌ناوی (گرده‌ه‌موقار-نزیك جودی) ، نیت‌ئه‌وه سه‌ره‌له‌دانی شارستانی شه‌ه‌موو ئه‌و شارستانی وچرا پروونا‌کانه‌ی قولایی میژوو یه‌که‌م جار له‌پێگه‌ی هۆکاری ده‌ره‌کی و په‌یامی ناسمانی یه‌وه بنپێژ کران، ئنجا درێژه‌یان به‌خۆداوه، وه‌ک ئیمۆنانه‌کان، رۆم، بابلیه‌کان، چینییه‌کان، هه‌ندییه‌کان، میسریه‌کان، مایا،...)، زۆریه‌شیان به‌شیوه‌یه‌که‌ له‌ شیوه‌کان «ه‌وله‌تیکی خواییان بۆ خۆ دروست کردوه تا ده‌سه‌لاتیان به‌هێز بێت، وه‌ک ته‌نزیره‌که‌ بۆ هاوتایی پاپا و ئیمپراتۆره‌یانگوت: هه‌روه‌که‌ مرۆڤ له‌دوولای مادی وروحي پیک هاتوه‌ ده‌بێ ده‌سه‌لاتیش له‌و دوولایه‌ پیک بێت، ئاین وپاپا بۆ روحي مرۆڤ وده‌وله‌ت وئیمپراتۆریش بۆ جه‌سته‌که‌ی

^۱ به‌ ووردی له‌و میژوانه‌م کۆلیمه‌ ده‌رکه‌وت له‌ ته‌وراتیان وه‌رگرته‌وه، ئین هه‌زم له‌ کتییی (الملل و‌الاهواء و‌النحل) به‌ توندی ره‌دی ئه‌و جۆره‌ زانیارانه‌ی ته‌وراتی داوه‌تمه‌ به‌لام له‌و زانیاریانه‌ بی ده‌نگ بووه، له‌ (بدايه‌ و‌النهايه‌) ی ابن کثیر ژمییه‌کی کردوه نزیکه‌ له‌و قه‌بلاندنه‌، به‌لام ئین خلدون وه‌ک ته‌وراتی باس کردوه‌ده‌لی: ((و‌اعلم أنّ نوحا صلوات الله عليه بلغ عمره يوم الطوفان ستمائة سنة، عاش بعد الطوفان ثلثمائة وخمسين سنة، فكانت جملة ذلك تسعمائة وخمسين سنة. ألف سنة إلا خمسين. وهذا نص المصحف الكريم، وكذا وقع في التوراة بعينه))- تاریخ ابن خلدون ج ۲ه‌ص ۲۷ .

^۲ معجم ما استعجم ج ۱ه‌ص ۳۴۴، معجم البلدان المادّة: ثمانين، ابن کثیر له‌ (بداية و‌النهاية) به‌دریژی باسی کردوه ، بفقترموده‌ش له‌لایقن ابن عباس باس کراوه‌.

^۳ بروانة: مشکلات السكان - دارين تومسن ص ۱۷۱

ئەو جۆرە دەسەلاتە سىۋىكراسى پى ووتراوہ ، يان مەولەت پى دراو (divine right at the king)، ھەرچەندە غەلمانىيەتى ئىستا دەيەوى ناسنامەى ميژووى خوى بگىرتتەوہ سەر لاتىنى كۆن گوايە كەلتوورى يۆنان بناغەى ئاينى نەبى، كەچى بە ووردبوونەوہ دەبىنن ھەتا شارستانى (يۆنان) یش بناغەكانى ئاينى ئاسمانىيە، ناوى يۆنانىشى لە (يونس) پىغمبەرھاتوہ^۱، ھەريەكە لە ئەنكلامىدىس و فىساگورس (۵۸۱ - ۴۹۷ پ ز) لە سەر دەستى پىغمبەران (ح داود و ح سليمان) دەرسىان خویندوہ^۲، زياتر لەوہش زۆرىەى شارستانى وياسا كۆنەكانىش راستەوخۆ يان ناراستەوخۆ لە شۆرشى پىغمبەرىك ھاتوہ، لە سەر ئەو بنچىنەيە دەبىنن شارستانى رۆم ويۆنان وميسرو چىن وميزۆپوتاميا . . بەرھەمى پىغمبەرانن بەوشىوہيەى خواروہ : بناغەى ئىمپراتۆرىيەتى رۆمىش ھەروا لە باپىرە گەورەيان كە ناوى (روم بن عيسو بن اسحاق النبى) ھ^۳، شرىعەتى حەمورابى درىژ كراوہى شرىعەتى ح ئىبراھىمە ، بە پى (پەيمانگاي ئىسلامى برىتانى - زانستەكانى بەراوردى ئاينى) ئەوا حەمورابى ۳۰۰ سال دوای ح ئىبراھىم ھاتوہ لە ۱۸۷۰ پ ز ، بۆيەش بەشى زۆرى مادەكانى شرىعەتى حەمورابى لەتەورات و ئىنجىل و شرىعەتى ح ئىبراھىم ۋەندىكىشى لە ئافىستاي زەردەشتى دەچى ، ھەندىكى لەگەل قورئانىش لىك نرىكە^۴، لە سەر ئەو بنچىنە قوولە رۆسو دەلىت يەكەم دەسەلات و شارستانى ئاينى بوہ^۲.

^۱ بروانہ : ۱ - ئىنجىل - مت ۱۲ : ۴۰ : (لانىہ كما كان يونان في بطن الحوت ثلاثة ايام وثلاث ليال هكذا يكون ابن الانسان في قلب الارض ثلاثة ايام وثلاث ليال) ۲ - لە تەوراتىش : يونان ۱ : ۱۷ (واما الرب فاعد حوتا عظيما ليبتلع يونان. فكان يونان في جوف الحوت ثلاثة ايام وثلاث ليال) .
^۲ بروانہ : الملل والنحل . ص ۶۷ - ۷۲ . ھەر بۆيەش مەدرەسە پەيرەوى فىساگورس لەھەموان ئاينى تر بوہ .
^۳ بروانہ : لسان العرب - ابن المنظور ج ۱ ص ۱۲۶۰ مادە : روم .

^۴ تۆيۆھەران زۆر لاي لە يەكچوو لە نيوان تەورات و ياساكانى حەمورابى و شرىعەتى ح ئىبراھىم دۆزىتەوہ ، ھەندىكى بە نمونە لىرە تۆمار دەكەين كە لە (مەوسوعەى برىتانى) مان ۋەرگرتوہ : ياساكانى ئۆ : ۱۹۶ ، ۱۹۵ ، ۱۲۹ ، ۸۰ . . . ۋەكو نايبەتەكانى (۲۱ - ۳۷ - خروج) ، (۲۲ - ۲۲ - تثنىيە) ، (۱۵ - خروج) ، (۲۰ - ۲۴ - لاوين) . . . لەگەل زۆرى تر ، ھەر ئەو دەقەى ھەردوولاش بە نمونە تۆماردەكەين : قانون

ياسای گه شه کردنی کۆمهڵ واده خوازنی که جهان به رهو تیکه‌ل بوون و پیشکوتن و فراوانبوونی عه‌قلی بی، (نهوه‌یان بنه‌مایه‌کی عه‌وله‌مه‌یه له خودی میژوو)، هه‌ربۆیه‌ش له سه‌ره‌تای کۆمه‌ل ژماره‌یه‌کی زۆر له په‌یامبه‌ران هاتوون، بۆ هه‌موو گۆشه‌یه‌کی جیهان، تا کۆمه‌ل گه‌یشته قۆناغی‌کی پیشکه‌وتوو و ناماده به‌ره‌و جهانگیری، نیتر دوا (پینغه‌مبه‌ر د.خ) و به‌دوا په‌یره‌وه‌وه نیتردا بۆ هه‌مو جیهان له هه‌مو سه‌رده‌می‌ک و به‌ به‌رنامه‌یه‌کی ژیا‌نی ته‌واو، لی‌روه میژووی راسته‌قینه‌ی کۆمه‌ل ده‌ست په‌ده‌کا، کۆمه‌لێک گۆرانگاریشی لی‌هاته‌دی، له‌وانه: ده‌سه‌لاتی هۆکاری ده‌ره‌کی گواسترایه‌وه بۆ ناوه‌کی، له په‌یامیشه‌وه گواسترایه‌وه بۆ عه‌قل، له‌هیزی ماسوله‌که‌شه‌وه خزا بۆ هیزی فکر. کاریگه‌ری سروشتیش زیاتر که‌وته ده‌ست کۆمه‌ل، له‌گه‌ل زۆر گۆرانی تر که تا نیستاش به‌خیرتر هه‌ر به‌رده‌وامه‌.

هاتنی نیسلام وه‌رچه‌رخانی‌کی بنه‌په‌تیه له‌میژووی گشت مرۆفایه‌تی، هه‌ر له‌ چینه‌وه تا نه‌ورویا، نه‌وروییه‌کان دان به‌وه ده‌نێن که رابوونی نه‌ورویی له‌دوای سه‌ده‌کانی (١٦-٠٠) ز له‌ژێر کاریگه‌ری و ده‌روازه‌ی نه‌نده‌لوس و عوسمانیه‌وه بووه، به‌سه‌رهاتی نه‌و (سه‌عات)ه‌ی که به‌دیاری بۆ شای فرنسی (شارلمان) ناردرا له‌لایه‌ن هارون نه‌له‌رشید به‌ناویانگه ویل دیورانته له (قصه‌ الحضارة) توماری کردوو، به‌لام وچاکه ده‌قی نامه‌ی

حمورابی رقم ١٢٩- إذا قبض علی امرأة مضطجعة، مع سید فیجب علیهم أن یوثقوها ویلقوها فی الماء. ویمن لزوج المرأة أن یبقي زوجته علی قید الحیاة إذا رغب، كما یمن للملك أن یبقي حیاة أمتة.

التوراة: وإن أخذ رجل یضاج امرأة متزوجة فلیمت کلاهما. (تثنیة ٢٢: ٢٢) ،

له قورئانی‌ش زینای پیاو ژنی به‌هاوسه‌ری نه‌و سزایه هه‌یه ، له نافیستی زه‌رده‌شتیش سزای ژنی می‌ردار له زینا هه‌ر نه‌ویه ، هه‌مو نه‌وانه به‌لگه‌ن که هه‌مو‌ی له په‌چه‌له‌کدا له په‌یام هاتوون دوا‌ی به‌ره‌به‌ره ده‌ستکاری کراون .

² جان جاک رۆسو- العقد الإجتماعی - ص ٢٠١ .

(شا جۆرج) تۆمار بکهین(له مهوسوعه‌ی جودیمان وه‌رگرتوه) که بۆ (هیشامی سئیم) ناردوه، چون داوای فیتکردن و په‌ره‌پیدانی لیده‌کا:

((له شای نینگلترا (جۆرج)هوه بۆ خه‌لیفه‌ی موسولمانان له شانشینى نهنده‌لوس، خاوه‌ن شکۆ (هشامی سئیم)ی پایه‌به‌رز. دواى سلاوو پیتز: گوی بیستی بالایی خویندن و زانستی و پیشه‌سازی بویمه لای جه‌نابتان، تکامانه نه‌وه‌کافمان بی‌په‌ش نه‌که‌ن لیتی، نه‌وا شازاده خام (دوبانت)ی خوشکه‌زام به‌خۆیی و ده‌سته‌یه‌ک له کچه ماقولانی نینگلترا و به‌دیاریه‌کی ساده‌شه‌وه نارد، ده‌خوازین به‌ زانست و زانیاریه‌وه بگه‌رپینه‌وه لامان، تا نه‌وه‌کافمان فیت بکه‌ن.)) - خزمه‌تکاران - جۆرج -¹
خه‌لیفه‌ش قایل بو له‌سه‌ر بودجه‌ی (بیت المال) فیت بکرتین.

دوایی نه‌و دۆخه وه‌رگه‌را، شارستانی نیسلام دواکه‌وت و نه‌وروپا پیشه‌ره‌وايه‌تی وه‌رگرت، دنیای سه‌رمایه‌داری لی هاته‌دی، له کاروکاردا نه‌وه‌که‌ش دا کۆمه‌لیتک مه‌دره‌سه‌ی فیکری و سیاسی لی په‌یدا بوو، سه‌ره‌کیه‌که‌یان مه‌درسه‌ی مارکسیه‌ت بوو که له سالی ۱۹۱۷ له سه‌ر ده‌ستی لینین شو‌رشی نوکتۆبه‌ر و سه‌ریازگه‌ی دژ به‌ رۆژئاوای لی دروست بوو، خه‌ریک بوو هه‌مو جهان به‌ نه‌مريکاشه‌وه هه‌لگوشی دواى له‌کۆتایی سه‌ده‌ی رابووردو نه‌زمونه‌که‌ی تیک رووخاو له‌و ساتیه‌وه نه‌مريکا به‌ تاک جه‌ مسه‌ری سه‌رکردایه‌تی جهان ده‌کا.

۱- ۲ گه‌شه‌ی کۆمه‌ل:

هه‌مو لایه‌ک کۆکن له‌سه‌ر شتیه‌ی گه‌شه‌کردنی کومه‌ل، به‌لام راپو‌چوونی جیا‌جیای فلسفی و زانستی و نه‌نسه‌رۆپۆلۆجی سه‌باره‌ت به‌ (بزۆینه‌ره‌که‌ی) هه‌یه، هه‌ر به‌ کورتی چه‌ند بۆچوونیک له‌گه‌ل خاوه‌نه‌کانی تۆمار ده‌که‌ین:

۱- مارکسیه‌کان: پێیان وایه‌ فاکته‌ری نابوو‌ری (بزۆینه‌ره‌)ه‌و خۆی له (همللانی‌تی جینایه‌تی) ده‌نوینتی.

۲- نه‌فسانیه‌کان: ده‌لین (هه‌ست به‌ نو‌قستانی ده‌روونی) فاکته‌ری گه‌شه‌ی کۆمه‌له‌.

¹ تییینی: دواى لیکۆلینه‌وه له‌کتیپی تر ده‌رکه‌وت نه‌و دیاریه‌ زی‌ر بووه.
بۆ زیاتر له‌و جۆره‌ بابه‌ته سه‌یری نه‌و کتیبانه‌ بکه‌: ۱- قصة الحضارة. ویل دیورانت. ۲- بناء الإنسانية: بریفولت. ۳- هه‌روه‌ها کتیبه‌کانی (دو‌زی، سارتۆن، شارلز سنر، ریتزار کۆل...).

- ۳- جوگرافی ناسه کان: فاکتھری جوگرافی و ژینگه.
 - ۴- دوه رنگ: چهوسانه وه.
 - ۵- هيگل : سه لبيات، (دياليكتيك).
 - ۶- كارليل: ژيره كان سه رچاوه ي گه شه ن.
 - ۷- توينبي : التحدى والاستجابه.
 - ۸- فرؤيد : جنس .
 - ۹- ابن خلدون : نايين و په يوه ستي خويښي.
 - ۱۰- نه ته وه گه ريه كان: مملانيښي نه ته وه يي.
 - ۱۱- سه رمايه دارى نيستا و (هنديگتون): مملانيښي شارستانيه كان.
- ... له گه ل زور ورده بچوونى تريش.
- زوريه ي ښو بچوونانه سه رچاوه كانى ده گه رپته وه بونه دو تيوړه زانستى يه :
- ۱/ تيوړى گه ردوونى هه تاهه تايى و بئ سنور، كه به (كون الساكن) ناو بانكه - ده هريشى پي ده ووترى.
 - ۲/ هه ردو تيوړى گه شه سه ندى داروينى و كومه لايه تى، له گه ل بيوړكسى (هه له ينان- تولد الذاتى).
- ښو بيوړكانه زور كوزن، گه ردوونيه كه ي ده گه رپته وه بؤ پيش به تليمؤس (۹۰ - ۱۶۸ز)، ښوى تريش بؤ (نه كسيموندرى ۶۵۰ پ.ز). كه نيستا هه له ده رچوون.

راي نايښي هه مو بوونه وه له گوزران دايه، به لام له گه شه كردن نيه، كومه ل و ناده ميزاد تاكه بوونه وه ريكن (مسه يه ر) نين و سه ريه ستيه كيان هديه، هه م له گه شه و گوزرانيشدان، به هؤى گه شه و فراوان بوونى عه قل، بؤيه فاكته رى گه شه ي كومه ل به روانگى نايښي و نيسلام به ده ر نيه له مروف خوى، واته ښو فاكته رانه ي وه ك نابوورى، جنس، نه ته وايه تى، جوگرافى، ژينگه يي، ... هه ريه كه كارى گه رى هديه، به لام سه رچاوه نيه، له كوزتاييه كه ي كومه ل و ناده ميزاد خويان سه رچاوه و به رپرسى ښو گه شه و گوزرانه ن ((ان الله لا يغير ما بقوم حتى يغيروا ما بانفسهم)).. له راس تيدا زور له زاناكانيش له دوايدا هاتونه سه ر ښو رايه له وانه (نايښتايښ، بافلوف، ...) هه تا (لينين) يش ده لى: (گه لان ميژووى خويان دروست ده كه ن..).

به‌لām له دواى هممو نهوانه وهك على كورپى نهبوو تالب وهسفى ميژوو وژيانى دونيا به گوفهك دهكا، كاتى چاوى به گوفهك كيك كهوت و ووتى (هزا ما كنت تتنافسست عليه بالأمس)، نهو وهسفه بو نيستاش ههر راسته، گوفهك بريتيه له سه‌رجه‌م پاشه‌پوژى به‌شهره‌ت له ژيانه‌كانى مادي وشارستاني هونه‌رى وسياسى وزينده‌گى، ته‌واو دروسته نه‌وى دوئى^٢ نيتمه شهرمان له‌سه‌ر كردوو نه‌وپوژ گوفه‌كه .

١-٣ باسيكى ميژوويى كورد

له‌پيش (ح.نوح) ته‌نها چهند نه‌وه‌يه‌كى ته‌مه‌ن دريژ به چهندين سه‌ده ده‌گه‌يشته‌وه سه‌ر (ح.ئاده‌م)^١، له‌دواى ئاده‌م (شيس) دي‌ت هممو مرؤفايه‌تى نيستا له شيسن، وادياره قابيل وهابيل نه‌وه‌يان نه‌ماوه^٢، تۆفانه‌كه‌ى نوحيش سه‌رتاسه‌رى بوو، ههنديك پييان وايه نه‌و تۆفانه محلى بووه هممو جيهانى نه‌گرتۆته‌وه، ساغ بوونه‌وه‌ى نه‌و دووپايه به‌لايه‌كدا په‌يوه‌نديه‌كى توندى به كوردۆلوژى هه‌يه، چونكه نه‌گه‌ر تۆفانه‌كه جيهانى بيت نه‌وا ماناي وايه ١- چۆن هندستان لانكى يه‌كه‌مى مرؤفايه‌تبه نه‌وا كوردستانيش لانكى دووه‌مى مرؤفايه‌تبه ٢- نه‌وه‌ش ده‌سه‌لمى كه كورد(به په‌هاى) كۆن ترين ميله‌تن له‌سه‌ر خاكى خۆيان وبنه‌چه‌ى كورديش به ناوو خاكه‌وه جوديه نه‌ك زاگرووس، له‌وه‌وه‌ش بو‌قازانجى كورد زانباريه‌كانى. قورئان چاكتره كه ده‌لى له جودى پاپۆره‌كه گيرسايه‌وه، كه‌چى ته‌ورات له (سفرالتكوين- نه‌سحاحى ٨) ده‌لى له‌پوژى ١٧/٧ / ٦٠١ى ته‌مه‌نى نوح له نه‌ارات گيرسايه‌وه^٣، هه‌روه‌هاكتيبي (حضارة وادى الرافدين) و(موسوعة العربية الميسرة) وزورى تر نه‌و رايه‌يان هه‌يه كه‌ده‌كاته خاكى نه‌رمه‌ن .

^١ نيين كه‌سپر له فه‌رموده‌يه‌ك وه‌رى گرتوه (بدايه والنه‌ايه ص ١١٣) ده‌لى به ١٠ سه‌ده .

^٢ ه‌س - ص ١١٠

^٣ (3) ورجعت المياه عن الارض رجوعا متواليا. وبعد مئة وخمسين يوما نقصت المياه 4. واستقر الفلك في الشهر السابع في اليوم السابع عشر من الشهر على جبال اراياط) - كتاب المقدس (العهد القديم) سفر التكوين(اصحاح ٨).

هەرچی تۆفانەكەشە گوايه له ١٧ / ٢ / ٦٠٠ى تەمەنى (ح نوح) بووه، (رالف لينتون) له كتيبي (شجرة الحضارة) دهلى له ٣٥٠٠ پ ز تۆفانەكى سەرانسەرى له جيهان رويدا، ئەو باسە لە زۆریه كتيبه ناينيه كانى جيهانى وهك (نينجيل، تهورات، مانۆى هندى، زەنده - ئاقىستا ، چيسالپۆكى مه كسيكى، كتيبي هينديه سووره كان - پۆيۆل فۆنخ...)

، ههروهها له كتيبه كانى سۆمەرى و شارستانی تریش ^٢ هاتووه، واتە جيهانى بووه، له تهورات به پروونتر باس له وه دهكا كه كهس له سەر زهوى نه ماوه، دهلى: (لأن مياهها كانت على وجه كل الأرض) ^٣، (فمحا الله كل قائم كان على وجه الأرض) ^٤، له نينجيلى برناباش به جيهانى وهسف كردوه: (فبسبب الشهور إن الطوفان ، حتى أن العالم هلك أمام رحمة الله ولم ينج إلا نوح وثمانون شخصاً بشرى فقط) ^٥ ، له سهراچاوه ناينيه كانى ئيسلاميش باس له وه دهكا كهس له سەر زهوى نه ما، ابن كثير دهلى: (ولم يبق على وجه الأرض من كان بها من الأحياء عين تطرف، ولا صغيرة ولا كبير) ^٦.

دياره به پيى قورئانى پيرۆز له شاخى جودى ^٧ كوردستان گيرساوه تهوه ، ههنديكى تر زياتر وورده كارى دهكەن به پيى نزارگه كانى مسيحي وموسولمان و يهزىدى ئەوا له لوتكهى

^١ بروانه - تهورات - سفر التكوين (اصحاح ٦-٩) . له ههندى شوين له (١١ بۆ ١٢): في سنة ست مئة من حياة نوح في الشهر الثاني في اليوم السابع عشر من الشهر ١١ في ذلك اليوم انفجرت كل ينابيع الفجر العظيم وانفتحت طاقات السماء 12 .

^٢ بۆ زياتر سهرنج بده كتيبي: (كۆنترين نهينيه كانى ميژوو) - ئەلسكاندر گەريۆسكى.

^٣ توراه - سفر التكوين - ٨

^٤ العهد القديم - تكوين ٧، ٨

^٥ نينجيل برنابا - الفصل ١١٥ (نايهتى ٥-٧) .

^٦ البدايه والنهائيه ج ١ ص ١٢٢

^٧ به شيكيش پشتيان بهستوه به ههندى زانبارى تر ودهلين تۆفانەكەش گوايه تەنھا ميزوبوتامياى گرتوتەوه له شاخى ئەرارات گيرسايتەوه له ٧١٧ى هه مان سالى سهروو، قورئان وهه موو زانبارە كانى سهردەم دهلێن له جودى گير بووه.

نیشتاتی^۱ جودی چه قیوه، که واته جارێکی تر میژووی مرۆفایهتی لیتی دهستی پێ کردۆتهوه، کوردستان لانهی مرۆفایهتی نیستایه، به پیتی ههندی سهرچاوه شاری (شه رناخ) که له نزیک (جودی) یه مانای (شاری نوحه)، ههروهها نیین عهباس دهلی له بناری چیاى جودی ح نوح شاریکی دروست کرد تا نیستاش ماوه به ناوی ههشتیان^۲، به پیتی (بدایه والنهایه) ههرجی له سهر زویه نیستا نهوهی (سام وحام ویافش) ی کورپانی نوحن^۳، نهوزانیاریه له تهورات وهرگیراوه: (هؤلاء الثلاثة هم بنو نوح ومنهم انتشر کل سكان الأرض)^۴ پرسیار له راستی نهو زانیاریه ههیه: نهی نهوهی نهو ۸۰ کهسه چی به سهرهاتوه که له گهل ح نوح بوون، بۆیه وا پیناچی نهوهی نیستای سهر زوی هه موی بۆ نهو ۳ کهسه بگه پێنهوه، به پیتی نیین خهل بوون و ههندی سهرچاوهی تر په چه له کی کورد ده باته وه نزیک نهوه کانی نوح بهو شیوهیه: **إِلَّا أَنْ الْجَرَامِقَةَ مِنْ وَلَدِ كَاثِرٍ. وَقَدْ قِيلَ أَنَّ الْكُرْدَ وَالذُّيْلِمَ مِنَ الْعَرَبِ. وَهُوَ قَوْلٌ مَرْغُوبٌ عَنْهُ، وَقَالَ ابْنُ سَعِيدٍ كَانَ لِأَشْوَدَ أَرْبَعَةَ مِنْ الْوَلَدِ: إِيرَانَ وَنَبِيْطَ وَجَرْمُوقَ وَبَاسَلَ. فَمِنْ إِيرَانَ الْفَرَسَ وَالْكُرْدَ وَالْخَزَرَ، وَمِنْ نَبِيْطَ النَّبِطَ وَالسَّرِيَانَ، وَمِنْ جَرْمُوقَ الْجَرَامِقَةَ وَأَهْلَ الْمُوصَلِ، وَمِنْ بَاسَلَ الدَّيْلِمَ وَأَهْلَ الْجَبَلِ. قَالَ الطَّبْرِيُّ: وَمِنْ وُلْدِ أَرْفَخْشَدَ الْعِبْرَانِيِّونَ^۵.**

له دواى تۆفانه که بێجگه له میلهته بالادهسته کانی وهک فارس و پۆم و ناشوری و بابلی و یۆنانی، نهوانی تر زۆر لیتله، به پیتی نهو هه مو دا کوکیه ی که له لایهن نه کادیمیای نوتی کورد له وه ده کرا که نه سلی کورد نیزیدی بن، ته نانهت (مسعودبارزانی سه رۆکی

^۱ بروانه: واسیلی نیکیتین - کوردو کوردستان ل ۱۲۱ (له ناو یه زیدیه کان سه ربردهیه کی زیاده ی تر ههیه ده لیتن: دواى بهرێکهوتنی پا پۆری (ح نوح) کونیککی تی بوو، ناوی لیتهاته ژوور زۆر ترسان به لام مارتیک هات و سه ری خۆی به کونه که وه ناو ناوه که ی پری ... بۆیه تانیستاش مار لای یه زیدی خۆشهویسته. ^۲ ههشتیان واته ههشتا نهوهش گوزارش لهو ۸۰ کهسه ناسنامه جیا جیا یانه دهکا که له گهل ی بوون، ابن عباس ده لیتن ۸۰ کهس بوینه.

^۳ البدایه والنهایه ج ۱ ص ۱۲۴

^۴ -العهد القديم (توراة) - سفرتکونین ۹-۱۹

^۵ تاریخ ابن خلدون ج ۲ ص ۱۰

چهند جار ئەو هی دووبارە دەکردهوه یان کوردنەسلی نیه یان نەسلەکی دهگهڕێتەوه بۆ نیزیادی،بۆیه تهقهلامان دا تا له (مهسحەفی رەش) و (کتابی جلوه)نەسلیکی به دهق بدۆزینەوه کهچی پینچهوانهی ده رکەوت که نیزیادی له گهله کورد له (ح نادهم)یش لیک جیان (أنا أخلق آدم وحواء وأجعلهم بشرا ومنهم يكون من سر آدم شهر بن سفر ومنه يكون ملة على الأرض وثم ملة عزرائيل أعني طلووس ملك وهي ملة اليزيدية) ، بهلام به مسۆگهری سه رۆکی هه ندی دهسەلات (به میدیاشهوه) کورد بووینه بهرچه له که نه که به کیان و ههستی نه ته وایه تی، هه له به ته سه رده می نی مپراتۆری بووه، زۆر به شیان له نه سلدا درێژکراوه ی په یامینیکی ناسمانی بووینه، له میژووی نیمچه سیاسی کوردی نهو جۆره دهسەلاتانه تا (٤٥٠٠) سال له مه وه بهر قوول ده بیته وه له (...لولو، گوتی، جوتی، ماد، کاردۆخی، کاردوو...) به پیتی سه رچاوه میژووییه کان له (تاریخ الطبری) و زۆر سه رچاوه ی تر دامه زرتنه ری نی مپراتۆریه تی ساسانیه کان (نارده شیر) بهرچه له که کورد بووه، {به پیتی نهو نامه یی بۆی هاتبوو له (نۆردوانی پینجه م)* نهوه ناوه رۆکه که یتی: إذ ورد عليه رسول الأردوان بكتاب منه فجمع أردشير الناس لذلك وقرأ الكتاب بمحضرتهم فإذا فيه إنك قد عدوت طورك واجتلبت حتفك أيها الكردي المربي في خيام الأكراد من أذن لك في التاج الذي لبسته والبلاد التي احتويت عليها وغلبت مولكها وأهلها ومن أمرك ببناء المدينة التي أسستها في صحراء يريد جور مع أنا إن خلتناك ويناؤها فابتن في صحراء طولها عشرة فراسخ مدينة وسمها رام أردشير وأعلمه أنه قد وجه إليك ملك الأهواز ليأتيه به في وثاق فكتب إليه أردشير إن الله حباني بالتاج الذي لبسته وملكني البلاد التي افتتحتها وأعاني على من قتلت من الجبابرة والملوك وأما المدينة التي أبنيتها وأسميتها رام أردشير فانا أرجو أن أمكن منك فأبعث برأسك وكنوزك إلى بيت النار الذي أسسته في أردشير خرة} ^٢ ، هه ره لهو سه رچاوه یه له سه ر زاری نه رده شیر

^١ بروانه (مصحف الأسود) تايه می نیزیده کاتمان دوو کتیبی بهرزیان هه میه، مهسحەف و جلوه، جلوه ٥ بهشه له بهشی به که م په چه له کی (ملک تاوس)ی روون کردۆتەوه.

* نۆردوانیش سه رکرده یه کی ناوچه ی شاخاری (اقلیم جبال) بوه .

^٢ تاریخ الطبری ص ٣٩٠، ههروه ها له (کامل فی التاریخ- ابن اثیر)یش دهقی نهو نامه بلاوکرایته وه .

گواستراوه تهوه و دهلی من نامۆزای نمو (دارا) بهی شای فارسم که نهسکه ندهه کوشتی^۱، ههروه ها کریم خانی زه ندیش هه کورد بوه.. له وسهرده می وه ک نیستا نه بووه تا په یوه ندییه کی سیاسی ویاسایی پروون له نیوان نیشتمان (هه ریم) ونه تهوه (که ل) وده سه لاتی سیاسی هه بی، بۆیه ناسایی بوو ده سه لاتی هه بی له سه ر نیشتمانی کی تر ویه سه ره زکایه تی به کی ک که له ره گه زی نه وانیش نه بی، وه ک زۆریه ی ده سه لاتی نیمپراتۆره کان له وانه نهسکه ندهه ری مه کدۆنی دامه زینه ری یۆنان وده سه لاتی له بابل وشاره زوور بووه له ویش مردووه، عوسمانی خه لکی تۆران و ناوچه ی نزیک چینن ده سه لاتیان له نه نادۆل و تۆروپا بووه، سه لاهه دین له میسرو جزیره، .. هه ت بۆیه مه رج نیه ده سه لاتی که کوردستان حوکمی کرد بی کورد بووی یان پیچه وانه، نه وانه به ناسانی ناسه لمیندرین، هه ریه فونه له لایه ک عه ره به کان ده لێن ناشوری و سۆمه ری باپیرانی نیمن^۲ له ولایه ش کوردیش ده لێن سۆمه ری کوردن^۳، که چی وا نه وه یان ماوه نه کوردن ونه عه ره بیسن، بۆیه زه حه مه ته سه لمیندری میدییه کانیش کورد بووین، سه ره پای نه و راستیا نه ی سه رووش نیجا میدییه کان ده سه لاتیان زیاتر له ناوچه ی ئیرانی نیستا بووه، تانیستاش مه رنشینه کی بچووکیش له ناسیا ماوه به ناوی میدییا، نیتر کوا به لگه ی راسته قینه که نه وانه کورد بووینه، مادام به ناوی کورد و کوردستان نه بووی به زه حه مت نه و ناسنامانه دیاری ده کری، هه تا پاش نیسلا میش ده وله تی نه یوی و نیما ره ته کانی کوردی و راپه رینه کانی سه ره تای سه ده ی بیسته میش به ناوی نه ته وایه تی و نیشتمانی کوردستان نه بووه، نه وه ش نه ک کورد به لکو هه موو میله تان و ابووینه په یوه سه ته به قۆناغی میژووی خۆی، پیناسی کۆن و ناوه راست و نیستا و داها تووی نیشتمان و نه ته وه گۆراوه ده گۆزی، جارن به و پارچه مولکه ی خۆیان وتوو (مه فته ن) دوا ی دئییه که و ناوچه ی خیله که یان (له عه ربه ی دیره - له کوردیش هۆیه ی پی ده ووتری، شه ورۆش به نیشتمانی نه ته وه یی ده ووتری، له سه ره ده می خه لافه ت به خاکی

^۱ تاریخ الطبری ص ۳۸۹

^۲ بروانه : ۱ د احمد سوسه - حضارة وادی الرافدین .

^۳ بروانه : عبدالله نوجلان - من الدولة الکهنه السومریه نحو الحضارة الیقراطیه .

هموو نیسلامیان وتووہ (دارالاسلام)^۱، رهنگه له داهاتوو و له (عولمه) به هموو سەرزەوی بگۆترئ نیشتمان، بۆیه زۆر چەوتن ئەوانەیی بە پێناس و واقعی نیستا دادگای میژووی رابردوو و داهاتووی پروداوه‌کان و کەسایەتیەکانی کوردی دەکەن.

ئەوێ روونیشە لەپێش نیسلام ئەو کوردستانە کە وتبووہ نێوان پۆم و فارس، هەر جارەیی یەکیکیان داگیری دەکرد و سەرانی و زۆرداری و بێگاری و پفاندن... بە سەردا سە بانبدوو .

هەر وەها لە پرووی کۆمەڵایەتیشەوہ رێبازی (مازدهك) و (مانی)یان لە نێو بلاوکرا بوو، جۆرە لیبرال دیموکراسی و سۆشیالیستیەکی کۆمەڵایەتی و جنسی وابوو کەس خاوەنی خاوخیزانی خۆی نەبوو، مافی کچیتتی و شەوی یەکەمیش (jus primae nocti) بۆ میرەکان بوو^۲، خەلکی کورد لەو پەڕی باری نابووری کۆمەڵایەتی و سیاسی خراب دابوو، زۆر پەرۆشی رزگارکەرێک بوون، بۆیه هەر ناویانگی نیسلام و دادگەرێکەیان بیست، خەلکە ژیرەکانیان هەر لە سالی (۱۴ - ۱۶)ی کۆچی لە سەر دەستی (گابانی کوردی)^۳ رێکخستنه‌کانی نیسلامی بەنهیینی بە کوردستان بلاوکرده‌وه، هەر بۆیه ش لە جەنگەکانی نیسلام دژی فارس و پۆم لە کوردستان هیچ بەرگریەکی وای سوپای نیسلام نەکرا، بە پێچەوانەوہ بە پیتی ریکەوتنەکانی گاوێ و دوايش (سەعد لە گەل دێلم) کە بووہ هوی سەرکەوتنیان بە سەر سوپای روستەم و نیتەر سوپای نیسلامی لە ئیراق لە ژێر دەستی کورد بوو، لە هەندئ شوێن دەبووہ راپەرین (لە وانە ناوچەیی شارەزووڕە) لە دژی زۆرداریەکانی فارس، چونکە نیسلام هێزێکی داگیرکەر نەبوو، بە لکو بەرنامەییەکی هەمەلایەنی ژیانی پێبوو، مەبەست گەیا نەدی بەرنامە کە بوو، بە پێچەوانەیی سیستەمی ئیمپراتۆریەتی و نەریتی پەلاماری و زالی ئەو سەردەم. بۆیه لە دواي نیسلام بوونیان خۆیان دەبوونە خاوەنی، ئەگینا لە دروستکردنی دەولەتی مەدینە تەنیا (۲۰۰۰) موسلمانێک هەبوو، چۆن بەشی هموو دنیای کرد.

^۱ بۆ زیاتر بڕوانە : مەوسوعەیی جودی . نووسەر

^۲ ئەو نەریتە لە جیهان بلاو ببووہ و نەچینەییەکی نایینیشی پێدرابوو ، لە پیتی ئەو مەزەبە هاتە کوردستانیش

^۳ بۆ زیاتر بڕوانە نەشرە فنامە - ۹۳

هه‌ریه‌که له مرته‌زا مۆته‌هه‌ییری له کتیبی (الحجاب) و ویل دیورانته له (قصة الحضارة) باسیان له کیسرای نهو سه‌رده‌م کردووه، چۆن خاوه‌نی ٣٠٠٠ ژن بووه، نینجا نامهی بوکیخواه‌یه‌کانی ناردووه تیایدا وه‌سف و نیشانه‌ی ئافره‌تی بو‌ناردوون تا له‌سه‌ر نهو وه‌سفه‌زیاتر ئافره‌تی بو‌نیرن به‌کوردستانیشه‌وه، هه‌ندی لهو وابه‌سته‌کوردانه‌ش له میر و سیخوره‌کانی هه‌ولێ به‌رگریان داوه، وه‌ك سه‌روك جاشه‌کانی نیستا، لی‌ره‌وه‌وه هه‌ندی له‌نووسه‌ره‌ عه‌لمانیه‌کان ته‌قه‌لایان داوه بو‌ پاساوی عه‌لمانیه‌تی نیستایان بیسه‌لمینن که نهو سوپایه‌ی نیسلا‌میش هه‌ر داگیرکه‌ر بووه، پی‌ستیک‌ی نووسراویان دروست کردووه (که نیستا له مه‌تفه‌فی به‌ریتانیایه) گوايه باس له زۆلم و زۆری سوپای نیسلا‌م ده‌کات.. به‌لام به‌ پشکنینیک‌ی سه‌ره‌تایی ده‌رده‌که‌وی که وه‌ك مه‌سه‌له‌ی (انسان پلتداون) ته‌زویره‌و به‌س، نه‌گه‌ر به‌ وردی سه‌رنج به‌هینه‌ ووشه‌کانی سه‌ر نهو پی‌سته‌ ده‌بینی زۆریه‌ی له‌ نه‌ریتی شین گێرانی ئافره‌تانی ده‌رسیم وه‌رگیراوه (هورمزگان رمان، ناتران کوفان...هتد)، نهو هه‌لبه‌سته له کتیبی (به‌یتار نووری ده‌ۆسمی) تو‌مارکراوه

باشترین به‌لگه‌ش بو‌ خۆشه‌ویستی خه‌لکی کوردستان بو‌ نیسلا‌م و دوور له‌ تو‌زیایه‌تی، نه‌وا:

١- یه‌کسه‌ر ناوی مناله‌کانی کورد لهو سه‌رده‌می تا نیستاش هه‌موو بووه (محمد، عمر، علی، عوسمان...هتد.) که‌چی ناویک نه‌بووه (یه‌زده‌جورد) یان (هه‌رقه‌ل) وه‌ك نیستاش نیه‌ به‌ناوی (نه‌تاتۆرک) یانه‌(صدام) یان (به‌له‌وی) یان (لینین) یان (مارکس)(بوش)...هتد.

٢- له کوردستان دیارده‌ی هه‌لگه‌رانه‌وه هه‌رگیز پووی نه‌داوه نه‌ له‌کاتی به‌هیزی نیسلا‌م و نه‌ له‌کاتی بی‌هیزیه‌که‌شی.

٣- نهو هه‌موو سه‌رکرده‌و والی و زانا و هونه‌رمه‌ند و رۆشنبیری لی‌ پیدابوو.

٤- تا نیستاش ناسنامه‌و که‌لتووری میلیله‌تی کورد هه‌ر نیسلا‌مه، له‌گه‌ل بی‌هیزی نیسلا‌میش. تانه‌و ساته‌ش ناینی نیسلا‌م له‌گه‌ل بی‌ خاوه‌نیشی هیشتا زورله‌پیتش مدرسه‌ عه‌لمانیه‌کانه که ده‌سه‌لاتیشی له‌ پشته‌، هه‌ربه‌مونه‌یه‌کی به‌راورد، نه‌ومیلله‌ته‌ سالی

^١ سینۆه‌می پزیشکی تایبه‌تی فیرعه‌ون له‌کتیبه‌که‌ی دا له‌ به‌سه‌ره‌هاته‌کانی خۆی له‌ کاتی سه‌ردانه‌کانی بو‌ وولاتی فارس باس له‌وه‌ ده‌کا که‌گه‌یشه‌ لای کیسرا بینی یه‌ك باخچه‌ ئافره‌تی هه‌یه‌و پیتی ووتبوو تا میوانی برۆ ژنه‌ك له‌ ژنانه‌ی من له‌ باخچه‌ هه‌لکه‌رو ئیتر نه‌ویش هه‌لی گرتبوو... چه‌رۆکه‌که‌ دوورو درێژه له‌ خۆی بیخۆنه‌وه

جاریك ۳۰ روژ بو ئەو ئیسلامە بە روژی دەبی، كەچی ھەمووعەلمانیهتی كورد ھەمووعەلمانیتهی سەرزەویو عەلمانیتهی جنیش بیته یارمتهی ناتوانن والەر میللهته بکهن تهنها سعاتیک بو سەرکردهیهکی عەلمانی وەك مارکس، میکافیلی، روسو، میشیل عەفلق ... بەروژی بن، کەواته له کونهوهو ئیستاش کیلی گوران ناینه نەك ئایدیولوژیای بەشەری، ئەو ناینهش له لای کوردان به جیدی تر وەرگیراوه، بەو شیوهیه کورد میژووی راستەقینهی بۆ دروست بوو، سەرەرای بەدکاری ھەندێ له خەلیفه و سولتانهکان، بەلام کورد شەخصیهت و دەسهلاتیکی زۆری پەیدا کرد و له بوارهکانی ئابووری و زانستی و سیاسی کۆمهلایهتی و ھونەری و عەسکەری سایکۆلۆژی و شارستانی بوژایهوه تا ئەو پادەیه بۆ یەکەم جار سەرکردهیهتی جیهانی کرد له دەولتهی (ئەییووبی) بۆ ماوهی سەدەیهک.

دەبی ئەوه بزاینن تا سەدهی (۱۹ - ۲۰) ھەستی نەتەوایهتی نەبووه و نە پیتیستیش بووه، بەلام خەلکانیکی بەتوانا بووینە بۆیه دەوری گرنگیان وەرگرتووه و تەنانەت (تەموری لەنگ) له بیرەوهریهکانی خۆی دەلتی: (له بەغدا بەرەو شام بەرێ کەوتن، نامۆژگاریان کردم که خۆم له خێله کورد و دورزهکان لادەم، خۆشم لی لادان)، له کۆنەوه مەسەلهیهکی یۆنانی ھەبووه بەناوی (گرێ کۆرتیون) واتە گرێ کۆیترە، ناویان له کورد نابوو (گرێ کۆرتیون)، دەیان ووت ھەرچی بیهوی گرێ کۆیترە پۆژھەلاتی ناوہ راست بکاتەوه و بەسەریدا زال بیت، ئەوا دەبی یەکەم جار له گەل کورد رێک کەوی، ھەرۆک ئەسکەندەری مەکلۆنیش (بەرای یونانیەکان) بەھۆی کردنە وە (کۆرتیون) ی کورد بەسەر ئەو ناوچەیه زال بووه، ھۆلاکۆش زۆر بەزەحمەت ھەولێری داگیرکردو ئینجا وارێک کەوتن ھەولێر بە ۷۰۰۰۰ ميسقال زیو بداتەوه سەرکرده کوردەکان و جارێکی تر ھۆلاکۆ نەیتەوه ئەو ناوچانە کورد^۱، پيشوو تریش سەلجوقیەکان بە ھۆی رێکەوتنیان له گەل کورد توانیان ئەو جەنگە سەرکەوتوانە له گەل رۆم بکهن، ئینجا رێکەوتنی کورد و عوسمانی ئەو تەوژمە بە عوسمانی داو له سەلتەنەتەوه وەرچەرخوا بۆ خەلافەت و ئەو تەمەنە درێژە بە خۆدا، له کۆتاییشدا عوسمانی که پرویە پرووی کورد بۆه بەرەبرە لاواز بوو تا پروخانی .

^۱ کوردو کوردستان - ئاسیلی نیکیتین ل ۵۳۴

بەم شێوەیە کورد لە سەردەمی خەلافەت سنووری بوونی گەشایەوه، لەپشت تەموریزدا دەستی پێدەکرد بۆ گەیلان و خوار بەدرەوجەسان^۱ و خوارووی موصل و بەشێکی گەمورەیی سووریای ئیستا و ناوجەرگەیی ئەنادۆل^۲، ھەرۆک لە نەخشەیی عوسمانی سالی ۱۸۹۳ و نەخشەیی ۱۸۹۶ی ئیسداری بەشی ویلايەتەکانی ئاسیا ھەردەگەوی، لە بەندی یەکی رێکەوتنامەیی نەرزەرزۆمی (۱۸۲۳/۷/۲۸)، ھەرۆھا (لەبەندەکانی ۶۲ - ۶۳ - ۶۴) ۶۴ رێکەوتنەگەیی سیفەریش دوای لە لیژنەگەیی تەحکیمی ویلايەتی موسلیش نەو سنوورە بۆ کورد دەستنیشان کراوە تادەسەلاتی خەلافەت مابوو، دوای ھاتنی عەلمانیەت سنووری کوردستان تەسک بۆوە بۆ نیوہ وەک ئیستا دەیبینن، ھەر بەردەوامە لە بەتورک* و بەعەرەب کردن، کورد ھەتا لە بارە ھەرەخرابەکانی خەلافەتی عوسمانیش پایەیی باشیان ھەبوو (وہزیر، سەرۆکی شورا، سەفیر و والی و سەدری ئەعزەم و شیخ الاسلام... ھتد.) ھەتا لە زەمانی (ملکی)یش شەخصیەتی کورد و بوونەگەیی بەھێزتر بوو تا لە زەمانی (کۆماری). بەو شێوەیە تا عەلمانەت تۆختر بوو، چارەنووسی کورد رەشتر بوو .

سەرەتای مەینەتی یەکانیشی لە پەیمانە نەیتنیەگەیی ۱۹۱۶ی ساییکس- پیکو - سازانۆف دەستی پێکرد^۳ و لە (نۆزان ۱۹۲۳) دابەشیەگە پەیرەو کرا بە دەست خۆشی سۆفیەت و عەلمانەتی ناوچەگە، مێژووی راستەقینەیی مەینەتی لە ۳/نادار/۱۹۲۴ دەستی پێکرد، نەو پۆژەیی (مستەفا کەمال) برباری (نەمانی خەلافەت) و لێک

^۱ سەرنج بەدە (ابن بەتوتە) کاتی لە بەسەر بەرەو شیراز دەروا، لە رێگا مێوانی خێلە کوردەکان بوو، یاقوت حویش لە (معجم البلدان) بایسی پێکھاتەیی نێو شاری حلە دەکاو دەلی شەو دوو پێکھاتە لایەکیان کوردن لایەگەیی تر پێیان دەووتری (اهل الجامعین) و زۆری جار ناکوکن لەگەل یەک . نیتەر نەو سنووری کوردستان بوو .

^۲ پروانە: سیاحەتنامە، شەرەفنامە، معجم البلدان، ابن بەتوتە ... بۆ نەو مەبەستە تووینەو یەگەیی خۆمان بەناوی (کوردستانەیی کەرکوک بەپێی بەلگەنامە نێودەولەتیەکان) بھوتنەو .
* یەگەم پڕۆسەیی بەتورک کردن لە لایەن ئتھاد الترقی کراوە، بەرەسمیش لەسالی ۱۹۲۳ بەپێی برباری ژ: ۱۵۰۵ زەویەکانی شیخ و سەرۆکەکان سترنرانەو بۆ مھاجرە تورکەکان بۆ زیاتر پروانە : .. الحركه الکردیہ المعاصرہ ص ۴۸۴

^۳ ھەرچەندە لە ھەردوو جەنگ لەگەل عەلمپاشای گەورە و شیخ عەبدالله ھەست بە ھاریکاریەگەیی نێو دەولەتی کرا دژبە کورد بەلام نەویان لە ساییکس پیکو بەدەستی کلیمنسوری فەرەنسی لەسەر مێز نەخشە کێش کراو درابە ھەردوو نووتنەرانی بریتانی و فرنسی .

جیاکردنه‌وهی (ناین له سیاست)ی دایه ده‌نگدانی په‌رله‌مان، تاریکه‌شو بآلی به‌سه‌ر میلیله‌تی کورد کیشا، هه‌ردوو مقه‌سی ده‌روهو ناوه‌وه جه‌رگی کوردیان ب‌پ‌ری. به‌کورتی میژووی مه‌ینه‌تی کورد له‌و ساتیه‌وه ده‌ست پ‌ی‌ده‌کات که باری جیهانی و ناوچه‌که به‌وشیوه‌یه بوو:

۱/ کۆتایی هاتنی خه‌لافه‌ت.

۲/ سه‌رکه‌وتنی هاویه‌یمانان له جه‌نگی جهانی یه‌که‌م (۱۹۱۴ - ۱۹۱۸) و داگیرکردنی ناوچه‌که له‌لایه‌ن ئینگلیز و فرنسا.

۳/ هاتنی فکری عه‌لمانی و نه‌ته‌وه‌گه‌ری.

۴/ په‌یره‌وکردنی (سایکس - پیکۆ) و دابه‌شکردنی میراتی خه‌لافه‌ت و دروست کردنی ده‌وله‌ته نه‌ته‌وه‌یه‌یه‌کان (وه‌ک عی‌راق و سو‌ریا و تو‌رکیا و... هتد).

+ نهم دوو هه‌نگاوه میژووییه: داگیر و دابه‌شکردنی کورد و په‌یدابوونی فکری عه‌لمانی به‌تاییه‌تی فکری مارکسی کارێکی زۆری هه‌یه له‌سه‌ر په‌یدابوون و ناوه‌رۆکی ئایدۆلۆژییه‌تی حزبه کوردستانی یه‌کان وه‌ک له‌ده‌واییدا باسی ده‌که‌ین .

۱- ۴ بناغه میژووییه‌کانی دروستبوونی حیزب

ئیمه ناتوانین به وردی له واتای _ (حیزب) بگه‌ین، نه‌گه‌ر له پ‌رۆسه میژووییه‌که‌ی دروست بوونی نه‌گه‌ین، له‌گه‌ل نهم پ‌رسیارانه:

بۆچی حیزب به‌ده‌ره‌نگی میژووه‌وه دروست بوو، بۆ له سه‌ره‌تا‌دا نه‌بووه؟

په‌یه‌ه‌ندی چی یه له‌نێوان دیارده میژووییه‌کانی کۆمه‌لایه‌تی و ده‌زگا سیاسیه‌کان؟

په‌وتی میژووی کۆمه‌ل و جه‌مسره‌کانی له کام لا بۆ کام لا ده‌خزیت له‌وده‌زکایانه: خێله‌کی، نه‌ته‌وايه‌تی، چینایه‌تی، کۆمه‌لایه‌تی، ئابووری، سیاسی...؟ وه مانای چی ده‌گه‌یه‌نی؟

کامیان ستونین و کامیان ئاسۆیین؟

نایا په‌وتی میژوو له ستوونی به‌ره‌و ئاسۆیه یان به پ‌یچه‌وانه؟

نایا حیزب توخێکی ئاسۆیه یان ستوونی یه؟

بۆ وهلامى نهم پرسيارانه و گهيشتن به فكره‌ی حزب پيوستمان بهو چند خالانه‌ی
خواره وه ههيه:

۱- سه‌ره‌تای كۆمه‌ل :

زۆر ههولندراوه به‌دروستی ديمه‌نیکي په‌يوه‌ندی كۆمه‌لايه‌تی و شيوه‌ی ژيان و نيداره و
ناين و نه‌خلاق و باری سياسی و نابووری ئاده‌میزادی كۆن بدۆزرتيه‌وه، هه‌ر زانا و
مه‌دره‌سه‌يه‌ك به‌ دیدی خۆی روانيه‌تی، به‌تایبه‌تی (مورگان- له‌ كتيبي:المجتمع القديم) و
(نه‌غلس- له‌ كتيبي أصل العائله والملكيه الخاصه والدوله) و زۆری تریش پييان وابووه
كۆمه‌لگه له‌ سه‌ره‌تادا كۆمه‌له‌ نه‌فه‌ریکی پاوكه‌ری بئ سهره‌به‌ر و بئ ياسا و بئ جئ و پئ
و خیزان بووینه، منداڵ به‌دایکی ناسراوه (ئه‌و دایك سالاریه‌ی كه ئیستا هه‌ندی عه‌لمانی
كوردستانیش بانگه‌شه‌ی بۆ ده‌كهنه‌وه له‌و بۆچوونه هه‌لده‌قوولئ) ، ئه‌و بۆچوونه له‌ دوایدا
له‌ رووی زانستی شكستی هینا، هه‌رچهنده به‌شیک له‌ زانایانیش پييان وابوو (پژتیم) و
خیزان و بنكه و سه‌روو هه‌ر هه‌بووه، به‌لام رای نیسلام هه‌ر ئه‌وه بووه له‌پتی (په‌يام) و
(حرام و حلال) بناغه‌ی هه‌موو ياسا و نيداره و شارستانیه‌ك دامه‌زراوه، دياره‌ نكوئی
له‌وه‌ناكریت كه كۆمه‌له‌ خه‌لكیت كه له‌ پووناکی په‌يام یاخی بووینه له‌ تاریکی ژيان،
ریبازی ته‌ته‌وریه‌كان هه‌رده‌م ئه‌و ديارده‌ شازانه (تعمیم) ده‌كهن، به‌لام هه‌موو لایه‌ك
كۆكن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی ژيانی سه‌ره‌تای زۆر ساده بووه، ئاده‌میزاد هه‌موو نیعمه‌تادیکی
له‌سه‌ر سروشت بووه، په‌يوه‌ندی هه‌ره‌فراوان و توندوتۆله‌كه په‌يوه‌ندی خیزانی بووه به
بنه‌مائه، ئه‌و په‌يامه‌ بووه هوی ئه‌و ئاده‌میزاده كۆنه‌ی له‌ درنده‌ كردۆته هاریكار و
په‌وشت دار، په‌يامه‌كانیش له‌ ئاستی بنه‌مائه‌و ناوچه‌یه‌کی بچوك بووه، ئینجا دوا‌ی
چوه‌ ئاستی خیل و ناوچه و كۆمه‌لگا، په‌يامه‌كان فراوان تر بوون چاكر له‌:
۱- نه‌حوال شه‌خصی ۲- نه‌حوالی خیزانی، ۳- نه‌حوالی بنه‌مائه، ۴- په‌يوه‌ندی
بنه‌مائه به‌ بنه‌مائه‌یه‌کی تر، ئینجا به‌ خیله‌وه.. تا دوا‌ی بۆ هه‌موو جهان.

^۱ پروانه: مقدمة فی انثروبولوجية الإجتماعية ص ۳۱-... هه‌روه‌ها پروانه ئه‌و سه‌رچاوانه: (جۆن ماكلنن- الزواج البدائي)، (داروين- اصل الانواع)، (باخوفن - حق الام)، (جون ماكين- الزواج البدائي)، (هنري مين- القانون القديم) ...

بروایه‌کەش هەر خواپەرستی و یەك خوایی بووه واتە (دین التوحید) نەك وهك (مارکسیه‌کان، دانسی، فیۆریاغ، بەشیکێ زۆر له فەیلەسوف و زاناکان) وای بۆچووویون گوايه نایینی سەرەتایی (فرەخوایی) بووه‌ئینجا وەرچەرخواوه بو یەك نایینی، لەوه‌ش زیاتر) د جورج حنا) دەلیّ یەهودی یەكەمین نایینه که تاك خواییه^۱، بەلام (وليام شميد) دواي پيچەوانەي سەلماند و ووتی یەكەم جار یەك خوایی بووه ئینجا زۆرداری بەشەر فرە خوایی هینا کایهوه^۲.

بەو شیۆهیه له سەرەتای تەمەنی کۆمەڵگە ڤاکتەرە کۆمەڵایەتی و ستونیه‌کان کاریگەر بووینه، ڤاکتەرە ناسۆیی و عەقلیه‌کان لاواز بووینه، نەرکی پەيام بە کورت و پوختیی بریتی بووه له خیراکردنی وەرچەرخانه‌کانی ڤاکتەرە ستونیه‌کان بۆ عەقڵی و ناسۆیه‌کان، حزبیایەتی ئەو سەردەم زادهی عەقل نەبووه، حزبیایەتیەکی پەيامی بووه، بۆیه ناوئرابوو (حزب الله)، حزبی بەرامبەریش رەگەزی و پەلامار و دپندنەیی بووه، بۆیه ناوی (حزب الشیطان) بووه، چونکه (شەیتان) یەكەم بانگێشەي رەگەزیایەتی و رەچەڵە‌کایەتی کردووه که وتی (رەچەڵە‌کی من له ناگره و ئی ئادەم له قوب).

۲- فەلسەفەي پیشکەوتن: : کۆله‌گەي بنچینه‌یی فلسفەي مادی بریتیه له‌جوله‌ی ماده، ئەو جوله‌یه‌ش مانای گەشەو پیشکەوتن وەرگری، فیکۆ یەكەم فەیلەسوف بوو ئەو جۆره جوله‌و گەشەیه‌ی به (سپرینگی) له‌ خواریو بۆ سەروو وەسف کرد، شۆنھاوهر دەلیّ سروشت ماده‌یه، ماده‌ش تەنها ئەو کاته مانای دەبیّ که گەشه بکاو بەرهمەمی هەبیّ بۆیه سروشت به تیکرایی له‌ گەشەي بیّ ووچانە^۳، نە‌نجلس بە‌رەهایی تر دەلیّ: ئەو گەشەیه‌ی بە‌هۆی پرۆسەي (نفی النفسی) دیتە دی ئەوه‌گەشەیه‌کی کراوه‌یی پیشکەوتوو دەبییت^۴، هەمو ئەوانه له‌ فلسفەي هیگل له‌ ریسایه‌کی فلسفی موکوم

^۱ قصة الإنسان ص ۷۵

^۲ بروانه : الاسلام والعلمانيه ص ۱۸

^۳ المثالية الألمانية ص ۲۵۵

^۴ فريدريك انجلس - انتی دوهرنك - ص ۱۶۲-۱۶۳

کۆکراوه به ناوی جولەیی دیالکتیکی (بوون-دژ-پیکهاتهکی بالاتر) یان (الشیی، ضده، مرکب الاعلی - *Theses - antiTheses - synTheses*)^۱.

پیشکەوتن سیفەتییکی تایبەتی یە بە ئادەمیزاد ((هو الذي أنشأكم من الأرض واستعمرکم فیها)) هود: ۶۱. بە پێچەوانەیی رای سەرجهەم (مادیەکان) سروشت و مادە دەگۆرێن، بەلام پیش ناکهوی، واتە ئاسن نابتە زیر لهخۆوه، ئاو لهخۆلی سورانی نابتە جیوه، درهختی سێو نابتە مۆز، ئەو تێروانینانە هەلە دەرجوون، ویستیان بەهۆی پرۆسەیی (گەشەسەندن و پیشکەوتنی سروشت) تەفسیری گەردوون و پەیداوونی ژیان و کۆمەڵەش بکەن بۆ بوونی دروستکەر، گوایه چەند یاسایەکی سروشتی یابۆلۆجی ئەو ئەنجامە دەدات، وەک یاسایی:

۱- ناکۆکی (التناقض) .

۲- نفي النفي .

۳- وەرچەرخانێ گۆرانی چەندایەتیەکان بۆ چۆنایەتیەکان.

۴- هەلەینان.

۵- گەشەیی هەلبژاردنی سروشتی.

راستی یەکەیی ئەو یە ناکۆکی و پیشکەوتن لە سروشت نی یە ((ما تری فی خلق الرحمن من تفاوت)) سوره الملك: ۳. گۆرانیکی بازنەیی داخراو هەیه، واتە دەجووتی، هەر بۆ نمونە لە ئاو (شلە - هەلم - سەهۆل - شله)، روهک (دەنکۆلە - شەتل - بەر - دەنکۆلە)، هەتا لایەنی بایەلۆژیەکی ئادەمیزادیش هەروا بازنەیی یە (ئادەمیزاد - نوتفە - کۆرپەلە - منال - پێگەیشتوو - ئادەمیزاد).

(لامارک) خۆیشی و (داروین)یش لەو بەهەلەدا برد گوایه ئەو پرۆسە بازنەییە ئەگەر زۆر جار دووبارە بێتەوه لەو بازنەییە دەردەچیت، داروین ووتی ئەو یە بە دەستکرد بە ماوێهەکی کورت دەکرێ هەلبژاردنی سروشتی بە ماوێهەکی درێژ پیتی دەکرێ^۲ بەلام نیتسا لەدوای دۆزینەوهی (ئەندازەیی جینەکان - الھندسە الجینیە) هیچ گومانێ زانستیش نەما کە ئەو پرۆسەییە ملیۆن ملیۆن جار دووبارە بێتەوه لە بازنەکی دەرنەچیت و ئاوێهە

^۳ جون لویز - مدخل الى الفلسفة - دار الحقيقة بیروت، ترجمه تانور عبدالله، ط ۲ ص ۱۹۳-۱۹۴

^۲ تشارلز داروین - اصل الأنواع ص ۱۰۵

نابنه نهوت و گهغهكه نابته گولهبهرؤژه، ئادهمیزاد نابته (جن) يان (كهلهشیر) يان گيانداريكي نوئ، بۆيه سيفهتي پيشكهوتن پر به ماناي عقلی ئادهمیزاد دیت، کاتى (سلبى و نىجابى) و (خیر و شهر)، (چاك و خراب)، (خوش و ناخوش)، (هسانهوه و ماندووبوون)، (چهوسانهوهو دادگهرى)، (برى و تىرى)، (ههق و ناههق)... مانايان ههبيت نىنجا پيشكهوتن ماناي دهبيت، له خراپهكان بهرهو چاكهكان، واته بو ئادهمیزاد له سواريهوه بو ئوتومبيل و فرۆكه پيشكهوتنه، نىجابيه، خوشه، بهلام بو رووهك، شاخ، نا... چهوسانهوه و دادگهرى و ههق ماناي چ دهبهخشيت و چ پيشكهوتنيكه؟ دواى لهسهر چ پىوانهيهك (زير) له (ناسن) پيشكهوتوتره؟ نهوه تهنها پىوانهى (نسبى) مرؤفه. كهواته تهنها كۆمهلهگهيه پيش دهكهوى بههوى عقل و داهيتانهكانى، نهوئش همدوو هۆكارى دهرهكى و ناوهكى به نۆره كاريگهرى بنچينهيان دهبي لهسهر رهوتى پيشكهوتنهكه، كاتى هۆكاره ناوهكيهكان نورهيان ديت له قوناغهكانى جواميرى گهشه و پيشكهوتن دهبنه بنچينه، نا ليرهوهوش زه مينهى حزبايهتى له گهشهى كومهلهگه چهكهره دهبي، وهك له دواى دهرهكهوى .

۳- كارى هۆكاره دهرهكى و ناوهكيهكان لهسهر گهشه كردن:

له راستيدا ئادهمیزاديش وهك كۆمهله زۆر راوبۆچوونى لهسهرهلهبارهى : ئاخۆ كام نهندامى لهشى بزوينهه كهيهتى، ئى دى ههر له (گهده، جنس، مانهوه- بقاء، خوئين، رهچهلهك، دهرووبهر، ههست به ناتهواوى، پايه، سامان، پيشپرکى- منافسه، خۆدهرخستن، عقل...) تا دهگاته (سروشت) وهك روونيشه ئىسلام (عقل) به هۆكارى بنچينهى دهزانيت، ههر سهرنجيكي سادهش نهوهتا ههموو ئاژهله گهده و جنس و دهرووبهر و... ههيه، كهچى گهشهسندننى نى يه.

كۆمهله و ئادهمیزاديش بهتاك و كۆ هۆكارهكانى گهشهسندننى دووبهشى سهرهكين:

أ- كۆمهله هۆكارى دهرهكى.

ب- كۆمهله هۆكارى ناوهكى.

جا (نايدىيالىيەكان- مثالين) ^۱ پىيان وايە ھۆكارى دەرەكىى بىنچىنەيە، مادىيەكانىش (بەتايىبەتى ماركسىيەكان) بەپىچەوانەي يەكەم لايان وايە ھۆكارە ناوەكيەكان بىنچىنەيە و دەرەكيەكان تەنھا يارمەتيدەرئىكە، ھەرچى نەخشەي فكريى نىسلامىشە بەو شىئوہيە:

أ- ھۆكارە دەرەكيى و ناوەكيەكان لە ھەر پىرۆسەيەكى گەشەسەندىن لە سەرەتا تا كۆتايى لە پلەي پىويستە (عامل ضرورى)، ھىچيان بەتەنھا (ھۆكارى كۆتايى- عامل الكافى) نيە.

ب- لە سەرەتادا ھۆكارە دەرەكيەكان بىنچىنەن تا ئەو پىرۆسەيە بەردەوام بىت زياتر نەكەويتە سەر ھۆكارى ناوەكى و تا لە كۆتاييدا (بىنچىنەيەيەتيەكە) لە ھۆكارى دەرەكى دەسيئىتەوہ.

واتە ھۆكارەكان خۆشيان چەسپاو نىن و دەگۆرپىن بەرپۆزەيەكى پىچەوانە ھەريەكەيان پىئوہريشە بۆ ئەوئى تر- وەك مەسەلەي برى ويە تالى بەرداخەكە - جا ئەگەر ئەو پىئوہ بگۆرپى بەرەو پىرى ئەوا بەتاليەكەي كەم دەبيتەوہ ئەوہيان (ھۆكارى دەرەكيەيە) و (پىروونەكەش ناوەكى يە).

با بزانيں ئەو رىتسا سروشتيانە چەندە لەسەر كۆمەلەيش پەيرەو دەبى.

۴- كۆمەل و ئادەمىزاد

أ- كۆمەل: ئەو رىتساينەي سەرەوہ تەنيا فەلسەفى نىن، بەلكو ياساي ئەنسررۆپۆلۆژى و زانستى ميژوويشنى، بەپىتى ئەو رىتساينە كۆمەل بە پىرۆسەيەكى ئالتۆزى فرەئارپاستەدا گۆرپاوەو وادەگۆرپى، دەتوانىن لەسەر ئەو بىنچىنەيە زياتر دلئايابىن كە بارى كۆمەلئى كۆن لە سەرەتادا بەو شىئوہيە بووہ (لەپرووي ھۆكارە دەرەكيەكان):

۱- زۆرى پەيام و (موجىزەي) ھەستيارى.

۲- كارى سروشت لەسەر كۆمەل زياتر بووہ لە ئىستا.

۳- پىويستى تاك و خىزان بە بنەمالە و خىل بۆ پارىزگارى لە دوژمن و كارەساتە سروشتى يەكان و فاكتەرە دەرەكيەكان زياتر بووہ.

۴- ئاسۆي فكريى كۆمەلەيەتى تەسك بووہ، چونكە ھەرزىغىرە دياردەيەكى سروشتى و

كۆمەلەيەتى دووبارەبۆوہي بەمىراتى فكريى بۆ دەماوہ.

^۱ بە ھەلە لەپيش شۆرشى ئىرانى ۱۹۷۹ فكريى نىسلامى لەسەر ئەو مەدرەسە فكريە حساب كرابوو.

- ۵- ئەندازە يەك لە قەدە غەو (حرام و حلال) ى ھەبوو بە پىتى كۆمەلە پىتسا يەكى ئەخلاقى كە لە پەيامەوہ بۆى مابۆوہ. ئەگەر راستەوخۆش پەيام نەبوو پىتى.
- ۶- ھىزى ماسولكە (يەكلا كەرەوہ) تر بووہ لە ھىزى (عەقل).
- بەلام دوای گۆران گەشەسەندنى كۆمەل، ئىستا لەرووى ھۆكارى ناوہكى بەو شىوہ يە:
- ۱- پچرانی پەيامى ناسمانى و بوونى بە يەك بەرنامەى چەسپاوى سەرتاسەرى.
- ۲- كەمتر ئىعتىقاد لەسەر رەوتى سروشت، و پەيدا بوونى كاركەرى ناوہكى وەك (پىشەسازى و كارخانە و دەزگا و...) پەيوەندى جارانى كۆمەل لەگەل سروشت راستەوخۆ بوو، بەلام ئىستا ئەو پەيوەندى يە بەھۆى نامىر و نامرازە، لە ئەنجامدا زياتر كۆنترۆلى سروشت كراوہ، ئەوہش ماناى سىفەتى بوونى مرۆڤ بە (خلىفە) لەسەر زەوى، تەنھا سەر زەوى، و پىچوو پەيوەندى يەزدان بە بوونەوەرە كە راستەوخۆ نىە، بەلكو لەرپى ياساكانى سروشتە (كە لە قورئان بە زاراوہى «امر-گوزارشى كردوہ»، ناواش ماناى (خلىفە) يەتى مرۆڤ ئەوہ يە كە راستەوخۆ لەگەل سروشت كارنەكا بەلكو لەرپى نامراز، لەگەل زىاد بوونى نامراز زياتر كۆنترۆلى سروشت دەكا بەلام ھەرگىز ناگاتە كۆنترۆلى تەواو، پرىك ئەوسنورە برىتتە لە مەوادومەداى شارستانى مرۆڤ.
- ۳- گەشەى ئىتتىماى مرۆڤ بۆ كۆمەلە بەشەر يەكان لە خىزان بۆ بنەمالە بۆ خىل و نەتەوہ و ابەرەو جىھان گەرىتتى (عولمە) بەرپۆوہ يە.
- ۴- ناسۆى گشتى فەكرى كۆمەلە يەتى زۆر فراوان بووہ لە بازنى تەسكى نىمچە مەرات و ستونىوہ دەرچوو بەتەواوى پىتى ناوہتە ڤاكتەرە ناسۆىەكان.
- ۵- ھىزى ماسولكە ئىستا يەكلا كەرەوہ نى يە بەلكو وەر جەرخا بوچالاكى عەقل و نەخشە و بەرنامە و پلان...
- ۶- كۆتابى ھاتنى (موجىزە) و كارتى كەرە ھەستىەكان و وەر گەپرانى بۆ چالاكى و بەلگەى عەقلى، واتە گۆران لە ڤاكتەرە كۆمەلە يەتى و ستونىەكان بەرەو ناسۆى و سىياسى.
- ب- ئادەمىزاد: پىنچىنەى ئەو گۆرانكارىەى مینزوى كۆمەل لە تاك دەست پىدەكات و دوای كۆمەلش بە دەورى خۆى جارىكى تر كار لە ئادەمىزاد دەكاتوہ، بەو شىوہ ماكىنەى گۆران و گەشەسەندن دروست دەبىت، ئەو گەشەسەندن دەپىسورئ بە برى

ھەلۋە شاندىن ھەي ئىنتىمايە ستونىيە كان بەرەو ئىنتىمايە ئاسۆيە كان، ئادەمىزاد خۆي پىنكھاتوۋە لە كۆمەلەيە ئىنتىماي ستونى و ئاسۆيى :

۱- پەيدا كەر (مكتسب) ئاسۆيە، ۋەك بوونى لە ئاينىك و كۆمەلەيە كى سىياسى و مەدرەسەيە كى فكرى ...

۲- مېراتىيە كان، ستونىيە، بوونى لە بنەمالەيەك و خىلەيەك و نەتەوۋە و خاكىك و نەژاد و جنسىك... ئەوانە مېراتىن و بەدەرە لە ويست و ئارەزوۋە كانى خۆي، گوران و گەشەي كومەل ماناي گورانى فاكتەرە ستونىيە كانە بەرەو ئاسۆيى، بابزانىن ئەو گۆپرانكارىيە مېژووييەي لە سەرەتاي كۆمەلەي كۆنەوۋە بەسەر ئادەمىزاد داھاتوۋە چەندە ئەو راستىيە دەسەلمىنى، تا ئەو پۆ سەرەنجامە كانى بەو شىۋەيە:

۱/ لەروويى فسيۆلۆجىيەوۋە، لە جەستە ۋە بۆ فكر... واتە پرىك ووزەي ماسولكەي گۆپراۋە بۆ ووزەي فكرى. لە ئىنتىمايە كانى مېراتەوۋە (ۋەك بنچىنەي ئاسنامەي) گۆپراۋە بۆ ئىنتىمايە كانى ۋەرگىراۋ (مكتسب)، واتە جاران ئىنتىمايە كانى بنەمالەيەي و خىلەكى زال بوو بەسەر ئىنتىمايە كانى فكرى و سىياسى، ئىستتا گۆپراۋە تا رادەيەكى زۆر ھىزى ئەو ئىنتىمايە ھەلۋە شايتمەوۋە شلۇق بوۋە.

۲/ لە ئاستى كۆمەلەيە تىيەوۋە بە تەرىپى لە گەل (گۆپرانە كانى ئاۋەكى تاك) ئەو ۋەرچەر خانانە ھاتۆتە دى، ھەموو زانا و پىسپۆرە كان پرىكەن لەسەرى، بەلام ھەرىكە بەجۆرىك گوزارشى دەكەن، ھەنىكىيان ھەلدە بۆئىرىن:

- ابن خلدون: بىداۋە - خىلەكى - دەۋلەت.
- ماركسىيەت: دىندايەتەي - بەندايەتەي - دەرە بەگى - سەرمایە دارى - سۆشپالىستى - شىۋەيەت.
- ئۆگست كۆنت: لاھوتى - مېتافىزىكى - زانست
- فرىزەر: جادوۋ - ئاين - زانست .
- كۆندرسىي : قۇناغى سروشتى (مرۆقى سەرەتابى) - قۇناغى بە خىتو كىردن - كشت و كالى - شارستانى (يۇنانى) - شارستانى رۆمانى - قۇناغى ناۋەرپاست (مەسىحى) - دەرە بەگايەتەي - داھىنانى چاپ - شۆرشى فرانسى - دواقۇناغكە مرۆقبە تەنپادەستى بە گەشە كىرد.
- تۆينىيى: ھاتنە كايەوۋە - گەشە - دارووخان - پارچە پارچە بوون - وئىران

• ته‌توره‌یه‌کان: درپدانه‌یه‌تی - خپله‌کی - نیمبراتوریه‌تی - پادشایه‌تی - کۆماری.

• نیسلام: نبوه - راشدین - میرات - دیکتاتوری (جبری) - گه‌رانه‌وه بۆ نیسلام (راشدین).

ئهو بۆچوونانه سه‌لامه‌ت نین له تیبینی و سهرغی یه‌کتر، به‌لام ئه‌وه‌ی لامان گرنه‌گه به‌روونی ده‌رده‌که‌وت که نینتیمای ئاده‌میزاد به‌ره‌به‌ره له میراته‌وه به‌ره‌و موکته‌سه‌به، له ته‌سک بۆ فراوان، له فسیؤلۆجیا بۆ نایدیؤلۆژیا، له ره‌چه‌له‌ک بۆ فیکر، له کلاسیکه‌وه به‌ره‌و مه‌ده‌نیه‌ت.. به‌کورتی له نینتیمایه کۆمه‌لایه‌تیه‌کان به‌ره‌و نینتیمایه سیاسییه‌کانه، واته له ستونیشه‌و به‌ره‌و ئاسۆی، تا پیشکه‌وت نینتیمای نوێی زیاد کردووه‌ده‌کا، بالاترین نینتیمای مومکین (مه‌بادینه - سیاسه‌تی نه‌خلاق) که ئه‌وه‌ش (فیتره‌ی) راسته‌قینه‌ی ئاده‌میزاد و نزیکترین وێستگه‌یه له په‌یام، که هه‌ر له سه‌ره‌تای مرۆفایه‌تییه‌وه ئه‌و مه‌بادینه‌ی بۆ ئاده‌میزاد و کۆمه‌ل داریشتووه، به‌و شیوه‌یه گه‌شه‌کردنی سروشتی کۆمه‌ل و ئاده‌میزاد به‌ره‌و دادگه‌ری و پرواییه، له‌وه‌وه نیسلامی و زانایانی نیسلام وای بۆ ده‌چن سیکۆچکه‌ی (شه‌ریعه‌ت - فیتره - عه‌قلی راسته‌قینه) یه‌کتر پاسادان ده‌کهن، ئه‌وه‌ش چاره‌نووسی هه‌موو ئاده‌میزاده له‌سه‌ر ئه‌و زه‌ویه ((ولقد کتبنا فی الزبور من بعد الذکر أن الأرض یرثها عبادی الصالحون)) یه‌که‌م (حتمیه تاریخیه) که قورئان پیشبینی کردووه که سه‌ره‌نجامی جیهان به‌ره‌و ناین و بیروپرایه.

به‌م شیوه‌یه به‌ره‌به‌ره کۆبوونه‌وه‌ی (کوئله به‌شه‌ریه‌کان) له‌سه‌ر بنچینه‌ی خوێن و په‌گه‌ز و کۆمه‌لایه‌تی کلاسیکی ده‌گۆریت بۆ کۆبوونه‌وه له‌سه‌ر بنچینه‌ی سیاسی و بیروباوه‌ر و ناین و ده‌ستووری ئاسۆی هه‌روه‌ک له توێژینه‌وه نوێکانیش وای لی ده‌خوینرته‌وه، هه‌تا له تیوری (مملانی ی شارستانی) هندکتونیش .

۱- ۵ فکری حیزب:

ئاده‌میزاد به‌هۆی په‌یام بووه ئه‌ندامی‌کی کۆمه‌لایه‌تی، به‌لام له سه‌ره‌تادا له‌شیوه‌ی ره‌وه‌ی لیکدا‌براو بووه ، بۆیه نینتیمایه‌کان له‌هه‌ره‌چاکیدا کۆمه‌لایه‌تی پرووت بووه، هه‌ر په‌یامی لی پچراپیت نه‌وا گه‌راوه‌ته‌وه سه‌ر نینتیمایه سروشتیه‌که‌ی به‌پیتی قۆناغی

پیشکەوتنی کۆمەڵ، بەگشتی بینا و گەشە کردنی کومەلایەتی بریتییە لە هەڵوێشەکان و هەرگیزانی ڤاكتەر و ئینتیمایە ستونیه‌کان بەرەو ناسۆیی، هەركاتێ ئێو كۆلەگانه‌ی بینا لابەرئ بەخیرایی لە ناسۆییەکان دەگەریتەوه بو س‌تونیه‌کان، واتە ڤاكتەرە کۆمەلایەتییه‌کان زیاتر پانتایی میژووویی کۆمەلایان داگیرکردبوو و زال تریش بوینه.

بۆیه تا نامر‌ازی هات وچۆ و بیستن و بینین گەشە نه‌کرد ئینتیمایەکان نه‌گۆران، نه‌و هەنگاوانەش لە سەرەتای سەده‌ی (١٩) بەرەبەرە لە ئینتیمای دەڤەری (م‌حلی) بو ئینتیمای جیهانی (عه‌وله‌مه) جولاً، نه‌و توپه‌له بەشەریانه تیکه‌ل بوون و بوو به کۆمەلێك نه‌لقه‌ی یه‌ك‌ت‌رپر (نه‌ك ته‌ماس) وه‌ك خێل و نه‌ته‌وه و نه‌ژاد و چین و توژ و تایفه و ڤه‌ش و سپی و نایینی جیا‌جیا و ده‌سته و کۆمه‌له‌ی فکری لێك جیا‌جیا و پیشه و پ‌سپۆری جیا... له‌یه‌ك كاتدا ناده‌میزادێك ئینتیمای بو زنجیره‌یه‌ك نه‌لقه‌ی كۆك و ناكۆك بو دروست بوو، له‌كاتێكدا كوردێكی هه‌ژار ناكۆكه له‌گه‌ل عه‌ره‌بێك، به‌لام یه‌كده‌گرنه‌وه دژی ده‌وله‌مه‌ندیكی كورد و عه‌ره‌ب، ناكۆكه له‌گه‌ل نه‌م‌ریكیه‌كی ڤه‌ش له‌سه‌ر بنچینه‌ی جوگرافی و نه‌ژادی‌ونایینی، به‌لام كۆكن دژی سه‌رمایه‌داره‌كی هاره‌ش، ناكۆكن له‌گه‌ل توركێك به‌لام كۆكن له‌سه‌ر بنچینه‌ی نایین.

به‌و شێوه‌یه كورد خۆبه‌خۆش كۆكن له‌سه‌ر كوردایه‌تی و ناكۆكن له‌سه‌ر خێله‌كی و چینه‌یه‌تی، كۆكن له‌سه‌ر نایین و چاكه و خراپه و دادگه‌ری، به‌لام ناكۆكن له‌سه‌ر نامر‌ازه‌كان و ڤی‌بازه‌كانی گه‌یشتن به‌و دادگه‌ریه... نه‌و دۆخه له‌ناو هه‌موو میللەتێك هه‌یه، هه‌ر به‌و شێوه‌ش میللەتێك له‌گه‌ل میللەتێكی تر و هه‌موو له‌گه‌ل هه‌موو^١، نه‌و نه‌لقه‌ كۆك و ناكۆكانه یه‌كسان نین له‌ هه‌ر زه‌مان و زه‌مینێك، نه‌لقه‌و ئنتیمایه‌ك گه‌شتر و سه‌ره‌كی تره له‌وانی تر، بو‌گونه له‌ كوردستان به‌هۆی سته‌می داگیر و دابه‌ش‌کردنی خاكه‌كی "كوردایه‌تی" یه‌كه نه‌لقه‌یه‌كی چالاك‌تره، بۆیه هه‌ست و سۆزی كوردانه‌كی له‌ سه‌رووی چینه‌یه‌تی و نه‌ژادی و تار‌اده‌یه‌ك خێله‌كی و ده‌ڤه‌ریشه... له‌ نه‌فریقاش ڤه‌ش به‌رامبه‌ر سپی، له‌ نه‌و‌روپا جوو به‌رامبه‌ر مه‌سیحی یان كری‌كار به‌رامبه‌ر سه‌رمایه‌دار، له‌گه‌ل ڤۆژانه تیکه‌ل بوونیان به‌ یه‌ك‌تر نه‌و هه‌سته جیا‌یانه زیاتر ده‌ورۆژی.

^١ بو‌نه‌وه‌ی هه‌موو جیهان له‌ عاملیك كۆك بن ته‌نها عاملی نایدۆلۆژیایه نه‌ویش ته‌نها نایینی یه، نه‌گینا هه‌ر عاملیكی تر به‌یتنی شمولی به‌شیتك له‌ كۆمه‌ل ده‌كات، یه‌كێ له‌ سه‌رچاوه‌كانی هی‌زی رابوونی ئیسلامی نوێ نه‌و ڤرۆسه‌یه له‌ عه‌وله‌مه.

نالیره دا فکری حزب گه لاله ده بی... چون؟ تا کیتسه ی خیل و بنه ماله بوو شهوا په یوه ندی یه خزمایه تیه که پروون بوو، پتویستی به کۆکردنه وه و ناو نووسین و پرتنمایي نه بوو، به لام له نه توه و چین و شاینیکی گشتی (نهک شاینیکی به بهرنامه) هیچ په یوه ندی یه کی وا تووندی ریکخراو نیه کۆیان بکاته وه، تهوجیهیان بکات، یهک دهنگ و یهک رایان بکات، بهو شپوه یه فکری حزب وهک بیویستی هکی میزوی هاته کایه وه.

۱- ۶ پیناسه ی حیزبی سیاسی :

زۆر پیناس هاتووه بۆ حزب، ههر مه درسه و پرتیاز و نایدۆلۆژی هک به دیده جیهانی یه کانی بۆ کیتسه کانی کۆمهله پیناسه کانی دارشتووه، به لام هه مووی کۆکن که به ره هه می چالاکی فکریه. ده توانین بلیین حزب بریتیه له:

(یه کگرتنی ناره زوومه ندانه ی کۆمهله خه لکیتی هاو پروایه، له پینا و چهند ناما غیبتکی هاوبه شی دووروزیک)، بناغه که ی له گرتیه ندی فکری و سیاسی یه وه دیت .
چهند پیناسیکی جیا جیای تر تۆمار ده که ین که هه ریه که گوزارش له مه دره سه یه ک ده کا به تاییه تی مه دره سه ی لیبرالی دیمکراسی رۆژئاوای نیستا:

۱- پیناسی دۆژجه (خاوه نی کتیبی الاحزاب السیاسیه): حزب بریتیه له کۆمه له خه لکیتی یه کگرتو له سه ر بنچینه ی سیسته میتک.

۲- پیناسی (فرانسۆ گۆجیل): نه و کۆمه له خه لکه ریکخراوه ن، به شدارن له ژسانی سیاسی کردن بۆ وه رگرتنی ده سه لات یان به شیک لیتی.

۳- بۆردو : به وانه ده وتری حزب که هاویری سیاسی بن و بیان هوی ده ست به سه ر ده سه لات بگرن یان کار له بریاره کانیان بکه ن.^۱

۴- فه ره هنگی (Oxford): ریکخراویکی سیاسی، هاوبه شن له پروا و نامانج و ده نگدان له هه لبۆاردنه کان.

۵- زۆریه ی فه ره هنگه بالاکانی عه ره بیش له ژیر کاریگه ری فه ره هنگی رۆژئاوایی توخمه کانی (ده سه لات، یه کیتی، هه لبۆاردن) یان کردۆته بنچینه ی حزب، له وانه: (موسوعه العلم الإجتماعی)، (موسوعه السیاسیه المیسرة)، (قاموس سیاسی)...

^۱ بۆ زیاتر پروانه کتیبه کانی: أ- (النظم السیاسیه) ب- (علم السیاسه)

۶- هەرچی پیناسی چەپپەکانە ئەوا زۆر راشکاوانە توخمی (دیكتاتۆری پرۆلیتاری) دەخەنە ناو پیناسەکانیان کە لەدوایدا تەنها (دیكتاتۆریەکە) بێ (پرۆلیتاریە) بوو نەریتی سیاسی و دەستوری ولاتەکانیان.

۷- نامۆترین پیناس لەبارەى حزب پیناسی (حزبی بەعس)ە لە فەرھەنگەکیان (تعريفات ببعض المصطلحات) هاتوو: حزب بریتیه لە کۆیونەوهی خەلکانیک لەنیو بەرنامەیهک بۆ دەست بەسەرگرتنی دەسەلات و راپەراندنی دەولەت بەپیتی ئەو بەرنامەیه بۆ هینانەدی ئامانجەکانی^۱.

زۆریەى حزبه نەتەوه گەریەکان پیناس و سروشتیکی وەك ئەو پیناسەى حزبی بەعسیان هەبوو، بەشى هەرەزۆری حزبه کوردستانیەکانیش بەپیناسی مارکسیانە و نەتەوه گەریانە کاریگەر بووینە.

هەرچی پیناسە کۆنەکانە زیاتر لەژێر کاریگەری نەدەبیاتی نیسلامی بوو، ئەوا زۆریەى حزب بە (کۆمەڵە خەلکیتک) ناویردوو، لەوانە (قاموس المحيط)ی فیروز ئابادی، هەرەها ابن اعرابی (حزب)ی یەکسان کردوو بە (جماعه)، هەرچی (لسان العرب)ە دەلتی: (حزب جماعة من الناس، على قوم تشاقلت قلوبهم وأعمالهم فهم أحزاب) لەو سەردەمی بەو کۆمەڵە خەلکە و تراوه کە بۆ ئیشیک و ئامادەن نەک مانای پەچەڵەکی و نەتەوهی هەبێ.

لە نیو عوسمانیش بە پیتی یاسای (الجمعيات)کە لە ۱۹۰۹/۸/۳ دەرجوو لە مادەى (۳)وای پیناس کردوو: جمعیەت ئەو کۆمەڵە کەسانە کە بە هەمیشەیی یەکیان گرتوو بۆ یەكخستنی زانیاریەکانیان بۆ ئەوهی مەبەستیان قازانج دابەش کردن بێت^۲.

ئەوهی روونە چەند توخم و بنچینەیهکی جیا جیا هەیه تاک تاک و پێکەوه دەبنە بنەمای حزبی، وەك:

۱- بەرژەوهندی چینیایەتی و زیاتر ئیستا بەرژەوهندی تاییهتییه، لەسەر شیوهی یەكدهنگی هەلبژاردن بۆ دەزگا سیاسی و دەسەلاتەکان.

۲- پایەبوول، وەك حزبه دەسەلاتدار و دیكتاتۆرەکان.

^۱ تعريفات ببعض المصطلحات السياسية - المادة:حزب ، له دیباچه کورتەکەى دەستوری حزبی بەعس

وا هاتوو: حزب البعث العربي الاشتراكي حركة قومية شعبية انقلابية .

^۲ پروانه : د. د. کيالى - الموسوعة السياسة - المادة : الجمعيات

۳- بەرگى لەخۆ، وەك مەملەتتىي نەتەوہ و نەژادە جىياجىياكان.

۴- بىروباوہر، وەك حەزبە ئىسلامىيەكان و حەزبە ماركسىيەكان و ھەندىي حەزبى رادىكالى

تر.

كەواتە توخسەكانى (بەرژەوہەندى، ئىمتىياز، بەرگى، بىروباوہر) بەرپىژەي جىياجىيا ناسنامەي ھەر حەزبىك دىيارى دەكەن.

وہك دەردەكەوئىت ئەو ئامانج و بنچىنانە ھەمووى بوزەتيف و خىر نىيە، ھەر وہك يەكگرتن(التعاون) ھەيە لەسەر خىرە، ھەشە لەسەر شەر((وتعاونوا على البر والتقوى ولا تعاونوا على الإثم والعدوان)) لەسەر ئەو بنچىنەيە پەيدا بوونى حەزبى سىياسى پىشكەوتن و ەرچەر خانىكى مېژووىي ئادەمىزادە لە ئىنتەماي بايەلۇجى مېراتى - ستونى بۇ ئىنتەماي ئايدىيۇلۇژى - ئاسوئى، بەلام كاروانى (خىر و شەر)، (سەلبىيات و ئىجابىيات)، (پەنجەدەر و پەنجەبەر)، (داگىر كەر و پزگار يىخوز)، (ھەق و ناھەق).. بە جىكى دەھىتىنى، بۆيە لەگەل پەيدا بوونى يەك شىوہ نىيە، چەندىن جۆرە.

۱- ۷ جۆرەكانى حەزب:

۱- حەزبى نەتەوايەتى، زۆرن لە جىھانى سىيەم و لە كوردستانىش.

۲- حەزبى نەژادى، ھەردوو حەزبى كۆمارى و دىمكراسى ئەمريكى و لەھەندىي شوىتى تر ھەيە، بەرەي توركمانى و حەزبى ەەرەبى و مەسىحى وا خەرىكن سەرھەلدەدەن، بەلام لە كوردستان ھىشتا نىيە .

۳- حەزبى ئومەمى، حەزبە شىوعىيەكان، لە كوردستان ھەيە.

۴- حەزبى دىمكراسى، زۆر بلاوہ لە جىھان، ناوہندەكەي لە ئەوروپايە، ئىستە لە كوردستان بەشى ھەرەزۆرى خۆي بەو جۆرە دەزانى.

۵- حەزبى سۆشىالىستى، زۆرن لە جىھان، لە ئەوروپا (سۆشىال دىموكراتەكان) و لە توركىيا و سورىيا و عىراقىش زۆر شوىتى تر ھەيە، لە كوردستانىش (ى.ن.ك) و (ح.س.د.د) زەق تر سەر بەو مەدرەسەن.

۶- حزبی خێلهکی، ترازینکی دهگمهنه، زهقترین نمونه (حزبی نهکائا)یه له خوارووی نهفریقا، نوینهرایهتی خێلی (زۆلۆ) دهکات به سهکرادیهتی (بۆتهلیزی)، له کوردستانیش بهلاوازی ههیه.

۷- حزبی ئاینی تیکهلاو، لهجیهان زۆرن، حزبه مهسیحی* و دیموکراسی و سۆشیالیستهکان و (حزبی یههودی و هندۆس)...، له کوردستانیش هیشتا نهخهملیوه، جگه له حزبه مهسیحیهکان، بهلام کوردستانی نین، عێراقین.

۸- حزبی دهسهلات، له ههموو شویتیک ههیه، بێ مهبادیشه، ههندێ جار حزبی مووچه و پایهی پێدهگوتری.

۹- حزبه نیسلامیهکان، لهبارتیک ههلهکهوتووی بهرهو گهشه لهجیهانی نیسلام و له کوردستانیش ههیه.

۸- ۱- چهند دابهشییهکی پیچهوانه:

چهند جۆره حیزیتیک ههیه بهدیلی یهکترن له ههموو بوارهکان، وهک:

- حزبه رادیکالهکان و حزبه پارێزگاریهکان، یهکه میان خاوهن بهرنامهی گۆپرنی ریشهیه و دووه میان پارێزگاری له واقعهکه دهکات.

- حزبه میکافیلیهکان و حزبه مهبادیشهکان، یهکه میان فرت و فیتل و نهجهسپاوی و بهرژهوهندی پهستی و ههموو جۆره نامرازیک بهرپهوا زانین، دووه میان حزبی راستگۆیی و یهکیتی گۆته و کردهوهو بهلین و مهبادیشه.

- حزبه عملانی و حزبه ئاینیهکان، یهکه میان لهدۆخی ههره نهرمیه که ی ئاین له ژبان و دهولت جیا دهکاتهوه و سهربهستی یهک به ئاین ده بهخشیت له چوارچێوهی دهستور، ئاینیش وهک پهیههندی یهکی سادهی نیتوان تاک و خوا ده خوینیتهوه، دووه میان ئاین به تاکه سهراوهی دهستوری ولات و پهیرهوی حزبه که ده زانیت بۆ پهوتی تاک و کۆمهله و تهواوی ژبان. به کورتی له یهکه ما ئاین پاشکۆی به شههره له دووه ما ئاین پێشهنگی به شههره.

- حزبه چهپهرو و راستهوهکان، نیتستا بهرهو کۆتاین، به کورتی یهکه ما گوایه نوینهری ههژاران و دووه میش دهولته مهندان.

* له نێو مهسیحی تهنها (کالفن) یهکان داوایان ده کرد که ئاینی مهسیحی به بێ شریک پیاده بکری.

کهواته هه مو جارو له هه مو دۆختیک حزب به دیاردهیه کی دروست وه سف ناکرێ ، گه لێ جار ده بته هۆی په رته وازه یی ویشتیوی ، بۆیه (ج واشنتن) یه کیکه له وانهی زۆر به توندی دژ به بهرپا کردنی حزب حزبانێ څه ستاوه به نامرازی گندهلی وتیک دان وریگه کردنه وه بۆ دهستی ده ره کی حیسابی کردوون ، به هه مان شیوه معمر قه زافی له (کتاب الأخضر) ده لێ حزبا یه تی خیا نه ته ، به هه مان شیوه له ئیرانیش دیموکراسیه کی بێ حزبا یه تی په پیره ده که ن ، له کتیبه ئاینیه کانی تریش به زۆری حزب به کۆمه لیکه بی تاییه ت ونه یار به (نه مری واقیع) هاتوه ، له هه ندیکیشیان زیاتر به سه لبی هاتوه ، له وانه ابن تیمیه له کتیبی (السیاسه الشرعیه ..) ته نه ا له دوو شوین باسی حزبی لیکردوه له هه ردوکیان به سه لبی وشه وه ش ده قه کانیه تی .. من قتل الطوائف الممتعة عن شرائع الإسلام فإن هؤلاء قد تحزبوا لفساد النفوس والأموال..، له شویتیکه تریش: .. وهؤلاء الملوك والرؤساء المفسدون، كفرعون وحزبه^۱.

۱- ۹ یه که م حزب له کی په یدا بوو؟

دیاره فه یله سوف و زانایانی نه وروپی وا فیتر بوون که متر حساب بۆ خه لکی تر بکه ن، هه موو دۆزینه وه و (ژماره پێوانه ییه کان) بۆ یه که م که سی نه وروپی ده گێر نه وه: هیرۆدتس- باوکی میژوو، نه بیکرات- باوکی پزیشکی، سیۆکریتشس- باوکی هونه ر، هیرکلیتس- باوکی دیالکتیک، نیکلیدو فیساگۆرس باوکی نه ندازه و ژماره، سترابۆ- باوکی جوگرافیا، تالیس و بیلتیمۆس- باوکی گه ردوونناسی، نه فلاتوون ونه رستۆش- باوکی کۆمه لیک لقی زانستی تریان پێ به خشراوه، .. له میژووی نویش خریه تی زه وی و ناوه ند نه بوونی له گه ردوون به شوړشیکه زانستی نه وروپی ده زانن که له سه ده کانی (۱۶- ۱۷) له لایه ن (کۆپه رنیکیۆس- گالیلۆ- کپله ر- جوړدانۆ..) ده ستی پێ کرد، که چی زۆر له پیش نه وان له کتیبه کانی نیسلام هاتوه به تاییه تی (ئه لیبیۆنی نیوه تیره ی

^۱ شیخ الإسلام ابن تیمیة-السیاسة الشرعية.. ص ۲۰، ص ۳۴

زهوی دۆزیتمهوه، معجم البلدان یا قوت حموی، همدوهها بمرگی (۱۰) ی (تفسیری روح البیانی پرسوی) وزۆرسه چاوهی تر .

له دیاردهی پهیدا بونی حزیش پییان وایه فکری حزب یه کهم جار له شهروپا سهری همداد و بهوشیوهیهی خوارهوه: له سهره تادا کۆمهله خه لکتیک یهک راده بوون بهرام بهر ههلبژاردن و دوا ی له ناو په رله مان (فراکسیۆ نی رای جیا جیا) دروست ده بوو، بهر بهره حزبی لی چه که ره بوو. بهو شیوهیه میژووی حیزب بهو تهرازوهی ئیستای له دهوری سالانی (۱۸۵۰ز) دهست پی ده کات،^۱ له وه یان هه موو سه رچاوه کانی جیهانی کۆکن له سهری، همدوهک (موسوعه علم الاجتماع) ده لئی: (هه تا سالی ۱۸۵۰ له هیهچ ولاتیک بهو مانا و پیتناسهی ئیستا حزبا یه تی نه بووه)، شه گینا دهسته و یانه و کۆبوونه وه هه بووه، به شیکتی تر دیارده کانی دژا یه تی کردنی پادشاکانی شهروپایان کردوه به تایبه تی له سه ده کانی (۱۶) به دوا وه ناویشیان هه لگرتبوو به ناوی (ویک) و (تۆری)^{*} وه ک حزب و ابووه، نیکۆلا میکافیلی له رهوتی باسی (میرنشینه ناینیه کانی ئیتالیا) ده کا و ناوی دوو حزب ده با به ناوی (تۆرسینی) و حزبی (کۆلونا)^۲، باس له سه ره تایه کی تری حزب ده کری له نیوان (۲۲-۲۷) ی مایۆ ۱۸۷۵ له کۆنگره ی غوتا هه ردوو بالی کریکارانی نهلمانی (پارتی کریکارانی دیموکراسی) به سه ره کایه تی پپیل و (یه کیتی کریکارانی نهلمان) ی لاسالی یه کیان گرتوه بوه (پارتی کریکارانی سوشیالیستی نهلمانی)، به لام به ووردبو نه وه ی زیاتر له ته رجه مه و سه رده می با سه که ی که پیش سالانی ۱۸۵۴ بوه مانای حزبی ئیستا

^۱ موريس ديفريجة - الأحزاب السياسية - تعريب: عبدالحسن سعد، ط ۲ / ۱۹۷۷م، دار النهار للنشر ص ۶.

^{*} له سالی ۱۶۸۰ دابه شیهک دروست بوو له نئو لایه نگرانی پالیوراوه کانی بهریتانی، به جۆریک بازرگان و پیشه سازو ته کۆنکرات و بر جوازیه کان به گشتی که چینیکی زیاتر کراوه و پیش که وتوو بوون که وتنه لایهک و پییان دهوترا و ویگ، چینی دووه میس زیاتر یهک هاتبوو له ده ره بهگ و مه لاک و پیاوانی ناینی که بهرگری و پاریزگاربان له داب و نه ریتی ره سه نی بهریتانی ده کرد پیتیان دهوتن تۆری، له دوا ی چاکسازیه کانی ۱۸۳۰ - ۱۸۸۴ همدوو حزبی لیبرال (نه حرار) و پاریزگارانی لی خه ملی، هیهچ دوور نیه شه زاراوه یه ی له کوردی وه ک جوتن ده لئین نه ی تۆری له وه وه هاتبی .

^۲ نیکۆلا میکافیلی - الامیر ص ۱۱۴

نادا، لە ئەمەریكاش لەنیوهی سەدهی حەفدەم (تۆماس جیفرسۆن) وەك دامەزرێنەری حزبی دیمكراسی دەژمێردرئ، بەلام (موسوعة عربية العالمية) ئەو تەقەلایە و تەقەلایەكانی (ئەندرو جاكسن) بۆ سەرۆكایەتی لە (۱۸۲۸) بەناوی دیمكراسی دەلئ حزبی نەبووه هەر لایەنگرانی بە "دیمكراسی" یەكان ناوزەد بوون، بەلام بە پێی (الموسوعة السياسيە) یەكەم حزب لە جیهان حزبی دیمكراسی ئەمەریكی بە سەرۆكایەتی جیفرسونی سەرۆك كۆماری ئەمەریكی لە نیوان (۱۸۰۱-۱۸۰۹).

وا دەردەكەوئ حزبايەتی لە رۆژتاوا زادهی مەلەلانیی هەلبژاردن بووه، بەلام دواى لەسەر دەستی سۆشیاالیستەكان و ئینجا شیوعیەكان و خودی (لینین) گەشەو بازى پێدراو ناوەندیەتی و دیسپلینی و مەكتەب سیاسی* بۆ داھێنرا.

كەواتە بەدلتیاییهوه حزب لە ئەمەریكا لەپێش ئەو مێژوو هەبووه، بەلام لەناو قورئانی پیرۆز بەروونی باسی (حزب الله) و (حزب الشيطان) كراوه، بەراى ئیسلامیەكان و زانایانی ئیسلام دابەشی كۆمەلگەى مەكە و مەدینە حزبايەتی بووه، بە لایەنگرانی ئیسلامیان وتوو (حزبى محمد)، ئیتر حزبی موشريك و رەگەزى و ئاینی و عەشایری.. هەموو نوێنەریان لە (دار الندوة) هەبووه، لە قورئانیش بە (أحزاب) ناوی بردوون ((ولما رأى المؤمنون الأحزاب...))، بەشیوەیەك (حزب الله) ئەو كۆمەلە خەلكە و ئەو حزبە سیاسییە كە بەرنامەى پەيام بوه ، حزبی شەیتانیی ئەو حزبانەن كە لە بەرنامەكانیان (حلال و حرام) دەستكردى ئادەمیزادى تێدايهو راستەوخۆ یاناراستەوخۆ ناگەرپتەوه سەر پەيام، یان بەسادهتر بلێن، هەرە چاكەكانیان هاوبەش(شريك) بۆ شەریعەت پەیدا دەكات و شەریعەتی لا تاكە سەرچاوه نیه، بەو شیوەیە حزبايەتی مێژووی كۆنترى پێدەدرئ، بەشێكى تر بزوتنەوهی ماسۆنى و یانەكانی بە كۆنترین حزب پۆلین دەكەن^۱، زیاتر رەگ و ریشەى ئاینی هە یه، بۆیه بەردەوام بە چالاکیە كانی (تەبشیری) و ماسونیهتیش ووتراوه حزبايەتی، بەشێكى تر (فریسین) و (صدوقین) كە لەدژی بانگەوازی مەسیحیەت بوون بە

* لەسالی ۱۹۲۳ بۆ یەكەم جار لینین مەكتەبى سیاسى داھێنا
^۱ هەندئ سەرچاوه شای رۆمان هیرۆدۆس ئەكریا لە ۴۴ پ زیهو دامەزرێنەرە دەزانن.

حزب ناوی ده‌به‌ن،^۱ ئەو کۆمەڵەییە فیساکۆرس لە ئیتالیا کۆن دروستی کرد^۱ ئەویش نزیکه له حزب .

به هەر حال ئەگەر مێژووی یەكەم حزبی له ئەورپا نه‌بیت، سه‌ره‌لدانی عه‌لمانیه‌ت و حزبه‌ فاشی و نازی و میكافیلیه‌كان له‌وئ هاتوون، له‌هه‌مان كاتدا حزبه‌ دیمكراسی و سۆشیالیستی و شیوعیه‌كانیش هه‌ر له‌وئ هاتوون.

به‌و مانا و پێناسه‌ نوێ یه‌ی، یه‌كەم حزبی كاریگه‌ری عه‌لمانی به‌بۆنه‌ی ۱۰۰ سالی شوێرش فرسی له‌ ۱۸۸۹/۷/۱۴ دروست بووه‌ له‌ جیهانی ئیسلامی به‌ناوی (اتحاد التعلالی والترقی)^{**}، كه‌چی هه‌ریه‌كه‌ له‌ حزبی نومه‌ی میسری ۱۹۰۷، حزبی تونس الفتاة له‌ ۱۹۰۸ و حزبی احرار به‌ یه‌كەم حزب دانراون له‌لایه‌ن فه‌ره‌نه‌كه‌كانی وه‌ك (موسوعة العربیه‌ العالمیه‌) و (موسوعة العربیه‌ المیسره‌).

به‌پێی (موسوعة العربیه‌ العالمیه‌) یه‌كەم حزبی له‌عێراق، (حزب الحر العراقی ۱۹۲۲) بووه‌.. به‌لام ئەو فه‌ره‌نگانه‌ زیاتر مه‌به‌ستیان حزبی ره‌سمی بووه‌، نه‌گینا پێش نه‌و مێژوانه‌ حزبی تر هه‌بووه‌، یه‌كەم بزوتنه‌وه‌ی سیاسی له‌ ژێر په‌رده‌ (علم السوریه‌) بووه‌ له‌ ۱۸۵۷، له‌عێراقیش (حزبی نه‌هزه‌ی) له‌ ساله‌كانی ۱۹۱۸ دروست بووه‌، دژی داگیرکاری بریتانی به‌ناوه‌رۆكێکی ئیسلامی، له‌ پێش نه‌و میزوه‌ش حزبی تری وه‌ك حزبی ئیسلامی به‌ سه‌روكایه‌تی محمد داغستانی و حزبیکی ئیسلامی تر له‌ سلیمانی له‌گه‌ل شیخ محمود بووه‌، جگه‌ له‌ حزبی (یه‌كیتی محمدی) نه‌وره‌سی .

به‌لام له‌ قوناغی نویدا چه‌ند كاریگه‌ریه‌کی تری سه‌ره‌کی هه‌یه‌ بو سه‌ر هه‌لدانی حزبايه‌تی له‌ كوردستان، بو به‌شی داهاوو .

^۱ الموسوعة الفلسفية ص ۳۵۳.

^{**} هه‌رچه‌نده‌ (عوسمانی لاو) له‌ ۱۸۶۵ دروست بووه‌، به‌لام ئەو حزب و بزوتنه‌وه‌ی سیاسی نه‌بووه‌، زیاتر معاره‌زه‌ و چاكسازه‌كانی عوسمانی بووینه‌، دواي اتحاد الترقي لی دروست بوو .

بهشی دووهه

گه شهی مهینه تی کورد - کاریگه ریبه سیاسییه کانی

۲- ۱ سهره تای مهینه تی

بهراستکردنه وهی چهند تیگه یشتینیکی ههله دهست پی ده کهمین، باوی وه رگرتووه زۆریه مان واتینگه یشتوون که کورد چهن دین سده و بگره هه زاران ساله ده چه وسیته وه .
نهو نهوانه ی دوای سده ی بیسته می (دابەش و داگیری کوردستان) ناوا یان کوردستان بینیه و بو یه به ههله ده چن، به لام گرفت له وه یه بهشی هه ره زۆری نووسهر و سیاسه تمهدار و میژوونووسانیشمان له سهره تای لیوان و نووسینه کانیان له باره ی کیشه ی کورد بهو بوچوونه چه واشه یه دهست پی ده کهن، به شیک له وانه وه ک توژی نه وه ی زانستی لیی به هه له دا چوینه له ژیر کاریگه ری خهستی سهرده می نیستا، به شه کی تر به پالنه ریکی نایدیۆلۆجی وای بو ده چی، گوئ ناداته راستی و ناراستی ناخۆ سهرنجامه کانی چیه و له خزمهت کئی ده بی. مه زنترین خزمهت به داگیر کهران ده کا و پاکانه شه بو دایگر کردنه کانیان. مادام کورد هه زاران سال بیت هه روا ژیر دهسته و داگیر کراو بیت، که واته :

- ۱- ولاتانی داگیر کهر و نه ته وه کانی سهرده ست چ تاوانیان نیه و مافی کوردیان زهوت نه کردوه، میژووی کوردی به چاره رهشی و ژیر ده ست نووسیوه، هه ره ک سهروکی فرنسی لهو بوچوونه جهوته را ووتی نه وه میژووه زولی له کورد کردوه نه ک نیمه!!
- ۲- نهو بوچوونه زۆر سهره نجامی تریشی هیه، له هه مووی گرنگتر مانایه ک بو خهباتی کوردایه تی نامینی و نهو خوین و نارهق و فرمیسک رشتنه .. بوچی؟

۳- جۆره (عدهبسیهك) ده بیته په پیره، ئیتر ناههقی نووسه ری کتیبی (سه گوهر)^۱ نه بووه که شۆرشی کوردایه تی به سه گوهرین له قه لهم دابوو له سالی ۱۹۸۲، که نووسه خۆشی پینشمه رگه بوو.

۴- مانای وایه هه موو ئه و سه رچاوانه ی کوردیان به (قوره یش العجم) و ناویانگی به رگری وکله پیاری ... هه مووی هه له یه به لکوو کورد میله تیکی بی غیره ت وریسواو مل که چ بووه ...

راستیه که ی وانیه، نه ک کورد، هیچ چه وسانه وه و کیشه یه کی نه ته وایه تی له پینش سه ده ی (۱۹) له و جیهانه نه بووه، سه رنج بده هه تا سه ربه یش که زیاتر ده مارگیری نه ته وه گه ریان له میله تانی تر هه بووه هه یه، که چی میژوونوو و جیهان بینه نه ته وه گه ریه کانی وه ک (ساطع العصري، محمد عزة دروزة، بطرس بستانی، میشل عفلق...) شۆرش و راپه رینه کانی سه ره بیان هه تا چاره کی یه که می سه ده ی بیسته میش به نه ته وه یی له قه لهم نه داوه.

هه ریه که له شۆرشی نه مریکی ۱۷۷۶ و فرنسی ۱۷۸۹، هه لمه ته کانی ناپلیۆن، ته قه لاکانی بسمارک بۆ یه که خسته نه وه ی ته لمانیا له ۱۸۷۱، مازینی له ۱۸۷۲ بۆ ئیتالیا، دروست بوونی هه ندی ده ولته تی نه ته وه یی له نه وروپا، جهنگی جیهانی یه که م ۱۹۱۴ - ۱۹۱۸، (۱۴) بنه ماکانی ویلسون له ۱۹۱۸، شۆرشی نوکتۆیه ر ۱۹۱۷، به لینه کانی جۆرج، و داننانی خه لافه تی عوسمانی (نه ک تورانیه کان) به سه ره خۆیی گه لان... له گه ل ژۆر رووداوی تر کاریگه ریان به ره به ره دروست کړدبو له سه ر بیری نه ته وه گه ری له نیو توژی ره وشه نبیرانی جیهانی، به لام تا ئینقلابه تورانیه که ی ۱۹۰۸ له دژی خه لافه ت و بانگیشه ی تورکایه تیان نه کړد، ئنجا نه ته وه کانی تریش لییان به ناگا هاتنه وه، که واته له پینش ئه و میژووه بیری نه ته وه یی و خه بات له پیناویدا نه بووه، حزبی نه ته وه یی و ده ولت و ئیمپراتۆریه ت و راپه رپینش بۆ ئه و مه به سه ته نه بووه، هه تا سه ده ی (۱۹) له نه وروپا و سه ره تا سه ده ی بیسته میش له جیهانی ئیسلامیدا، له گه ل چه ند دیارده یه کی میژوویی تر پیکه وه سه ریان هه لدا له وانه: عه لمانیه ت، نه ته وه گه ری، ده ولته تی هاوچه رخ، حزب،

^۱ له بنه چه دا له پرۆتۆکۆلی ژ: ۱۹۰۵ (بروتوکولات حکماء الصهیون) شۆرش به سه گوهر واهاته وه: ان الشوره لیس اکثر من نباح کلب علی فیل، ففی الحکومه المنظمه تنظیماً حسناً من وجهه النظر الاجتماعیه لا من وجهه النظر إلی بولیسها، ینبع الکلب علی الفیل ...

كۆماری، پیشه‌سازی،... له‌گه‌ڵ زۆر دیارده‌ی تری سیاسی و کۆمه‌ڵایه‌تی و شارستانی تر، هه‌موو نه‌وانه له‌رێگه‌ و پریشه‌دا بۆ پێکه‌وتنی ویتستی‌ق‌الیا ١٦٤٨ ده‌گێژنه‌وه.

کوردیش له‌پێش سه‌ده‌ی بیسته‌م نه‌ به‌ناوی کورد و کوردستان کێشه‌ی هه‌بووه، نه‌ به‌و ناوه‌شی چه‌وساوه‌ته‌وه، نه‌ سه‌رکرده‌ و میرنشین و ده‌وله‌ت و نه‌یوییه‌کانیش به‌ناوی کوردایه‌تی بووینه، سه‌ره‌تای میژووی کێشه‌ی نه‌ته‌وايه‌تی، کوردایه‌تی، میژووی سیاسی کورد، سه‌رکرده‌یه‌تی کورد، حزبی کوردی، نامانجی کوردستانی... بۆ دوا‌ی ساڵانی ١٩٠٨ ده‌گێژنه‌وه که فکری عه‌لمانی نه‌ته‌وه‌گه‌ری زāl بسو به‌سه‌ر بیری عوسمانلی له‌ خه‌لافه‌تدا، به‌پیتی (میر جه‌لاده‌ت خان) تا پاش جه‌نگی جیهانی یه‌که‌م ئینجا زاواوه‌ی وه‌ک کوردستان باشوور و کوردستانی روژناوا .. به‌کاره‌یتران .

١ بۆ زیاتر سه‌رنج بده : أ- کورد و کوردستان، محمد امین زکی به‌گ، ب- کورد و کوردستان فی الوائتق البریطانیة... له‌گه‌ڵ زۆر سه‌رچاوه‌ی تر. بۆ زیاتر دلنیا بوون پروانه ئه‌و به‌لگه‌نامه‌یه‌ی وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه‌ی بریتانی که بۆ یه‌که‌م جاره بلازی ده‌که‌ینه‌وه ده‌ری ده‌خا تا ئه‌و میژوووه باسی کوردایه‌تی نه‌بووه :

FO 195/2317 ملحق في تقرير السيد هيرد، ٣ كانون الثاني ١٩٠٩

أقام النادي الكردي في الجامع الكبير حفلا كبيرا وذات مراسيم عديدة. حضر الحفل كل الدراويش في المدينة. فحال وصول الدراويش الى المسجد يؤدون قسم الولاء للسلطان عبد الحميد والشرعية. كما قدم الوالي خطبة قصيرة وعزفت الفرقة الموسيقية العسكرية قطعاً مختارة. ومن ثم تم التوقيع على وثيقة الولاء للسلطان والشرعية المحمدية من قبل ٣٠٠٠ شخص من الحضور. ولأجل إعطاء هذه الوثيقة الجدية والمصادقية دعى النادي الكرد جميع الاغوات والشيوخ في الولاية لهذا اللقاء. وكان عدد الحاضرون يتجاوز ١٠ آلاف شخصاً... أن لهذا الاجتماع مغزى واضحا وهو ان النادي الكردي أقوى بكثير من فرع الاتحاد والترقي في ديار بكر الذي بدأ يفقد الكثير من اتباعها هنا. وفي الخامس من هذا الشهر غادر حاجي مقصود بيك ديار بكر متوجها الى مكة، وحسب المعلومات الموجودة عند روجسديشان، هناك مؤتمر تعقد هناك لنقبة الاشراف في الامبراطورية العثمانية لمناقشة الاوضاع الجديدة في الدولة العثمانية. وحسب رأي روجسديشان دروغومان (مترجم - القنصل الرسمي) أن النمو الكبير للحركة الكردية مؤخرا يعود الى عدم تمسك الكرد للنظام الجديد. وان سبب ذلك يعود الى المرارة الكبيرة التي سببتها لهم القانون المدني المطبق هنا. ليس هناك أي شك بأن الترويج للشرعية يرضي أكثرية الجماهير الكردية الجاهلة.

يقول أعضاء النادي الكردي هنا بأنهم استلموا توجيهات من الفرع الرئيسي فب القيادة في استنبول بأقامة علاقات إيجابية مع النصارى. ولكن التوجه الاسلامي المحافظ للنادي لا يساعد على اقامة علاقات من هذا النوع.

لم يتم بعد استدعاء الدفتردار من ويرانشهر الذي لم يقم لحد الان بتوزيع المحبوب والمواد الغذائية للمتضررين جوعا هنا. وقد قام مترجم القنصل بالفات نظر الوالي الى هذه المسألة ووعد الاخير بأرسال الاوامر الصارمة للدفتردار بتوزيع تلك الاعانات للمحتاجين. فقبل ان أغادر طمئنني الوالي بأن المعلومات التي أرسلت الى الدفتردار واضحة وصریحة وطلب مني ان أعلمكم بذلك. وكما أشتكى

هموونهوانه له لایه ن روژناواوه بویمان دروست کراوه به پتی سیستمی نینتداب، هرچی تورکیاشه به پتی بنه مای (۱۰ و ۱۲) ی چوارده خاله کھی ویلسونی ۱۹۱۸^۱ و دوی له کونگره ی سیفهره ره دوايش به پتی مهرجه کانی لوزانی ۱۹۲۳ دروست بووه نهک له عوسمانی بلکو له دژی عوسمانی دروست بووه، نیتر نیستا نابی عهره ب و تورک و کورد و غه جهر و باسک و بهربر... گله یی له میژوویان بکن و به واقعی نیستایان دادگاریان بکن، چند هه له یه.

هروهک هه له شه نه گهر نه وه ی عه وله می داهاتوو نیتمه دادگایی بکن بلین نهوانه عه وله می نه بووینه و هر خریکی نه ته وه گهری ته سکی نه فامی بووینه.

نه و قوناغانه (به نه بوونی بهرنامه یه کی ناسویی راست و دروست) میژوو ده یان نه نیتته بهرهم، نه و نهوانه ی زاده ی نه و قوناغانه ن که متر لیتی بهرپرسیارن، کهواته نه و کاتی سهرده م سهرده می سیستمی ده سه لاتی بنه ماله یی بووه به ناوی نیمپراتوریته به دوو نیشانه:

۱- پیروزیایه تی نیمپراتور^۲.

۲- میراتی ده سه لات.

۳- نه بوونی په یوه ندی له نیوان نیشتمان نه ته وه و ده سه لات بوته زور ناسایی بوو نه سکه نده ری مه کدونی حوکمی بابل بکا، صلاح الدینی کورد حوکمی میسر بکا، عوسمانی حوکمی نه وروپا بکا، که له دوی له سهرده می نه ته وه گهریه تی ده ولته تی هاوچهرخ هدریه که له هریم (نیشتمان) و گهل (نه ته وه و) ده سه لات بوونه سی کوله گهی یاسایی بو دروست بوونی ده ولته به پتی (قانون الدولی) نیتر هیچ گه لیک حوکمی گه لیکي تر ناکا و نه قانونی نه سیاسی قه بوول ناگریو به داگیرکر ده ژمیریت.

سیستمی نیمپراتوری هیچ ته رازوویه کی سیاسی و پروایی و کومه لایه تی و ره گه زی... نه بووه، جگه له (کن لامه و کن دژمه)، نیتر نه و بنه مایانه جار وایه - له سه لبیاته کانی دا - خودی بنه ماله ی نیمپراتوریشی گرتوتسه وه، پیچه وانه ش به پیچه وانه وه، جۆر و چهوساندنه وه کانی نه و سهرده م (بیجگه له ده سه لاتی سیاسی ش) به و دابه شیانه ده هاته دی: ده سه لات و بیج ده سه لات، ده ولته مند و هه ژار، ره ش و سپی،

^۱ بروانه ده تی بنه ماکانی و درۆ ویلسن .

^۲ نیمپراتور وشه یه کی یونانی کونه یه که م جار پۆمانه کان به کاریان هیناوه به ناوی (سهرکرده).

نهسلی و غهواره، زۆر و کهم، پیاو و ژن، بیگانه و خۆمالی، هاوکاری دهسه‌لات و رکه‌به‌ران، ئایینی سهرده‌سته و ژێرده‌سته، بنه‌ماله‌ی گه‌وره‌و بچووک، خێل و هۆزی گه‌وره و بچووک، شیخ و مسکین، کارکه‌ر و خاوه‌ن کار،... به‌لام دابه‌شی سیاسی نه‌ته‌وايه‌تی تیا نه‌بووه هه‌تا قۆناغی خۆی هات، به‌و شیوه‌یه‌ ئه‌گه‌ر خه‌لیفه و سولتان و والیه‌کانیش هه‌موی پیاوچاک نه‌بووین و خه‌لکیان چه‌وساندییته‌وه له‌ عه‌ره‌ب و تورک و کورد و ئه‌لبان و چه‌رکه‌ش و... ئه‌وا به‌ناوی نه‌ته‌وه‌یی هه‌رگیز نه‌بووه، ده‌بێ پسیپۆران به‌وردی ناسنامه‌ی دیارده‌ میژووویه‌کان ده‌ستنیشان بکه‌ن، تیکه‌لی یه‌کی نه‌که‌ن، خه‌لافه‌تی عوسمانلی جیايه و حوکمی ئیتیحادی و که‌مالی و تۆرانیه‌ عه‌لمانیه‌کان جیايه، بنه‌مای ئیسلامی جیايه و بانگێشه‌ی تورکیایه‌تی و عه‌ره‌بایه‌تی جیايه.. عبدالحمید جیايه و مسته‌فا که‌مال جیايه، هه‌تا سواره‌ی هه‌میدی سهرده‌می عبدالحمید و سهرده‌می ئیتیحادیه‌کان لێک جیان که‌ به‌ ده‌گه‌ن لێک جیاکرایته‌وه، که‌چی له‌ هه‌موو پروه‌کانی پڕوایی، کۆمه‌لایه‌تی، پالنه‌ره‌کان، ناماچه‌کان، به‌کارهێنه‌ره‌کانیان، سه‌رکرده‌کانیان، هه‌تا ناویشیان لێک جیا‌بووه، به‌شی دوا‌یی به‌ناوی سواره‌ی حمیدی نه‌بووه به‌ناوی (افواج خفیفه) بوو، ئه‌و (افواج)ه‌ی سهرده‌می به‌عس له‌ناو کوردان له‌و ناوه‌ هاتبوو، به‌داخه‌وه‌ نووسه‌رانی عه‌لمانی کورد و به‌وردی ئه‌و دیارده‌ میژووویه‌کان لێک جیا نه‌کردۆته‌وه، بۆیه‌ تائینستاش سه‌رکرده‌یه‌تی کورد به‌وردی ناحه‌زی خۆی پێ ده‌ستنیشان نه‌کراوه، نه‌ ده‌روازه‌کانی پزگاریشی پێ دۆزراوه‌ته‌وه نه‌ خاوه‌ن ستراتێژیه‌تیشه‌.

سه‌رنج بده‌ له‌ گولانی (ژ: ۲۶۸) به‌پیتنووسی (سلام عبدالله - که‌ وه‌زیرتکی حکومه‌تی هه‌رێم بوو)، له‌ وه‌سفی (مسته‌فا که‌مال)دا ده‌لێ: تورکیای له‌ تاریکی گواسته‌وه‌ بۆ پرووناکی!

۲- ۲ مه‌ینه‌تی دابه‌ش و داگیری کوردستان:

به‌شی زۆری نووسه‌ر و میژوونووسا‌مان و هه‌تا له‌ پڕۆگرامی خۆیندنی بالای ئیستای کوردستانیش به‌ ده‌روازه‌یه‌کی زۆر چه‌وت دینه‌ ناو باسی کیشه‌ی سیاسی کورد، یه‌که‌م دابه‌شی سیاسی کوردستان بۆ جه‌نگی چال‌دێرانی نێوان عوسمانلی و سه‌فه‌وی سالی ۱۵۱۴ز ده‌گیرێته‌وه، ده‌بنه‌وه‌ پشتیوانی‌کی ئه‌و بۆچوونه‌ چه‌وته‌ی که‌ له‌سه‌ره‌وه‌ باسکرا، له‌

سیستەمی ئیمپراتۆرەکان (لەوانەش میرنشینه کوردیەکان و ئەبویبەکان.. سنوری نەتەوایی و جوگرافی و ڕەسمیان نەبوو، هەلبەتە هەتا توانای فراوان بوونیان هەبوو پێشڕەویان کردوو، لە شوێنیک وەستاوان کە چیت نەیانتوانیوە بچنە پێش، ئەو سێفەتی ئیمپراتۆریەکان بوو، سنوریان لەژێر پێی دواوەریان بوو، ئینجا چالڤێران جەنگنیک بوو بە درێژی بەیەکگەشتنی عوسمانلی و سەفەوی لە کەنداوی فارسەو هەتا دەریای قەزوین، لەو جەنگەدا تورکمان و فارس و عەرەبیش دابەش بوون، چی کەوتە نیوانیان نەک هەر کورد.

دوای چەند جاری تر نەخشەیی ئەو ناوچانە بەپێی توانای ئیمپراتۆریەکان گۆراوە، ڕەنگە میژووی ۱۸۵۲/۸/۲۹ راستەر بیټ، کاتی گەشتی لیژنەیی هاوبەشی ئێرانی عوسمانی ڕوسی بەریتانی لە کەنداوی فارسەو دەستی پێکرد هەتا سەرۆکی ئەزارات بۆ دەست نیشانکردنی سنوری نیوانیان و مۆرکردنی رێککەوتن، بیان رێککەوتنەکەیی ۱۸۲۳ی نیوانیان کە بە رێککەوتنی ئەرزۆم ناسرا.^۱

خۆ لەسالی ۱۹۰۵ عوسمانلی ناوچەیی کوردستانی ئێرانی هەموو گرتەو، واتە لەپاش و پێش چالڤێران کوردستان دابەشکرایەو یەکی گرتۆتەو و بە ناراستەیی جیا جیا وەک میللەتانی تری جیهان، جا بۆ ئەو چالڤێرانە بووئە سەرەتای مەینەت و دابەشی کوردستان، (تۆماس بوا) لە کتیبی بەناویانگی (تاریخ الاکرد) لە ۱۹۱-۱۹۳ زۆر دوورە لەو بۆچوونە و دەڵێ: لەدوای چالڤێرانیش کورد لەبارتیکێ دەسەلاتداری زۆر چاک بووئە، چەندین دەولەت و ئیمارەتی بەهێز و سەرەخۆ و سوپا و ئەنجومەن و سەکی تایبەتیشیان هەبوو، نیشانەیی هەرەگەرەیی سەرەخۆییان ئەو بوو وەک (تۆماس بوا) دەڵێ، لەجیاتی (خەلیفە) دوعا بۆ (میری) کورد دەکرا لە گوتاری ئاینی هەینی دا، ئەو راستیە زۆری میژوونوسە بیانی و کۆنەکانی ئیسلامی و کوردی دووپاتی دەکەنەو، هەموو عەرەب ۶۳ میرنشین و دەولەتیان هەبوو لەدوای ئیسلام بوون کەچی کورد ۶۴ی هەبوو^۲، ئەو بارودۆخە سەرەخۆییە کورد بەردەوام بوو هەتا سەرۆبەری دارمانی

^۱ کوردەکانی ئیمپراتۆریەتی عوسمانلی، جەلیلی جەلیل، ل ۲۵۴-۲۵۸.

^۲ لەو بارەبەرەو ئەسەری دەلیت:

باسی ئەحوالی وولاتی ئەمریکا بۆ دەکەیی

باسی مازی و حال و ئیستقبالی سۆزانی بلێ

چەند حوکمدارت لەبەدلیس و بۆتان بوو

خەلافەت و سەرھەڵدانی بەرەبەرەى فەكرى نەتەوەگەرى و عەلمانى لەنێو عوسمانى دا، كە لە سەرەتای سەدەى (١٩) دەست پێدەكا بەناوى (چاكسازى)، لە سالانى ١٨٦٥ زیاتر ناشكرا بوو بە دروستكردنى (كۆمەڵەى توركى لاو- جوان توركى) عەلمانى و دواى دروست بوونى (اتحاد الترقى) لە ١٨٨٩ز لەیادى ١٠٠سالەى شورشى فرانسیدا، نینجا گرتنە دەسەلاتى یان لە سالى ١٩٠٨ و تا لە سالى ١٩٢٤ بە یەكارى خەلافەتیشیان ھەلۆھەشاندەووە لەجێى دا كۆمارى عەلمانى توركیان دروست كرد بە ^{بەتەجەركە} پابەرایەتى كەمال نەتاتورك.

كەواتە ئەو میژووى دابەشى كورد لە چالدىران ھەلەبە، بەلكو راستیەكەى ئەو یە كورد و كوردستان لە رێكەوتنەكەى ساكس- پیکۆ ١٩١٦ دابەشكرا، دواى لە كونگرەى قاھىرەى ١٩٢١ و لوزانى ١٩٢٣ پەیرەو كراو دابەش كرا. لەگەڵ نەخشەكەى نەتاتورك تىكى كردهووە كوردیش كەوتە ژێردەستە و مەینەتى، ئەو ی دەیهوئى بەوردی لە بناغەكانى كێشەى كوردی بگات، با لەو نێوانە بەخەستى بكوئیتشەو، وەلامى ھەموو پرسیارە نەمرەكانى دەست دەكەوئى، بەپروونى دەردەكەوئى كە سەرکەوتنى عەلمانیەت بەسەر خەلافەت گورزىكى كوشندە بوو ھەم لە نىسلام و ھەم لە میللەتى كوردیش، بۆیە بە سروشتى خۆى كێشەى كورد دەبیتە كێشەبەكى ناوەرۆك نىسلامى مادام دژەكانى و ^٤دۆستەكانیان، ^٥رێگا و نامرازەكانیان، ^٦دەروازە و کلیلەكانى، ^٧خالى لاواز و بەھێزیان، یەك كلیل و یەك چارەنووسە، ھەر بۆیەش بەدەگمەن میللەتێكى ترنیه ئەوئەندە لایەنە نىستمانى و نەتەوہیە دلسۆزەكانى و نىسلامیەكانى كوردستان لىك نزىك بن ئەگەر بزەنن، لەكاتىكا ئەو لىك نزىكیە بەو پەلەبە لەنێوان نەتەوہگەرى توركەكان و نىسلامیەكانیان نیە، ھەروەھا لەنێوان عەرەبە نەتەوہگەرى و نىسلامیەكانى ئەوانیش نیە.

زیاتر بۆ ئەو مەبەستە چەند خالىكى بەراوردی خیرا لەنێوان بارى سیاسى كورد لەپیش خەلافەت و دواى خەلافەت ھەلدەبۆتێرىن، یان بە مانایەكى تر بارى سیاسى كورد لە سەردەمى خەلافەت و لە سەردەمى عەلمانیەت.

گەر بەو عیلمت نیە پاشای بابان بلى

ھەروەھا حاجى قادر دەلى :

كوا ئەو دەمەى كە كوردان نازاد و سەرەخۆ بوون
سولتانى مولك و میللەت صاحیبى جەیش و عىرفان

۲-۳ کورد له پېښ و پاش خه لافه تدا :

هیچ گومانى نیه جاران کوردیش وه ک میلله تانى تر پروشكى زۆردارىه کانى پىگه یشتوه، له وانەش له لایەن هەندى سولتان و میر و خەلیفه و والى بەدکار، بەلام ئەوێ نه گۆزە ئەوێه ئەو زۆردارىانە ئەتەوێه پى نه بووینە، بەو مانایەى ئەتەوێه سەر دەست ئەتەوێه بن دەست بچەوسینیتەو، میژوونوسانى بیانى و ئیسلامى و کوردى و هەتا پىسپۆرانى سەر دەمیش کۆکن که بەشى هەرە زۆرى پانتایى میژووى خەلافەتى ئیسلامى (بەهەموو سەلبیاتەکانیشیوه) و ا ره خساوه که کورده کان له ناوچه کانى خۆیان بالادهست و سەر به خۆ بووین و گەلێ جاریش دەسەلاتیان بۆ دەرەوێ کوردستانیش جووه، شیخ الاسلامى عوسمانلى (خواجە سەعەدین) له (تاج التواریخ) دەلێ: ((کورد هەر سەر به خۆ بووینە، ئەگەر ئەو کیشە ناو خۆیەیان نه بوایه ئەوا فارس و هەموو جیهان لێیان دەترسا))، له شەرەفتامه و له زۆر سەرچاوهى ترو بەلگه نامەکانى بەریتانى باسى مۆر کردنى رێکه و تننامەى شیخ ئیدریسى بەدلیسى و سولتان سەلیمی یە کەم له سالى ۱۵۱۴ له گەل عوسمانلى دەکا، دووئەنجامى گزنگى لى هاتە دى: ۱- بەهۆیه و بەغدا و قاهره گىرا له لایەن عوسمانى و هیزه کانى کوردى و بووه هۆى گواستنەوێ خەلافەتو بەیعت له (المتوکل علی الله) بۆ سولتان سلیم ئیتر عوسمانى له سەلتەنەتەو گواسترایه و بۆ خەلافەت ۲- بەهۆى هەمان رێکه و تن سیستمى ویلايات بەرقەرار بوو، ئیتر کورد هەر خاوهنى دەسەلات بووه.

له نووسینە کانى محمد امین زکى بەگ هاتوه: ((حکومەتى عوسمانى به واسیتەى دامەزراندنى بەعزى حکومەتى محەلى، قەومى کوردى به تەواوى له خۆى پازى کردبوو))^۱، (تۆماس بوا) ش دەلێ: ((بەدریژایى تەمەنى خەلافەت کورده کان سەر به خۆ بووینە، جگه له هەندى دۆخى تايبەتى و هیرشه کانى دەرە کى نه بێ))^۲. ئەو دۆخانەش ئاوا له کتیبى (الملل والنحل والاعراق) ل ۲۷۱ باس کراوه: ((فقد اکتفى معظم خلفاء في دولتين الأموية والعباسية الولاء من القبائل الكردية دون ممارسة حکم المباشر عليهم))، زیاتر لهوه دەلێ زیاتر له ۱۳ سەده بوو کوردستان هەریمینکى ئازادو سەر به خۆ یه کپارچه بوو تا له

^۱ محمد امین زکى بەگ - خولاسەى تاریخی کوردو کوردستان ل ۱۶۱

^۲ توماس بوا - تاریخ الأکراد ص ۱۹۱-۱۹۳

پێکهوتنی سایکس پیکۆ دابەش کرا، کهواته نهو پێکهوتنامهی کوردو سولتان درێژهی هه‌بووه کوردیش قازانجی لێ کردوه هه‌روه‌که له‌پاڤۆرتی به‌ریتانی - کۆلۆنیل ئیفلینستۆن هاتوه و ده‌لێ نهو پێکهوتنه‌ی کوردو عوسمانی تا سالی ۱۸۲۶ی خایاند وه بووه هۆی دروست بوونی ۱۱ ئیماره‌تی تر^۱.

هه‌موو نه‌وانه و زۆر زانیاری تریش له‌گه‌ڵ شایه‌دی یه‌که‌ی (دکتۆری به‌یتار نوری ده‌رسیمی) تیک ده‌کاته‌وه که ده‌لێ: ((به‌دریژایی میژووی خه‌لافه‌ت ده‌رسیم سه‌ربه‌خۆ بووه و بۆ یه‌که‌م جار له سالی ۱۹۳۶ز له‌سه‌ر ده‌ستی (عه‌لمانی تورکی که‌مالی) هاتن و داگیریان کرد))^۲.

کهواته له‌دوای نیوه‌ی سه‌ده‌ی (۱۹) تا ۱۹۰۸ له‌ویش تا ۱۹۲۴ له‌گه‌ڵ سه‌رده‌می خه‌لافه‌ت لێک جیان، هه‌روه‌ک شیخ سعید نه‌وره‌سی ده‌لێ نهو تاوان و چه‌وتیانه‌ی ئیتحاده‌یه‌کان ده‌یکه‌ن ناکه‌وتیه‌ نه‌ستۆی سولتان، دو‌عا‌یه‌کی پشیمان بوونه‌وه له‌ خۆی ده‌کاوه‌ لێ: نه‌ی سه‌عید ژه‌هری دیکتاتۆری عه‌لمانیه‌ت بکێشه ده‌ی سولتان قسه‌ت ده‌کرد، بۆیه هه‌موو سه‌به‌ینان هه‌لده‌ستا دو‌عا‌ی بۆ سولتان عبدا‌لحمید و وحیدالدین ده‌کرد^۳، ناکرێ هه‌مووی له‌سه‌ر خه‌لافه‌ت حساب بکرێ به‌تایبه‌تی له‌دوای ۱۹۰۸.

بۆ زیاتر چه‌ند به‌راوردێکی خێرا له‌نیوان باری سیاسی کورد له سه‌رده‌می خه‌لافه‌ت و دوای هاتنی عه‌لمانیه‌ت به‌کورتی ده‌نوسینه‌وه:

۱- کورد وه‌ک میله‌له‌تێکی په‌سه‌ن له‌گه‌ڵ کاروانی میله‌له‌تانی ناوچه‌که بوو نه‌گه‌ر له‌پیش تریش نه‌بووی، به‌لام له‌دوای خه‌لافه‌ت له کاروان به‌جی‌ما، میله‌له‌تان هه‌موو سه‌ربه‌خۆ و بوونه‌ خاوه‌ن ده‌وله‌ت که‌چی کورد که‌وته ژێرده‌ستان و گه‌لی جار به‌میوان ژمی‌راوه، هینده‌ی سه‌مه‌لی‌کراوه و یژدانی بی‌ویژدانی‌شی هه‌ژاندوه.

۲- به‌دریژایی خه‌لافه‌ت خاوه‌ن میرنشینی به‌هێز و مه‌زن بوینه و جار جار حوکمیان په‌رته‌وه به‌غدا و شام و هه‌تا لبنا‌نیش، جگه له نه‌یوبیه‌کان که میسر و شام و لیبیا و یه‌مه‌ن و ناوچه‌کانی نیوانیشیان حوکم کردوه، کورد له‌به‌ر لی‌هاتوویی و ده‌سه‌لاتیان به‌پانتایی نیشتمانی ئیسلام له‌جیهان سه‌رکرده و والییان لێ هه‌بووه، تا نه‌و دوایه‌ش له

^۱ که‌مال مه‌زه‌ر - کوردو کوردستان له‌به‌لگه‌نامه نه‌ینییه‌کانی به‌ریتانی ل ۲۲۲

^۲ ده‌رسیم له‌میژووی کوردستان، ل ۱۵.

^۳ پروانه: الکورد والدوله‌ العثمانیه ص ۳۳۶-۳۳۷ هه‌روه‌ها سه‌رة‌ الذاتیه‌ لسه‌عید النورسی ص ۷۶

سهردهمی حوكمی عبدالرحمن بابان والی بهغند له لایه یه ن خوئی دیاری ده کرا، بۆیه نیتاش له هه موو جیهانی نیسلامی بنه ماله کانیا ن ماون، هه تا له دواساتی خه لافه تیش که به (نه خۆش)^۱ ناوی رۆیشتبوو، که چی سهرۆکی نه نجومه نی ده ولت، سهرۆکی نه نجومه نی نه عیان، وه زیری ده ره وه، هه ریه که له (سید عبدالقادر شه مزینی، شیخ عبیدالله، شه ریف پاشا...) ههروه ها شیخ الاسلام که دووهم ده سلالت بووه له دوای خه لیفه به زۆری له ده ست سن بنه ماله ی به دلایسه کان، حهیده ریه کان، نامیده کان بووه.

بۆیه هه رده م نیتیحادی و که مالی و تۆزانیه کانی عدلمانی نه ته وه گه ر گوتاری سیاسیان له دژی سو لتان عبدا لحمید و خه لافه ت له ناو تورکان نه وه بووه که خه لافه ت له ژیر کاریگه ری و خزمه تی کوردانه و، نمونه یان به (ابراهیم میلی پاشا) ی کورد ده هتئا وه که چۆن ده سلالت و سامانی له سهرووی خه لیفه شه.

که چی له دوای دارمانی خه لافه ت و سهردهمی عدلمانیه ت، کوردستان پارچه پارچه کرا و رۆژی ره شی هات و هه ر به شی سوتان و ویران و... تا نه نفال و کیمیا ییش.

۳- بۆیه که عجار دیاره ی ته عریب، ته تریک^۲ و راگواز تنه وه ی نه ته وه یی، جینۆساید، قه ده غه کردنی زمان،... به سه ریدا سه پینرا، هه مان پرۆژه ی (ارض بلا شعب لشعب بلا ارض- که له کۆنگره ی لندن ی ۱۸۴۰ درا بالمرستۆن) دژ به کورد په پیره و کرا، بۆ نه و مه به سه ته لایه ک له نامه یه کی جمال عبدالناسر یۆکندی سهرۆکی نه مریکا بلا ده که ی نه وه له باره ی (به یه هودی کرنی فلسطین) زۆر ویتچووی ته عریبی کوردستانه، له نامه که هاتوه: (قد اعطی من لایمک وعدا لمن لایستحق، ثم استطاع اثنان (من لایمک) و (من لایستحق) بالقوة والخديعة ان یسلبا صاحب الحق الشرعی حقه فیما یملکه و فیما یستحقه)^۳، نه و کوردستانه فراوانه ی سهردهمی خه لافه ت که له نزیک که ندوای فارسی ده ستی پی ده کرد به خوار (جبل حمزین) - یان وه ک نیبن خه لدون به جبل الاکرا د ناوی بر دووه - به پروویاری فرات به ره و ده ریا ی سپی ده روا هه تا نه نادۆل، له ویش به ره و نه رمینیا^۴، نه و نه خشه یه هه تا له دواساتی مه رگی

^۱ یه که م که س ناوی له عوسمانی نا (رجل المریض - پیاوه نه خۆشه که) نقولا قه یسه ری روسی بوو .

^۲ یه که م پروسه ی باکتاوی ره گه زی له لایه ن انور باشای (اتحاد الترقی) کرا .

^۳ فلسطین فی الرسائل عبدالناصر وکندی ص ۲۲

^۴ بۆ زیاتر له و نه خشه یه بر وانه (شه ره فنا مه) ل ۱۱۷ - ۱۲۸، ههروه ها سه رنجی نه خشه ی کوردستان له (شه ره فنا مه) ل ۱۲۸، ههروه ها کتیبی (کوردو کوردستان - محمد أمین زه کی به گ). ههروه ها به ندی ۶۲ ی سیفر . ههروه ها بنواره تقاموس الأعلام، سیاحه تنامه، ابن به توتوه، (معجم البلدان) ی یاقووت

کوردستانیش له سیفهر و دوایش له لیژنه‌ی (ته‌حکیمی موصل) هه‌روا به فراوانی هاتبوو، که‌چی له‌دوای مهرگی خه‌لافه‌ت و هاتنی عملانیه‌ت و داگیرکردنی ناوچه‌که له‌لایهن به‌ریتانیا و فه‌ره‌نسا و له سه‌رووشی له‌لایهن پروسیا و دابه‌شکردنی میراتی خه‌لافه‌ت و بی به‌ش کردنی کورد، نه‌وا سنووری کوردستان^۱ هه‌روا بچووک ده‌بیته‌وه، نیستا له‌نیوه‌ی نه‌و کوردستانه‌ی نه‌وسا بچووک‌تره، ته‌نانه‌ت له به‌شی عیراقی حکومه‌تی به‌عس له سالانی دوای هه‌شتاکان هه‌موو کوردستانی له ۹۰کم^۲ کۆکردبووه، تا نه‌و ساته‌ش هه‌روا بچووک بوونه‌وه به‌رده‌وامه.

۴- له سه‌رده‌می خه‌لافه‌ت په‌گه‌ز و نه‌ته‌وه‌ی تر له‌ناو کورد ده‌توایه‌وه، هه‌روه‌ک (تۆماس بوا) له ۱۹۷ل کتیبی (تاریخ الأکراد) و راپۆرتی لیژنه‌ی (ته‌حکیمی موصل) هاتوه: تورک و عه‌ره‌ب و په‌گه‌زه‌کانی تر هاتوونه له‌ناو کورد تواینه‌وه، سه‌رنج بده (سه‌ید) په‌چه‌له‌ک عه‌ره‌بن، له‌نیو هه‌موو میلله‌تان به‌ نیمتیازه‌وه ماوون، به‌لام له‌ناو کورد تواینه‌وه و زۆریه‌ی سه‌رکرده‌ی کوردایه‌تی له‌وان بووه، ته‌نانه‌ت زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کان

حموی... هه‌روه‌ها پروانه دوا نه‌خشه‌ی ئیداره‌ی عوسمانی به‌شی ناسیا سالی ۱۸۹۳ تیایدا ده‌رده‌که‌وی کوردستان چهند جار له عیراقی عه‌ره‌بی گه‌وره‌تره .

^۱ سنووری کوردستان نه‌و کاتی دووقاتی نیستا بوو له زۆر سه‌رچاوه پیشانی داوه به‌لام له‌و دیره

شیه‌ره‌ی قانیع ده‌ری ده‌برین :

به‌لی سنووری به‌بی زیادو که‌م

بۆت به‌یان ده‌که‌م به‌بی ده‌ردوخه‌م

به‌ پیی نویسنی جوگرافیاکان

ته‌ره‌فی غه‌ریی بۆت نه‌که‌م به‌یان

له‌ کیتیوی تۆروس تا نه‌سکه‌نده‌روون

هه‌تا به‌حری په‌ش بی چهندو چوون

ته‌ره‌فی شمال هه‌ر له‌به‌حری زه‌ش

هه‌تا نه‌رده‌هان به‌بی غه‌ل و غه‌ش

له‌ ئارده‌هان بۆ ئاوی ئاراس

نه‌مه‌ شیماله‌ به‌ عیلمی قیاس

ته‌ره‌فی شه‌رقی له‌ کیتیوی نه‌لوه‌ند

تا گۆلی وورمی به‌بی چوون وچهند

له‌ کیتیوی نه‌لوه‌ند تا جه‌به‌ل حه‌مرین

نه‌هواز وشه‌نگار پارچه‌ی نه‌سیبین

نه‌مه‌ جنوویه‌ چاکی بزانه

ناو نه‌و سنوره‌ خاکی کوردستانه

بەنەمالەى بەدرخانەكان دەدەونەوہ سەر خالید كۆپى وەلید^١، زۆر عەشیرەتى تىرى كوردى لەبنەچەدا عەرەب بووینە لە نێو كورد تواینەوہ ، بەرى سیاسى كورد واپووە شانازى بەخۆى كردووە، وەك قانێع دەلى:

بەدەستى خۆم نیه وەللا له دیوانى خوا كوردم
له ناو شیخ و بەگ و میرو مەلا و شاهو گەدا كوردم
تەماشای جەوھەرى من كەى نەزانی ناشكرا كوردم

كەچى ئیستا هەم خاك و هەم تاكى كورده دەتوتتەوہ هەتا لەناوچەرگەى كوردستانیش. سەرنج بەدە لەناو شارى هەولێر، لەژێر سایەى فەرھەنگى شكست و (تقزم الثقافى) دا كورد توایتەوہ، وا مەسیحیە كورده كانیش بەرەو جیابوونەوہى فەرھەنگ و ئینتەما بەرپۆن بۆ سەر فەرھەنگى ترن، كە جاران هەروەك لە راپۆرتى لیژنەى (تەكیمى موصل ١٩٢٥ ل ٥٢)* ھاتووە ((كەمایەتیە ئاینیەكان لەنێو كوردان لە ھەموو میللەتانی تر بە ناسایى تەردەژین و بەشیكن لییان)). ... لە ژێر ئەو رەوشە سیاسى و ئیدارى و دەستورە رەگەزپەرستى بەرە بەرە سنورى كوردستان بچوك دەبۆوہ سنورى ئیستای كوردستان پێك نیوہى سنورى كوردستانی سەدەى ١٩یە^٢، ئینجا میلەتى كورد لە پێشكەوتن و پەرەپێدان بى بەش دەبوو وەك بى بەش بوە، ھەولدراوہ لەژێر سایەى گوتارى بى گیانى (برایەتى) كورد بوون شەرم بێت كە دەروازەى كى سايكۆلۆژى مەترسیدارە بۆ توانەوہ... وەك سەرەنجامى كى لۆژىكى شۆرش و بەرگرى ھەلدەگیرسى، كەچى دەیدەنە پال فاكترى دەرەكى .

^١ بۆ زیاتر بروانە پۆژانەى (نۆیىل)، ھەروەھا كەمال مەزھەر – كوردو كوردستان لەبەلگەنامە

نەینىەكانى بەرىتانى ل ١٠٣

* لە راپۆرتە ئینگلیزیە كە ل ٥٢

^٢ ھەروەك ئەو سنورە لە نەخشەى عوسمانى سالى ١٨٩٣ و نەخشەى ١٨٩٦ى ئیدارى بەشى ویلايەتەكانى ناسیا دەدە كەرى، ھەروەھا لە بەندى یەكى رێكەوتنامەى سەرزەرۆمى (١٨٢٣/٧/٢٨)، ھەروەھا (لەبەندەكانى ٦٢-٦٣، رێكەوتنە كەى سەفەر) یش دواى لە لیژنە كەى تەكیمى ویلايەتى موسلیش ئەو سنورە بۆ كورد دەستیشان كراوہ.

5- دهسهلاتی کورد له سهردهمی خهلافهت گهلی زۆر بووه، جگه لهوهی والی و سهرکرده و بهرپرسان لهوان بووه، ئینجا وهک میللهتیش قورساییهکی زیاتریان له میللهتانی تورک و عهرهب و ئیتر ههبووه، ههتا له دواساتهکانیش، سهرنج بده: دواي نهوهی له کۆنگرهکانی (به‌لین) و (سان ستیقانتۆ) 1878ز له بهندهکانی 16- 61) به‌سه‌ر عوسمانلی سه‌پینرا، که مافی سه‌ربه‌خۆیی بدریته ئهرمه‌نی، شه‌وا سه‌رکرده‌کانی ئهرمه‌ن گه‌رانه‌وه بۆ کۆنگره و پینان راگه‌یاندن نه‌گه‌ر سه‌رانی کوردیش قایل نه‌بێ، به‌ته‌نها عوسمانلی ناتوانی سه‌ربه‌خۆییان بده‌نی، چونکه زیاتر کورد له‌نیۆ ده‌سه‌لاتی خه‌لافه‌ت ده‌سه‌لاتدارن، هه‌تا (معه‌اره‌زه‌)ی عوسمانلیش هه‌ر زۆریه‌ی کورد بوینه، دامه‌زرینه‌رانی (ئیتحاد الترقی) زۆریه‌ی کورد بوینه، شه‌وه نیشانه‌ی شه‌وه‌یه که کورد ده‌سه‌لاتدار بوینه، بۆیه هه‌م له‌ناو عوسمانلی و هه‌م له‌ ده‌ره‌وه‌یان سهرکرده بوینه.

جا به‌روانه شه‌وکاتی خه‌لکی تر داوای مافی نه‌ته‌وايه‌تی و سیاسیان له‌کورد کردوه، که‌چی له سهردهمی عه‌لمانی و فکری نه‌ته‌وه‌گه‌ری هه‌ر کورده و مافی خورابه و هه‌تا زمانیشی لی قه‌ده‌غه‌کراوه و لیقه‌وماوه و به (یتیم الامه‌ الاسلامیه) ناوبراون، له‌کاتی‌کا له سهردهمی خه‌لافه له‌به‌ر پرتزی کورد به (قوربه‌یشی عه‌جه‌م)¹ به‌ناویانگ بوو. که‌ی شه‌و دوو دۆخه وهک یه‌که.. (هل یستویان)؟

له‌گه‌ل زۆر خالی تری به‌راوردی گرنگ و زه‌ق هه‌یه، که‌واته مینژووی مه‌ینه‌تی کورد له‌نیوان 1908- 1924، نه‌گه‌ر به‌وردی به‌دوای بگه‌رتین:

2- 4 مه‌ینه‌تی سیاسی کورد:

له‌دوای شه‌و پاسته‌رو پوونکردنه‌وانه‌ی سه‌روو ده‌رکه‌وت که ته‌مه‌نی کیشه‌ی سیاسی نه‌ته‌وه‌یی کورد له سه‌ده‌یه‌ک تیناپه‌ری، به کورت و پوخته‌یی له‌و سهرده‌مه ده‌ست پێ‌ده‌کا که گه‌لانی ناوچه‌که هه‌ریه‌که بوونه خاوه‌ن ده‌وله‌تی سه‌ربه‌خۆ له‌سه‌ر نیشتمانی نه‌ته‌وه‌ییان، به‌پیتی پلانی ئیمپریالیزمی و به‌پیاره‌کانی: بنسن 1915، سایکس-پیکۆ 1916، سان ریچۆ 1920، قاهره 1921، لۆزان 1923، ... کوردیان بێ به‌ش کرد، واته نه‌خشه‌که‌هاته دی دژی خه‌لافه‌تی ئیسلام له‌ولایه‌ش دژی کورد، سهرکرده کورده‌کانی

¹ شفاء العلیل ص 3 هه‌روه‌ها شه‌ره‌فنامه ل 132 پێشه‌کی.

عملانیس هه‌ل‌خه‌له‌تینران، نیت له کاروان به‌جی‌ما.. چۆن بوو؟ وه بۆچی؟ وه له نه‌ستۆی کی‌دایه؟

بۆ تیگه‌یشتن و وه‌لامی نه‌و پرسیاره نه‌مرانه، واچاکه رووخساری سیاسی نه‌و سه‌رده‌مه‌ی که کوردی تیا بی‌به‌ش و هیتیم کرا به‌کورتی به‌و شیوه‌یه بوو:

۱- له‌کۆتایی جهنگی جیهانی ۱۹۱۴-۱۹۱۸ و به‌سه‌رکه‌وتنی هاوپه‌یمانان (ئنگلیز، فه‌ره‌نسا، نه‌میریکا) به‌ سه‌ره‌کی و له‌ولایه‌ش روسیا له‌گه‌لیان، ته‌وه‌ری دۆراویش له‌و جهنگه نه‌لمانیا و عوسمانلی بووکه به‌(دول المرکز)ناو برا بوون.

۲- لاوازیوون و دارمانی خه‌لافه‌ت که له ناوه‌پاستی سه‌ده‌ی ۱۹ ده‌ست پی‌ده‌کا، له سالی ۱۹۲۴ به‌یه‌کجاری هه‌ل‌وه‌شینرایه‌وه.

۳- سه‌ره‌ه‌لدانی فه‌ره‌ی نه‌ته‌وه‌گه‌ری و عملانی و بزوتنه‌وه‌ی ده‌ستوور و(مه‌شرووتیه‌ت (کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی و سیسته‌می کۆماری و نه‌ده‌بیاتی شۆرشی فه‌ره‌نسی و بیری لیبرال دیموکراسی.

۴- وه‌رچه‌رخانی سه‌رده‌می نیمپراتۆریه‌تی و دروست بوونی ده‌وله‌تی نه‌ته‌وه‌یی و ده‌فه‌ری، وه‌ک تورکیا، عێراق، سوریا..

۵- په‌یدا‌بوون و جم و جۆلی سێ‌ته‌وه‌ره‌ی نایدیۆلۆجیای ناشیۆنالیزمی (۱- زایۆنی ۲- تۆرانی ۳- عروبی) له‌ناوچه‌که.

۶- سه‌ره‌که‌وتنی شۆرشی نۆکتۆبه‌ر ۱۹۱۷ و سه‌ره‌ه‌لدانی شیوعیه‌ت.

نیت ده‌توانی به‌رپرسیاریه‌تی میژوویی کیشه و مه‌ینه‌تی کورد به‌ناسانی دیاری بکری، له‌نیوانه میژوویه‌که‌ی، له‌ مه‌دره‌سه‌و نایدی‌ولۆجیاکه، له‌ ته‌وه‌ره‌کانی جهانی، نیقلیمی، ناوه‌کی... با بیخه‌ینه ژیر میکرو سکۆب، بۆ زیاتر (تشخیص) له‌گه‌لمان بن بۆ لایه‌ک له‌و سه‌ربرده‌یه:

سه‌ربرده‌که‌ی: کورد هه‌روه‌کو عه‌ره‌ب و تورک و چه‌رکه‌س و ئه‌لبان و میلیه‌تانی تر له‌ژیر سایه‌ی سیسته‌می (لامرکزی) و (ولایاتی) عوسمانلی بووه‌ته‌گه‌ر باشتریش نه‌بووی، به‌گه‌ستی خه‌لافه‌ت وه‌ک سیسته‌می نیمپراتۆری نه‌بووه، ده‌سه‌لات هه‌ر له‌ده‌ست بنه‌ماله‌یه‌ک و نه‌ته‌وه و په‌چه‌له‌کیک نه‌بووه، که‌واته جگه له‌ نه‌مه‌وی و عه‌باسی و عوسمانی و نه‌یویی و سه‌فه‌وی، نه‌وا له‌ژیر سایه‌ی نامه‌رکه‌زی خه‌لافه‌ت، هه‌ر میلیه‌ته و کیانی خۆی هه‌بووه به‌پیتی (سیسته‌می ویلیات) وا به‌شیککی لی هه‌ل‌ده‌بۆترین:

جەلال) لە مەرافعاتە کەمە ی لە بەغدا بە کاری هێنا بۆ سەرۆهەری ئەو ناوێ کوردستان کە نەتەوێ گەریه عەلمانیه عەرەب و تورکەکان پێی بێزار دەبن و بە کاری ناهێتن، لە رێکەوتنامە نیو دەولەتیەکان ناو سنووری کوردستان بە شیک بوو لە مادەکانی، لە بەشی یە کەمی رێکەوتنی ئەرزەرۆم^۱، ئینجا رێکەوتنی برلینی ۱۸۸۰ و تادەگاتە بەشی سێیەمی سیفەر، رێکەوت نیه لە میژوودا هەر باری ئیسلامی راستەقینە لەق بووی باری سیاسی کوردیش لەق بوو پێچەوانەش بە پێچەوانەوه، لە ناو پرستی سەدە (۱۹) بەرەبەرە کاریگەری شوێشی فەرەنسی و بیری عەلمانیەت کەوتە ناو بەرپرسانی عوسمانلی، گۆرانی کاری پەیدا بوو لە پەیکەری ئیداریش، بزوتنەوهی داواکاری دەستوری بەناوی (مەشروتیەت) پەیدا بوو لە ۱۸۷۵، ئنجا بە (مرکزی) کردنی ولایەتەکان^{*}

دروستکردنی ئەنجومەنی نیشتمانی بەناوی (مەبعوسان) لە ۱۸۷۶... شان بەشانی ئەو گۆرانیانە عوسمانی لاو لە ۱۸۶۵ دروست بوو دوای بوو تورکیای لاو، تا لە ۷/۱۴/۱۸۸۹ ئیتحاد تەرەقی لەیادی ۱۰۰سالە شورش فەرەنسا لیتی جار درا، بەرەبەرە لە گەڵ ئەو هەنگاوانە لە لاوازبوونی خەلافەتو جیگیربوونی بنەماکانی عەلمانی باری کوردیش تیکچوو، ئەو دۆخە ی هەر دژی کورد نەبوو زۆریه میرنشین و حکومەتی ویلایەتەکانی تری عەرەبی چەرکەسی و ئەلبانی و ئۆروپی و هەتا ئیماراتە تورکەکانیشی گرتەوه (ئیمارەت ئەرزەرۆم بەنۆنە)، کاردانەوهی یە کەم راپەرینی (شیخ عبیدالله نهری)

^۱ ئەو رێکەوتنە لە ۱۸۲۳/۷/۲۸ کرا، پیک هاتبوو لە ۷ بەش، لە بەشی یە کەم باس لە کوردستان و سنوورە کەمی دەکا دەلی دەچیت نزیك بەغدا .

* لە زۆر سەرچاوه باس لە بوونی پەيوەندیەکی ئالۆزی نێوان میسری (محمد علی پاشا- کە وامەزەندە دەکرێ کوردبوو یان چەرکەسی بووی) لە گەڵ میر محمدی میری سۆران و ئێران و وێریتانیا، بە پێی کتیبی (الدولة العثمانية - محمد الصلابی) هەر لەو کاتی (دەکا سەرەتای سەدە (۱۹) ئینگلیز بەلینی بە کورد داوه بۆ بوون بە دەولەت، چونکە زۆر پیتوستی بە هەردوو پوریاری دجلەو فرات بوو بۆ هات وچۆی هند، ئینجا بریتانیا لە سەرەتای سەدە ی بیست گرنگی بە نەوت دا، جازان مەکینەکانی بە خەلووز نیشی دە کرد، لە راستیدا لە پیش هەموان یاقووت حەمەوی لە (معجم البلدان) باسی نەوتی کوردستانی لە خانقین بە گرنگی کردووه، لە سالی ۱۸۹۷ یە کەم جار رۆژناوایەکان باسی ئەو نەوتەیان کردووه ...، لە هەموو ئەو پەيوەندیانە بۆمان دەردە کەوی: ۱- بۆچی عوسمانی و میری سۆران بە شەرھاتن ۲- بۆچی سیستەمی ویلایەت هەلوەشایەوه ۳- مەسەلە ی مەلای خەتی لەو دۆزە زۆر دوورە. بۆ زیاتر بروانه: کوردو کوردستان - فاسیلی نیکیستین ۵۴۳، هەر وهه: الاسلام والعلمانية وائرهما فی نشأة الدولة العراقية الحديثة. هەر وهه نووسینیکی (پ ی سەلام ناوخۆش) لە گۆفاری ستاندهر .

لهو گۆزبانکاریه نوێیه هات، بۆوه هۆی چهکهره بوون و گهشهی بیری نهتهوهیی لهنیو رهوشهنبیرانی کوردیش، لهگهڵ زیادبوونی دهسهلات و چالاکی عهلمانیه ئیتحادیهکان و باری سیاسی کورد زیاتر دژوار بوو، تا له ئینقلابهکهی ۱۹۰۸ ئیتحادیهکان لهدژی خهلافهت و ههشتنهوهی سولتان عبدالحمید بهشیتوازی (مهلهکی دهستوری) نهوا بهتهواوی بهرنامهی نهتهوهگهری عهلمانی ئیتحادیهکان ناشکرا و پهیرهو کرا، ههرچهنده عهلمانیه کوردهکان زۆر پیتی دلخۆش بوون به دروشهکانی (یهکیتتی، نازادی، چاکسازی)، لهسهر ناستی جیهانبیش کۆنگره و رینکهوتنهکان بهردهوام بوون بۆ پشتگیریکردنی بیری عهلمانی نهتهوهگهری له ناوچهکه و دابهشکردنی خهلافهتی عوسمانی، زهقترینیان (سایکس- پیکۆ - سازانوۆ ۱۹۱۶) که نهو دابهش و نهخشهیهی ئیستای ناوچهکهی لهسهر دارژرا و کوردستان پارچهپارچه کرا.

لهنیو جهرگهی خهلافهتیش کیشهی نیوان بائی عهلمانی به سههرکردایهتی (تهلعهت پاشا، نهوهر پاشا، جمال پاشا) لهگهڵ تیکرای ئیسلامیهکان کهخۆی له زانکوۆ ئیسلامی دهدووزیهوه، لهدوایی کهوته دهستی مستهفا کهمال و مهلبهند و پایتهختیشی کهوته نهنقهره لهسالانی دوای ۱۹۱۸، لهگهڵ بائی خهلافهت که پایتهختی ههر له نهستهمببول بوو، بهو شیوه بووه دوو حکومهت و دوو بریار و دوو ههلوئیس و رینمایی و دابهش.

نالیزهدا بهروونی دهدهکهوۆی که چۆن (مهینهتی کورد) دروست بوو و کۆی لیتی بهرپرسیاره:

نهنقهرهی عهلمانی یان نهستهمبۆلی ئیسلامی؟ وه چهنده عهلمانیهکانی کورد لیتی بهههلهدا چوون.

لهگهڵ سههرههلدانی بیری دهولهتی نهتهوهیی لهپیش جارنامه (۱۴) خالهکهی ویلسون له ۱۹۱۸، دوای بهلینهکانی لوید جۆرج، بهلینهکانی ماکماهۆن بۆ عهرهب له ۱۹۱۶، بنهماکانی شوپشی نۆکتۆیهر ۱۹۱۷، دواییهکهش ماده (۲۲) ی (عصبه الامم) له ۱۹۲۰، لهپیش ههموو نهوانه نهستهمبۆل (بهپینچهوانهی نهنقهره) دانی به مافی گهلان نا، ههروهک پیشتریش لهگهڵ کورد لهو بارهیه رینکهوتنبوون، رهگ وریشهی دهگهپتسهوه بو

رېكەوتنەكەى (بدلیسی- سولتان) لە ۱۵۱۴^(۱)، سولتان عبدالحمیدیش لەگەڵ ئەمیر عوسمان و بنەمالتەى بەدرخان بۆ سەرەخۆى رېكەوتنیان ھەبوو وەك باسمان کرد،^۲ سەرلەنوێ لەسەرەتای سەدەى بیستەم سولتان محمد واحداالدين و فرید پاشای سەرۆك وەزیر (ھادی پاشا)یان بەنوینەر ناردە لای (سید عبدالقادر شەمزینی) و (شریف پاشا)^{*} سپاردەى سولتانی بۆ ھێنان كە بریتى بوو لە دانھێنان بە كوردستانىكى سەرەخۆ و مۆریشیان کرد،^۳ ئنجا ھەمان نوینەرى سولتان چوو لە (سیفەر)یش بۆ كورد بەندەكانى

^۱ عوسمانیەكان ئەو رېكەوتنامانیان مۆر کردووە: العثمانية البندقية - ۱۴۱۶ (العثمانية البيزنطية (۱۴۲۰) . العثمانية البندقية (۱۴۷۹) . إسطنبول (1533) . اماسيا (1555) . فرحات باشا (۱۵۹۰) . زيتفاتووك (1606) . نصوح باشا (۱۶۱۲) . سراو (1618) . معاهدة خوتین (۱۶۲۱) . قصر شيرین (۱۶۳۹) . فس قار (1664) . بوجاش (1672) . كارلوفجة (1699) . إسطنبول (1700) . بروت (1711) . پاساروفچا (1718) . إسطنبول (1724) . أحمد باشا (۱۷۲۲) . إسطنبول (1736) . بلغراد (1739) . كردن (1746) . كيتشوك كاينارجي (۱۷۷۴) . ايناليك قوق (۱۷۷۹) . زشتوئي (1791) . ياش (1792) . معاهدة طرابلس . تونس (1797) . العريش (1801) . القلعة السلطانية (۱۸۰۹) . بوكروش (1812) . أرضروم الأولى (۱۸۲۳) . إدنة (1829) . كوتاهية (1833) . هنكار إسكله سي (۱۸۳۳) . بلطة ليمان (۱۸۳۸) . لندن للمضائق (۱۸۴۱) . أرضروم الثانية (۱۸۴۷) . باريس (1856) . سان ستيفانو (1878) . برلين (1878) . إسطنبول (1885) . القسطنطينية (1888) . إسطنبول (1897) . اوشى (1912) . لندن (1913) . إسطنبول (1913) . اثينا (1913) . هدنة مودروس (۱۹۱۸) . سيفر (1920) ، سو دة موسوعة البريطانية وبرگراوہ .

^۲ پروانە : محمد امين زكى بەگ- خولاسەى تاريخى كورد و كوردستان ل ۲۲۹ .
^{*} شريف پاشا زیاتر مەبلى عەلمانى ھەبوو بەلام بۆ كيشەى كورد دلسۆز بوو، بۆیە لە گەل لایەنى ئیسلامى كورد نزیک بوو، زاواى سعید حليم پاشای سەرۆك وەزیرانى عوسمانى بوو، بە پیتی) زناى سلۆبى) شريف پاشا لە لایەن زانایانى ئیسلامى كوردى وەك شیخ سعیدی پیران وسعیدی نەورەسى و شیخ محمود وشیخ عبدالقادری شەمزینی.. كرا نوینەرى كورد لە كۆنگرەكانى دەرەو، ھەرەھا بە پیتی ئەو بەلگەنامانەى بەریتانى: ۱۴۵۳۶- ۱۲۵۲۸۱۱ h30 (دەقى ئەو بەلگە نامە یەمان لایە) و زۆرى تر ئەو دەسەلمیتی كە شیخ عبدالقادر شريف پاشای بە رەسمى وەك نوینەرى كورد بە جیھان ناساندوو

^۳ لەبەلگەنامەكانى بریتانى ئەو پاستیانه ھاتوون، وادیارە سەرۆك وەزیرانى عوسمانى لەگەل بریتانیاش قسەیان کردوو كە سەرەخۆى بەدەنە كورد - پروانە : كوردستان فى سنوات الحرب العالمیه الاولى ص ۳۳۸ - ئەو جۆرە دان پێھێتانه دەگەمن بوو ودان بەمیللەتانی عەرەب نەھێتراوہ ئاوا بەناشكراو بەبەلگە نامە .

(٦٢، ٦٤، ٦٣) مۆركرد^١، بهيتار ده‌رسیمی له‌سه‌ر زاری (سید عبدالقادر) ده‌گێرته‌وه که له‌بنه‌ره‌تا سولتان رازی بووه کوردستانی سه‌ربه‌خۆ و نازاد دا‌به‌زری^٢. سه‌رکرده‌کانی کورد بوونه دوو رای جیا، عه‌لمانیه‌کان که بریتی بوون له (حسن خه‌یری، برنجی زاده، زولفی به‌گزاده، نيسحاق سکوتلی، د. عبدالله جودت، به‌شیک له‌بنه‌ماله‌ی به‌ردخانه‌کان...هتد) هه‌ریه‌که له‌فه‌تره‌یه‌ک و به‌جۆرێک لایه‌نگیری و یارمه‌تیده‌ری نه‌نقه‌ره‌ بوون، له‌گه‌ڵ نه‌وه‌ی نه‌نقه‌ره‌ نه‌و مۆرکردنه‌ی (هادی پاشا)^٣ ی له‌پاش وپیش سیفه‌ر به‌مه‌رگی تورکیای نوێ له‌قه‌لم دابوو. به‌شی دووه‌میش لایه‌نی نیسلاخ‌خوازه‌کان بوون، که بریتی بوون له (سید عبدالقادر شمزینی، شیخ سعید پیران، ملا سلیم، شیخ سعیدی نورسی، شیخ عبدالسلام بارزانی...هتد). نه‌وانه به‌جیایه‌پیتیان وابوو مافی کوردیان له‌نه‌سته‌مبۆل به‌دی ده‌کرد. تکایه سه‌رنج به‌ نه‌و خشته‌یه‌ی به‌راوردی نیوان نه‌نقه‌ره‌و نه‌سته‌بۆل .

نه‌و کێشه‌یه‌ په‌ریه‌وه نیو کوردستانی خوارووش، هه‌روه‌ک (رفیق حلمی) له (یاداشتاکانی) ده‌لێ: له‌لایه‌ن شیخ محمود فه‌روه‌یه‌ک به‌دیاری بۆ سولتان دیاری کرابوو له‌پاداشی چاکه‌کانی به‌سه‌ربه‌خۆیی کوردستان، ئیتمه‌ش دلمان به‌مسته‌فا که‌مال له‌نه‌نقه‌ره‌خۆش بوو، سه‌ردانی نه‌سته‌مبۆلان گۆپی، فه‌روه‌که‌شمان به‌دیاری بۆنه‌تاتورک برد و پشتمان له‌نه‌سته‌مبۆل کرد، هه‌رچه‌نده‌یه‌که‌م دان پیاهینان به‌حکومه‌تی شیخ محمود له‌لایه‌ن عوسمانی و نه‌سته‌مبول بوو له‌پتی نه‌ویروسکه‌یه‌ی علی نیحسان پاشا له‌١٩١٨/١٠/٣٠، نه‌ودوو راپیه‌ په‌ریه‌وه ناو عه‌شایره‌کانیش، بۆیه له‌په‌یمانامه‌ی هۆزانی^٤ ده‌رسیم له ١٩١٧/١١/١٥ پینچ په‌رسیاریان ناراسته‌ی مسته‌فا که‌مال کرد له‌نه‌نقه‌ره‌ ئاخۆ رژیتمی عه‌لمانی که‌مالیش وه‌ک نه‌سته‌مبۆل ناماده‌یه سه‌ربه‌خۆیی بدا، له‌وده‌مه‌ مسته‌فا که‌مال ده‌لێ: به‌لێ، سه‌دجار به‌لێ! ئیتر ریز و چالاکی عه‌لمانیه‌ کورده‌کان زیاتر بوونه پالێشتی نه‌نقه‌ره‌، له‌نه‌جمه‌نی نیشتمانی نه‌نقه‌ره‌ (به‌دیالی شو‌رای عوسمانی نه‌سته‌مبۆل) ٧٢ نوینه‌ری کوردی تیا‌بوو، به‌هه‌ره‌ نه‌نقه‌ره‌ به‌یارمه‌تی راسته‌خۆی کورد و ولاتی سه‌رکه‌وتوو خۆی دروست و پته‌وکرد و نه‌سته‌مبۆلیشی لا‌واز کرد.

^١ ده‌قی رکه‌وتنامه‌که له‌کتیبه‌ی (ده‌قه‌کانی سیفه‌ر و خوتنده‌وه‌یه‌کی تر) بچوتنه‌وه .

^٢ به‌روانه (درسیم له‌میژووی کوردستان) ل ١٤٥.

^٣ ناوی هادی پاشا له‌به‌لگه‌نامه‌که‌ی سیفه‌ر به‌ئینگلیزه‌که‌ی هه‌یه .

^٤ سیو که‌رت کردن به‌گرنی به‌ستی توکه‌م حساب بوو له‌په‌یمانامه‌ی هۆزه‌کان له‌ده‌رسیم .

خشتهی بهراورد بو کیشهی کورد ههلوپستی خهلافهت و عهلمانی تۆرانی

دهسهلاتی نهنقره ی عهلمانی (نهتاتورک)	دهسهلاتی خهلافهت له نهسته مپۆل
۱- بیریکی عهلمانی نهتهوه گهری تۆرانی.	۱- بیریکی نیسلا می عوسمانی بهلاوازی.
۲- بنه ماکانیان دژ به نیسلام و کورد بوو	۲- دژایهتی کوردی تیا نه بوو.
۳- ریکهوتنی سیقهر و ماده کانی ۶۲ و ۶۳ و ۶۴ به مهرگی تورکیای نوێ ژمیر کردوه	۳- سیقهری مۆرکرد
۴- هیچ ریکهوتنیکی مۆرکراوی نه بوو له گهڵ کورد، ههر به ئینی زاره کی بوو.	۴- ریکهوتنی دووبه دوو و نیوده وله تیشی مۆرکرد بوو بو سه ره خۆیی کوردستان
۵- بواری هیچ چالاکیه کی سیاسی و رهوشه نیبری کوردی نه ده دا.	۵- چالاکی سیاسی و رهوشه نیبری حزبی هه هبوو له نهسته مپۆل بوو
۶- لۆزانی هینادی.	۶- به شداری لۆزان نه بوو ته نهها له سیقهر به شداری کرد
۷- دوای هه موو کوردی قهر کرد.	۷- له گهڵ کهوتنی نهسته مپۆل هه موو حزب و رۆژنامه و ناوه نده کوردیه کانی لی داخرا
۸- سه ره نجام نهنقره سه رکهوت و میلیهتی کورد کهوته نهو مهینه تیه تا ئیستا	۸- ههتا خهلافهت ما بوو کورد سه ره خۆ بوو، نه گهر خهلافهت سه رکهوت بایا ئیستا کوردستان له ریزی میلیهتان بوو.
۹- ناو وزمانی کوردو کوردستانی قه ده غه کرا	۹- نهک ویلایهت ههتا نیاله تیش به ناوی کوردستان بووه ^۱

ئیت بهناشکرا نهنقره جارێ دا که بریاره کانی خهلافهت له نهسته مپۆل (بهتایبهتی لهبارهی کوردستانیکی سه ره خۆ) یاسایی نیه و سیقه ریشی به مهرگی تورکیای نوێ له قه لّم دا، کهوته ته قه لا به هاویه شی له گهڵ کورده عهلمانیه کان و فهره نسا و به ریتانیا، کۆنگره ی لۆزانی ۱۹۲۳ هینا دی، لهو کۆنگره یه دا نوینهری کورد (شریف پاشا) و

^۱ پروانه نهخشی عوسمانی سالی ۱۸۹۳- ویلایهت هکانی به شی ناسیا .

نۆينەرى ئەستەمبۆل (ھادى پاشا) دەركران، لەجياتيان (عصمت ئينينۆ)ى نۆينەرى ئەنقەرە بەشدارى پىكرا، عصمت ئينينۆ دوو كوردىشى لەگەل خۆى بۆ كۆنگرەكە ھىتابوو بەناوى (برنجى زادە، زولفى بەگزاڧە) و لەوئ بەناوى كورد داوايان لە كۆنگرە كرد كە (گوايە) كورد سىقەرى ناوئ و نايەوئ لە توركيىاى نوئ جىابىتتەوہ لەو مۆركردنەى لەگەل ئەستەمبۆل پەشيمانن، لە ئەنقەرەش (حسن خىرى) نۆينەرى دەرسىم و سەرۆكى فراكسىۆنى كورد(كە لە ۷۲ ئەندام پىكھاتبوو) بەبى تەل بەناوى ھەموو كورد بروسكەى پشتگىرى بۆ لۆزان لىدەدا لەدژى سىقەر و ئەستەمبۆل، بەو شىوہىە لۆزان جىى سىقەرى گرتەوہو مافى كوردىشى تىانەما و لە ناستى جىھانى سووتا.

لە ئىقلىمىش ئەنقەرە زياتر زال بوو بەسەر ئەستەمبۆل و لەسالى ۱۹۲۲ برپارى كۆمارى عەلمانى توركيىا درا، لە دەستورى توركيىاى نوئ(ANA YASA) لە مادەكانى ۶۴ تا ۶۸ تەنھا نەتەوہى توركى تىا تۆماركرا، دەقى مادەى ۶۶ ناوادەلى:

Türk vatandaşlığı

Türk .MADDE 66. – Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür 4709/23 .babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür. (Son cümle mülga: 3.10.2001 kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen ,md Vatandaşlık vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde ، Hiçbir Türk.hallerde kaybedilir Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve .bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılmaz işlemlere karşı yargı yolu kapatılmaz

لە ۱۹۲۴/۳/۳ بە يەكجارى خەلافەت ھەلۆەشاىەوہو ئەستەمبۆلىش كەوتە دەست عەلمانى نەتەوہگەرى توركيىا بە سەرۆكايەتى مستەفا كەمال، ئىتر برپارى توند و سەخت بۆ نىسلام و كورد دەرچوو، ھەموو جۆرە چالاکى و دياردەيەكى نىسلامى قەدەغەكرد وەك پۆشاكى نىسلامى و خوئىندنگاكانى مزگەوت و گۆزىنى پىتى قورئانى بەپىتى

^۱ پروانە: siyasi rehber بەشى ana yasa دەقى دەستورى ھەمواركراو بە برپاى ۲۷۰۹:۷-۱۱-۱۹۸۲ لە ۳ل ھوہ تۆماركردوہ

لاتینی^۱، لابرندی شریعتی ئیسلامی و هینانی بنه ماکانی عملانیته.. هاوشانی نهو ههنگاوانهش دهستکرا به داخستنی هه موو دام و دهزگا سیاسی و پهوشه نیرییه کانی کوردی و پۆژنامه کانی که زۆریه له نهسته مپۆل بوون، ههروهک محمد آمین زکی بهگ دهلی: ((هه موو نهو حزب و جهمعیه تانهی له سهرده می نازادی خهلافهت دروستکرا بوو وهک کورد تعالی و ترقی جهمیتی، کورد نشر معارفی جهمیتی، جهمیتی هیفی، ههروهها بلاو کراوه و پۆژنامه کانی: کوردستان - مدحت بدرخان، پۆژی کوردستان، ژین، کوردستان - پیره میتر، پیتشکهوتن، بانگی کوردستان، پۆژی کوردستان.. هه موو داده خران له گه ل گه یشتن و زیاد کردنی دهسه لاتی که مالیه کان)، نیتر دهست به پاکتاوی په گهزی کوردی کرا، پۆسهی سه ریازی و جینۆسایدی کورد کرا.. جل و بهرگ و زمانی کوردیش قه دهغه کرا، هه تا کار گه یشته نهو کورده عملانیانهی که پشتگیری که مالیه کانیشیان کرد بوو، زۆریه له سیداره دران، به راستی پۆژی په شی کورد هات بۆ یه که بچار هه په شه بۆ سه ر کیانی سیاسی کورد دهستی پیکرد، بۆیه کهم جار له میژووی کورد پووه رووی پاکتاوی ره گهزی جینۆساید بوویه وه، هه ردوو کیان له سه ره دهستی عملانی، یه که میان له لایه ن نهوهر پاشا دووه میان له لایه ن کمال نه تاتورک، ئینجا عملانیه کورده کان گه رانه وه لای سه ر کرده ئیسلامیه کان و دانیان به شکستی بهرنامه و پرۆژه کهی خۆیان هینا و شۆرشی شیخ سه عیدی پیران دهستی پیکرد، دروشمی (یان گه رانه وهی خهلافهت یان کوردستانیکی سه ربه خۆ) هه لگرا، له وساتیه وه شۆر شه کانی کورد داوای نهو مافه ده که نه وه که له سه رده می خهلافهت هه یان بووه که مالیه عملانیه کان لیانیان زهوت کرد بوو، هه ر له شیخ سه عید و مه لا سلیم، شیخ عبدالسلام، سه مکۆی شکاک و و قازی محمد... تا مه لا مسته فا، کوتله ی په رله مانی کوردی له سه رده می مه له کی دیسان هه ر داوای له عیتراق ده کرد که سیسته می ویلایه تی عوسمانلی بکاته چاره سه ری کیشه ی کورد، هه تا سه ر کرده عملانیه نو تیه کانی کوردیش دان به وه ده نین، (مام جه لال) له کاتی کردنه وهی مزگه وتی قازی له سلیمانی وتی: ((هه موو نهو داوایه ی ئیستا بۆ کوردی ده که یه ن، ناگاته نیوه ی نهو دۆخه ی کوردی تیا بوو له سه رده می خهلافه تی عوسمانلی)).

^۱ عبدالله جودت کوردیکی عملانی توندبوو، یه کیک بوو له دامه زینه رانی (اتحاد الترقی) یه کهم کهس بوو پیتی لاتینی له جیاتی ئیسلامی به کارهینا له نیتو عوسمانی، واته به کارهینانی پیتی لاتینی نیستای تورکیا بۆ عبدالله جودهت ده گهریته وه .

دوای نهوهی شوږشه‌کاني کوردستاني سه‌روو شکستی هیتنا، له خوارووش کاتې نینگلیز له‌سالی ۱۹۲۱ عیراقی دروست کرد، نه‌وا کوردستاني خوارووی به‌زوره‌ملی پتوه‌نووساند به‌پیتی (سایکس - پیکو - سانانوف) سنوری نیتوان تورکیا و عیراق دارژرا به‌ناوی هیتلی (بروکسل - نیثیک) تیریک له جهرگی کورد درا و مهینه‌تی کورد دروست بوو له نه‌ستوی سی ته‌وه‌ری عه‌لمانی:

۱- عه‌لمانی جیهانی (سایکس - پیکو ۱۹۱۶).

۲- عه‌لمانی نیقلیمی: (اتحاد والترقی + که‌مالیست).

۳- عه‌لمانی ناوه‌کی (پالپشتی کردنی نه‌نقهره له‌لایهن عه‌لمانیه کورده‌کان)^۱

به‌و شیویه کورد و کوردستان پارچه‌پارچه کراو که‌وته مهینه‌تی، تا نیستاش به‌رده‌وامه مادام سه‌رخانی (سایکس - پیکو) به‌رده‌وام بی، به‌کورتیه‌که‌ی له‌نه‌ستوی خه‌لافه‌تی نیسلامی نیه نه‌گهر چی بی سه‌رویه‌ریش بووه، بۆیه له‌به‌لگه‌نامه‌کاني هۆنراوه‌ش ناوی خه‌لافه‌ت نه‌هاتووه ناوی (عصبه الامم)هاتووه هه‌روه‌ک قانیع ده‌لی:

عصبه الامم نه‌گهر هه‌قداره

له‌حالی عالم چاک خه‌به‌رداره

بوچی له‌نه‌حوالی کورد ناپرسی ؟

مه‌گهر له‌له‌عنه‌تی ته‌نریخ ناترسی ؟

نه‌وه زور به‌کورتی سه‌ربرده‌ی دروستبوونی مهینه‌تی کورد بوو له‌ بواریکی تایبه‌تیدا به‌دریژی باسی نه‌و سه‌ربرده‌یه ده‌که‌ین به‌ پالپشتی دیکۆمۆنت، هه‌روه‌ها له‌ سالی ۱۹۹۳وه له‌ دوو قۆلی به‌رده‌وام زانیاری مهیدانی له‌ پیره ووشیاره‌کاني کوردستاني تورکیا وهرده‌گرین بو پاستی و دوروستی نه‌و باسانه‌ی سه‌روو.. هه‌مووی له‌وی بلاوده‌که‌ینه‌وه.

۲- ۵ سه‌ره‌نجامی سیاسی:

هه‌ر له‌دوای نه‌و قه‌یرانه ترسناکه‌ی پرویه‌پرووی کوردستان بۆوه، پاسته‌وخۆ سوپا و هیزی تورک و عه‌ره‌ب و نینگلیز وه‌ک سوپایه‌کی داگیرکه‌ر به‌ریبونه گیانی خه‌لکی

^۱ نمر کاتی عه‌ره‌ب رژلیکی وایان نه‌بوو له‌ داږشته‌وه‌ی دیزاینی رۆژ هه‌لالی ناوهرات.

کوردستان، نیتێر خەلکی کورد راستەوخۆ لایەنە نەتەوێ بێهەمی و رووژا، نووسەرێ و
 ڕەوشەنبێرێ و خەلکی عەوامی کوردیش بەناگا هاتنەو، کەوا نەتەوێ بێهەمی سەر دەست بە
 پالێشتی ئەو دەزگایە (دەولەتی نەتەوێی خۆی) و زۆرداری لە کورد دەکا، بۆیە هەست
 و نەستی کوردایەتی بەخێرای کەوتە نێو شیعەر و نووسین و سرود و... زاراوی وەک
(کوردایەتی، کوردستانی مەزن، خەبات، شۆرش، حزبی کوردستانی، ڕزگاری، ئازادی...)
 هتد. دروست بوو، دۆخێکی سیاسی و شۆڕشگێڕی لە سەرانی سەرانی کوردستان چەکەرە
 بوو، بێهەمی نەتەوێی جێگە بێهەمی نەتەوێی گرتەو، نیتێر دەرگا و الێبۆو بۆ
 دروستبوونی دەیان دەستە و کۆمەڵ و حزبی سیاسی لە کوردستان، بەلام لەپێش ئەو
 رابوونە سیاسییە ئەوا کۆمەڵێک ڕەوشەنبێر کە دوور و قوول و نایندەبینن هەر زوو
 هەستیان بەو چارەنووسە ڕەشە کرد لەگەڵ بەرپابوونی بنەماکانی (اتحاد و الترقی)، بۆیە
 ئەوانیش لەوساتی چەند حزبیکی سیاسی کوردیان دروست کردوو، جا ئێستا بازانێن ناخۆ
 بێهەمی حزبی سیاسی کورد لەکێ بوو و ناوی چ بوو؟

٢-٦ بێهەمی حزبی * کوردستانی:

لەبەسەکانی پێشووتر بۆمان دەرکەوت کە پەیدا بوونی حزبی سیاسی مانای گەشەکردنی
 کۆمەڵایەتی دەبەخشیت، هەرچەندە وادەردە کەوێ سەلبیات و پارچەبوونە هەرۆک چۆن
 درۆی منال سەلبیە کەچی نیشانە بێهەمی، جا بەگێڕە بێهەمی پێشکەوتنی شارستانی و
 سیاسی و باری ناینی و دۆخی دەروونی و نەریتەکانی ئەو میللەتە نایدۆلۆژیای حزبی
 سیاسییەکانیش دەخەملن، زۆر ئاساییە لە ولاتانی جیهانی سێ یەم تاخیرتر بێت، وەک
 شاعیر و بیرتیژەکان زووتر فکری نەتەوایەتی و چینیایەتی و دادگەریتی و نیسلا میشیان
 هەبوو، بەلام نەبووتە خواستیکی میلی (مطلب جماهیری) بۆیە لەو کوردستانەش
 نەتواناوە زەمینی حزبی جەماوەری دروست بکریت تا سالانی پەنجاکان و شۆڕشە
 عەسکەریە کە ١٤ گەلاوێژ ١٩٥٨، ئەگەر لەپێشتریش کۆمەڵە و ریکخراوی وەک
 (تشیلات نیجتماعی - ئەمین عالی بەدرخان)، (رادیکالی عوسمانی - شریف پاشا)

* هەندی توێژنەو جیاوازی لە نیوان کۆمەڵە و دەستە و حزب دەکا، ئێمە لێرە ئەو مەبەستەمان نیە
 بەلکو بە دواي ئەو جولانەو سیاسییە کە کاریگەری هەبی

له گهڙ زۆر وورده دهسته و تاqm و کۆمهلهی تر هه بووینه وه ک تیبینی ده کرى هیشتا به ناوی کوردستانی نه بووه

له باره ی یه کهم حزب له کوردستان رای جیا جیا هیه، به پیتی چند سهرچاوه یه که (یه کیتی محمدی که له سالی ۱۹۰۸ دروست بوه یان ۱۹۰۹) به سه ره کایه تی سعید نوری یه کهم بووه، به لام به پیتی به لگه نامه کانی نه رمه نی (یه کیتی کورد) به رابه رایه تی (شیخ عبیدالله نه ری) له سالی ۱۸۸۰ دروست بووه*، به پیتی چند سهرچاوه یه کی تریش (کۆمه له ی عه زم- عزم قوی جمعیتلر) له سالی ۱۹۰۰ دروست بووه بریتیه له یه کهم حزب، له لایه کی تریش له سالی ۱۹۰۷ له شاری دهۆک له مالی شیخ محمد بریفکانی له کۆبوونه وه یه کی فراوان (په یوه ندی کورد) به سه ره کایه تی شیخ عبدالسلام راگه یه تراو تیایدا خواسته کانی کوردی به رجه سته کرا هر هه موشیان داوای جی به جی کردنی ته واوی شریعه تی نیسلامیان ده کرد، نه وانه هه موی نه گهر یه کهم حزبی کوردیش نه بن یه کهم دارژه ری بنه ماکانی سیاسی کوردایه تی بووینه، هه رچی محمد امین زکی به گ و سه داوی نه ویش زۆریه ی هه ره زۆری میژوونوسان (حزبی ته عالی و ته ره قی کوردی) به یه کهم حزب له کوردستان داناوه، نه ویش له هه مان کاریگه رتر بووه، نه مه ش له سه ری ده رۆین.

* له سالی ۱۸۸۰ له نه ره ی کۆبوونه وه یه کی فراوان بو سه ره ک عه شیرت و که سایه تیه کان کراو تیایدا شیخ گوتاریکی ناینی و سیاسی خوینده وه ووتی: پیش نزیکه ی ۶ سه ده عوسمانی ده سه لاتی گرتۆته دست بی ده نگ بووین به لام نیستا به ره وه عه لمانیه ت ده روا حه قه من تیک ده چیت، کاتی به کگرتمان هاتوه، به و شیوه یه کۆمه له ی کورد له وی راگه یه ترا، بو زیاتر پروانه : جلیلی جلیل- الإنتفاضة و

خالفین - صراع علی کوردستان و الکرد و الدوله العثمانیه

۱ بروانه د عبدالله جودت والقومیه الکردیه - ص ۲۷ ههروه ها له به لگه نامه کانی به ریتانی و فرنیسی ناوی ده سته یه که له کۆمه ل و ریکه خراوی سیاسی ونا سیاسی تر به و شیوه هاتوه: کۆمه له ی عه زم (ده لی له سالی ۱۹۰۰ ز دروست بووه له نه سته مبول به سه ره کایه تی نه حه د رامز، جه معیه تی نه شری مه عاریفی کورد ۱۷/۱۱۲ ۱۹۱۲ نه سته مبول- عبد الرحمان بدرخان، جه معیه تی هیقی کورد، جه معیه تی موحییی کورد، کۆمه له ی جیهانزانی، کورد نیستقلال قومیه تی، جه معیه تی ته عالی کورد - له ۱۱۷ کانونی یه کهم ۱۹۱۸ به سه ره کایه تی شیخ عبدالقادر دروست بوو له گه ل ته عالی و ته ره قی سه روو جیا به نه گه ر چی به هه مان ناوو سه ره کرده ش بووه، ... له گه ل زۆری تر،

۷-۲ حزبی ته عالی و تهره قی کورد:

له سه ره مهرگی خه لافه تی عوسمانی، له پیش بزوتنه وهی مه شرو تیه ت (ده ستوری) ۱۸۷۶، بیژکه می (جوان تورک - تورکیای لاو) په یدابوو، یه کم جار له ۱۸۶۷ له رۆژنامه یه کی به لیکمی نهو ناوهی بلاو کرایه وه، لاسایی نه لمانیای لاو، فرنسیای لاو، ئیتالیای لاو، بریتانیای لاو... بوو^۱، له ۱۸۸۹ (ئیتحادالتعالی و الترقی تورک) وهک بالی عسکری جوان تورک له دژی خه لافه ت له لایهن (د. عبدالله جودت، د. نسحاق سکوتلی، ابراهم قمو، محمد رشید جرکسی) به ریتیازیکی عملانی و دوا ی به سه ره ژکایه تی (احمد رهزا بك) دروست بوو، زۆریه ی سه رچاوه ئیسلامیه کان نهو حزبه به دروستکراوی زایۆنی و ماسۆنی له قه لّم ده دن، به لّام به دلنیا ییه وه نهو حزبه له رۆژئاوا دروستکراو نهوانیش هانیان داو پیتیان گه یاند. نهوکاتی (شریف پاشا) ی کورد سه فیری عوسمانلی بوو له فه ره نسا، به خیرایی پیوهندی بهو حزبه کرد، وهک خۆی^۲ ده لیت: که سمان هه ستمان به جیاوازی نه ته وهی نه ده کرد^۳، لهو سه ره ده می که بینیمان بنه ماکانی نهو حزبه باسی سه ره وهی میژوو و نه جیبایه تی تورک ده کات به جیا له عوسمانلی، ئیمهش له گه ل (ذو الکفل، نه مین عالی به درخان شیخ عبد القادر نه مین، ...) حزبیکی هاوشیوه یان له ۲/تشرین یه که م/ ۱۹۰۸ دروست کرد به ناوی (تعالی و ترقی کورد جمعیتلەر)*، خه لکیکی مافناس و ناینی و نه فسه ری تیا بوو، به لّام نه بووه حزبیکی مونه سه ساتی و جه ما وهی و خا وهن نه خشه و بهرنامه، به تابه تی (شریف پاشا) نوینه ریکی وریای کورد بوو له ریکه وتنه کانی ناشتی له پاریس، به لّام ماندووناس و پیایوی رابواردن بوو، ههروه هاش دوورای جیای تیدابوو یه که میان داوای سه ره خویی ته واوی بۆ کوردستان ده کرد دووه میان کۆنفیدرالیهک به ناوی جامیعه ی ئیسلامی، بۆیه نهو حیزبه نه یوانی به دروستی سه ره کردایه تی شوّرشیی

^۱ بریتانیای لاو له سالی ۱۸۴۲ دروست بوه به سه ره ژکایه تی دزرائیل و جیگری توماس کارلیل، ئیتالیای لاو له ۱۸۳۱ به سه ره ژکایه تی ساتزینی دروست بوه له گه شه ی حزبی کاربواری. پروانه: مارکس-اجلس بیان الشیوعی ص ۶۹ په راویز.

^۲ پروانه ژیا نی شریف پاشا.

^۳ هه مان شت (محمد امین زکی به گ) یش له کتیبی (خولاسه ی کورد و کوردستان) دوویاتی ده کاته وه. ههروه هاش (ساطح المحصری) له کتیبی (محاضرات فی نشوء القومية). - نه گهر به ووردی سه رنج به دینه نهو کۆفاره ی (مه شرو تیه ت) که شریف پاشا ده ری ده کرد ده یسین هه تا ژماره ۴۲ ی سالی ۱۹۰۳ باسیکی کوردی وای تیدا نیه له دوا ی نهو ژمارانه ئینجا نهو باسانه دیته گۆرئ، نه وهش هه ر نیشانه ی نه وهیه که سه ره تای نهو کیشانه تانه و دوا ییانهش نه بووه به زه قی، دوا ی لهو سه ره ده می سه ری هه لدا.

* له سالی ۱۹۱۸ درۆیه یان به حزبیکی هاوشیوه ی نهو ناوه داوه

۱۹۲۵ کوردستانی تورکیا بکات، که خەریکیش بوو سەرکەوتت و ئینجا هەر تیشکا، له سالی ۱۹۲۷ شۆرشه که دامرکایهوهو (حزبی تعالی کورد)یش کزیووه، هەر لهسەرەتاشهوه بالی عملانی کورد و ئیسلامیه که ی لهبارهی (ئه نقره و نهسته مبول) ریک نه بوون، تا لهسالی ۱۹۲۷ له کۆنگره یه کی فراوان له گه ل کۆمه لیک گروپ و که سایه تی تر(حزبی خۆیبونی - سهریه خۆبوون)یان لی دروست کرد بو رابه رایه تی حکومه تی نه رارات به سهر کردایه تی (احسان پاشا)^۱، سهرنج بده هه تا نه وکاتیش (کوردایه تی) نه بووه ویستیکی گشتی، هیشتا شۆرشه کان ناوی کوردستانیان پیتوه نه بوو ناوی ناوچه کانی پیتوه بوو. به ره به ره حزب و بیری سیاسی نه ته وه یی و مه دره سی - عه وله می گه شه ی کرد هه تا جهنگی جیهانی دووهم و دامه زرانندی کۆماری مه باد یه که م حزبی نه ته وه یی کوردستانی به زه قی دروست بوو.

به و شیتویه گه یشتینه سهربرده ی یه که م حزبی کوردستانی و ره هه نده کانی، نیستاش ده چینه پال حزبه کوردستانییه کانی نه و سهرده مه، که له سهره تا کانی عه وله مه و کاریگه ریه کانی ده ست پی ده کا

^۱ به پیتی به لگه نامه ی به ریتانی (راپۆرتی ئیلفینستۆن) یه که م سهرۆکی خۆیبوون جه لاده ت به درخان

به‌ئشی سیئیه‌م

مه‌درسه‌کانی عدوله‌مه

۳- ۱ عدوله‌مه - جیهانگیری Globalism

له‌دوای نه‌وه‌ده‌کانی سه‌ده‌ی پابردوو باس و زاراوه‌ی (عدوله‌مه) زۆر به‌خه‌ستی که‌وته جیهان له‌گه‌ڵ ته‌نینه‌وه‌و خه‌یرابوونی په‌یوه‌ندی و که‌ناله‌ ناسمانیه‌کان، بۆیه به‌شیکێ زۆر واتینگه‌یشتوون - له‌وانه روتشیلد و روبه‌رت کوهین - عدوله‌مه زاده‌ی سه‌ده‌ی نوێ یه و واته ته‌مه‌نی ۱۵ - ۲۰ سالتیکه، زیاتر له‌گه‌ڵ جارنامه‌که‌ی سیسته‌می نوێی جیهانی جو‌رج بو‌ش له ۱۹۹۱ لی تیکه‌ڵ بووه، به‌شیکێ تر پێیان وایه له‌گه‌ڵ ریکه‌وتنی "جات" ۱۹۴۷ - ۱۹۴۸ هاتوو*، نه‌وه‌ی زیاتر نه‌و تینگه‌ یشتنه هه‌له‌یه پته‌و ده‌کا نه‌وه‌یه وه‌ک زاراوه له‌ فهره‌نگ و نووسینه‌کۆنه‌کان نه‌هاتوون، هه‌تا له‌ فهره‌ه‌نگیکێ چالاکی وه‌ک ئۆکسفۆرډی ۱۹۹۱یش نه‌و زاراوه نه‌هاتوو، یه‌که‌م که‌س زاراوه‌ی (گلوبال - عوله‌ی) به‌کاره‌ینا کومه‌لناسی که‌نه‌دی (ماک لوه‌ان) بوو، راستیه‌که‌ی نه‌وه‌یه زاراوه‌ی عدوله‌مه له‌و ماوه‌یه‌ی دوای نه‌وه‌ته‌کانی سه‌ده‌ی بیست هاتوو وه‌ک (توماس فریدمان) ده‌لی ((له‌ دوای جه‌نگی سارد ناویکی وانه‌بوو گوزارش له‌و قوناغه‌ بکا و نیتر نه‌و ناوه‌ هاته‌ کایه‌وه))، نه‌گینا ماهیه‌ته‌که‌ی کۆنه له‌ سه‌ده‌کانی ۱۷ - ۱۸ به‌ریتیکه‌وتوو، له‌دوای شو‌رشی پیشه‌سازی و دۆزینه‌وه‌ی کیشه‌ره‌کان و کارلیک کردنی ئاده‌میزاد له‌گه‌ڵ یه‌که‌تر له‌سه‌ر نه‌و زه‌ویه، بۆیه ده‌بینین نه‌و سه‌رده‌می وه‌سفی جیهان به‌ شاریکێ گه‌وره‌ ده‌کرا (هه‌روه‌ک کریستیان کاوس له‌ پیشه‌کی کتیبی ته‌میر وای وه‌سفی جیهان کردوه) هه‌رچی نیستایه جیهان به‌ گوند وه‌سف ده‌کری، یه‌که‌م جار له‌ زانسته‌وه‌ عدوله‌مه ده‌ستی پێکرد و هه‌موو به‌شه‌ریه‌ت لیکێ وه‌رگرت بێ‌نه‌وه‌ی ناسنامه‌یه‌کی ئاینی یان جو‌گرافی یان

* نه‌و ریکه‌وتنه له‌نیوان ولاتانی پیشه‌ساز بووله‌ ۱۹۴۷ ده‌ستی پێ کرد له ۱۹۴۸ په‌یره‌و کرا، ۷ خولی تری دانوستان کرا تا سالی ۱۹۹۴ بۆ نازادی بازرگانی جه‌انی ۱۲۴ وولات مۆریان کرد، سه‌رجه‌م به‌لگه‌ نامه‌کان ۲۲۰۰۰ و کیشه‌که‌ی ۱۷۵ کیلۆیه - بروانه‌ الموسوعة السياسية الاذاعية ص ۱۴۸

شارستانی و پرەگەزی تیاپی، ئینجا بەرەبەرە وەك ئین خەلدون وتووێتی: داب و نەریت و دەستووری سیاسی و فەرھەنگی و کەلتووری لای سەرکەوتوو دەبوو جیھانی^۱، ھەر لە سەرەتای سەدە یەستەم، دوا سەرکەوتنی سەرخانە مەسیحی بەسەر خەلافەت، بەرەبەرە بەرواری زاینی جیتی بە بەرواری (رۆمی) و (کۆچی) لەق کرد تا بوو جیھانی، ئینجا پێوانەکانی کیشان و پێوان و دووری و... ھەمووی بوو مەتر و کیلو و لیتر و... ئینجا جل و بەرگیش لەگەڵ زۆر دیاردە تری وەك یاسای نێودەوڵەتی، جارنامەکانی جیھانی، (کۆمەڵە نەتەوەکان- عصبە الأمم).. بەشی زۆریشی لە فەرھەنگی فەرەنسی را بلاویو، بەرەبەرە لەگەڵ گەشەکردنەکانی کۆمەڵگە و نادەمیزاد و سیستەمەکانی زانستی و ئابووری و سیاسی و عەقڵی و شارستانی و کەلتووری.. لەگەڵ بازدانی نامرازەکانی پەییوەندی و ھات و چۆ عەولەمە زیاتر بۆ کیشا بەسەر جیھان، نیتەر لەو سەردەمە کەمتر دیاردە دەفەری ماوہ ئۆتۆماتیکانە بووێتە عەولەمی، ھەر وەك (ماری بۆرلی) دەلیت سەردەمی نەتەوەکان کوتایی ھات و نۆزە زەوی گەرایسە (عولە)، جا لەباری وادا دەبێتە جۆرێک لە مەملانی ناسنامە، ھەر وەھا قەرەباخی فاكتەرەکان و گواستنەوێ مەروۆ لە چوار دیواری کۆمەڵگە و سنورە بچوو کەھی بەناوی نیشتمان بۆ جیھان، بەو شێوەیە ھەم جەھان بۆی بچوو کە دەبێتەو ھەم زەمەنیش تەسک دەبێتەو، ئالتیرەدا بێردۆزە پێناسی عەولەمە بەمانا بچوو کە بوونەوێ جیھان ھاتیتە کایەو و بە (جەھان دنیەکی بچوو) وەسف دەکری.

۳- ۲ سەنی عەولەمە یان دوو:

زانایانی پەییور کەمتر کیشەیان ھەبە لەبارە سەرھەلدانی عەولەمە و پرەگ و ریشەیی ئاینی و سروشتیەکانی، بەلام بەشی ھەرەزۆری عەولەمە بۆ (۳) قۆناغ دابەش دەکەن، عەولەمی پەییام (ئیسلامی)، دووھم عەولەمی شیوعیەت (أمیة)، سەییەم عەولەمی نیشتمانی سەرمايەداری.

ئەو دابەشیە زۆر دروست و زانستی نیە، ئەو کاریگەری ھەردوو تیسۆری (مەملانی شارستانی) ھندگتۆن و (کۆتایی مێژوو)ی فۆکۆیامای لەسەرە، مادام ناوی قۆناغ بەینن،

^۱ ابن الخلدون - مقدمة، تحقیق: د. حامد أحمد الطاهر، دار الفجر-القاهرة ص ۱۹۲

خۆ بیکردبايه (۳) جۆر ئەو مانایەکی تری هەڵدەگرت، بەلام راستیەکی ئەو یە هەردوو جۆر عەولەمەیه:

۱- عەولەمەیی نیسلام/یان بەگشتی عەولەمەیی پەيام، که له سەرەتای بەشەریت لەشێوی دەفەری هاتوو تا له پەيامی نیسلام بوو جەهانی، ئینجا عەولەمەیی نیسلام له نامانج و پیکهینان و سیستەمدا زۆر جیاپه له گەڵ عەولەمەیی بەشەری، بۆیه عەولەمەیی نیسلام بەناوی (عالیة الاسلام) ناودەبرێ ئەک (عەولەمە)، هەروەک (سمیر عاطف زین) کتاییکی بەناوی (عالیة الإسلام ومادیة العولمة) هەیه.

۲- عەولەمەیی بەشەری، هەلبەتە بەپام پیشەرەوی بەشەریتە هەر لەسەرەتاوه هەتا کۆمەلگەش دەمیتنی هەر پیشەرەوه، بۆیه جیهانیهتی پەيام زیاتر له (۱۰) سەده لەپیش عەولەمەیی بەشەری هاتوو و ئیستاش هەر فاکتەری موناڤیسه بۆی، لەراستیدا عەولەمەیی شیوعیەت و عەولەمەیی سەرمايه داری جیانی لەرۆوی مادیاپهتی، یان وهک (تۆینی) وهختی خۆی وتبوی، دوو ئاوازی یهک گۆرانین، دوو قۆناغیش نین و هەریه که سەر به دوو سەربازگه و دوو سیستەمی پۆژەهلاتی و پۆژئاوایش نین (له گەڵ جیاوازی زۆری نیتوانیشیان)، نهخیر به لکو هەردوولا سەر به یهک عەولەمەیی بەشەری که زادهی عەقڵی بەشەری بەگشتی، ئەو عەولەمەیی ئیستاش زادهی سەرمايه داری نیه به تەنها، هەروەک بەشیکی زۆر واتینگەیشتوون بەتایبهتی پەوشەنبیری کورد و سیستەمی نایدیۆلۆژیای زۆریه حیزه ئەکتیڤه کانی کوردستانیش^۱

ئەو عەولەمەیه ناسنامەیی شارستانی و پەگەزی و جوگرافی و ئاینی نیه، هەرەوهزی هەموو کۆمەلگەیه، بەلام فاکتەری لایه نیککی زیاتر بەسەردا زاله، ئەوهش بابەتی (پیشەرەواپهتی و سەرکردایهتی عەولەمەیه) ئەک خودی عەولەمه، لهوهیان دا به سەلبی دهگەریتەوهو کیشەکانی (ناسنامه) و (هیمنه) و (تقزم) دیتە پیش و دەرده کهوئ ئەو عەولەمەیه (یان ئەودیتیه بچووکه) دروست نیه ئەوهنده بەباشه باس دهکری، یهک پەنگ و یهک ناست و یهک تەرازوو. نیه به لکو لهو دیتیه (برسی و تیر، پەش و سپی، سەرور و خواروو، دهولەمەند و هەژار، کیشوا و خزمەتکار، ئازاد و دیل، خاوهن و

^۱ سەرنج بده له (راپۆرتی سیاسی - کۆنگرهی دووه می ی.ن.ک- ۰۲). چۆن سەرمايه داری وعەولەمه مومافی مرۆڤ و بازاری ئازادی پیک و بهستوه

بەندە،... ھەيە، بۆيە ئەو عەولەمەيە ئايدىۆلۆژىشە، پىنكھاتووھ لەدژو لايەنگىرى، (تەنزىرى) بۆ دەكرىئ ھەرۆك ئەو تىزۆرى (شارستانى - ھىندگتۆن) و (مىژووى - فۆكۆياما)، كە خۆى دەنوتىنى لە : ولاتانى سەرمايەدارى بالا و كۆمپانىيا بالاكان، چىنە دەولەمەندە كۆمبىرادۆرەكان، لايە نى مادى خواز.. دژەكانىش بىرىتىن لە ولاتانى تازەپىنگەيشتوو، چىنى ھەژار بەگشتى كە زۆرايەتى پىنك دەھىتىن، لايەنى ئاينى..

سەرەپاي ئەوھش عەولەمى بەشەرى كاريگەرى لەسەر ئىسلام ھەيە بە ئىجابى، چونكە ئەو عەولەمەيە لەجھانى ئىسلامى جارىكى تر ناسنامەيەكى ئىسلامى جھانى دەداتەوھ تاك و كۆمەلەكان، ھەم رەھەندە جھانىيەكانى ئىسلامى زىندوو دەبىتەوھ لە جىياتى رەھەندى دەقەرى ونەتەوھىيى و.. ئەوھش تەكانىكى تىرى سەربارى بە ھىزى رابوونى ئىسلامىيە، يەكسەر دەبىتە ھۆى قەلۆش بوونى مدرەسەكانى تىرىش

۲-۳ بناغە و فاكتەرەكانى عەولەمە:

عەولەمە داھىتەن و بىيار نىيە، سەرەنجامىكى مىژوويىيە، ھەردەبوايە بىتت، ھەر سروشتەكانى مرۆڤ بەتاك و بەكۆ سىفاتەكانى عەولەمى ھەلگرتووھ، ھەرۆھە دياردەكانى سروشتىش، بەجۆرىك ھەموو پىتويستىيەكانى بەشەرى جىھانىن ھەر لە تىشكى خۆر و مانگ ئاوو و ھەواو نازادى و دادگەرى و پاستى و... ھتد، بەشە (كەمالىاتەكەى) زادەى مرۆڤ خۆيەتى، ئەويش لەگەل گەشەى كۆمەل دەبىتە جىھانى، ھەر بۆيەش مەبەستەكانى پەيامى ئاسمانى لە كۆتايىدا جىھانىيە، ھەرۆك قۇناغەكانى پەيام لەرىي پىتغەمبەرەكان(د.خ) واھاتووھ لەسەرەتا بۆ بنەمالە ئىنجا بۆ نەتەوھ و چىنىتەك ئىنجا بۆ ناوچەيەكى فراوانتر تا لەدواى (ئىسلام) بۆ ھەموو جىھان ھات، ھەرۆھە بانگى ئىسلامى سەرەتايىش بەو قۇناغانە رەت بوو. بۆيە موسلمانانى راستەقىنە ئەندامىكى جىھانىيە، بگرە گەردوونى يە، نەك رەچەلەكى و نىشتمانى و دەقەرى. مادام سروشت و ويست و ئارەزووى بەشەرىيەت ھاوبەشە، ئەوھش بناغەيەكى بەھىزى عەولەمى ئىستايە، جا چۆن ھەر ئادەمىزادىك كۆمەلەيەك فاكتەرى ئىجابى و سەلبى كارى لى دەكا بە قەبارەى جىجىيا، ئاواش كۆمەلگە بەو فاكتەرەكانە كاريگەرە.

له فاكتهره سهلبهكان: نابووری زیاده‌رهو، به‌ره‌ژه‌وه‌ندی تایبه‌تی، خۆیستی، چینایه‌تی، نه‌ژاد و په‌گه‌زه‌رستی...

له فاكتهره ئیجاییه‌كان: ئایدیۆلۆژیای دادگه‌ری، به‌ره‌ژه‌وه‌ندی گشتی،...

بۆیه شان به‌شانی یه‌ك له‌په‌وتی ته‌مه‌نی عدوله‌مه‌دا چوار مه‌دره‌سه‌ی سه‌ره‌کی فکری و سیاسی خه‌ملیوه، هه‌ریه‌که کۆمه‌لێک چاره‌سه‌ر و رێبازی تایبه‌تی خوی هه‌یه بۆ به‌رنامه‌ی ژبانی تاك و کۆ، هه‌ر مه‌دره‌سه‌یه‌کیش پێکهاتوه له‌یه‌که‌گرتنی ئایدیۆلۆژیا و ئاین، هه‌ربۆیه‌ش ئه‌و مه‌دره‌سه‌نه له‌و سه‌رده‌مه رۆژی ئاین ده‌بینن له (فه‌رمان و رێباز و ته‌رك و به‌رنامه‌ی سیاسی)دا، ئه‌و مه‌دره‌سه‌نه - به‌تایبه‌تی شیوعیه‌ت - کاریه‌گه‌ریه‌کی گه‌لێ خه‌ستی له‌سه‌ر حزبه کوردستانیه‌کانی عه‌لمانی کردوه، بۆیه پێش نه‌وه‌ی بیه‌تته سه‌ر حزبه کوردستانیه‌کانی قۆناغی نوێ کورته‌باسیکی مه‌درسه‌کان ده‌که‌ین:

۳- ۴ مه‌درسه‌کانی عه‌وله‌مه:

له‌نیوان کۆمه‌لێک تیۆری سیاسی و فه‌لسه‌فی و که‌لتوری فه‌ره‌نگی که له‌سه‌ره‌تای رێنيسانسی جیهانی سه‌ری هه‌لدا، چوار مه‌دره‌سه‌ی سه‌ره‌کی خه‌ملاند له‌کۆتاییدا وه‌ك به‌دیل بۆ یه‌که‌تر له‌جیهانی نوێ‌دا، هه‌روه‌ك چۆن هه‌رژماره‌یه‌ك له‌و جیهانه له‌و (۹) په‌نوسه پێکهاتبوو، ئاواش ئایدیۆلۆجیای هه‌ر حزبه‌ك له‌ جهان و کوردستانیش له‌و چوار مه‌درسه‌یه پێکهاتوه، جا یان سه‌ر به‌یه‌که‌ی له‌و مه‌دره‌سه‌نه‌یه یان له‌ تێکه‌لێک لێیان، له‌گه‌ل چهند ورده ته‌ورم و ئایدیۆلۆژیایه‌ك نه‌گه‌شتوونه ئاستی مه‌درسه.

مه‌درسه‌کان بریتین له:

۱- لیه‌رالی ۲- شیوعیه‌ت ۳- سۆشیالیستی ۴- ئیسلامی.

هه‌لبه‌ته کۆمه‌لێک په‌رسیار له‌سه‌ر خاڵی (۴) دروست ده‌بێ به‌ ئاراسته‌ی جیا‌جیا و بگه‌ر هه‌بچه‌وانه‌ش، به‌شیک پێیان وایه زۆر له‌ مه‌درسه‌ به‌آلاتر و فراوان‌تره، بۆچی دابه‌زێناوه‌ته ریزی مه‌درسه که زیاتر زاده‌ی ئایدیۆلۆژی به‌شه‌ره، به‌شینکی تر پێیان وایه ئیسلام ئاینیکه کاتی به‌سه‌رچووه و خانه‌نشین بووه و بۆ ئه‌و سه‌رده‌مه ناشیت، ئیتر پێیان وایه ناشی به‌رزبکریته‌وه بۆ ئاستی مه‌درسه، هه‌شه‌ پیتی وایه مه‌درسه‌یه، به‌لام به‌ناوی ئیسلام نه‌بێ به‌ناوی ئاینی (واته مه‌سیحی و یه‌هودی و... ئاینی تریش بگرتته‌وه)

ئەو مدرسەيە وا دەپوانىتتە ژيان كە سەربەستى لە برواۋ كار و مالدارى تاك خوى لە خويىدا كۆمەلگەيەكى نازاد و داھىنەر دروست دەكا، لەكۆتايىدا ھاوسەنگىەكى كۆمەلەيەتى و ئابوورى و سياسى و دەروونى بە نارامى دروست دەكا، ئەوھش چاكتىرین دادگەرى مومكىنە، ماويەكى دوورودرێژە لە رۆژناۋا پەيرەو دەكرى، بووھتە پالېشتىكى بەھىزى كەلتوورنەرىتى سباسى و ئابورى ۋ كۆمەلەيەتى ...، لەراستىدا ديمكراسى لايەنى سياسى ئەو كۆمەلگەيە، ليبرالېش لايەنى كۆمەلەيەتەكەيتى، ھەرچى سەرمایەدارى و بازاړى نازادە لايەنى ئابوورىەكەيتى، واتە لايەنى سەلبى و ئىجابى ھەيە، زياتر سوو و پاوھنى بازاړ و فراوانى چىنايەتى جەوھەرى ئەو سىستەمەيە، كە ھەموو بەشەكانى لە چوارچۆھى بنەماى فراوانى (بەرژەوھەندى) دەنوئىرئىت، كۆمەلگەيەكى پراگماتىت بۆ دروست دەكا، بۆيە لە ئەنجامى سەرەتاكانى پەيدا بوونى (ھەژار و دەولەمەند) (ولائى ھەژار و ولائى دەولەمەند)ە، (بەھىز و بىھىز)ە...

لەبەرامبەر ئەوينەما كوشندانە بوو لەدواى ھەردوو جەنگى جىھانى لە سالى ۱۹۴۸ كۆمەلەيەك (مەبادىئى مافى مرۆڤى لى جاردرا وەك لايەنى ئەخلاقى ئەو مەدرەسەيە، ئەگىنا ھىچ بنچىنەيەكى ئەخلاقى تيا نىە لە تىۆر و پەيوەندى و ھوكمى ديكتاتۆرى بەرژەوھەندىدا.

بنچىنە فكريەكانى ليبرالى :

ئەو رېبازە لە شەبەنگىك تىۆر و فكر و پارەوى ئايديۆلۆژيا و ئاينى و زانستى جىاجيا پىنكھاتوو، مېژووويەكى تىۆرى كۆنى ھەيە (لەپىش زايىن)، بەلام پەيرەو بوونى لە كۆمەلگەي سەرمایەدارى دا ھەموو ئەو زانا و فەيلەسوف و مەدرەسانە دەگريتەوھ كە بەشدارن راستەوخۆ يان ناراستەوخۆ لە شۆرش بەسەر دەسەلاتى كەنيسە بەتايبەتى فكري (ديكارت)، (فرانسىس بيكۆن) (رۆسۆ) تا دەگاتە دوورەكەيان لە سياسەت كە (تىۆرى پەرسەندنە)، ئەگەر گەشەكردنى ئەندام و مانەوھى چاكتىرین جۆرەكان (البقاء للأصلح) ياساى بايەلۆجى داروينى بن، ئەوا كەلەكەبوونى سەرمایە و كۆمپانیاكان لەدەست كەمەيەتەكى كارامە و ھىژدار و دەست بەتالى زۆرايەتى يەكەش پىتى وتراوھ (داروينيەتى كۆمەلەيەتى)، (ئادام سميث) وتووويەتى: بەختيارى گشتى ديتەدى كاتىك ھەركەس بەدواى بەرژەوھەندى خۆى بيت، ئەوھ يان لە ئابوورى، (دوركايەم و كرۆتچە) لە كۆمەلەيەتى و

(سپینر) له گهشه کردن (وجودیه کان) له باره ی سهریه ستیدا.. هه ریه که یان وه ستای کارامه ی نهو مه دره سه ن .

هه رچه نهه پیشتر سه رمایه داری وهك نه خو شی و ئافات سه یر ده کرا، به لام له دوای سه رنه که وتنی نه زمونی سو شیا لیستی، له سه ده ی نو ی سه رمایه داری جاریکی تر وهك نایدیۆلۆژیا و عه قیده هاته وه مه یدان، دو کتیه که ی - فۆکۆیا ما - (کۆتایی میژوو) و - سمۆنیل - (ململانیی شارستانیه کان) چه کی فکری ئیستای مدرسه ی لیبرالیه ته .

نمونه ی نهو مدرسه یه کۆمه لگه ی نه وروپی و هه ندی ولاتانی ئاسیایه یا خود وردتر بلین کۆمه لگه ی مه سیحی زیاتر سه ر به و مه دره سه یه ن، هۆیه که ش ساده یه زیاتر له گه ل باری ده روونی نهو جو ره کۆمه لگه ده گو ئیجی که گو ئجا وه له گه ل نا وه روکی ئینجیل و نه ریتی مه سیحیه ت (که له بابه تیک ی تایبه تی دا با سی لیوه ده که ین).

نهو فکریه پیش هه موو پڕیازه عه لمانیه کانی تر له سه ر ده ستی (د. عبدالله جو دت - نیسحاق سکوتی ..) هاتۆته کوردستان به ناو و به ئینی رزگاری و به ته کنیک کردن، ئیستا جاریکی تر نۆره ی نهو مه دره سه یه له کوردستان هاتۆته وه، دوای نه وه ی له سه رده می شاخ به ره جعی له قه له م درابوو.

۲- مدرسه ی شیوعیه ت (مارکسی - لینینی)

مارکس (۱۸۱۷ - ۱۸۸۳) هاوړی فکری انجلس (۱۸۲۰ - ۱۸۹۰)، پیکه وه کۆمه له تیۆریکی ئابووری سیاسی کۆمه لایه تی به بناغیه کی فکری فلسفی مادی توند داړشت، تیایدا مزگینسی داړوخانی سه رمایه داری دا له سه رده ستی چینی کرێکاران و هاتنی به هه شتی شیوعیه تی بی (ده ولت و پۆلیس و یاسا و خیزان و مولکیه ت...) جاردا، یه که م کس و وولات که په یره وی نهو پڕیازه ی کرد له ناسمانی تیۆریه وه هینایه سه ر زه مینی کاری کردن لینین (۱۸۷۰ - ۱۹۲۴) بووبه هو ی شوړشی ئۆکتۆبه ری ۱۹۱۷ له پروسیا، به و شتیه به نهو پڕیازه ناوی لینرا (مارکسی - لینینی).

ئايدىۋولۇژيا لە سەردەمى ماركس:

ئەو رايۇنچونانە ھەبوو لەو سەردەمى كە ماركس پوختەى تيۆرەكەى لەسەر دارشت:
*كۆتايى رويەروو بوونەو ە بوو لەگەل بىدعەكانى كلىتسە كە تەنھا باج (۱۱) جنۆرى
سەپاندىبوو.

+ لەبارەى گۆران و مولكيتە ئەوجورە راو بوجونانە ھەبوو:
*ئەدمۆند بيرك (۱۸۷۰): كۆمەل بەپىي پىويستىەكانى دەگۆرپت.
*سان سيمۆن (۱۷۶۰ - ۱۸۲۵): كۆمەل دەگۆرپت بەپىي گۆرانى مولكيتە.
*بىريارەكانى شۆرشى پيشەسازى: زۆرەى داواى نەھىشتىنى مولكيتەى تايبەتيان
دەکرد.

+ لەبارەى سياسى و ئابوورى:
*(ئادەم و سميث و ريكاردۆ) ئەوانە سياسەتيان بە ئابوورى بەستەو ە.
+ چينەكان:
*ئۆگست پلانك (۱۸۰۵ - ۱۸۸۱): پيشىبىنى دارمانى بروجوازىتە و ھاتنى
پرۆليتارىاي کرد.

+ كارىگەرەكانى تر:
*ھەرەكە لە كتيبەكانى (ھۆلباخ- نظام الطبيعة)، (مۆرگان- المجتمع القديم)، و
تيۆرى پەرەسەندن و مبدأ الافوازيەى كيميا كارىگەرەكى مەزنيان لەسەر ماركس ھەبوو.
(لينين)يش لەكتىبى (ماركس و الماركسيه) لەو ەسفەدا دەلئى ماركسيەت ميراتگرى:
۱- فەلسەفەى كلاسيكى ئەلمانى (فيورباخ- ھيگل) ە.
۲- ئابوورى كلاسيكى ئىنگليزى (ريكاردۆ- ئادام سميث).
۱- سۆشپاليسىتى كلاسيكى فەرەنسى.

تېروانىنى ئاينيشى بە گوڤتەيەكى بەناوبانگ (ئايىن تلياكى گەلان- الدين افينون
الشعوب) لەلاى ماركس ھات^۱، لە پيش ئەويش بارون دولباخ ووتبوى ئايىن ھونەرى
سپ کردنى ميلەتانە تا ھەست بە چەوسانەو ە نەكەن^۱

۱. دەقى ووتەكەى ماركس لە كتيبى(مخو نقد لفسلفه الحق الهيجالية- ۱۸۴۴م) وانوسراوة: إن أهم الدينى هو فى الوقت
نفسه تعبير عن هم واقعي واحتجاج على هم واقعي إن الدين هو آفة الخليفة المضطهدة ، هو قلب عالم لا قلب له ،
مثلاً هو روح وضع بلا روح إنه أفين الشعب

بنچینه فیکریه کانی:

سمرنجه کانی مارکس له وه دهستی پیکرد بینی ئەو خەلکە ی دەوروبەری له جم و جۆل و سردان و کۆبوونهوهو سیاسەت کردن و دۆزینهوهی زانستیهکان و ناکۆکی و شین و شای و هونەر تا دهگاته ئینجیل خویندن هه مووی بۆ یهک مەبهسته - ئەویش مادهیه .

* له سەر ئەو بنچینهیه گۆرانکاریه کانی کۆمه لایهتی له بیروباوەر و دهزگا سیاسیهکان و زانست و هونەر و ئاین و تهبیعات و رهوشته هه مووی سهرخانن - به رای مارکسیهت - تهتها رهنگدانهوهی ئەو ژێرخانه مادی و ئابوریه یه، له کۆتاییدا دوو چینی دژ بهیهک دروست دهکا .

* میژووش ههروا هاتوو به هوی ناکۆکی نیوان ئەو دوو چینه سهرهکبه، کهله قوناغه کانی میژوو وا گوزارش کراوه:

۱- مشاعی (بیچین) بۆ ۲- بهندایهتی (خاوهن و بهنده) بۆ ۳- ده ره بهگی (ئاغاو جوتیار) بۆ ۴- سه رمایه داری (کریکار و بهرجوازی) بۆ ۵- سۆشیالیستی زانستی بۆ (دیکتاتۆریهتی پرۆلیتاری برجوازی ۶- شیوعیهت (بیچین).

* تیۆری سیاسی شۆرشگێڕیه که ی لێره دیت (هیزی به رهه م هینه ر) جه وه ره که ی کریکاره و شۆرشگێڕه، پیه ون دی به رهه م هینه ره که ش پیه ون دی یه کی کۆنی سه رمایه داری له نه نجامی نه گونجانیان به حه تمی ده بیته بگۆڕیت تا بگونجی له گه ل هیزی به رهه م هینه ر و ده بته شۆرشیکێ کۆمه لایهتی سه رانه سهری، ئەوهش ده بته هۆی نه مانی سه رمایه داری و چینه یه تی و هاتنی شیوعیهت، که ناوی نراوه (الحمیة التاریخیه)، ده وری دروستبوونی حزبه شیوعیهکان بریتیه له خێراکردنی ووشیاری کریکارو دروشمی ناوهندی (ئه ی کریکارانی جیهان یه کگرن)^۲ لێره وه هاتوو.

* له سەر ئەو بنچینه سهرانی مارکس پێشبینیان کرد یه که م گلپه ی شۆرش شیوعیهت له وولاتی پێشه سازه کانی به ریتانیا و فه رهنسا و ئەلمانیا بیته .
* فه لسه فه که ی وه ک خۆی ده لێ له سهر سی پێچکه وه ستاوه :

^۱ روجیه غارودی - مارکسیه قرن عشرين تنزیه الحکیم ص ۱۴۳

^۲ به پی ی هه ندی سه رچاوه یه که م جار دروشمی (ئه ی موسلمانانی جهان یه کگرن) له لایهن (زانکوی نیسلامی) هاتوو له کوتای سه ده ی - ۱۹ - (بروانه : الاسلام والعلمانیة و اثرهما فی نشأة الدولة العراقیه الحدیثه - دانتر)

۱- تیۆری پەرسەندن. ۲- گەردوونی بئسنوور. ۳- مادیه‌تی بوونەوەر.
* "ناکۆکی" ھەر کۆمەڵ ناچوئینی، بەلکو سروشتیش دەچوئینی و گەشە‌ی پسی
دەخا بەھۆی سنی یاسا:

۱- یاسای ناکۆکی. ۲- یاسای وەرچەرخانی چەندگایەتی بۆ چۆنایەتی. ۳- یاسای
(نفی النفی).

* ئەو تەفسیری بوونەوەر و ئادەمیزادە، پێویست ناکات بێر لەھیج (اضافە غریبە) و
(خالق) (تاین) بکاتەو، ئەو جۆرە بێرە لە نەزانیی تەفسیری دیاردە سروشتی یەکان
ھاتوو، بۆیە ناینی نێستا تلیاکی گەلانە (افیون الشعوب) لە خزمەتی چینی
دەسلاتدایە.

* بەو شیۆھیە شیوعیەت و ولاتانی سۆشیالیستی لەجیھان دروست بوو، بوو
پرزۆھیەکی ئابووری و کۆمەلایەتی و مێژوویی سیاسی و فکری و فلسفی و زانستی و
سایکۆلۆژی و عەسکەری و دەولی، نەخشە‌ی سیاسی جیھانی گۆپی، سەدان ھزار کتیبی
لەسەر نووسراو تا سالی ۱۹۹۰ لەپاش ئەزموونیککی ۷۰ سالی تیک رووخا، کاریکی
یە کجار زۆریشی لەسەر ھەموو حزبە عەلمانیکانی جیھان ھەبوو، لە کوردستانیش ئەو
ناسەواری زیاتر بوو لە قۆناغی نویدا، لە سەرانسەری کوردستان بەدەیان حزبی مارکس
و نیمچە مارکسی لی دروست بوو، سەرەرای حزبە شیوعیەکانی پەسمی، کە لە ھەر
پارچەیک سنوورەکە (کوردستانی) نەبوو، بە پالپشت بەو مەدەئەئە کە لە (بەیان
شیوعی) ھاتبوو دەلی: (کریکاران نیشتمانیان نی یە).

* ئەو کۆمەلە فکەرە یە کورتکراوێ سەدان سەرچاوەی مارکسیەتە، وا ھەندیکیان
تۆمار دەکەن، خوینەر دەبێ سەرەتایەکی ھەبێ لەبارە ی شیوعیەت، ئەگینا بەو چەند دێرە
تەنھا دەتوانن ھیلە گشتیەکانی لا رەوشەن بێتەو، بۆ زیاتر و سوود سەرنج بدە ئەو
کتیبانە:

۱- مارکس: رأسمال، بؤس الفلسفة، بۆ تیۆرە ئابووریەکان
۲- انجلس: دیالیکتیک الطبیعة، انتی دوهرنگ، بۆ فلسفە‌ی گەشەو ناکۆکی أصل
العائلة والملکية الخاصة والدولة بۆگەشە‌ی کۆمەلگە لە کۆمەلگە‌ی سەرەتایی بۆ
کۆمەلگە‌ی بەندایەتی و دەریەگی..

۳- لینین: الدولة والثورة، المؤلفات كاملة، ما العمل ؟..

- ۴- ماوتسى تونگ: في التناقض، في الممارسة العملية.
- ۵- ستالين: المادية الديالكتيكية والمادية التاريخية.
- ۶- جورج پوليتزر: اصول الفلسفة الماركسية.
- ۷- روجيه غارودي: ماركسية القرن العشرين، منعطف الاشتراكية الكبير.
- ۸- تروتسكى: الثورة الدائمة.
- ۹- مجموعة علماء السوفيت: عرض موجز للمادية الديالكتيكية، المادية التاريخية، أسس الماركسية- اللينينية...

۳- مەدرەسەى سۆشېال دېموكرات بېرۆكەى سۆشېالىستى زۆر كۆنە، دەگەرېتەو پېش زابىن، نەچووبوو قارغىكى دارشتنەو بەو شېوئەى ئىستاتا تا لە سەدەكانى دواى (۱۶) دەستى پېكرد، لە سەرەتادا زۆر جۆرە سۆشېالىستى گەلەلە كرا: (سۆشېالىستى تۆباوى، سۆشېالىستى نەتەوايەتى، سۆشېالىستى دېمكراسى،، سۆشېالىستى بىرجوازى، سۆشېالىستى نېونەتەوئەبى، سۆشېالىستى ئاينى، سۆشېالىستى زانستى...).

لەدوايدا تەنھا دووجۆرە سۆشېالىستى بوونە نەزموون (سۆشېالىستى زانستى- سۆشېالىستى دېمكراسى)، ديارە سۆشېالىستى زانستى ھەر ھەمان مەدرەسەى ماركسىزمە وبرىتى لەو قۇناغە پېشەكى يەى شىوعىيەت، كە باسكرا بۆيە تەنيا باسى سۆشېال دېمكرات دەكەين:

نەو مەدرەسەيە لەلايەن پېشەرەوانى وەك (فۆرئى- ۱۷۷۲)، (سان سيمۆن ۱۷۶۰- ۱۸۲۵)، (لاسال ۱۸۲۵- ۱۸۶۴)، (برنشتاين ۱۸۵۰- ۱۹۳۲)، (كاوتسكى ۱۸۵۴- ۱۹۳۸).. دارپۆرا، ئەوانە بەكورتى پېيان وايە بۆ گەيشتن بە دادگەرى كۆمەلەيەتى و گواستەنەوئەى سەرمايەدارى بۆ سۆشېالىستى بەرپىگەى ناشتى و پرۆسەى دېمكراسى و چاكسازى ئابوورى دەبېت، بۆ تىگەيشتن زياتر لەو مەدرەسەيە تەنيا لىستىكى بەراوردى دەكەين لەگەل بنەماكانى سۆشېالىستى زانستى (شىوعىيەت) لە خوارەو سەرنجى بدى بەلام ھەر بۆ زابىن سەرانى شىوعىيەت زۆر بەتوندى دادەبەزىنە سەر سۆشېال دېمكرات و

به (مونافق) ناویان دهبرد و به بهشیک له سهرمایه‌داریان له‌قه‌لهم ده‌دا، ههر ووتویانه شیوعیه‌ت یه‌ک دهر‌گای هه‌یه (نه‌ک زۆر) ته‌نیا سۆشیالیستی زانستی یه‌.

له‌دوای دارمانی شیوعیه‌ت له ۱۹۹۰ به‌دواوه، سۆشیال دیموکراسه‌کان زیاتر به‌ره‌و کۆمه‌لگه‌ و نه‌ریتی لیبرال دیموکراسی و سیسته‌می سهرمایه‌داری لاریبونه‌وه، تا نه‌و راده‌یه خۆیان ناکه‌نه‌ خواه‌نی نه‌زموونی شیوعیه‌ت و چه‌پی به‌گشتی و هه‌تا میژووه‌که‌ی خۆشیان، که‌ خواه‌نی به‌رنامه‌یه‌کی رادیکالی بوون.

له‌دوای فراوان بوونی قه‌یرانه‌کانی فکری و واقعی شیوعیه‌ت و مارکسیه‌ت نه‌وا به‌شیک‌ی زۆر له‌لایه‌نه‌ شیوعیه‌کان که‌رانه‌وه به‌ره‌و شیتوازیک له‌ ریچکه‌ی سۆشیال دیموکراسی، به‌تایبه‌تی حزبه‌ شیوعیه‌کانی نه‌ورویا که‌ به‌ (نۆرۆ- شیوعی) ناوبرابوون.

ئىستى بەراوردە گشتى يەكان

سۆشپال زانستى (ماركسى)	سۆشپال ديموكراتى
۱- دولەت ئامىرى چەوسانەۋىيە، خۇى دەتوتتەۋە.	۱- لەو سىستەمە دولەت ھەر دەمىنى.
۲- بەشدارى ناكەن (ئىسلاھى نىن شۆرشگىپن) ۋە بە (طفرە) ۋە شۆرش نەو ۋاقە دەگۆپن.	۲- بەشدارى پەرلەمان ۋە دەزگا سىياسىيەكان ۋە ھەلبۇاردن دەكەن
۳- توندوتىرى كۆلەگە يەكيانە ۋە دىمكراسى رويەكى برجوازيە.	۳- توندوتىرى نىيە، گۆرانەكان دىمكراسىيەن.
۴- دۇايەتى (كرىكار ۋە سەرمایەدار) (جووتىيار ۋە ئاغە) بەكوشت ۋە پىر.	۴- تەبابى چىنەكان.
۵- پىئەندى بەرھەم ھىنان چاناکرىت، ياسايە تەنھا بە شۆرش ۋە بازدان نەبى	۵- بارى پىرۆلىتارىيا دەشپت چاككرىت بەھىمنى بەھۇى چاكسازى پەيوەندى بەرھەم ھىنان.
۶- بەناكار ۋە رگىپران ۋە شۆرش ۋە بازدان ۋە بەھەمووى دەبىت.	۶- سۆشپاليزم پىر بەپى ۋە بەقۇناغ دپتەدى.
۷- شىوعىيەت ھەقىيە.	۷- شىوعىيەت نىيە.
۸- يەكلاكەرەۋە يە.	۸- كاركەرى ئابوورى گىرنگە، بەلام يەكلاكەرەۋە نىيە.
۹- سۆشپاليزم لىك دىكتاتورى (پىرۆلىتارىيا) جىياناپىتەۋە.	۹- سۆشپاليزم لە دىمكراسى جىياناپىتەۋە.
۱۰- سەرمایەدارى لە دەربەگايەتى خرابەر تا دپت خراتر دەبىت (نظرىە بۇس المتزاید).	۱۰- سەرمایەدارى چاكترە لە دەربەگايەتى ۋە دەشپت چاترىشى بكرىت.
۱۱- تاكە فاكترەيتى.	۱۱- چىنایەتى تاكە فاكترەرى دروستكەرى مپىرۆوى نىيە.
۱۲- نىشتامانىان نىيە ۋە نىشتامانىان چىنایەتى يە.	۱۲- كرىكاران نىشتامانىان ۋە نىنتماى نەتمەھىيان ھەيە.
۱۳- ناپىت كەرتى تاييەتى بىنى.	۱۳- كەرتى تاييەت + كەرتى گشتى
۱۴- بەھىچ شپۆيەك نامىنى.	۱۴- سەرمایەدارى بەشپۆيەك ھەر دەمىنى.
۱۵- ئىستا گىرنگ نىيە، داھاتوو گىرنگە.	۱۵- ئىستا بەداھاتوو نادەن.
۱۶- ماركسى ۋە لىنىنى تەۋاۋكەرى يەكترن.	۱۶- ماركسىيەت پىر لىنىنىيەت
۱۷- بە شۆرشىكى جىھانى بەيەك جار ۋە بەگشتى دپتەدى.	۱۷- لە ھەر ۋلاتىك بەشپۆيە تاييەتى نەو سۆشپاليسىتە دپتەدى.

۴- مەدرەسەئى ئىسلامى (رابوون):

پىش ئەۋەى باسى فەكرى ئىسلامى بگەين، پىئويستە جارئ (عەلمانىيەت) بەوردى ديارى بگەين تاچاكتر لە ئىسلام بگەين ھەرۋەك (عوومەرى كوپرى خەتاب) گۆتەنى: (من لا

يعرف الجاهلية لا يعرف الإسلام)، عملانيته به هموم مهدره سه كاني نايسلامي دهووترئ هه ره له ليبرالي و ديموكراسي و شيوعي و سوشياლისتي و نهتهوايه تي پروت و حوكمه كاني نؤتؤقراتي و نورستقراتي و سياسه ته كاني ميكافيلي و ديكتاتورئ و.. يان تيكل له وانه.

بؤ نهوهئ رئ له (جلدي) كئ عملانيته و كئ عملاني نيه) بگرين، نهوا پهيرهوي هه حزيتك يان دهستورئ ههه رلايتك لهو دوورپانه سهخته لهئيسلام جيا دههتهوه: شاخؤ دهستوره كهئ يان پرؤگرامه كهئ ناين ريك دهخات يان به پيچه وانه؟ له به كه ميان، ئيسلام ده بيته به شيتك لهو چالاكيه گشتي بهئ كه بؤي داده نرئ، نهوكاتي دهستورئ توركي و تونسئ و فرنسي جياوازيه كانيان وا نايتت، حزيتكي عملاني كوردي و عه ره بي و نهووروي وهك به كه، بؤيه هيچ جياوازيه كهئ وا نيه له نيوان نينتما بؤ حزيتكي كوردستاني عملاني و حزيتكي عملاني عه ره بي يان عملاني نهووروي، ههروهك زؤر كوردي عملاني له نيوان حزبي به عس بو¹، ههروه هاش ئيستا زؤر كورد له نيوان حزبي نهوورويين، تا رادهئ نه ندامئ سهر كرده تيه له حزبي سهوزئ سوئدي... نهوه ناساييه له چوار چيويه عملانيته ههروهك (شبلئ العيسمي) ده لئ: (. المؤمن وغير المؤمن في مرتبة اعتبارية السوية)²، نهوه يان به سادهيي دهرده كهوئ به لام به (١٨٠) پلهئ دؤئ نايه تي (ان اكرمكم عندالله اتقاكم) ه، نه گهر دهستوره كه يان پرؤگرامه كه ئيسلامي بيت لهبارئ دووم، نهوه سهرچاوهئ سياسي هه موو جياوازيه كانه.³

له پاشترين دؤخ دا لهو دهستورانه تؤمار ده كرئ كه (ئيسلام سهرچاوهيه كي گرنگئ ته شريعه نهك به ته نهها)، واته شريكتك بؤ شريعهت دانراوه لهو دهستوره كه واته ئيسلامي و عملاني ده شيتت كو ببنه وه ومه ودايه كي هاويهش بو خويان پهيدا بكن، به لام ئيسلام و عملاني هه رگيز كو نابنه وه و جياوازيان به نه نندازهئ سنور و

¹ له دهستورئ حزبي به عس (كه له ٥ئ ئيساني ١٩٤٧ دهروه) لهبارئ غيره عه ره وا هاتوه: المادة (١) :- حزب (البعث العربي الاشتراكي) حزب عربي شامل ، المادة (١٥) :- الرابطة القومية هي الرابطة الوحيدة القائمة في الدولة العربية التي تكلل الانسجام بين المواطنين وانصهارهم في بوتقة واحدة، وتكافح سائر العصبية المذهبية والطائفية والقبلية والعرقية والاقليمية.

² العلمانية والدولة الدينية.. ص ٥٤، ههروهه له كتيبي (جوزيف مغزل - العروة والعلمانية ص ٢١).
³ له دواي زياتر باسئ ئيسلامي و عملاني ده كهين.

بېسنور، نسبی و موثلهق، گهرد و گهردوون، تاریکی و پرووناکی یه.. دوو دنیای لیک جیان، بهرای نیسلامیه کان په یامی نیسلامی همه لایه نه هر له گهردوون تا له دهرگادان، له حوکم تا سه لام کردن، له شوړش تا په یوه ندی خیزانی، له مافی ناده میزاد، تا مافی میرووله یه.. هم مووی به یاسا و پړسای چه سپاوی خوی قایم کراوه، هم ماهه نکه له گهل یاسا کانی سروشت و ته بیعته بنه پرتی یه نه گوره کانی ناده میزاد.

فکره ی نیسلام:

(بو نهوانی که موسلمان نین یان سه قافه تی نیسلامیان نیه)، نیسلامیه کان بهو شیوه یی خواره وه دهروانه گهردوون و بهرنامه ی ژیان، کورت و پوختی ده که یه نه وه: یه زدان نهو بونه وهری به بیسراو و نه بیسراوه وه هر له نه لیکترؤنیکه وه تا گهردوون به ییتی یاسای توندوتؤل (مسه یه کراو) دروست کردوه، نیمه به هله (پیتی ده لنین یاسای سروشتی) ((رینا ألذی أعطی کل شیء خلقه ثم هدی)) واته:

۱- خلق، ۲- هدی، له شوتینی تر (خلق و تدبیر) یان (خلق و تقدیر): مانای دروست کردن و بهرنامه دارپڑی (که ده کاته یاسا) نهک وهک (نهرستؤ و زانایانی لاهوتی - ربوبی) بلین دروستکهره و بهس، که سه رچاوه ی فکری عهلمانی نیستایه، نه خیز. بو ناو هدی ته نها بیته: هلم، به فر، شله، به لام ناتوانی بیته نهوت، زهوی به ده وری خوی و خوردا ده سوپرتته وه، پروهک به شهو (CO₂) هه لیمؤت، هیچ شتیک ناتوانی لهو بهرنامه یی بڑی دانراوه لابدا، یان یاخی بیی، مسه یه ره ((فقال للأرض انتی طوعا أو کرها قالتا أتینا طائعتین))، ته نیا ناده میزاده نهو بره سه ره سته یی پی دراوه،^۱ نهویش لایه نه به شه ره که ی (خیز) هه خوی بهرپرسی کارو کرده وه کانیته تی، نهو هه ماده کانی نیمتیه خانه که یه تی، جا په یامی نیسلامی (هدی) بریتی یه له دریز کراوه ی نهو کومه له یاسایانه ی بوونه وهرکه هه مان خاوه نی هدی، نه گهر ناده میزاد په پرهوی نهو یاسانه (شریعت) ی کرد له حوکم و نابووری و معاملات و په یوه ندی.. نهوا هم له سه ر دنیا به داد گهری و به خته وهری ده ژی و هم له نیمتیه خانه که ش به سه رکه و تووی ده رده چن، نه گهر له جیاتی بهرنامه ی تری ده ستردی په پره و کرد، نهوا هم له سه ر دنیا ناگاته نامانج و داد گهری و ناسوده یش نابین و نهو نه بجا مانه ش ده بیته.

^۱ ناده میزاد و شارستانیه تی جن نیختیارن، به لام بابه ته که ی نیمه ناده میزاده.

۱- کاره ساتی کۆمه لایه تی له چهوسانه وه و دهستدریژی و جهنگ و برسیتی ((ومن لم يحکم بما أنزل الله فأولئك هم.. ظالمون،.. فاسقون،.. کافرون)) المائدة ۴۵ - ۴۷. له کۆتاییدا له دۆخه هه ره باشه که یدا ده بیته خزمه تکار و چهوساوه و ره نجکیش یان چهوسینه ر و زۆردار و ره نجه رۆ و یان به هه ر دوو ناراسته له بارودۆخی جیا جیا.

۲- هه ر به رنامه یه کی تر هه ر ده م:

أ/ سه تحیه، یه ک لایه نه، کورت بینه، مه ودا کورته، قوول نی یه، نه نجامی لیک نه دراوه ته وه، چه سپاو نیه، محلیه، وه ختیه،... ((أفمن یشی مکباً علی وجهه أهدی أمن یشی سوياً علی صراط المستقیم)) الملک: ۲۲.

ب/ ناگونجی له گه ل ره وشت و پرسکانی ئاده میزاد و یاساکانی بوونه وه ر ((فطرة الله التي فطر الناس علیها...)) الروم: ۳۰.

ج/ به شه کانی نه و به رنامه خۆیه خۆ ناکۆکن، چه جای پهیره وکردن و پیاده کردنه که ی ((ولو کان من عند غیر الله لوجدوا فیه اختلافاً کثیراً)) سبأ: ۸۲.

د/ هه رگیز له دۆخی هه ره چاکی نه و به رنامه یه کیتی گۆته و کرده ی نی یه، ((لم تقولون ما لا تفعلون)) الصف: هه ره ها یه کیتی به رنامه ی حزیه که و به رنامه ی خاوه ن به رنامه که.. لیک دووره ((أتأمرون الناس بالبرّ وتنسون أنفسکم)) البقرة: ۴۴.

ه- هه موو یاسا و نه ریت و بریاره کان له دیفاکتۆ ده بیته دیگۆرا، واته هیز و (نه مری واقیعه) یاساکانی ده سترکرد دروست ده کا، به پیی گۆرانی هیز و هاوسه نگیه کان نه و یاسا و پرّسا و بریار و چاره سه ریه کان ده گۆرین، به پیچه وانیه یاساکانی ئیسلام چه سپاو و گشتگری زه مان و زه مینین له وه و دادگری دیته دی و له یاسای عه لمائیش چهوسانه وه.

۳- ۵ (صراع البدائل) له نیوان نه و مدرسانه؟

نه و مه دره سانه ش مادام عه قیده وشه ریه تیان هه یه، واته (حلال و حرام) و ئینتمایان هه یه، به دیلی ئاینن، هه ر به پیئناسی زانستیانه ی ئاین نه ک به روانگه ی ئاینی (وه ک کیشه که ی عوده ی کورپی حاته م)، به لام بۆچی ئیسلام به ته نها له مملانییه له گه لیان، که چی مه سیحی و یه هودی و بوزی و... بی ده نگن؟ پرسیا ریکی گرنگی رابوون و نه نسروپۆلۆژیاشه.

لهراستیدا ههریهك لهو مهدرهسانه له نوڤستانی ئاینیك هاتوو، وهك (علی عزت بیگوفیچ)^۱ گۆتهنی: لیبرال دیمکراسی بۆ تهواوکردنی مهسیحیهت هاتوو، سۆشیالیستیش بۆ یههودیهت.. بهو تهعدیل و بۆیاخه نوئییه بهردهوامی چاکتر وهردهگیری، ههلبهته شیوعیهت لههیچ ئاینیك نزیك نیه و ئاینیکی نوئی یه، جا ئیسلام ئاینیکی بئی نوڤستانی - بهلایهن کهمهوه بهروانکهی ئیسلامی و زانایانیان - ، بۆیه پتیوستی به شریك و تهعدیل نیه، چۆن نهو مدرهسانه دهیانهوئی لهو (عولمه)یه ببنه بهدیل، ئاواش ئیسلام بهرنامهکانی گهلاڵه دهکات وهك چوار ئاینی جیهانی. لهراستیدا نهو چوار مدرسهیه نوینهرایهتی ههموو مملانی یهکانی ئاینی و چینایهتی و شارستانی و سیاسی دهکا، نهگهر بهشیوازی جیاتریش گوزارش کرا.

واته مملانیی سیاسی ساده نی یه، مملانیی بهرنامه و عهقیده و ژیان و تیروانیسی گشتیه، چوار دنیای لیك جیایه، نهوهیه مملانی و تیگگهیشتنی راستهقینه، نهك (صراع الحضارات)ی ساموئیل.

بۆ تیگهیشتن زیاتر لیستیکی تری بهراوردی بنه ماکانی ههر چوار مهدرهسه دهکهین بهتیبینی له گهلا لیسته کهی پێشتر.

^۱ الإسلام بين الشرق والغرب .

۳- ۶ ئایدیۆلۆژیای نەتەوا یەتی

نەتەوا یەتی مەدرەسەى سەر بە خۆى نیه، تشریعات و تیروانین و هەلۆیستی گشتى نیه، ئایدیۆلۆجیا یەکی ناقصه، یان چاکتر بلیین هەر ئایدیۆلۆژیا نیه بە لکو ئینتەما و هەست و سۆزە لە پرۆژى ئینتەماکانى ستونى وەك : بنەمالە - خێل - نەتەو - نەژادى - نێر و مێ - ناوچە و کیشوهر، هەر بۆیە هەموو حیزبىكى نەتەو یەى (هەتا شۆڤینیەکانیش) بە هۆى مەدرەسە یەکی فکرى ئایدیۆلۆژیاکەى پێ تەواو دەکا، سەرنج بەدە (حزبى بەعسى عەرەبى سۆشیالیستى)، (حزبى دیمکراتى نیشتمانى)، هەموو لایەنە سیاسىەکانى کوردستان...

هەر بۆیەش لە گەل مەدرەسە مان ریز کردوو بە ناچارى چونکە حیزبە کوردستانىەکان لەو سەرچاو هەلقولائون، ئەگینا ئەو پێناسەى (نەتەوا یەتى) و پەيوەندى (قومى) بە (الامە) پێناسى هەلەن، هەر و هە (مقوماتى قومى) گوايه هار بە شى مێوو و ئابین و خاک و یەکیتى دەروون و نەرىت و زمان... تەواو نیه، (لەدواى باسى دەکەین)، بوون لە نەتەو دا حەقە و سروشتى یە، بەلام بە ئایدیۆلۆژى کردنى (واتە: القومية + الایدولوجية = الأمة، بەپێى راي نەتەو یەىەکان)، ئەوە بوو مایەى سەرنیشەو رەگەز پەرسىتى و داگیر کردنى لێهاتەدى کە ئیمەى کورد یەکی لەو قوربانیا نەین، لە بەرامبەر دا هەست و قۆناغى نەتەوا یەتى لى پەیدا بوو و دەبیت، واتە هەستى نەتەوا یەتى و ئایدیۆلۆژى نەتەوا یەتى لیک جیا یە.

سەر هەلدانى:

ئادەمیزاد بەندە بە کۆمەل، لە سەرەتای مێوو هەر کەسە بۆ بەرگرى لە بوونى تەنیا پێویستى بە بنەمالە هەبوو، دواى گەشە سەندنى کشتوکال و بەخێوکردن و پیاوانکردنى مولک و پارێزگارىەکەى زیاتر پێویستى بە ئەلقە یەکی فراوانتر بوو کە (خێل)ە، لە پرسیارى (ناسنامە) یى تۆ کیى؟ لەو لەما دەبووت من فلانە خێل (عەشیرەت) م، بەو شێو یە تا ئادەمیزاد ناسۆ پێویستى و هاتوچۆ و تیکەلێ فراوان تر بوو، زیاتر ئینتەماى فراوانتر بوو، گۆرپانکارى و گەشە یەکی کۆمە لایەتى زۆرى و یستوہ تا لە قۆناغى خێلا یەتى وەرچەرخواو بۆ قۆناغى نەتەو یەى، لەو نیوانە دا ئینتەماى نەتەو یەى هەبوو بەلام نوستوو

بوه، تهنهها له لایه ن تویژیککی زۆر تاییهت ده بینهرا، دوور نیه له جیهانی ئیسلامی یه کهم جار ههستی پێ کرابی، له سه دهی ۱۰ به دوواوه جۆره تیروانینیکی نوی سه بارهت به ده ست نیشان کردن و ناسنامهی ههریم له ناو جوگرافی ناسانی ئیسلامی وهک (ته بوزهیدی به لخی و ئیستاخاری و ئیبن حوکل و ماقدیسی...) سه ری هه لدا، له پال دابه شی ههریم له سه ر بنچینهی جوگرافی و جۆری حوکم نه وایه بۆ یه کهم جار یه له سه ر بنچینهی زمان و نه ته وه ههریمیان ده ست نیشان کردوه، که واته زۆر ناساییه تا سه دهی ۱۷- ۱۸ و رابوونی پیشه سازی نه وروپا و سه دهی ۱۹- ۲۰ی جیهانی سییم نه و ههسته نه ده ورووژا، تیکه لێ و به جیهان بوون (عوومه) ده ستی پیکرد به تاییهتی له سه ره تای نه و سه ده یه، ئنجا ئاده میزاد ههستی به خۆی کرد سه رباری ئنتمای خێله کی محلی ئنتمای نه ته وایه تی فراوانیشی هه یه، په یوه ندییه کی سیاسی نایدیۆلۆژی و (دوایش قانونی) له نیوان ههریم و میللهت و ده سه لاتی سیاسی دروست بوو، ده رکه وت نه ته وه ی جیا جیا و میژووی جیا و که لتوو و نه ریتی جیا و زمانی جیا هه یه، ئیتر قوناغیکی تر هاته پیش، سه رنج بده حزیه عه لمانیه ناشیۆنالیزمه کان چهند هه لهن له زیاده روه ی له (قوناغ بوونی نه ته وایه تی) ده که ن، نکولی له وه ختی بوونی ده که ن، هه ر به نمونه له کۆنگره ی بنیادنانی (حزبی به عس ۱۹۴۷) له هه ردوو ماده ی (۳) و (۴) هاتووه: (انه حزب قومی یؤمن بان القومیة حقیقة خالدة، و یؤمن بان الاشتراکية منبعث من صميم القومیة العربیة) ، به و شیویه له هه ندی شوین کرانه نایدیۆلۆژیا و نه ته وه ی بالاده ست نه ته وه ی بچوکی داگیرکرد به خێل و بنه ماله وه، ئیدی ههستی نه ته وایه تی دروست بوو، ئیستا له جهان وه لامی پرسیا ره که ی

۱ دةقەکانی واکە (دستور حزب البعث العربی الاشتراکی - ۴- ۶ نیسان ۱۹۴۷) هاتووه: ماده (۳) :- حزب البعث العربی الاشتراکی قومی یؤمن بان القومیة حقیقة حیه خالدة، و بان الشعور القومي الواعي الذي يربط الفرد بأمتة ربطاً وثيقاً" هو شعور مقدس، المادة (۴) :- حزب (البعث العربی الاشتراکی) اشتراکی یؤمن بان الاشتراکية ضرورة منبعثة من صميم القومیة العربیة لانها النظام الامثل الذي يسمح للشعب العربی بتحقیق امکاناته و تفتح عبرتیه علی اکمل وجهه فیضمن للامة نمواً مطرداً فی انتاجها المعنوي والمادي وتأخياً وثيقاً بین افرادها.

پیشوو تۆ كىيى؟ بلىنى من فلانە خىلم نىشانەى نەفامىت بېشان دەدا، كەواتە سەرەتاي ھەستى نەتەوايەتى و ووشىيارى نەتەوايەتى كۆن نىيە، لە سەرەتادا لە ئەوروپا دەستى پىكرد، گوايە (بىمارك ۱۸۱۵ - ۱۸۹۸)ى ئەلمانى يەكەم دەسەلاتدارىك بوو، كە بەرنامەى كارى نەتەوايەتى پەيرەو كىردوو ئەلمانىاي لەسەر ئەو بىنچىنەيە لە ۱۸۷۱دروست كىردوو، دواى ھەموو ئەوروپاي گرتەو، ئىنجا ھاتە ناو جىھانى سىيەم كۆتاي بە چەرخى ئىمپىراتۆرىيەتەكان ھىناو دەولەتى نەتەوئىيى دروست بوون، ئەو پرۆسە گۆرپانە لە ئىنتماى خىلەكى بۆ ئىنتماى نەتەوايەتى، كۆمەلنىك گۆرپانى تىرى پىك گرىدا بەم شىئەيە:-

لەرووى سىياسىيەو:

- ۱- گۆرانى ئىمپىراتۆرىيەكان بۆ وولاتانى ھاوچەرخ (مەلەكى و كۆمارى)
- ۲- لە دىكتاتۆرى تاك رەوى بۆ دىكتاتۆرى دەزگايى و حزىبىش
- ۳- گۆرانى ئىنتماى كۆمەلايەتى ستونى بۆ ئىنتماى سىياسى ئاسۆيى
- ۴- لە پەيوەندى خىلەكى بۆ پەيوەندى فىكرى و حزىبىشەو

لەرووى ياساى نىئو دەولەتىيەو:

- ۱- ياساى نىئو دەولەتى ھاتە جىيى ھىنز (تاراددەيەكى چاك)، دەزگاي وەك (عصبە الامم)پەيدا بوو.
- ۲- جازان ئىمپىراتۆرىيەت و ھەرىم و گەل پەيوەندىيەكى ياساى و سىياسى و ايان نەبوو دواى ئەو وەرچەرخانە بۆدروست بوونى دەولەت پىويست بوو دەسەلات و ھەرىم (نىشتمان) و گەل(نەتەو)ياساىيانەو سىياسىيانە پىك وەببەستىت
- ۳- سنورو بنەماى سەررەرى (سىادە)ھاتە جىيى فەوزاي نىئو دەولەتى

لەرووى ئابوورىيەو

- ۱- وەرچەرخانى كشتو كال بەرەو پىشەسازى
 - ۲- لەبازارى ناوەكى بەرەو بازارى جىھانى
 - ۳- لە بەخىو كىردن بۆ جى نىشەو
- لەقورسايى لادى بۆ قورسايى شار

لهرووی چینیایه تیه

۱- وه چهرخانی چینی دهره بهگ بۆ چینی بورجوازی

۲- وه چهرخانی کریکاری کشتو کال بۆپرۆلیتاریا

لهرووی کۆمه لایه تیه وه:

۱- وه چهرخانی کۆمه لگه ستونیه کان بهره وه مهده نیهت

۲- وه چهرخانی ئینتمای خیله کی بهره وه نه ته وه بی

لهرووی یاسایی سیاسی وه

۱- وه چهرچهرخانی نه ریت بۆ یاسا، له ناینیه وه بۆ عملانیهت

۲- له کتیبی ناینیه وه بۆ ده ستوری مهده نی

۳- وه چهرخانی تاک له ژیر کاریگه ریه نه ریته کۆمه لایه تیه کان بۆ کاریگه ری یاسایی

۴- به گشتی وه چهرخان له فاکتیره ستونیه کان بهره وفاکتیره ناسۆیه کان.

لهرووی نه خلاقی و ناینیه وه ی:

۱- وه چهرخانی په یوه نیوه ندییه کۆمه لایه تیه کان له بهرژه وه ندی گشتی بۆ تاییه تی

۲- له پیکه وه ژیان بهره وه تاک ژیانی

۳- له مه بادیتیه وه بهره وه بهرژه وه ندی

۴- له سیۆکراتیه وه بهره وه دیموکراتی وده زگای مهده نیه وه

له رووی فکری و ناینی

۱- وه چهرخانی نه حکامی ناینی بۆ یاسایی

۲- وه چهرخانی به ها ناینیه کان بۆ به های عملانیهت

۳- وه چهرخانی مدرسه ی فکری و فلسفی میسالی بهره وه مادیهت

وه چهرخانی فاکتیره نه ته وایه تی بۆ (عولم) یش کۆمه لیک گۆرانکاری به خووه ده بیینی که هیتشتا ناسۆکانی دهرنه که وتوون، له عه وله مه دا ئنتما و لایه نگری وه ک جاران نامینن، به لام نابته ئنتمای شارستانی، به لکو ده بیته ئنتمای مهدره سی، بۆیه وه ک جاران چالاکی سیاسی کادیر و ریکخستن و پاگنده ی حزبی نامینن، به لکو له هر ناوچه یه ک هدرچوار مهدره سه ی لی گه شه ده کا.. راگه یانندن پۆلی بنچینه بی ده بن.

نه وه یاسایه کی گشتی بوو ته نیا په یوه ست به کورد نیه، بۆیه هه ست و ووشیاری نه ته وایه تی (کوردایه تی) ته مه نی زۆر کورته له سه ده یه ک تی نا په ری بۆ بیریار و شاعیر و

زاناکان، بۆ خەلکی سادەش کەمتر لەسەدەیهەک، هەر بۆیەش زۆر هەلەیه ئەوەی بۆ واقعی نیتسای جیهان و ناوچەکە لەدوای پەیدا بوونی هەستی نەتەواپەتی محکەمی: میژوو، م. ۰۰ لولو، دەولەتی کوتی، نێمارەتەکان، صلاح الدین ایوبی، زاناکانی کورد.. دەکات بە هۆی نەبوونی هەستی نەتەواپەتی، دیارە هەر ئادەمیزادیکیش بیروباوەر و ناستی عەقلەکە لە باشتەین دۆخی دا تەنیا رەنگدانەوهی واقعی سەر دەمی خۆیەتی، کەس نەیتوانیوه پیشبینی چەند سەدەیهەک بکات ئەگەر بەدەگمەنیش بوو ییت زووتر هەستی نەتەواپەتی هەبوو ییت نەبوو ییتە رای گشتی.

۳ - ۷ هەستی نەتەواپەتی کورد (کوردایەتی)

ئەوهی سەر و گشتی بوو، بزاین میژووی کوردایەتی لەکەیهوه دەستی پێکردووه، هەر وەک زانستی (بەردبوو زانی - علم المتحجرات) پانۆرامای میژووی سروشته، ئاواش (قسەمی نەستەق) و (شەری کۆن) بەردبوو زانی زانستی میژووی ئەو میللەتەیه، لەسەر ئەو بنچینەیه نێمە قسەمی نەستەق و هونەر و گۆرانی کۆمان نیه لەسەر هەستی نەتەواپەتی، هەر وەک ئەدەبیاتیش لەپیش (احمد خانی) نیه، بەلام لەپاش سەدهی بیستەم ئەدەب و نووسین و تیۆریکی زۆرمان هەیه لەسەر کوردایەتی، نێمە وادەزاین تەنیا (صلاح الدین) کێشەمی رەچەلەکی هەیه، نەخێر، لە سەر دەمی خەلافەتەکان لەدائیرەمی رەگەزنامەکانیش ناوی نەتەوهی نەدەنووسرا، ئەو گرنگیه لە هیچ لایەک بە رەهەندی نەتەوهی نەدەدرا، بۆیەش نەخشەمی سیاسی عوسمانی کەوتبوو دەر و هەمی میلەتانی تورک، هەر وەک نەخشەلی سیاسی ئەیویش کەوتبوو دەر و هەمی میلەتی کورد، لەدائیرەمی رەگەزنامەمی عوسمانیش و تەنانهت لە دەستوری عوسمانی (مەشروتیه) کە پێک هاتبوو لە ۱۱۹ ماده و ۴۳۶۸ ووشە بەیهک ووشەش ناوی تورکی تیا نەهاتوه^۱، بە پیتی مادهی (۷۱)ی دەستوری عوسمانی (مەشروتیه) ئەوا نوینەر (مەبعوس) نوینەر ایەتی هەمو میلەتان دەکا نەک هەر باز نەکەمی

^۱ پروانه دهقی یه کهم دهستوری عوسمانی ده رچووی 24/12/1876

خۆی، زۆر به‌ووردی پشکنیمان ناخۆ له میژوودا نازناویکی نته‌وه‌یی هه‌بێ نه‌بوه، نه‌و نازناوانه‌یان پێ دراوه (أسد الدولة، ألأعز، ألأغا، أمين الدولة، تاج الملوك، شاهنشاه، الغازی، القاهر، المستنصر بالله، ملك الأشراف، الناصر...)^١، پالنهری نته‌وه‌یی وړگه‌زه‌رستی له‌دوای سه‌ده‌ی ١٩ ده‌ست پێ ده‌كا به‌تایبه‌تی سه‌رده‌می (ئیتحادولته‌ره‌قی له‌دوای ١٩٠٨) به‌رامبه‌ر ناوی هه‌ر نه‌فسه‌ریکی كورد پیتی (ك) ده‌نوسرا و به‌رامبه‌ر نه‌فسه‌ری عرب پیتی (ع) ده‌نوسرا، له‌و ده‌م تا نه‌و ساته‌ گیانی ڕه‌گه‌زه‌رستی كه‌وته‌ نیو به‌شیکێ زۆر له‌كوردو تورك، له‌ تویژینه‌وه‌یه‌كی (صنعان احمد ناغه‌قه‌ساب) له‌باره‌ی لێك جیاكردنه‌وه‌ی كورد و توركمان له‌هه‌ولێر به‌و فاكته‌ره‌ لێك كرده‌وته‌وه‌ گوايه كرمناج (كورد) پيس و چلكن بوه، نه‌و ڕایه‌ ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌ بۆ فه‌ره‌نگی ڕه‌گه‌زه‌رستی ئیتحاد الترقی كه‌ناوی له‌عرب نا (پيس عرب).. كه‌چی یاقوت حموی له‌ (معجم البلدان ج ١- اقليم السبع) ده‌لیت تورك وه‌ك درنده‌ بوه به‌ (وحش الجبال) وه‌سفیان ده‌كا، كلیمه‌نۆری سه‌رۆکی فرنسا له‌كۆنگره‌ی ناشتی باسی له‌وه‌ كرد كه‌تورك (نقص الكفاوه‌)ی هه‌یه‌ ناتوانی میله‌تی تری له‌ژێرده‌ست دابی، نه‌وه‌ بوه‌ بنچینه‌ی یاسایی ڕێكه‌وتنی سیقه‌ر به‌تایبه‌تی ماده‌ی (١٣٢)ی نه‌و ڕێكه‌وتنه‌، له‌ راپۆرتی ویلايه‌تی موسلیش توركمانی ناوچه‌ی ویلايه‌تی موسل به‌ (مرتزقه‌ العباسيه‌) باس ده‌كا^٢، له‌ شوینێکی تری نه‌و راپۆرته‌ ده‌لیت له‌ نیو عوسمانی كه‌ ناوی تورك ده‌هات وه‌ك گه‌مزه‌و غه‌شیم (همجی) سه‌یر ده‌كرا تا ١٩٠٠ له‌سه‌ر ده‌ستی (بزوتنه‌وه‌ی عموم الترك) بوونه‌ جێی شانازی^٣، ته‌نانه‌ت له‌سه‌رده‌می عوسمانیش كه‌ حوكمه‌كه‌ توركی بوه‌ كه‌چی هه‌رناوی تورك هاتبێ هاوتای (اعراب-بی

^١ (معجم الألقاب أرباب السلطان في الدولة الإسلامية) هه‌روه‌ها بڕوانه‌: صحوه‌رجل المريخ .. المصدر السابق -

ص ٤٦٧-٤٦٩

^٢ تقرير ولاية الموصل ١٣٢٠٠

^٣ تقرير ولاية الموصل ص ١٢٧، ص ١٢٩، ص ١٣٢- بزوتنه‌وه‌ی (عموم الترك) نه‌بوه، ڕه‌نگه‌مه‌به‌ستی

ئیتحادوالترقی بیټ .

نیدراک^۱ بوه-لهبارهی وهسفی (بی نیدراکی تورک) پروانه(ساطع الحصری -محاضرات فی نشوء القومية) و(دراسات فی الحركة الکوردیة المعاصرة - د.عثمان علی^۲)،نهوانه هه مو سهردهمی هاتنی عهلمانیه،لهگهل سهلبیاتی زۆری سولتان وخهلیفهکانی عوسمانی بهلام په هندی په گهزه رستی نه ته وهیی بهدی ناکرئ، بۆیه کهس نهیده زانی کئ چ نه ته وهیه کهو نهوی تر چیه، ئیتر ههستی نه ته وایه تی چی، له کۆنه وه به لادئییه کانئ جزیره یان وتوو (عرب)، له ناو کوردیش په وهند (کورد) بووینه، ته نانهت له به لگه نامه میژوو ییه کانیش ده رده کهوئ له بهر نه بوونی ناوی نه ته وهی له سهردهمی عوسمانلی له ناو کوردا ناویان له پیاهه کانئ عوسمانلی نابوو (جل خواره کان) یان (گورگه بۆره کان)^۲، له نیو عه ره بیهش پییان ده ووتن "نه فندم" نه وهش له گهل ووته به نر خه کهی (محمد امین زکی بهگ) و (شریف پاشا) ی کورد یه که ده گرتته وه که ده لئین (تا ئیته حادیه کان له سالی ۱۹۰۸ بانگی تورکایه تیان نه کرد، ئیته ههستی کوردایه تیمان نه بوو):ته نانهت له گوشاری (مشروویهت)ی شریف پاشا ههتا ژ: ۴۲ی سالی ۱۹۰۳ باسیکی کوردایه تی تیدا نه بووه، ئینجا بووه سهردهمی چاره نووسی نه ته وهیی، به شیک له نه ته وه کان له گهل سه ره به خو بیان نه ته وهی تریشیان خسته بن دهستی خو بیان، ئیتر هه رنه ته وه یه که به خو ی له چاره نووسی خو ی به رپر سیار بوو، که واته کوردایه تی په وتیکی شه رعی وه رگرت هه قی خو یه تی حزبی کوردستانی تاییه تی دروست بیت به ئیسلامیه کانیشه وه، چونکه کورد پیشره وه نه بووه له وه ههنگاه وه مادام ده ولته تی عه ره بی و فارسی و تورکی و.. هه بیت وه که عمود شاکری*

^۱ بۆیه که متر تورک له پایهی ده ولته تی عوسمانی بوو زیاتر سه ربازو فه رمان به ری ساده بووه، له وه وه بزوتنه وهی تۆرانی و که مالی سه ری هه لداو ووتیان تورک له هاوکیشه ی عوسمانی زۆر مه غدوره له به رام بهر کورد و چه رکهس و شه رناتوت و عه ره ب... پاساوی بنچینه یی مسته فا شه تاتورک له گوتاره کانئ رۆژی ۱، ۲، ۱۹۲۴/۳/۳ سه بهارهت به هه له شه انه وهی خه لافته تی عوسمانی له نه نجه مه نی بالا ی تورکی - په رله مان- نه وه بوو.

^۲ پروانه یاداشته کانئ رفیق حلمی، له ناو عه ره بیهش پییان ده ووتن نه فندمه کان.. نه ده و ترا تورکه کان. * خه لکی سه عودیه یه له زنجیره کتیه کانئ به ناوی (تاریخ الاسلامی) به رگی (العراق) باسی ده کا

میژوو نوسی ئیسلامی دهلیت بۆ دهولتهتی کوردیش نه بیئت ؟ له وهلامدا جار جار شیوعیهک یان ئیسلامیهک له چوارچیوهی داوا مرۆفانهکی خۆی داوا له ههموو نهتهوهکان دهکا لهو ساتهدا واز له نهتهوایهتی بهینن! نهوهیان تهسلیمی نهمری واقعه و لهزیانی میللهتی داگیرکراوه، تازه نهتهوهی داگیرکهرهکه پتویستی پی نیه و وهک (گئفرکانئ) نهو بهشی خۆی و بهشی خهلکی تریشی بردووه، ئنجا یهکن بیئت بلن لهو ساته گوتی یهک بهردهن کۆتای هات نهوا ژیرکهوتوهکه گوتشی چوو مالیشی چوو بی نیشتمانیش بوو.

نهوه نارهبویه، راستیهکهی نهویه یان ههموو لایهک بگهڕیتتهوه سهر (نومه میهتهکه) کهس دهولتهتی نهتهوهیی نه بیئت یان با ههموو ههیان بیئت. نهوهش دهقی داوایهکی شیخ سهعیدپیران بوو که بریتیه له: ١- گهڕانهوهی خهلافهت*، یان ٢- دهولتهتیش بۆ کوردستان. راست و رهواترین پهیوهندی و پروانگهی ئیسلامه بۆ کوردایهتی، چاکترین پیناسی نهکادیمیشه بۆ کیشهی کورد، لهو پروانگه ویردانیه نجم الدین نهرهکان راستیهکی وای له شارۆچکهی بنگول له ١٩٩٤ ووت وبوه هۆی لهدهست دانی سهروک وهزیرانهکی له تورکیا..چی ووت؟ نهوه دهقه تورکیهکهیهتی:

"Bu ülkenin evlatları asırlar boyu mektebe başlarken, besmeleyle başlar. Siz geldiniz, bu besmeleyi kaldırdınız. Ne koydunuz yerine, 'Türküm, doğrudum, çalışkanım.' Sen bunu söyleyince, öbür taraftan da Kürt kökenli bir Müslüman evladı, 'Ya öyle mi, ben de Kürdüm, daha doğrudum, daha çalışkanım' deme hakkını kazandı...."

((رۆلهکانی ئەم گەله بەدریوایی چەند سەدەیهک کردنەوهی دەوامی قوتابخانەیان بە (بسم الله)یان دەکردەوه، بنیوه هاتون

* لهراستیدا شۆرشهکانی ههریهکه له شیخ عبدالسلام وملا سلیم ونهوانی تریش بریتی بوون لهو داوایه، نهوهش باشرین بهلگهیه کهخهلافهتی عوسمانی بۆ کورد تارادهیهک باش بوو بۆیه داوای گهڕانهوهیان دهکرد، نووسینهوهی میژوو له کوردستان زولتیکی زۆر دهکا کاتی دهنووسی شهری نیتوان عوسمانی وعبدالسلام بارزانی! کهی نهوه راسته نهو کاتی حوکمی ئتحدایه عهلمانیهکان بوو، نهو دووفهترهیه زۆر جیایه، لهراستیدا له سهههتای سهدهی ١٩ گۆران دهستی پی کرد بههرو تهغریبی، ئینجا تۆختر له ١٨٦٥ بهره و ١٨٨٩ ئینجا ١٩٠٨ راستهوخۆ دهسهلات کهوته دهست عهلمانیهت تا رووخانی یهکجاری عوسمانی له ١٩٢٤

نەم بسم اللەھەتەن ھەلگرت چیتان لەجیگە دانای دەلین: تورکم - راستم - خەباتکارم، نیوہ کہ نەمە دەلین لە بەرامبەردا رۆلەیکە موسولمانی بە نەسل کورد ھەقی خۆیەتی بلیت: کەواتە منیش کوردم راستم خەباتکارترم))^۱

ئەوہ مانای شۆقینی نیوہ و نادیلۆژیاش نیوہ، ئەوہ مافیتکی سروشتی سەرەتاییەو نەرکە لەسەر ھەموو کەس و لایەنیک خۆی کۆیکاتەوہ بۆ نەنجامدانی ئەو نەرکە، لەسەر ئەو بنچینە حزبی نەتەوہیی دروست بووہ، کاتێ نەتەوایەتیش ئایدۆلۆژیا نەبیت ئەوا بۆ بوونی بەحزب پێویستی بە مدرسەیکە فکری و سیاسی ھەیە وەک سۆشیالیستی، شیوعی، لیبرالی و دیمکراسی، نیستا نیسلامیش، واتە ھەموو حزبە کوردستانیەکان سەرباری نەتەوایەتیان سەر بە یەکن لە مەدرەسەکانیشن.

لەوہوہ دەردەکەوێ ھەموو حزبیکی کوردستانی دوو تەوہرە خەباتی ھەلگرتوہ، (پزگاری - نیشتمانی) تیایدا یەکسانن و (پزگاری - کۆمەلایەتی) تیایدا لێک جیان، یەکەمیان کیشە نەتەوہییەو دووہمیان کیشە مدرسە، چاکترین حزب ئەوہیە توانییەتی مدرسەیکە ھەلگرتووی تەواو لەگەڵ کیشە نەتەوہییەکە بگۆنجی و ھەردوو تەوہر یەکتر تەواو بکەن.

* * *

لەبەر ئەوہی حزبی مۆدیرن لە نیو میلەتە داگیرکراوہکان بە دوو پەھەندی ستونی (نەتەوہیی) و ئاسۆیی (خزمەتگوزاری) کار دەکا، ئەوا بۆ دیاری کردنی ناسنامە حزب بەتایبەتی لە دوا ی پەنجاکانی سەدە پابووردوو پێویستی بە دوو پەھەندە ھەیە کہ بریتین لەو مەدرەسانە سەروو کہ بەکورتی گەلالەمان کردن، نیستا بەو پیشەکیە دینە نیو بابەتی حزبە کوردستانیەکانی دوا جەنگی جیھانی یەکەم

^۱ بە ھۆی ئەو گوتارە لە شارۆچکە بینگول لە ۱۹۹۴ درا دادگا لە لایەن عەلمانیەتی تۆزانی ولە سەرۆک وەزیری لادرا

به‌ئشی چوارهم

رهوتی حزبی له‌دوای جهنگی جیهانی دووهم

له‌دوای زنجیره شکستی شورشه‌کانی کورد له‌بیسته‌کان دا جوریک له‌بی ئومیدی‌بوماندووی رووی له کورد کرد تا‌دوای جهنگی دووهم وجه‌کهره بوونی بناغه‌کانی (ب، د، ک)

له‌و قۆناغه‌دا هاوسه‌نگی هیز گۆرا و نه‌خشهی سیاسی و نایدۆلۆژیش گۆرا، (مارکسیه‌تی) له‌شێوهی ستالینی باوی وه‌رگرت، کۆمه‌لێک چه‌مک و بنه‌ماو نه‌ریتی سیاسی هاته‌ ئاراهه‌ که‌ کارێکی زۆری هه‌بوو له‌سه‌ر دروست بوونی حزبه‌ کوردستانیه‌کان، له‌ رووی: نایدۆلۆژیا، هه‌لس و‌که‌وتیان، وه‌لانو هاوپه‌یمانیه‌تی، جۆری سه‌رکردایه‌تی، سنوری سیاسی و جه‌ماریه‌که‌ی، ستراتیژیه‌ت و پلانی عه‌سکه‌ری و سیاسی، ئامانج و ئامراز،... به‌لام پێش نه‌وه‌ی بێینه‌ سه‌ر (پ.د.ک) نه‌وا به‌پیتی زنجیره‌ی خۆی دوو روون کردنه‌وه‌ پێویسته‌:

۱- حزبی شیوعی عێراق له‌ ساڵی ۱۹۳۴ دروست بوو به‌ دروشمی نیشتمانی (نیشتمانیکی^۱ نازاد و گه‌لێکی به‌ختیار) و دروشمی چینایه‌تی (ئه‌ی کرێکارانی جیهان به‌کگرن)، لقی له‌ کوردستان هه‌بوو، به‌لام عێراقی بوو، بۆیه‌ نه‌و حزبه‌ تا دروستبوونی (حزبی شیوعی کوردستان) له‌ ۱۹۹۳/۶/۳۰ ئنجا ده‌که‌ویته‌ خانه‌ی حزبه‌ کوردستانیه‌کان، له‌و به‌رواره‌شه‌وه‌ نۆره‌ی دیت به‌پیتی زنجیره‌ی خۆی.

۲- به‌هه‌مان شێوه‌ی فکهری (حزبی نیسلامی) له‌ناستی عێراقی هه‌بووه‌، که‌مه‌تر له‌ کوردستان ته‌نیا له‌ ناست بیرمه‌نده‌ ئاینه‌کان بووه‌، تا له‌ سالانی هه‌شتاکان بوونه‌ حزبیکی کوردستانی، له‌وێوه‌ نۆره‌ی ته‌وانیش دیت، چونکه‌ بابه‌ته‌که‌مان حزبه‌ کوردستانیه‌کانه‌ نه‌ک عێراقی، که‌له‌ به‌شی داها‌توو راسته‌وخۆدێینه‌ نیتو بابه‌ته‌که‌

مه‌به‌ست له‌ نیشتمان عێراقه‌ نه‌ک کوردستان.

هەردوو تەوهری فکری و نیشتمانی ئەودوو تەوهری نیشتمانی (گەشەى کوردایەتى) و
گەشەى فکرى لە بەشەکانى (۲ و ۳) دیاریمان کرد زۆر کاریگەرى لەسەر حزبە
کوردستانىەکانى هاوچەرخ هەیه، لە تەوهرى نەوتەوايەتیدا جم و جۆلو هەست بە نینتمای
سیاسى کوردستانىەت و نەتەوہی دەکرى، کە هاندانىکى مەزنى سروشتى و هەمیشەى
دەداتە تاكى کورد بیرو هۆشيارى سیاسى دروست بێت و سانابیت بۆ بە حزبى کردنى
لەتەوهرى دووہمیشا بنچینەىەکی نايدیۆلۆژى بۆ نامادە دەکا کە لە حزبایەتیه کە قوول
بیتەوہ، کوردایەتى ببەستیتەوہ بە یەکى لە مەدرەسەکان، .. لەپراستیدا تەوهرى دووہم
زیاتر لە قۆناغى نوێى کوردایەتى کاریگەر بوو نەک لە سەردەمى دروست بوونى (پ د ک)

پارتی دیموکراتی کوردستان

هه‌لێبه‌ته زۆر له مەڕ ئەو حزبانه نووسراوه، به‌لام به‌شی هه‌ره‌زۆری له چوارچێوه‌ی هه‌لێچوون و به‌مه‌به‌ست و شه‌ره‌قه‌لمه‌م بووه، هه‌ول دراوه ئەو توێژینه‌وه یه‌ دوور بێ له‌و کاربێگه‌ریانه و زیاتر بابته‌ی و زانسته‌یانه ده‌رگا والا بکریت تا زیاتر گفتوگۆ هه‌لگرێ بۆ ده‌وله‌مه‌ندبوونی.

په‌گ و پیره‌ی:

به‌پێی نه‌ده‌بیاتی خۆیان، ئەو حزبه‌ زیاتر له کوردستانی پۆژه‌ه‌لات چه‌که‌ره‌ی کردووه ئنجا په‌رپه‌وه، یه‌که‌م جار (ژ.ک: ژیا‌نه‌وه‌ی کورد)، له ۱۶/ئاب/۱۹۴۲ دروست بوو له مه‌هاباد (میژووی تریشی هه‌یه)، به‌کۆمه‌لێک دروشمی ئیسلامی و کوردایه‌تی وه‌ک: (۱- ئیسلامه‌تی ۲- کوردایه‌تی ۳- مه‌ده‌نیه‌ت ۴- ناشتی)، دوا‌ی له‌یادی چوار ساڵه‌ی له ۱۶/ئاب/۱۹۴۶ بوو به‌ حزبی دیموکراتی کوردستان به‌ سه‌رۆکایه‌تی قازی محمد، له‌دیوی کوردستانی خوارووش ئەم چالاکی و پێشه‌کیه‌ سیاسیه‌ هه‌بوو تا له (پارتی دیموکراتی کوردستان) خه‌ملی، به‌و شیوه‌یه‌ی خواره‌وه

+ له ساڵی ۱۹۳۹ کۆمه‌لێک په‌وشه‌نبه‌رله‌وانه : (ئیه‌راهیم نه‌حمه‌د، عه‌لانه‌دین سجادی، ره‌فیق حلمی ..) جموجۆلیان به‌ هه‌ردوو ته‌وه‌ری نه‌ته‌وه‌یی و فکری هه‌بوو.

+ له ساڵی ۱۹۳۸ (حزبی هیوا) دامه‌زرا به‌سه‌رۆکایه‌تی (په‌فیق حلمی)، ئامانجی سه‌ربه‌خۆیی کوردستان بوو، هه‌رچه‌نده‌ خه‌لکی مارکسی تیا‌بوو به‌لام تارا‌ده‌یه‌ک نه‌وه‌ش وه‌ک (ژ.ک) پابه‌ند بوویه کوردایه‌تی ره‌سه‌ن و بنه‌مای ئیسلامی، به‌خه‌یرایی په‌رپه‌وه به‌شه‌کانی تری کوردستان.

به‌ پێی به‌لگه‌نامه‌کانی به‌ریتانی - راپۆرتی کۆلینیل ئیل‌فیل‌سۆن که له ۱۹/مارتی/۱۹۴۷ ی نووسیه ده‌لی زۆریه‌ی ئەو رێکخرا‌وانه دروستکرا‌وی کۆمه‌ نه‌ستین، (ژ.ک) یش به‌ هه‌ستداری کۆمۆنیزمی وه‌سف ده‌کا، به‌لام ده‌بێ ناگادار بین مه‌به‌سته‌ی کوردستانی رۆسیایه‌ نه‌گینا شه‌وه‌ی لای خۆمان زیاتر نارسته‌یه‌کی ئیسلامی هه‌بووه

+ هەندى گروپى تر پەيدا بون، لەوانە : (حزبى برابى ۱۹۳۸)، (حزبى پشتيوانى كورد ۱۹۳۸)، لقي (كۆمەلەي ژيانەوەي كورد) ي ئىترانئيش پەريەوە روژەلاتى كوردستانئيش، لەگەل وردە لايەنى ترى وەك (پىي پاست)، (بەرەي رزگارى كورد ۱۹۴۵)،...سەريان
هەلدا

+ لەسالى ۱۹۴۴ (هيووا) بوو بە دوو لەت، بەشئىكيان چوونە ناو حزبى شىوعى عىراق، ماركسىيە كوردپەرەره كانئيش (پارتى كۆمۆنىستى كوردستانى عىراق)يان دامەزراند بە سەرۆكايەتى (سالىح حەيدەرى)، بە (پارتى شۆپش) ناسرابوو، رۆژنامەيەكيان هەبوو بەناوى (يەكئيتى تىكۆشين).

+ لەسەرەتاي ۱۹۴۵ وەك بەرەيەك هەموو گروپە دژ بە ئىمپىريالىزمەكان بۆ سەربەخۆيى كوردستانى گەرە (حزبى رزگارى) يان دروست كرد، لەو كەسايەتيانە: (سالىح حەيدەرى، نافع يونس، د. جعفر محمد كرىم، نورى شاوھيس، نورى حەمدامين، تەھا عى الدين معروف).

دامەزراندنى پارتى:

سەربردەي ناسايى لەو دەمە بەو شىوہيە: لە سالى ۱۹۴۶ لەدايك بوو لە يەكگرتنى هەردوو حزبى رزگارى و شۆپش بەناوى (پارتى ديموكراتى كورد) لەوساليە كە كۆمارى مەھابادئيش راگەيەنرا، دامەزرئىنەرەكەي (ھەمزە عبداﷲ) يە، بەلام بەپىي ئەدەبياتى نوئى (پ.د.ك) دەلئىن: ((ھەمزە عبداﷲ لەئىران نئىردرا، دامەزرئىنەرەو سەرۆكى راستەقئىنە مەلامستەفا بارزانى خۆي بوو)). بەلام بە مسۆگەر يەكەم جار لە مەھاباد (پارتى) دروست بوو ئنجا پەريەوە كوردستانى عىراق، ئەوكاتى مەلامستەفا لە مەھاباد بوو. ئەگەر بەوردى سەرنج بەدەينە سەربردەي دروست بوونى (پ.د.ك) دەبينن هەردوو

^۱ بە پىي بەلگەنامەكەي پئىشوى بەرىتانى -رپۆرتى كۆلئىنئىل ئىلفىلسۆن،...ھەرەھا راپۆرتى بالويزخانەي بەرىتانىا لە بەغدا بە ژ: ۲۲۱/۱۲/۴۶ لە ۱۹۴۶/۷/۲۶ باس لە دروست بوونى پارتى رزگارى كورد دەكا و بە دەسكردى كۆمەنىستى وەسف دەكا، بروانە: كەمال مەزھەر - كوردو كوردستان لە بەلگەنامە نەئىنەكانى بەرىتانى ۲۰۹

ریوایه‌تی ئێرانی و دیوی عێراقی به‌چاک یه‌ک ناگره‌وه، هه‌روه‌ها له‌باره‌ی (دامه‌زرینه‌ره‌که‌شی) بۆیه پێویسته به وردتر بن کۆلی بکه‌ین بۆ گه‌یشتن به‌راستی:

۱- به پیتی رای حزبی شیوعی نه‌وابیره‌ۆکه‌ی حزبیکی به‌رجوازی له‌لای نه‌وان هاتوه، به پیتی به‌یانیکه‌ی (حزبی شیوعی کوردستانی) پراسته‌وخۆ له‌ دوای جه‌نگی جیهانی دووه‌م، به‌ ناوی- بیان ...: إتحدوا لتأسیس حزب رزگاری کورد... فی سبیل تحریر کردستان الکبری^۱، بووه هۆی دروست بوونی حزبی رزگاری دوای بووینه پارتی

۲- به پیتی حزبی دیموکراسی ئێران دامه‌زرینه‌ره‌که‌ی قازی محمده‌و سه‌ره‌تاکه‌ی بۆ سالی ۱۹۴۲ی (ژک) ده‌گه‌رپه‌وه

۳- گوايه فرقه‌ی دیموکراسی نازه‌ریجانانی زۆر کاریگه‌ری له‌سه‌ر نه‌و دروست بوونه هه‌بووه

۴- له‌دیوی ئێراقی په‌گ و پریشالی بۆسالانی ۱۹۳۸ هیواو شو‌رش ده‌گیرنه‌وه

۴- که‌واته پراسته‌کی وون هه‌یه له‌و نێوانه با لیتی بکۆلینه‌وه

به‌پیتی دیکۆمینته‌کانی فرنسی و به‌ریتانیایه‌و سه‌مانی سه‌باره‌ت به‌کورد پۆژی دامه‌زراندنی پارتی ناگه‌رپه‌ته‌وه بۆ ۱۶ی ئابی ۱۹۴۶ به‌لکو بۆ ناوه‌پراستی سالی ۱۹۱۹ و به‌و شێوه‌ی خواره‌وه:

یه‌که‌م- بروسکه‌یه‌کی هاویه‌شی نه‌و حزبانیه‌ی خواره‌وه‌ی تێدایه که له‌ رۆژی ۱۹۲۰/۳/۲۵ بۆ (لوید جو‌رج) بیان ناردوه:

أ- نه‌مین عالی به‌درخان:نائب (جمعیه‌ تعالی والترقی).

ب- سلیم به‌کر: نه‌مین عام حزب الديمقراطي الكردي*

ح- صبری*: رئیس خۆبیبوون.

د- باقی: رئیس الجمعیه‌ الدعایه.

ع- نه‌ری معروف رئیس جمعیه‌ الدعایه.

ک- کمال فوزی بأسم الصحافه‌ الكرديه^۲

^۱ پروانه: ده‌قی به‌یانیه‌که له‌ کتیبی (المشکله‌ الكردیه فی الشرق الأوسط ص ۴۶۳) میژووی له‌سه‌ر نیه * له‌ هه‌ندی سه‌رچاوه‌ی تر سه‌کرتیری نه‌و حزبه‌ی دیاری کردوه به‌ناوی (نجم الدین طه).

* ناوی ته‌واوی عوسمان سه‌بری به‌ ئاپۆ به‌ناویانگ بوو واته‌ مامه

^۲ پروانه: کورد و کوردستان فی وثائق بریطانیة- ص ۳۴۰

دووه- له دیکۆمینته کی بهریتانی که له ۱۲/۸ | ۱۹۱۹ نووسراوه داوای
سهره خۆی کوردستانیان کردووه^۱، له ژێرهوه به ناوی پارێزه (منهوه و بيازرگان) مۆريان
کردووه به ناوی پارتي ديموکراتي کورد بۆ قوميسیزي بهریتانیان ناردووه.

سییم - دیکۆمینته کی تر بهرواری له سهر نیه بهلام ههردووکیان له نهسته مېۆل
نوسراوه له باره ی مهولهتی یاسایی، دياره نهو پارته مهولهتی یاسایی پي نه دراوه
ههروهك خۆی له نامه كهی سهروو باسی دهكا و له دهقی بهلگه نامه ی (چاپه مهنی توركيا
١٨٤٥ له ١/ تشرینی دووهم / ١٩١٩ داوای مهولهت پیدانی رته ده کرتیهوه^۲، له توركیه كه
بناوی "كورد دمقرات فرقه سی" و سهركرده ی یه كه می به ناوی (ممدوح سه لیم)* تۆمار
كراوه

چواره- له دیکۆمینته کی تر بۆ قوميسیزي بهریتانی پيشنيار دهكا بۆ بهریتانیا
تا کوردستانی ش بکه و یتته ژێر نینتدابی بهریتانی و مۆری سكرتیری پارتي ديموکراتي له سه ره
پي ناو ميژوو، بهلام واپیده چی له كۆتایی سالی ١٩١٩ و نزیک سالی ١٩٢٠ بيت چونكه
سیستمی نینتداب له داوای دامه زانندی (عصبة الأمم) بوو به پي ماده ی ٢٢ ی به شی
یه كه می (عهد العصبة الأمم)

پنجهم- ناوی سهركدايه تی نهو حزبه بهو ناوانه هاتوو: ممدوح سلیم بهگ، منهوه ر
وبيازرگان، نه جه دین بهگ، حسین بهگ ..

شه شهم- نهو پارته به توركیه كه ی (كورد ديموقرات فرقه سی) بوو، كهواته نهو تیۆره و
دهلی ناوی پارتي له سالی ١٩٤٦ له فرقه ی دمقراتی نازه ر بیتجانوه هاتوو ههله یه،
رهنگه پیتجه وانه كه ی راست بیت و نهوان له كوردیان وه رگرتیبت .

حه فته م - له ههندی بهلگه نامه ی بهریتانی وه په رهنسی و كوردیش ناوی نهو پارته
هاتوو، له نه رشیفی وه زاره تی جهنگی فرنسی (20 N 1115) باس له دوو نامه ی
تری نهو پارته دهكا كه بۆ بهریتانیایان نووسیه له سالی ١٩٢٠.

^۱ دهقی نامه كه له كتیبي (كۆمهله و ريكخواه كوردیه كان له بهلگه نامه ی بهریتانی و فرنسی -
ل ٧٠) ههیه

^۲ ه- س پيشوو ل ٧٩

* دوور نیه سلیم بهكر و ممدوح سه لیم هه ر یهك ناو بن و به نینگلیزی زور جار ناوی یه كه م ناخویننه وه
ناوی باپیر وهك نازناو زیاد دهكمن- ههندی جار به ممدوح سلیم بهگ ده نوسرا، یان هه ر گهلی جار
تهواوی نهو زانیاریانه ی نویننه ره كانی بیانی له كوردستان به ههله یی بوو یته بهلگه نامه ده بی ناگاداری
نهوه ش بین

۱۳- يقول قاسم آغا بصورة عامة بأن وضع جمهورية كردستان في ورطة و انها مفسدة كلياً من الناحية المالية. و بينما قاضي محمد هو الرئيس من الناحية الرسمية للحكومة و الحزب الديمقراطي الكردستاني، ولكن في الواقع له سلطة قليلة جداً على القبائل و لا يمكن له الاعتماد على ولاء رؤساء القبائل له. و قد انتخبه الكورد رئيساً لهم لأنه المفتاح لنوصول الى الدعم الروسي المالي و من ناحية اعطاء السلاح. و قد وصل مفاوضات قاضي مع قوام الى طريق الفشل: و قد الح قوام السلطنة على اعتبار الكورد جزءاً من سكان آذربيجان و يجب ان يشملهم اتفاقية تبريز - طهران الموقعة في ۱۴ حزيران. و لكن قاضي رفض القبول بذلك.

تبييني: نهو ديكۆمنتانه به تهواوى لاي من ههيه.

كهسايلهته كاني پارتى به گشتى: (ئىبراهيم نه محمد، همزه عبدالله، نورى شاورى، شىخ له تيف، جلال تاله بانى، عمر ده بابيه، د. محمود عوسمان، سالح يوسفى، حمدامين معروف، سامى عبدالرحمن، حمد كريم فتح الله، على عبدالله، كاكه زياد ناغا، تهها محى الدين معروف، جعفر محمد كريم، رشيد باجلان، رشيد عبدالقادر، عبدالكريم توفيق، عبدالصمد محمد، سالح حيدرى، كمال فوناد، حميد عوسمان..). ده كرى بلتين له لايه نهو رهوشه نبيرانه وه زيندوكراوه.

گه شهى ئايديؤلۆژياى؟

حزبىكى نه تهوايه تهى ديموكراتى بوو، به لام زۆر بهى سهركرده دامه زرينه ره كاني ماركسى بوون وهك سالح حهيدرهى و ئىبراهيم نه محمد، به گشتى نه زمونىكى كراوهى هه بوو، گه لى جار وهك حزبىكى ماركسى خۆيان پيشان ده دا به تاييه تهى له كۆنگرهى كهركوكى ۱۹۵۳، به لام به كاريگهرى مهلا مستهفا ده گهرايه وه سهر ناسنامهى ميلله تهى كورد، نهو حزبه تهواو له گه لى بيروپرواى مهلا مستهفا هه ماهه ننگ نه بووه. له دواى غيايبى مهلا مستهفا جاريكى تر له كۆنگرهى (۹) سالى ۱۹۷۹ گه رانه وه سهر پتيره وى ماركسىزم، بۆ ماويه كى كه م، وهك تبييني ده كرى ئايديولۆژياى نهو حزبه و بيرو برواى ملا مستهفا ليك جيا بووه

دروشمى ئۆتۆنۆمى بۆ كوردستان و ديموكراتى بۆ عىراق بووه.

وڤتناميش

- لهسالى ۱۹۶۳ حزبي شيوعى لهلاين بهعسيهكان راوه دوونران و نهوهى رزگارى بوو گهيشته ناو شوپش.
- لهبهر نهبوونى نايدولوزيايهكى توند و تۆل كيشهسى فرهتهوژمى و جيايى بيروپراى فراوان ههبوو.
- لهدواى كوئنگرهى (۶)ى قهلاذره لهسالى ۱۹۶۴ بالى (م.س) به سهركردايهتى (نييراهيم نهحمده - جهلال تالهبانى) لهدژى بالى (مهلا مستهفا بارزانى) گوايه (رجمى) و (خيلهكى) ليك جيابوونهوه* سهرهتاي (مهلايى) و (جهلالى) دروست بوو، كه له راستيدا جورتيك له مل ملانى نيوان عملانى وئيسلامى بوو، جهلاليهكان چوونه همدان، به پيى راي (زۆر تاييهتى مام جلال) نهو كيشهيهى ناو مهكتهب سياسى به فيتى حزبي شيوعى بوو له پيى (خهت مائيل) نهنداميكى بالاي پارتى جى به جى كرا.
- دواى سووتانى (عبدالسلام عارف) دانوستانيك لهگهل عبدالرحمن عارف كراو بهياني (لامركزى) له ۲۹/حزيران/۱۹۶۶ ده رچوو بوچارهى كيشهسى كورد، بهلام سهرهنجامى نهبوو.
- له شهرى عههرب لهگهل ئيسرائيلى ۵ى حوزهيرانى ۱۹۶۷ بارزانى شهرى يهك لايهنا نه راگرت.
- جاريكى تر لهلاين بهعسيهكان لهسالى ۱۹۶۸ ده سهلاتيان گرتهوه دهست وشهر له كوردستان زۆر به توندى دهستى پى كردهوه، جهلاليهكانيش گهرا بوونهوه باوهشى عيلاق دژى شوپش بهرهمى جهنگان.
- له ۱۱ى تازارى ۱۹۷۰ دواى سهرنهكهوتنى سوپاي عيلاق دانى نا به ئۆتۆنۆمى بۆ كوردستان و لهگهل ملا مستهفا ريككهوتن بۆ ماوهى (۴) سال.
- بارزانى ههمان شهو (ليبورديكى گشتى) جاردا نهخشهسى تيكبهردانى حكومهتى ههله شانهوه.

* ههرحنده له پيشتر دژايهتى ههبووه بهلام لهو كوئنگرهويه به رهسمى روييه روى يهكتر بوونهوه، به پيى كتيبى (بارزانى ويزوتنهوهى كورد - مسعود بارزانى ل ۱۳۹) دهلى له ۳۱ى ته مووزى ۱۹۶۳ كه هيرش كرايه سهر ناوچهى بارزان و حكومت بهدرۆ گۆتى بارزان گهرا نييراهيم نهحمده هاوارى كرد له خوشيان، مهكتبهى سياسى پارتى نهو سهردهم له دژى نهو هيرشه نهوستان - پروانه ل ۱۴۷ى ههمان كتاب،

- له ۱۹۷۰ جەلالیەکان لە کۆنگرەییەکی خێرادا ناویان لەخۆنا (پارتی شۆرشگێری کوردستان) و چوونە ناو (پ.د.ك) بەهۆی ئەو لیبۆردنە.
- ئەو فەترەیی ۱۹۷۰-۱۹۷۴ نێداریەکی باش لە کوردستان دروست بوو لەچاو هەتس و کەوتی حکومەت و جەلالیەکان و ناشارامی و دزی و رینگری و گوشت و بێر بەیەکجار زۆر کەم بۆه، کورد یەکیارچە بۆه.
- لەو فەترەیی (پ.د.ك) بوو گەورەترین حزب لە رۆژھەلاتی ناوھراست، خاوەنی زیاتر لە سەد ھەزار ئەندام بوو، رۆژنامەیی (التآخي) بەعەرەبی و (برایەتی) بەکوردی لە بەغدا ھەردەھەچوو، بوێرانە بابەتی دەنووسی.
- لە کوردستان بوار بە حزبی شیوعی درابوو کاری سیاسی بەرپەسەمی بکات و دواي لە بەغداش.
- یەکەم خیانەتی حزبی بەعسی عەلمانی لەدژی مەلا مستەفا ئەو پیلانە خۆکوژیە بوو کە چەند پیاویکی بەدیمەن ئاینی و (ھەوالگری) بەرووی مەلا مستەفا تەقینەو، ئەو ھەفدە بەناوی (محسن الحکیم) مرجعی شیعەکان ھاتبوون کە پێزی تاییبەتی لای مەلا مستەفا ھەبوو، چونکە فتوای حرام کردنی جەنگی لەگەڵ کورد دابوو، دواي پیلان بوو لەدژی ھەموو لایەک.
- حکومەت زوو دەستی بە تەعریب کردن و جەمی سەلبی کردەو.
- لەنێوان پیلانەکانی ھەمیشەیی عێراق دژی شۆرش کورد توانی دووقۆلێانە (حزبی شیوعی) ھەلخەلەتێنن، لە ۱۹۷۳/۷/۱۷ لەدواي (میثاق العمل الوطني) بەرپەسەمی لاوازیان چاردا بێ پرسی (پ.د.ك) بەناوی (الجهة الوطنية القومية التقدمية).
- بەو شێوەیە حزبی شیوعی چاریکی تریش سەنگەری کەوتەو لای حکومەت، بە ھەنجەتی پارێزگاری کردن لە (سلطة الوطنية) گوايە نەوێک (نەزموونی شیلی) و (سلفادەر نەلیندی) و (تینقلابەکەیی بینووشی) لەعێراق دووبارە بێتەو، چەکیشان ھەرگرت لە حکومەت تەنھا لەناوچەکانی کوردستان نەک لە سەرانسەری عێراق.
- لەسالی ۱۹۷۴ حکومەت یەک لایەنانە لەگەڵ حزبی شیوعی و ھەندێ خۆفروشی کورد یاسایەکیان داڕشت بەناوی تۆتۆنۆمی و دوو دەسەلاتەکەیی (تەنفیزی) و (تەشریعی) کە وێنەیی نەبوو لە بێدەسەلاتی لەو جیھانە.
- (پ.د.ك) رەتی کردەو حکومەتیش دەستی بەشەر کردەو ئەو جارە ولاتانی

سۆشیاالیستی دۆستی گهلان و یه کیتی سۆفیعت و حزبی شیوعی عیراقیش به ناشکرا یارمه تی عیراقیان دا دژی نیمپریالیزمی کورد!

■ به شیک له سه رکرایه تی پارتی له وانه تعزیز عه قراوی، هاشم عه قراوی، نیسماعیل مه لا عه زیز له پیش مانگی نازاری ۱۹۷۴ گه رانه وه ناو حکومه ت، له نامه یه کی مام جلال له ۱۹۷۲/۶/۲۲ بۆ سه رکرایه تی کوردی ناردووه ده لی نوری شاوه یس وسالغ یوسفی و دارا توفیق و عزیز و هاشم نیسماعیل له لایهن حزبی به عسه وه به (جناحی ته قه دومی) ناو زه ده کرین ناگاتان لیان بیت!

■ دوای یه ک سال جهنگ و بهرگری سه دان هه زار له خه لگی رهش و پروتی نه و کوردستانه به پیلانیکی عملانیه تی ناوچه که و جیهان له په راویزی کۆنگره ی (نویسک) له جهزائر له ۱۹۷۵/۳/۶ (شا و صدام) به ناماده بوونی (هواری بومیدیا) و نه و (عبدالعزیز بوته فلیقه ی نیستا، نه و کاتی وه زیری ده ره وه بوو)، به ده ستخۆشی رۆژه لات و رۆژئاوا - به تاییه تی هیبری کیسنجه ری وه زیری ده ره وه ی نه مریکی رۆلی بالای بینی - دیسان له هه مان (لانه) به کوردیان وه داوه.

■ له به رامبه ر دارووخانی شۆرش کوردستان، عیراق ناوو خاکیکی زۆری کرده دیاری بۆ شای ئیران*

■ سه ره نجامی نه و شورشهش وه ک نه وانی تر تاسه قفی دیاریکراو گه شه ی کرد، نیتر تیغی فاکته ری نیقلیمی ملی شورشی بریه وه، که فاکته ریکه زیاتر دوزی کوردی نالوز کردیه، میله تانی ژیر دهسته له دووفاکته ری ناوه کی - داگیرکاری و دادگه ری نه بوونی یاسای دوه لی قهیرانی هه یه، به لام کورد له دوای دابهش بوونی له ۱۹۱۶ سی قهیرانی کوشنده ی ناوه کی و نیقلیمی و جهانی هه بووه تا به ریا بوونی شورشی نیسلامی له ئیران نه و فاکته ره کوشنده یه ی نیقلیمی زور سوک کرده وه

■ به و شیوه یه شۆرش نه یلول شکستی هینا و (پ.د.ک) جاری کۆتایی خۆشی هینا و هیه چ حیزبکی نیستمانی له گۆره پان نه ما، هه ندی له ناحه زانی شۆرش نه یلول به (ناشه تال) یان له قه له م دا چونکه هیشتا شۆرش خاوه نی ده یان هه زار پیتشمه رگه و پاره وپوول و هیزی لوجستی و مادی زۆر بوو، به پیی روونکرده وه که ی (لیژنه ی

* له ۱۹۷۳/۱۲/۱ له چاویتکه وتنی سه دام به وه فدی کوردی دیاره ناماژی به وه ها سه ودایه ک داوه، پروانه ل ۳۱۷ ی بازرانی و بزوتنه وه ی کورد

نامادهی پ دك - د محمود عوسمان (۶۰۰۰۰ پ م و ۱۵ ملیۆن فیشهك و ناوچهیه کی فراوانی نازادیش له بهر دهستی شۆرش بووه .

■ له كوردستانی عیراق ته نیا (حزبی شیوعی) و (چەند پارتیه کی کارتۆنی وهك : پارتی عزیز عقراوی و پارتی شۆرشگیژ - عبدالستار تاهیر، بزوتنه وهی پیشكه موتنخواز - مهلا عبدالله سمایل - مهلا ماتۆر -) مابوون كه لایهنگیری حكومهت بوون .

گۆره پانی راسته قینهی كوردستان بۆشاییه کی مهزنی لی دروست بوو، به تاییه تی كه ریبهرانی (پ. د. ك) نه یانتوانی ستراتیییه تی شۆرش بگۆرین بۆ جهنگی چریکی، گۆره پانیان چۆل كرد، بهو شیوه كۆتایش به سیسته می تاك حزبی و تاك رابه ری هات، كه بۆ قۆناغی رزگاری نمو سیسته مه چاكتر بوو نهك فره لایه نی و فره رابه ری و فره میلیشیایی .

لیره دا قۆناغی نوئی بزوتنه وهی رزگاری خوازی كوردستان دهست پێ ده كا و بناغه كانی حزیه كوردستانیه كانیش لیروه چه كه ره ده كا، نه و جاره هه ره له ژیركاریه گه ر بیری نه ته وه یی ئاودراو به ئایین نه ما، زیاتر به دینامیكی ئایدیۆلۆجی چه پی و عه لمانیانه هاتنه مه یدان، بۆیه لیروه پیۆیستمان به توژی نه وهی مه دره سه فیه كه كانه كه چه نده كاریه گه رن له سه ر شیوازی حزبایه تی و ره وتیان و هه لۆیست و ره فتاریان، هه تا چاره نووسیشیان، كه له ده رفه تیکی فراوانتر باسی ده كه یین، ئیتر نۆره ی به كیتی نیشتمانی و سه ر كرده تی كاتی ... دیت .

بەشى پىنچەم

قۇنغى نوپى حزبە كوردستانىەكان

چەند پىناسىك

نادىۋۆلۇتيا؛^۱ برىتتەلە كۆمەلەبىرو برواۋ باساۋى پىياز و مەدرەسەكان كە لە چۆنىەتى بەرنامەى ژيان (يان لايەنىك) دەكۆلنەۋەو

نىنتەماى برواى: بىروباۋەپرى ھەركەسىك بە ھەر مەردسەرەيەك، واتە راھىنان و شاھىدى دان لەناخوۋە بۆ پراستى ئەو مەدرەسەو بەدلسۆزىش كارى بۆ بىكەى،(بىروپروا = ۋەلا + زانىارى)

پىسا: دوو برواى بەدىل بۆ يەكتر كۆنابنەۋە لە يەك ناخدا، واتە ناشىت ماركسى بىت و لىبرالىش، يان سۆشپالىستى بىت و ئىسلامىش، نەك ھەر لەلەى ئاينى رەتكراۋەتەۋە((وما جعل الله لرجل من قلبين في جوفه))، لەلايەن مەدرەسەكانى ترىش ئاۋا بەدەق رەتكراۋەتەۋە.

حزبەكانى جىھانى سىيەم كە لەژىر بارودۆخىكى توندى دىكتاتورىانەى پرىتەكان دروست دەبوون، بەرنامەكانىان رادىكالىانەو سەر بە مەدرەسەيەكى فىكىرى دىبارى كراۋ بووينە، بۆيە سەرەپراى رادىكالىەتى كۆمەلەيەتى و ئايدۆلۇجى رادىكالى نىشتەمانىش و بگرە خۇيان لە قەرەى رادىكالىەتى نەتەۋايەتىش داۋە، ھەر بۆيەش نامانچ و تىكۆشان و بنەچە فىكىرەكانىان لەسەر دوو تەۋەرى سەرەكى يوۋە*، (كە لەپەيرەو پروگرامى گشت

^۱ نادىۋۆلۇتيا: لە دوو وشەى لاتىنى پىك ھاتوۋە، ئايدىا ماناى بىروباۋە، لۇگۇسى يۇنانى بەماناى زانست، يەكەم فەيلەسوف (دىستراتى فرىسى لە ۱۷۵۵ - ۱۸۶۳) لە كىتپى (elements of ideology) ئايدىۋۆلۇتياى بەكار ھىتا.

* واتە رىزگارى كوردستانىان ھاۋەشە، بەلام بە چ نامراز و چ جۆرە دەۋلەتتىكى كوردستانى دروست دەكەن، لەۋە لىك جىان، بەجورىك كە : چەپپەكان دەيانەۋى كوردستانىكى سەرەخۆ و حكومەتتىكى ماركسىانە دروست بىكەن، لىبرال دىموكراسىەكانىش كوردستانىكى سەرەخۆ و حكومەتتىكى لىبرالى،

حزبه كوردستانيه كان به هه رسی ته یاری ئیستاشه وه - نه ته وایه تی، چه پیه کان، نیسلامیه کان- وا دارشتراره) :

تهوهری یه کهم: رزگاری - نیشتمان، واته هه موویان بهرنامه و سنووری پکخست و نامانجیان رزگاری کوردستانه هه ر له (لامرکزی، ئۆتۆنۆمی، فدرالی، ولایات، کۆنفیدرالی...) تا سه ربه خۆیی که نه وهش دوا مه به سه ته که یه، له کوردستان به (رزگاری- نیشتمانی) ووتراوه کوردایه تی، نه و پهبازه نه ته وه ییه نیوه ی ئایدیۆلۆژیای حزبه کان دروست ده کات، که له دوا یی باسی ده که یین.

تهوهری دووهم رزگاری - کۆمه لایه تی ناو تراوه، نه گه ر تهوهری یه کهم په یوه ندی نیوان ناده میزاد و نیشتمان که ی بی ت، یان نیوان نه ته وه بی ت به ستونی، نه و تهوهری دووهم نه رکی ریکخستنی په یوه ندی ناده میزاد به ناده میزاده وه به ناسۆیی، بۆ نامانجه بنه رته یه مرۆفایه ته یه کان، وه ک دادگه ری و په وشت و یه کسان ی و مافی مرۆف و ئافره ت و هه ژاریه تی و... واته له یه کهم په یوه ندی تا ک به خا که له دووهم په یوه ندی تا ک به تا که.

به کورتی بهرنامه ی ژیا نی کۆمه لایه تی و ئابووری و سیاسی و حقو قی و چینه یه تی... که په یوه سه ته به مه دره سه ی سیاسی و فکری یه وه.

گرن گ ترین به شی ستراتیژه و تیۆری سیاسی هه ر حزینکه، نه و دوو تهوهره له دروشمی حزبه کان به دی ده کری، هه ر بۆ نمونه:

(پ.د.ک): ۱- ئۆتۆنۆمی (ئیستا فیدالی) بۆ کوردستان، ۲- دیموکراسی بۆ عیراق.
(ی.ن.ک): ۱- مافی چاره ی خۆنوسین بۆ کوردستان، ۲- نه ی کرینکارانی گه لانی زۆرلیتکاروانی جیهان یه کگرن.

(حزبی شیوعی عیراق): ۱- نیشتمانیک ی ئازاد و گه لیک ی به ختیار، ۲- نه ی کرینکارانی جیهان یه کگرن.

سه رنج بده به شی یه که می دروشمه کان رزگاری نیشتمانیه، به شی دووهم میان رزگاری کۆمه لایه ته یه، ناوه ناوه هه ندی لایه نی ده سته کورت له فکر و مه دره سه ی سیاسی وای بۆ ده چن گوایه جار ی پیویست به تهوهری دووهم نیه تا رزگار ده بین، به لام هه ر ریکخستنی خودی حزبه که له ده سه لات و مافی ده زگای سه روو به خواره وه، سه رکرده و بنکه، سزا و

به هه مان شیوه نیسلامیه کانیش کوردستانیک ی رزگارکراویان ده وی تیایدا حکومه تیک ی نیسلامی په پیره و بکه ن .

پاداشت،.. هه موو نهوانه پئويستی به دادگهري ههيه، جا نهو دادگهريه پئوانهيه كي لهومدرسانه (سؤشياءليستيه، نيسلاميه، ليراليه) پئويسته، ههلبهته نهو بزووتنهوه نيشتمانيهي بهرپاي دهكهن دژي داگيركه ر بزووتنهويه كي جهماوهريه پئويستی به ريكخستن و نيداره و كۆمهلايهتي ههيه، ريكخستني ژيانى خيزانى و گيروگرفت و چارهسهرهكانى پيشمهركه خۆبهخۆ و لهگهڵ جهماوهريش هه مووي پهيوهندي به(رزگاري- كۆمهلايهتي) ههيه، ههر ئيستتا نهو جياوازيه گهورهيهي ناستي ژيانى پيشمهركه ي ساده و ناميريك، فرمانبهريك و بهرپئوهبهريك، ههژارئك و بهرپرسيك.. هه مووي بهشيكه له نوقساني نهو دادگهريه كي (رزگاري- كۆمهلايهتي) لئى بهرپرسياره، نهوهيان تهوهريكه بهتايبهتي لهژير رهوتى ئيستاي (عهولهسه) پهيوهسته به هه موو مرؤثايهتي و نهزموونهكان بهخيترابي له كشهوهكان دهپهريتهوه، بويه تهوهري يه كهم به تاقى تهنهابي تهوهري دووه مانايهك ببهخشي ماناي شوفيني و خيله كي وبهدهويانه دهبهخشي

بۆزياتر پروانه ئەو خىشتەيەى جياوازى:

رزگارى - كۆمەلايەتى	رزگارى - نىشتىمانى
۱- پەيوەندى تاك بە تاكە.	۱- پەيوەندى تاك بە خاكە.
۲- بېروباوەر و نايدۆلۆژيا و مەدرەسە	۲- بېروباوەر و نايدۆلۆژيا نىبە بەلكو
و فەلسەفە و حزب و توئىزى پىتشرەويە.	هەست و نەست و هۆنراوہ و جەماوہريە.
۳- بە سروشتى پەيوەندى ناسۆييە.	۳- پەيوەنديەكى ستونىيە.
۴- رەھەنديكى جىھانىشە.	۴- دەقەريە وەك رەھەند.
۵- لىتى جيان.	۵- حزيبە كوردستانىيە كان لىتى
	هاويەشن.
۶- دوورودرئۆزە و گىشتىيە.	۶- قۆناغىكى وەختىيە و تايبەتە بە
	نەتەوەكانى ژئىردەست.

یه کیتی نیشتمانی کوردستان (ی.ن.ک)

دۆخی دروستبوونی

بۆ ئەوێ خۆنەران ناشنای بابەتە کە بن پێویستە سەرەتایەکی دروست بوون و میژوووە کە ی بزانن.

یه کەم - باری ناوخیی:

بارودۆخیکی ناوێکی و نیقلیمی و جیهانی زۆر ناسک و نەگونجاو بوو بۆ کورد، لە ناوێ خۆدا، تەنھا سێ مانگ بوو شورشێ ئەیلول زۆر بەبێ ئومیدی لە ۱۹۷۵ شکستی هێناو جاری کۆتایی هێنانی حزبایەتی و سیاسەت و کوردایەتیش بوو لەو دەمیدا، کە خاوەنی زیاتر لە ۶۰۰۰۰ پ.م و توانای جەنگی بەهێز و ناوچەییکی فراوانی کوردستانی رزگارکراوی هەبوو، بێ ئەوێ هیچ رێنماییەکی بەو خەلکە بدیت، بۆیە بەشێک لە رۆشنبیرانی چەپی کورد یاخود عەلمانیەتی کورد بە (ناش بەتال) ناوێ دیان کرد، بەو شێوە شاخ و گۆرەپان چۆل بوو، حکومەتی بەعس زۆر زāl بوون بەسەر کوردستان، ئەوێ ئیستا دەبینن لە لایەن بەرژووێ نەدی پەرستان بۆ حزبه دەسەلاتداره کوردیه کان دهیکهن - گەندەلجی و جاشەکان بە هەموو جۆرە کانیەو، ناوایشان بۆ بەعس دەکرد، چەند حزبیکی کوردی هەبوو لە بەرێ حکومەت بوو وەک:

۱- پ.دک. بانی جیابوو و بە سەرۆکایەتی عزیز عقراوی.

۲- پارتی شۆرشیگری کوردستان - بە سەرۆکایەتی عبدالستار تاهیر شەریف ئەو بالەێ کە لە گەل جەلالیەت نەگەراییەو نێو شۆرشی کورد لە لیبوردنی ۱۱/۳/۱۹۷۰ ی مەلا مستەفا بارزانی.

۳- بزوتنەوێ پێشکەوتنخوازانی کورد - هەر لە هەمان بāl جیابوو - بە سەرۆکایەتی عبدالله اسماعیل - بە مەلاماتۆر بەناویانگ بوو.

۴- حزبی شیوعی عێراقی.

هەمووی لە بەرەدابوون لە گەل حزبی بەعس.

- لهو کاتی تهنه تروسکایه کی جم و جوئی (نهوکاتی پیمان دهووتن کۆنه جه لالیه کان) هه بوو له گه ل شه خسی (جه لال تاله بانى) خوشی.

- کوردایه تی کهوته وه نیتو شیعر و گۆزانی و شانۆگه ری، زۆرایه تی نهو تووێه دهووتیکی گرنگیان بینى.

- کۆمه له رایه ک سه ری هه لدا نهو کاتی گوايه نهو شکسته ی شوړشى نهیلول له نهجمی کوردایه تیه کی کلاسیکی و خیله کی تاکره وی ئاینی بوو، نوقسان بوو له تیۆری زانستی و عملانی و مارکسی، به تاییه تی لهو سه رده می شکسته که ی کورد هاو ده م بوو له گه ل سه رکه و تنه کانی بزووتنه وه مارکسیه کان له (فیتنام، که مبه و دیا، لاوس، نهنگولا، مۆزمبیق،...).

- بهو شیوه یه ته یاری عملانی و مارکسی زۆر ته شه نه ی کرد له کوردستان، حزبی شیوعیش نهو شه پۆله ی پێ هه رس نه کرا له بهر عیراقیه ته که ی به پیچه وانه وه به یانی ده رکرد نهو جم و جوئی دروست بوونه وه ی شوړشى به ته قه لاکانی ئیمپریالیزم و ره جعی له دژی حکومه تی نیشتمانی به عسی له قه له م دا، ته نانه ت پروخانی شوړشى کورد به سه رۆکایه تی بارزانی له ۱۹۷۵ که شینی کوردان بوو نه وان له کۆنگره ی ۳ی ۱۹۷۶ ی (ح ش ع) به ده سه که و تیکى گه و ره ی وه سف کردو نهو شوړشه ی به (ره جعی) له قه له م دابوو وه ک له ده قی به یانه که ی واهاتوه: (..وفى مقدمة المنجزات الجبهة الوطنية الحکم الذاتى وقضية التمرد الرجعى الكوردی)، دروشم کۆنگره ی ۳ی (ح ش ع) بریتى بوو له : (ده ست له ناوده ست بۆ پیتشه وه به ره و دامه زاندى سۆشیالیزم له عیراق)^۱، دوايش که شوړشى نوئ هه لگیره سایه وه به به یانیک له سالی ۱۹۷۸ نهو شوړشه ی به کرێگرتیه ی ئیمپریالیزم وه سف کرد، ده قه که ی وا هاتوه: (..ئیمپریالیزم و وولاتانی ره جعی ناوچه که یارمه تی عه ناسری دژ به عیراقی پیتشه و توو نیشتمان په ره و ده ده ن..)، هه مو نهو هه لویسته سه لیبانه ی (ح ش ع) بووه پیتشه کیه کی به هیتز بۆگه شه ی کۆمه له ی مارکسی لینینی کوردستان و دروستبوونی (ی.ن.ک)یش.

^۱ تقریر السیاسی ۱- لمؤتمر الثالث للحزب الشيوعي العراقي ۱۹۷۶، ده ست له ناو ده ست مه به ستی له ناوده ستی حزبی به عس بوو که نهو کاتی پیتشه وه لهو (جبهه الوطنیه) بوون.

دووهم - باری ئه قليمی؛

- هدرسى وولاتى (عيراقى به عس، ئيرانى شاه، توركيى توراى) ريكهوتنى خنكىنهرىان له دژى كورد دارشتبوو.

- ههردوو حزبى به عسى دهسهلاتدار له سوريا و عيراق ناكۆك بوون، زه مينه يهك بۆ (يه كيتى) هاته بار، به پيى نهونامه يه د فوئاد مه عسوم (نهو كاتى نوينه رى پارتى بوو له قاهره) بۆ كاك مسعودى ناردوو له ۱۹۷۴/۱۰/۱۶ نهوا په يوه ندى مام جلال و سوريا بۆ نهو كاتى ده گه پرتتهوهو له نامه كى دا باس لهوه دهكا كه سوريه كان ئيه تمام به مام جلال دهدهن و بيجزيه كى ۴۰۴ وده مانچه كيان پيداوه^۱، به لام شوئنى بوونى (ى.ن.ك) كه له ناوچهى سۆران بوو له گه ل سوريا (تەك و لۆ) هاتبوو، سوديكي وای نهبوو بۆى، ئيتر باری ئيقلیمی زور سهخت بوو

سپهه - باری جيهانى؛

- جيهانى سهرمایه دارى و رۆژتاوا به پيى بنه ماى بهرزه وه ندى نهو لايه نه بوو هه ر لى به كورد وه ده ده درا (من جحر واحد..).

- وولاتانى سۆشاليست و يه كيتى سۆفيه ت په يان نامه ي (۲۰) ساله يان هه بوو له گه ل عيراق.

- وولاتانى جيهانى سپهه و جاميعه ي عه ره بى شوئينيانه پالپشتى عيراق بوون.
- ته نيا كۆمه له ولاتيكي وهك (چين- ماوتسى تۆنگ) و (كۆريا- كيم ئيل سۆنگ) و سوريا و يه مهنى خواروو وليبيا- معمر قه زافى) نهوانه تهريك بوون له گه ل په وتى دهولى، ريك خراوى (به ره ي ميللى به سه رۆكايه تى جۆرج حبه ش) لهو خانه بوو كه دۆستايه تى تايبه تى له گه ل خودى سكرتيرى يه كيتى هه بوو، نه وه ش كه مه يارمه تيه ريك بوو.

هه موو نهو بارودۆخه ناوه كى و ئيقلیمی و دهوليه بهو سه ختیه زه مينه يه كى سازدا بۆ دروستبوونى بزوتنه وه يه كى كوردايه تى به ناوه رۆك ماركسى هاوچه رخ جيا له ماركسيه تى شيوعيه ره سميه كان، به لام به گشتى نهو پرۆژه ي شوپش هه لگيرساندنه بهو بارودۆخه نه گونجاوه ي جيهانى و ئه قليمی و ناوه كى هه ورازتيكى سهخت و نيمچه (مه حال) بوو، بوئيره كى زۆرى دهويست نهو ته وقه بشكيتن، نه وه ش له بوئيرى جهلال تاله بانى هاته دى.

^۱ بروهانه : مسعود بارزانی - بارزانی و بزوتنه وه ي كورد ل ۴۶۷

(ی - ن - ک)

یه کهم ئەلقە لەو چوار کەسە پێک هات : (جلال تالەبانی، عادل مراد، عبدالرزاق فەیلی، د فوناد معسوم)، دواى ئەوانى تر لە دەرهوهو ناوهوه په‌یوه‌ندیان کرد، بلیمه‌تى و بویری ئەوانه‌و ده‌سته‌ی دامه‌زێنه‌رانى تری وه‌ك (نه‌وشیروان مسته‌فا، د. کمال خۆشناو، د. کمال فوناد، د. عمر شیخ موسی...) له‌گه‌ڵ بویری سه‌رکرده‌کانى ناوه‌خۆ که بریتى بوون له‌ (عه‌لى عه‌سکه‌رى، د. خالید، عمر ده‌بابه‌، سه‌ید کاکه‌...) نه‌و مه‌حاله‌یان شکاند، ئەوانه‌ زیاتر سه‌رکرده‌ی مه‌یدانى زۆر به‌توانا بوون، زۆربه‌شیان با‌لى (بزوتنه‌وه‌ی سۆشیا‌لیستی) بوون، ئەوانه‌ی شام زیاتر خه‌تى گشتى و کۆمه‌له‌ بوون، به‌و شیوه‌ (ینک) له‌ سێ با‌ل له‌ ١/حزیران/ ١٩٧٥ له‌ شام جار‌درا، به‌ سه‌رۆکایه‌تى (جه‌لال حسام‌الدین تالەبانی)

پێکهاتنى یه‌کیتى:

با‌له‌کانى ناو (ی.ن.ک) له‌سه‌ر داهێنانه‌ی زۆر عه‌بقه‌ریانه‌ی مارکسى بوو، به‌هوى بنه‌مای یاسای سێمه‌ی (ماده‌ی دیالیکتیک) دروست کرابوو، که بریتیه‌ له‌ (وحده‌ و صراع المتناقضات)^١ به‌جۆرێک که (وحده‌) که بریتى بێ له‌سه‌ر بنچینه‌ی نیشتمانى و رزگارى کوردستان و (صراع) ه‌که‌ش بریتى بێ له‌ (مملانه‌ی چینه‌کانى کوردستان) هه‌ر له‌ چوارچۆیه‌ی (ی ن ک)، ناوی (یه‌کیتى نیشتمانى کوردستان) له‌و فه‌لسه‌فه‌یه‌ هاتوه‌، ووردتر له‌ ئەزمونی چینی و فکری ماوتسى تۆنگ هه‌روه‌ك له‌ له‌ په‌يامه‌ وه‌لامیکى کۆمیته‌ی ناوه‌ندى حزبی شیوعى چینی بۆ کۆمیته‌ی ناوه‌ندى ح ش سۆقیه‌تى له‌ ١٩٦٣/٣/٣٠ هاتوه‌: (عندما یجری تشکیل الجبهة المتحدة مع البرجوازية ینبغى للحزب البرولیتارى أن یتبع سياسة الإتحاد و النضال فى آن واحد سياسة الإتحاد مع البرجوازية

^١ بۆ زانیارى سه‌رنج بده‌ (المادیه‌ الدیالیکتیکیه‌) نووسینی (جماعة من اساتذة سوفیت) به‌شى هه‌وته‌م.

طالما كانت تميل نحو التقدمية وسياسة النضال ضد ميولها الرجعية^١، فهو نهزمونه بهو شيوه لاسايى ولاتانتيك بوو لهسر شيوهى قوناغى كورد كه له (نهنگولا و مؤزه مبيق) پهيره و كرابوو هر بهه مان نيوى (يه كيتى نيشتمانى) و پينكهاتنيان له چند بالتيك.

ئهو دارشتنهى (ى ن ك) به مبهستىكى پولاينى وا بهرجهسته كرابوو كه:
١- بوارى هيچ رينكخراويكى تر له دهره وهى (ى ن ك) نه درى، مادام نوينهرى هه موو چينه كان جيبان كرابيتموه.

به شيويهك (ى ن ك) دارژرابوو كه له كوتاييدا (كۆمهله) لى سهر كه وتويى، تاراده يهكى زهق فيل له (خهتى گشتى و بزوتنه وهى سوشيا لىستى) كرابوو، نه وان به پيى نهو ياسايهى سهروو نوينه رايه تى ورده بۆر جوازي نيشتمانينان ده كرد، كۆمهله ش نوينه رى پرؤليتاريا، نيتر له ژير سايه و فهزاي ماركسيهت، ههلبهته نه وهى يه كه م به ره و كزى ده روا و نه وهى دووه ميهش به ره و گه شه كردن و ههروهك واش هاته وهو، جگه له فيلى فكري (كه ناو نرابوو تاكتيك) فيلى راسته و خووش له شيوهى (خط مانل)، د. كمال خوشناو كه نه نامى م. س. بوو له سه ر لىستى خه تى گشتى، كه چى له ژيره وه بو (كۆمهله) نيشى ده كرد، تا له دواييدا ئاشكرا بوو، لهو (نهينيه) مام جهلال سكرتيرى گشتى ناگادار بوو، لهو سه رده مى زياتر لايه نگرى كۆمهله بوو، تا دروست بوونى (شۆرشگيران) بهو شيويه پينكهاته كهى له سه ر ياساي بنه رته تى ديالىكتيك و ماركسيانه بوو، پيك هاته و باله كانيشى نه وانن :

١- كۆمهلهى ره نجه درانى كوردستان:

به ته قويمى خويان له ١٠/٦/١٩٧٠ دروست بووه له لايه ن شهاب شيخ نوورى، وه ستا نه نوهر، جعفر كۆيى.. هه رسيكيان له سي داره دران له ١٩٧٧ دواى نه وهى شاي نيران ته تسليم به عيراقى كردنه وه، به لام به پيى سه رچاوهى تر گوايه مام جهلال خوئى

^١ رسالة اللجنة المركزية للحزب الشيوعي الصيني ردا على رسالة اللجنة المركزية للحزب الشيوعي السوفياتي / دار النشر باللغات الأجنبية، بكين ص ١٩

دامه زرتنهره و سكرتيريش بووه^۱، تا له ساله كانى ۱۹۷۲ نامهى بۆ ناردوون تيايدا باسى نهوى كردووه كه كوردستان پيويستى به ريكراوويكى فراوانتر ههيه

- له سهرهتاي ۱۹۷۶ بووه باليكت له ناو يه كيتى به ناوى كۆمهلهي ماركسى لينينى كوردستان، زياتر (ماوى) بوو، ههريه كه له نهوشيروان مستهفا وشاسوار جهلال- نارام و حكمت محمد كريم- مهلا به ختيار به هيزترين كه سانيتك بوون تيايدا:

- له دواي كاره ساتى ههكارى زۆر گه شهى كرد به هۆي ناوه نديتى ريكخستنى، به لام ههريه كه له مفاوه زاتى ۱۹۸۳ و دوويه ره كي عيراقچى كوردستانچى و شكستى ماركسيه تى جيهان بوونه هۆي كزيوونى تا له يه كه م كۆنگره ي به كيتى له ۱۹۹۲ ي ههولير به يه كجارى كۆتايى هات.

۲- بالى خه تى گشتى:

ئهو باله بيدعه يه كه بوو له ماركسيه ت، چونكه بنچينه ي چينايه تى و ياسايى دياليكتيكي نه بوو، به لام توانرا لهو باله كۆمه له خه لكيتكى بيروباوه ر جيا و ئينتماي جيا له ناغه ي نيشتمان پهروه ر و ناينى و ناماركسى جيان بيته وه، بهو شيويه يه كيتى بووه ئه و (تهيره) جوانه (وهك سكرتيرى يه كيتى وه سفى ده كرد) به دوو باله كه ي ده فپرى و له شه گه و ره كه ش خه تى گشتيه، قاوغه كي شموليانه ي وا دارپژرابوو بيانۆو بوارى هيج حزب و ته يارىكي ترى فكري و سياسى نه ميئى له ده ره وه ي ئه و قاوغه .

۳- بالى بزوتنه وه ي سۆشيا ليستى كوردستان:

- به ته قويمى خۆيان هه ر له دواي ناشبه تال له سهره تاي مانگى ۱۹۷۵/۴ يه كه م كۆيوونه وه ي له ورمى به ناماده بوونى (عه لى عه سكه رى، د. خاليد، على هه ژار، كاردۆ گه لالى، جه مال ناغه، رسول مامه ند، جمال خۆشناو..) گرئدراوه، به لام يادى دامه زراندى ده گيترنه وه بۆ سهره تاي مانگى ۱۹۷۶/۸.

- عومهر ده بابه له هه مان سال سهردانى شامى كرد و له گه ل جهلال تاله بانى نه خشه ي شۆرشيان دارشته وه.

^۱ بروانه: چهند لاپهريهك له ميژووي يه كيتى نيشتمانى كوردستان - ۶۵

- له سەرەتا ناویان نا (بزووتنەوێ سۆشیالیستی دیموکراستی کوردستان)، بەلام لەسەر پێشنیاری جەلال تالەبانی (دیموکراتیکە) لادرا، چونکە (سۆشیال دیموکرات) سومەعی خراب بوو لە دنیای مارکسیدا.^۱

- جەمال خۆشناو لە پلەمی سکریتیز بوو بەلام کەسی یەکەم نەبوو، تالە سالی ۱۹۷۷ لە خۆشناوەتی گیرا، دواي دەرچوونی لە زیندان لەناو کۆیە تیرۆرکرا.

- زۆریە عەسکەرەکانی ناو (یەکییتی) لەوان پێکھاتبوو، لە سەرەتادا (عەلی عەسکەری و د.خالید) بەھێزترین تەوەر بوون تا لە کارەساتەکەیی هەکاری ۱۹۷۸ هەردووک شەھیدکران، ئنجا پێ بۆ کۆمەڵە خۆش بوو، ئەگینا هەلگیرسان و گلپەیی شۆرش بەوانە نەبھام درا.

- دواي ئەو کارەساتە رەسول مامەند بوو سکریتیز و تا لە سالی ۱۹۷۹ نسنشقاقيان کرد و (حیسک)یان دروست کرد.

نایدۆلۆژیای یەکییتی؛

لەو سەردەم مارکسیەت زۆر باوی هەبوو و لەھەمان کاتیش فرەتەیار و فرەرتیازی مارکسی هەبوو، لەوانە: ترۆتسکی، ماوی، نیسلاخی، شۆرشگێری، باکۆنی، ستالینی، مارکسی بێ لینینی،...ھتد، لە (دوا فرەھەنگی یەکییتی سۆفیەتی ئەوسا) زیاتر لە (۱۰۰) جۆرە مارکسیەتی تۆمارکردبوو، بەلام وەك (نەرزى واقیع) ماوی چینی و بریجنیشی سۆفیەتی هەبوو، (ی ن ك) بە (کۆمەڵە)شەو لە سەرەتادا بە (ماویەت) کاریگەر بوو، بۆیەش پێکھاتن و دارشتنی (ی ن ك) زیاتر مۆرکی ماویەتی پێو دیاربوو، کە لە مەرجەکانی سەرکەوتنی شۆرشی (لەسەر پارەوی ماوتسی تۆنگ) بۆ سازدرابوو:

۱- پێشپەرەییکی مارکسی (کۆمەڵە).

۲- بەرەپەکی فراوانی چینیەکان (یەکییتی)

۳- سوپایەکی توندوتۆڵ (ھێزی پێشمەرگە).

دروشمیش ھەر ماویانە بوو (ئەمی کرێکاران و گەلانی چەوساوەی جیھان یەکگرن).

وەك لە یەکەم مانفیستی (ی ن ك) ھاتبوو ئەوادوژمنەکانی بریتی بوون لە:

^۱ بۆ ئەو مەبەستە پروانە کتیبی (شۆرشی کوردستان و گۆرانکاریەکانی سەردەم) - حکمت محمد کریم (مەلا بەختیار).

۱- ئەمىرىكا و ئىمپىريالىزم و زايۋنى.

۲- رەجىيەتى غەربىي و بەكرىگىراوانى ئىمپىريالىزم و بورجوازيەت.

۳- رەجىيەتى كوردى و بەكرىگىراوانى ئىمپىريالىزمى ئەمىرىكى و زايۋنى و چىنەكانى دەربەگ و بورجوازي و نۆينەرانيان لە (سەرخان) حزىي سىياسىدا كە لەو كاتى خۆي (سەركردايەتى پ دك. دەنواند بەپىي پۆلىنى چىنايەتى ئەوسا).

دۆستەكانىشى برىتى بوون لە:

۱- سەربازگەي سۆشئىيالىستى و گەلانى چەوساوەو چىنى كرىكارانى (پرۆلىتارى)

جىهان.

۲- بەرەي پىشكەوتنخوازي غەرب.

۳- چىنى پرۆلىتارىا و زەھمەتكىشانى كوردستان.

ھەرەھا پەپرەوي تىۋرى سىياسى شۆرپىگىرپى (توندوتىۋى) دەكرا بۆ ھىنانەدى ئەو نامانچ و دروشمانە، دۆي چەمكى وەك ئىدىكراسى، پەرلەمانى، فرەيسى، مافى مەرۋ، ھەلبۇاردن، چاكسازىيە كۆمەلەيەتى و ئابوورىيەكان، غەقىدەي مىسالى(ئىنى)، ئەخلاىتى كلاسىكى، كۆمەلگەي مەدەنى، كەرتى تايبەت، بورجوازي و بازارپى ئازاد و لىبرالى و تەغرىب بوون.

لە ماركسىيەتىش لە خەتە ھەرە توندەكەي شۆرپىگىرپى بوون لە ماۋىدا، بەلام دواي ئەوي لە ھەندى بەرەدا لايەنگرانى ماۋى شكىستىان ھىنا، لەوانە لە ناكۆكى نىوان قىتنام (بەسەرۋكايەتى ھۆشى مېنە - سەر بە سۆقىيەت بوو) لە گەل كەمبۇدىا (بەسەرۋكايەتى پۆل پۆت - لايەنگرى ماۋى چىنى بوو)، قىتنام زال بوو بەسەر كەمبۇدىاۋ پۆل پۆت دەسەلاتى دۇراند و (ھنگ سامرىن) لەسالى ۱۹۷۷ دەسەلاتى گرتە دەست، كە لايەنگرى سۆقىيەتى بوو، ماركسىيەكانى نىو (ى ن ك) ىش زۆر بە ئەزمونەكانى (پۆل پۆت) كارىگەر بوون، بۆيە بەرەبەرە روويان گۆرپى بەرەو سۆقىيەتى. ھەتا ناۋى (كۆمەلە)ش لە (كۆمەلەي ماركسى لىنىنى) گۆرپا بۆ (كۆمەلەي رەئجەرانى كوردستان).

لە ئەنجامى رەوتى گەشەي ناكۆكى و پىشپىكىتى بالەكان دەبوو ھۆي گەشەسەندنى يەكىتىش، واش داپشترابوو كە لە كۆتايىدا حزىتكسى پىشپىرەوي ماركسىيانەي لى دەرىچووبوايە و يەكىتى كۆتايى بەھاتبايە بەلام وەك باۋە ئەزمونەكە لە دەبىل كۆزايەو،

بۆيە عەقىدەى گۆزىا بۆ سۆشمال ديموكراسى، لەوئىش جارىكى تر بۆ جۆره سۆشمالىستىهكى تر، هەر وهك له كۆنگرهى دووه مى (ى.ن.ك) هاتووه.

رێكخستنى:

رێكخستنى وهك هه موو حزيه كانى ترى كوردستان و جيهانى سىيهم (هه ره ميه، دسپلىنى شوپشگىپيه، ده مارگىرى فكري سياسى) به شىيوهى (سكرتير - م.س - سهر كرده تى - له سه ره تالوق بوو تاسالى ۱۹۸۲ ئنجا بووه مه لبه ند - كۆمىته - كه رت پۆل - شانه - ئەندام) دارپژرابوو.

ده زگا كانى خواریو گوپراهه لى سه روون، سىسته مى سكرتارىه ته، مه كته بى سياسى زياتر مه كته به ته نفىزى بوو و سه ر كرده تى زياتر مه كته بى ته شرىعى بوو، بى لىك جيا كرده وهى ته واو.

ئه ندام له هه ر با لىك ئەندام بوو له يه كىتىش، پىچه وانه كهى مه رج نه بوو. به نىداره و موئه سه ساتى بوو، لايه نى عه سه كه رىش سه ر به رىكخستن بوو. رىكخستنه كانى ناوشارىان تاك و به كۆمه لىش بوو.

ره وتى (سىره):

+ له دواى سالىك له دروستبوونى ده ست به جم و جو لى پىشمه رگايه تى كرا، سه ر كرده كان خو يان هاتنه مه يدان و (سه يد كا كه و سه عدى گچكه و عه مه دى حاجى مه هود...) يش هاتنه ناو يه كىتى و زياتر ته كانى دا.

+ زۆر به خىراى گه شهى كرد و هه ر به خىرايش روويه رووى كىشهى كۆنى (جه لالى و مه لايى) بوونه وه له گه ل (قىادهى موه قه تهى پارتنى)، له لايه كى ترىش خه لكىكى زۆر هه ر گومانى كۆنى ما بوو، و ايان ده زانى رووبارى يه كىتى پر له تا فگه و به نداو و وه رچه رخانه و جىى متمانه نيه.

^۱ له دواى چالاكىه سه ركه وتووه كانى (ى.ن.ك) له كوردستان، پارتنى ديموكراسى كوردستان به ناوى (سه ر كرده تى كاتى - قىاده موقتة) خو ي رىكخسته وه و مه فره زه يان له كوردستان دروست بوو.

+ به خێرای دوو چاری شه‌پری براکوزی بوو، له‌هاوینی ۱۹۷۶ ده‌سته‌کی ئه‌براهیم عه‌زو شه‌هیدکران و یه‌کیتی وای له‌قه‌لم دا که ئه‌وه ئاشبه‌تالیه‌کی تر بوو به‌شورش کرا له‌لایه‌ن پارته‌ی

+ ئه‌و ناکوکیانه‌ پالی به‌یه‌کیتی نا ده‌ست به‌سه‌ودا و سه‌ودا‌کاری له‌گه‌ل ئیران و عێراق بکا و یه‌که‌م که‌نالی دانوستان له‌گه‌ل عێراق له‌سالی ۱۹۷۷ کراوه‌ و عه‌لی عسکری سه‌ردانی به‌غدا‌ی کردوو متمانه‌ به‌یه‌که‌تر زور لاواز بوو .

+ له‌هه‌مووی تر سناکه‌تر شه‌په‌که‌ی هه‌کاری بوو له‌مانگی ۱۹۷۸/۶ که‌ به‌سه‌ی ره‌ته‌ل نزیکه‌ی (۱۷۰۰) پێشمه‌رگه‌یان کوکرده‌وه و چوونه‌ سه‌ر (ق.م.پارته‌ی)، گوايه‌ به‌و پێ‌کردنه‌وه‌ و هاتنی چه‌ک و سیلاح له‌سوریا، زۆریه‌ی سه‌رکرده‌کانی مه‌یدانی وه‌ک: (عه‌لی عه‌سکه‌ری، د.خالید، حسێن بابه‌شێخ، سید کاکه‌، محمد حاجی عمود، تالیب ره‌سته‌م..). وێران بوون، له‌دوایدا (سید کاکه‌ و محمد حاجی مه‌حمود) هه‌لاتن و (تالیب ره‌سته‌م) پێش ته‌سلیم به‌وه‌ و له‌سه‌لیمانی ته‌یروهر کرا.

+ یه‌کیتی تیکشکا و نائارامی که‌وته‌ نیوی، بزوتنه‌وه‌ی سوشیالیستی به‌ره‌و سه‌ره‌خویی و پێچران بوون، له‌دوایدا ته‌نیا مام جلال و (۷۰) (پ.م) مابوونه‌وه‌ له‌بناری قه‌ندیل، به‌لام کۆلیان نه‌دا و به‌ره‌به‌ره‌ پێشمه‌رگه‌ و ده‌زگا‌کانی دروست کرده‌وه‌.

+ له‌سالی ۱۹۷۸ شوهرشی ئیسلامی ئێرانی ده‌ستی پێکرد و له‌سالی ۱۹۷۹ سه‌رکه‌وت و ئیدی باری یه‌کیتی و کورد له‌و ناسۆیه‌ ته‌نگه‌ رزگاری بوو به‌یه‌که‌جاری و هه‌تا ئه‌و چه‌رکه‌یه‌ی وا کورد بووه‌ ته‌ سه‌ره‌ک کۆماری عێراق هه‌ر کاریگه‌ری ئه‌و شوهرشی پێوه‌ ماوه‌.

+ له‌هه‌مان ساڵ عێراق له‌ حزبی شیوعی داو دیسان به‌ کوردستان خۆیان گرتوه‌وه‌، هه‌رچه‌نده‌ ئه‌و شوهرشه‌ نوییه‌و (یه‌کیتی) لای حزبی شیوعی به‌جم و جوێی (ره‌جعیه‌ت) له‌قه‌لمه‌ درابوو.

+ له‌ ۲۱- ۳- ۱۹۷۹ له‌سه‌ر کۆمه‌ڵێک هۆکاری فکری و ئیداری و ده‌روونی و (بزوتنه‌وه‌) له‌ (یه‌کیتی) به‌ته‌واوی جیا‌به‌وه‌، نیوه‌ی (پ.م)‌کانی له‌گه‌ل خۆی برد که‌ نزیکه‌ ۸۰۰ پێشمه‌رگه‌ ده‌بوو، دوا‌ی له‌گه‌ل لیژنه‌ی ئاماده‌ی (پ- د- ک) به‌ سه‌روکایه‌تی د عمود) یه‌کیان گرت و سه‌رکرده‌یه‌تی یه‌کی نوییان له‌ (دۆله‌توو) دانا به‌ناوی (حزبی ت. یه‌که‌گرتوو کوردستان- حسیک).

+ یه کیتی به خیرایی له جیی بزووتنه وهی کۆن سه رکردایه تیه کی بۆ دروستکردن پیکهاتبوو له (عومهر ده بابه - جمال ناغا - عهلی حویز، سوار ناغه..)، کۆمه لهش به جیا و به خیرایی گه شهی ریکخستنوو نینجا پيشمه رگایه تیشی کرد.

+ له سالی ۱۹۸۰ له دواي هه لگيرسانی جهنگی عیراق و ئیران له کوردستان دوو به ره دژ به یه ک دروست بوو: ۱- به ره ی نیشتمانی نه ته وهی دیموکراسی (جوقد) که له ۱۱/۲/ ۱۹۸۰ له دیمه شق دروست بوو، پیک هاتبوو له نیه کیتی - شیوعی - به عسی سه ره به سوریا، یه کیتی لئی بنچینه بوو ۲- به ره ی نیشتمانی دیموکراسی (جود) له ۱/۲۸/ ۱۹۸۱ جاردرای پیک هاتبوو له: حسک - شیوعی - پ.د.ک لئی بنچینه بوون، نه وهی جیی سه رنج بوو (حزبی شیوعی) له ناو هه ردوو به ره دا بوو!.

+ نینجا جهنگی ناوخویی کورد به زهق تر و رۆژانه دهستی پیکرد له گه ل ته مه نی جهنگی عیراق - ئیران، یه کیتی دیسان به قوناغیکی سه خت تی په ری کاتی نه وشیره وان مسته فا له لایه ن حسیک ده ست گیر کراو مام جلالیش دوور له کوردستان بوو، دواي له لایه ن کاوه شیخ له تیف ونیمچه نیوژییه کی حشع نازاد کرا*

+ له سالی ۱۹۸۱ یه که م شه ری سه رتاسه ری براکوژی دهستی پیکرد له سه ر کوشتنی (جه مال عه لی باپیر - یه کیتی) و (شیرکو شیخ عه لی - سۆشیالیست)، به لام هیزه کانی پارتنی درهنگ به هانای سۆشیالیست هات و له نه فجامدا شکستیان هیناو ده وری (یه کیتی) به راستی دهستی پیکرد، به لام له گه ل هه مووحزه کوردستانییه کان له شه ر دابوو

+ له یادی ۲۴ - ۴ - ۱۹۷۴ ی قه لادزه بووه خۆپیشاندا نیکی سه رانه ری کوردستان به رابه رایه تی یه کیتی و زیاتر جه ماوه ری تر بوو حزه کانی تریش به ره و کزی بوون.

+ له سالی ۱۹۸۲ به هانای (حزبی دیموکراسی کوردستانی ئیران) هات له به رامبه ر هیزه کانی پاسداران و پارتنی دا به ناوی هیزی پشتیوان.

+ له جه رنی هه مان سال بریاردرا له (له شکری نیسلامی) بدریت و هه موویان چه ک کرد و ده رکرد هه رچه نده خۆی هینا بوویه کوردستان.

* کاوه ی شیخ له تیف له ۱۹۸۱ ده ست به سه ر بوو له باره گای ئیمه له نیوزهنگ، نه و نه یینیانه ی ده ست گیرکردنی نه وشیره وان و نازاد کردنی بو باس کردم

لهدوای نهو پرۆسانه پهیکه‌ری نیداری و عه‌سکه‌ری و رینک‌خستنی گۆږی، چوار مه‌ل‌به‌ندی دروست کرد له جیاتی لقه‌کان، و هه‌ر‌مه‌کان بوونه تیپ و یه‌کیته شۆږشگێڤرانی‌ش دروست بوو له یه‌ک‌گرتنی خه‌تی گشتی و بزووتنه‌وه.

مه‌ل‌به‌نده‌کان: م(۱): حاجی مامه‌ند - مه‌لا به‌ختیار به‌رپرسی بوو (کومه‌له)، م(۲) گه‌رمیان: جبار فرمان (کومه‌له)، م(۳) وه‌رتی: سید مجید (شورشگێران)، م(۴) بالیسان: د. کمال خۆشناو (کومه‌له)، دوای ۱۹۸۹م(۳) و م(۴) بووه یه‌ک مه‌ل‌به‌ند به‌ سه‌رکرده‌یه‌تی کۆسره‌ت په‌سول، که تازه ناشکرا کرابوو له کۆنفرانسی کۆمه‌له.

+ له‌سالی ۱۹۸۲ له‌ چهند شوینیک شه‌ری له‌گه‌ڵ سوپای نێران کرد و نه‌و کاتی سیاسه‌تی یه‌کیته‌ی وابوو گوایه‌ نێران داگیرکهری عێراقه یه‌کیته‌ش به‌رگری ده‌کا له‌ خاکی عێراق، هه‌ماهه‌نگیک په‌یدابوو له‌گه‌ڵ میری عێراق، دوای به‌هۆی حزبی دیموکرات و (شیخ عزالدینی حسینی) مفاوه‌زاتی یه‌ک سالی کرا به‌ته‌نها له‌گه‌ڵ (ی.ن.ک).

+ له‌ مانگی ۵ / ۱۹۸۲ له‌ سه‌رکرده‌یه‌تی (حزبی شیوعی - حسک - پاسۆک) درا له‌ قرقاوا پشت ناشان گه‌وره‌ترین زیان به‌ حزبی شیوعی که‌وت، دیسان (پ.د.ک) تاخیر بوو له‌ ته‌وقیته‌که و نه‌یتوانی به‌هانایانه‌وه بیته‌.

+ له‌و مفاوه‌زاته کورد و خودی یه‌کیته‌ش زه‌ره ریان بوو، ته‌نانه‌ت له‌ وه‌لامی پرسیاریکی کادریک له‌ کۆبوونه‌وه‌ی (مه‌رگه سالی ۱۹۸۴) ناخۆ نه‌و مفاوه‌زاته قازانجی سیاسی چیه؟ له‌ وه‌لامدا نه‌وشیروان مسته‌فا ووتی: قازانجمانه، نه‌وه‌تا ۵۰۰ ده‌مانچه و ئۆفسیته‌کمان وه‌رگرتوه!! له‌ به‌رامبه‌ردا حکومه‌ت قازانجیکی زۆری عه‌سکه‌ری و سیاسی و جه‌ماوه‌ری کرد، وه‌ک:

۱- سوپای له‌ کوردستانی برده‌وه خواروو خۆی له‌ به‌رامبه‌ر نێران پێ‌گرتوه‌وه.

۲- سۆز و هه‌ل‌چوونی خه‌لکی کوردستانی پێ‌کپ‌بۆوه.

۳- وه‌ختیکی زیترین له‌ده‌ست چوو زیاتر بێ‌متمانیه‌ی و ناکۆکی له‌ کوردستان دروست

بوو.

۴- حکومه‌ت له‌ کوردستانیش فه‌وجیکی زۆر و (جیش الشعبی) و (به‌عسیاتیه‌که‌ی)

دروست کرده‌وه و چه‌ندین سه‌رکرده‌ی دلتسۆزی وه‌ک (مامه‌ریشه‌ی لی‌ تیرۆر کردن، نیتر سه‌ره‌نجامی نه‌و هه‌له‌یه زوره له‌ خاله لاوازه‌کان باسی ده‌که‌ین

دوای بهرەیی کوردستانی:

سەرئەگەر ئەو کەوتنی یەکیتمی لەو ستراژییەیی رۆو لە حکومەتی عێراق لەلایەک، لەلایەکی تر ماندوو بوونی حزبی شیوعی و حەسک بە بیرۆکراسیەتی ئەوسای پارێتی (وەک خۆیان وتیان) سەرەرای تووندی حکومەتی عێراق. هەموو ئەوانە وای کرد لە ۱۹۸۶/۱۱/۷ مام جلال و نیدریس بارزانی لەسەر دەستی کۆماری ئیسلامی ئێرانی پێک بێنەوه، تا بەرەیهکی (۸) لایی لە ۱۹۸۸/۵/۷ پێکبێت، بەلام بەپێچەوانەی دروشمەکی (تا بەسەر شۆری یەکیان نەخستین با بە سەر بەرزی یەگەرین) بەلکو لە ئەنجامی شکستی هەموو لایەک هاتە دی و لە راستیدا، زیاتر بە تەقەلای ئێرانی ئەو بەرەیه دروست بوو، تیایدا (ی.ن.ک) بنچینە و پێشپەرە بوو، چونکە:

- ۱- بە حوکمی بوونی لە مەیدان.
- ۲- نامادە و جورئەت و مۆتەسەساتی یەکی.
- ۳- چالاکیی عەسکەری پێشپەرە.
- ۴- داھێنانی سیاسی و ئیداریانە.
- ۵- چاوشکانی لایەنەکانی تر..

بوو سەرکردەیی ئەو بەرەیه بێ هیچ بێریاریکی رەسمی یان بەلای کەمەوه بوو لایەنی دەست پێشخەر لە هەموو رۆویە کەوه، هەر بە نمونە:

- + یەکیتمی (پاسداری) هێنا کوردستان، هەموو لایەنەکانی تر هێنایان (بێجگە لە حزبی شیوعی و بزوتنەوهی ئیسلامی).
- + لەدوای بەکارهێنانی چەکی کیمیایی* جگە لە مەلەبەندی سیی هەولیر بە

* ئەو چەکانە لەدوای ۱۹۸۶ بەکار هاتن کاتی لەبەرەکانی جەنگی بەسەر عێراق بەکاری هێنا لە دژی ئێران و سەرکەوتوو بوو بێ ئەوهی نەتەوه یەگەر توووەکان سزای بەدا، لە کوردستانیش دەستی کرد بە بەکارهێنانی بەتایبەتی لەشاری هەلەبجە و دوای لە هەموو کوردستان بەکاری هێنا میژووی بەکارهێنانی کیمیایی دەگەر پێتەوه بۆ ۲۰۰۰ پ ز یەکەم جار لە جەنگەکانی هندی هەلی ژارای و بەکارهات دەبوو هۆی تەمبەلی و خەوالۆیی سەربازەکان، بەوشیوەیە ناوہ ناوہ بەکارهاتوو، مەنزەنقیش لەسەردەمی خۆی بەچەکی کۆکوژ پۆلین کراو، لە هەردوو جەنگی جیھانی دیسان بە فراوانی بەکار هات، سەرچەم لە جەنگی یەکەم بەگازی ژارای ۱.۸۰۰.۰۰۰ کەس کوژران، دووبارە ئەمریکا لە جەنگەکانی فیتنام بەکاری هێناو، هەرچەندە لە کۆنگرەیی لاهای ۱۹۰۷ و دوای لە ۱۸۹۹ کرا دیکۆمینتی (کۆمەلەیی نەتەوهکان) لە ۱۹۲۵ لە رێکەوتنامەیی جنیف قەدەغیان کرد، دووبارە نەتەوه یەگەر توووەکان لە ۱۹۶۲ بەبێریاری یاسایی قەدەغیان کرد، لە دوای ئەمریکا

سەرکردایەتی (کۆسرت رەسول) مەلبەندەکانی تر لە کوردستان نەحەوانەوه و بەرەو ئێران لاریبۆنەوه

- لەدوای وەستانی جەنگی عێراق - ئێران بە تەواوی کەوتنە دیوی ئێران، و دارمانەکەمی مارکسیەتیش لەسالی ۱۹۹۰ دەستی پێکرد، ئی دی زۆرینەمی کادیسانی یەکییتی رابوون بەرەو هەندەران، چالاکمی هەموو حزبەکان زۆر سست بوو، لەناوی یەکییتی زیاتر (سکرتیز) و (کۆسرت) ئیشیان دەکرد بەگەرمی.

یەکییتی لەدوای راپەرین:

- ۲ی ئاب ۱۹۹۰ بوو وەرچەر خانیکی نوی لەناوچەکەو بەتایبەتی لەدوای شکستی عێراق لە کویت، زەمینەمی راپەرین سەری هەلدا، لە خواروو کلپەمی راپەرین گەشتبەوی نزیك بەغدا، لێرەش (ی ن ک) وەك هێزێکی بنچینە و پیتشەرەو جاری راپەرینی داو سەرکەوتوو بوو، بەلام بی سەرۆبەری پتوہ دیاریبوو.
- تالان وگەندەلی بەزەقی سەری هەلدا، بەرەبەرە دیەنی پیش مەرگە ناشرین بوو، لای جەماوەریش ئەو دیەنە نوییەمی بەرپرسان زور ناگاو بوو
- راپەرینی خواروو شکستی هینا نیتر شکست رومی لە کوردستانیش کردو کۆپەوہکەمی لی هاتە دی و لە ژێر فشاری دەولی دانوستان کرا بە تاییبەتی لە دوای ئەو بەرگریە هاوبەشەمی لە کۆپۆی کرا، دوو خولی گفتوگۆ کرا لە: ۲۰ - ۱۹۹۱/۴/۲۸ لەدوہ میشالەمانگی ۱۹۹۱/۶و
- حکوومەتی عیراقی بەکۆمەلێک بریاری UN کوت و بەند کرا سەرجمە گەشتە ۴۰ بریار.
- لەو ماوہیە شارەکان لە دەست حکوومەت بوو، بەلام بە هاتنی مام جلال بوناو هەولیر و ووتارە بەناویانگ و بویترەکەمی لە (ساحەمی ملعب) رەوتی رووداوہکانی گۆری و بووہ هۆی دەرکردنەوی حکوومەت لەشارەکان بەئەندازەمی راپەرینەکە کاریگەری هەبوو
- یەکییتی ئەرکیکی قورسی کەوتە ئەستۆ لە هەلچوونی جەماوەر و نەبوونی بەرنامەمی

سەردەمی نوی یەکەم جار عیراق بە کاری هیناوە، بەلام بۆ یەکەم جارە لە هەموو میژوو دەسەلاتیک وەك عیراق لەدژی میللەتەکەمی خۆی بە کاری بەیتن

نیداری پيشه‌وخت و نوڤستانی کادیر.. هتا خودی یه کیتیش بهرزه‌فت نهده‌بوو، به‌لام دیسان کلیلی چاره‌سهریه‌کانی له بوونی (ریکخستن) دۆزیه‌وو ده‌سپیشخه‌ری بویرانه‌ی کرد و خۆی کرده‌خواه‌نی ئهو راپه‌رینه.

■ یه‌که‌م کۆنگره‌ی یه‌کیتی له هه‌ولیر سالی ۱۹۹۲ گری‌درا، گرن‌گترین هه‌نگاوه‌کانی:

۱- هه‌ردوو بالی کۆمه‌له و شۆرش‌گێڕانی هه‌لوه‌شاندوه له‌ناو یه‌کیتی.

۲- ئایدیولوژی گوری وشۆسیال دیموکراسی هینا جیی مارکسیه‌ت.

۳- له‌به‌ر سه‌روه‌ری یه‌کیتی ناوه‌که‌یان هیشته‌وه.

■ وادیار بوو له‌و فه‌تره‌یه‌ی غیابی ئایدیولوژی وشکستی کورد به‌رپرسیکی زوری

یه‌کیتی په‌یوه‌ندی به‌ حکومه‌تی به‌عسس کردبوو، جگه له‌وپیلانه‌ی له‌ دژی

نه‌وشیره‌وان ئاشکرا کرا له‌قاسمه ره‌ش له‌و کونگره‌یه‌ش لیستیکی دوورو دریزه‌لایه‌ن

ریکخستنه‌وه‌نامه‌ده‌کراوخویندراپه‌وه‌به‌لام له‌(۱۲۰)ه‌مینه‌وه له‌لایه‌ن سکرته‌ره‌وه

راگیرو نه‌خویندراپه‌وه

■ له‌دوای هه‌ندئ کیشه‌ی نیدراری و ناهاوسه‌نگی (به‌ره‌ی کوردستانی) ریککه‌وتن

له‌ ۱۹/۵/۱۹۹۲ هه‌لبژاردن نه‌نجام بدریت و یه‌کیتی وای راده‌بینی که به‌رپژوه‌ی

۷۰٪ ده‌نگه‌کان به‌ده‌ست به‌یتن، له‌گه‌ل حزبی (زه‌حمه‌تکیشان) به‌لیستیکی

هاویه‌ش، که‌چی ۴۳.۸٪ ده‌نگ به‌ده‌ست هینا سه‌ره‌رای هه‌ندئ ته‌زویر (۱۴۰۴۶)

ده‌نگی له‌ پارتی که‌متر هینا که به‌هه‌له‌دا چووو له:

۱- وای زانی نه‌نجامه‌کانی هه‌لبژاردن له‌گه‌ل هیزی عه‌سکه‌ری و سه‌روه‌یه‌کانی

دیته‌وه.

۲- وادیاره حساباته‌که‌ی له‌سه‌ر خه‌لکی ساده نه‌کردبوو که چیان له‌دلدايه، نه‌و

دیارده و سه‌لیباتی رۆژانه له (ناودیوکردن، تالان، دزی، تیل برین، لیدان، بی یاسایی،

دیارده‌ی چه‌کداری، جیاوازی ژیان، بی‌ریزی، هۆیه‌کانی شه‌ری ناوخۆ..) کاری ده‌روونی

سامناکی هه‌بووه و له‌ نه‌ستۆی یه‌کیتی بووه.

۳- عاملی ئاینی و نه‌خلاق‌ی سیاسی لاگیری یه‌کیتی نه‌بوو.

■ + یه‌کیتی به‌و نه‌نجامه قایل نه‌بوو، پارتیش له‌ به‌ر بی هیزی ناچار ته‌نازولی کرد،

بۆیه ریککه‌وتن حکومه‌ت و په‌رله‌مان (۵۰ به ۵۰) دابه‌ش بکه‌ن، حکومه‌ت بۆ

یه‌کیتی و په‌رله‌مانیش بۆ پارتی، به‌لام له‌ په‌وتی نیداری ده‌رکه‌وت له‌ نه‌نجامی

لیتھاتوویی یه کیتی (۷۰- به ۳۰) بوو.

- وهك یه كه م بروسه ی عهسكه ری نهو حكومه ته ی (یه کیتی وپارتی) به هاویه شی له گهل سوپای تورکی هیرشیان کرده سر (پ ك ك).
- گۆرینی سه رۆکی یه كه م حكومه ت له (د. فوناد) هوه بۆ (كۆسره ت ره سول) و گۆرینی (كه مال مو فتی) به (جه بار فه رمان) سه ره ت ای زیاتری کیتشه ی حزبی دروست کرد، نیازه کانی یه کیتی زیاتر ده رخست و ناسۆی شه ری برا کوژی زهنگی لیده داوه هه رچهنده مام جه لال له ووتاره کانی دا کوکیه کی زوری له سه ر نه مانی شه ری برا کوژی ده کرده وه و ده ی ووت شه ری برا کوژی دووباره نابیته وه وئاووئاووچوو.
- چه ندین ورده شه ر و نا کوکی نیوان (ی.ن.ك) له گهل پارتی و حزبی شیوعی، حزبی سو شیا لیستی و بزوتنه وه رووی دا.
- له ۱۹۹۳/۱۲/۲۰ شه رپێکی سه رتاسه ری له كه ل (بزوتنه وه- باسك) کرد و خو ی پێ توندوتۆل کرده وه سه ره ت ای نا ئارا می و شه ری ناوخۆی کوردستان بوو.
- له ۱۹۹۴/۵/۱ خو ولی یه كه می شه ری پارتی و یه کیتی دهستی پێ کرد، دیار بوو خو لادانی پارتی و ته نازوله کانی له شه ری برا کوژی دووری نه خسته وه
- له دوای ۱۹۹۴/۵/۱ زۆر به سه ختی تووشی شه ری بزوتنه وه و پارتی بووه وه له و خوله پارتی به سایه ی بزوتنه وه ترسی چه ند سا له ی له یه کیتی شكا، له ۱۹۹۴/۸/۲۹ هه موو لایه ك ناشت بوونه وه بێ سزای تاوانباران و بنه ر کردنی هۆکاره کانی شه ره كه.
- دوای وه ستانی جهنگ چوار ته عمیم هات بو مه لبه نده كان تیایدا هاتبوو چیتر له (پ د ك) قه بوول نه کری، ئیتر نه وه له راستیدا خو ناماده کردن بوو بو خو ولی دووه می برا کوژی .
- له مانگی ۱۹۹۴/۱۲ خو لی دووه م دهستی پێ کرده وه و شی دی تا ۳۱/ئاب ۱۹۹۶ هاوسهنگی هیژ له قازانجی یه کیتی نه ما بۆ یه كه م جار سه ره وریه عهسكه رتاریه كه شی له ده ست داو له هه موو کوردستان ده رکرا له لایه ن پارتی به هاوکاری حكومه تی عێراق.
- سه رۆکی پارتی پریاری دا یه کیتی به چه کداریه وه قه بوول نا کاته وه ته نیا وهك حزبیکی سیاسی نه بێ.
- دوای چه ند مانگێك به پشتیوانی توپخانه ی ئیران یه کیتی زیندوو بووه و هیرشی هینا

تا ناوچه‌کائی سنوری ههولیر نیینجا وهستا

- له ۱۹۹۶/۷/۲۹ هیزه‌کائی ئیترانی هینایه سهر (حزبی دیموکراسی ئیتران) له‌کۆیه.
- له ۱۹۹۷/۴/۸ دیسان یه‌کییتی له‌گه‌ل بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی کهوتنه‌وه براکوژی له ناوچه‌کائی هه‌له‌بچه، هۆیه‌کانیش نه‌وانه بوو:

۱- بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی له‌رووی عه‌سکه‌ری دالده ده‌ری هیزه‌کائی پارتی بوو له‌و ناوچه‌یه - پینش ۳۱/ئاب هیزه‌کائی (پ.د.ک) له‌ناوچه‌ی هه‌له‌بچه بوون، چه‌ند جارێک هیرشیان له‌وی بۆ سهر (ی.ن.ک) ده‌کرد و ده‌شکان و ده‌گه‌رانه‌وه هه‌مان ناوچه، واته ببوه ناوچه‌یه‌کی دژ به (ی.ن.ک)، هه‌رچه‌نده له‌دوای ۳۱/ئاب هیزه‌کائی پارتی له‌و ناوچه نه‌مان.

۲- له‌رووی سیاسیش تاکه لایهن بوو له هه‌موو قۆناغه‌کان پشتی پارتی به‌رنه‌دا
۳- له‌رووی نیداریش نه‌و ناوچه‌یه‌ی ژێرده‌سه‌لاتی بزوتنه‌وه له‌وی را سهر به حکومه‌تی هه‌ولێری (پ د ک) بوو، دانی به‌حکومه‌تی سلیمانی نه‌ده‌هینا. زۆر له‌شیوه‌ی پاکستانی رۆژه‌لات رۆژناوا ده‌چوو.

- نه‌و جه‌نگه‌ کۆتایی هات به‌ نێوی ئیتران و ریکه‌وتن که بزوتنه‌وه له‌ حکومه‌تی سلیمانی به‌شدار بێ، له‌ نه‌جاما وه‌زیره‌کائی له‌ حکومه‌تی هه‌ولێر ده‌رکران و په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل (پ.د.ک) به‌ره‌به‌ره سارد بۆوه. به‌ره‌به‌ره (ی ن ک) له‌ پێش‌ه‌وايه‌تی و هیزه‌ی یه‌که‌می دابه‌زی، له‌راستیدا یه‌که‌م جه‌نگی یه‌کییتی له‌گه‌ل (بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی) بووه هۆی:

أ- بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی له‌ پێش‌ه‌وايه‌تی و پله‌ی یه‌که‌ له‌ نێو ئیسلامیه‌کان دابه‌زه‌ی و یه‌که‌گرتووی ئیسلامی جێی بگرتته‌وه.

ب- یه‌کییتی له‌ پێش‌ه‌وايه‌تی و پله‌ی یه‌که‌ له‌ نێو حزبه‌ نه‌ته‌وه‌یه‌یه‌کان دابه‌زه‌ی و (پ د ک) به‌ره‌و پله‌ی یه‌که‌ بوو.

نیستا نه‌و راستیه‌ زیاتر به‌ره‌سته و هه‌موو لایه‌که‌ دانیان پیا‌هیناوه، بۆیه جاری چاکسازیش به‌ ناشکرا درا له‌کوتایی سالی ۲۰۰۶

- له ۱۹۹۸/۱۰/۲ به‌ هاوکاری (پ.ک.ک) هیرشیان کرده‌وه سهر (پ.د.ک) دیسان (پ.د.ک) هاواری بۆ تورکیا برد و هیزه‌ی زه‌مینی و ئاسمانی تورکی هاته‌ هانای و هیزه‌کائی (ی.ن.ک) و (پ.ک.ک) شکستیان هینا

- دواى هاتنه‌وه‌يان به شهر نەو نەخشە سياسى و عەسكەرى تا ئىستاي (نوسين) نارامى گرتووه، لەو ساتيه‌وه سياسەتئىكى نەرم بەكاردەيت لەگەڵ پارتي
- لە سالى ۲۰۰۲ز (ى ن ك) لەگەڵ (پ ك ك) كەوتنە براكوژى و سەرکەوتوو نەبوو، يەكئيتى هئيزى توركى داواكرد و دەبابەيه‌كى زۆرى هئينا ناوچەكانى رانیه بەلام نەو نەنجامەى كەپارتي لەوجۆره گۆيەندانەى بۆ هاتەدى بۆ يەكئيتى نەهاتەدى.
- لەدواى زنجيره لىكترازانه‌كانى بزوتنە‌وهى ئىسلامى و دروست بوونى (انصار الاسلام لە ۲۰۰۱/۱۲/۵) شەپئىكى سەخت لەگەڵ (ى ن ك) هەلگيرساو بەردەوام بوو، هەتا هئيزەكانى نەمريكى بەرپەسمى لەناسمان و زەمىن هاتنە يارمەتى (ى ن ك) ئنجنا بەسەريدا زال بوو.
- لە ۲۰۰۲/۹/۸ يەكەم كەنالى دانوستان لەگەڵ (پ.د.ك) دروست بوو بەناوئىزى نەمريكا و يەكەم دانىشتنى پەرلەمانى هاوبەش لە ۲۰۰۲/۱۰/۴ نەنجام درا
- لەدواى مۆركردنى ياساى نازادكردنى عئىراق لەلايەن سەرۆكى نەمريكى (كلىنتون) كە لە ۱۹۹۸ و خولى ۱۰۵* ى كۆنگرئيس بەرز كرايه‌وه، هەردوو لا لەبەر ناكۆكى يان هەلئۆستيان بئىلايهنى بوو بەرامبەر عئىراق، دوودلئيش بوون لە سووربوونى نەمريكا، دواى چوونە نئيو هاوبەيمانیه‌تەكە.
- لەدواى رپووخانى بەعس ناسۆيه‌كى قوول و فراوان كرايه‌وه و هەموو پيلانەكانى دژى كورد لەوه‌تهى دروست بونى عئىراق لە ۱۹۲۱ هەلئۆشايه‌وه.
- كۆمەلئىك (فايل) ئاشكرا كران كە بە هەزاران بەرپرس و سەركرده و كۆنە موستەشار و خەلكى نەكادىمى لە دەسەلاتداران دەرکەوت سەر بەو رۆژمە بووينەو، رئىنماييان لى وەرگرتووه و نەركى بنچينه‌يان هەلگيرساندنى شەپى براكوژى بووه.
- لەو ماويه زئيرينيه لە ركى يەكتر نەتوانرا هەموو دەرڤەتەكان بقۆزرتتەوه.
- بۆ هەلبژاردن لىستئىكى هاوبەشى كوردستانى پئىك هات لە نئوان (يەكئيتى، پارتي، يەكگرتوو، شىوعى، سۆشئالىست، ...) سەرکەوتنئىكى كوردپانەى باشيان هئينا.
- لە هەلبژاردنەكانى ۲۰۰۴/۱۲/۳۱ دەرکەوت كە (ى.ن.ك) تا رادەيه‌ك بەهۆى چاكسازى و نەرمى و پەيوەندى.. لايه‌ك لە سەرۆه‌ريەكانى راست كردۆتەوهو لەچاو

▪ لەدواى سەرکەوتنئيان لەعئىراق خۆيان پرۆژه‌يه‌كيان پيشكەش نەتەوه يەكگرتووه‌كان كرد و سە پئى برپارى ۴۷۶۱ لە ۲۰۰۳/۱۲/۲۱ خۆيان (نەمريكاو برىتانىاو ئيرلەندا) بە داگير كمر ناساند بە پئى بەشى حەوتەم (مادەكانى ۳۹ تا ۵۱) پەيماننامەى نەتەوه يەكگرتووه‌كان!

(پ.د.ك) بری ۲۷۲۵۵ دەنگی زیاتر هیتابوو^۱، بەلام سەرجهم لەچاو هەلبژاردنی ۱۹۹۲ بری لە ۱۲٪ی ئە کورتی دابوو.

- (ی.ن.ك) و (پ.د.ك) دوو قۆلیانە بێ پرسی لیستی هاوبەش رێکەوتن کە سەرۆک کۆماری عێراق مام جەلال و سەرۆکی ئیقلیمیش کاک مەسعود بێت.
- لە ۲۰۰۵/۴/۱۲ بۆ یەکەم جار لە میژووی عێراقی سیاسی مام جلال وەک کوردیک دەگاتە پۆستی سەرۆک کۆمار بەهۆی ئەو هاوبەیانیهتیە کورد لەگەڵ لایەنە ئیسلامیهکانی عێراقی (حزبی دەعوە و مجلس الاعلی..). بە کۆی ۲۲۷ دەنگ بەرامبەر ۳۰ دەنگی دژ، ۱۷ دەنگیش غائب، شایانی باسە زۆریە هەرە زۆری ئیسلامیه شیعەکان دەنگی (بەلێ)یان دا مام جلال، ئەو ۳۰ دەنگە دژەش زۆریە عەلمانیە عرووبیەکان بوو، هەلبەتە لەژێر سایە عرووبی عەلمانی و ئەمریکی ئەو دەسکەوتە نەدەهاتە دی .
- لە ۲۰۰۶/۵/۷ هەردوو حکومەتی سلیمانی و هەولیریان تیکەل کردەو
- لە هەلبژاردنی ۲۰۰۹/۷/۲۵ دووبارە هەریەکە لە پارتی و یەکییتی شکستیان هیتاوە دەنگەکانیان هاتە خوار بۆ ۲۹٪ بە هۆی ئەو بەرنامە گەندەلیە لەسەری دەپۆژن، هەرچەندە لە ناوچەکانی ژێر دەسلاتی (پ د ک) تەزویرتکی زۆر کرا، بە پێچەوانەی لای یەکییتی تا رادەیهکی پاک بوو.

چەند لایەنیکی تری یەکییتی:

- ۱- سەرکرده عەسکەری و سیاسی لەسەرەتا تا راپەرین:
ناوچە گەرمیان و قەرەداغ: (فیصل شیخ رشید تالەبانی - سیروان) لە ۱۹۷۹ شەهید بوو، (مستەفا چاوڕەش)، (مام رۆستەم)، (سامان گەرمیانی)، (مامەریشە - لە سالی ۱۹۸۵ شەهیدبوو).
- ناوچە شارەزور و پێنجوین: محمدی حاجی محمود (ئێستا سکرێتری سۆشیالیستە)، بکر حاجی سەفەر، شەوکت حاجی موشیر (شەهید کرا)، حامد حاجی عالی شارباژێر: علی چوارتای (شەهیدکراوە)، ناوات قارەمانی، وەهاب حاجی

^۱ بروانە : هەلبژاردن لە نێوان عەلمانی و ئیسلامی - ل ۱۰۵ نوسینی : نوسەر

ناوچەى دوكان: جەمال على باپير (۱۹۸۰ شەھىد كرا)، شىخ جعفر.
 شوانەتى: انور حسن (۱۹۸۱ شەھىد كرا)، مام ناراس (۱۹۸۲ شەھىد كرا)، نازمى
 ھەمەى سلیمان (۱۹۸۲ شەھىد كرا).
 بالەكايەتى: سىد كرىم (۱۹۸۴ شەھىد كرا)، احمد مولود (۱۹۸۲ شەھىد كرا)، عزيز
 داود (دواى راپەرىن لە ئاوخنكا)، قادر خەبات، حسن كوستانى (لەدواى راپەرىن
 شەھىد كرا).
 خۆشناوەتى: شىنە بۆلى (۱۹۸۷ شەھىد كرا)، سلیمان بىرىژى (۱۹۷۸ شەھىد كرا)،
 ئەو لەپىش لىكجىابونەوھى سۆشالیست، ملازم خولە (مردلەئەوروپا).
 دەشتى كۆپە: شەفىق، مەندە، فرج، سەرباز (ھەموو شەھىد بون)، رەھبەر سىد برايم.
 دەشتى ھەولتەر: قادر مستەفا (بە سۆشالیستى شەھىد بوو ۱۹۸۵)، ھاوړى كاوه
 (۱۹۸۲ شەھىد بوو)، سەفین ملاقرە، سلاح شىنە (۱۹۸۹ نەماوھ)، مام غفور، صابر
 رسول (لە ئەوروپا مرد). لەدواى ۱۹۸۵ دەورى كۆسەرەت رەسول وەك پالەوان دەست
 پىدەكا.

كىشەى عىراقچى و كوردستانچى لەناو كۆمەلە:

ئەو كىشەى مانا و گرنگىەكى تايبەتى ھەبە و زۆر درىژەى خاياندو بوو ھۆى
 نئشقا، بۆبە ھەلۆستەبەكى لەسەر دەكەين، سەرانى عىراقچى (مەلا بەختيار - سالار
 عزيز) لای بەرامبەرىش (نەوشىروان - فەرەيدون)، سكرتيريش لای كوردستانىەكان بوو.
 ئەو كىشەى گەبىشتە بنكەكانى خوارووش:
 بەپىتى عىراقچىەكان: بنەماكانى ماركسىەت چىنى كرىكارى ھەموو عىراق بەك
 چىنەو (ناكۆكى چىنايەتیش بنچىنەبەكە، ناكۆكى نەتەوايەتى لاوھكى و لقە)، واتە
 ناكرىت پرىولتارىا بەتەنھا لە كوردستان سەرکەوئ، بۆبە خوازىارى گۆپىنى سنورى
 كۆمەلە بوون لە كوردستانى بۆ عىراقى، ھەرەك كۆمەلەى ئىزان پىتى ھەلسا لەدواى.
 ھەرچى كوردستان چى بەكانىش بوون لەپرووى فەرەوھ تەنبا (تەئوىلى ماركسى)يان
 پىتووب سەبارەت بەدۆخى ئىترلەندا نەك ياسا، بەو شىوہە ھاوسەنگىەك دروست بوو، بۆ

١ ھەر لە مانىفستى كۆمەنىستى ھاتووە : (ناكۆكى كرىكار و برجوازى بنچىنەبەو ئەوى تر لاوھكىە)
 ماركس و أنجلس - بيان الشيوعى (مانىفست) ص ۶۳-۶۵

دریژه کیشانی ئەو کیشەیه لەلایەن عێراقچیه کان بەلگەو یاسای بەهێزترین بەدەستەوه بوو، بەلام واقعی نەبوو، لەلای کوردستانچیه کان واقعی تر بوون، بەلگەو مارکسیان لاواز بوو بەلام سەرکرده بریار بەدەستەکانیشیان لەگەڵدا بوو، کەشیش بویری نەکرد بلیت مادام واقع لەدۆلتیکەو تیۆریش لە دۆلتیکی ترە، ئەوا خەلەل لە فکرو فەلسەفەکەیه بۆ نەسەر کورد ساغی دەکەنەوه؟ بۆیه لە کۆتایی ۱۹۸۵ ئینشقاقیان کرد و لەمانگی ۱۲/۱۹۸۵ مەلا بەختیار گێرا بەتۆمەتی (موخابەراتی عێراق!!) لەپلینومی ۱۰/۱۲/۱۹۸۵ بەزۆرایەتی دەنگ بریاری کوشتنی در، دواي نازاد کرا، (نالای شۆرش)یان دروست کرد، دواي بوونە زەحمەتکیشان و بەچەند وێستگەیهک هاتنەوه ناو یەکیتی.

هەر بەکورتی خەلەلهکە لەو دوو خالە دیت :

۱- عێراقچیه کان بە ووردی زانیاری ئەوهیان نەبوو کە خودی عێراق و دەولهتی عێراقی دروست کراوی ئیمپریالیزمە و وولاتیکی سروشتی نیە تا چینی پرۆلیتاریای لی بە سروشتی خەملى بیت^۱

۲- ئەو کیشەیه لە نیوان ستالین و ترۆتسکی بەزەق تر هەلگیرسا و پرۆلیتاریای نیشتمانی زال کرا لەو ئەزموونە بە سەر پرۆلیتاریای جیهانی، دواي لە هەمان سەرئنج پراکتیش هەلوێستی حزبی شیوعی تونس بوو زیاتر لای داگیرکەرەکەو بوو لە دژی وولاتەکەو بە هۆی ئەو پەيوەندیەو لەگەل حزبی شیوعی فرانسای (دايک) هەیبوو، جگە لەوهش خودی تیۆرەکەش ستاندهر و دروست نەبوو تا ئەو شەپەو لەسەر بکری .
(بابەتیکی تاییهتی هەیه لەدواي لەبارەو عێراقی و کوردستانی).

پەند و ئەزموونی (ی.ن.ک) له :

أ- خالە بەهێزەکانی:

۱- هەر دروستکردنی یەکیتی و هەلگیرساندەنەوهی شۆرشى نوێ بەهێزترین خالە کە- بەرپای من- ئەگەر (ی ن ک) و سەرکردایەتی وەك مام جەلال نەبوایە، بەزەحمەت شۆرش دروست دەبوو، بەلایەنی کەمەوه هەتا سالی ۱۹۸۰ و روخانی شای ئێران. بەهێزەکانی:

^۱ بەدریژی ئەو بابەتە لە رسالەو ماجستیری (الإسلام والعلمانية واثرهما فى النشأة الدولة العراقية الحديثة) ی- نووسەر بھۆینەوه

۲- ریکخستنیتکی پۆلایینی وای دروست کرد(نواه الصلب)، هه مو داموده زگا و لایه نه سه ریا زیه که شی خسته ژێر رکیقی نه و ریکخستنه ئیتر ئیجاییاتی نه و نه ده زۆر بوو هه ناژمیردرین.

هه لبه ته نه و سه رکه و تنه ی ریکخستنیش به ده وری خۆی ده گه ریتسه وه بۆ به هیتزی ئایدیۆلۆژیا که ی، که بریتی بوو له فه لسه فه و ئایدیۆلۆژیا و تیۆریکی سیاسی مارکسی زۆر به هیتز، توانیبوی (ی ن ک) پین پۆلایین بکری و نه نام و لایه نگرانی چا و کراوه و وشیار و چالاک بکا، جگه له وه ی پهروه رده یه کی به هیتزیش بۆ دژ به گه نده لئی و ته وژی نه فامی و نامه ده نی له به لرده ست بوو.

۳- سه کرتیره که ی زۆر به پراویژ و متابه عه بوو، کۆل نه ده ر بوو له ته نگانه، خه لکی پین ده گه یاند و ده یچه سپاندن، وه لآمی هه موو نامه یه کی ده دایه وه، ساده ش بوایه، وای پیشان ده دا هه موان ده ناسی و ناگای له ئیشی هه موو لایه که، ناگاداریش بوو، رینمایی و هه نگاوه کانی نه و گرفته ی ته خت ده کرد که له پیش کادیریک و نه نامیک ده بوو، (پاداشت و سزا) ی هه بوو، له نفوزی که س نه ده ترسا له چوارچیه ی یه کیتی، هه موو نه و گۆتانه ی گوایه نا کۆکه له گه ل فلان سه رکرده یان گوایه له وای ئاههنگی سورداش ۱۹۸۴ له نفوزی مامه پریشه ترساوه به کوشتنی داوه. هه موو نه و گۆتانه بی بناغه ن، خۆی له سه رووی نه و نا کۆکیانه بووه، تواناشی بی سنور بوو، ئیعمادی له سه ر خزم و بنه ماله ی نه بوو، بۆیه بی سنور سه رکرده کانی به رز ده کرده وه و قورمیشی ده کردن. چالاک ده بوون و دوودل نه ده بوون، له کۆتاییدا یه کیتیه کی چالاک و به کاری به رپۆیه ده برد.

۴- دروست کردنی بریار و هه نگاوه کانی لامرکزی بوو، به لآم ته نفیزی مرکزی بوو، سه رچاوه ی له خواروو و بنکه کانی یه کیتی ده ستی پین ده کرد بۆیه ده قیق و دانا یانه بوو نامانجه کانی باش ده پیتکا.

۵- زۆری ناوه ند، تا ئیستاش به شیککی زۆر نه و (زۆری ناوه ند) ه به سه لبی ده زانن، به لآم له ناو یه کیتی سه رکه و توو بوو، بووه هۆی (نه مانی کادیری بی ئیش، زیاتر ته فاعول کردن له گه ل خه لک، دروستکردنی کادیریککی زۆر)، وه ته قاننده وه ی تواناکان، زۆر سه رکه و توو بوو له نه زموونی (به ره) و (حکومه تی هه ریم) یش و نه و هه موو کادیرانه ی ناماده بوون بۆ پرکردنه وه ی ده زگاگان و، به و شپۆیه گرانیی خۆی خسته سه ر حکومت و نه زمونیتکی سه رکه و توو بوو (هه لبه ته به پینی نه ریتی حزبیایه تی نه و سه رده مه).

۶- به نه‌خشمو پلان و موئه‌سه‌ساتی کارکردن و ږه‌چاوی ناوه‌وو ناوچه‌کو همل و
مهرجی ده‌ولی یان ده‌کرد، بویه نامرزی گۆرانیان لای خو بوو، خیراخیراش گۆرانیان
به‌سر خو ده‌هیتنا.

۷- له شه‌ږه‌کانی ناوه‌خو شه‌ږ و ناشتیان گورج و گۆل بوو، له شه‌ږا خیرایی و
تیکرایی و نه‌نجامدان پیکه‌وه بوو، له‌دوای سهرکه‌وتنیش نه‌وهی له‌شه‌ږدا دهی چاند له
سیاسه‌ت پیی ده‌گه‌یاند له ریڅخستنیش ده‌یدوریه‌وه.

۸- - دووډل نه‌بوون له هه‌نگاوه ستراتیژیه‌کانیش، نه‌گهر هه‌نگاو‌تیکي ناو‌تیره بوايه
ده‌یانتوانی پاساوی ماقوول بدوزنه‌وه، دوو نمونه‌ی زور زه‌ق بز نه‌و مه‌به‌سته باس ده‌که‌ین:
یه‌که‌م: له زستانی ۱۹۸۱ له (هۆلی سیمیناری نیتوزه‌نگ) مام جه‌لال وه‌سفی (ی ن
ک)ی کرد به‌وهی که کۆمه‌له و بزوتنه‌وه دوو بال‌ن و خه‌تی گشتی و یه‌کیتیش لاشه‌که‌ن،
نیتر هه‌موو بالنده‌یه‌ک وه‌ک یاسا ده‌بی و ابی، که‌چی له هاوین خه‌تی گشتی و بزوتنه‌وه
یه‌کیان گرت و دوو باله‌که نه‌ما جوړه گوتاریکی سیاسی وای باسکرد له‌و یه‌که‌گرتنه
هه‌رگیز که‌س له‌بیری نه‌ما که بالنده نیتر به یه‌ک بال چۆن بفری یاخود بی لاشه‌.. به
هه‌رحال نو‌قستانیه‌ک که‌وته بالنده‌که بی نه‌وهی هه‌ستی پی بکری.

دووه‌م: له هه‌مان شوین له وه‌لامی پرسپاری نه‌وهی ناخو ده‌کری (دانوستان) له‌گه‌ل
به‌عس بکری، له وه‌لامدا مام جه‌لال وتی: مه‌حاله‌.. و نه‌و پرسپاری نه‌ری ده‌کری بلین به‌فری
برژاومان بز بیننه، هه‌موو وتیان نه‌خیر، که‌واته (دانوستان) ناوايه‌.. که‌چی دواي سالیك
نه‌و دانوستانه کراو نه‌وهی نارازی بوو بووه (نیراو).. به‌فری برژاو هیترا.

به‌کورتی له‌و دۆخانه‌دا ده‌ریاز و وه‌رچه‌رخانی سهرسوپه‌یتنه‌ری نه‌نجام ده‌دا، هه‌رچه‌نده
سه‌لبیاتیسی هه‌بوو بز مه‌ودا ستراتیژیه‌کان، به‌لام نه‌و ده‌م و ده‌ستی بلیمه‌تانه بوو. دووډل
نه‌بوون و بز هه‌ر هه‌نگاو‌تیکي نه‌گهر ناخو‌ش بوايه به هه‌لمه‌تیکي ږاگه‌یاندن و جم و جۆلی
عه‌سکه‌ری و چالاکی میلی ناسایی ده‌کرده‌وهو به‌سانایی بز لیبی ده‌رده‌چوو، له‌راستیدا
مام جه‌لال به هه‌له‌و قه‌ده‌ر که‌وتبووه به‌ره‌ی مارکسی نه‌گینا سروشت ورسکانی له نه‌زه‌لدا
بو‌لیبرالیه‌کی میکافیلیانه دروست ببوو

۹- ده‌ستگۆږی ده‌سه‌لات و، سزا و پاداش و گه‌شه‌پیکردنی ده‌زگاگان (جگه له
سکرتیر و چهند که‌سانیک) نه‌وی تر هه‌مووی شایانی گۆرین بوون، بویه خه‌لکی سایسته

به خیرایی ده که و ته شوینی شایسته، ده بووه هۆی گه شه پیکردنی ده زگاگان و کادیره کان..
بوونی نازادیه کی زۆری پاده رپرین و پاهاتن له گه ل په خنه و پای جیا بی پشی تهنگی.

۱۰- رزگار بوون له کاریگه ری سامناکی بنه ماله بی سه رکرا دایه تی، که بووه هۆی
نه وه ی هه مو سه رکرده و کادیران و نه ندامانی ساده ی نه و یه کیتی یه خۆیان به خاوه ن
بزنان، ئیتر توانا کانیان ده ته قایه وه بی سنور.

۱۱- نه گه ر که مترین راستی بگۆترئ نه و ا یه کیتی هه لگیره سینهری شوړشی نو ی و
پا په رینه کانی ۱۹۸۲ و پا په رینی ۱۹۹۱ و بیرو که ی حکومه تی هه ریم بووه، به کورتی
کاری دا هینه رانه بووه

۱۲- جیی هه لوه سه ته یه کی مه زنه، نه ندامانی ساده ی یه کیتی ده ی توانی په خنه له
سه کرتیریش بگریت، نه وه نیشانه ی پیگه یشتوو یی سه کرتیره و نه ندامانی نه و لایه نه شه،
دروست کردنی بناغه کانی که سیتی و کادیریشه.

۱۳- نه زموونییکی تاقانه بوو توانرا نه و مارکسیه ته نامۆیه ی ته فاعول پی بکات
له گه ل جه ماوه ریکی موسولمان به هۆی نه و دارشته ی بوونی (کۆمه له) له ناو هه ناوی
چوارچیویه کی نیشتمانی، به سه ر نه و گرفته گه وره یه زال بیت و مارکسیه ته که له نامۆی
بکاته میلی، به و دارشته ی (کۆمه له وه ک بالیک) نه و له سه خترین قۆناغی شکستی
مارکسیه ت له جهان له سالانی ۱۹۸۹ به دواوه و رزگاری بوو که به ده گهن ده سه لاتداره
مارکسیه کان لئی ده رچوونه، زۆریه یان وه رگیژان و یان سه رکرده کانیان ده رکران، که چی
(ی.ن.ک) راسته وخۆ خۆی نه خسته ژیر به رپر سیه تی نه زموونی مارکسیه ت، به لکو خسته
نه ستۆی کۆمه له و نه ویش له کۆنگره ی (۱) ی ۱۹۹۲ هه لوه شینرایه وه، به و شیویه نه و
مارکسیه ته به سانایی له کۆل یه کیتی بووه.

به کورتی (ی.ن.ک) له کوردستان له سه لبی و ئیجابی پیشره و دا هینه ر
بووه و حزیه کانی تر به دوا ی دا هاتوون. یه که م جار چ هه نگاو یکی ده نا به دوا ی نه و
حزیه کانی تریش هه نگاویان ده نا، بۆیه گۆران کاریه کانی کوردستان و کلپه کانی له ده ست
یه کیتی بوو، به و شیوه ده چینه نیو خاله لاوازه کانیش.

ب- له خالّه لاوازه کانی:

همولّ دهدهین به کورتی نهو لایه نه لاوازانه بخهینه روو که خۆشیان کۆکن له سه‌ری به‌لای نهو نه‌تییانه ناچین که خۆیان بلأویان نه کردۆته‌وه بۆ نه‌وه‌ی باسه که مان زانستی سیاسی بێت نه ک سیره‌ی سیاسی.

۱- باسی (عه‌بقه‌ریه‌تی) یه‌کیته‌ی مان کرد، به‌لام له چوارچیه‌ی مارکسیه‌ت، نه‌گینا (یه‌کیته‌ی و ناکوکی - الوحده‌ والصراع) یاسا نیه‌و په‌یره‌وکردنی ویرانکه‌ره به‌تایبه‌تی بۆ (قوناغی رزگاری) که پیوستی به‌ مه‌رکه‌زیه‌ت و یه‌کیته‌ی هه‌یه، نه‌و به‌ناو (یاسا) یه‌ بووه هۆی هه‌رده‌م شه‌ری براکوژی و بوونی مملانه‌ی له‌ناوخودی باله‌کانی یه‌کیته‌ش، له‌ نیوان ده‌زگاگان و که‌رته‌ عه‌سکه‌ریه‌کان، بالی زیندان و بالی ده‌ره‌وه، عیراقچی و کوردستان چی، بزوتنه‌وه و کۆمه‌له،... بووه هۆی دوو ئینشقاکی گه‌وره، خه‌لکیکی زۆریش به‌هۆی نه‌و دووبه‌ره‌کیانه ته‌سلیم بوونه‌وه... بوونه چه‌کداری حکومت.

هه‌ر له‌چوارچیه‌ی بنه‌ما مارکسیه‌ته‌که وه‌ پێی (تاکتیکی پرۆلیتاری) هه‌نگاوه‌کانی هه‌ره سه‌ره‌تایشی جێی گومان بوو، له‌ لایه‌ک مام جلال نامه‌ی بۆ بارزانی نارد و تیایدا باسی له‌وه کردبوو که نه‌و شو‌رشه‌ نوێیه‌ دژ به‌ نه‌وان نیه، به‌لکو پاراستنی سه‌روه‌ریه‌کانیشیانه... که‌چی هه‌ر له‌ یه‌که‌م به‌یانی دامه‌زراندنی یه‌کیته‌ی پارتی و بارزانی له‌گه‌ل دوژمنان رێژ ده‌کا

۲- هه‌موو نه‌و سه‌ره‌نجامه‌ نتینگه‌تیفانه‌ی براکوژی، دیاره‌ی جاشایه‌تی، دارووخانی بناغه‌ی کۆمه‌لایه‌تی، سه‌لبیاته‌کانی عه‌لمانیه‌ت، به‌شی هه‌ره‌زۆری دیاره‌ نوێکانی گه‌نده‌لی و زاده‌ی ره‌وتی به‌و ته‌وژمه‌یتی هه‌م سه‌رچاوه‌ی خالّه لاوازه‌کانی (ی.ن.ک)یشه.

هه‌ر نه‌و به‌ناو (یاسا) یه‌ شه‌ریه‌تی به‌ شه‌ری کورد و کوردی دا گوايه‌ نه‌وه (مملانه‌ی پرۆلیتاریا و برجوازیه) هه‌ر ده‌بێ ببێ، له‌ ده‌مه‌ته‌قییه‌کی فکری له‌ کۆنگره‌ی نیوزه‌نگی ۱۹۸۲ی کومه‌له‌ له‌باره‌ی دۆزینه‌وه‌ی ژێرخانی چینه‌ییه‌تی و مملانه‌ی بۆ حزبه‌ کوردستانیه‌کان و ادارژرا : یه‌کیته‌ی نوینه‌رایه‌تی پرۆلیتاریاده‌کا، پارتیش برجوازی، حزبی شیوعیش پرۆلیتاری منحره‌ف، حسکیش خلتسه‌ی چینه‌کان... هتد. ئیتر شه‌ری یه‌کیته‌ی و پارتی ولایه‌نه‌کانی تر شه‌ری براکوژی نیه‌و مملانه‌ی دوو چینی دژ به‌یه‌کن، هه‌رگیز گفتوگۆی ته‌بابی له‌نیوانیان نیه‌و دژایه‌تیبه‌که‌یان له‌ پله‌ی یه‌که، له‌ناکاو پرسیارک ناراسته‌ کرا ناخۆ دژایه‌تی یه‌کیته‌ی به‌ حکومتی به‌عس له‌ چ پله‌یه‌که؟ هیچ خانه‌یه‌کی

چینایه‌تی نه مابوو (به‌عس) ی لیّ دانئین، بهو شیوه‌یه وهك بلیتی نهو شۆرشه ههر له دژی یهك هه‌لگیرساوه، هه‌تا نهو دواییه‌ش نهو کاریگه‌ریه له‌سه‌ر یه‌کی‌تی مابوو، له شه‌ره‌کانی براکوژی نیو شار‌دیسان گه‌لاله‌ی (شاخۆ نه‌وه شه‌ری براکوژی یه یان نا؟) په‌یدابوو، به‌زاراوه‌ی شه‌ری براکوژی قایل نه‌بوون به‌پیی (یاسای دیالیکتیک) نه‌وه شه‌ره حه‌قیه له‌نیوان چینی هه‌زار له‌دژی بر‌جوازی وناغه‌و ..، نهو جۆره شه‌ره براکوژیانه به پۆزه‌تیف و مژده‌به‌خش ده‌زانرا پینان وابوو شه‌ری براکوژی سوودی هه‌یه و ولاتی پچّ دروست ده‌بی، نمونه‌شیان نه‌ماریکا و نیسپانیا، (به‌شیکی تاییه‌ت ته‌رخان ده‌که‌ین بۆ شه‌ری براکوژی).

۳- نهو دۆخه‌ی مملانیی (شیوه دیالیکتیکانه) و دواییش (میکافیلانیه) بوونی (خط مائل) له‌ناوه‌خۆو (سه‌نگه‌رگواستنه‌وه) له‌نیو باله‌کانی یه‌کی‌تی، بووه هۆی که‌م بوونی متمانه به یه‌کتر.. له‌کۆتاییدا له‌گه‌ل لاوازیوونی نایدیۆلۆژیایا.. به‌ره‌به‌ره خۆیستی جیی نایدیۆلۆژیای گرته‌وه، تا نهو راده‌یه په‌یوه‌ندی لابه‌لاش دروست بوو، جگه له‌وه (مه‌له‌فدارانه‌ی نه‌م دواییه)، له‌کۆنگه‌ری یه‌که‌می یه‌کی‌تی له‌هه‌ولیر، دیسان مه‌له‌فی سه‌دان کادیر و به‌رپرسی تر خه‌ریک بوو ناشکرا بکری، هه‌تا نزیکه‌ی ۱۲۰ یان خۆیندرایه‌وه له‌لایه‌ن شه‌هید (حسن کۆیستانی) دوایی راگیرا.. سه‌ربرده‌ی نهو مه‌له‌فدارانه کۆته ده‌گه‌رتته‌وه بو‌سالی ۱۹۸۸ یه‌که‌م وه‌جبه‌ی له‌سالی ۱۹۸۹ له‌قاسه‌ ره‌ش به‌ ناشکرا‌بوونی پیلانی کوشتنی نه‌وشیره‌وان، به‌شیک له‌وه‌پیلانگیزانه تانیستاش ماوون له‌ نیو یه‌کی‌تی،.. نیتر مانه‌وه‌وه خۆپا‌گری و دروشه‌کانی (که‌م بژی و که‌ل بژی) و (خۆنه‌ویستی) و گیان فیدایی و ... پی‌رۆزیه‌تی لاواز بوو.

۴- به‌په‌چه‌وانه‌ی ریساو به‌های کورده‌واری و ده‌روازه‌کانی گوران به‌هوی کاریگه‌ری ناین وپابه‌ندی خه‌لکی پیی نه‌بووه فاکته‌ریکی گ‌رنگ، به‌لکو فه‌راموش ترینیان بوو

۵- - نایدیۆلۆژیای مارکسی له‌نیو کورد هه‌لنه‌قولا‌بوو، بۆیه گۆپینی پیشه‌وا (نیسلا‌می) یه‌ کورده‌کانی وهك (شیخ سه‌عید، شیخ مه‌حمود، قازی محمد، مه‌لامسته‌فا...) بۆ (مارکس، نه‌نجلس، لینین، ستالین، ماو، ترۆتسکی، گیشارا، هۆشی مینه،...) سه‌خت بوو له‌ رووی پروایی و می‌ژوویی و ناسنامه‌یی و سایکۆلۆجی.. بۆیه نه‌گه‌ر به‌هۆی فاکته‌ری کوردایه‌تی- نیشتمانی نه‌بوایه نهو نایدیۆلۆژییه خورده‌نه‌ده‌بۆوه، کاتئ خورددیش بو‌ه‌توه ناسه‌واریکی ترسناکی دروست کردووه له‌سه‌ر سروشتی کۆمه‌لگه‌ی کوردی و له‌سه‌ر سکه‌ی خۆی لایداوه‌وه به‌ده‌یان سه‌ره‌نجامی نیتگه‌تیفی بۆ دروست کردووه،

نینجا لاساییه کی زۆری ده ره وه ده کراوه به تاییهت نه بجامه عهسکه ره کانی نهک سیاسیه کان، سه رکه وتنه کانی قییتنام و نه فریقا و نه مریکای خواروو (۱۹۷۵ - ۱۹۷۶) نو مارکسیه تهی به سه رک دایه تی کورد نووساند، داگیر کردنی که مبه دایای (پۆل پۆتی - ماوی) .. بووه هۆی نه وهی (یه کیتی) سهنگه ری فکری له ماویهت بگوازیته وه، به شیکی تاییهت ته رخان ده که یین له باره ی کاریگه ری لاسایی کردنه وه له سه ر په وت و نایدیۆلۆژیای یه کیتی له دروست بوونیه وه تا نیستا.

۶- بۆ قۆناغی بهرگری نیشتمانی (نه خلاقى کۆمه لایه تی: نه مهک، به لێن، پیاوه تی، گه ره و بچوک، پاستگۆی، چه سپاوی، مه بادینی، بهرزه وه ندی گشتی، هه ژار په ره وه ری، ویه دان، ...) نه سه تۆنگه ی ژیرخانی یه کگرتنی کۆمه له، هه ر میلله تیک نه و ژیرخانه نه خلاقانه ی دارزا بی نه واپه رش ویلاوو به دوای بهرزه وه ندی و گیرفان پرکردن و خیانهت و جاشایه تی و شه ره کورسی و درۆ و ... ده بیته، هیزی بهرگریشی لاواز ده بی و به سانایی داگه ده کریت، پرگاریان نابیت، که چی نه و نایدیۆلۆژییه ی عه لمانیهت و مارکسیهت بووه هۆی دارزانی نه و نه خلاقه و له ژیر ناوی قه لاجوی کۆنه په رسته تهت، خزمه تی زۆری سه رتاییه تی دوژمنی کرد و له کۆتاییدا نه و هه مو دیاره دزیوانه ی لی په ییدا بوون، له هه مووی خراپه ر (دیاره ی جاشایه تی) له میژووی کورد هه ر خائین که مایه تی بوونیه، که چی نه و جاره ژماره ی جاش و دژه شوپش نزیکه ی (۳۵۰) نه وه نده ی پێشمه رگه بوون، نه و دیاره تا نیستاش له هۆیه بنچینه کانی نه کۆلراوه ته وه .. تا جاریکی تر به و نه ندازه یه دووباره نه بیته وه. به پێچه وانه وه هیشتا هه لسه وکه وت و پێبازه که (به پیتی عه لمانیه تی و سیاسه تی میکافیلیانه) هانده ره بۆ ته شه نه و به ره سه ن کردنی نه و دیاره دزیوانه و جاشایه تیش به ترسناکی نه گه ری دووباره بوونه وه ی هه یه

۶- له نه بجامی نه و مملانییه ی ناو خودی یه کیتیش بووه هۆی بی متمانه یی و له ده ست دانی رووحیه تی سه رکرده، هه موو گومانیان وا په ییدا کردبوو که سه کرتییش له و سیناریۆیه ی کۆمه له یه چونکه:

أ/ به ساده یی ده رکه وت دۆخی فکری ناو یه کیتی وا لیژ کرابۆوه هه رچی ئنتمای یه کیتی به کردایه دواگه شه سه ندنی خۆی له کۆمه له ده دۆزیه وه.

ب/ دیاردهی (خط مانل) * نهك له ناستی خواروو، له ناستی مه‌کته‌بی سیاسی، د. کمال خۆشناو له کۆنفرانسی ۱۹۸۰ ئاشکراکراو پاداش کرا که تا ئه‌و کاته (خط مانل)ی کۆمه‌له بووه له‌ناو خه‌تی گشتی.. بووه هۆی ته‌سلیم بوونه‌وه‌ی خه‌لکیکی زۆر و بی‌متمانه‌یی و دارووخانی پی‌رۆزیه‌تی باری سه‌رکردایه‌تی، له هه‌مووشی گرنه‌گر مانای وایه (سه‌رکتر) نهك سه‌رۆکی کورده، به‌لکو خۆی وا به‌چووک کردۆته‌وه بۆ سه‌رۆکی بالێک.

۷- چالاکی شۆرش‌گێڕیش به‌گشتی روو له داگیرکه‌ر نه‌بیته‌ ئه‌وا سه‌لبیاتی زۆره، بۆیه یه‌کیته‌ی له نه‌نجامی ئه‌و هه‌موو شه‌ری ناو‌خۆیه‌و کوشتنی وه‌رقه هه‌لگرێک له ۵۰%ی بنه‌ماله‌ی میله‌ته‌که‌ی خۆی لی‌ ده‌بته دوژمن، تازه ئه‌و (سه‌قفه‌)ی ده‌نگ هێنانی زیاد ناکات مه‌گه‌م که‌م کردن.

۸- له‌سه‌ره‌تاشه‌وه ستراتییه‌تیکی روونی بۆ رزگاری کورده‌ی نه‌بوو، له جه‌مه‌سه‌ره‌کانی جیهان و ستراتییه‌تی ئیقلیمی، ته‌واو نه‌یتوانی سوود له گۆرانکاریه ئیقلیمی و جیهانیه‌کان له‌دوای دارووخانی (شای ئێران)، هه‌روه‌ها دوا‌یش دارمانی بلۆکی سو‌قیه‌ت به‌و شیوه‌یه جیهان سی‌ جار له‌م سه‌ده‌یه ده‌هه‌ژێ و نه‌خشه ده‌گۆڕێ، کوردیش هه‌روه‌ک خۆیه‌تی ناچیه‌ته پیش.

بۆیه یه‌کیته‌یش هه‌روه‌ک ئه‌زمونه چه‌ندباره بوویه‌که‌ی کوردایه‌تی کۆن نه‌یتوانی سوود له گۆرانکاریه جیهانی و ئیقلیمی و هه‌ندێ جار ناوه‌کیش وه‌رگرێ، ئه‌وه‌ی پوو‌خانی (شاه) راسته‌وخۆ سوودمه‌ند نه‌بوو، له‌سه‌ر ئه‌و په‌وته گه‌یشه‌ته ئه‌نجامیته‌کی روویه‌رووی سه‌ریازی له چه‌ندین (به‌یانی په‌سی) دا گوايه به‌رگری له خاکی عێراق ده‌کا دژی ئێرانی ئیسلامی داگیرکه‌ر، زۆریه‌ی شاخه گرنه‌گه‌کانی ده‌وری سه‌رکردایه‌تی (له‌هه‌موان زه‌قتر سه‌ری مامه‌نده بوو) درا ده‌ست عێراق، له‌کۆتاییدا له پاداشا کیمیاوی و نه‌نفالی کران، ته‌نها ئێرانیش بوو په‌ناگا‌و به‌هانه‌ی لی‌قه‌وماوان بیته.

* به‌و که‌سانه‌یان ده‌ووت (خه‌ت مانیل) که‌له‌ناو بالێکی تر بوو به‌لام له ژێره‌وه بۆ بالێکی تر نی‌شی ده‌کرد، ئه‌و دیارده‌یه بلا‌و بوو زیاتر کۆمه‌له به‌کاری ده‌هینا له چوارچێوه‌ی په‌یامی پرۆلیتاریا، به‌ بیرمه له سالی ۱۹۸۳ له وه‌رتی یاری باله‌مان ده‌کرد ئیمه وه‌ک هه‌ولێری له‌به‌رامبه‌ر د خه‌رمه‌عسوم (به‌ریرسی م س) کۆیه‌کان بووین، مام جلالیش له دیار ئه‌و تۆپانه‌یه وه‌ستا بوو، زوو زوو ئه‌وه‌ی دووباره ده‌کرده‌وه ده‌یووت هه‌ولێرینه ناگاتان لی‌ بیته (مسعود عبداخالق) خه‌ت مایلی د خه‌ریه —چونکه نه‌منیش خه‌تی گشتی بووم د‌خه‌ر به‌ریرسی خه‌تی گشتی بوو—، هه‌رچه‌نده بۆ پێکه‌نین ئه‌و قسه‌یه‌ی ده‌کرد به‌لام توێژه‌ری ئه‌کادیمی (له مانا‌و ده‌ره‌نجامی ده‌روونیدا) بۆی ده‌رده‌که‌وی که ئه‌و دیارده‌یه با‌وو بووه

۹- مفاوه‌زاتیکی به‌تاقی تهنه‌ها له‌گه‌ل عی‌راق کرد، له‌کاتی‌کدا مفاوه‌زاتی نه‌بوو له‌گه‌ل لایمه‌کانی تری کورد، نه‌وش له‌گه‌ل شه‌ده‌بیاتی یه‌کی‌تی و په‌روه‌ده‌ی کادی‌ران نیم‌چه مه‌حال بوو، هه‌ر سالی‌ک پیتش شه‌و مفاوه‌زاته له‌ سیمیناره‌کانی شه‌وانه‌ی نی‌وزه‌نگی زستانه‌ی ۱۹۸۱، (سکریتیری گشتی) له‌ وه‌لامی پرسیاریک سه‌باره‌ت به‌ مفاوه‌زات له‌گه‌ل به‌عس وتی: وه‌ک بلی‌ی هه‌ندی به‌فری برژاومان بۆ بهینه! هه‌لبه‌ته به‌فری برژاو مه‌حاله، ناواش مفاوه‌زات له‌گه‌ل به‌عس محاله، که‌چی که‌وتنه مفاوه‌زات به‌نیویژیوان کردنی د عبادرحمن قاسملو وش‌یخ عزالدین حسینی، نی‌تر کاریگه‌ریه‌کی سه‌لبی هه‌مه‌لایه‌نی کرده سه‌ر په‌وتی یه‌کی‌تی و نایدۆلۆژیا و په‌روه‌ده ... سه‌ره‌تای گه‌نده‌لی یه‌کی‌تی له‌وی‌پرا ده‌ست پێ‌ده‌کا. دانوستانه‌که‌ی کاتی‌ک له‌گه‌ل به‌عس کرد له‌ ۱۹۸۳ که:

أ- حکومه‌تی عی‌راق له‌ویه‌ری ته‌نگی بوو.

ب- یه‌کی‌تی له‌گه‌ل لایه‌نه‌کانی کورد و نی‌رانی‌ش له‌جه‌نگ‌دابوو. واته ده‌ستکه‌وتی‌کی سیاسی و عه‌سکه‌ری گرن‌گ بوو بۆ عی‌راق و له‌ به‌رامبه‌ریشدا بۆ کورد شتی‌کی وانه‌بوو، بۆیه له‌ کۆبوونه‌وه فراوانه‌که‌ی ۱۹۸۴ی مه‌رگه، سه‌باره‌ت به‌ سوودی شه‌و دانوستانه (نه‌وشی‌روان مسته‌فا) له‌ وه‌لامدا ووتی: ۵۰۰ ده‌مان‌چه و ئۆفسی‌تکمان له‌ حکومه‌ت وهرگرتوه. نی‌تر شه‌وه ده‌ستکه‌وت نه‌بوو. یه‌کی‌تی له‌و مفاوه‌زاته ده‌رگا‌کانی تری داخستبوو تهنه‌ها ده‌رگای ره‌حمی حزبی به‌عسی هیشته‌بووه، بۆیه زیاتر به‌عس گالته جاری ده‌کرد، شه‌وی‌کیان صدام له‌گه‌ل هه‌ندی‌ی فیراری گه‌راوه نمونه‌ی به‌و مفاوه‌زاته هیتایه‌وه‌وووتی: به‌سه‌رکرده‌یه‌کی گه‌راوه‌ی کوردم ووتوه: ((الی جای گبلک بیوم اشرف منک...)) بۆیه‌یانی زوو نه‌وشیره‌وان به‌جیه‌از به‌مام جلالی ووت شه‌وقسه‌یه‌ی صدام له‌گه‌ل نی‌مه‌یتی، به‌لام مام جلال گوتی نه‌خیر شه‌وه له‌گه‌ل نوینه‌ری پارتی (عزت سلیمان به‌گ) بووه که له‌و ماوه‌یه‌ی چوو‌بووه لای صدام وا پیده‌چوو نه‌قسه‌که‌ی صدام راست بی‌ نه‌ شه‌وی مام جلال، به‌لام سیاسی‌ته‌ی (فن‌الممکن) ناوا له‌سه‌ر چه‌واشه‌و چه‌واشه‌ی پی‌چه‌وانه ده‌پرا، می‌ژوو‌ش ناوا وه‌ک (نه‌لبی‌رونی) ووتنه‌ی زیاتر به‌ ئاره‌زووی ده‌سه‌لاتدار ده‌نوسری‌ته‌وه.

۱۰- له‌نی‌وان ۱۹۸۰-۱۹۸۳ زیاده‌په‌ویه‌کی زیاتر له‌سه‌ر (شه‌وه‌ری دووهم- فکری) کراو (شه‌وه‌ری یه‌که‌م- کوردایه‌تی) ته‌واو فه‌رامۆش کراو، جار‌جار به‌ په‌جعی و په‌گه‌زه‌رستی له‌قه‌له‌م ده‌درا له‌چاره‌ستی مارکسی‌یه‌ته‌که‌یان، بۆیه که‌ نووسین و

فهره‌نگه‌کانیان ناوی (نه‌ته‌وه‌یی) به‌ده‌گه‌من تیانه‌بوو، هه‌تا سرودی (نه‌ی ره‌قیب) گۆڤا به سرودی (نینته‌رناشیونال)*، به‌و شیتوه‌ ئامانجه‌ کوردستانیه‌کان کرانه‌ ئامرازی خزمه‌ت بۆ فکری مارکسیه‌ت.

۱۱- نه‌و نوخته‌ سه‌لبیانه‌ی که لیستی کرد بوو له‌سه‌ر پارتی و یه‌کیته‌ی له‌سه‌ر دروست بوو، زۆریه‌ی له‌خۆی په‌یدا بۆوه‌ به‌تایبه‌تی له‌دوای راپه‌رین، له‌وانه‌: ۱- پساوان کردنی گۆڤه‌پان ب- تاک ره‌وی ج- په‌یوه‌ندی به‌ ئیسرائیل و نه‌میریکا د- خیتله‌کیانه‌ ع- نه‌بوونی ستراتیجیه‌ت ق- که‌می هوشیاری ...

ئیتز پاساوی جیای نه‌ما، به‌تایبه‌تی له‌وساته‌ی نویسنی نه‌و دێرانه‌ شتیکی فکری جیا له‌ نیوانیان نه‌ماوه‌، ئیتستا به‌رنامه‌ سیاسییه‌کانی ناو (ی.ن.ک) بگۆڤه‌نه‌وه‌ سه‌ره‌سه‌ر له‌گه‌ڵ (پ.د.ک) ده‌بینی هه‌ریه‌که‌ جه‌ماوه‌ره‌که‌ی هه‌رماوه‌، ده‌بوایه‌ نه‌و خه‌لکه‌ی به‌دوای به‌رنامه‌ی حزبه‌که‌ بن نه‌ک شه‌خسی که‌ گه‌وره‌ترین خه‌له‌لی مه‌به‌ده‌نی یه‌ و زیاتر مانای نه‌مانی گرنگی ئایدیۆلۆژیا و به‌رنامه‌ی سیاسی و مه‌بادیه‌کانه‌ له‌چاو به‌رژه‌وه‌ندی تایبه‌تی و زۆر و بۆری و لیشاوی ستوونی، مادام هه‌ریه‌ک حزب (پارتی یه‌که‌) بوونایه‌ نه‌ک حزیتکی تر دروست بکه‌ن، که‌ ئیتستا به‌روونی ده‌رکه‌وت ته‌نیا دا به‌ش کردنی کورده‌، با نمونه‌یه‌ک وه‌رگرین: ئه‌ یه‌که‌م هه‌لبژاردنی کوردستان ۱۹۹۲ یه‌کیته‌ی دروشمی فیدرالی بوو که‌چی پارتی ئوتونومی بوو، وه‌ک ده‌زانین له‌ ریفروندامه‌کان ده‌رکه‌وت %۹۵ له‌گه‌ڵ سه‌ره‌خۆیی بوون، که‌واته‌ به‌ هه‌موو پیاوانه‌یه‌ک ده‌بوایه‌ ده‌نگی فیدرالی زال بیت به‌سه‌ر ئوتونومی، که‌چی پیچه‌وانه‌ ده‌رچوو، بریکی باش ده‌نگی پارتی زیاتر بوو، نه‌وه‌ش گوزارش له‌کۆمه‌لیک مانای سیاسی و فهره‌نگی و کومه‌لایه‌تی قوول ده‌کا.

گۆن‌ترین سرودی نیشتمانی ده‌گه‌ریته‌وه‌ بو هه‌ردوو سرودی هوله‌ندی - ۱۵۷۰ به‌ناوی (میر ویلام سنار)، وه‌ بریتانی ۱۷۴۵ ز (خوا مه‌لیک پیاویری)، هه‌رچی سرودی نینته‌رناشیونالیشه‌ له‌روسیا له‌ دوای شورشی ۱۹۱۷ ی به‌لشه‌فی (شیوعی) سرودی قه‌یسه‌ر تووردررا و سرودی نینته‌رناشیونال هاته‌ جیتی هه‌تا هه‌سالی ۱۹۴۴ سرودی یه‌کیته‌ی کوماره‌کانی سوفیه‌تی هاته‌ جیتی، ئینجا کورد تازه‌ به‌ تازه‌ دیت سرودیکی تیه‌هلدرای له‌ جیاتی نه‌ی ره‌قیب داده‌نی. برونه‌ (القاموس السیاسی ص ۱۲۹۸- ۱۲۹۹)

له خاله لاوازه نوټیه کانی؛

زور به کورتی په نجهیان بؤ دريژ ده کهمین:

۱- دیسان له دواي نه زمونږيکی دوورودريژ له تهوقی لاسایی رزگاری نه بوو، نه مجاره له جه مسهري مارکسيهت بهره و جه مسهري دژه کهي له سوشيال-ديموکراسه وه بو بازاری نازادو ليبراليه تو به هاکانی تری روژناوایی، که پيشتر زوری زهم کردبوو، له یه کم به یانیه وه تا دواي، نيتر جاريکی تر بیی بؤ خه لکی به لمیټنی که چی کردوومه و چی گوتوومانه هم مووی هه له بووه یا خود پیچه وانه بووه، هه تا سکرټیری گشتی له ناههنگی یه کگرتنه وی بالی (نالای شوړش) و یه کیتی ووتی: ((نیمه شیت بووین))!!، راسته نه وه بویری و ساده ییه، به لآم له لایه کی تریش کار له کیانی سیاسی و متمانه و نه خلایقی سیاسیش ده کا.. نه وانه هم مووی بوونه پيشه کی سازدراو بؤ نه وه ی بهرژه و هندی تاییه تی و خویستی چیگهی بهرژه و هندی گشتی و مهادیښی بگریټه وه، له نیو سه رکردایه تیش نه و بنه مایه شه ریعتی پی دراو ده ووترا (له شاخ مهادیښو له شاریش مه سالج) به تاییه تی له سه رده می حکومتی کؤسره ت ره سول، نيتر له دواي نه وه هم مو نه گهرنک له گینه، سه نگر گواستنه وه، گهنده لی، تلیاک، خیانه ت، دزی، ریگری، به رتیل،... هتد بلاو بیته وه.

۲- بهرجه سته بوونی نه و بارودوخه فکریه ی ناو یه کیتی بووه هژی نه گونجانی له گهل ته یاری نیسلامی و ناکوکی و خوین رشتنیکی زیاده ره و، نيتر به گشتی رای گشتیه کی وا دروست بوو که ناوی (یه کیتی) به پتیرئ وه ک دیمه نیکی دژ به نیسلام و ناین و زانایانی ناینی ده رکه وی، نه وه ش کاریگریه کی نه وهنده قوولی هه ییه، به لآم له سه رخوی و به بی ده نگی.

۳- هه لسوکو وتی لایه نگران و بهرپرسانی یه کیتی له راده ده رچوو، ده ست پيشخه ری زوربه ی دیارده سه لبیه کانی نیستایه، له بردنی سامانی گشتی میلله ت، هه تا ده ست برا بؤ (ته لی کاره با) و بیټوټنه وه و بیفرؤش، سه رنج بده نه و کاره دژ به شارستانی و ویرانی گشتی بؤ نه وه ی گیرفانی چهند بهرپرستک ناوادان بیټ!! کاریگری سه لبی هه ر ته و او نابی.

۴- هه موو نه و هه لسوکو وتانه ی (سه رخان دريژخایه ن) به ره به ره ژیرخانی کؤمه لگهی کورده واری تیک ده ده .. تا وای لیټی و (واشی لیټه ات) نه و میلله ته ناتوانی (راست و

چەوت) لێك بكاتهوه، یاخود خراتر به (راست) بلێ چەوت و به (چەوت) بیش بلێ راست..
 ئەوەیان دوادارپووخانە.. ئیتەر مانایەك بۆ (چاكسازی) نامینێ.. بۆیه دەبینین ئەو
 میلیلەتەى نێمە شتیكى نەماوە ناوی فشاری رای گشتی بێ و هیچ سەنگ و
 کاریگەریەكى نەماوە، بەراستی عەوام كراوە، بۆیه ئەگەر بە ڕەگەزەكانی (بەدەویەت)
 لەقەپانی بەدین زۆر لە سەرەنجامەكەى دەترسم، ئیتەر كە باسی (مەدەنیەت) دەكەن جێى
 گالته جارىه. هەلبەتە (بەدەویەت) تەنھا مانای بیابان و مەرداری نیە، بەدەویەت لەژێر
 بۆینباخ و شارستانیدا.

۵- كەمتر تەقەلای پەروردهیى و ئەخلاقى سیاسى و بیناكردنهوى تاكى كوردی و
 یاخود پەروردهى حزبی ماوه، بۆیه (مقەوماتی) مانەوه تەنھا لە دەسەلات و مادە
 ماوه، ئیتەر ناساییه پتویستیهكى زۆرى به (دەسەلات) دەبێ هەتا شەرپكردن لەسەرى و
 گۆئ نەدانە دیموكراسى و رای میلیلەت و نەبوونی شەفافیت و رێ نەدان بە دروست بوونی
 ئۆپۆزیسیۆنى یاسایی، نەبوونی دەستگۆرى دەسەلات، نازادى رای جیاجیا.. تا ئەو ساتەى
 خۆى دەسەلاتدار بوو.. ئیتەر نیتستا وا هەمان ئەو فەزایەى دروستى كرد رووبەرپرووی خۆشى
 دەبیتەوه.

۶- خالى لاواز گەلى زۆره، رەنگە لێره پیمان تەواو نەكړئ، بەلام بە گشتى
 وەرچەر خانێك لە جەنگى ساردى كوردستان رویداوه، سەر كردهتێ یەكیتى بەچاكى
 هەستى پێ نەكردبێ، كە بوو تە هۆى بەرەبەرە لە دەستدانى پلەى یەكەمى، یاخود بەرەو
 (رجل المریض).. ئەویش ئەویە، تا ئەو جەنگە سارده كلاسێكیەى نێوان پارتى و
 یەكیتى، لەلای یەكیتى بەهۆى نایدیۆلۆژیا بەرپۆهەرا، ئەوا داينەمۆیهكى بەهێز بوو بۆى و
 زالیش بوو، كاتى چۆنیەتى و سروشتى ئەو مەملانێیه لە مەملانێى نایدیۆلۆژى دابەزى بۆ
 مەملانێى كۆمەلایەتى، ئەوا بەرەبەرە هاوسەنگییهكان گۆران، جاران (ى ن ك) تا پلەى
 ۷۰% زال بوو لەسەر كوردستان و بە هەموو مانای سیاسى و سەربازى و بڕیارى
 چارەنووس و..، هەلبەتە لە مەملانێى كۆمەلایەتى لە كۆتاییدا پارتى دە بیاتەوه كە لێى
 بەهێزە، و لەو فاكتهر و فەزایەش یەكیتى لێى لاوازترە، ئیتەر نەبوونی حێكمەت و
 هەلەشەبى و گۆئ نەدانە هەندئ پوودا و گۆرانكارى، هەردوولا كەوتنە بازنەیهك كە (پ
 دك) لێى بەهێزترە، بەرەبەرە (ى ن ك) پلەى یەكەمى لەدەستداوه، بەتایبەتى لەدواى

(۲۰۰۰)، ئەو دىراسەتەنە زىياتر زانستىن زۆر سىروشتىيە ھەممۇ سەنتەر و ناوھەندىك بىيكا،
و ەختى ئەو دىراسە زانستىانە ھاتوۋە.

۷- زۆر بەئىننى گەورە بە مىللەت درا لە خىزمەت گوزارى، پاداشتى
كۆنمىشەمەرگە، بىنپىر كۆردى گەندەلى، پىزگار كۆردى كەركوك، نە كۆردى شەپى كورد لە گەل
كورد... كەچى نە ھاتە دى، بەلكو بەشىكى ھەر پىچەوانە بوو.

۸- لە بىر يار و ھەلۆتست و ساتە ھەلچوونە كانى لە گەل حىزە كوردستانىيە كان دىسان
ھاتۆتەو ھەر دەردە كانى ھەنگاۋى ئانىيەت و بەپىتى ئەو پانتايىيە پىروداۋە كە ھەلۆتست و
بىر يارى مەزنى داۋە نەك بەپىتى بارودۆخى سەرانسەرى كوردستان و بارى ئىقلىمى و
جىھانى، بۆيە ئەو جۆرە ھەنگاۋانەن زىياتر (ى.ن.ك) لەو ھەورازە گىر كۆردوۋە سەرنەكەۋى،
ئىنجا ھەنگاۋە كانى لەو ساتە (نا لۆگىكىيانە) ھەردەم سەرجىخە نەك قوۋل، ھەنوۋە كەيىيە
نەك دووربىنى، دەماۋ دەست و زادەى يەك لايەنىيە نەك ھەمە لايەنى، يەك نەقجامى
ھەلسەنگىنراۋە نەك كۆى سەرنەقجامە كانى.

۹- ھەلس و كەۋتى لايەنگران و كادىرانى لە توندوتىژ و ھەرەشەو گۆى نەدانە ياساۋ
نەرىت.. بوۋە ھۆى زىياتر بى مەتەمانەيى.

۱۰- پەپىرە و كۆردى ئەو رىبازە سىياسىيە (مىكاڧىلى) گوايە سىياسەت و دىپلۆماسىيەت
ۋادە خوازى ھەلخەلەتان و ناراستى و سور و پەرەپىنەدان و پەيمان شكاندن... بوۋە ھۆى
چەۋاشەيى و تىكەل بىۋونى (نەۋەلىيات و سانەۋىيات)، (ئامراز و ئامانچ)، (مەركىزى و
لامەركىزى)، (دىمۇكراسى و دىكتاتورى)، (نىشتەمانىيەت و خىانەت)، (دۆست و ناخەز)..
تا ئەو رادەيە لە لايەن خەلكى سادە كاردانەۋەيەكى نىشتەمانى ۋا نەما كە ھىزى
دوژمىنان لە ۳۱/ى ئاب ھىنا ناۋ كوردستان و خۆى بوۋە قورىانى، ئىنجا گلەيى
لەبى ھەلۆتستى حىزە كانى تر و مىللەتىش دەكا.

۱۱- دۋاى خۆى بوۋە قورىانى لەشكر كىشى داگىر كەر، ئەۋا خوشى ۋاى كۆرد ھىزى
ئىرانى ھىنايە سەر بارە گاكانى حدكا و دۋاى ھىزى تور كىاشى ھىنا بۆسەر پ ك
ك، ھەلبەتە لەيەكەم شەرى ھاۋبەشى پارتى ۋىيە كىتى لە گەل پ ك ك لە ۱۹۹۲ زور
بەناشكر ھەمووجورە ھاۋكارىيەكى تور كىايان كۆرد و كار گەيشتە نەۋەى تىكۆتەرانى دژ
بەرژىمە كانى داگىر كەر تەسلىم بەۋان بىكەنەۋە لە گەل پەيۋەندى كۆردى ھەردوۋلا بەدەزگاي

^۱ بەپىتى كىتتى (رۆلى سىستەمى بىنەمالە .. حىن مەد عزىز) بەكەم بىر يارى پەرلەمانىش بوو

گوماناوی، بۆ زیاتر بروانه همموو نهو بهلگه نامانهی له دوای ۳۱ی ناب له سه ریه کتر بلاو کرایتهوه، به شینکیان له کتیپی (الاکراد فی مساله العراقیه - سعد بزان) بلاو کرایتهوه له ۱۸۴ل - هتا کوتایی

۱۲- له زنجیره ی شه ره کانی ناوخۆ ، با له ره وا بسوونی گه رپین، یه که م جار له گه ل (باسک) بووه هۆی ماندوو کردنی یه کیتی، بهو شیوه یه له کۆتاییدا هاوسه نگی هینز له کوردستان به فعلی گۆرا که پیشتر یه کیتی له ۶۰% بوو، له ۱۵%* بزوتنه وه، له ۲۵% پارتی، که چی یه کیتی داشکاوه له قازانجی (پ.د.ک) و بزوتنه وه ش داشکا له قازانجی یه کگرتوو

۱۳- هیشتا به گشتی سه رکردایه تی کورد بئ ستراتیجه .

۱۴- هیچ ته قه لایه کی نیه بۆ پهروه ده ی نه خلاق ی سیاسی و دروست کردنی نه وه یه کی مه بده نی پاک بۆ بهرگری له هه ر ته گه رکی داها توو.

۱۵- ته گه ره کورتی دووباره ی بکه ی نه وه بناغه کانی نیجاییات و سه لیبیاتی دۆخی کوردستانی نیستا به شی هه ره زۆری ده گه ریته وه بۆ یه کیتی، به لایه ن که مه وه هه تا ده ورو به ری سالانی ۱۹۹۵

۱۶- به پیچه وانه وه نهو همموو خه لکه بئ پهروه ده وه هممه ره نگی کۆکرده وه، بسوه هۆی بئ ووره یی قاره مانه کانی ره سه نی یه کیتیش، پیش گه یشتنی هینزی پارتی بۆ سلیمانی به ده یان هه زار پیشمه رگه ی په کیتی له دارستانی شارباژێر و سنووریش په رینه وه، نهو رووداوه ساده نیه نه وه کت و مت تیۆره که ی (دۆرکایم) ه له سه ر عه وام که به (ره وه) ی ده شو به یئنی و ده لئ: ((ته گه ر یه کیک رای کرد، ده بته گشتی و پیچه وانه ش به پیچه وانه)). هینزی (ی.ن.ک) پیش تر وانا سرا بوو که (عه وام) نیه .

۱۷- نهو نه زمونانه ی هه لبژاردنی (نیکاراگوا، جه زائیر، یه مهن، نه ریتیریا، موزه مبیق، نه نگۆلا، ..) به رووتی سه لماند یان که خه لک له گه ل سه رکرده یه کی میلی دایه نه ک حزبی، هینم نه ک توپه، رووچی نه ک مادی، گران نه ک بزێو، لاشه ر نه ک شه راوی، راستگۆ نه ک خوار، له گه ل نیشانه یه کی ده روونی زۆر تایبه تی تر (شاذ) له کوردستان خه لک پتر رای له گه ل سه رکرده یه کی ره ش بینه پتر نه ک گه شبین و بوهار ی (هه رچه نده پیچه وانه ی فه رمووده شه)، به لآم نه وه دۆخی ده روونی نهو میلی ته یه که چه ندین سه له

* نهوه له رووی چه ندایه تی به لام له رووی چونا یه تی هینزی بزوتنه وه زور بالا تر بوو.

شکستی بۆ دووباره ده‌بیتهوه، له‌ورووهوه سروشت و ته‌بیعاتی مام جلال له‌گه‌ل نه‌و دوخه
ده‌روونی‌هی (که وه‌سفمان کرد) نایه‌تهوه

نالیره‌دا سیره‌ی یه‌کیته‌ی و داستانه‌کانی و ناووبانگی له‌گه‌ل سه‌ره‌نجامی ده‌نگه‌کان لیتک
دوور بوون پرپه‌تی له‌ په‌ند و وانه‌.. به‌لام هه‌مووی کۆده‌بیتهوه له‌و سه‌ردیره‌و له
پرسیاره‌.. بۆچی له‌ده‌نگی رابه‌ری (یه‌کیته‌ی) زیاتر له‌ کورتی دا؟ وه‌لامه‌کی هه‌ر له‌ خاله
لاوازه‌کانی ده‌دۆزیه‌وه له‌ سه‌روو، له‌بابه‌تی (پ.د.ک)یش وه‌لامی هه‌یه.

چوار فاکته‌ری سه‌ریازی هه‌یه‌تی یه‌کیته‌ی شکاند :

زۆر جار یه‌کیته‌ی دووچاره‌ی شکست بووه که‌چی به‌خه‌یاری خۆی دروست کردیته‌وه به
هۆی نه‌و توندو تو‌لیه‌ نایدیۆلۆژی‌یه‌ی، به‌لام له‌دوای راپه‌رژین و شکستی (عه‌لمانیه‌تی
شیوعیه‌ت) نایدیۆلۆژیای کزولوا‌ز بوو نه‌و جاره‌ نه‌یتوانی شکسته‌کانی سارپه‌ژ کا، که
زۆر به‌ کورتی نه‌و چواره‌ بوون به‌ رای من :

۱- شه‌ری بزوتنه‌وه‌ی سالی ۱۹۹۳ نه‌وبه‌رگره‌ به‌هه‌تزه‌ پێشانی دا ترسی هه‌موو
لایه‌کی له‌یه‌کیته‌ی شکاند

۲- شکستی دوای ۳۱ی ئاب، مه‌به‌ست خودی هه‌ولیه‌ر نیه‌ به‌لکو نه‌و شکسته‌ی
له‌دوای تا ده‌رکردنی له‌ ته‌واوی کوردستان .

۳- شه‌ری دووه‌می په‌که‌که‌ که‌له‌ناوچه‌کانی پشت نا‌شان پرویدا و شکستی هه‌ینا
۴- دوا شه‌ری له‌گه‌ل نه‌نسارولئیسلام له‌لای هه‌له‌به‌وه‌ برده‌وامی تا هه‌تزه‌کانی
نه‌میریکا هات له‌ کۆل یه‌کیته‌ی کردنه‌وه به‌و مه‌رجه‌ی ژماره‌ی هه‌تزی یه‌کیته‌ی به‌ ده‌یان قات
له‌ وان زیاتر بوو

که‌واته‌ ئیستا (ی ن ک) له‌ چ دۆخه‌یکه‌؟

هه‌لبه‌ته‌ له‌میژووی نو‌یدا باری وا زه‌پینی بۆ کورد نه‌هاتوه‌، مه‌ودایه‌کی نیشکردن بۆ
هه‌موو لایه‌ک هه‌تا بۆ ئیسلامیه‌کانیش ره‌خساره‌ بۆ نیشکردن و گه‌ره‌ بردنه‌وه‌، ئیتر
(البقاء للأصلح) له‌ ماوه‌یه‌کی کورت نه‌خشه‌ ده‌گۆرێ چیه‌ر نه‌و هاوسه‌نگیه‌ نامینه‌ی، بۆیه
نه‌وه‌ی بیری له‌ چاکسازی کردۆته‌وه‌ زۆر بلیمه‌ت بووه‌و له‌جێی خۆیه‌تی، هه‌نگاوێکی زۆر
بو‌یرانه‌یه‌.. له‌راستیدا هه‌موو لایه‌نه‌کانی تریش پێویستیان به‌ چاکسازی هه‌یه‌، به‌لام لێی
ده‌ترسن، به‌گشتی ئیستا حزبی ده‌سه‌لاتدار له‌ قه‌یرانی سه‌ختدایه‌، وه‌ک بلیی له‌ژێر
(ئینعاش) دایه‌، ئینعاشی ده‌سه‌لات، هه‌ر له‌ ده‌سه‌لات جیای که‌یته‌وه‌ واته‌ له‌ ئینعاشت

جیا کرده و هه مه رگه.. بۆ وایه؟ چونکه مقهوه ماتی حزبی نه ماوه، حزب له بنه چه دا ههروهك واش (ی ن ك) دروست بووه، خاوهن ئایدیۆلۆژیایه به پیتی (عقد فكري وسياسي) له گهڵ خهلكی گرتبهست دهكا نهك به (عقدی گیرفان)، ئیستا ده بیسنین بوون به حزبی یه كسه ر ئه و مانایه ده به خشی، واته: گیرفان پرکردن، سه رپیتی، زۆرداری له خهلك بكهیت، ئیمتیازی مادیت پی بدری و خانوو و كۆشك و ته لار دروست بكهی، پی بگری، له سه رووی یاسا بی،.. ته گه ر له وئ ئه و ئیمتیازانه نه ما ئه و سانه گه ری بگوازیتسه وه بۆلایه کی تر كه زیاتری پی ده دا.. ئیتر ئه و جوړه كاره وا باوی وه رگرتوه وه نه گه ری ده وه له مه ند بوو ده لئین (بۆخزی عاقله) بووه پیوا! ئه وه زۆر ترسناكه ته گه ر پیوانه ی حزبی و جه ماوه ری وای به سه ری، جا نازانئ ئه و کاتی چاكسازی چۆن بكهی، له راستیدا ته گه ر لیستیکی به راوردی سه رتاسه ری له (ی ن ك) ی شاخ و ئیستای بكهیت، ده بیسی زۆریه ی هه ره زۆری خاله بنچینه کانی نهك هه ر گۆپراوه، به لكو پیچه وانه ش بووه ته وه، هه موو بواره کانی فكري، سیاسی، مه نه جی، نابووری، كۆمه لایه تی، فه ره نگی،.. ده گرتسه وه. كه واته ئیستا په سیاری زانستی له باره ی هه ردوو حزبی ده سه لاتدار ئه وه یه، ئه و تۆپه له خه لكه چین؟ ئایا حزبین، له سه ر چ بنچینه یه ك یه کیان گرتوه؟ بیروپروا و مه بادئ و مه دره سه یه یاخود به رژه وه ندیه؟.. ته گه ر یه كه م بیته ئه وه حزبیه و سه لامه ته.. ته گه ر دوو مه یش بیته ئه وه له كۆمپانیای فره ره گه زی (بچوو ككراو) ده چی، ئه وه ی لیسی ده ترسین ئه وه یه یه كه م نیه، چونكه كوا كام بیروپرا و ئایدیۆلۆژیایه ئه و خه لكه ی به یه ك به ستۆته وه.. ته گه ر بلیین (به ریز مام جه لال، یاخود فلان.. ئه وه یان مانای حزب نابه خشی مانای خیتل و عه شیره ت و (دیره) ده به خشی.. ئه ی كه واته ئه و ناكۆکی و ده مارگیریه له سه رچی بوو؟ تا به په سیار قوول بیه وه وه لآمی ترسناكترت ده ست ده كه وئ، كه له سه ر سكه ته واو ده رچوووه ئیتر چاكسازی پیویسته.

چاكسازی یه كێك له پیتاسه كانی سیاسه ت مانای (چاكسازی گشتی) یه، ئیتر زۆریه ی په یامبه ران و زانایان و مه دره سه كان بۆ چاكسازی هاتوون، كه واته نه نجامینی لۆجیكیت ده داته ده ست كه ماوه یه کی دووردریژ ئه و حزبه (سیاسه تی راست و دروستی نه كردوو) بۆیه چاكسازی كه له كه بووه، جا كاتئ ریژه ی ئه و كه له كه بووه له ۵۰% په ت بدا پیسی ناگوتری چاكسازی، پیی ده وتري گۆرانی ریشه یی، چونكه چاكساز گۆرانیکی سه رچیخه زیاتر، به لآم سه ركرده ی بلیعه ت و نامراز و ئایدیۆلۆژیای تیرو ستانده ر جاروایه ده توانی

نمو گۆرپانه ريشه ييه ش به چاكسازى وه ده دست به يئىن، كه عاده تن پيى ده وترى شؤرشى سى، له سهر شو بنچينه يه وا پي ده چى بو شو دو خه ي حزيه ده سه لاتداره كانى تي كه وتوو ه نه سنورى چاكسازى نيه، زياتر له ۸۰% نى گۆرپانى پيويسته، چونكه گه لى جار به راشكاوانه ههردوو سهروك وتوويانه نازانين كى له جياتى كى دابنيين، هه موو يه كه له يه ك خراترن.. هاتوونه سهر شو وه كه گوايه كۆمه لگه كه مان تي كچوو ه!.. نه خيتر.. شو وه نيشانه ي شو يه حزيه كه ت ويترانه، نه گينا تو كه سى دلسؤزت نه بى بو شو يئى كه گه نده لى نى ده كرى، تا ئيستا سزايه كه نيه.. واته به روونى ماناي وايه شو ده سته زؤرايه تيه و چاره ي ناكرى، وه كه مه سه له ي فارسيه كه يه وتى: (خه سه ن و خوسه ين دخه رى معاويه هه ستن).. شو وه ي به رامبه رى وتى: له كى را بو ي چابكه م، خه سه ن نيه حه سه نه... به كورتى له (۵) وشه (۶) هه لئى تيايه، خؤ له كورده و اريش قسه يه كى خو ش ه يه، ده لئى به حوشترى ان وتوو ملت خواره، حوشترى ش وتبووى جا كو يم راسته هه تا ملم راست بى... نيتر ماناي وايه وه كه دختور نازانرى له كام لاو له كى را ده ست به چاكسازى بكرى، له گه ل نمو خالانه ش له باره ي چاكسازى:

۱- پيويسته شو وانه ي لايه نى چاكسازين به شيك نه بووين نه له نريك نه له دوور له سه ره نجامى شو دو خه، له پيش را پيش بينيان كر دبى و به گو تيان نه كرابى، نه گينا له دو خى پيچه وانه ي دا له پيش شو وانه خو يانه پيويستيان به چاكسازى ده بى.

۲- خودى ريفؤرم پيويستى به (فؤرم) ه* بنچينه كه هه يه كه له سه رى ريفؤرم بكه ي، واته به رنامه يه كى سياسى و فكرى و هه تا سيسته مى مه دره سه يى جياشى هه بى، تا شو چاكسازيه ي له سه ر بكرى، ناخؤ ده توانرى له و چاكسازيه دا ناوه خنى تاك وا بگؤرئ له تاكيكى سه لى به ره چه رخيته ني جابى، (ماكينه ي ن ك شو ده زگايه ي وه ستاوه كه بتوانئ تاك وا دروست بكا...) چاكسازيه كه بتوانئ شو مرؤفانه كه له لاشه ي شو حزيانه نالاون لئى ده خو ن، له سه رى ده ژين، به وه سفى (هؤيز، ني تچه، دور كايم..) وه كه گورگن.. نيتر چؤن بكرينه مرؤفيكى خيترخوازي چاكساز، وه كه شو مرؤؤ و پيشمه رگانه ي كاتى خؤى شاخ خاوه نى ويژدان و خو نه ويستى و خزمه تكار و ولا تپاريز و.. دروست بكرينه وه،

* فؤرمه بنچينه يه كه ي يه كيتى بري تبه له به يانى (ته نسيسى ۱۹۷۵) له ۹۰% ي پيچه وانه بوويته وه جا چؤن نيشى له سه ر ده كرى .

به كورتى به چ بهرنامه يه كى سياسى و فكرى نهو تاكانه وهرده گه پرين له خۆويستى بۆ خۆنهويستى، نهوه نهركى چاكسازيه نه كهر بتوانرئ.

۳- ده بئ هئزى چاكسازى ديارى بكرئ له پيشدا شاخؤ له توانايدا ههيه چى بكا.. نه زموننه كانى چاكسازى چهند سهره نجاميكي هه بووه له دووروزيك نمونه مان ههيه: نهو چاكسازيهى زؤر ناويانگى ههيه وهك هه موو نه نسكلؤبيديا و فهره ننگه كان له باسى (چاكسازى) يه كسهر به ماناى چاكسازى (مارتن لؤسهر) ت بۆ گوزارش ده كهن، لهو چاكسازيه دا مهزه بيهكى نوئشى له گه لّ دا هئترا (مهزه بى پرؤتستانى - واته معاره زه)، له لايه كى تر چاكسازى نه وروپى كه له لايه ن عملانيه كان ده ستى پئكرد له دهره وهى ناينى مه سيحى نهوا نهو نه وروپا نوئيهى لئ هاته دى.. نهوش جورئيكى ترى چاكسازى بوو، چاكسازى تر بووه ته هؤى مهرگ، وهك نهو چاكسازيهى گؤربا تچؤف پئى هه لسا به دروشى (بيروسترويك و گلاستؤست) بووه هؤى هه لوه شانده وهى يه كئيتى سؤفئيه ت و رووخانى بلؤكى سؤشيا ليستى.

چاكسازى تر ههيه ده بيته هؤى بچوك بوونه وهى خؤى، وهك نهو چاكسازيهى (جوان تورك - توركيائى نوئ) پئى هه لسا له ۱۸۶۵ را ده ستى پئكرد و نهو (عوسمانلى) يه مه زنهى بچوك كرده وه بۆ نهو توركيائى بچوكه ي ئئستا كه له وه تى دروست بووه له ۱۹۲۲ تا ئه م ساته به دواى مه رجه كانى نه وروپا يه ههر پئى ناگاتا لئى ببئ به نه ندام. چاكسازى تر ههيه بووه ته هؤى لئك جيا بوونه وهو داتليشان، نمونه ي نريك چاكسازى بزوتنه وهى ئيسلامى بووله كوردستان..

كه واته نهو چاكسازيهى (ى ن ك) وا پئى هه لده ستئ له كام نه زمون نريكه، سهره نجامى چى ده بئ؟ وا پئده چى له چاكسازيه كه په شيمان ده بنه وهو هه ندى ئيجرائاتى ساده ده كهن وهك نهو هه لئباردنهى ئئستايان كه له سهر بنچينه يه كى زانستى و ستانده رانه نيهو.. بگره له جياتى چاكسازى، خراپسازى لئ دئته وه، له وه وه بزوتنه وهى گؤراني لئ پهيدا بوو.

بزوتنه وهی گۆپان

به هۆی هممو نهوانه چاكسازه كان كه بئى ئومئيد بوون له چاكردنى يه كئيتى له ناوه وه، نهوه ناچار بيريان كرده وه له دهروه چاكسازى بكن، بهو شيوه يه له سه ره تابه ناوى (گۆپان) خوازان كارو چالاكى راگه يانندن به ناوى كۆمپانيى ووشه سه رى هه لدا ، له ۲۵/۷/۲۰۰۹ يه كه م هه لبژاردنيان ۲۵ كورسيان له په رله مان هئنا ، له به رامبه ريشدا يه كئيتى خراب شكستى هئنا وه گه ر له به ر هاويه يانى له گه ل پارتى نه بوايه په ننگه هه ر ته نها ۱۶ تا ۱۸ كورسى ده ننگى راسته قينه ي خۆى بيته هه روه ك له داتاكانى سه ركردايه تى پارتى گوزارش ده كرا، بۆ يه كه م جار معاره زه يه كى ياسايى پي ك هات له (گۆپان، يه كگرتوو، كۆمه ل)، نه وه ش قۆناغئىكى نوئى له كوردستان هئنا ئاراوه وه په ننگه كۆتايى به و هاوسه ننگيه سه لبيه به ئينى له كوردستان كه له وه ته ي شو رشى نوى له ۱۹۷۶ وه دريژه ي كئيشا به لايه كى دا بجا له پئى سندوقى ده ننگ دان ، چونكه هه ردوو لاي سه ره كى (پارتى ويه كئيتى) ده ننگه كانيان نه وه نده كه م بوئته وه به هه ر سه ودايه كى ترى ناوه كى نه گه رى له حكومه ت دوورخستنه وه ي هه ر لايه كيان هه يه به ياسايانه ، بۆ نه و قۆناغه (كه له ۲۰۰۹ ز) هۆيه كانى دروست بوونى معاره زه وسه ره نجامه كانى لايه نى ئىجابى وسه لى نه و بزوتنه وه يه زۆر تازه يه ناخرئته ژئير هه لسه نگاندى ستراتئوى ، ته مه نئىكى ده وئى تا بزائين ناسنامه ي چيه ، تا نه و ساته سو دى له وه وه رگرتوه كه حزب نيه بزوتنه وه يه كى ميللى گشتيه جئى هه مو لايه كى لئى ده بيته وه ، خوشى ساغ نه كردۆته وه به لاي عه لمانى وئايى ، تا نه و كاته لايه نه ئاييه كانى كوردستان به سياسى و ناسياسيه وه سو دئىكى زۆريان لئى بينيوه ، خالى هه ره به هئزى ترى نه وه يه نه وشيره وان مسته فا به كه سئىكى دژ به گه نده ل ناويانگى داوه ، به لام چند پرسيارئى كئيشى به دو اى خۆى دروست كردوه له وانه ببۆچى هه مو يه كئيتى يان هه مو كۆمه له كۆنه كانى له گه ل نه هاتن؟ خۆى جئىگرى مام جلال بوو كاتئى مام جلال ببئته سه رۆك كۆمارخۆى به كه سى يه كه م ده ميئنه وه بۆ نه و شوئنه ي به جئيه ئشت؟ وه لامى هه مو نه وانه له پئى كه وئنامه ستراتئويه كى يه كئيتى و پارتى و كه سئىتى مام جالمان ده ست ده كه وئى.

كهسيٽى مام جهلال

رهنگ دانهوى كاريگهري سروشتى سكرتير زور بهخهستى له سهر يه كيتيه هه بووه و ههيه، خهريك بوو تا ۱۹۹۴ هه موو كوردستانى مهزن بكهوته ژير نهو كاريگهريه، پياويكى زور كولندهره، مه حال لاي نهو نيه، كه سيٽيه كه ي زور ده گمهنه، له ناو نهو شاخ و داخه به بي خزم و كهس ناوا ديسپليني هه بووه به سهر نهو هه موو عهسكهريه چه مووشانه كه زور به زه حهمت به زه رفت ده كران، له پيه وندي ميواندارى زور به ريزه، ههروهك واقيع ناسه ناواش خهلك ناسه، ههريه كه ده زانى به كهلك چى ديت و كهس لاي نهو زياد نيه، گه رلاي داده نيشى ههست به بچووكى خوت ناكه ي زور به رزت ده كاتهوه، مه گهر هه ر خوت هيجت له بالا نه بي، نايه لي كاديري دانيشتو بيان معاره زه ي هه بي، نه من پيش مه رگه يه كي ساده بووم، ته نها گوٽي لي بوو و تم نهو مفاوه زاته (سالي ۱۹۸۳) چاك نيه له رووي ستراتيجا، نهوا يه كسه ر ماموستا عزيزي لي نريك بوو له وي لي ي پرسى بوو، دواي د كمال خوشناوي وهك سه روك ليژنه يهك نارد بو ئيقناع كردغان، دواي خوشى ناردى به دوام، هه ندى خالي باس كرد يه كي له وانه نهوه بوو ووتى ته گهر مفاوه زات نه كه مين نهوا حكومهت به رنامه ي نهفالي هه يه و (نهوه بوو پاش مفاوه زات كردى)، نيتر قه ناعه تم هات و هه ر له سه ر پيشنيارى نهو يش منى كرده به رپرسى ليژنه ي ته نيسقى مفاوه زاتي ته وه ري رانيه هه ولير، ناوا له معاره زه ييه وه وه ري ده گيرايين بو به شيك له پرؤژه كه، هه ر به بؤنه ي زؤره ناگا بوون و زانيارى تاييه تي له نيو ده سه لات پيده گه يشت، ته گهر به ووردى سه رنج به دينه نهونامه يه ي بو مسعود بارزاني له ۱۹۷۵/۱/۱ تيايدا زانياره كي زؤر سه رسورهيته ر باس ده كاو ده لي: ((له دوستيكي عه ره به وه بيستم به بؤنه ي نه خوشى به كره وه كه رهنگه زوو مريت مونا مريه كي عهسكه ري هه يه بو كوشتنى سه دام ولا بر دنى تاقمه كه ي له حوكم))^۱، نه وروودا وه كت و مت له ۱۹۷۹ روويدا، زؤر به ناگا بوو له ناو يه كيتيش بي نه وه ي له نازادى راده رين سل بكاته وه، به لام گه لي جاريش خو ي بچووك ده كرده وه ده هاته نيو وورده ئيش، سه بينه يه كي زوو شهيد عبد الرحيم سه رتيپى به ري مه رگه بوو له گه ل بكر پيروت نامه يه كي مام جلالى بولاي من هينا له سه ركه پكان، تا بيبه ين بو نوينه ري حكومه تي مفاويز له رانيه ته نها بو ۱۰۰۰ بلوك!! منيش نامه كه يم شارده وه وه هه رسيكمان ريكه و تين

^۱ بارزاني و بزوتنه وي كورد - ل ۴۵۹

که نام‌های مام جلال نابی له‌داوای کوردستان که متر بی چۆن بو بلوک ده‌نووسی، ئینجا به‌خوم نام‌م نوسی ۲۰۰۰ بلوکمان بۆ وه‌رگرت، ئەو خەسلەتە‌ی مام جلال له‌سه‌رۆک کۆماری و به‌ره‌ی دیپلۆماسی له‌نیو خۆی عیراق و جیهانیش هه‌تا ئیستا به‌رده‌وامه‌ و زۆر زیان به‌خشیشه

هه‌رچه‌نده‌ مام جلال به‌ مارکسی به‌ناویانگ بوو، به‌لام سروشت و پرسکانی (سایکۆلۆژیە‌نی) لیبرالی بوو، که ره‌نگدانه‌وه‌ی سکریتیژی گشتی بوو له‌سه‌ریان، تا ئەو ساته‌ش یه‌کێ له‌ سه‌لبیاته‌کانی سکریتیژ نه‌وه‌یه‌ نه‌ دۆستایه‌تی و نه‌ دوژمنایه‌تی تاسه‌رنیه‌، هه‌تا به‌رژه‌وه‌ندیش تا سه‌ری نیه‌، هه‌تا له‌گه‌ل دوستیش، به‌لکو ئەو له‌سه‌ر پیره‌وتیکی ده‌گمەنی تر ده‌پۆیشت که بریتیه‌ له‌ : (به‌یه‌ک گه‌یشتنی دوو به‌رژه‌وه‌ندی له‌دژی سییەم)^۱ ئەوه‌ش زۆر ویران که‌ر ده‌بی‌ت و زه‌مینه‌یه‌کی به‌نازاوه‌و بی‌ متمانە دروست ده‌بی‌، جارێکیان له‌گه‌رمه‌ی یارمه‌تی دانی یه‌کی‌تی بو (حدکا) له‌ ۱۹۸۲، د قاسملو به‌ شوخی له‌سه‌رخانووی (م س) نی‌تۆزه‌نگ رووی له‌ مام جلال کرد و وتی : ((واجاری مام جلال یارمه‌تیمان ده‌داو نازانین که‌یش ده‌سته‌کی به‌ ئیمه‌ش داده‌ینی))، ئالیه‌دا لیلیه‌ک هه‌یه‌ له‌ هه‌ندی هه‌نگاو نامانج و پالنه‌ره‌کانی دیار نیه‌، بینایه‌کی سیاسی مه‌زن ده‌کاته‌ به‌راگێری ده‌ستکه‌وتیکی ساده‌ و بچووک، یان به‌گوزارشتیکی تر سکریتیژ زور بلیمه‌تانه‌و له‌مه‌حالا بینا دروست ده‌کا به‌ده‌ستی خوی، به‌لام به‌شیوه‌یه‌کی نامه‌نتیقی ئەو بینایه‌ به‌ قاج تیک ده‌داته‌وه‌، له‌ راستیدا ئەو دابه‌شیه‌ی مسعود بارزانی بۆ سه‌رۆکی هه‌ریی کوردستان و سه‌رۆکایه‌تی ئیراقیش بۆ مام جلال زۆر نمونه‌ییه‌، له‌وه‌ش به‌هێز تر نه‌وه‌یه‌ نه‌گه‌ر هه‌ردوولا‌ش به‌یه‌کجاری له‌ حزبايه‌تی دوورکه‌ونه‌وه‌.

ئەو توانایه‌ی مام جلال واده‌کا تا ئەو بمێنی هه‌مو یه‌کی‌تی نابێته‌ مولکی گۆران

^۱ له‌بنه‌چه‌دا ئەوه‌ بۆچوونی (مارکیژ دارجنستون) ه‌ که‌ده‌لی هه‌مو به‌رژه‌وه‌ندیه‌ک تاییه‌ قه‌ندی هه‌یه‌، گه‌یشتنی دوو به‌رژه‌وه‌ندی دژ به‌ سییەمه‌ - پروانه‌ جان جاک رۆس-حنی العقد الإجتماعی ص ۶۸

سەرکردایه‌تی کاتی (س.ک) (پ.د.ک) (هیدایه مؤهتة)

له ریکهوتنی ۱۹۷۵ی جەزائیری نیوان (شا و صدام)، کورد خاوه‌نی زیاتر له ۶۰۰۰۰ پێشمەرگه و توانای مادی و لۆجستی و به‌شاخه‌کانهوه له حکومهت که‌متر نه‌بوو، که‌چی له‌ناکاو به‌ بریارێکی ناوه‌خۆی نه‌ک له شکستی عه‌سکهری کۆتایی به‌ شۆرشێکی ۱۴ ساله‌ی هینرا بێ هیچ رێنمایی و نه‌خشه و پلانیکی نوێ، کۆتایش به‌ (پارتی) وه‌ک حزب هینرا، دووچاری په‌رته‌وازیی بوون، بۆیه به‌شێک له‌ ناحه‌زانیان ناویان به‌ (ناش به‌تال) برد، هێزه‌چه‌کداره‌کانیان ته‌سلیم بوونه‌وه و هه‌ندیکیش به‌ره‌و ئێران، سەرکردایه‌تیان بێ بریار دابه‌ش بوون، به‌شێک ته‌سلیم بوونه‌وه، له‌وانه (صالح یوسفی، رشید سنیدی، حیب محمد کریم، فارس باوه‌...) به‌شێک بۆ ئه‌وروپا و ئه‌مهریکا (باززانی و خانه‌واده‌ی) له‌ تاران جینگیر بوون له‌سه‌ر داوای شای ئێران، به‌شێکی که‌می بۆ بۆز به‌نیازی ئیشکردن بوون له‌وانه: (سامی عبدالرحمن، د. محمود عوسمان، علی سنجاری)، (د. محمود) ئینشقاقی کرد (لیژنه‌ی ناماده‌ی دروست کرد، (علی سنجاری)یش (یه‌کیته‌ی دیموکراتی کوردستان)ی دروست کرد، (سامی عبدالرحمن)یش (سەرکردایه‌تی کاتی (س.ک)ی پارتی دیموکراتی کوردستانی دروست کرد، به‌پێی ته‌قویمی خۆیان له‌ ۱۹۷۶/۵/۲۶.

کی سەرکردایه‌تی کاتی دروست کرد؟

له‌ سه‌ره‌تا دا وه‌ک لایه‌نێکی نوێ هاتنه‌ مه‌یدان به‌ سه‌ره‌ۆکایه‌تی سامی عبدالرحمن، جارجار باززانی وه‌ک هێمایه‌ک باس ده‌کرا یاخود بڵێین له‌ شیوه‌ی (مه‌له‌کی ده‌ستوری)، به‌پێی رێنمایه‌کانی ئه‌و کاتی مالی باززانی ناگایان له‌ دروست کردنه‌وه‌ی ئه‌و سەرکردایه‌تییه‌ نه‌بووه، بۆ ئه‌و مه‌به‌سته‌ راشکاوانه‌ تر سه‌ید کاکه‌ له‌ په‌ره‌وه‌ریه‌کانی خۆی باسی کردووه‌ ده‌لی: یه‌کیته‌ی و سه‌رکردایه‌تی کاتی هه‌موولا دژایه‌تی شۆرشی ئه‌یلوولیان ده‌کرد، هه‌ردوو لاش خه‌ریکی کتیبی سووری ماوی بوون، له‌ کێشه‌که‌ی هه‌کاری سه‌ید کاکه‌ ده‌لی به‌ سامیم ووت که‌ ئێمه‌ ریکه‌وتنمان له‌ گه‌ل ئیدریس باززانی هه‌بووه، له‌وه‌ لاما

ووتى چۆن ئىتوھ لەخۆتانەوھ ئىدىرىس بەبەرپىسى ئىتمە دادەنپن، ئىتمە سەر بە ئىدىرىس نىن، دەلىت بۆيە ئەو شەپەي ھەكارى لە مىلى قىيادە موھقەتەيە نەك مالى بارزانى، دەرىش كەوت سامى و قىيادە موھقەتە چەندە دژى ئىمەن(يەكىتى) ئەوھندەش دژى مالى بارزانىن، ھەربەو شىوھيەش لەو كاتى سىد كاكە نامەي بۆ مسعود بارزانى نوسيوھو ئەو راستيانەي بۆ روون كەردۆتەوھ^۱

دواي كە كاك مسعود و كاك ئىدىرىس زال بوونەوھ بەسەر سەر كەردايەتى كاتى ئەوا سامى و زۆربەي سەر كەردە كان جيا بوونەوھ، ھىچ بەلگەيەكى بەتەواي نىيە بيسەلمىنيتەوھ كە ئەو شۆرشە بە فەرمانى مەلا مستەفا دروست بوويتەوھ

نايدۆلۆژىيەي (س.ك):

ئەو جارە بەرەو نايدۆلۆژىيەي چەپرەو و كرانەوھ و لاتانى سۆشاليستى وەرچەرخان، لە كۆنگرەي (۹)ى پاۋان ۱۹۷۹ بەتەواي جاپى ماركسىيانەيان دا لە مادەي (۵) و (۶)ى پرۆگرام دروشمى دژ بە ئىمپىريالىزمى نەمىرىكىش بەرز كرايەوھ، بەلام ھەر تىۋر بوو پىيان ھەرس نەكرا.

پەوتى (سەيەي):

ھەل و مەرجى جىھانى و ئەقلىمى و دەولى دروست بوونى ئەو (س.ك) ھەمان دۆخە كە لە پىشەكى دروستبوونى (ى.ن.ك) تۆماركرا.

- بەپىتى تەقوى خۆيان ھەر لەگەل دروست بوونى ئەو (س.ك) لەمانگى (۵)ى گولان مەفرەزە سەرەتاييەكانى پىشەمەرگەو (شۆرشى گولان)ى لى دروست بوو.
- كىشەي سەر كەردايەتيان ھەبوو (بارزانى وازى لە سياست ھىنابوو)، بۆيە وارپىكەوت كە (ئىدىرىس بارزانى) وەك رابەرىكى پەمزى بيت، بەلام لەدواييدا لە كۆنگرەي (۹) بەيەكجارى (سامى عبدالرحمن) لادراو (مسعود بارزانى) سووھ سەرۆكى پارتى، لەناوى (س.ك) بۆوھ (پارتى ديموكراتى كوردستان).
- سامى عبدالرحمن جيا بۆوھ (پارتى گەل)يان دروست كەرد كە پىك ھاتبوو لەوانە: (نورى شاوھيس، عارف تەيفور، كرىم سنجارى، د مجيد رشيد جعفر، دلشاد مىران، جوھر

^۱ پروانە كىتیبى : بىرەوھرى پىشەمەرگەيەك - سەيد كاكە، ب ۲ ل ۱۱۳ - ۱۶۵

نامق ..) ^۱ به لّام نه‌یانتوانی له یه‌کیتی نزیك بێتسه‌وه، چونکه کوشتنی (عه‌لی عسکری و د.خالی‌د) و کاره‌ساتی هه‌کاری خرابووه نه‌ستۆی نه‌وانه، به‌شیک له‌وانه گه‌رانه‌وه ناو پارته‌ی

- سه‌رکردایه‌تی سیاسی نه‌و کاتیان دوا‌ی ناوا دروست بۆوه : (د.پۆژ، جوهر نامق، فازل میرانی، ملازم یونس، ملازم علی، د.کمال کرکوک، ...) مه‌فرزه عه‌سکه‌ریه‌کانیش هه‌تا نه‌نفاله‌کان به‌و شێوه‌یه بوو (هه‌وره‌مان- نادر هه‌ورامی، خۆشناوه‌تی- پرسول فقی، خالی‌د ناشگه، با‌له‌کایه‌تی- نجم الدین گۆرۆنی، ده‌شتی هه‌ولێر- خدر سواره، بادینان- عمود یه‌زیدی، لقی (۱) به‌ته‌واوی چالاک بوون).
- له‌و لاشه‌ له‌گه‌ڵ یه‌کیتی هه‌ر له‌ شه‌ری براکوژی دابوون، ته‌ن به‌ته‌ن و به‌کۆمه‌لێش، جار‌جاریش که ده‌هاتنه‌وه کوردستانی به‌شی سه‌وران ۱۹۷۹، ۱۹۸۰، ۱۹۸۲ هه‌ر به‌شه‌ر ده‌رده‌کران تا دروستبوونی به‌ره‌ی کوردستانی ۱۹۸۸.
- له‌دوا‌ی شو‌پشی نیسه‌لامی ئی‌ران ۱۹۷۹، نه‌وانیش بووژانه‌وه، له‌ وه‌لامی پی‌رۆزیایی سه‌رکه‌وتنی شو‌پش (أ. خمینی) داوا‌ی له‌ (باززانی) کرد بگه‌رێتسه‌وه ئی‌ران، به‌لام پی‌رانه‌گه‌یشت، له‌ ۱۹۷۹/۳/۱ کۆچی دوا‌یی کرد، نه‌گینا بزوتنه‌وه‌ی کوردایه‌تی جو‌ره ره‌وت و واقعیکی تری ده‌بوو جیا له‌ ئیستا، به‌پیتی ووتاره‌که‌ی کاک مه‌سه‌ود له‌ ۳/۵/۱۹۷۹ ده‌لیت: مردنی باززانی سه‌روشتی نه‌بوو، به‌لکو به‌ده‌ستی ساواک و سیای نه‌میریکی باززانی شه‌هید کرا.^۲
- له‌ ۱۹۸۰/۹/۲۲ جه‌نگی عی‌راق ئی‌ران هه‌لگه‌یسا، به‌ واقعیکی که عی‌راق خو‌ی پی‌ مه‌غدور بوو له‌ رێکه‌وتنی ۱۹۷۵ی جه‌زائیر ته‌نازولی له‌ ناوو خاکیکی زۆر کرد بۆ ئی‌ران له‌ به‌رامبه‌ر وه‌ستاندنێ شو‌پشی کورد، به‌لام شو‌پش دروست بۆوه و ناوو خاکه‌که‌شی رۆیشتبوو، بۆیه له‌ ۱۹۸۰/۹/۱۷ رێکه‌وتنه‌که‌ی هه‌لوه‌شاندوه.
- له‌ ۱۹۸۰ به‌ دواوه به‌ره به‌ره توشی شه‌ری بزوتنه‌وه‌ی کوردایه‌تی ئی‌ران بۆوه، له

^۱ نه‌و زانیاریه وه‌رگه‌یروه له کتیبی (التيارات السياسيه فی كوردستان العراق)، له نووسینی صلاح خوراسانی ص ۲۸۴

^۲ پروانه ووتاره‌که له نیسانی ۱۹۷۹، هه‌روه‌ها کتیبی (نه‌وه‌ی به‌عس پیتی نه‌کرا، م. په‌وشه‌ن کردی) فیصل ده‌باغ، له بلاوکراوه‌کانی (پ.د.ک)، به‌لام کاک مه‌سه‌ود له کتیبه‌که‌ی (باززانی و بزوتنه‌وه‌ی کوردایه‌تی) ناماژه‌ی پی‌ نه‌کردوووه خو‌ی لی‌ لاداوه، ته‌نها باسیکی فشاری سیا و سافاکی کردوووه له‌و باره‌یه‌وه

كۆنگرەي (۱۰) بېرىشى لەسەردرا، بەپىتى (حدكا) و (كۆمەلە) و (ى.ن.ك) ئەوا (س.ك) شان بەشانی پاسداران شەرى كوردستانى ئىران دەکرد.

- لەو فەترە نەيتوانى دەورتيكى چالاک بېيىنى، تەنھا لە ناوچەكانى بادىنان نەبى.
- لە ۱۹۸۸/۵/۷ لە بارەگاي حزبى شيوعى (بەرەي كوردستانى) جاردرا.
- لە ۱۹۸۸ لەدواي وەستانى جەنگى عىراق ئىران و ئەنفال و كىمياوى كەوتنەو دەيوى ئىران.

■ لەرپەپرېنى ۱۹۹۱/۳/۵ ھاتنەو كوردستان بە شلۇقى لە چوارچىئەي بەرەي كوردستانى.

■ ھەرچەندە بەدوودلى دەيان پوانىيە ئەو راپەرپىنە، بەلام تەكان و خۆ دروست كردنيان لە ھاتنى سەرۆكى حزبىان بۆ مەيدان راستەوخۆ دەستى پىكرد، كادىرى عەسكەرى و سىياسى و جەماوەرى يەكى و ايان نەبوو.

■ لە شەرى كۆرپى سەرۆكى پارتى خۆي سەرپەرشتىارى ھىزەكانى پىشمەرگە بوو*، كە بە پلەي يەك (ى.ن.ك) لەوئى بوو، ئنجنا پارتى و بزوتنەو دەواي ئەوانىش سۆشپالىست و حزبى شيوعى.

■ لە كۆنگرەي (۱۱) كۆمەلتيك كادىرى چالاکى سۆشپالىست و پاسۆك و چەپى تر ھاتنە ناو پارتى، تەكانيان پىندا لە ھەموو بوارەكان.

■ لە ھەلبۇاردنى پەرلەمان و راپەرى ۱۹۹۲/۵/۱۹ دەنگى يەكەميان ھىنا بە رىئەي ۴۶.۲% پەرلەمانى (۳۳۷۸۷۹) راپەرى (۴۶۶۸۱۹) لە ۴۸.۳% بەو شىئەيە(كاك مسعود لە بروسكەكەي بۆ ناوھەخۆ دەلتى ۵۱% دەنگمان ھىناو ئەو ھەلەيە ئەو ەيادەي ئەو لايەنانەيە كە دەرنەچووینە) لە لىست (۱۴۰۴۶) دەنگ زياتر لە يەكيتتى و لە راپەرىش (۲۵۶۷۲) دەنگ زيات، بەجورىك پاگندەي سەرەكى پارتى ئوتونومى بوو يەكيتتىش فېدرالى

* لە ۲۶۵ى كتيبى (المسيرة)ى كريم ئەحمەد دەلى: لە كاتى ئەوشەرە (كانبى گەورەم) بېنى ۶۰پ م شيوعى لەگەل بوو،دواي رسول مەمەندى سۆشپالىستىش بېنى لىم پىرسى ناخۆ چەندى بۆ ئەو ھىزە پى نامادە دەكرى؟ ووتى ۸۰پ م، چورمە لاي كاك مسعود لىم پىرسى چەندت پى نامادە دەكرى؟ ووتى ئىستا ۱۲پ م لەگەل ماو ەگەر پىتيان بلىم خۆتان بۆ شەرنامادە بکەن ئەوا بەتەنھا دەمىنمەو، بەپىتى راي كريم ئەحمەد كاريگەرى حزبهكان لەو شەرە بەو رىزە دىت (..الشىوعى والىحاد الوطنى والحركة الإسلامية وسوشيالىست والبارتى فى درىند كورى - المسيرة ص ۲۶۶)

- یه کیتی بهو نه نجامه قایل نه بوو
- حکومت و پهرله مانیان به (۵۰ - ۵۰) دروست کرد^۱، به لآم له کاری هاویه شی کادیرانی پارتی زۆر بی توانا بوون.
- واپیک هاتن سه روکی حکومت یه کیتی بی (د فوناد معسوم)، سه روکی پهرله مانیش پارتی (جوهر نامق)
- (ی.ن.ک) بهو دۆخه قایل نه بوو، سه رۆکی حکومت و وه زیری پیشمه رگهی گۆپی، (کوسرهت رسول) و (جبار فرمان)، زیاتر حکومتیکی عه سه کهری دروست کرد.
- له سه ره تای مانگی ۱۹۹۳/۱۲ فشاریکی زۆر خرایه سه ر (پ.د.ک) له لایهن (ی.ن.ک) به لآم دوایی بووه شه پی (ی.ن.ک) و (بزوتنه وهی نیسلامی) له ۱۹۹۳/۱۲/۲۰.
- له ۱۹۹۴/۵/۱ خولی یه که می شه پی (پارتی و یه کیتی) دهستی پیکرد، نه و جاره (پ.د.ک) بۆ یه که مجار به رامبه ر یه کیتی توانی به رگریه کی باش له خۆی بکا له هه موو نه و شوینانه ی که بزوتنه وهی نیسلامی له گه ل بووه.
- له مانگی ۱۹۹۴/۱۲ خولی دووه می براکوژی دهستی پی کردوه له لایهن (ی.ن.ک) هوه، ناویشی (جهنگی نان) بوو، گوايه هۆکه ی داهاتی (نیبراهیم خه لیل) بوو، چوار خولی له نیوان (پ.د.ک) و (ی.ن.ک) دروست بوو، هیچیان به ده ستپیشخه ری (پ.د.ک) نه بوو.
- له ۱۹۹۵/۱/۱۵ له لایهن مام جه لاله وه ناماده باشی گشتی جاردراوداوی له خه لکی کوردستان کرد چه ک هه لگرن له دژی پارتی و بنه ماله ی بارزانی هه لگرن .
- له ۱۹۹۵/۸/۲۵ له ناکاو (پ.ک.ک) ش هاته نیو نه و شه ره براکوژی له دژی (پ.د.ک)، گوايه هۆکه ی ته وه یه هیزه کانی (پ.د.ک) له سالی ۱۹۹۲ به دواوه له گه ل

^۱ نه گه ر به ووردی سه رنج به یه نه نه و بروسکه یه ی که له لایهن کاک مسعوده وه بۆ نه ندام ولایه نگرانی پارتی لیبراوه له دوا ی هه لباوردنه که چه ند نه نجامتیکمان ده ست ده که ویت، له وانه ۱- پارتی له هه لباوردنه که دهنگی یه که می هیئاوه به لآم له به ر بی هیتری هه م ته زویره کانی یه کیتی قبوول کردوه، هه م به وه ش قایل بووه که ناماره کان نه خویندرینه وه نه وه ک خه لکی بۆیان ده رکه وئ یه کیت دۆراوه ۲- راسه پارتی بر دیتیه وه به لآم نه یزانیه ژماره کان به ووردی گوزارش بکا به ۵۱% ی ناوزه دی کردوه ۳- پیک هیئانی حکومت و یه رله مان به پی نه نجام نه بووه به لکو به ته و افوقی بووه بۆ ساوه ی ۴ مانگ له بروسکه که ش نالی حکومت ده لئ (مجلس تنفیذی) ۴- ده لئ بۆیه نه و بروسکه م نارد چونکه حاکی سه ربه رشتیاری هه لباوردن ژماره کانی شارده وه

لهشكرى توركييا له كوردستانى توركييا شهري (پيشمه‌رگه) ده‌كا .

■ بارى (پ.د.ك) زۆر ته‌نگ بوو، به‌تاييه‌تى نه‌وجاره (بزوتنه‌وه‌ى ئيسلامى) هاوپه‌يمانى راسته‌وخۆى نه‌بوو، نه‌وه‌ش يه‌كێ له‌ خاله‌ لاوازه‌كانى (پ.د.ك) كه‌ نه‌يتوانيوه (تا نه‌ ساته‌ى نووسينيش) دۆستىكى ستراتيجى كوردستانى هم‌ميشه‌يى هه‌بێ، بۆيه (ي.ن.ك) خولى يه‌كه‌مى جه‌نگى وه‌ستان تا به‌ره‌كانى بزوتنه‌وه‌و پارتى لىك بىته‌وه، چونكه‌ به‌ نووسين و پىكه‌وتن نه‌بوو، له‌ولايه‌ش (جگه‌ له‌ بزوتنه‌وه‌) زۆربه‌ى حزبه‌ كوردستانيه‌كانى تر لايه‌نگيرى (ي.ن.ك) بوون. هه‌موو نه‌و بارودۆخ و فشاره‌ سه‌ربازى و سياسى و ده‌روونيه‌ پالى به‌ سه‌ركردايه‌تى (پ.د.ك) نا په‌نا بۆ ده‌رييازىكى ترسناك ببا.

■ له‌كوژتايى مانگى ئاب ١٩٩٧ خولى سىيه‌مى براكوژى زۆر به‌سه‌ختى هه‌لگىرساوه‌ به‌هه‌يشىكى هه‌مه‌لايه‌نه‌ى (ي.ن.ك) و (پ.ك.ك) و كۆمه‌لىك هۆز و تيره‌ى ناوچه‌كه‌و.. بارى (پ.د.ك) كه‌وته‌ مه‌ترسى و ته‌نها له‌ يه‌ك رۆژ (١٧) تىپى (پ.د.ك) پرويان گوژى و چوونه‌ ريز (ي.ن.ك). به‌و شيوه‌يه‌ وه‌ك ده‌رباز له‌ ٣١/ئاب ١٩٩٦ به‌ره‌سى له‌لايه‌ن سه‌ركردايه‌تى (پ.د.ك) داواى سوپاى عىراق له‌ سه‌رۆكى عىراقى (صدام حسين) كرا و هه‌ولير گىراو داواى بووه‌ هۆى شكستى سه‌رانسه‌رى (ي.ن.ك) له‌كوردستان، سه‌ركردايه‌تياى كه‌وته‌وه‌ نىزوه‌نگ و زه‌لى، هاوپه‌يمانيه‌كى حزبه‌ كوردستانيه‌كان له‌دژى (پ.د.ك) دروست بوو، جگه‌ له‌ (بزوتنه‌وه‌) نه‌بێ.

■ له‌ ووتاره‌كه‌ى قه‌لادزى (كاك مه‌سعود) جارى دا كه‌ (ي.ن.ك) جارىكى تر نايه‌ته‌وه‌ كوردستان به‌چه‌كه‌وه‌ته‌نها وه‌ك هه‌يزىكى سياسى نه‌بێ.

■ (پ.د.ك) حكومه‌تىكى دروست كرد به‌ سه‌رۆكايه‌تى د.رۆژ نورى، هه‌ريه‌كه‌ له‌ (حشم) و (بزوتنه‌وه‌) و (يه‌كگرتوو) به‌شداريان كرد.

■ داواى ماوه‌يه‌كى كه‌م هه‌يزه‌كانى (ي.ن.ك) به‌ پالپه‌ستى تۆپخانه‌ى ئىيران هاوپه‌يمانى حزبه‌ كوردستانيه‌كان هه‌يشيان كرده‌وه‌ سه‌ر هه‌يزه‌كانى (پ.د.ك) و چه‌ند جار شكستى و شكستى به‌رامبه‌ر كه‌ به‌ شه‌رى (جاده‌جاده) نازده‌ بوو، تيايدا لاوازى هه‌ردوولاى سه‌ربازى ده‌ركه‌وت، له‌كوژتاييدا نه‌و سنوره‌ى ئىستاي دووبه‌ش كوردستان له‌ (قه‌ندىل- بائه‌كايه‌تى- كارۆخ- ماكوک- هه‌ورى- سه‌فين- باواجى) بووه‌ سنورى هه‌ردوولا.

- لههپرشیتکی تری هاویهشی (ی.ن.ک) و (پ.ک.ک) کرا سەر (پ.د.ک)، له مانگی ۱۹۹۸/۱۰ ئەوجاره هانای برده بەر تورکیا له ئاسمان و زه‌مین پڕژانه کوردستان و هیزه‌کانی (ی.ن.ک) و (پ.ک.ک) بەزیانیتکی زۆره‌وه شکستیان پێهینرا.
- دوای چەند خولیتکی دانوستان و ناشتبوونه‌وه یه‌که‌م کۆبوونه‌وی پەرله‌مانی هاویه‌ش له ۲۰۰۲/۱۰/۴ بەسترا.
- له‌دوای دوودلیه‌کی دووردریژ به‌هۆی پەچاوی پەیه‌ندی له‌گه‌ڵ حکومه‌تی به‌عس تا پیش هیرشی نه‌میریکا بو سەر عێراق له ۲۰۰۳/۴/۱۷ نینجا چوونه‌ نێو هاویه‌مانیه‌تی.
- هه‌لۆسته‌کانی سه‌رۆکی پارته‌ی له‌دوای پوو‌خانی به‌عس به‌رامبه‌ر بنه‌ماکانی کوردایه‌تی و ئاسایشی نه‌ته‌وه‌یی کورد و کوردستان پارسه‌نگیتکی به‌هیز بوو، به‌ری نه‌و هه‌موو کاره‌ نینگه‌تیفانه‌ی گرت‌ه‌وه.
- له‌ هه‌لبژاردنی ۲۰۰۴/۱۲/۳۱ لیسته‌ی هاویه‌ش له‌نیوان (پ.د.ک) و (ی.ن.ک) دروست بوو له‌گه‌ڵ چەند حزینکی تری کوردستانی، له‌ نه‌نجاما سه‌رکه‌وتنیتکی باشیان بو کوردیش هینا.
- وا رکه‌وتن که سه‌رۆکی عێراقی شایسته‌ی مام جه‌لال بیته‌ و سه‌رۆکی ئیقلمیش بو کاک مه‌سعود.
- له ۲۰۰۵ / ۶ / ۱۴ مسعود بارزانی بووه سه‌رۆکی هه‌ریی کوردستان
- له‌ هه‌لبژاردنی ۲۰۰۹/۷/۲۵ سه‌رۆکی هه‌ریم ده‌نگیتکی زۆری هینا نزیکه‌ی ۷۰% بوه هۆی نه‌وه‌ی شکسته‌که‌ی ده‌نگی پارتیان له‌ بیر بجیت که جاریکی تر هاتنه‌ خوار بو ۲۹%.

په‌ند و نه‌زموون:

له‌دوای راپه‌رین پوخته‌ی په‌ند و نه‌زموون و سه‌ره‌نجامی واقعی نه‌و دوو حزیه‌ له‌و پرسیارکو‌ده‌بیته‌وه: بوچی یه‌کیتتی زāl تر بوو؟ که‌چی پارته‌ی ده‌نگی زیاتر هینا؟ یان پیتچه‌وانه‌ بوچی پارته‌ی له‌ ده‌نگا زāl بو له‌ واقعدا نزم بوو؟
 وه‌لامی یه‌که‌م: له‌ خاله‌به‌هیزه‌کانی:
 هیزه‌کانی ده‌نگ هینانی پارته‌ی له‌ هه‌لبژاردنی ۱۹۹۲/۵/۱۹ کۆمه‌لتیکه‌، له‌و خاله‌به‌هیزانه‌، به‌و شیوه‌یه‌ی خواره‌وه

- ۱- نهو دهنگه زیاتر درا کهلتووریه‌که‌ی نهک واقعه‌که‌ی، که به‌راوردی میژووی همدروو لایمن، یه‌که‌میان به میژوویه‌کی پاکتر زانرا.
- ۲- خه‌لکی کورد به‌گشتی نارزه‌ووی راستی و نه‌شاردنه‌وهو خو نه‌گۆرین و نه‌خلاقی سیاسی و هیمنی و باوه‌ش فراوانیه، بهو شیویه سه‌رۆکی پارتی لهو لایه‌نه‌گرنگانه چاکتر متمانه‌ی دروست کرد.
- ۳- ده‌نگه‌کانی سه‌رۆک له ده‌نگی حزبه‌که‌ی زیاتر بوو به (۱۸۹۴۰) ده‌نگ، نهو زیاده‌یه زۆر مانای لی ده‌فامریته‌وه، دوایی یاسی ده‌که‌ین.
- ۴- دیسان خه‌لکی به‌گشتی هه‌ر له بنه‌چه‌دا له دیارده‌ی (حزبیه‌تی) به‌گومانن به‌هۆی ناینه‌که‌یانوه، به‌لام له‌سه‌ر (مه‌لا مسته‌فا بارزانی) نهو حزبه به نه‌هوه‌ن تر تی‌گه‌شتن، له‌به‌رامبه‌ردا (ی.ن.ک) به‌ناته‌باو لایه‌لای ناین بینرا.
- ۵- نه‌گه‌ر ته‌نها دوو حزب بدیل بن، له‌پیشپه‌رکی، نه‌وا ناساییه نار‌ه‌زاییه‌کانی خه‌لکی به‌رامبه‌ر یه‌که‌م ده‌بته به‌ره‌م بۆ دووهم، پیچمه‌وانه‌ش.
- ۶- خه‌لکی ساده که زۆرینه‌که‌ن وا هه‌ست ده‌که‌ن یاسا و ریگرتنی خراپه له پارتی دایه کاتێ له به‌راوردی زه‌ق بی به‌رپرسیاره‌تی له دووهم ده‌رده‌که‌وی. واته به‌کورتی به‌شیتکی زۆری خاله به‌هیزه‌کانی (پ.د.ک) له قۆناغی نویدا له سه‌لبیاتی (ی.ن.ک) هوه هاتوه.
- ۷- له‌باره‌ی ناوه‌خۆش که‌متر میژووی شه‌ری براکوژی و سزای تووند و شوپ‌شگیتپانه‌ی به‌رامبه‌ر میلله‌تی کورد هه‌لگرتبوو.
- ۸- سه‌رۆکی پارتی له‌دوای راپه‌رین خۆی مه‌یدانیانه هاته‌وه کوردستان و سه‌ره‌رشتی شه‌ری به‌ناویانگی کۆپه‌ی کرد، هه‌رچه‌نده هه‌رته‌نها خۆشی بوو لهو شه‌ره خه‌لکی پارتی و بارزانی به‌جییان هیشتبوو^۱، پاشانیش هه‌ر له‌مه‌یدان بووه.

له خاله به‌هیزه‌کانی تری کهلتووری:

^۱ بروانه کتیبی (المسیره ص ۲۶۵) ی کریم نه‌حمه‌دی سکرته‌ری حشک ده‌لی: کاک مسعود ۱۲ که‌سی له‌گه‌ل مابوو پیی و تم نه‌گه‌ر داوایان لی بکه‌م بچن بۆ شه‌ر نه‌وانیش به جیم دیلن و به‌ته‌نها ده‌مینیمه‌وه ،

۱- هه‌لبه‌ته له (پ.د.ك)ی كۆنى نه‌یلول و دوایش گولان، خاله‌به‌هیزه‌كانی بریتیه له (سه‌رۆكی - ملامسته‌فا) نه‌و حزیه، هه‌روه‌ك بریاره یه‌كلاكه‌روه‌كانیش له‌ده‌ست نه‌و بووه.

به‌كورتی نه‌و سه‌رۆكه له‌خۆبوردوو خۆنه‌ویست بووه، زۆر دلتسۆز بووه بۆ كیشه‌ی كوردستان، كه‌متر خوازیااری خۆشگوزه‌رانی و كۆشك و ته‌لار و دیمه‌نی جوان و هه‌لپه‌ی پایته‌ختان، بۆیه دوژمنانی كورد زیده‌ پهرۆشی له‌نیوبردنی بووینه، نه‌ویش له‌ به‌رامبه‌ردا زیاتر خۆشه‌ویستی میللەت بووه.

۳- خۆ دوورخستنه‌وه له‌ ورده‌كاری (ته‌نفیزی) و تاكتیكاتی حزیی و نیگه‌تیفه‌كانی حزیه‌تی عه‌لمانی و میكافیلی و کاریگه‌ریه‌كانی به‌سه‌ر دپلۆماسیه‌ت و به‌شه‌كانی دانوستان و.. زیاتر كاریزمیه‌كه‌ی پته‌وكردبوو.

۴- گوتاری سیاسی و هه‌لۆیسته‌كانی زیاتر ئایینی بوو، بۆیه له‌ سیاسه‌تدا زیاتر چه‌سپاوی و پاستگۆیی و نه‌مه‌کی و... كاریكی زۆری كردبووه سه‌ر بناغه‌كانی كۆمه‌لگه‌ی كورده‌واری، كه‌ به‌ قایمی به‌رامبه‌ر پیلانی دوژمنان بوه‌ستی، هه‌لبه‌ته هه‌رده‌م داگیركه‌ر و بستویه‌تی بناغه‌كانی نه‌خلاقى میللەتی داگیركراو تێك پڕوخینی، تا زال بیت به‌سه‌ریا، بنه‌ماكانی نه‌خلاقى نه‌وانه‌ن: پاستگۆیی، متمانه، سپارده‌یی، هاریكاری، خۆنه‌ویستی، به‌رژه‌وه‌ندی گشتی و یستی، نه‌مه‌کی، پیاوه‌تی، عه‌یبه، گوناچه، شه‌رم، دلتسۆزی، بروایی، چه‌سپاوی... كه‌ له‌ كۆتاییدا میللەتیكی به‌تواناو و ئیراده‌و به‌رگری ده‌بێ و داگیر ناكړی، نه‌گه‌رخاكیشی داگیر كرا تاکی داگیر ناكړی، نیشتمانی داگیرده‌كړی به‌لام كۆمه‌لگه‌كه‌ داگیر ناكړی، هه‌روه‌ك له‌ نامه‌كه‌ی (نه‌سكه‌نده‌ر مه‌كلۆنی) بۆ (نه‌رستۆ)ی نارد، داواى لێكردبوو چۆن كۆمه‌لگه‌كه‌ش داگیر بكا، وه‌لامی داپه‌وه (فرق تسد)¹، واته‌ بناغه‌ نه‌خلاقیه‌كان هه‌لوه‌شینه‌وه، هه‌روه‌ك له‌ قورشانى پیرۆزیش داكۆكی كردووه كه‌ (ئیه‌ستخفاف) و (پارچه‌پارچه‌كردن) ده‌بته‌ هوێ مل كه‌چی.

¹ نامه‌ی نه‌سكه‌نده‌ر: آته‌ شاهد بایران‌شهر رجالا ذوي أصالة في الرأي، وه‌لامی نه‌رستۆ.. آشیر علیك برای هو أبلغ ، فتتفرق كلمتهم، ویتعمروا علی الطاعة لك، ولا یؤدی بعضهم إلى بعض طاعة، ولا یثقفوا علی أمر واحد، ولا یتجمع كلمتهم. (له‌ ج‌۱ی كتیبی - تجارب الامم - ابن مسكوی) وه‌رمان گرتوه

کهواته له ژیر سهرکرده ی رووحی ره ننگه خاک و نیشتمانی داگیر بکړی، به لآم میلله ته که ی داگیر ناکړی. که چی نیستا به داروخانی نه و بناغانه و چیگر تنه وه ی نه و بنه ما لیبرالی سیکولاره که بالی به سهر میلله ت کیشاوه له: بی متمانه یی، مه زنده ی خراب، بی نه مه کی، خۆیستی، دوودلی، بهرزه وه ندی تاییه تی خستنه سهر گشتی، گوئی پی نه دان، بی پروایی، ناچه سپاری، بو نایدۆلۆژی،.. نه وه له کو تاییدا میلله تیک ی بی توانا و عه وام و بی ئیراده و بهرگری لی دروست ده بی. جا سهرکرده رۆلینکی گرنگی هدی له پیدانی رینمایی و دادگری و بیرو پروا و پهروه رده و نامۆزگاری.. که له خۆی و ژسانی رۆژانه و میژووه که ی رهنه ق بداته وه، له سهر نه و بنچینه یه ده توانین بلین دوژمن توانیبوی له سهره تای سده ی بیسته مه وه خاکی کورد داگیر بکات، به لآم نه ی توانیبوو میلله تی کورد داگیر بکا، هه تا دوا ی ۱۹۷۵.. ننجا بهر بهر ده توانی میلله تیش داگیر بکا.. باش ترین به لگه ش نه وه یه بو یه که م جار له میژووی کورد ژماره ی جاش ده یان هینه ده به قه د پیش مهرگه بیت، تا نه وساته ش نه توانراوه نه و زه مینه ترسناکه چاره سهر بکن.

۵- سیره وه هه لۆیست و کرده و گوفته ی نه و سهرکرده یه زیاتر خۆی به سهرۆکی میلله ت زانیوه نه ک حزینک.

۶- بریاره کانی یه کلاکه روه بوو، نه ک ههر بو (پ.د.ک) و هیزی پیشمه رگه، هه تا زۆرایه تی ره های میلله تیش پابه ند ده بوو به و بریاره، بو یه هیزی جیبه چی کوردنی زۆر خیرا و گورج و گۆل بوو له چاو هیزیکی میلیشیایی، مه ودای سهره له دانی فره ناوه ند و فره میلیشیا و بی سهرویه ری نه ده ره خسا، هه تا میلیشیای حزبی شیوعی عیراقیش ببوه به شیک ی پیکه وه نووساوی هیزی پیشمه رگه به سهرکرده یه تی بارزانی.

۷- نه و سهرکرده یه وه ک سهرکرده کانی تر (شیخ سعید، سهید ته ها، عبدالسلام، قازی محمد...) ده یزانی مهینه تی کورد له کپرا دروست بووه له کیش کۆد بووه، بو یه په یوه ندیه کی جدی له گه ل (مرجه کانی شیعه) و زانایانی سوننه و زانایانی کوردستان هه بوو، هانی رابوونی نیسلامی ده دا، وادیاره زانیویه تی به و رابوونه دوو نامنجی کوردی گرنگ ده پیکن، یه که میان بناغه کانی نه خلاق ی میلله ت و بهرگریه که ی له نیشتمان، دووه نه و رابوونه ده توانی ده رگای قوفل دراوه کانی سایکس- پیکو بکاته وه که به سهر کورد داخرابوون.

۸- له قۆناغی نوئ و دوای راپه‌رین که‌متر خالی به‌هیزی حزب به‌دی ده‌کری جگه له چالاکێ تایبه‌تی سه‌رۆکه‌کی، به‌پێچه‌وانه‌وه زۆریه‌ی بوون و دیمه‌نی شه‌وه‌ی به‌هۆی کادیران و به‌رپرسانی له‌ خۆشگوزهرانی و باخچه‌ و کۆشک و ته‌لار و سامانی زۆر خاله‌به‌هیزیه‌کانی هه‌لوێستی سه‌رۆکی ئێستا و مه‌لامسته‌فاش لاواز کردوه.

خاله‌ به‌هیزیه‌کان له‌ به‌راوردا:

۱- سه‌لبیاتی (ی.ن.ک): له‌ هه‌لسوکه‌وت و سزاکانی چ به‌ هه‌ق و چ به‌ ناهه‌ق ده‌چۆرێته ئیجابیاتی به‌رامبه‌ر، له‌ گه‌ڵ شه‌وه‌ی براکوژی‌یه‌ی (ی.ن.ک) له‌ گه‌ڵ (حسک، پاسۆک، له‌شکری ئیسلامی، حزبی شیوعی، پ.ک.ک، بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی، له‌ گه‌ڵ زۆر ورده‌ حزبی تر و هه‌تا دژ به‌ خائینانیش) وای کرد ریزه‌کانی (پ.د.ک) قه‌ره‌بالغ بێته‌وه.

۲- هه‌لبه‌ته‌ له‌ دوای ۱۹۷۶ (پ.د.ک) له‌ راست (ی.ن.ک) که‌متر توانیوه‌تی به‌ته‌نها بووه‌ستی، سه‌رده‌میك (حسک)، دوای ئێران، ئنجا ناشتی، دوای راپه‌رینیش بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی باشترین پارسه‌نگ بوو بۆی، توانی شه‌وه‌ی قۆناغه‌ سه‌خته‌ ره‌ت بکا، به‌ سووده‌رگرتن له‌ ناتهبایی نیوان (ی.ن.ک) و (بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی).

۳- دیسان له‌ شه‌ره‌ ناوخۆیه‌کان ده‌ستپێشخه‌ر نه‌بووه، په‌چاوی کۆمه‌ڵێک به‌رپرسیاریه‌تی کرد، شه‌ر پێ‌فرۆشتنی بووه‌ خالی به‌هیزی له‌ زۆر رووی سیاسی و عه‌سکهری و ده‌روونی.

۴- شه‌وه‌ی خالانه‌ و زۆریه‌ی خاله‌ لاوازه‌کانی (ی.ن.ک) و هه‌تا لایه‌نه‌کانی تر بۆ (پ.د.ک) ده‌بێته‌ خالی به‌هیزی، پێچه‌وانه‌ش به‌پێچه‌وانه‌، شه‌وه‌ی رێسایه‌ بۆ حزبه‌ به‌دیل و ناکۆکه‌کان راسته‌ که‌ بنه‌مای چالاکێ سیاسی له‌سه‌ر ئایدیۆلۆژیا و بیروباوه‌ر نه‌بێ.

خاله‌ لاوازه‌کانی له‌و به‌راورده‌دا:

له‌ دوو حزبی به‌دیل خالی لاوازی په‌کیکیان به‌ به‌هیزی دووم ده‌رده‌که‌وی، وه‌ک (په‌رێ و به‌تالی) په‌رداخێک دیت، نه‌گه‌ر وه‌سفی (په‌یه‌که‌ بکه‌یت شه‌وه‌ی ئۆتۆماتیکه‌ن (به‌تالیه‌که‌شت) پێوا، بۆیه‌ باسی شه‌وه‌ی دوو حزبه‌ پێکه‌وه‌ ناچاریه‌.

۱- سەرکردایه‌تی پارتی له شۆرشی نه‌یلول شکستی هینا، نۆزه‌ی جۆره‌ سەرکردایه‌تی یه‌کی تر هات، هه‌روه‌ها پشت به‌ستنی بارزانی ته‌نها به‌به‌لینه‌کانی ئەم‌ریکا و شاه‌هه‌له‌یه‌کی ستراتیجی بوو، به‌پیتی ئەو سهرده‌م و‌کو‌تایی به‌و ئەزمونه‌ دیت به‌هه‌موو ره‌هه‌نده‌کانیشه‌وه، بۆیه‌ نۆزه‌ی جۆره‌ مدرسه‌یه‌کی تر و ستراتیژی‌یه‌کی تر دیت و‌نوره‌ی یه‌کی‌تی یه‌.

۲- و‌اباوی و‌ه‌رگرت که‌ شۆرشی نوێ یه‌کی‌تی هه‌لی‌گیرسانده‌وه، بۆیه‌ بارێکی ده‌روونی و‌ا دروست بوو هه‌تا بۆ ئەندامانی پارتیش که‌ یه‌کی‌تی پێش‌په‌ره‌ و‌خاوه‌ن بی‌ت، بۆیه‌ گۆره‌پانی کوردستان که‌متر له‌ده‌ست پارتی بوو.

۳- سەرکرده‌و دروست بوونی بریار و هه‌نگاوه‌کانی (ی.ن.ک) له‌ناو کوردستان بوو له‌ناو جهرگه‌ی ر‌ووداوه‌کانیش بوو، که‌چی سەرکردایه‌تی پارتی هه‌تا ر‌اپه‌رینیش هه‌ر له‌ نێران بوو.

۴- له‌ شه‌ره‌کانی نیوان پارتی و یه‌کی‌تی ناشتی و تیکه‌ڵ بوونه‌کان کاتێ ده‌کرا که‌ یه‌کی‌تی سهرکه‌وتوو بوو، سروشتیه‌ له‌و دۆخه‌دا و‌وره‌و باری ده‌روونی ئەندامانی هه‌ر لایه‌نیکی تیکه‌شکاو به‌رامبه‌ر لایه‌نه‌ سهرکه‌وتوووه‌که‌ نزم ده‌بی‌ت.

۵- سهرکرده‌و ئەندام و لایه‌نگرانی یه‌کی‌تی ووشیارتر بوون له‌ پارتی.

۶- له‌زۆریه‌ی هه‌نگاوه‌ سیاسی و ئیداری و فکری یه‌کانیش یه‌کی‌تی دا‌هین‌ه‌رانه‌تر بوو ئنجا ئەوانی تر لاساییان ده‌کرده‌وه له‌ شاخ و شار هه‌تاسه‌ده‌ی نوێ، هه‌ر له‌ کاروباری ر‌یکه‌ستن و پێشمه‌رگایه‌تی تا ده‌گاته‌ ر‌ۆژنامه‌و ته‌له‌فزیۆن و حکومه‌ت و په‌رله‌مان و شیوازی ئیش کردنه‌کان و هه‌لس و که‌وته‌کان به‌ سلبی و ئیجابیه‌وه.

۷- هه‌له‌به‌ته‌ حزبايه‌تی به‌ ئینتمای ناسۆی نایدیۆلۆژیا و فکر و ر‌ی‌باز و نامانج و په‌روه‌رده‌ و گۆرپان دروست بووه، داينه‌مۆی (کوردایه‌تی) به‌ته‌نها نو‌ق‌ستانه‌، پتویستی به‌ مدرسه‌ی فکری و سیاسی هه‌یه، لی‌ره‌دا پارتی که‌متر توانی‌بووی نایدیۆلۆژی و مدرسه‌یه‌ک بکاته‌ سه‌رمه‌شق، که‌چی (ی.ن.ک) نایدیۆلۆژیای مارکسی ر‌ادیکالانه‌ی په‌یره‌و‌کردبوو، بۆیه‌ ئەندام و لایه‌نگر و ده‌زگا‌کانی چاپک و چالاک و زیندوو بوو، زیاتر گوره‌پانیان کۆنترۆڵ کرد.

۸- قه‌یرانی بنچینه‌ی (پ.د.ک) له‌وه‌ بوو به‌دری‌ژایی می‌ژوو قه‌یرانی بی‌سنووری مه‌رکه‌زیه‌تی و تاکرایی و دووره‌جه‌ماوه‌ری پس چاره‌ نه‌کراوه، بوویته‌ هۆی (زۆری

ئىنشقاق، كەس خۆ بەخاوەن نەزانی، دروست نەبوونی كادىر، نەبوونی عەقىدەى بەهێز، سەرەپای دەردى سۆزانی و بادىنى...)، بەو شىۋەيە دىيارە شاخ و كىتو و بوئىرى شاھىدبوون بۆ (ى.ن.ك)، خەلكى كلاسىكى كوردايەتەكەشى شاھىد بوون بۆ (پ.د.ك)، لە يەكەما زالىەتى عەسكەرى و لە دووھەميشا زۆرايەتى دەنگ، جا چارەنووسەكە كەوتە نىوان دەنگ و شاخ، لە ھەموو كۆمەلگەيەكى ناعەياری (لېرەش بەروونی دەرکەوت) ئەوھى كارى زياتر لەسەر مېژوو و رووداۋەكانىشە جورئەتە نەك فكر بەتەنھا، توندوتىزىيەنەك ناشتى، سەركردەيە نەك بنكەكانى، كەمايەتى يە نەك زۆرايەتى، عەسكەرى يە نەك مەدەنى، حزيبە نەك جەماوەر، پىكخستەنە نەك پەمەكى، جولانە نەك وەستان،.. بەلام بۆ ھەلبىژاردن پىوانەكان دەگۆرپن، جوړە تەرازوويك لەو ماوہيەى قۆناغى نوئى كوردستان تا پيش شەپەكانى ناوخۆ و سالى ۱۹۹۳ ھاوسەنگەكانى ھىزى بەو شىۋەيە بوو:

يەكەم: ھىزى يەكەم يەكيتتى بوو بەپراڊەى لە ۷۰% بەكاربوو ھەر لە ھەلگىرسانى راپەرپىنەكانى سالى ۱۹۸۲ دوايش ۱۹۹۱ تەنانت راپەرپىنەكانى ناوچەى بادىنان چوار رۆژ پاش ھەموو كوردستان بوو، دوايەكەش لە دروستكردى حكومەت زياتر ئەو رادەيە دەرکەوت.

دووھەم و سىيەم: ھىزى دووھەم (پارتى) يە بەرپىژەيەكى كەم لە بزوتنەوھى ئىسلامى. چوارەم و پىنجەم: ھىزى سۆشاليست و شىوعى دىت. بەلام ئىستا/ لەدواى ھەموو رووداۋو شەپى ناوخۆى كورد و كورد و گۆرپانى نەخشەى عەسكەرى و سياسى و ئىدارى و فكرىش (كە لە دەرڤەتتىكى تر باسى دەكەين) تا ۲۰۰۰ گۆرا بەو شىۋەيە:

پارتى ھىزى يەكەمە لەرووى ياسايى و جەماوهرى و عەسكەرىش، تاكە ھىزە ھەم سوودى ھەرەگەورەى لە شەپى بزوتنەوھو يەكيتتى بۆ ھات، ھەم سوودىشى لە تىكراى شەپى براكوژى بينى، نەگەرچى ئەويش لايسەنى دەست پىشخەرى خولەكانى شەپى براكوژى نەبوو لەگەل (ى.ن.ك)، بەلام لەدواى ئەو مېژووھو بەتايبەتى لەدواى رووخانى بەعس ئەو گەشەو تىنەى وەستاو جارتىكى تر خالە لاوازەكانى دەرکەوتەوھ.

خالە لاوازە نوئىەكانى:

۱- هەندئ خاڵی لاوازی کۆنی ئەیلول ماوەتەووە نەتوانراوە چارەسەر بکری، لەوانە:
ا/ سەرکردایەتیهکی وەك بارزانی بەهۆی ژێرخانی مەعریفی و کاریگەریه
کۆمەڵایەتیهکان کەمتر گۆتێرایەتی پراویژ و نەخشە و پلان و مۆنەسەساتی بوو، نایەتە نێو
قاوغی بێپارەکانی زۆرایەتی و یاسای حزبیانە، ئەوەش لە ناستەکانی جیهانی و ئیقلیمی
کاریگەری قوولێ دەبێ بەنێگەتیف، جار وایە دەکەویە داوی ستراتیژی دوژمنیش بێ
ویستی خۆت، هەر وەك ئەزمونی تاک کارتی شاھی پرویدا لە ۱۹۷۵.

ب/ ئەو لایەنەکانی لە ئایدیۆلۆژیا ناسۆییهکان لاوازن ئەوا بەخێرای کۆمەڵیک فاکتەری
ستونی کۆمەڵایەتی دەبێتە پەڕیوەندی حزبیانە، ئەوەش دەبێتە هۆی پەیداوونی تاقم
تاقمی جیای کۆمەڵایەتی، لەو نێو بەدینی و سۆزانی دیسان سەری هەڵدایەتەووە قەیران و
خاڵیکی لاوازه.

ج/ ئنجا لەسەر هەمان تراز سێ دەسەلات لەو سەر دەمە بە تەریبی حوکم دەکا، هەر
لە دەسەلاتی بالا تا وورده دەسەلاتەکانی ئیداریش، یەكەم: دەسەلاتی بنەمالەیی، دووهم:
دەسەلاتی حزبی، سێهەم: دەسەلاتی حکومی. ئەوەش تەواو پێچەوانەیی بانگێشەیی
کۆمەڵگەیی مەدەنی و سەرۆری یاسا و پرای گشتی و ئەزمونەکانی سەر دەم و خاڵیکی
لاوازه و کۆمەڵیک سەرەنجی نێگەتیفی هەیە کە لە کۆتاییدا بارقورسیه لەسەر
هاوولاتی.

۲- پاشەکشەیی بیروباوەری حزبی و کوردایەتی دیاردەیی ناغایەتی و ناغایەتی نوێ و
چینایەتی دروست کردووە، ئیختیاز بوو دەسەلاتە کۆمەڵایەتیهکان و پێدانی فیتۆی یاسایی
و.. سەرھەڵدانی دیاردە دزیووەکانی گەندەلی ئیداری و بەرتیل و خۆیستی و..،
بەکارھێنانی دەسەلاتی حزبی و حکومی و بنەمای کوردایەتی لەپێناو بەرژووەندی
تایبەتی پالئەری بنچینەیی کاری حزبی دەبێ.

۳- هەندئ گۆتە هەیه لەنێو خەلک بەلاووە کاریگەریهکی سامناکیش لەسەر پرای
گشتی هەیه، جا راست بێ یان پرۆپاگەندەیی ناخەز، ئەو پەخنە هەمیشەیه لە (پ.د.ک)
هەبوو گوایه لەنێو (پ.د.ک) خەلکی بەدەر لە بنەمالەیی بارزانی دەسەلاتی بنچینەییان
نیه، هەر مووچەخۆرن و بەس، بەپێی هەندئ سەرنج راستی ئەو گۆتانە پتەو دەبێ، لەوانە
لە باسی شەھیدانیان تەنھا ناوی مەلا مستەفا و ئیدریس بارزانی دێت، لە وێنە

هه‌لۆاسینیش تهنه‌ها ویننه‌ی (مه‌لا مسته‌فا، کاک ئیدریس، کاک مه‌سعود، کاک نیچیر، کاک مه‌سرور) هه‌لده‌واسرئ!

۴- هه‌ندئ سهرکرده هه‌یه که له خانه‌ی کاریزمی و رووچیدا بئ، ئەوا هه‌له‌ی ساده‌ش کاریگه‌ری ئالۆزی هه‌یه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی کاک مه‌سعود به‌راسته‌گۆیی و چه‌سپاوی و که‌م دوو به‌ناو بانگه، ئەوا هه‌ندئ ئاخافتنی به‌ نه‌گه‌تیف ده‌گه‌رپه‌ته‌وه و پڕی‌خۆش ده‌کا بۆ ره‌وشه‌نبیری عه‌وام به‌خه‌یرایی بلن (هه‌موو وه‌ک یه‌کن) دوو له‌و ئاخافتنا‌نه:

أ/ به‌لینئ کاک مه‌سعود بۆ بنه‌رکردنی گه‌نده‌لئ ئی‌سداری و خۆویست و گه‌رفان پڕکردوه‌کانئ نیو (پ.د.ک) و حکومه‌تی هه‌ریم، دوا‌یش لئ‌ی پاشگه‌ز بۆوه، تا ئیستا (۵) جارئو به‌لینه‌ی داوه‌و جئ به‌جئ نه‌کراوه

ب / له‌ ووتاری زاخۆی جاریدا که ده‌ستی له‌نیو ده‌ستی سه‌رانی براکوژی (تام‌اژه به‌ مام جه‌لال بوو) نانیم، واته‌ مه‌حاله‌ ناشت بوونه‌وه، که‌چی له‌ دانیشه‌تته‌کانئ یه‌که‌خته‌وه‌ی په‌رله‌مان له‌مانگی ۲۰۰۲/۱۰ی دوکان ووتئ: نه‌گه‌ر داد‌گایه‌کی عادی‌لانه هه‌بئ بۆ براکوژی، ئەوا من و مام جه‌لال بئ‌تاوان ترین که‌س ده‌رده‌چین!!

۵- ئەو حزبه له‌ هاویه‌مانیه‌تی ناوه‌خزیدا به‌هۆی بی‌پۆ‌کراسیه‌که‌ی به‌رده‌وام نابئ، نه‌زمونه‌کانئ کۆنئ له‌گه‌ل (حزبی شیوعی) دوا‌ی دیسان له‌ ۱۹۸۰- ۱۹۸۵ حسک و حزبی شیوعی له‌ (جود)دا، دواتریش له‌ ۱۹۹۳- ۱۹۹۸ له‌گه‌ل بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی.. خۆ نه‌گه‌ر هاویه‌مانیه‌که‌ی توندوتۆلئ له‌گه‌ل بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی به‌رده‌وام بوا‌یه، پئویستی به‌وه نه‌ده‌کرد هه‌یزی عه‌یراقی و تورکی به‌ینئ بۆ ده‌ریاز له‌ شه‌ری براکوژی که‌ بووه خالی ره‌ش له‌میترووی ئەو حزبه.

۶- له‌سه‌ره‌تای سه‌ره‌له‌دانئ ناکۆکی له‌گه‌ل مه‌لا مسته‌فا به‌وه به‌سه‌ر مه‌کته‌بی سیاسی پارتئ زال بوو ئەوان پابه‌ند بوون به‌رپه‌یازیکی عه‌لمانی توند، که‌چی بارزانی به‌ ئاینئ، دوا‌ی پارتئ له‌ ۱۹۷۹ به‌ بئ‌ زانیاری دووباره‌ رووی له‌ مارکسیه‌ت کرده‌وه و نه‌وناسنامه‌ی له‌ خۆ دامالیه‌وه‌و لاواز بۆوه له‌ به‌رامبه‌ر یه‌کیتئ، واپه‌نده‌چی ئەو هه‌نگاوه‌یان زۆر بئ‌ دیراسه‌ت بووئ چونکه‌ له‌و کاتئ که به‌ره‌و مارکسیه‌ت وه‌رچه‌رخان له‌ جیهان دا مارکسیه‌ت رووبه‌ رووی قه‌یرانی سه‌ختئ زانسته‌ی وئابووری و شارستانی وئاینئ ..ببوونه‌وه، له‌ نه‌وروپای رۆژه‌لات خودئ چینی کرێکاریش له‌ دژی مارکسیه‌ت هه‌لسابوون، له‌دوا‌ی هاته‌نه‌وه‌ی پارتئ بۆ ناو جه‌ماوه‌ری شار له‌ ۱۹۹۱ دیسان توانیان

ناسنامه‌ی مل ملانیسی شهوان نایینی ویه‌کیتی و لایه‌نه‌کانی تر عملانی وه‌رگره‌وه‌و سهرکه‌وتووین، به‌لام دیسان له‌دوای ۲۰۰۰ و سده‌ی نوی له‌و بنه‌مایه‌ی به‌ستنه‌وه‌ی ناین به‌کوردایه‌تیه‌وه‌ی دوورکه‌وته‌وه‌و دووباره‌ قه‌یرانه‌کانیش رووی له‌ پارتی کرد هه‌روه‌ک رووی له‌ یه‌کیتی کردبوو، به‌و شیوه‌یه‌ شه‌و سیسته‌مه‌ ته‌وافوقیه‌ دیارشیه‌ دریه‌ی کیشاوه‌و کوردستانیش زیاتر له‌ قه‌یران ئالاه‌

۷- له‌ بنه‌چه‌دا (پ.د.ک) و مه‌لا مه‌سته‌فا یه‌ک نه‌بووینه، حزبه‌که‌ زیاتر پیوستی به‌و سهرکرده‌ جه‌ماوه‌ریه‌ هه‌بووه، حزبیکی نیمچه‌ عملانی له‌ژیر شه‌و سهرکرده‌یه‌و چه‌تری کیشه‌ی کورد نه‌بوایه‌ به‌و نه‌غامه‌ فراوانه‌ نه‌ده‌گه‌یشت، شه‌وش شه‌زموونی زوره‌ی حزبه‌ عملانیه‌کانی کوردستانه‌، که‌ هه‌ر زانایه‌کی ناینیان کردۆته‌ پیشه‌نگ، شیخ سه‌عید و شیخ عبدالقادر بو (حزبی ئیتحاد الترقی کوردی)، (پ.د.ک) و قازی محمد، (پ.د.ک) و مه‌لا مسته‌فا، کوّمه‌له‌ی ئیران و شیخ عزالدین حسینی،.. تا ئیستاش زوره‌ی حزبه‌ کوردستانیه‌کان یه‌کیه‌تیه‌کی زانایانی ناینی تایبه‌تیا نیه‌یه‌ بو هه‌مان مه‌به‌ست.. جا زوره‌ی کاره‌ نینگه‌تیفه‌ سیاسییه‌کانی حزبه‌که‌ به‌هۆی متمانه‌ی شه‌و سهرکرده‌ ناینیه‌ داده‌پۆشرا، له‌و شه‌زمونه‌ش مه‌لا مسته‌فا و (پ.د.ک) دوو دنیای لیک جیا‌بووینه، له‌ یه‌که‌میان بنه‌مای شه‌خلاق‌ی سیاسی و له‌ دووه‌میشیان بنه‌مای میکافیلی سیاسی، هه‌ر به‌ ناته‌بایش هاتوون، هه‌ر بو‌یه‌ش له‌ قۆناعی نوی (پ.د.ک) شه‌و ده‌نگ و جه‌ماوه‌ریه‌ی زیاتر بو مه‌لا مسته‌فا ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌، شه‌ویش له‌سه‌روه‌ریه‌ ناینی و به‌رگری‌یه‌کانی وه‌رگرتوه‌، که‌چی گه‌لی جار به‌ تایبه‌تی ئیستاله‌نیو شه‌و حزبه‌ ویستویانه (ئینت‌حاریانه) شه‌و دوو که‌لتووهری (قۆناعی نوی که‌ به‌ شو‌رشی گولان و به‌دوای راپه‌رین) به‌ناوبانگه‌ به‌ که‌لتوری (ته‌یلول و مه‌لا مسته‌فا) بیچرینن، وه‌ک قرتاندنی وشه‌ی (مه‌لا) و هیشتنه‌وه‌ی ته‌نها (مسته‌فا بارزانی)، یان (تصدیق کردنی) هه‌ندئ پ‌روپاگه‌نده‌ به‌دوای شه‌و سهرکرده‌یه^۱ شه‌و ته‌قه‌لایه‌ فراوانه‌ له‌نیو شه‌و حزبه‌و فره‌ ناراسته‌شه‌ بو‌یه‌ ئیستا دوو که‌لتوری لیک جیا‌یه‌.

^۱ به‌وردی سه‌رنج به‌د کتیبی (پشکو نجم‌الدین) که‌ له‌ گولانی سهر به‌ (پ د ک) ده‌رچوو چۆن لابه‌لا ته‌سدیقی بو‌چوونی کتیبه‌کانی میژوونوسانی گه‌وره‌ی کوردی وه‌ک شه‌وشه‌وه‌وان مسته‌فا و جرجیس فتح الله.. ده‌کا گوایه‌ بارزانی مه‌شروبی خواردۆته‌وه‌

بۆ زیاتر سەرنج بەدە ئەو لیستە جیاوازیەیی نیوان ھەردوو شوێنە ئێیلول و گولان، یان جوانتر بڵێن کەلتور و فەرھەنگی مەلا مستەفا وشاخ و سەردەمی ئیستای بەرپرسیانی (پ.د.ک) لە ساڵی ۲۰۰۷.

باری ئیستای (پ.د.ک) - لەدوای ۱۹۹۶	شوێنە ئێیلول ۱۹۶۱ - ۱۹۷۵
<p>۱- سەرۆکی ئیستا تەنھا سەرۆکی حزیە کەییە، دەنگی حزیە کەش نیستالە ۲۹٪.</p>	<p>۱- سەرۆکی ھەموو کوردستان بوو، نزیکە ۹۰٪ی میلیلتی لە گەڵ بوو.</p>
<p>۲- سەرکردەییە کە قایلە بە بنەمای عەلمانی وەک تەرازوو بۆ پرسیار و قەدەغە و ھەلوێستەکانی دادەپێژی.</p>	<p>۲- سەرکردەییەکی ئاینی بوو، قەدەغە و (بکە و مەکە) ی بەو تەرازووہ بوو.</p>
<p>۳- لە کۆنگرەیی (۹) ی (پ.د.ک) بەتەواوی جاری مارکیسانەیی حزیان دا لە بەندەکانی (۵) و (۶).</p>	<p>۳- لە گەرمەیی مارکیسەت و ژیانیشی لە سوڤیەت ھەر چەسپاوی بوو لەسەر قەناعەت و پڕواکانی حزی.</p>
<p>۴- ئەو ھێلە بەزێندراو جاریش وایە تارا دەیی پێچەوانە.</p>	<p>۴- لەبەر دەرگای دوژمن نەبوو، سەودای لەسەر ئاسایشی نەتەوہیی نەدە کرد.</p>
<p>۵- میلیلت پەرتەوازەو پارچە پارچەییەو فرەمەبەست و جیاوازیەکی زۆری حزی و ھاوولاتی ھەییە.</p>	<p>۵- میلیلت یەک رێژ و یەک مەبەست بوو، جیاوازی حزی و ناخیزی نەبوو.</p>
<p>۶- میلیلت کراوہ خزمەتکاری حزی و بەرپرس.</p>	<p>۶- سەرکردەو پێشمەرگە و حزب لە خزمەتی میلیلت بوون.</p>
<p>۷- دیاردەیی دەست پیسی، بێمتمانەیی، خۆویستی، گوێ پێنەدان، نەساغی، قۆییە، بێئینتمایی، شلۆقی نیشتمان پەرورەیی، بێ وورەیی و بەرگری،.. تەنیتەوہ.</p>	<p>۷- دیاردەیی راستگۆیی و متمانە و دەست و داوین پاکیی و دلسۆزی و نەمەک و سپاردەیی و خۆنەویستی و پەرورەدەیی و نازایەتی و بەرگری نیشتمانی.</p>
<p>۸- نەندامی ئیستا بریتییە لە کەسیتییەکی لەرزۆک ھەردەم بەرژوہەندی تایبەتی</p>	<p>لەنتوسەرکردەو پێشمەرگەو حزب و میلیلت بآلی کیشابوو ۸- نەندامی حزی و پێشمەرگە ھەتا</p>

<p>خستۆتە سەرۋى گىشتى، سەرپىچ و ياساشكىنە.</p> <p>۹- پابەندە بە فەرمانى مادە.</p>	<p>دوای پاپەرىنىش برىتى بوو لە كەسىتتەكى بەرپىزى كارىگەر و بەرژەۋەندى گىشتى خستبۈۋە سەرۋى بەرژەۋەندى تايىبەتى.</p> <p>۹- پابەند بوون بە فەرمانى سەرۆك.</p>
<p>۱۰- بەرپىسى ماناى دەۋلەتمەندى و خاۋەن كۆشك و تەلار و باخچە و كۆمپانىيا .. ماناى لەسەرۋى مىللەت و ياسا و خاۋەن ئىتۆ... خۆبەزلزانى.</p>	<p>۱۰- بەرپىسى ماناى بوونى لە بەرەى پىشەۋە و دىئۆزى و خۆشەويستى و بىن مالى و سامان و سادە..</p>
<p>۱۱- پالئەرى بنچىنەبى مادەو سەرپىچى و خۆدەرخستىن و يان لەپىناۋ ھىنانەدى مەرامىكى تايىبەتى،دوورە لەماناى پىش مەرگە</p>	<p>۱۱- پالئەر بۆ بوون بە پىشەمەرگەو حزبى خزمەت و كوردايەتى و خۆشەويستى سەرۆك بوو.. خۆبەخش بوو لەۋەۋە ناۋى (پىشەمەرگە) ھات.</p>
<p>۱۲- ناۋوشيارى و بىپىروباۋەر، چەكى بىپىروباۋەر سىدارەى جەماۋەرە (لە دروشمەكانى كۆن).</p> <p>۱۳- لەسەردەمى مسعود بارزانى باسى پارەو مۇنىكاۋ ئىلاۋىشى تىبوو.</p>	<p>۱۲- ئەندام و پىشەمەرگەى بە بىروباۋەر و وشيار بوون.</p> <p>۱۳- لە سەردەمى مەلا مستەفا لە نىۋو ئەندامانى پارتى باس باسى كوردايەتى و بەرگرى و خۆنەويستى و دادگەرى بوو</p>

ئەۋەش كۆمەلنىڭ خالى لاواز دەردەخا و بەرەبەرە ئەو زەخىرە زۆرەى حىمانەى بارزانى بىن پىر كۆرئەۋەى دەخوئى و لە كۆتايىدا زەمەن لە قازانجى نابىن، ئىنجا دەبىن بەدوای ئاكتەرى دەسەلات و مادە بىن تا لە قورگى ئەندام و لايەنگرانى بكا، ئەۋەش دەردى بىن چارەى ھەمو خالى لاوازه كانە و زەنگىكى ترسناكە. بۆبەش و ابەرەبەرە دەنگى كەم دەكا، لە يەكەم ھەلبىژاردنى ۱۹۹۲ ھەرچەندە پارتى چەسۋاۋەش بوو بە دەستى يەكىتى و تەزۋىرى دژ بە پارتى كرد كەچى لە ۵۱% دەنگەكان ھىنا، لە ھەلبىژاردنى دووم دەنگەكانى ھاتە خوار بۆ ۴۱%، لەسەتەم بۆ ۳۶%، لە دوا ھەلبىژاردن ۲۰۰۹/۷/۲۵ لەگەل تەزۋىرو سەرف كردنى پارەيەكى زۆرئىنجا تەنھا ۲۹% بەدەست ھىنا.

پارتی به رهو ریښای بارزانیه یاخود پیچەوانه؟

بارزانی میژوووه کی پر له سهروهه ری نیشتمانی و دادگهه ری هه بووه، سهه رکرده یه کی خۆ نهویست بووه، له ژبانیکه ساده بووه، شاره زای نیو دهوله تیش بووه، زۆر وه سفی به خیله کی و بی زانیاری وتاک رهوی کراوه له لایهن ته یاری عملانیه تی کورده وه، به لام بهراوردی نه زمونه کان سهلماندوو یه تی له دوای خۆی سهه رکرده یه کی تر وهك نهو دلسۆزو به راویژ و میلی نه هاتوووه، تانه ویش مابوو توانیبوو کوردا یه تی و ناین پیک وه ببهسته وه بۆیه توانیبوو یه کیتی کوردستانی بیاریزی که نیستا له باریهك هه لوه شایته وه، دیاره به ووردیش زانیبووی دۆست و دوژمن کینه، زانیبووی دهروازه ی رزگاری کوردستان له چوارچیوهی سایکس- پیکۆ و عملانیهت نایه ته دی، بۆیه نهو زیاتر له تهقه لای په یوه ندی له گهله هیزه ناینه کان بووه که له سهه رده می لاوازیش بووینه، که متر نومیدی به عملانیهت هه بووه، بۆیه هه رداوای به نیسلامی کردنی شۆرش کوردی کردوووه له دژی به عملانی کردن بووه، تانه و راده و وتویه تی: ((أفضل ان اکون جنديا فی دولة اسلامية علی ان اکون رئیساً فی دولة علمانية))^۱ نهو ریبازه ی که متر له لایهن پارتی وهه تا لایهنه نیسلامیه کانی کوردستانیش ره چاو کراوه

له په نابهریش بۆ پروسیا سکریتیژی حشعی نازه ری بیجان تهقه لای داوه بیری شیوعیه تی به سهه ردا بچه سپینی به لام بی سود بوه، بۆیه ش له نامه یه کی نهو سکریتیژه بۆ سکریتیژی گشتی حشعی سو فیته دهلی بارزانی زه ره ری هه یه لیته ره له ژیره وه په یوه ندی له گهله زانا و نیسلام په ره ره کانی ناوچه که دهکا

هه رچه نده بارزانی ریښای فکری نه بووه نه وه نده موفه کیریش نه بووه با بوختانی پی نه کری، به لام ریبازه که ی جیا بووه له گهله پارتی وهه ر حزبا یه تیه کی تر، له راستیدا بارزانی له گهله حزبا یه تی به تابه تی جوژی عملانی می کافیلی نه گونجاوه، بۆیه کیشه ی له گهله خودی پارتیش هه بووه، هه ره کوته و نا کوکیانه ناوی نراوه نا کوکی بالی (م س) و بارزانی یان جهلالی و مه لایی... و نیت لایهنه عملانیه کانی کوردستان و ناوچه که به چه پی ولیبرالی سوشیالیستی و... له گهله نده بووینه وهه ره به ره جمعی و کۆنه په رستیان له قه له م داوه،

^۱ بروانه: معضلة کوردستان و البديل الامثل ص ۶۵

زۆر بەزەحمەت لەسیرەى بارزانى لیدوانەکت دەست دەكەوى بەناوى پارتى ناخافتى^١، یان ووتى من پارتیم، لەنامەیهكى تری سالى ١٥/كانونى دوهم/ ١٩٦٦ كە لە بەلگەنامەكانى بەرىتانى دۆزراوه تەوه بۆ هارولد ویلسنى سەرۆك وەزیرانى بەرىتانى نارادوو بە ناوى سەرۆكى ئەنجومەنى شۆرشى كوردستانى عیراق نوسیه نەك پارتى^٢، راستیه كەى ئەوه یە ئەو ناكوکيه تالانەى سەریان هەلداو بەشێك بووه لەمیژووى مەملانیتى عەلمانى و تاینى بۆ زال بوون بەسەر كوردایەتى، رەنگە راستیش بووى كە لە سەرەتای شورشى ئەیلول پارتى لایەنگیری ئەو شورشەى نەكردوو، هەنگاوه كانى پارتى پێچەوانەى خواستى بارزانى بووه^٣، دواى بەشداریشیان زیاتر بۆ ئەوه بووه لە پەنای ئەو خۆ دروست بکەن و دواى

^١ لە ناو هەموونەو نامە دیکۆمینتانەى كە لە كۆتایى كۆتیبەكانى مسعود بارزانى تۆمار كراوه لە دووشوین نامەى بەناوى پارتى نووسیوه: یەكەمیان نامەكەى ١٩٧١/١١/٢٦ بۆ ئەحمەدحسەن بکر، دووهمیان نامەكەى ١٩٧٢/٤/٨ یۆئەلیكسى كۆسیجنى سەرەك وەزیرانى سۆڤیەتى ئەوسا، بەلام لە هەردوو نامە زۆر بە پرونى دەرەكەوى كە كۆمیتەى ناوەندى نووسیویانەو (بۆ وەلامى هاوتای حزبی) تەنها ئەو واژووى لەسەر كردوو

^٢ پروانه كوردو كوردستان لە بەلگە نامە نەیتیه كانى بەرىتانى ٤٨٤٤ - ٤٨٥٠.

^٣ هەرەك لەو دیکۆمەنتەى خوارەوهش دوویاتى ئەوه دەكاتەوه كە مەكتەب سیاسى و كۆمیتەى ناوەندى بى پرسى بارزانى بەرنامەى پارتیان داناهه :

السفارة البريطانية - بغداد ٢٩ شباط، ١٩٦٠ رقم: 10114/8/60

رسالة من السير ايج. تريفاليان

عزيري جورج... قام ملا مصطفى البارزاني برد زيارتي حيث زارني في السفارة هنا. وتبين الامور التالية من الحديث الذي دار بيننا

(أ) يبدو ان البارزانيين قلقين جدا من تصرفات الجماعة المجرمة التي اشاروا اليها في لقاءنا الاخير وطالبوا الحكومة بأبعادهم من بارزان وأعطائهم اراضي جديدة في سليمانية اذا امكن ولكن قاسم يرفض هذه الطلب. لم يستجيب وزير الداخلية العراقي للشكاوي المقدمة من البارزانيين في مناسبات العديدة لمعاقبة وملاحقة الجناة. كما لم يوافق الوزير المذكور على قيام البارزانيين بأخذ المبادرة بأنفسهم وأخذ الانتقام من القتلة. وهذا يؤكد ما سمعته من السفير اليوغسلافي في بغداد بكون البارزانيين حاليا في موقف الضعف.

(ب) يقول البارزاني أنه يفهم التأيد الحالي الموجود للشيوعية بين الكرد على ضوء ما حدث في السنين الأخيرة، وكما بين لي في اللقاء الاخير، بأن لمصطفى بارزاني شخصيا اراء مماثلة لرأي حول الشيوعية. (وبما أنه جاء لوحده فأستغلت الفرصة بأن اكون هذه المرة أكثر صراحة معه في الحديث في المسائل التي ناقشناه في المرة السابقة. وتبين لي أنه غير مسؤول من النظام الداخلي الحالي للحزب الديمقراطي الكردستاني الذي تم تحديده من قبل اللجنة المركزية. وقال بأن الحزب سيضع نظاما داخليا جديدا سيرضى بريطانيا. ولكنني سأرى موقفه الحقيقي من هذه المسألة من خلال افعاله في الفترة القادمة.

وهدهری نین، نهو تهقه لایه بهرد هوام بووه و ناکوکی وجهنگی برا کوژیسی لی پهیدا بووه، جاریش وابوو بهرهمی بارزانیان له وحزبه ده رکردوو، له دوایدا تهقه لاکانیان سهرکه وتوونه بووه چ به فیئل لی کردن و (نیحتوا) چ به ده رکردنی چ به نینشفاق تانهو مابوو، له بهر هۆیه کی زور ساده نهویش نهویه تیکرای میلهته کی کورد متمانه یه کی بی سنوریان بهو سهرکرده یه هه بووه و هیچ پرو پاگنده یه کی کاری لی نه کردوو، زۆریه ی جار له تنگانسه کان خودی سهرکرده یه تی (پ د ک) یش بارزانیان به جی ده هیشته، له شکسته که ی ۱۹۷۵ دیسان پارتی به سکرتریو کۆمیتهی سهرکرده یه تی بارزانیان به جی هیشته یان ته سلیمی حکومه تی عراق بوونه وه یان جیا بوونه وه به شیکیان به وهش نهوستان که وتنه پیلان خهریک بوو مسعود بارزانی له نهو روپا تیرۆر بکه، که چی به ده یان ههزار له خه لکی کوردستانی (نا حزبی) به گهر بارزانی که وتن و پرۆیشتن بو دیوی نیران، له کیشه که ی (۱۹۶۶) یش به راستی پارتی راسته قینه لیتی جودا بووه بۆیه خه لکی کوردستان به شانازیوه ده یان گۆت نیمه مه لاین نه یان ده گۆت پارتین، .. به لام نیستا له دوای خۆی بزوتنه وه ی کوردایه تی و (پ د ک) به ره به ره به ره و ریبازی عملانی و نه تی بارزانی ده روا، نهو هه نگاهه و یچووی سهره نجامی قۆناغی نه خۆشی ده ولته تی عوسمانلی و سهره لدانی (تورکیای لاهه له ۱۸۶۵)، هه له به ته له ویش کومه لیک سیاسته ده داری میکافیلی - سیکولار رووبه روو دژی سولتان وه ستان و سهرکه وتوو نه بوون، نهو جاره خویان خزنده ناو جهرگه ی ده سه لاتی عوسمانی و به ریگه ی شه کراوه که نینقلابی ۱۹۰۸ یان نه نجام دا، چونکه ده ولته تی عوسمانی له قهیران و گهنده لی دا بوو نیتر هه ریبه کیکیان له نهو روپا ده هاته وه دوو کتیبی قولتیر و روسوی ده هیناوه وه ک نیستا ناسا خۆی لی ده کردنه ماموستا و پایه ی به رزیان پی ده دا تاپله ی (صدر نه لئه عزم) چون، له ژیره وهش سولتان مراد - پیش بوونی به سولتان ببوه دالده ده ری نهو ره وشه نیرانه ی وه ک مدحت باشا و نامق کمال پاشا و دوای نه نوه و جمال .. تا گه یشته نه تاتورک و به یه کجاری ده سه لات له بنه ماله ی عوسمانلی ستاندرایه وه بهو نینقلابه، و نیستاش رووکاری پارتی به هه مان ناپسته یه، عملانی و ره وشه نیرانیکی لانیکی که راسته وخو نه یان توانی زال بن به سهر

ت) ان ملا مصطفى البارزانی صادق فی ولاءه للحکومة العراقية و لشخص عبدالکریم قاسم.

ریبازی بارزانی ئەوا کومەلیک* لەوانە زوربیلیمەتانه خزاونه دەزگای گەرنگ و گەیشتوونە سەرکردایەتی و وەزارەت و دەزگای پراگەیانندنەکان، نیتر زۆر روونە کۆنتڕۆلی پارێتی و کوردایەتیاکان کردووێ دەورلە ریبازی بارزانی، بەلکو بە پێچەوانەشی وەک لە خۆشەکی جیاوازی سەرۆک دیاریمان کرد، بۆیە نیستا ئەوانە پارێتی دلسۆزن لەژێر بیانۆی جیا جیا بەرەو پەراویز کردن

بوختانی پتەوی داگیرکەرەکان و وەلامی لەرزۆکی کورد کوردایەتی و سەرکردە میژووێهەکان

لەلای (عەلمانی کورد هەندی نیسلامی) بە نەزانی و لەلای داگیرکەرەکان بە زانیەوه هەولەکی هەماهەنگی سەرسۆرەینەر هەیه بۆ ناشرین کردنی سەرکردە میژووێهەکانمان هەر لە سەلاحەدینەوه تا مەلامستەفا، لەکاتیکیا میلیتەتانی تر سەرۆهەری بۆ سەرکردە خائینەکانیشیان دروست دەکەن، شریف حسین بن علی بە پێی تەرازووی نیشتمانی و نایینی گەورەترین خیانتی کردووە بە هەلگیرساندنی بزوتنەوهی چەکداری ۱۹۱۶ لەیەنگیری کردنی نینگلیز و ستانندەوهی شام و فەلستین لە هیزی عوسمانی و پراوەستی نیسرائیل کرا لە کۆتایی ..کەچی لە میژووێ عربی ئەو بزوتنەوهیە بە (الثورة العربية الكبرى) تۆمارکراوە، لەولایەش سەرکردەکانی میژووێ کورد بەپاکیان کردووە دەیانەوی بیان دەنە پال نیستعمارو زایۆنی و سافاک و ..هتد.

هەول دەدەین راستی و ناراستی، بوختان و دۆغری لەو هەمو گۆتە ناکۆکانە ناخەزانی کورد سەبارەت بە مەلا مستەفا و بزوتنەوهی کورد یەکلا بەکەینەوه بە ئۆتۆماتیکی دەبیتە پاکانە باقی سەرکردەکانمان، لەلایە دەلین مەلا مستەفا سەر بە (کە ی جی بی) سۆقیەتی بوو ئەوان شوێرشیان پێ دروست کردووە، لەلایەکی تر بۆ ئەمریکا و نیسرائیل و نینجا ئیران و ..تەنانەت میسریش... هەموشی بەلگەنامە بۆ هۆنرایتەوه، لەوهوه گومان لە زانستی

* ئەوانە پێک هاتوون لە چەپە توند رەوه کانی نیو حزبه کوردستانیهکان، هەندیک لەوانە لەکاتی خۆی لە بارزانی جیابوونەوه لەتەنگانەکان و دوای ئەوهی پارێتی بەهیز بۆوه نینجا گەرانەوه، بەشیکتی بەعسیشی تیا بە

بەلگەنامەش دەكرى دەبى لىتى ووريا بين ، بە پىتى چەند بەلگەنامەيەك ھەندى مامۆستاي
 ئاينى دەۆك پىش ئەوۋى بچىتە سۆڧىەت بينيويانە بەدەستىكى قورئان وبەدەستەكەى
 ترى فرمودە بوە ووتويەتى وەرن پەپرەۋى بكەين، دەلى لەدواى گەرانەۋەى لە سۆڧىەت
 باسى ئاينى لانە مابووگۆرپابوو بەرەو شىوعىەت، لە بەلگەنامە ئەمريكى ورۆژئاوايەكان
 ئەو گومانە پشت راست دەكاتەۋە، لە بەلگەنامەيەكى برىتانى ژئە: ۱۱۴/۱۰۰۲۲۹/۶۳ لە
 بالوتزخانەى بەرىتانىاۋە بۆ وەزارەتى دەرەۋە لە سالى ۱۹۶۳، باس لەۋە دەكا كە وەزىرى
 دەرەۋەى ئەمريكا(مستەر دالاس) پىتى وايە بارزانى دالدەدەرى شىوعىەو نزيكە لە
 سۆڧىەت ، تەنات لە ھەندى سەرچاۋەى رۆژئاۋاۋە بەلگەنامە (fo371-170428 بەرىتانى بە
 نمونە) بارزانىان بە (مەلاى سوور-Red mulla) نازەد كرددە، جەنرال پائىل سودوپلاتوۋ
 لە ياداشتەكانى خۆى دەلى ملا مستەفا سەر بە (كەى جى پى) سۆڧىەتى بوو، ناۋى
 نەينى (رئىس) بوە^۱، بەلگەنامەيەكى تر گوايە لە (كەى جى پى) ۋەرگىردراۋە بوئىنگلىزى
 دەلى با بەھۆى مەلامستەفا بەرژەۋەندىەكانى رۆژئاۋاۋاۋىەكان تىك بەدەين^۲، ھەر پالپشت
 بەو بەلگەنامانە ناحەزانى دەلىن ھەر ئەۋەش بوو بوە ھۆى ھەلگىرسانى شۆرشى
 ئەيلول!، تا ئىرە پالئەرى شۆرشى ئەيلول دەرکەوت كە سۆڧىەت پىتى كرددۆتەۋە ، كەچى
 لەولايە لاي تەيارى عروبى كلاسكى ومۆدىرن دەيسەلمىنن كە شۆرشى ئەيلول لەلايەن
 ئەمريكاۋ ئىسرائىل ورەجەى عەرەب ولەژىر رىنمايى راستەوخۆى سافاك ئەو شۆرشە
 ھەلگىرسا...

ھەلبەتە ھەر كەمىك لە زانستى سياسى ومىژوۋى تىكەلى وتوخى بوختانى پىۋە
 ديارە، سەرەراى ئەۋەش بەۋوردى ھەلۋەستە لەسەر ئەو بەلگەنامانە دەكەين ويزانين لە

^۱ بروانە: د كمال مزهر - كوردو كوردستان لە بەلگەنامەى بەرىتانى ۱۷۲-۱۷۴) .

^۲ Pavel Sudoplatov, Special Tasks: The Memoirs of an Unwanted Witness — A Soviet Spymaster .

كمال قادر ۋەرىگىتراۋە بە خوتىندەنەۋە .

^۳ (المصدر: وثيقة كي جي بي من أرييف اللجنة المركزية للحزب الشيوعي السوفيتي، رقم الوثيقة (Shelepin to

4, opis 13, delo 81, ll. 131-32). Khrushchev, 29 July 1961, in St.-191/75gc, 1 August 1961, TsKhSD, fond

واقعا چ پرویداوه مهلا مستهفا سر به کام دهولت وموخبارات بوه؟گریگرتیه بوه بیان نیشتمان پهروهه؟.. له گهل زۆر پرسپاری تری ساغ نه کراوه.

لهبارهی شیوعی بوونی مهلا مستهفا: نهو بدلگانهی خوارهوه ناراستی نهو تومهته درده خا:

۱- لهو بۆچوونه شیوه بوختانانای سهروو وادهرده کهوی که کورد پیویستی به شۆرش نه بوه، نه چه وسایته وه و نامانجی نه ته وهیی ونیشتمانی نه بوه... نه وهش له گهل هه مو پروداوو واقعیه کانی نهو سهردهم ناتهبای ده بیت که پیش نه وهی ملا مستهفا بیته وه کوردستان له ۱۹۰۸ باقی سهرکرده کان خۆیان بۆ نهو نه خشمو پلانانه پرتیک خستبوو که پرویدا، مهلا مستهفا کاریکی نامۆی زیاتر له بهرنامهی حیزب و کۆمهله کانی سهر گۆرپه پانی کوردستان نه کرد.

۲- نه گهر مهلا مستهفا سر به (کهی جی پی) بوایه بۆ وا بهزه جهت له سۆفیهت وه رگرا له کاتی په پرنه وه بیان، ههروهک له راپۆرتی (ج وه زییری ناوه خۆ فاسیلی ریسنۆف- ۱۹۴۷) بۆ ستالینی سکرتری ح ش سۆفیهتی ناردوه، بهرواری په پرنه وه یانی دیاری کردوه (۱۹۴۷-۶-۱۵) و له گهل پیناس... نه وه مانای بی زانیاری سۆفیهته لهبارهی بارزانی

۳- پیش هاتنه وهی مهلا مستهفا بۆ کوردستان وله دواي شۆرشیی، ی ته موز خه لکی کوردستانیش به لیشاو پرووی له شیوعی کردبوو (پ د ک) زۆر لاواز بوو، که چلی به گه رانه وه بیان هاوکیشه کان وه رگه ران و (ح ش ع) به ره و لاوازی پۆششت و (پ د ک) زۆر به هیز بوو.. لهو کاردانه وه بو بۆیه پاساو بۆ نهو وه رچه رخانه شیوعیه کان ده بیان ووت مهلا مستهفا که سیککی خپله کیه بۆیه شیوعیهتی پی هه رس نه کراوه

له وه وه شیوعیه کان کۆمه لیک تۆمه تیان دا پال بارزانی و بزوتنه وهی کوردایه تی وهک: فاشیه تی، ره گه ز په رستی، سهر به نیمپریالیزم و زایۆنی، بزوتنه وهیه کی ده ره به گی

عەشایەرە، دژ بەپرۆلیتاریایە، تا ئەو رادەییە بارزانی تازە لەسۆڤیەت لە ۱۹۵۸/۱۰/۶ گەراپۆوه مالی لەبەغداوو، لەلایەن خوێندکارە شیوعیەکان لەسەر دەرگە مالی بارزانی نوسیویان خاوەنی ئەو مالە بە سەیارە رادەکیشری^۱

۴- بە پیتی کۆمەڵی بەلگەنامە مەلا مستەفا لە سۆڤیەتیش ھەر چاودێری لەسەر بوە ئەو کۆمەڵە خەلکە لەگەڵیشی بووینە ۱۸هەس پەرت و بلاو کراون^۲، سکرتری (ح) ش نازەریجان-باقرۆف) راپۆرتی بۆ کۆمیتەیی ناوەندی و دەزگای (کەیی جی پی) ناردووە تیایدا باسی لەو کەردبوو کە بارزانی زیاتر لە پساوانی ئاینی و ئۆپۆزسیۆن نزیك دەبیتهو، بە نەفامی سیاسی وەسف کردووە دەلی ھانی کوردەکانیش دەدا تا میرنشینیک لە سۆڤیەت دروست بکا، لەلایەکی تریش بارزانی و ئەوانەیی لەگەلیدا بوون ئەو ئەندە باروودۆخیان باش نەبوە، بارزانی خۆی کریکاری و ھەویر شیتلانی کردووە.. ئەو لەگەل ئەو زانیاریانەیی گواہ سەر بە (کەیی جی پی) بوە لیک دوورە.

۵- لە بۆ ئومیدی بارزانی لەگەل بەرپرسانی سۆڤیەتی جاریکیان بارزانی ھەرەشەیی مان گرتنی کرد لەخواردن ئەو بوە ھەوالی گۆڤاری (فلاست) ژ: ۲۲ ی رۆژی ۱۴-۶-۱۹۵۸ . دەلیت لە ۱۹۵۸ لەبەر امبەر(نورالدين عی الدینۆف و پیۆریس بۆناماریۆق) ئەندامانی کۆمیتەیی ناوەندی (ح ش سۆڤیەت) ئەو ھەرەشەیی کردووە ئەگەر باروودۆخ و گۆزەرانیان چاک نەکری.

۶- لەدوای ۱۴ ی گەلاوێژ لە ۱۹۵۸/۱۰/۶ بارزانی گەراپەووە بەغداوو تا سالی ۱۹۶۱ نەگەیشتە ھیچ ئەنجامیک لەگەل میری، بە پیتی سەرچاوەییەکی دەگمەنی (ئیخوان) ئەو عبدالکریم قاسم لە پیلان بوە دژ بە بارزانی بۆ تیرۆر کردنی، بارزانی لە (ساحە التحریر) کۆبونووەیی لەگەل لایەنگرانی خۆی ھەبوە، نوینەرانی ئیخوان(ابراھیم منیر وولید الأعظمی) خەبەری بارزانیان داووە نەچیتە ئەو کۆبونووەییە چونکە پیلانی

۱ ئەو زانیاریە لەو بەلگە نامە بریتانیە وەرگراووە: أحداث کرکوک ۱۹۵۹التصور الاميركي والبريطاني سري

السفارة البريطانية - بغداد ۳۱/تموز ۱۹۵۹ - ۱۰۱۳/۳۲۱/۵۹

^۲ لە نامە کەیی بارزانی بۆ ستالین لە مانگی ۶ ی ۱۹۴۷ دەلی ۵۰۰ کەسین.

تیرۆرکردنی داریژراوه له لایهن قاسمهوه^١ و به غدای به جیههتشت له ١٩٥٩ زنجیره رووداوه کان دیارن به سروشتی خۆی و به پیتی یاسای فلسفی (هۆکارو تاکام) گهیشته پلهی شۆرش هه لگهگیرسانهوه، چونکه ئیشی موخابه راتی توخمی (ناکاوو نامه عقول و نامۆی) تێدایه، ئینجا کاری دروست کراو جه ماوه ریه تی زۆر نابێ.

٧- له پیرهوی ناوخۆی (پ د ک) چه بیه کان به سه روکایه تی همزه عبدالله وایان تو مار کردبوو که سوود له مارکسی - لنینی وهرده گرین مه لا مسته فا پیتی رهش کردنه وه^٢، نه وه یان چه ند جار دوو باره ده بوو به وه

٨- له به لگه نامه یه کی بریتانی (ژ: 10114/8/60) له ٢٩ شوباتی ١٩٦٠ بالویزی به بریتانی (سیر نیج تریشالیان) به نامه بۆ وه زاره تی ده ره وه یان ده نیری باس له هه مان نه و خاله ی (٧) ده کاو ده لی (..و تبین لی أنه غير مسؤول من النظام الداخلي الحالي للحزب الديمقراطي الكردستاني الذي تم تحديده من قبل اللجنة المركزية. وقال بأن الحزب سيضع نظاما داخليا جديدا سيرضي بريطانية. ولكنني سأرى موقفه الحقيقي من هذه المسألة من خلال افعاله في الفترة القادمة)^٣

ناوی دۆسیه ی بارزانی و جه نه رالیه که ی له سو ئیه ت : له بهر نه وه زۆر باسی توومه ت ده که ین چونکه ته قه لایه کی سه خت هیه بۆ ده ستکاری میژووی شۆرش و خودی بارزانی ش، نا شکر دیا ره که پله ی جنرالی له لایهن قازی محمد پی در، بارزانی خۆی سه بربرده که ی گپرایته وه بۆ روژنامه نویسی که نه مریکی و ده لی کاتی که سه ره که وتنی گه موره مان به ده ست هینا له شکاندنن نه و نابلو قه ی ئیران سه پانده بوو به سه ره کۆماری مه باباد له سی لا وه نه و کاتی جه نه رالیه که م پی در، له روژنامه ی کوردستانی نه و ساش خبه ری پێدانی پله ی جه نه رالی بلاو کرایته وه، که چی تا نه و ساته ش باس له وه ده کری که

^١ الدكتوره ایمان عبدالکریم دباغ - الأخوان المسلمون فی العراق ص ٥٩٣

^٢ شوکت ملا نیسماعیل - روژانی له میژووی شۆرش ته یلول ل ٢١

^٣ FO 371/49668 السفارة البريطانية - بغداد ٢٩ شباط ، رقم: 10114/8/60

بارزانی له پاداشی به شداری سهرکوتی موسولمانانی چیچان وقهوقاز به جنرال له لایهن ستالین خهلات کراوه.. نهوهش راست نیه ،نهوانهش به لگهی زیاتر: ۱- سهربردهی نهو تومته له لایهن بریماکوفهوه (کۆنه وهزیری دهرهوهو سهرۆک وهزیران) به ووردی باس کراوه دهلی نهو زانیاریهیی له بارهیی وهرگرتنی پلهی جهنهرالی له سؤقیهت هیچ بنچینهیه کی نیه ،دهلی خۆم له بارزانیم پرسیی نهو پاگندهیهیی جنرالی چینه دژی تۆ ده کړی ،ووتی من جلیکی عسکری به پلهی جنرالیم له فرۆشگایه کی سهریازی مۆسکۆ کړی وینهیه کم پی گرت نهو وینهیه کهوته دهست بهریتانیه کان ونهو پرۆ پاگندهی لیکهوتهوه^۱ ۲ -نهو تومته نهوهنده به هیز بوه گهیشتۆته نهو روپاش ،ئادهم شیمیتی نه مریکی نهو پرسیاره له خودی مهلا مستهفا دهکا دهلی راسته نهوه ستالین پیتی دای؟ لهولهلامدا دهلی نهخیر له مهباباد وهرم گرت^۲ ،.. له دوا تهقلای داگیرکه ران بو نهوهی بیسهلمینن شۆرشیی نهیلول به فیتی (کهی جی پی) ومۆسکۆ نهجمام درا نهوا پالپشتیان کردۆته سهر هندی راپۆرت ویا دهوهری کۆنه نهفسهری گهرهیی نهو دهزگایهیی سؤقیهت ،لهوانه (زابۆکی) پیشنیاری کردوه که سود له مهلا مستهفا وهرگیری بو دروست کردنی ههرهشه لهسهر لایهنگرانی رۆژ ناوا له رۆژهلاتی ناوهراست^۳ ، لهو لایهش ناویکیان بو تاشیه گوايه ناوی نهینی بارزانی له (کهی جی پی) به (رئیس) تۆمارکراوه، دووباره له لایهن (بریماکوف) هوه تهسلی نهو ناوه باس کراوه دهلی ههریه کیکی بیانی پهناي بو سؤقیهت بهینابایه ناوو دۆسیه کیان بو ده کردهوه ،دهلی ناوی مهلا مستهفا له ژیر دۆسیه یهک کراوه به ناوی (مامیدوف)^۴ نهک (رئیس) وهک لهو زانیاریهیی پیشوو هاتبوو.

^۱ بریماکوف-الشرق الأوسط..المعلوم والمخفی ص ۳۳۸

^۲ رۆژانی له میژوی شۆرشیی نهیلول له ۱۱۸

^۳ ه- سهرجاریهیی پیشوو : (Shelepin to Khrushchev, 29 July 1961, in St.-191/75gc, 1 August 1961, TsKxSD, fond 4,

opis 13, delo 81, ll. 131-32).

^۴ بریماکوف-الشرق الأوسط..المعلوم والمخفی ص ۳۳۸

بهریتانیا بارزانی دژیه قازی محمد نارد : له پیشوو تر باسی نهو سدرچاوانه مان کرد که ویستویانه بزائی کوردوسهرکرده کانی بدنه پال بهریتانیا و روژتاوا به گشتی ، که چی به لگه و ناکامه کان نهک ههر دوورن له پراستی به لکو پیچهوانه شه ، به لگه نامه ی بهریتانی گه لی زور له بهر ده ستدایه به لام به لگه نامه ی نه دمۆندز له هه موان به زه قانه تر ده لی بهر ژه وه ندی بهریتانیا له گه ل عه ره ب دیته وه له گه ل کورد نایه ته وه - (المذکره التي اعده من قبل س. ج. آدموندز في ٢٧ تموز ١٩٤١) : هناك الواقعيون الذين وصلوا الى قنائة مفادها بأن مصالح السياسة الاستعمارية البريطانية لا تتفق مع الاهداف القومية الكردية و تخدم المصالح العربية القومية^١

لهباره ی نه وه ی بارزانی به ره و مهاباد روژیشتیبی بو تیکدانی کۆمار ی مهاباد زور دووره له پراستی نه وه ش به لگه کانه :

١- به لگه نامه ی بهریتانی - وه زاره تی ده ره وه نامه یه کی ملا مسته فابارزانی بو کورنوالیسی مه ندوبی بهریتانی له عیراق داواده کات نه و هیرشه هاویه شه ی بهریتانی و عیراقی دژ به سهره لدانی بارزان پراگرن : رساله مترجمه من : ملا مصطفی البارزانی الی : سیر کنه ان کورنوالاس ١٩٤٣/١٢/٢٤ (.. لأطلب و بكل اخلاص، بأن تقبل حكومة بريطانيا العادلة و شخص سعادتكم الموقرة، التماسي بأصدار العفو عنا جميعا و السماح لعودة المعتقلين و المسلحين من انصارنا بالعودة الى ديارهم. ان الظلم الذي نعاني منه وصلت درجة يعجز اللسان عن وصفه. أملنا ان لا تطلب منا ان ندق ابواب الآخرين للمرحمة)^٢ - تابي خوینهر نه وه ی لی تیکه ل بیت که ئیمه باسی سهره تای دروست بوونه وه ی شوړش ده که مین یان باسی پیش چوونی بارزانی بو مهاباد ده که مین ، په یوه ندی شوړشی نه یلول به روژتاوا به هه مو لایه کانیه وه له دوای ١٩٦٩ یان به زه ق تر له ١٩٧٢ ده ست پی ده کا^٣ ٢- ههر

^١ وثيقة بريطانية: P.S. No 451/ BA/ 2 FO 624/6٣ تقرير رقم ب س ١٧٧ ٢٧ تموز ١٩٤١

^٢ به لگه نامه ی بهریتانی : 371/40038-F.O

^٣ پروانه : کوردو کوردستان له به لگه نامه نه یه نه کانی نه مریکا ل ٢٢-

بهلگه نامه‌ی بریتانی خویان - نامه‌ی دوه‌می مه‌لا مسته‌فا بۆ کۆزنه‌والیس من: ملا مصطفی البارزانی الی: ایچ. ای. سیرکیناهان کورنوالس - تاریخ ۱۹۴۳/۱۲/۲۵ و نسخ الی ب. ئی. س. این. سنی. او. سالعقید ود مستر اد موندز، س. (۰. اسح لی لأعلمکم بأني استلمت امرکم الوارد ذکره فی رسالتکم المؤرخة ۲۱/ کانون الأول/ ۱۹۴۳. أنني اقبل کل امر منکم كما يقبل الطفل الوالد الحنون الأوامر. و لكن تصرفات المسؤولين العراقيين الغير العادلة و قطعت کل باب للأمل لنل لذلك اضطررنا ان نتحرك دفاعا عن النفس. و ينوي هؤلاء المسؤولين ان ينالوا مناو یحرضون القبائل ضدنا و یوزعون السلاح لهم لأستخدامه ضدنا) ^۱ ۳- هدر بده‌وهام ده‌بین له‌گه‌ل بهلگه‌نامه‌ی بریتانی و نیستا دوا هیرشی سوپای بریتانی و عیراقیه بۆسه‌ر بارزانی که بوه هۆی ده‌ریه‌راندنی مه‌لامسته‌فا به‌روه مه‌باد له‌دوای هه‌مو نه‌وانه بی‌ی و بی‌تی بارزانی به‌ فه‌رمانی بریتانیا هاتوه کۆماری مه‌باد تیک بدات، نه‌وه تاوانی زانستییه، به‌پی‌تی نه‌وه بهلگه‌نامه‌ی سه‌ریازییه زۆر نه‌ینییه بریتانی (۱۹۲۲-۳۰-۱۰۷۷ و المؤرخ ۱۹۴۵/۹/۲۲ رئیس البعثة زعيم العسكرية البريطانية HHC/JJW) نه‌وانه‌ی خواره‌وه فه‌رمانده‌کانی عیراقین له‌ هیرشه هاربه‌شه‌که‌ی بریتانیا و عیراق: أ- نیسماعیل سه‌فه‌وت فه‌رمانده‌ی هیزه‌کانی روانوز ب- عه‌قید احمد حمدی فه‌رمانده‌ی پیاده ج- هه‌ریه‌که له‌ مقدم عاسی حمود و رئیس الأول حسن مصطفی فه‌رمانده‌ی توپخانه مقدم عبدالرزاق عبدالوهاب فه‌رمانده‌ی توپخانه‌ی شاخه‌وانی و چه‌ندی فه‌رمانده‌ی تر^۲، ده‌ریه‌راندنی مه‌لا مسته‌فا له‌لایه‌ن هیزه‌کانی بریتانیا و عیراقی هاربه‌ش له‌ نامه‌که‌ی (ج) وه‌زیری ناوه‌خۆی سوڤیه‌تی فاسینی ریاسنۆی بۆ ستالینی سکرتری ح ش سوڤیه‌تی له‌سالی ۱۹۴۷ له‌ باره‌ی ناساندنی بارزانی ده‌نیری تیایدا ده‌لی

^۱ F.O 371/40038 ۲۱-کانون-۱۹۴۳

^۲ 624/91۰۴0 موضوع: الجیش العیراقی، العمیلات العسکرية فی الشمال، سری للغایة ۳۱-۳۱-۱۹۷۷ وزارة الدفاع البعثة العسکرية البریطانية- بغداد - رقم التقرير ۱۳۷ ج- ۱۳۰ تاریخ ۲۴-۹-۱۹۴۵ سفارة جلالة ملك بریطانيا- بغداد نسخه منه :العقید سیفری . MC/DSO/CB طیا أبعث الیکم نسخة لمحضر الجلسة الحكومية التي وقعت فی القصر الملكي فی بغداد بتاريخ ۲۳-۹-۱۹۴۵ كما أبعث لکم فی کتابنا الرقم ۱۳۰/G۱۳۲ /۱۳۰-۲۰-۱۰۷۷ و المؤرخ ۱۹۴۵/۹/۲۲

همرسی لای بریتانی و عیراقتی و عهشایری کوردی ئابلوقه‌ی هیزه‌کانی بارزانیان داو ناچارکرا بیته دیوی کوردستانی ئیران که ئەو کاتی هیزه‌کانی سۆفیهت داگیریان کردبوو دووره لهو تومهته، هەر له‌باره‌ی په‌یوه‌ندی بارزانی وقازی محمد له سەرچاوه‌ی میراتگرانی قازی محمد داو گفت وگۆی نیوان قازی و بارزانیان بلاوکردۆتەوه، که تیایدا خۆشه‌ویستیان له نیوان بوه، به‌وه‌ی بارزانی داوای لیکردوهو ووتویهتی حه‌زره‌تی پیشه‌وا تکام وایه‌له‌گه‌لمان بییت، قازی ووتویهتی ناکرێ میله‌ته‌که‌م به جێ به‌یلم، داوای قازی به بارزانی ووتوه ماشینه‌که‌ی من ببه‌ن سوودی لێ وەرگرن، بارزانی زۆریشی پیویست بوه به‌لام ووتویهتی چاوم به‌رایی نادابیبه‌م^۱، ئەوه داو ناخافتنی نیوانیان بوه

شۆرش پیویست بوو یان ئەجندای دهره‌کی بوه: زۆر به ئاسانی مۆرکی ناحه‌زانی کورد له‌باسی هه‌لگیرسانی شۆرش وراپه‌رینه‌کانی کوردستان دهره‌که‌وی، ئەوانه‌ی سهر به‌و مدره‌سه‌ن که هۆکاره‌کان ده‌ده‌نه پال دهره‌کی و بیانی ئەوه باوه‌ریان به‌وه نیه که میله‌تیک چه‌وسایته‌وهو خاکی داگیرکراوه‌و یاسای خواییه که به‌رگری ده‌کا، ته‌نانه‌ت هه‌یچ گیان له‌به‌ریک نیه لانه‌که‌ی به بیبه‌رگری بداته ده‌ست درێژکه‌ریک، ئەوه‌یان زیاتر زانیاری هه‌لبه‌ستراوه‌و به‌شیکه له هه‌لمه‌تی داگیرکاری، ته‌نانه‌ت کورد نه‌گه‌ر به‌و داگیرکاری و بێ به‌شیه‌ی قایل بوایه ئەوا هەر ناچارکراوه‌کرا که شۆرش هه‌لگیرسینی چونکه به‌رنامه‌ی حکومه‌ته‌کانی داگیرکه‌ر راست کردنه‌وه‌ی ئەو نه‌خشه‌یه‌ی ئیمپریالیزم نه‌بو که‌بۆ رۆژه‌لاتی ناوه‌راستیان دیزاین کردبوو، دروست کردنی براهه‌تی و بنه‌مای هاوولاتی بوون نه‌بوو، وه‌ک له وولاتانی ئەوروپی له نیوان کۆمه‌لیک میله‌ت و بیکه‌هاته هه‌یه، لیره‌وه‌هه‌لامی ئەو پرسیاره میژووبیه که ده‌لێن بۆچی نه‌ته‌وه‌ی جیا له وولاتانی ئەوروپا شۆرش و پشیتوی نانیته‌وه که‌چی له جیهانی عه‌ره‌بی و ئیسلامی و هه‌ندیکی رۆژه‌لاتیش واده‌که‌ن.. که‌واته ده‌ستی ئیستعمار.. ئەو حوکمه زۆر هه‌له‌یه، له‌و ناوچه‌یه‌و کورد وه‌ک نمونه ئەگه‌ر

^۱ حزبی دیموکراتی کوردستان - یادی ۶۰ ساله‌ی شه‌هید بوونی پیشه‌واو هاوڕێتانی له‌ه.

شۆرشى نە كوردبايه ئەوا نەمىلەت ونەوولاتى نەدەما، لە ئەوروپا حكومت هەولى پىكەو
 ژيان دەكەن لىرە هەولى تەوانەو، بەراوردى دەستورى وولاتانى عربى وتوركى ونەوروپى
 بكەلەگەل ئەو وولاتانەى كوردى لىيە نكولى لە بوونى كراو، سەبرى دەستورى عىراق
 ١٩٦٨ بكەو ودوايش هەردوويارە دەبۆو : المادة الأولى: الشعب العراقي جزء من الأمة
 العربية دەستورى سورىاش 1970، 1973: المادة الأولى فقرة(٢)- القطر العربي
 السوري جزء من الوطن العربي. لەو دەستورە ٥١ جار ووشەى عەرەبى لىتەتوئە بۆ يەك
 جاريش ناوى كوردى تيا نەهاتو، كورد پيش شۆرش پيشنارى دەستورى كردو، ئەو
 دەستورەى مەلا مستەفاى بارزان كە لە ١٢/٣/١٩٦٥ بۆ بەغداى نارد، پىك هاتبوو لە ١٣ بەند
 ، لە بەندى(٣) دەليت: گەلى عەرەب لە عىراقدا بە شىكە لەمىللەتى عەرەب.. واتە بەوە قايل
 بوە ئەوئەندە ناوى عرب بىت تەنھا نكولى لە بوونى نەكرى... لە ژۆر ئەو رەوشە سىياسى
 وئىدارى و دەستورە رەگەزپەرستى بەرە بەرە سنورى كوردستان بچوك دەبۆو ، ئىنجا
 مىلەتى كورد لە پيشكەوتن و پەرەپىدان بى بەش دەبوو وەك بى بەش بوە، واى لىهات
 كورد بوون شەرم بىت كە دەروازەىكى ساىكۆلۆژى مەترسىدارە بۆ تەوانەو.. وەك
 سەرەنجامىكى لۆژىكى شۆرش و بەرگرى هەلدەگىسى ، كەچى دەيدەنە پال فاكترى
 دەرەكى

شۆرشى ئىلولى خۆپسكە يان ساڤاك هەلىگى ساند

لە تويژىنەو نوييەكان باس لەو دەكرى كە لە بنەچەدا كورد پىويستى بە شۆرش نەبوە
 بەلكو ئەو ساواكە ئەو ئەركەى بە كوردسپاردو، وەلامى ئەو پاگندە ترسناكە :

١- لە بەلگەنامەىكى برىتانى(ژ: 10114/8/60) لە ٢٩ شوباتى ١٩٦٠ بالوىزى بەرىتانى(سىر
 ئىچ ترىڤاليان) بەنامە بۆ وەزارەتى دەرەوئەيان دەنيرى باس لەو دەكا كە مەلا مستەفا
 زۆر دلسۆزە بۆ عبد الكرىم قاسم ، بەلام حكومەتى عىراق بە پىل داواكانيان نايەت^١ ،
 لەوئەو دەردەكەوى مەلا مستەفا نەويستو شۆرش دژى قاسم هەلگىسىنى.

^١ FO 371/49668 السفارة البريطانية-بغداد ٢٩ شباط ١٩٦٠ ، رقم 10114/8/60

۲- نامدهیه کی شای ئیران کهله(۷) کانونی یه که می ۱۹۶۴ بۆ سه رۆکی نهمریکا(جۆنسۆن)ناردوه تیایدا وه سفی مه لا مسته فا ده کاتو ده لیت: ده ترسم نه وشۆرشه ی بزرانی سهر به کۆمه نیست بیته^۱، نه وه ش باش ترین به لگه یه که شای ئیران نه یزانیوه ناسنامه و نامانجی شۆرش ونه و ده ستانه ی له پشته کین؟ واته به لای که می لیره سافاک دوور که وته وه له دروست بوونه وه ی شۆرش.

۴- له به لگه نامه یه کی بالویزخانه ی ئیرانی له بریتانیا له ۱۳ی ته موزی ۱۹۶۳ دیسان داوای زانیاری له باره ی بارزانی وشۆرش کردوه ناخۆ سهر به کینه^۲

۵- له به لگه نامه یه کی تری بالویزخانه ی بریتانیا له تاران(سری للغایه -رقم: ۶۱۴ ۱۳ی تموز ۱۹۶۳) وه کو (حلف سنتو) ئیران وتورکیا وبریتانیا و نه مریکا له دژه هه لویستی سۆقیه تی به رامبه ر عیراق داوا ده که ن که کیشه ی کورد وه ک کیشه یه کی ناوه خۆی عیراق ته ماشا بکری نه ک زیاتر^۳، نه وه ش پروون دیاره که لایه نگری شۆرش کردو نه بوینه

۶- صدام حسین (ج سه رۆکی عیراقی نه وسا) ده لیت شای ئیران له داوای سالی ۱۹۶۹ نینجا دهستی که وتۆته ناو کوردو بارزانی په یوه ندی به ئیران دروست بوه^۴، نه وه قسه ی که سیکی به هیزی عیراق بوه که دژ به و په یوه ندی به

۷- له به لگه نامه یه کی تری بریتانی به ژ: ۱۰۱۱۴-۲۲۹-۶۳ له نیگلتۆنه وه بۆ مسته ر دالاسی وه زیری ده ره وه ی نه مریکی نه وسا زانیاری ووردی له باره ی شۆرشه ی نه یلوه وه ناردوه ده لی سهر به هیه چ لایه ک نین وه یه چ ده ستیکی له پشت نیه به لکو چه وساندنه وه و خرابی نه و شۆرشه ی پی هه لگیرساندن

۸- نه گه ر نه و شۆرشه سهر به سافاک وئیسرائیل ورژناوا بوایه چۆن یه کیتی سۆقیه ت(که دوژمنی سه رسه ختی رۆژناوا وئیسرائیل وئیرانبوو) له ۱۹۶۳ ناوا دژبه و په لاماره

^۱ فایلی نه و دۆسیه له 11XX: ۱- ۱۵، ۷- کانون الاول- ۱۹۶۴

fo370\170515 ۱۳-۷-۱۹۶۳

^۲ Fo373-1703515 رساله (السه ر دی رایته) الی وزاره الخارجیه ۱۳ تموز ۱۹۶۳.

^۴ صدام حسین- الشوره والصراعات الحاضر والمستقبل- ایران وحسن الجوارص ۲۲

گەله کۆیەیی وولاتانی عەریی وەستا ، وولاتانی سۆشیالیستی ناوەناوێ یارمەتیدەری شۆرشێ کورد بووینە بەتایبەتی لەنێوان ۱۹۶۳ تا ۱۹۷۰، یەكەم سکاڵای جینۆساید سۆقیەت پیش کەشی نەتەوێ یەكگرتوێ کان کرد - (وثیقة رقم E/3809 ۹ تموز ۱۹۶۳ الجلسة ۲۶، المادة رقم ۱۴ في جدول الاعمال، سياسة حرب الابداء ضد الكرد من قبل الحكومة العراقية" طلب اضافة فقرة جديدة الى جدول الاعمال - رسالة رئيس بعثة الاتحاد السوفيتي الى الامم المتحدة)^۱، پەنگە رۆژناوێ مەترسی ئەوێ هەبووێ شۆرشێ کورد بکەوێتە باوێ سۆقیەت بۆیە هەولێ داوێ نیوانیان تێک بدات، بۆیە زۆر بە ووردی چاودیری کردوێ، لەتوێزینەوێ یەكێ هەوالگری و لیکۆلینەوێ وەزارەتی دەرەوێ ئەمەریکا راپۆرتی لەو بارەوێ بڵاوکردیتەوێ لە ۳۱ مایسی ۱۹۷۲ دەلیت تەقەلای تیرۆر کردنی ئیدریس بارزانی لەبەغدا دەستی سۆقیەتیە^۲

۹- گزنگ ترین بەلگەنامەیی بریتانی لە سالی ۱۹۶۳ لەسەر ناستی بالای بریتانی دنیایی لە شای ئیران وەرگیراوە کە ئیران هیچ جۆرە پالپشتیەکی (یاخی بوانی) کوردی لە سەر ووی عیراق نەکردوێ (وێک لە وەلام و وەلام دانەوێ کەیی نیوان ئیران و بریتانیا ناو هاتوێ): (اجيبكم حول السطر الأخير من الفقرة الثانية والفقرة الثالثة من رسالتكم M1 4/518/COL/DO والمؤرخ ۹ تموز ۱۹۶۳... اخبر عباس ارام سفير حكومة جلالة الملك بريطانيا بأن الشاه وافق على عدم اعطاء الدعم العسكري للمتمردين الكرد وهذا هو الموقف الرسمي للحكومة الايرانية. ولكن الشاه هو الحاكم المطلق في البلاد ومن الممكن أن قال لوزير خارجيته أن يقول هذا الخبر لنا فقط من أجل اسكاتنا. ومن الممكن جدا أن يستمر الشاه في مغالته للمتمردين الكرد بدون علم حكومته وذلك من خلال الجنرال نصرالله

^۱ Fo.371-1703415 رقم E3909 نیس بوریسوف سەرۆکی نوێنەرازی سۆفی - دانیشتنی ژێم ی نەتەوێ یەكگرتوێ کان.

^۲ بەلگەنامەیی وەزارەتی دەرەوێ ئەمەریکی E41969-1972 - سەرچاوە: کوردستان لە بەلگەنامە نەینێهەکانی ئەمەریکا دا ل. ۲۰۰۰.

(قائد الجيش الأول والحبر في الشؤون الكردية) والعقيدكمال جاي (رئيسة شعبة الاستخبارات في القيادة العليا) والجنرال موهاتيان)^١

١٠- گهلی جار باس لهوه دهکری که مهلا مستهفا به جۆرتیک په یوه ندى هه بووبی له گهل نیسرائیل... هه لبه ته نیسرائیلو وولاتانی عه ره ب په یوه ندىان هه یه وولاتانی عربی وجامعه که شیان رۆلی هه بوه له دروست بوونی نیسرائیل ، رهنگه مهلا مستهفا له پری که نالی جیا جیا له گهل خه لکی یه هودی ده سه لاتداری رۆژئاوا یان هه تا نیسرائیلیش دانیشتی، به لام نه وهی گرنکه هه ر په یوه ندىه که هه بوویتت بۆ کاتی تهنگانه بوه، نی ج کاته که بۆ نیسرائیل له جهنگی سالی ١٩٦٧ تهنگاوترنه بوه ، له به لگه نامه ی شه مریکی- تیلیگرام: ١٨٣٠ له به غدا بۆ وه زاره تی ده ره وه ١٩٦٦/٨/١٩ ده لیت وه فدیکی نیسرائیلی سهردانی بارزانی کردوه بۆ نه وهی له کاتی شه ر هه لگه رسان پیش مه رگه کان بتوانن چالاکی دژ به عیراق بکه ن تا نه توانن به شداری شه ری نیسرائیل بکه ن له به لگه نامه که دا ده لی نیسرائیل سهرکه وتو نه بوو له و پلانه ی وبارزانی به جۆرتیکی تری پیچه وانه کاری کرد^٢، که چی نه وهی بینیمان نه وه بوو مهلا مستهفا له گه رمه ی شه ری نیسرائیل و عه ره ب یه کلایه نی شه ری راگرت وداوای له سوپای عیراکی کرد بجیتت نه رکی نیسلامی خۆی بیینی و بجیتت یارمه تی عه ره ب، نه وهی جیتی سهرنجه له و کاته ی که عه ره ب ده لیتن سهر به نیسرائیله وه که بوختان له لای رۆژئاواش بوختانی شیوعیایه تی وتزیک له سۆقیه ت ده درا پان مهلا مستهفا

له کۆتایدا نه وتو پزیننه وه پاکانه نیه تونها بۆ سهر کرده میژوو یه کان زیاتر بۆ پته و کردنی بزوتنه وهی کورده که به و پاگندانه ده یانه وی له ره سه نایه تی بجه ن، نه گینا رهنگه مهلا مسته فاش سه لبیاتی زۆری هه بووبی، دوو کوپی خۆی کردبوه مه کته ب سیاسی، له سالانی

MA/1400 FO 371/170421 سري من الكولونيل ايس .جي. واتسون السفارة البريطانية ، طهران الى العميد

دي.ج. ولسون وزارة الحرب ، لندن ١١ تموز، ١٩٦٣

^١ دۆسیه ی ژ: ٦٣-٢٢٩-١٠١١٤-١٦٠-تشرین الأول ١٩٦٣

^٢ نامه ی نیگلتن بۆ مسته ر دالاس-ژ: ٦٣-٢٢٩-١٠١١٤-١٦٠ تشرینی یه که م ١٩٦٣

۱۹۶۸ بەدواۋە ھەولۈ پەيۋەندى لەگەل ئيسرائيل وئەمريكا داۋە،دوايش لەگەل شای ئيران،تەگەر ناچارىش بووى بە پىتى مەبدەنى(الغريق يتشبث) دەبوايه كە (پ د ك) لە سالى ۱۹۷۵ شكستى ھىناو (ى ن ك) شۆرشى ھەلگىرساندەۋە واباش بوو مەلا مستەفا داۋا لە (پ د ك) بكات يارمەتى ئەو شۆرشە نويىە بدات.

ھزبى سۆشپالىستى يەكگرتووى كوردستان (حسيك)

لە ھاوینی ۱۹۷۹ دروستبوه لە یەكگرتنى بالى جودابوویهوهی (بزوتنهوهی سۆشپالیستی كوردستانی ناویەكیتی) و (لیژنهی نامادەهی پارتی دیموكراستی كوردستان) كە ھەر لەدوای شكستی ۱۹۷۵ لەپارتی جیابوونەوهو بە بەیانك پارتی بە ھزبکی بنەمالەیی و بی فكر و مەدرەسە لەقەلەم دا، بەھیزترین كەسایەتیەكانی بریتین لە: د.محمود عوسمان و جینگرەكەى شمس الدین موفتی، ھەرۆھا قادر جەبارى و عدنان موفتی.

نايدۆلۆژیای و ريكخستن:

نەتەواپەتەى + سۆشپالیستی زانستى، بەلام ئەندامانى ووشپاریەكى سۆشپالیستى وایان نەبووه.

ریكخستنى وەك ريكخستنى یەكیتیە.

بالی سیاسى:

رسول مامەند سكرتیری وەختی بوو - د.محمود جینگر - قادر جەبارى، سعد عبداللە، ملا ناصح، تاهیر علی والى (لەبەفر رەق بوو)، محمد حاجى محمود، سید كاكە، قادر عزیز، عادل مراد، عبدالخالق زەنگەنە.. ھەرۆھا بەپیتی زانیاری خزیان سكرتیرە راستەقینەكەیان (صالح یوسفى - ھەفال سەیدا) بووه بەنھینی (لەبەغدا بەنامەییەكى لوغم ریزۆ تیرۆر كرا).

بالی عەسكەرى:

لیی بەھیز بوون لەوانە وەك: سەید كاكە، دوايش محمد حاجى محمود، شیریكۆی شیخ علی (شەھیدلە ۱۹۸۱)، عەولاً بۆر، سید سلیم (شەھید لەناوەرگەرد ۱۹۷۹)، سلیمان بیرژی (شەھید)، قادر مستەفا (شەھید)، عبداللە سور (شەھید ۱۹۸۱)، نەنوەر مجید سولتان (شەھید).

رەوتى (سیرەى):

+ له‌دوای نمو ئینشقاچه نه‌خشه‌ی عه‌سکه‌ری وا خه‌ملی ناوچه‌ی بادینان زیاتر پارتی بوو، به‌لام چالاکی هه‌ر که‌م بوو، ناوچه‌ی گه‌رمیان و قه‌ره‌داغ یه‌کیتی، ناوچه‌ی ده‌شتی هه‌ولیر و خو‌شناوه‌تی - حسیک، ناوچه‌کانی شاریاییز، دوکان، وه‌رتی، گه‌ره‌وان، حسک و یه‌کیتی تیک ئالابوون.

واته یه‌کیتی و حسک دوو حزبی به‌دیل و تیک ئالاو به‌و عه‌قلیه‌ته ستالینه‌ی نه‌و سه‌رده‌میش هه‌ر به‌خیرایی میژووی نه‌و حیزبه‌ی سووه شه‌ری کوردکوژی، جا با شه‌ویش نه‌یوستبی، حسیک زیاتر له‌گه‌ل (پ.د.ک) هاوپه‌یمان بوو.

+ په‌یه‌ه‌ندیان به (حداکای ئیران و دقاسملۆ زۆر خو‌ش بوو، له‌پرکی په‌یه‌ه‌ندی یه‌کیتی و کۆمه‌له‌ی ئیران.

+ له‌سالی ۱۹۸۰ له‌پێی د.قاسملۆ مفاوه‌زاتیکی لاوازی وه‌ختی کراو هیچ سه‌نگی نه‌بوو.

+ له‌هه‌مان سال به‌ره‌ی (جود) له (حسک، حزبی شیوعی، پاسۆک، پارتی) دروست بوو، له‌به‌رامبه‌ریشدا (ی.ن.ک) و (حزبی شیوعی عیراق) و هه‌ندی حزبی تر به‌ره‌ی (جوقد) راگه‌یاند.

+ له‌سالی ۱۹۸۱ تووشی شه‌پێکی براکوژی سه‌رتاسه‌ری بوو، هه‌رچه‌نده له‌عه‌سکه‌ری به‌هه‌یتر بوو له‌یه‌کیتی، به‌لام له‌پرووی سیاسی و پلان و ستراتیژیه‌ت بی‌هه‌یتر بوو، له‌نه‌جمادا له‌عه‌سکه‌ریش تیکشکا.

+ له‌دوای کاره‌ساتی پشت ناشانی ۱۹۸۲ به‌یه‌کجاری ناودیوی ئیران کرا.
+ له ۱۲/۱۲ / ۱۹۸۵ قادر عزیز وه‌ک ته‌یاریکی مارکسی لییان جیابۆوه‌و دوای حزبی زه‌مه‌ت‌کیشانان دروست کرد.

+ له‌سالی ۱۹۸۷ له‌پیش جارسانی (به‌ره‌ی کوردستانی) به‌خۆیان و به‌سه‌رکردایه‌تیه‌وه له‌گه‌ل حزبی شیوعی له‌دوای ماندوووبونێکی زۆر به (سه‌ستی پارتی و بیژۆکراتیه‌تی - وه‌ک خۆیان وتیان) ته‌سه‌لمی نه‌میری واقعی یه‌کیتی بوون، به‌یه‌کجاری وازیان له‌هاوپه‌یمانیه‌تی پارتی هه‌ینا، که‌وتنه‌ ژێر سایه‌ی یه‌کیتی وه‌اتنه‌وه کوردستان.

+ له‌دوای وه‌ستانی شه‌ری عیراق ئیران که‌وته دیوی ئیران.
+ له‌راپه‌رین ده‌وریکیان هه‌بوو.

+ له ههلبژارندهكهی ۱۹۹۲ لیستی (۲۴۸۸۲) دهنگی هیتنا (۲.۵٪)، رابه‌ریش د. محمودته‌نها (۲۳۳۴۲) دهنگی هیتنا.

+ له ۱۹۹۲/۲/۵ بوونه دوو به‌ش، سه‌ید کاکه و محمدی حاجی عمود و قادر جه‌باری له‌گه‌ل (پارتی گه‌لی دیموکراسی - سامی عبدالرحمن) هاتنه ناو پارتی و به‌شه‌كهی تریش به‌سه‌رکردایه‌تی (رسول مامند) چوونه ناو به‌کیتی.

+ له کۆنگره‌ی (۱۱)ی پارتی جاریکی تر عمده حاجی عمود نینشقاکی کرد و (حزبی سۆشیالیستی دیموکراسی کوردستان)ی دروست کرد، تا ئیستاش به‌رده‌وامه، شه‌و حزبه زیاتر پانتاییه‌کی عه‌سکه‌ریه‌و به‌ره‌و کزیه.

ئه‌زموون له:

خاله به‌هیتزه‌کانی:

۱- کۆمه‌له‌ کادیریکی عه‌سکه‌ری دلسۆز و به‌هیتز بوون، له‌پروژانی ته‌نگه‌کانی کوردستان خاوه‌ن داستان بوون.

۲- له شه‌ره‌کانی کورد - کورد ده‌ست پیش خه‌ر نه‌بوو.

۳- شه‌زموونیکتی نوێ بوو له ده‌رچوون له سه‌رکردایه‌تی کلاسیکی کورد که هه‌ر له‌چه‌ند دانیه‌ك قه‌تیس مابوو، خه‌ریك بوو ده‌ردی مه‌لایی و جه‌لالی له‌سه‌ر ده‌ستی شه‌وان کۆتایی بی‌ت.

۴- له چالاکی و شه‌ره‌کانی دژی هیتزی (جود) هه‌ر به‌ره‌یه‌ك (حسك)ی لیبوايه خۆراگرت ده‌بوون.

۵- شه‌وانه له سالی ۱۹۸۰ - ۱۹۸۱ زۆر به‌هیتز بوون، توانیان له چوارچیه‌ی شه‌ره‌کانی ناوخۆ (نه‌وشیروان مسته‌فا) به‌دیل بگرن له‌ناوچه‌کانی سلیمانی که شه‌وکاتی له‌جیبی سه‌رکرتیتر بوو، به‌کیتی له‌وپه‌ری مه‌ترسی بوو بێ سه‌رۆك مابۆوه، به‌لام حسك زۆر خوازیاری به‌کلاکردنه‌وی شه‌ری کوردکۆژیان نه‌بوو، بۆیه نازاد کرا.

۶- سه‌روه‌ی زیاتر بۆ د. محمود ده‌گه‌رايه‌وه له پلانه سیاسییه‌كان، نمونه‌یه‌کی ده‌گه‌منه که زۆر خوازیاری پایه‌و سه‌رۆکایه‌تی نه‌بوو.

خاله لاوازه‌کانی:

- ۱- کەسى يەكەم لە ھەر حزبىك سەرچاوەى ئىجابى و سلبىياتەكەيەتى بەپىئى مەرجەكانى سەرکردە، بۆيە ئەو حزبە ھەم ئەو نوڤستانىيەى ھەبوو ھەم مۆنەزىرىشى نەبوو، (د.محمود)يش لىيان تۆرابوو تەنيا لە تەنگانەكان دەگەرايەووە لە مەترسى و خلىسكانەكان دەيگىزانەووە دوای بەجىئى دەھىشتن ئى دى ئەو سەرەنجامى ئەو حزبە بوو.
- ۲- ئەو حزبە مۆزۆويەكى زياتر عەسكەرى ھەيە، ديارە حزب بى عەسكەرى دەپىت، بەلام ھەرگىز بى فكر و سياسەت و شارەزايى و پلان و ستراتىجىيەت ناپىت، ئەو حزبە تەنيا لە سياسەت شكستى ھىنا و ياساى (البقاء للأصلح) تەزكىيەى پىنەدا لاواز بۆو.
- ۳- نەبوونى تەوجىيەى سياسى دەماودەست و بىتىنى مەدرەسەى فكريەكەى (سۆشىاليستى) لەچاو رادىكالىيەتى ماركسىزمى ئەو سەردەمى بوو ھۆى سەرپىتچى عەسكەرى بۆ سياسى و رىتكخستن، لە ئەنجامدا لەجىاتى مۆنەسەساتى و پلان و پەرۆزەى گەشەکردنى چۆنايەتى كەوتنە بازنەى داخراوى رەمەكى سياسى و بى ستراتىژىيەتى و لالايانە و كاردانەو.
- ۴- لەبەر ئەو ھۆيانەو لاوازى راگەياندن لە (مەزلومەو) دەكرانە (زام)، شەپرى پىن دەفرۆشرا، بەشەرھەلگىر سىنەر پىشان دەدرا.
- ۵- رىتكخستەنەكانى بە زەمىنەيەكى كۆمەلايەتى فراوان دا نەچەقىبوو، لەگەل لاوازى گوتارى سياسى و، بى ناويانگى سەرکردايەتيەكەى دەبوو ھۆى پرنەکردنەو ھەر نوڤستانىيەك، چاكتىن نمونە لەبى ھىژى سياسى: مۆزۆوي ئەو حزبەو ئەنجامى دەنگدانەكەى زۆر لىك دوور بوو.
- ۶- ھەولتى ئەو حيزبە لەپىتى حزبى شىوعى عىراقى گوايە ببىتە سەر بە (يەكيتى سۆڤىيەت- ئەوسا) ئەوا لە تىزۆرى (تاكتيكى پەرۆلىتارىيەى ماركسى) نەگەيشتبوو، لە ئەزموونى حزبى شىوعى لەگەل حزبە كوردىيەكان بى ناگابوو، لە ھاوكىشە ستراتىژىيە نەقلىمى و دەولەكانىش سەرى دەرەنەچوو، حزبى شىوعى خۆى (فاقد الشىء) بوو لەكاتىكدا لە عىراق قرانە شىوعى بوو (ڤىدل كاسترۆ) دەيگوت: ((صدام رڤىقى و صدىقى (في النضال)) و يەكيتى سۆڤىيەتىش ھاوپەيمانىيەتى ۲۰ سالى لەگەل نۆئەكردەو. چى بۆ حسيك پىنەدەكرا.

- ۷- له شهړه ناوځويه كانيش نهو پښه بهرپرسياريه ته ي كه بهري ده كه وي، نه يتواني به دانايي ځوي لي لاداو له جياتي نهو بهره (جود) هي له گه ل لايه نه كاني دوور له گوره پان موږ كرده تاييه تي پارتی، نهوا له (جوقد) بوايه له گوره پانن به تاييه تي يه كيتي
- ۸- له كوتاييدا نه زمونږي نهو جوړه سهر كرده و دوو هيزله گوره پان، هيزيكي تووند به لام سهر كرده تي شلوق، هيزي يه كيتيش شلوق و سهر كرده ي لي هاتوو، له نه نجامدا حسك هره سي هيناو يه كيتي دروست بوو، سهر كرده ي بي توانا ده تواني نهو نوقسانيه ي پر بكاته وه بهر اوښ و زياد كويونه وه و گوي گرتن له بنكه كاني خواروو و بريار و هلوښت دروست كړدنې لامه ركه زي.

حزبی شیوعی کوردستان (حشک)

ئەو حیزبە بەرپەسەمی لە لەژێر دروشمی (الديمقراطية والتجديد)ی کۆنگرەیی (۵)ی حشع ریکەوتی ۱۹۹۳/ ۶/۳۰ دروست بوو، پیشتر لیژنەیی هەریمی کوردستان بوو، لەدوای دارمانی شیوعیەت عەیارەکان هاتنەوێ جێ و حزبی شیوعی کوردستان دروست بوو، (کریم احمد) بوو سکرێتیری یەکەمی.

پیشتر جاریکی تر لە ۱۹۴۴ حزبی شیوعی کوردستان بۆ ماوەیەکی کەم بە سەرکردایەتی (صالح حیدری) هە بوو، بەلام بەخێرای عێراقیایەتیە کە بەسەر کوردستانی دا زال بوو هەر بۆوێ حزبی شیوعی عێراقی، ئەوێش مانای زۆر لەدوایی باسی دەکەین

نایدۆلۆژیای

عەقیدەیی ئەو حیزبە (مارکسی - لینینی) بە هەموو هەلۆیست و روانگەکانی ئەو مەدرەسە سەبارەت بە : فەلسەفە و بوونەوێ و دروستکەر، نایین، مێژوو، دادگەری، ئادەمیزاد، چارەنوس... لە دەست پێکردنی رادیۆ راستگۆترە لە عەلمانیه کانی تر قورئان ناخوینیت. (بۆ زیاتر لە بیروباوەرە کانی بگەرێتوێ مەدرەسەیی شیوعیەت).

رەوتی (سیرەیی):

دیارە بەشی زۆری مێژوو (ح ش ک) مێژوو (ح ش ع)ە، بۆیە دەبێت هەندێ هەنگاو و یستگەیی گرنگی ئەو حیزبە بۆیەنەوێ یاد:

- لەبارەیی سەرەتاکەیی ئەو بونی بیری بەلشەفیەت راو بۆچوون زورە، تەنانەت جار وایە ناوی هەندیک لە زانایانی نایینیش دیت، رەنگە تا رادەییە کیش راستی تیا بێ، لەلایەک لە دژی بریتانیا لە لایەکی تریشەوێ بلشەفیەتی (شیوعیەت) ئەوکاتی لە ژیر پەردەیی ئیسلامی ئیشی دەکردەهروهک (مکسیم رودنسن) لە کتیبی (الاسلام و المارکسیه) دان بەوێ دەهێتی، شیوعیە کانی عێراقیش لایە لا ئەو سیاسەتەیان بە کار دەهینا، کتیبیکیان دەرکرد بە ناوی (البلشفية والاسلام) تیایدا هاتبوو: ((انصتوا الی هذه

الصرخة الإلهية واستجيبوا لنداء اخ لينين))، كاديره بهرزه كانيان بۆ به ره سهن كردنى شيوعيهت نايهت و فهرموده ديان به كار ده هيتنا، هه رچه نده له ژيره وهش زور دژى ناين بوينه كتيبيكى تريان به ناوى (اين الله) بلاو كرده وه تيايدا نه و نمونه هه لده بئيرين وهك هونراوه: ((وجاء الناس جماعات، وسأله عن الجهل، ومن هو الذى سقط، قلنا : ان الله الذى استبد والذى تخلصنا من بره وبجره))، يه كه م نافرته له به غدا كه پيچه ي له سه رى فرى دا (نامينه رحاب) ي شيوعى بوو¹

- له سه ره تادا زۆريه ي نهو بيروباوه رانه ي عه لمانيه تي رۆژهه لاتي يان رۆژ ناوايى له رتي كه مايه تيه ناينه كان ده هات، بلاو بوونه وه ي شيوعه تيش ناوا بوو، له شام بزوتنه وه ي هه شناقي نه رمه ني شيوعيه تي بلاو كرده وه، له عيراقيش له رتي پياويكى ناشورى به ناوى (بيوتر فاسيلى) خه لكى نه هوازي ئيرانه وه نهو بيروكه ي هيتنا (يان راستر هيترا ويلايه تي به سه ره)، له راستيدا له سه ره تا هه ر ويلايه تيك به جيا كارى خۆي ده كرد، له ويلايه تي به سه ره و ناسريه هه ريه كه له يوسف سلمان (فهدي) و عبد الحميد خطيب له سالاني ۱۹۲۷-۱۹۲۸ جم و جۆليان هه بووه له گه ل فاسيلىني، له ويلايه تي به غداش له ۱۹۲۹ وه عاصم الفليح كارا بووه²، بۆيه جه ند ميژووه كي جياي دروست بووني باس ده كرى، له لايه ك (الموسوعه السوفيتيه) ده لى سالي ۱۹۳۲ حزبي شيوعى دروست بووه³، حنا بطاوش بوسالي ۱۹۳۵ ي ده گيرته وه⁴، له لاي خوشيان سه ربرده كه به وشيوه يه:

+ له ۱۹۳۳/۳/۳۱ ليژنه يك به به ناوى (لجنة مكافحة الاستعمار) به سه رۆكايه تي (عاصم فليح)^{*} دروست بووه، له و سه رده مي ناوچه كه و عيراق به پتي (سايكس- بيكو ۱۹۱۶) و (سان- ريو ۱۹۲۰) و فرساي وسيه فر له ۱۹۲۰ و (كونگره ي قاهره ۱۹۲۱) و (لوزان ۱۹۲۳) كه و تبووه ژير دابه شي نيمه ريليزمي به ريتاني و فه ره نسي، تازه عيراق له ۱۹۳۲ ببوو به نه ندام له (عصبه الامم) به ته زكيه ي تاييه تي (نينتدابي) به ريتاني، هه ر له ژير هاوپه يمانى نينگليز بوو.. شوړشى ۱۹۱۷ ي تۆكتۆبه رى رووسياش به

¹ بروانه : الاسلام والعلمانية وأثرهما في نشأة الدولة العراقية الحديثة - رسالة ماجستير، نوفمبر ص ۱۹۴

² العراق - حنا بطاوش ص ۶۶-

³ الموسوعه السوفيتيه ج ۱۸ ص ۵۶، ص ۲۲۲، ص ۳۹۱ نهو موسوعه يه سالي ۱۹۳۵ ده رچووه.

⁴ بروانه: العراق - حنا بطاوش ج ۲ ص ۲۳۴، ۹۰، ۵۵

^{*} ده رچووى زانكۆي شيوعى بوو له (مۆسكۆ) و گه رابۆوه عيراق

سەرۆكایه‌تی (لینین) و بانگێشه‌ی رزگاری میللەتان و دروشمی دژ بە ئیمپریالیزمی هەلگرتبوو.

+ لەسەرەتا سنوری عێراقیانە نەبوو، باوەزیان بە یەكگرتنەوەی هەموو عەرەب هەبوو، هەرواش بۆ یەكگرتنەوەی هەموو كوردستان، دواى ئەو جۆرە دروشمە بە نازی و فاشی و رەگەز پەرست لەقەلەم درا لەلایەن شیوعیەكان

+ لەسالی ١٩٣٥ بوو حزبى شیوعى عێراق، دواى سەرۆكایه‌تی بە (یوسف سلیمان-فهد) * سێپێردرا، لەگەڵ كەسانى وهك: (عزیز محمد، زكى خیری، عامر عبدالله، مكرم تالەبانی، كریم احمد ..) ئەو رەوتەیان پێگه‌یاندا.

- هەلئۆستیان بەرامبەر كێشه‌ی كورد چەسپاو نەبوو، جەند جارێك وەرده‌گه‌را، لەدوایدا بەندی كرد بە چاره‌سەری كێشه‌ی پرۆلیتاریای عێراق .

- كۆمەڵێك نینشقاقيان تی‌كه‌وت، بەپێى هەندى سەرچاوه زیاتر له ٢٥ جار لێك جودا بووینەوه، لەوانه‌ی جودا بووینەوه : (كتلة العمل، وحدة النضال، كتلة الى الامام، لجنة الوطنية الثورية، الاتحاد، راية الشغيلة...) بەلام سەرەكیه‌كه‌ی له ١٧/٩/١٩٦٧ له‌سەر دابه‌شى (چین و سوڤیه‌ت) ئەوانیش دابه‌ش بوون بۆ قیاده‌ مركزى (عزیز الحاج- خەتى چینی) (لجنه مركزى- عزیز محمد- خەتى سوڤیه‌تى) زۆریش دژایه‌تى یه‌کیان كرد.

- له سالی ١٩٦٣ (عبدالسلام عارف) زۆر به توندی لێیدان و هاتنه‌وه ناو شوێنشى كورد.

- تا دواى رێكه‌وتنى ئازار به یه‌ك لایه‌نى به‌ره‌یه‌کیان له‌گەڵ حزبى به‌عس جاردا له‌یادی ١٧ی تەمووزی ١٩٧٣.

- له هەمان سال تەنها له به‌شى كوردستان چەکیان له حكومه‌ت وه‌رگرت، بەلام له‌سەر تاسەری چەك کران به‌ فرمانی بارزانیه‌وه

- له شەری چاره‌نووسی ١٩٧٤-١٩٧٥ له‌ به‌ره‌ی حكومه‌ت بوون به‌ چه‌كه‌وه دژی شوێنشى كورد.

- دواى شكستی ١٩٧٥ حكومه‌ت سیاسه‌تى (ضفط على القواعد وتقريب القيادة) بیان له‌گەڵ به‌کارهێنان.

* له‌ بنه‌چەدا مەسیحی بوو ئیعدام کرا

- له ساڵی ۱۹۷۸ له دوای قه‌لۆش بوونیان دیسان هاتنه‌وه ناو شوێرشى كوردستان و جلی كوردی و جهمه‌دانى باوى هاته‌وه، دروشمى كوردایه‌تى په‌یدا بۆه.
- له ساڵی ۱۹۸۰ چوونه ناو هه‌ردوو به‌ره‌ی دژ به‌یه‌كی (جود- پارتی و حسك) و (جو‌قد- یه‌كیتى).
- له ۱۹۸۳/۵/۱ كاره‌ساتى قرناقه‌یان به‌سه‌ره‌ات له‌سه‌ر ده‌ستى یه‌كیتى نزیكه‌ی ۱۰۰ كادیرى چالاکیان له‌ ده‌ست دا، هه‌ریه‌كه له (كریم احمد* - احمد بانى خه‌یلانى) سه‌ركرده‌كانى تر ده‌ستگیر کران.
- كۆنگره‌ی (۴)ى (حشع) زۆر سه‌خت بوو، نیمچه نینشقا‌ق و وازه‌ینان پویدا، نه‌و رۆژه‌یان كه‌م بۆه، له‌دوای ناشت بوونه‌وه له‌گه‌ڵ (ینك) و پێكه‌یتنانى به‌ره له‌گه‌ڵی له‌ساڵی ۱۹۸۸ حشع رولى لاواز بۆه تا نه‌و ساته‌ش
- له‌دوای وه‌ستانى جه‌نگى عێراق- ئێران له ۱۹۸۸ چوونه دیوی ئێران.
- له‌دوای دارمانى شیوعیه‌تى جیهان به‌ مه‌دره‌سه‌وه له ۱۹۹۱ زیاتر فكه‌رى دروست کردنى حشك هاته‌وه مه‌یدان به‌تایبه‌تى نه‌و ده‌نگه‌ی له‌ هه‌لبژاردنه‌كانى په‌رله‌مانى كوردستان (۲۱۱۲۳) ده‌كا ۲٪، ئیتر له‌لیژنه‌ی ئیقلیم به‌ره‌و حزیته‌كى سه‌ریه‌خۆی كوردستان وه‌پێكه‌وت.
- سه‌ربرده‌ی لیژنه‌ی ئیقلیم: ده‌كه‌ریته‌وه بو ساڵی ۱۹۶۷ له كۆنگره‌ی (۳) بریارى دروست کردنى لیژنه‌ی ئیقلیمی كوردستانى حزبی شیوعى درابوو.
- له راپه‌رینه‌كان به‌شدار بوو، نه‌ندام و لایه‌نگرانی پاكتر و پابه‌ندتر بوون، له‌ دیارده‌ دزیه‌كانى تالان، ناودیبو‌کردن، دزی، راپو‌رووتی... دووربوون
- له كۆنگره‌ی (۵)ى شه‌قلاوه ۱۹۹۳ حشع بووه چهند پارچه‌یه‌ك:
- ۱- حشك- کریم احمد.

* وادیار بوو به‌جوریک دلنیا کرابوونه‌وه له‌لایه‌ن یه‌كیتى كه‌ نه‌و هه‌لمه‌ته حشع ناگریته‌وه، بۆیه (كریم احمد) كه‌له‌لای نێمه‌ دیل بوو پشتى لى کردبووین هه‌ردوو یاره‌ی ده‌كرده‌وه ده‌ی ووت : ((لاحول ولا... والله بابه‌ باش، نه‌دی کوا به‌لین کوا پرولیتاریا که‌مان...))، به‌شى عیرا‌قچى ناوکومه‌له‌ قایل نه‌بوون به‌و لێدانه و مه‌لا به‌ختیار نه‌و فه‌رمانه‌ی جی به‌جی نه‌کرد له‌مه‌لبه‌ندى شارباژێرى (حاجى مامه‌ند) له‌گه‌ڵ به‌هانه‌دین نوری ریکه‌وتن شه‌ر نه‌که‌ن وه‌ نه‌جیاما ده‌مه‌قالیه‌کى زور توند له‌ رێی جه‌ازى بێ ته‌ل له‌نیوان ملاحظیيار و نه‌وشیره‌وان مسته‌فا روویدا که‌سه‌ریه‌رشتى هه‌لمه‌تى دژ به‌ حشعی ده‌کرد، دوای مام جلال هاته‌ سه‌ر خه‌ت وه‌هقی به‌ هه‌ردوولا دا و ووتى هه‌نگاری هه‌ردوولاتان راسته‌!! هه‌ریه‌که‌تان به‌دوای کارى خۆتان به‌رده‌وام بن کوتایى به‌کیشه‌که‌ هات .

۲- حشع - حمید موسی.

۳- پارتی کاری سهریه خو- ابو حکمت- محمد حلاق.

- له‌دوای ئەو دارمانه جیهانییه‌ی شیوعی ئەو حزبه به‌رهو زیاتر کزیه‌و که‌متر رۆژی ماوه.

سهرجه‌م سهرکرده به‌کاره‌کانیان نعاصم الفلیح (۱۹۳۴- ۱۹۳۵، یوسف سلمان (فهد) ۱۹۳۹- ۱۹۴۹)، جاسم الطعان، زکی وطبان- (۱۹۴۸- ۱۹۴۹)، بهاء‌الدین نوری (۱۹۵۰- ۱۹۵۳)، حمید عثمان (۱۹۵۴- ۱۹۵۵)، سلام عادل، عزیز محمد (۱۹۶۴- ۱۹۹۳) له‌دوای د مجید موسا و کریم احمد و نیستاش د کمال شاکر

په‌ند و ئەزموون:

له‌به‌ر ئەوه‌ی باسه‌که‌مان له‌سهر حزبه کوردستانییه‌کانی هه‌موو به‌سهرهات و ئەزموونه‌کانی (حشک) یش له‌ناو (حشع) ه‌ئویش عێراقیه، به‌لام ئەوه‌ی گرنه‌گه‌ خه‌باتی ئەو چینایه‌تی بووه و کێشه‌ی کوردیش نه‌ته‌وایه‌تی بووه، هه‌رچه‌نده زۆریه‌ی سهرکرده و کادی‌رانی کورد بوون، به‌لام نه‌گه‌ر وه‌ک ئیستا (ح ش ک) دروست بوایه‌ جۆزه‌ کاریگه‌رو نه‌نجامی‌کی تری ده‌بوو، هه‌موو خاله‌ لاوازه‌کانی سه‌باره‌ت به‌ کورد له‌وه کۆده‌بیته‌وه (تضحیه‌ الجزء من أجل الککل) که کورد تیایدا (جزء) و پروو‌خانی سه‌رمایه‌داریش (کل) بوو، یان له‌ باشترین دوخیدا کوردستان (جزء) و عێراق (کل) بوو! ، بۆیه‌ گه‌لی جار ده‌یان ووت به‌ پێی مه‌رج و پێناسی ستالین بۆ (ئومه) ئەوا کورد ئومه‌ نیه‌ بۆیه‌ شایسته‌ی به‌ده‌وله‌ت بوون نیه‌ ، هه‌لوێسته‌کانی وێچوو‌ی ئەزموونی حزبی شیوعی تونسی بوو که له‌ سالی ۱۹۱۹ وه‌ک درێژکراوه‌ی حزبی شیوعی فرنسی دروست کرا، فرنسا و ئیتالیاش داگیرکهری ئەو ناوچانه بوون بۆیه‌ حزبی شیوعی تونسی نه‌یتوانی ئەو دوو دۆخه به‌ سه‌لامه‌تی کۆ بکاته‌وه له‌ نه‌نجاما که‌وته به‌ره‌ی فرنسی له‌دژی بزوتنه‌وه‌ی رزگاری خوازی تونسی، هه‌رچه‌نده له‌سالی ۱۹۳۴ له‌ حزبی شیوعی فرنسی جیا بۆه به‌لام ئەوه‌یه‌ له‌ کۆل می‌ژوو‌ی ئەو حزبه نه‌بۆه تا گه‌شه بکا، به‌و شتیه‌یه‌ش می‌ژوو‌ی حزبی شیوعی نه‌ک هه‌ر ده‌رده‌سه‌ری بوو بۆ کورد، به‌لکو بۆ خۆشی، له‌به‌ر هۆیه‌کی ساده ئەوان له‌و واقعه‌ ده‌ژیان، که‌چی به‌ عه‌ینه‌کی سۆقیه‌ت ده‌یان روانیه ئەو واقعه‌ی خۆیان و جیهان، نه‌و باره‌یه‌وه با گوی له‌ رای فهد

راگرین له باره‌ی هەر ره‌خنه‌یه‌ك له سهرکردایه‌تی ستالین و ده‌لێ: (نه‌وه‌ی ستالین ده‌یلی و ده‌یكا هەر ئه‌ركی شیوعیه‌كانی سۆفیه‌تی نیه وه‌ك ئه‌ركی موقه‌ده‌س و ده‌ق جی به‌جی بکه‌ن به‌لكو ئه‌ركی هه‌موو پرۆلیتاریای جهانه په‌یره‌وی بكا) ^١، هه‌مو نه‌وانه‌و بیرو باوه‌رێکی ئاوا نامۆ به‌ خه‌لكی كوردجستان كه هه‌فتانه یه‌ك ملیۆن خه‌لك خۆبه‌خشانه ده‌چنه گوتاری هه‌ینی هەر نه‌و نه‌جمه‌ی ده‌بێ و له‌گه‌ل ١١ حزب و لایه‌نی تر نینجا یه‌ك كورسی پێ هاتوه

^١ مؤلفات الرفیق فهد — حزب الشيوعی ولا اشتراکیة الديمقراطية ص ٢٣

پارچه‌کافی تری کوردستان

له پارچه‌کافی تری کوردستان نمونه‌ی دوو حزبی تریان به کورتی باس ده‌که‌مین به‌لام له چوارچیوه‌ی حزبه کوردستانیه‌کان نین، هەر بۆ نه‌وه‌ی شتیکی سه‌ره‌تاییش له‌و دیو نه‌و دیو بزانی :

۱- کوردستانی ئیران

باری کوردستانی ئیران تایبته‌ تره له به‌شه‌کافی تر، چونکه له سه‌رده‌می جه‌نگی چالدێرانی ۱۵۱۴هه‌ نه‌و به‌شه‌ی کوردستان که‌وتۆته ژێر ده‌سه‌لاتی فارسی، جاران ده‌سه‌لاتی ئیمپراتۆریه‌کان مانای فه‌رمانی راسته‌وخۆ نه‌بوو، بۆیه ده‌سه‌لات زیاتر بۆ ئیماره‌ته‌کان ده‌گه‌رایه‌وه، به‌لام ده‌سه‌لاتی ئیماره‌ته‌کافی کوردی به‌شی عوسمانی به‌هێزتر بوو، هه‌رچه‌نده هه‌یج لایه‌کیان پرۆسه‌ی به‌فارس کردن یان به‌ تورک کردنیان نه‌نجام نه‌داوه، چونکه سه‌رده‌می نه‌ته‌واپه‌تی و فه‌ره‌نگی ناشنالی نه‌بووه

له‌سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی بیسته‌میش که سه‌رده‌می چاره‌ی خۆنووسی میلله‌تان بوو، نه‌وا ئیرانی نه‌وسا له‌گه‌ڵ به‌ریتانیا و پرۆژناوا هاوکار بوون، بۆیه له‌و نه‌خشانه‌ی که له‌ چواره‌ خاله‌که‌ی ویلسون و بانگه‌وازی سه‌ربه‌خۆیی فه‌ره‌نسی و به‌ریتانی هاوبه‌ش له ۱۹۱۸ و دواییش سیقه‌ری ۱۹۲۰ و هه‌تا سایکس- بیکۆی ۱۹۱۶ش دیوی کوردستانی ئیرانی نه‌ده‌گرتوه، نه‌وکاتیش ئیران زۆر لاواز بوو، نه‌گه‌ر کورد خاوه‌نی ستراتیی و به‌رنامه‌ی به‌هێز بوايه سه‌ربه‌خۆیی زۆر سانابوو، به‌تایبه‌تی زۆریه‌ی خێله‌کافی کوردستانی ئیران لایه‌نگیری شیخ عمود بوون، به‌لام هه‌روه‌ک ئیستاش سه‌رکردایه‌تی کورد هیشتا نازانی رزگاری له‌کوئ وکه‌ی ده‌ست پێ ده‌کا و هه‌روا کۆده‌کافی بزکردوو، هه‌ندێ راپه‌رینی نه‌نجام دا، له‌وانه:

- سه‌رجه‌م راپه‌رین و شوپشه‌کافی کوردستانی ئیران : ۱۹۱۸، ۱۹۲۰، ۱۹۲۵، ۱۹۲۷، ۱۹۲۹، ۱۹۳۰، له هه‌ریه‌که له ناوچه‌کافی موکریان، هه‌ورامان، ورمی،

گوڵبان..)، گزنگ ترینیان (سمکۆی شکاک بوو ناوی له خۆ نا شای کوردستان و رۆژنامهی کوردستانی هه‌بوو).

- ماوه‌یه‌ك له سه‌رانسه‌ری کوردستان بزوتنه‌وه‌یه‌کی دیاری وا نه‌بووه، تا چله‌كان ئینجا کۆمه‌له‌ی ژ.ك - ژیانه‌وه‌ی کورد - له ۱۹۴۲/۸/۱۶ به بنه‌مای ئیسلامیانه له شاری مه‌هاباد دروست بوو، له ۱۹۴۵/۸/۱۶ (ژ.ك) بوو به (حزبی دیموکراسی کوردستان - حدکا)، به دروشمی (حه‌قیقه‌ت، عدالت، ته‌مه‌دون) نه‌و دروشمه ئیسلامیانه به‌رده‌وام بوو تا قازی محمد له‌سیداره درا تنجابه‌ره به‌ره دروشمی سیکویلازانه جیتی گرته‌وه، ناوی نه‌و حزیه له‌دووسه‌رچاوه دیت، یه‌که‌میان: نه‌وناوه به‌کارهاتوه له ده‌وره‌یه‌ری ۱۹۱۸ - ۱۹۲۰ دووه‌میان له نازه‌ریبجانی‌ش فرقه‌ی دیمکراتی هه‌بوو له‌و ده‌میش کورده‌کان زور له‌ژیر کاریگه‌ری نه‌زموونی نازه‌ر بوون .

- له ۱۹۴۵/۱۰/۲۵ یه‌که‌مین کۆنگه‌ری حدکا له مه‌هاباد به‌سترا، قازی محمد کرایه سه‌رۆکی حزب. - له سالی ۱۹۴۶ کۆماری مه‌هاباد دروست بوو دوا‌ی نزیکه‌ی سالتیک شکستی هیتنا.

- وه‌ك له‌میژووی (پارتی) باسمان کرد (حدکا) له دۆخێکی ته‌نگ دا‌بوو له‌کاتی شوێشی نه‌یلول به‌هۆی نه‌و په‌یوه‌نده‌ی نیوان سه‌رکرده‌یه‌تی نه‌یلول و شای ئی‌ران، بۆ‌یه‌ش ناوه‌رۆکی له‌گه‌ڵ (پارتی) دیوی عی‌راقی زۆرجیا‌یه.

قۆناغی نوێی:

باری ده‌ولی و ئیقلیمی، باری ناوه‌خۆش کپ و بی‌ده‌نگی بوو له نه‌نجامی نه‌و فشاره زۆره‌ی ساواکی شای ئی‌ران، به‌لام جم و جۆلی پینشمه‌رگایه‌تی (یه‌کیتی) که‌مه ئومیدیه‌کی بۆ په‌یدا کردبوون.

- نه‌وکاتی سه‌رکرده‌کانی (حدکا) له‌ده‌روه‌ه بوون (هیمن مه‌بابادی، عبده‌الله حسن زاده) له‌عی‌راق بوون، د.قاسملو له‌نه‌ورویا بوو، چالاکیه‌کی وا به‌و شیوه‌یان نه‌بوو.

- له سالی ۱۹۷۸ له‌سه‌ر نه‌و وتاره ناشیرینه‌ی که له‌لایه‌ن وه‌زیری رۆشنی‌ری (داریۆش هوما‌یۆن)ه‌وه نووسرا دژی خمی‌نی له‌زانکۆی ته‌هوریز خۆپیشاندان کراو شوێشه‌که به‌داینه‌مۆیه‌کی ئیسلامیانه گلپه‌ی گرت، ۱۸ مانگی خایاند، کوردستانیش له (۳) مانگی

دوای به فراوانتر به شداری کرد^۱، توده و بهره‌ی نیشتمانی و فدائی خەلق و مجاهدینی خەلق... هاتنه مهیدان.

- له دوای کلپه‌ی عاشورای ۱۹۷۹ سەرکرده‌کانی (حدکا) و (د.قاسملو) له پرتگای کوردستانی عێراق گه‌یشتنه‌وه دیوی کوردستانی ئێران.

- له دوای سەرکهوتنی شوێشی نیسلاسی له ئێران له ۱۹۷۹/۲/۱۱ له کۆبوونه‌وه‌یه‌کی فراوانی جه‌ماوه‌ری له مه‌هاباد ئاشکرا بوونه‌وه‌ی (حدکا) راگه‌یه‌نرا له لایهن د.قاسملوی سکرته‌یری حیزب.

- له دوایدا هه‌ریه‌که له (عبدالله حسن زاده، کریمی حسامی، غه‌نی بلوریان، هیمن مه‌هابادی، صادق شرف که‌ندی، سید رسوی بابه‌گه‌وره،...) ده‌ووو چالاکی خۆیان هه‌بووه له قوناغه جیا‌جیا‌کانی ره‌وتی حدکا.

- له هه‌مان کاتدا (محمد مه‌تدی) که پێشتر (حدکا) بوو (کۆمه‌له‌ی یه‌کسانی کوردستان) ی راگه‌یاندا به تیۆرێکی مارکسیانه و دوای بوو به (کۆمه‌له‌ی زه‌حمه‌ت کێشانی کوردستان)

- هه‌ردوو زانای ئایینی (م. احمد مفتی زاده) و (شیخ عزالدین حسینی) له سنه و مه‌هاباد وه‌ک دوو سەرکرده‌ی ئایینی سه‌ریان هه‌لدا.

- کوردستانی ئێران باریکی تایبه‌تی وه‌رگرت هه‌ر له گه‌ل پوو‌خانی شاه، سه‌ریازگه‌ی مه‌هاباد له‌لایهن (سه‌رگورد عه‌باسی - دوای تیروۆر کرا) ته‌سلیمی خه‌لکی مه‌هاباد کراو هه‌موو خه‌لک چه‌کدار بوون.

- سێ شه‌ر له: پاوه، سنه، نه‌غه‌ده، هه‌لگه‌رسا، به‌لام کۆنترۆڵ کرا.

- ته‌وه‌ری (شیخ عزالدین - کۆمه‌له‌)ش له یه‌کیته‌ی نزیك بوون، به‌لام نێوانی حدکا و یه‌کیته‌ی سارد بوو به‌و تیپروانینه‌ی که گوايه (کۆمه‌له‌ی زه‌حمه‌ت‌کێشان) درێژ‌کراوه‌ی کۆمه‌له‌ی عێراقه و (جلال تاله‌بانی) دروستی کردوون بو‌ دووبه‌ره‌کی، هه‌رچه‌نده به ته‌قویمی خۆیان کۆمه‌له‌ی ئێران له‌پێش کۆمه‌له‌ی عێراقیش دروست بووه، بۆیه (حدکا) له (حسک) نزیك تر بوو له پاداشی ئه‌وه‌شا له سالی ۱۹۸۰ دانوستانیکیان له گه‌ل حکومه‌تی عێراقی بو حسک رێک‌خست

^۱ پڕوانه: به‌همهن سه‌عیی- ۵سال له‌گه‌ل عبدالله مره‌ته‌دی ل ۹۳

- سهرکهوتنی ئیسلام له ئێران کۆمهڵێک دهرگای قوفل دراوی بۆ کورد کردوه به ههموو لایهک.

- له دواى ئهو شهڕانه چەندین وهفد دروست بوو هات و چۆی کرد تا گه‌یشتن به نامانجێک که شورای ئیسلامی له شاره‌کانیان دروست بکه‌ن، ههر کورد خۆی سنوره‌کان بپاریزن.

- له راپرسیه‌که‌ی ۱۹۷۹ی سهرانسهری بۆ بناغه‌دانانی کۆماری ئیسلامی له کوردستان بێجگه‌ له (ملا احمد موفتی زاده) لایه‌نگیری کۆماریکی ئیسلامی نه‌کرا و زیاتر به‌لای عه‌لمانیه‌ت بوون.

- ئهو ڤه‌وته عه‌لمانیه‌ی حزبه‌کانی کوردستانی ئێران مایه‌ی نیگه‌رانی سهرانی کۆماری ئیسلامی ئێران بوو، ئهو عه‌لمانیه‌ته‌ وای کرد خه‌لکی کوردستان سوود له‌و گۆڤانه‌ مه‌زنه‌ وهرنه‌گرن که هه‌یچ میللەتیکی دوور و نزیک نه‌بوو سودی لێ وهرنه‌گرێ.

- جم و جۆلی شه‌ڕ و که‌له‌ڤه‌قی ده‌ستی پێ کرد، به‌لام د. قاسملۆ ده‌یویست به‌ ناشتیانه‌و سوود له‌ مونه‌سسانی نوێ وهرگرێ و خۆی بۆ (مجلس خه‌رگان) هه‌لبژارد و ده‌ریش چوو.

- له سهره‌تای ۱۹۷۹/۸ له‌ ڤێی ناوچه‌کانی گه‌رمیانی عێراق (گوایه‌ قاله‌ فه‌ره‌ج) به‌ده‌ستی عێراق (که‌ زۆر مه‌به‌ستی بوو یه‌که‌م شه‌ڕ هه‌لگیرسی له‌ کوردستانی ئێران) چوونه‌ ناو پاوه‌و (پۆلیک پاسداریان کوشت و دوا‌یش سه‌ریان برین)، کلپه‌ی شه‌ڕ ده‌ستی پێ کرد زۆر به‌ سه‌ختی.

- له ۱۹۷۹/۸/۱۹ جه‌نگی سه‌رتاسه‌ری جاردا زۆر به‌ هه‌لچوونیشه‌وه (۳) مانگی خایاند.

- ئنجا ده‌وری (حداک) زیاتر خه‌ملی و فره‌ ناوه‌ند و (شیخ عزالدین) به‌ره‌به‌ره‌ نزم بوونه‌وه.

- ئهو شه‌ره‌ زۆر ده‌نگی دایه‌وه، زۆریه‌ی شاره‌کانی کوردستانی ئێران که‌وته‌وه ده‌ست حکومه‌ت.

- (ا. تاله‌قانی) ئیمام جومعه‌ی تاران نامۆژگاریه‌کی کراوه‌ی بۆ کورد نارد تیایدا هاتبوو ئێوه‌ی نه‌وه‌ی سلاح الدین به‌گوێی بێگانه‌ مه‌که‌ن له‌ دوا‌یدا به‌ته‌نها ده‌مێننه‌وه،

(عبدالمحید الککشک) و سەرکردە کوردەکانی عێراقیش لەوانە مام جەلال و کاک مەسعودیش هەمان نامۆژگاری کردن.

- (حدکا) خۆی رێکخستەووە دەستی بە چالاکی کردو زۆر شوێنی تری وەرگرتهووە، یەکیشتیش (وساطة)ی کرد، بوو هۆی دانوستان.

- (أ. خومەینی) گەڵاڵەیهکی بلاوکردهووە مادەیی چاکی تیاوو (لە سەردهمی خاتەمی هەندیککی جێبەجێ کرا) ئەوکاتی لەلایەن هەموو لایەنەکان چاک پەیرهو نەکرا.

- سنورەکانی دیوی عێراق بەرزەفت نەدەکرا (شەڕی سنه) جارێکی دی دەستی پێکرد.

- ئەوجارە شەڕی بەراستی دەستی پێکرد بۆوستان، پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراقیش کەوتە بەرە ی ئێران بەهۆی دەرھێنانی (تەرمی مەلا مستەفا بارزانی) گواپە (سید رەسوی بابەگەورە) بە هاوکاری (مخابراتی عێراق) پێی هەتسابوون.

- لە سالی ۱۹۸۰ جەنگی عێراق- ئێران دەستی پێکرد، (حدکا)ش بەتەواوی شکا لە بەرامبەر هێرشێ (پاسدار و قیادەموقەتە- وەك خۆیان لە ئێزگەیی دەنگی کوردستانی دەیان گوت)، یەکیشتیش هاتە پشتیوانی و عێراقیش زیاتر یارمەتی دەدان.

- دەبێ بگۆترێ (حدکا) پێشنیاری شەڕ وەستانی کرد لەگەڵ ئێران لە ساتە تەنگانەکانی سەرەتای هێرشێ عێراق.

- لە کۆنگرەیی ۱۹۸۰/۶/۲۱ گۆژی (۷) نەفەری (غەنی بلوریانی) پەپوهندی بە تۆدە ناشکرابوو، جیاپوونەو لەگەڵ کۆمەڵەش جارجار شەڕی براکوژی پوویدەدا.

- لەسالی ۱۹۸۰ بە فرۆکەیی عێراقی لە زیندانیهکانی (حدکا) درا لە ناوچەیی دۆڵەتوو تیایدا کۆمەڵێک دیلی پاسدارو نەرتەشی ئێرانی لێ کوژران، حدکانارەزایی دەرپەری، وا پێدەچوو لە نیو رێزەکانی حدکا سیخوپی مخابراتی عێراقی ئەو دانانەیی کردبێ، ئەگەر چی بەشیکیشت پێیان وابوو سیناریۆکە فراوانترە

- لە سالی ۱۹۸۲ لە هێرشە گەورەکانی هاوبەش (پارتی دیموکراسی کوردستانی عێراق) و (پاسداران) هێزەکانی حدکا خراب تیشکاو (ی ن ک) پالپشتی کرد.

- کۆمەڵەش لە ۱۹۸۳ یە کجاری چەکی داناو بوو حزبی کۆمەنیستی ئێران، دوای بەشیکیان گەرانەووە

- دەرکهوت (حدکا) ته‌واو له‌گه‌ل عی‌راق په‌یوه‌ندی‌داره‌و رۆ‌لێکی گرنگیان بینی له‌ دروستکردنی دانوستانی نیوان (ی ن ک) و حکومه‌تی عی‌راق.

- باره‌گاکانیان که‌وته کوردستانی عی‌راق، جار‌جار له‌ شه‌ره‌کانی براکوژی له‌ قازانجی ینک(به‌شدار ده‌بون، له‌دوای راپه‌رینیش به‌شداریه‌کی زیاتری شه‌ری نیوان (ی ن ک) و (بزوتنه‌وه‌ی نیسلامی) کرد له‌ قازانجی په‌کی‌تی به‌تایبه‌تی له‌ ته‌وه‌ره‌ی کۆیه، نه‌گه‌ر راست بووی که (م.علی عبدالعزیز رابه‌ری بزوتنه‌وه) گوايه (٦) نه‌ندامی(حدکا)ی ته‌سلیم به‌ ئی‌ران کردوه واپی‌ده‌چێ نه‌به‌شداریه‌ تۆ‌له‌ی نه‌وه بووی.

- (حدکا)جاریکی ترنیش‌قاییان کرد(جلیل گادانی- نه‌قلیه‌ت) جیابووه. د.قاسملۆ له‌ ١٩٨٩/٧/١٣ له‌مه‌سا تیرۆرکرا، له‌دوایدا سادق شرف که‌ندی هاتبووه‌جیی له‌ ١٩٩٢/٩/١٧ له‌ به‌رلین تیرۆرکرا، به‌پیی گومانی حدکا له‌پیی دنیای دانوستانی و هه‌له‌ته‌تیران و له‌لایه‌ن ئی‌ران تیرۆر کران،جاریش وایه‌ به‌نا‌ره‌سمی گومانیان له‌ هه‌ندی سه‌رکرده‌ی کوردیشه

- جاریکی تر په‌کیان گرتوه‌و دوای ماوه‌یه‌ک دیسان لێک جیابوونه‌وه و نه‌وجاره عبدالله حسن زاده نه‌قلیه‌ته هه‌رچهنده نه‌ندامه‌ په‌سه‌نه‌کانی حیزب زیاتر له‌گه‌ل نه‌ون .
- ئیستا (حدکا) دیسان که‌رت بووینه‌وه،زۆریه‌ی لایه‌نه کوردیه‌کانی ئی‌ران دووچارى نه‌و په‌رته‌وازه‌یه‌یه بووینه ، بۆیه چالاکیشیان زۆر لاوازه

نایدۆلۆژیای:

نه‌ته‌وه‌یی + چه‌پیکى مام ناوه‌ندی + سۆشیالیستیکی دیموکراسیانه، هه‌لۆیستی به‌رامبه‌ر نیسلام و عملانیه‌ت میان‌په‌وه^١، واته‌ تیروانینی کلاسیکیه،به‌نده به‌ راره‌وی عملانیه‌تی (هولیکو) واته‌ نه‌لایه‌نگیری ئاینه‌ نه‌ دژیشه، ئاین و ده‌ولت و ژبان لێک جیا‌ده‌کاته‌وه، هه‌روه‌ک له‌ راپه‌رسیه به‌ناویانگه‌ی (شه‌ریعه‌تی نیسلامی - ١٩٧٩)

^١ بۆیه ناومان برد به‌ عملانیه‌تی میان‌په‌وه‌ چونکه‌ عملانی توندپه‌ویش هه‌یه، کۆمه‌له‌ی ئی‌ران هه‌لۆیستی به‌رامبه‌ر ئاین هه‌لۆیستیکی مارکسیه و له‌سه‌ره‌تای ده‌ست پێ‌کردنی رادیۆ قورئان ناخوئیتیت، نه‌وه فونمیه‌کی توندپه‌وه‌ی عملانیه، هه‌موو نه‌وانه‌ی به‌ریه‌ره‌کانی نیسلامی و دیاره‌ی نیسلام ده‌که‌ن چ به‌ نووسین چ به‌ یاسایی و سیاسی، نه‌وا عملانیه‌تی تووندی پێ‌ده‌وتری.

دەرکەوت نەوان دەنگیان نەدا بۆ ئیسلامی، ئەوسا لەجیاتى کۆمارى ئیسلامى داواى سیستەمىنكى سۆشیاالىستى ئیستاش دیموکراسى دەكەن، ئەوانیش پىش شكستى بلسۆكى سۆڤیەتى لە مارکسى نزیك بووینە، تەنانەت دقاسملۆش كە بە سەرکدەبەكى میلی و تىڭكەبىشتوو هەژمارکراوه فکرى مارکسى بوە^۱، پىشى وابوو ئىمپىریالیزم ورۆژناوا هۆکارى مەینەتى کوردن^۲

دروشمیان:

لە نەتەوهى دا: دیموکراسى بۆ ئىران خودموختارى بۆ کوردستان، ئیستا بەو شىۆهیه گۆپراوه : وه ديهينانى مافه كانى گهلى كورد له چوارچيوهى ئىترانىكى فيدرال و ديموكراتدا له كۆمهلايه تيش: رووخانى ئىمپىریالیزم (بەتایبەتى ئەمەریكا)^۳، ئیستا گۆپراوه لەدواى دارمانى بلسۆكى سۆشیاالىستى و سۆڤیەت هەروەك حزبه كوردستانیه كانى تر، وه دى هینانى كۆمه لگه یه كى دیموکراتى سۆشیاالىستى

ئەزموون و پەند

خالى بە هیزى كوردستانى ئىران نەوهیه كە لە مینۆوی شۆرشى كوردى (ئىراق) هەر یارمەتیدەر بووینە لەسەر ئاستى سەرکردایەتى ومیلەتەوه، لە سالى ۱۹۶۳ لەگەرمەى هەلمەتى جینۆسایدکردنى كورد بەهۆى گەله كۆى وولاتانى عرب ئەوا هیزه كانى حزبی دیمكراتى كوردستانى ئىران بە (احمد تۆڤىق)ى سكرتیرشیه وه هاتن یارمەتى شۆرشى نەیلولیان دا، ئەوه لە كاتىك بوە كە بەشێك لە كوردى ئىراق جاشایه تیان دەكرد، هەروەك لەو دوايهش بۆ ئەنفالى دوهم بەعسیه كان بە یارمەتى راسته وخۆى زیاتر لە ۳۵۰ فەوجى خەفیفه ی كورد ، لە كاتىكا كوردستانى ئىران باوه شیان بۆ كوردستانى ئىراق كوردبۆوه بە

^۱ بروانه نینوسە دەتیکۆشان ل ۴۱

^۲ بروانه د عبدالرحمن قاسلق- كورد و كوردستان ل ۲۹۱

^۳ جارن ئەوانیش وه كوردستان ئىراق و تورکيا شهر بوو لەسەر ئەوهى کامیان زیاتر دژ بە ئىمپىریالیزمه نەوهك حزبه شيوهیه كان توومەتى سەر بە ئىمپىریالیزمیان بدەنە پال، بۆیه لەسەرەتای كوردنەوهى رادیۆى دەنگى كوردستان (حەكا) دەى ووت تىڤه كۆشەن لە پىناو رووخانى ئىمپىریالیزم بە تايبەتى ئەمەریكا، سەرەراى ئەوهش حزبی تووده دقاسملۆى توومەتبار كوردبوو گوايه ۹میلیۆن دۆلارى لە ناتۆ وەرگرتوه، جلیل گادانى لە كتیبى (۵۰ سال خەبات ل ۲۴۹) دەلى: خەباتى بى- وچالمان دژ بە ئىمپىریالیزم و بەتايبەتى ئەمەریكا بوە..

هه مو شتیهیهك، ده بی ئه وهش بلیین زۆرشه رمه زاری بۆ ئیمه ی کوردی ئیراق بوو له پای ئه و
چاكانه ی ئه وان له نیو هه ندی حزبی کوردستانی خۆمان (به عه لمانی
وئیسلامیه وه) هاریکاریان له گه ل پاسداران وئیتلاعاتی ئیرانی ده کرد بۆ لێدانی
کادیروکه سایه تی کوردستانی ئیران که له کوردستانی ئیراق (به ریکه وتن) دانیشتبوون

له خاله لاوازه کانی کوردستانی ئیران:

یه که م- شیخ عزالدین حسینی: مامۆستایه کی نایینی بوو، گونجاویش بوو له گه ل
پیشهاته نوێه کانی ئیران.. که چی:

- ۱- زور به خیرایی خوی له دژی شورشی ئیران ساغ کرده وه
- ۲- لایه نگیری کۆمه له و مارکسیهت و عه لمانیه تی کرد له کوردستان و له ئیرانیش.
- ۳- به فتوایه کی په سمی خۆی لایه نگیری شه رعه تی ئیسلامی نه کرد بۆ ده ستور.
- ۴- له رۆژنامه و گۆفاره کان به (شیخ الاحمر) ناوده برا.
- ۵- له داویدا جه ماوه ری نه ما له سه ر ئه و رێبازه، عه لمانیه کانیش پشتیان تی کرد،
به راستی نه زمونیکی زه قه له سه ر به کاره ئێنانی نایین و زانایانی نایینی بۆ مه رامی
سیاسی، عه لمانیه کان تا نیشیان پێ بوو ته رو قۆزیوو، به کاریان دینن له گه ل هه ر گۆرانیك
به سه رگهردانی به جییان دێلن، بۆیه چاره نووسی هه موو مامۆستایاکی نایینی به و شتوازه
له دونیا واده بیته له قیامه تیش خۆیان چاکتر ده زانن چاره نووسی چیه.

دووه م- حدکا

- ۱- د. قاسملو به پیاویکی ژيرو دووربین ناسرابوو، به لام به هه رهۆیه کی ناوه کی بیته
یان ده ره کی له قه بلانندی واقعی نوێی ئیران به هه له دا چوو بوو، هه موو نه خشه و پلان و
ستراتیجیهت و په یوه ندیه کانیا ن بنیات نابوو له سه ر ئه و بنچینه ی که (پژتیمی شتیه
ئیسلامی) ته مه نی زۆر کورت و شازه، ۱۴ سه ده گه رانه وه یه بۆ داوه، ئه وه رای سه رجه م
عه لمانیه کانی کوردستان بوو.
- ۲- هه ر بۆیه ش نه گونجان له گه ل سیسته می نوێی ئیران و پیش هاته جیهانیه کان
له روانگه ی عه قیده یه کی سیاسی، نه ک له روانگه ی کوردا یه تیه وه.

۳- گوايه حزبه‌كان دروست بوون بۆ مافی كورد.. نهوه نامانجه و حزبه‌كانيش نامرزن، هه‌موو لايه‌ك ده‌يلينه‌وه، جا پرسيارى ستراتيجهى نه‌وه‌يه، (حدكا) خۆى نامراره‌كه بوو، بۆچى عه‌قيده‌ى نه‌و حزبه‌ى له عه‌لمانى نه‌گۆڤى بۆ نيسلام؟ مادام له خزمه‌ت نامانجا بوو، نه‌گه‌ر به تاكتيكيش بوايه مادام له‌لايه‌ن ده‌وله‌تى مه‌ركه‌زى نه‌و جۆره عه‌قيده‌يه‌ى عه‌لمانى نامۆ بيه‌ت؟

۴- (حدكا) چوه ريزى عه‌لمانيه‌تى ئيران له‌گه‌ل مجاهدينى خلق و فدائى خه‌لق به پشتيوانى حكومه‌تى به‌عس و كه هه‌موويان دژى كورد بوون، له دژى (كۆمارى نيسلامى)يش به‌ره‌يه‌كيان پيك هينا به ناوى (شورائى مقاومه‌ت) دواى مجاهدين به‌حدكا قايل نه‌بوو و ده‌رى كرد، به‌و شيويه كيشه فكريه‌كه‌ى خسته پيش كيشه‌ى كورد.

۵- واته كوردستان ديسان بووه به‌لاگيڤى عه‌قيده‌و بېرۆكه‌ى هيتراو.. كوردستان بووه سه‌نگه‌ريكى دژه نيسلام (مجاهدين، فدائى، ماركسيزمى هاوچه‌رخ، توده، به‌ره،...)، بارى كوردايه‌تیه‌كه قورستر بوو.

۶- له بېره‌وه‌ره‌يه‌كانى زۆربه‌ى سه‌ركرده كورده‌كانى عي‌راق هاتوه گوايه نامۆژگارى (حدكا) كراوه كه هه‌رچى داواكاريه‌كيان هه‌يه به چه‌ك و شۆڤش داواى نه‌كهن به ناشتيانه‌و سوود له شورا و نه‌نجومه‌نى شاره‌وانى و هه‌لبژاردنى سه‌رۆكايه‌تى وه‌رگرن وه‌ك ئيستا په‌يره‌و ده‌كرى زۆر به به‌ره‌م تره له‌و نه‌نجامه‌ى (حدكا) پښ‌گه‌يشتوه.

۷- سنوره‌كانى عي‌راقيان پښ‌ به‌رزه‌فت نه‌ده‌بوو، ده‌ستى عي‌راقى ده‌گه‌يشته قولابى ئيران له‌رئى كوردستان، به‌پښ‌ى به‌رزه‌وه‌ندى خۆى رووداوى دروست ده‌كرد، هه‌رده‌م به‌رزه‌وه‌ندى پښ‌ى به‌عسى عي‌راقيش له دژى ستراتيجه‌تى كورده.

۸- له هه‌لبژاردن دۆست و دوژمنى كورد، عي‌راقى به‌عسى فاشيزمى دژ به كورد و هاوشيوه‌كانى به‌دۆست وه‌رگيرا.

۹- هه‌ر له چوارچيويه كورديه‌وه تا (حدكا) ده‌سه‌لاتى هه‌بوو كه مته‌ر چاكه‌ى لايه‌نه‌كانى كوردى عي‌راقى له‌چاو گه‌رت كه يارمه‌تى دابوون، هه‌رچه‌نده هه‌ندى لايه‌نى كوردى عي‌راقيش له‌دواى راپه‌رپښ‌ نه‌و چاكه‌يه‌ى كه كوردى ئيران له‌كۆنه‌وه تا نه‌و ساته‌ش له‌گه‌ل ته‌واوى كوردى ئيراقى كرده باش له‌به‌رچاو نه‌گه‌رت وه‌ك رينگرته‌بى نزيكه‌ى

۲۰۷ کادیرو پیتشمه‌رگه‌ی لایه‌نه ئیرانیه‌کانیان تیرۆر کرد^۱، چەند جارێکیش هێزی ئیرانیان بەسەرۆه‌کردن.

۱۰- وەکو هەموو حزبه‌ی عەلمانیەکان زۆریەکی ناکۆکی و لێک جیا‌بوونە‌وه‌کانیان لەسەر عەقیدە‌ی چەپی و کێشە‌کانی سۆشیالیستی بوو کە هیچ پە‌یوە‌ندیەکی ئۆرگانیکی بە کوردایەتی نە‌بوو^۲

۱۱- نە‌یتوانی با‌وه‌شی فراوانتر بکات بە راستە‌قینە‌ی سەنگەری ئیسلام و کوردایەتی بکاتە یەک و هەریەکە لە (احمد مفتی زاده) و شیخ عزالدین حسینی خانە‌ی خۆیان بۆ دابنێ.

هە‌لۆ‌ستە لەسەر هە‌ندی له‌و خالانه:

۱- (حە‌کاکا)ش وە‌ک نە‌زمونی کوردستانی عێراق لە سەرە‌تادا نە‌یتوانیوه‌ بێتە‌ حزبیکی جە‌ما‌وه‌ری، بۆ‌یه هە‌ولێ دا‌وه سەر‌کرده‌یه‌کی روحی بۆ خۆی دروست بکا، هە‌روه‌ک لە دیوی عێراق مە‌لا مستە‌فا نە‌و چە‌ترە بە‌هێزە بو‌وه، بە‌لام لە ساتە‌کانی نە‌و دا‌ییه زیاتر عە‌لمانی زال بو‌وه بۆ‌یه بە‌ره‌بەرە نە‌و رە‌سیده‌ بە‌هێزە لا‌واز دە‌کری، حزبه‌کە‌ش لە‌گە‌ڵیدا لا‌واز دە‌بێ، هە‌روه‌ک دە‌بینین رێ‌ژه‌ی لایه‌نگیری (پ د ک)ی عێراق لە سەر‌ده‌می مە‌لا مستە‌فا زیاتر لە ۹۰٪ی میلیه‌تی کوردی لە‌گە‌ڵ بو‌و، کە‌چی ئیستا وا دە‌قە‌بلتیری کە ۳۰٪ کە‌متر بێت، لە‌دیوی کوردستانی ئیرانی‌ش هە‌روابوو، یە‌کە‌م جار قازی عە‌مەد و بە‌و دروشمە نایینیانە‌ی (ژ.ک) بناغە‌ی نە‌و حزبه‌ی بە‌هێزکرد، بە‌لام لە‌دا‌ی دا بە‌ره‌بەرە لە‌ژێر سەر‌کرده‌یه‌تی عە‌لمانی نە‌و بنکە جە‌ما‌وه‌ریه‌ی لە‌ده‌ستدا‌و فرە‌حزبی و فرە‌میلیشیایی دروست دە‌بێ و دە‌بێتە فە‌وزا، بۆ‌یه ئیستا دە‌نگی زۆر لە کورتیه‌و نا‌وه‌ندیایه‌تی لە‌ده‌ستدا‌وه، بە‌رده‌وام لێک جیا‌ده‌بنه‌وه.

^۱ ب‌روانه: ۵ سال له‌گە‌ڵ عبدالله موهته‌دی ل ۲۰۰۴

^۲ ب‌روانه: عبدالله حسن زاده- نیو سە‌ده تیکۆشان ب ۲ باس لە‌وجیا‌بوونە‌وه‌ی گ‌رۆی ۷ نە‌فە‌ری ووتو دا‌ی(لادەرە‌کان) وئینجا(ریبه‌رایه‌تی شۆرش‌گێڕ) و زۆری تر لە‌کۆنگره‌کان دە‌کا کە جیا بوونیه‌وه بە ه‌زی پرسی نایدیۆلۆژیای مارکسی و کیشه‌کانی نیو سۆفیەت و شیوعیەت بوە نە‌ک بە ه‌زی پرسی کورده‌وه بێت، بۆ‌دیوی عیراقیش ب‌روانه: پە‌نجە‌کان یە‌کتر دە‌شکێتن - نە‌وشیروان مستە‌فا ل ۲۷۱-۲۷۴.

به‌لām له كوردستانی عیراق ئەگەر بەتاکتیکیش بێ توانیویانە هەر حزیەو (یەکییتی یەکی زانایان) دروست بکا، ئەگەرچی دەسەڵاتیشیان نیە هەر لەرێزی (یەکییتی ئافرەتان) و (یەکییتی قوتابیان) و لاوان و ئەو شیتوازیە، بەلām توانراوە بۆشاییەکی پەڕ بکەنەو. . . کەچی لەودیو نەیان توانیوە ئەو بوشاییە پەڕ بکەنەو، بۆیە بۆشاییەکی گەورەییە و بووەتە قەیران.

۲- لەروانگەیی عەقیدەییەکی چەپی و سۆشیالیستی و عەلمانیانە هەلس و کەوتیان لەگەڵ گۆڕانی نوێی ئێران کرد کە خۆی لە شۆڕشی ئیسلامی دەنوێنیت، لەراستیدا ئەو شۆڕشە قازانجینکی لەبن نەها تووی بۆ جولانەوێ کورد هەبوو، چ وەک ستراتییژی چ وەک دەماو دەست، چونکە بۆ یەكەم جار دەرگای قوفل دراو- بەو قوفلەیی کە لە (سایکس- بیكۆ ۱۹۱۶) را کلیل درابوو - کرایەو، تەکانیتی زۆر مەزنی بە جولانەوێ کورد بەخشی، بەداخووە زۆریەیی نووسەر و لیکۆلەرەوێ کانی ئیستا بە نەتەوا یەتی سەرقالن، ئەوکات لەشاخ نەبوون، زۆر ئاگاداریش نەبوون کە چەندە هیزی پێشمەرگە لەپێش ئەو شۆڕشە لەدۆزەخی هاویەمانی سێ کوچکە (شا - بەعس - تورانی تورکی) دابوو، بۆیە دەبویە کورد بەجۆرتیکی تر بەپیل ئەو شۆڕشە بجوایە، بەلām وا تییینی دەکرێ کە لەو تەمی مەینەتی کورد لەسەرەتای سەدەیی (۲۰) ئەو سێ جارە جیهان دەههژێ، کەچی کورد ناتوانێ سوود وەرگرێ، ئەو شۆڕشە جیهان ههژانێک بوو، چونکە لە بەرنامەکانی دا گۆڕانی نەخشەیی (رۆژەهەلاتی ناوەرەستی) ی تیا بوو، کە لە سایکس- بیكۆ وە وەک کۆنکریت دارژراوەو تیایدا کوردی تیا خنکیترراوە، بەداخووە لەو قولاییە نووسەر و سیاسەتمەداری کورد کە مەتر دەبینرێ، بۆیە ناتوانێ سوود لەو پەهەندە ستراتییژیانە وەرگرێ، ئیتر بەپێچەوانە دەبینن (حەکا) لەبەرەیی مجاهدین خلق و بەعس دۆزرایەو، لەو هوش زیاتر توانیان (ی ن ک) یش هەڵخەڵەتینن و دانوستانی ۱۹۸۳ لەگەڵ بەعس نەنجام بەن، چونکە مام جەلال تا پادەییەکی زۆر بەگوێی د. قاسملوی دەکرد، بەو پێییە دکتور ئەو رایانەیی سوشیال - دیمکراسەکان نەقل دەکا، هەر وەک بەخۆم چەند جارێک بەنارەسمی لەنزیک کۆبونەوێ کانی نیوانیان بووم لەنیتوزەنگ، د. قاسملو و مەلا شیخ عزالدین ئەو مفاووزاتەیان بە یەکییتی کرد. . . بەلām هیچ جارێک ئەو دوو زاتە داویان لە مام جەلال نەدەکرد کە لەگەڵ قیادە مەوقەتە دانوستان بکا! و نەشکرا. ئەو هەموو هەلەیی ستراتییژی بوو،

بەووردی بروانە (بەنەحەکان یەکتەر دەشکینن ل ۱۲۲) ئەو لەنگیە لە ستراتییژیەتی تەواوی بزوتنەوێ کورد دەردەکەوێ

تەرازووەکان تا رادەیهکی زۆربەرژەووەندی شەخسی و حزیی بوو نەك بەرژەووەندی بالای کورد.

۳- هەر بەهۆی بیروباوەر و تیروانینی عەلمانی ئەو ئینشقاقانە کراو دەکرێ، ئەو جۆرە جەدەلە وەك ئەرێ سۆشیال دیموکراسی چاکترە یان سۆشیالی زانستی، یاخود ئەرێ سۆقیەت سەرمایه‌داری راستەوخۆیە یان سەرمایه‌داری دەولەتیە. ئێوە تروۆتسکین یاخود ستالینی.. لەو نێوانە دەبۆه مشت و مپێکی دیالکتیکانەیی وا کۆتایی بە ئینشقاق دەهات، بۆیە دەبینین ئەو هەموو ئینشقاقە کرا لەنێو ریزی (حدکا)، هەرچەندە حزییکی میانرەو سەرکردەیهکی - د. قاسملو - زۆر عاقلیش هەبوو، تائیسستاش لەحزبەدەسلاتدارەکانی کوردستانی ئیراکی پاکترە لە رووی پەرورەدەو ریکخستن و خو نویستی ... بەلام پەیرەوی عەلمانیەت وای بەهەلە دەبرد، یەكەم ئنشقاق (غەنی بلوریان) - کە بە گروھی (۷) نەفەری ناوژەد دەکران - کردی بەهۆی ئەوێ گوایه (حدکا لایەنگیری سوشیال دیموکراسە نەك سۆشیال زانستی)، غونەیهکی تری سەرنج راکێش باس بکەین، هاوێی خەجۆ کچە گەنجیکی زیرەك بوو، سکریتیژی ئالای رزگاری کوردستانی سەرۆو لەسەر پارەوی مارکسی - ستالینی بوون، بارەگای لە نیوزەنگ لەتەنیشت ئیمە بوو، لە ۱۹۸۱ - ۱۹۸۲ مێردی بە عبدالله موهتەدی کردکەسەریە مارکسی - تروۆتسکی بوو - برای صلاحی مەهتدی سکریتیژی کومەلەیی کوردستانی ئیران بوو، لەبەر ئەوێ وەختی خۆی ستالین و تروۆتسکی دژی یەك بوون ئەوا لەنێو ئالای رزگاری بوو لیک جیابوونەو تا ئەو راددەیه سەرکردەیهکیان خۆی خنکاندو کە سبەینی هەستاینەو حەبلی لەملی خۆی کردبوو بەدرەختیک لە رقی ئەوێ چۆن ستالینیەك مێرد بە تروۆتسکیەك بکا!!، .. بەووردی سەرنج بەدە ریبازەکانی عەلمانی چۆن میللەتی کوردی یەك ریزیان پارچەپارچە کرد و دەکەن، ئەو رایە لە (شەرەفنامە)ش بەدی دەکرێ و نامۆژگاری و وەسیەتیکی گرنگی بەجێ هێشتوو، دەلێ: کورد کاتێ تێك دەگیران ((تەنیالە شادە و نێماندا نەبی لە هیچ شتی تردا یەكتر ناگرنەو))^۱، واتە بە کوردی و کورتی بە عەلمانیەت پارچەپارچە دەبن و بە تاییش یەك دەخرانەو، ئەو سوورە تائیسستاش بە خەست تر بەردەوامە لە هەموو پارچەکان.

^۱ نیو سەدە خەبات .. عبدالله حسن زادە

^۲ شەرەفنامە - ۳۶ل

ئىران بە سەلبى گۆزا، وەسفى (خىنى)يش بە سەرکردايەتتەكى عاشق بە كۆنەپەرستى وەك مەلا مستەفا كرا.. لەھەموان زياتر (حدكا) بوو، وا دياربوو دەستى بەعسىش لىتى بەھيژ بوو^۱، بۆيە واپىدەچى ئەو مەسەلەيەى دەرھىنانى تەرمى مەلا مستەفا راست بىت^۲، كە (پ دك) بەرپەسى (سەيد رەسولى بابەگەورە) بەرپەسى م-ع(حدكا)ى لى تاونبار كرد.. بەگشتى (حدكا) ھەر دەسەلاتى كوردستانى وەرگرت زۆر منەتى بەسەر (پ دك) كرد و ناماژەى بە دەرکردنى دەكردن، لەكاتىكدا پەناى مجاھىدىن خلق و فدائى دەدا، تەننەت كۆمارى ئىسلامى ئىران وەك (حدكا) منەتى نەدەكرد كە دەولەت بوو، (پ دك) لەسەر مەستولەيتى ئەو دەولەتە لە ئىران بوون، ئەو چاكەيەم لە (عبدالعزيز حكيم)يش گوئى لى بوو لەكاتىكدا كە لە وەفدىكى (ى ن ك) بووين نامەى مام جەلامان بۆ (محمد باقر حكيم) بردبوولە ۱۹۸۱ سەبارەت بە (چەكە حەزىرەكانى يەكيتى لە سەقز)، عبدالعزىز حكيم ھەلۆتستى لە (حدكا) نەرمتر بوو ووتى ئىمە لە وەسەيتى باوكمان (محسن الحكيم) - گەورە مەرجەى شىعەى عىراق لە شەستەكان) بۆمان ماوەتەوہ كە رىژ لە كورد بگىرن و ھەر ئىشىكى ھەيان بى بۆيان بگەين و قايلش نەين پارتى و لايەنەكانى تر لە كوردستانى ئىران دەرگىرن.

ئەو دەرۆنگەيە (حدكا) ھەر ماپوو ھەتا كاتى كەوتنە دىوى كوردستانى عىراقىش، واباشە بۆ روونكردنەوہى ئەو راستىە لاسەرغىك بەدەينە ئەم بەسەرھاتە:

لەكاتى ئەنقالەكان و كۆتايى جەنگى عىراق- ئىران لە ۱۹۸۸، ھىژ و لايەنە كوردىەكان خراب شەكستيان ھىنا، ئىمە ئەوكاتە لە ناوچەى دۆلى پلنگان بووين، لەيەكيتى تۆرابووين، ئەو ناوچەيە - سوارە عباس ناغە لىيى بالادەست بوو - ھەر لە ھەشتاكانەوہ كە بارەگا لە كوردستان نەبوو، (پ.م)ى ھەموو لايەنەكان دەيتوانى لەو ناوچەيە بەھويتەوہ، ئەو بنەمالەيەى عباس ناغەى سەرگەپكان بنەمالەيەكى نىشتمان پەرور بوون، ھەرچەندە ئەوانىش دابەش ببوون بەلای حكومەت و يەكيتى و پارتى، بەلام جيا لە زۆرىەى سەرەك عەشیرەتەكان، ئەوانە ولات پارىژ و پەناگەى نىشتمان پەرورەران بوون، راپەرىنىش لەو دەروازەيە سەرى ھەلدا، لەو ناوچەيەدا جىگەى (حدكا)شى لىببۆ وە

^۱ پروانە: بەھمەن سەيدى- ۵سال لەگەل عبدالله موهتەدى ل ۹۳

^۲ ھەندىك پىيان وايە ئەو سىنارىژ بوو بۆ جى بە جى كردنى شەرى براكوژى لەگەل حدكا كە لە لايەن ئىرانەوہ پىيان سپىتردراپوو... لەوانە عەدى حاجى عمود لە ياداھتەكانى پىش مەرگايەتى باسى كردووہ

لهپشت (كهړهك) بوون نهوكاتى. نا لهو كاتهدا هیزه سهره كیه كانی نهوسا بریتى بوون له (ى ن ك) و نیسلامیه كان، ئنجا (پ دك) بوو، هاتنه نهو ناوچه یه بو پهرینه وهى دیوی ئیران، وادیار بوو ههریه كه له (ى ن ك) و نیسلامیه كان ریكخستن و لایه نگیری تهنگانه یان زۆریوو، به سانایى نهوان لهو ناوچه یه و پشدهر و رانیه ده ریاز بوون بو ئیران، به لام هیزه كانی (پ دك) كه خوی له زیاتر له (۲۰۰) پ.م ده دا به سهرۆكایه تی مام نادر ههورامى، هاتنه ناوچه ی ساردتكتی دۆلى پلنگان - كه باس م كرد - ، ئیتر وادیار بوو نهوانه زۆر فیهر حالو نه شاره زا بوون، دۆستى راسته قینه شیان زۆر كه م بوو، باشترین به لگه ی بى ووره یى و نه شاره زایان نه وه بوو بو ماوه ی چنده رۆژنك لهو شوینه ترسناكه مانه وه بى نه وه ی جى خویان بگۆرن، به خۆم نامم بو ناردن كه ته نها جیه كیه یان بگوازنه وه تاقتیان نه بوو، له راستیدا نهو هیزه ی (پ دك) وا بى چاره ببون له بهر چه ند هویه كى تر، یه كینك لهوانه (مام نادر ههورامى) سهر كرده ی نهو هیزه بوو، كه چى نهو خه لكى نهو ناوچه یه نه بوو، نه گینا له ناوچه كانی سلیمانى و ههورامان یه كى له قاره مانترین پیشمه رگه ی كوردستان بوه، ئنجا هیزه كانی (پ دك) وهك نهوانى تر نه بوو زۆرى له خه لك بكه ن یان نهرمه په یوه ندیان به حكومه ت هه بى تاراده یه كه له سهر نه خلاقى پیشمه رگه ی په سمن مابوون، بویه دوچارى قهیرانى بى ووره یى و بى چاره یى و پروخان بوون. به لام خه لكى دى ساردتكى به نه ندازه ی شاره زایى كه مى خویان یارمه تیه كى ئیجگار زۆریان دان، ههر له گه ل هاتنى نهو هیزه بو نهو ناوچه یه پیشمه رگه یه كیه یان ناره لای من به ناوى (عمر على حمشین - جوتیار) *، ئیتر به ناگا هاتینه وه له بارود وخیان و به خیرایى جارمان دا كه نه گهر به هه موو لایه ك یارمه تی نهو هیزه نه ده یین په ننگه به ته واوى بكه ونه به رده ستى حكومه ت، وادیاریوو زۆر ته نگاو ببون، چونكه به هه مان پیشمه رگه دا وه لامیكیان بو من ناره وه تیایدا هاتبوو: نه گهر ناتوانن هه موومان ده ریاز بكه ن نهوا با (۷ سهر كرده) لهوان رزگار بكه یین!! زۆر بهو پیشنیاره دلته ننگ بووم، به لام وادیار بوو نهوه ره ئى هه موو سهر كرده كان نه بوو، سه رجه م سهر كرده كانیان (۱۱) نه ندام بوون، (۲-۳) سهر كرده لییان زۆر به ووره و قاره مان بوون، منیش نامه یه كم به هه مان پیشمه رگه دا نارد و به توندی سه رزه نشتم كردن، نووسیم بۆیان: ((ئیمه وا به هه موو لایه ك هه ولتان بو ده ده یین رزگارتان بكه یین، چون دلتان دیت نهو پیشمه رگه نازدارانه به ره لا

* نیستاش ماوه له گوندی كونه سیخوره ی شارۆچكه ی عموره و نهو راستیانه ی لایه

بکهن، نه گهر و ابکهن ئیمه دین به خۆمان سهرپهرشتیان ده کهین)) و به بیرم هینانهوه که
تهنگاوی چهند رۆژیکه ده رگا ده کړیتهوه، ئیتر نهوه میژووه ناگادارین بوستان ده بیته
سهره ری..

زۆر باش بوو به ره ی ووره به رزه کان زال بوون به سهر سهر کرده بی ووره کان و وه لامینکی
به نووسینیان به هه مان پیشمه رگه دا بو نارد مه وه، ووتیان هه تا دنیا ماوه ئیمه
پیشمه رگه ی تۆین..

له و کیشمه کیشمه دا خه لکی ناوچه که و جه ماعه تی سوار ناغه به هاواریا نه وه هاتن،
ته نانه ت حسین شوعی، پیشمه رگه یه کی (ی ن ک) بوو، وه ک ئیمه زیز ببوو له و ناوچه یه له
شه وور پۆژیکدا له پیناو نه وه هیزه ی (پ د ک) سی جار چوه پشت ناشان و گه راپه وه تا بزانی
ناخۆ رتی ده رچوون هه یه یا خود نا، زۆر مه به ستم درێژه ی نه وه باسه نیه و دوای به
هه مو لایه ک ده رمان چوواندن، نه وه ی مه به ستمه و په یه ون دی به (ح دکا) وه له و
به سه ره اته نه وه یه، له دوای ریکه و تنمان له گه ل سهر کرده ی نه وه هیزه و مانه وه یان له گه ل
پیشمه رگه کان، نه وه بوو و تیان دوو له و سهر کرده مان (که زۆر بی ووره بوون) نه خۆشن
جییان بکه نه وه، منیش نه وه م لا ناسان بوو، هه رچه نده ناوچه که تاک و تۆی له
پیشمه رگه ی (ینک) و ئیسلامی لی ما بوو، دۆستیان زۆر بوو له و ناوچه یه به ناسانی له
هه مو جییه ک جییان ده بۆ وه، بۆیه به هاوکاری له گه ل (نه رسه لان کاک همزه - و فیصل حقی
ناغه) نامیر که رتیکی (ینک) بوو، له و کاتی له گه ل سوار ناغه بوو، چووین بو باره گای
(حدکا) بو نه وه ی له خه سته خانه که ی نه وان جیی نه وه دوو سهر کرده یه بکه ی نه وه، زۆر
به گه رمی وه کو هه موو جار وه ریان گرتینه وه، منیش وتم کاکه دوو پیشمه رگه ی ئیمه
(یه کیتی) نه خۆشن، ده یان هینین با لاتان بن به نه مانه ت، و تیان به سه رچاو ئیش بو ئیوه،
به لام ئیمه دلنیا یین نه وه پیشمه رگانه هه ی ئیوه نین، ئیتر زۆر به هه لچوون و ده نگ
به رزیه وه قسه یان کرد و و تیان نه وا ئیوه ته کلیدی موسته حیل ده که ن، ئیمه ده زانین نه وه
دوو ه قیاده موه قه ته ی خائینن، له پاش به به ریه کدا چو نیک ی زۆر قه بو لیان نه کرد. هه رچه نده
پیشمان گوتن نه دی نه وه نیه کۆماری ئیسلامی کوردیش نیه وا هه موو کوردی وه رگرتوه،
بو ئیوه وانا که ن؟ رۆژیک دادیت نه وه تان به چاودا ده ده ی نه وه، و تیان هه رگیز ئیمه ئیشمان
به قیاده موه قه ته نابن، نه گه ر بوونه حکومه تش با ده رمان بکه ن!! .

+ مامۆستا جمال مورتکه - نەندامی سەرکردایهتی پ د ک باسی ئەوکات وساته
تەنگانهی کردووه له کتێبێک به ناوی (چیا ده‌دوێ) تیایدا له‌لای خۆیهوه سوپاسی نهو
یارمه‌تیانهی من وه‌موو نهوانه‌ی ناوم هێناون کردووه

۲- کوردستانی تورکیا

پارتی کریکارانی کوردستان (پ.ک.ک)

ئەو باسە میژووویی کورد و سەرەتای سەرھەڵدانی ھەستی نەتەوایەتی لەلایەك و لەلایەکی تر ئەو بارە ناوۆو ئیقلیمی و جیھانیەمی لە قۆناغی نوێ بزووتنەوی کوردایەتی باسمان کرد، دوو سەرچاوەی بەکارن لەسەر چۆنیەتی دروست بوونی (پ.ک.ک).

راپەڕینەکانی کوردستانی تورکیا زیاتر شیوازی کوردستانیانیە وەرگرەگرت تا سەرەتای سەدەیی بیستەم، سەرەتای مەینەت و کیشەمی کورد لە کوردستانی بەشی تورکیا دەست پێ دەکا، بەجۆری کە لە سەرەدەمی عوسمانلی باری سیاسی کورد زۆر چاک بوو لەچاوە ئیستا، دەسەلاتی کوردی چ لە کوردستان چ لە ناوجەرگەمی خەلافەت بەھێز بوو تەنانەت لەو سەرەدەمی جار وابوو والی بەغدا لەلایەن کورد دادەنرا، بەتایبەتی لە سەرەدەمی عەبدولرەحمان بابان، ئنجا نەخشەمی کوردستان لەو سەرەدەمی دوو ھیندەمی نەخشەمی ئیستا گەورە بوو، ئەوسا میللەتانی تر بۆ ماف وەرگرتن لە کورد دەپارائەو، کورد حوکمرانی عەرەب و نەرمەن و میللەتی تریشی دەکرد، بەرەبەرە ئەو دەسەلاتی کوردی لاراز بوو کاتی لە ناوجەرگەمی خەلافەت گۆرانکاریەکی ترسناک روویدا کە لە سەرەتای سەدەیی ۱۹ دەست پێدەکا، ئەویش سەرھەڵدانی تەیارێ تەغریبی کە دوایی بوو عەلمانی نەتەوەگەری، بەتایبەتی لەدوای ئینقلابەکیان کە لە ۱۹۰۸-۱۹۰۹ز، ئنجا سەرھەڵدانی تۆرانیەت لە ۱۹۱۳ و کەمالیەت لە ۱۹۱۸ و لەکۆتاییدا ھەلۆشاندنەوی خەلافەتی ئیسلامی لە ۱۹۲۴/۳/۳ و دەسەلات گرتنە دەستی عەلمانی نەتەوەگەری بە یەکجاری، نیتەر باری سیاسی کورد گۆرا، لە کاتی کە لە پێشتر (ھادی پاشا) نوینەری سولتان واحدین دانی بە مافی چارەمی خۆنووسی کورد ناو لەگەڵ نوینەری کورد (شەریف پاشا و عەبدولقادر شەمزینی) مۆریان کرد، ھەمان ئەو دەستنووسەیان بردە (سێشەر ۱۹۲۰)، لەویش بە نیۆدەولەتی کرا، بەھەمان شیوەش علی ئحسان پاشای بەرپروری ویلیایەتەکانی موسل و بەغداو بەسەر بە رەسمی دانی بە دەسەلاتی شیخ محمود ھینا، کەچی پاشان عەلمانیەتی تورکی قایل نەبوو ھەلسا لەگەڵ بەریتانیا و فەرەنسا و ولاتانی رۆژئاوا (لۆزانی ۱۹۲۳)یان گۆری و کورد بێ بەش کرا، لەو گۆران و وەرچەرخانە

ته یاری عملانی کوردی رۆژێکی زۆر خراپی بینی به پالپشت کردنی نه تاتورك، تا کورد گه یشته بن بهست و له کاروان به جی ما، ئنجا شیخ سه عیدی پیران و کۆمه لێک زانای ناوداری کورد له ۱۹۲۵ جاپی شۆرشیان داو داوای سه ره کیان شه وه بوو یان وه ک جارن خه لافهت بگه رپه تسه وه، یان کوردستانیش سه ره به خۆ بیست، شه و شۆرشه خه ریک بوو سه رکه وه، به لام دوایی رۆژناوا و به لسه فیه تی (شیوعیه کان) رووسی به هه موو لایه ک یارمه تی تورکیایان داو به سه ر شه و شۆرشه دا زال بوون، له و ساوه مهینه تی کورد دروست بووه، دوای شه وه دوو شۆرشی تری ناگریداخ و ده رسیم هه لگه رساو شکستی هینا، هه ر له شۆرش و راپه رپین دا بوینه تا جهنگی جیهانی دووه م.

+ له و مه ودایه یی پاش چله کان جوړه بی ئومیدی و سستی هه ک بالی کیتشا، دیاره شۆرشی شه یلو لیش شه و ناسه واره ی نه بووه له سه ر کوردستانی تورکیا بۆیه (پارتی - لقی تورکیا) به ره به ره پوکایه وه.

+ قۆناعی نوێی کوردایه تی و سه رکه وتنی شۆری ئیسلامی ئیتران له ۱۹۷۹ او بی جیگه ی کورد له ده ستووری^(۱) تورکیا و توند و تیژی هه کانی ناو تورکیا ناسۆیه کی رووناک و تاریکی بوژاندنه وه ی ههستی کوردایه تی بوو.

+ له سه ره تای هه شتاکان زیاتر له ۱۲ لایه نی مارکسی له کوردستانی تورکیا په یدا بوو، له وانه (کاوه، دهنگی کاوه، ئالای رزگاری، نازادی، ده ده قاده، حزبی سۆشیا لیستی کوردستان، پ.ک.ک.ک.).

دروست بوونی پ.ک.ک

به پیتی ته قومی خۆیان له ۱۹۷۸/۱۱/۲۷ له ناوچه ی نامه د دروست بووه، یه که م کۆنفرانس له ۱۵/تموز/ ۱۹۸۱ کراو، یه که م چالاکی پینشه رگایه تیش له ۱۹۸۴ دهستی پی کرد له ناوچه ی شه مزینان، شه و حزبه میژووی زۆر بهنده به سه روکه که ی (عبدالله ئۆجه لان - ئاپۆ)^۲ که له سالی ۱۹۷۰ چالاکی خۆینکارانه ی هه بووه و ده ستگیر کراوه،

^۱ له دوای دروست بوونی ده وله تی عملانی تورکیا له ده ستووره کانی دا ئینکاری بوونی کوردی کردوه، وه ک نیستاش شه و نکولیه ی کورد له ماده ی ۶۶ ی نه نایاسا (ده ستوری تورکیا به رجهسته بوه.

یه که م سه رکرده ی کورد که نازناوی (ئاپۆ) هه لگرتی (عوسمان سه بری) که له به لگه نامه کان واده رده که وی به ناوی حزبی خۆیبوون مۆری شه و نامه به کۆمه له ی کردوه له رۆژی ۲۵-۳-۱۹۲۰ بۆ لویدجو رچی بریتانی، به ئاپۆ به ناویانگ بوو واته مامه.

له گهڻ ڇهند كه سايه تيه كي تری وهك (جمیل بابق - جمعہ، علی حیدر قہیتان، عوسمان
نؤجه لان...)، بلاو كراويه كي ناوهندی به ناوی (سهر به خویبون) ی دهرده كرد.

نايدۆلۆژیای ۴

ههست و سۆزی نه ته وایه تی نهو دهر وونه هه لچوانه ی بۆ دروست كرد كه جۆره
عه قیده یه كي (ماركسی لینینی) ی توندی شیوه قیتنامیانه و (هۆشی مین) ^۱ وه ربگرن،
له لایه كي تر ژانه كانی سهرمایه داری و پالپشت كردنی تورکیایه كي بئ ویژدان، (پ.ك.ك)
ی بهو رهوته بهرهم هیناوه، ^(۲) هه لۆیستیان بهرام بهر بونه وهر، دروستكهر، كۆمه ل،
ناده میزاد، دادگهری، مولکیهت، نیشتمان، میژوو، نایین... زیاتر تووند بووه بی داهیتان،
به لام ئیستا وه چرخانیک هه یه لهو عه قیده یه له پاش زهروزیانیک ی زۆر.

پهوتی (سیره):

په یوه ندییه كي موکومی له گهڻ (به ره ی میللی رزگاری فه له ستین - جۆرج حه به ش)
هه بووه، بۆیه گهریلا كانی له لبنان راده هینا و (ناپۆ) خۆی له بیقاع بوو. (گهریلا
زاراوه یه كي نیسپانیه به مانای ورده شه پ، واته له شیوه ی پارتیزانی)، جا سه رنج بده
(پ.ك.ك) ویستی زۆریه ی چه مك و زاراوه كوردایه تیه كانی وهك پیتشمه رگه وه رگیتری بۆ
گهریلا بۆ نه وه ی مارکسیه تیک ی خهست په ی ره و بكا، نهو داب و نه ریت و زاراوه ی
كوردیش پاپیچ بدا.

+ له سالی ۱۹۸۳ تورکیا و عیراق ریکه وتن هه ریه كه بۆی هه بیئت ۲۰ کم بچیته ناو
خاکی یه کتر* بۆ لیدانی پیتشمه رگه، له هه مان سال تورکیا بۆ یه کهم جار هاته ناو عیراق.
+ دروست كردنی گهریلا و چالاکیه كانی له ناو كوردستانی تورکیا له دوا ی ۱۹۸۴
بووه هۆی زال بسوونی پ ك ك به سه ر لایه نه كانی تری مارکسی كورد له سه رووی
كوردستانی.

^۱ سه رۆکی فیتنام و حزبی شیوعی بوو له کاتی رزگاری قیتنام له ۱۹۷۵

^۲ بروانه راپورتی کونفرانسی یه کهمی پ ك ك.

* نهو جۆره ریکه وتنه یه کهم جار له نیوان كوردوئهرمه ن کرا، له ماده ی (۲) ی ریکه وتنی پارتی
شۆرشگیتری نهرمه ن (تاشناق) له گهڻ كۆمه له ی سه ربه خۆی كورد (خۆبیبون) له ۱۹۲۷/۱۰/۲۹ مۆر
کرا، له ۱۹ ماده پینک هاتبوو

+ یه کهم چالاکى گهریلاى (پ.ك.ك) له ۱۹۸۴/۸/۱۵ له شه‌مدینان دژى تورکیا شه‌نجام درا.

+ دواى راپه‌پىنى ۱۹۹۱ ناسۆیه‌كى فراوانترى بۆ (پ.ك.ك) کرده‌وه و له سه‌ره‌تادا زۆر لایه‌نه چه‌پیه‌کانى کوردستانی عیراقیش (ناپۆ)ی به رابه‌ر و مونه‌زیرى خۆی ده‌زانى. شه‌گه‌ر شه‌و شکسته‌ی به‌سه‌ر شیوعیه‌تى جیهانى نه‌هاتبايه رهنه‌گه زۆریه‌ی حزبه چه‌پیه‌کانى کوردستانی عیراق و به‌شى زۆرى یه‌کیته‌یش ده‌بوونه بائیکى (پ.ك.ك) له کوردستانی عیراق.

+ پرۆژه‌یه‌كى سیاسى و ئابورى باشى دارشت، بووه هۆى فراوان و دروست بوونی شه‌و حزبه و نيزگه‌ی (سه‌ره‌خۆی) کوردستانیان دامه‌زراند.

+ له ۱۹۹۳ (یه‌کیته‌ی و پارتى) به هاوکارى سوپای تورکیا هیرشيان کرده سه‌ر (پ.ك.ك) و بووه یه‌که‌م چالاکى و شه‌پى حکومه‌تى هه‌ریم.

+ دواى وه‌ستانی شه‌و شه‌ره هه‌ردوو حیزب زنجیره‌یه‌ک سه‌نگه‌رى سنوریان وه‌رگرت له‌سه‌ر بودجه‌ی تورکیا.

+ له ۱۹۹۴/۴/۱۶ سکرته‌ری یه‌کیته‌ی توانى یه‌که‌م که‌نالى گه‌توگۆی ناراسته‌وه‌خۆ بکاته‌وه له‌نیوان (ناپۆ) و (تورگوت نوزال)، به یه‌ک لایه‌نى بۆ یه‌که‌م جار (پ.ك.ك) شه‌پى پاگرت، به‌لام به مردنى کت وپرى (تورگوت نوزال) شه‌و پرۆژه ئاواته‌ش مرد.

+ نه‌وجاره تورکیا درنده‌تر که‌وته‌وه شه‌ر سێ هه‌زار دێی وێران کرد، زیندانه‌کانى پى کرد.

+ به‌هۆى سووده‌رگرتن له یاسا ده‌ولیه‌کان و نه‌وروپا (پ.ك.ك) توانى به‌ناوى ده‌زگای که‌له‌پور نه‌ک به‌ناوى (پ.ك.ك) یه‌که‌م که‌نالى ناسمانى MED TV بکاته‌وه.

+ به یه‌ک لایه‌نى تا ئیستا (۴) جار شه‌پى پاگرتسوه و تورکیا گۆی پى‌ناداو به ئاشکرا ده‌لتی ئیمه سوپایه‌كى نازامان هه‌یه ته‌نها به‌هیتز وه‌لام ده‌ده‌ینه‌وه.

+ له ۱۹۹۵/۸/۲۵ له‌ناکا و هاته ناو شه‌پى ناوخۆی کوردستانی عیراق له‌دژى پارتى، ئیدى تا سه‌ده‌ی نوێ هه‌ر ناكۆك بوون، له‌کاتیکه به‌پێى رای (پ.ك.ك) (پ.ك.ك) فه‌رمانى تێکدانى نه‌زموونى کوردستانه، رای (پ.ك.ك)ش وایه که (پ.ك.ك) له سالى ۱۹۹۲ را له‌ناو خاکی تورکیا شان به‌شانى سوپای تورکیا شه‌پى گه‌ریلا ده‌کا.

+ له سالی ۱۹۹۹ به پلان و سیناریۆیه کی لیل و نالۆز (شمیدین سکاگ) له نزیك دهۆك له لایه ن فرۆكه كانی تورکیا ده ستگیر كرا، شمیدین سكاگ سه ركرده یه کی نزیك عبدالله ئۆجه لان بوو، خۆی ته سلیمی (پ دك) كرده بۆوه، له كاتی گواسته نه وه ی له دهۆك بۆ هه ولیر به هاوڕیته تی پاراستن كه وته نه و بۆسه و گیرا، له كاتیكا گومان بۆ نه وه ده چی سیناریۆیه ك بیته له نیوان پارتی و تورکیا به لام راگه یاندى پارتی ده لی هه لیکۆته ری تورکیا بی پرسى نیمه نه و پرۆسه ی شه نجام داوه.

به هۆیه وه تورکیا زانیاریه کی باشی ده ستكه وت له باره ی عبدالله ئۆجه لان، كاتی وه فدی تورکیا لای حافز شه سد بوون باسی شوینی ئۆجه لانیان له سووریا كرده وه سه دیش نینكاری كرده كه سه ر وه فدی تورکیا مۆبایلیان كرده بۆ ژماره ی ئۆجه لان و وه ری گرت نه وه ش هه رواپێده چوو له شمیدین سه كاگ وه رگیرابی، له كۆتاییدا ده ستگیر كرا به و هه نگاوانه ی خواره وه:

- له سالی ۱۹۹۸ تورکیا و نیسرائیل كه وتنه هاو په یانیه تیسه کی ترسناك و ئوردنیشیان راكیشاو چواره وه ری سووریا گیرا، هه رچه نده ووتیان له دژی میلله تانی ناوچه وه عه ره ب نیه، به لام هه ر خیرا پێچه وانه ی ده ركه وت و تورکیا هه ره شه و فشارێکی توندى خسته سه ر سووریا تا (ناپۆ) ده رپه پێنێ و سووریاش به ناچارى ملكه چ بوو.

- له ۱۹۹۹ (ناپۆ) چوه رووسیا، له ویش بۆ نیتالیا و ده ستگیر كراو* دواى ده رچوونی بزریۆوه.

- هه رسێ مخابراتی (سیای نه مریکی + میتی تورکی + موسادی نیسرائیلی) له گه ل هه ندێ مخابراتی عه ره بی تر به دواى بوون له هه موو جیهان سه ره تایی تراجیدیای كورده و كۆنه برینه كانی هاته وه یاد و كه وته داوێکی نالۆزی هه لئه تێنه ر.

- له ۱۹۹۹/۲/۱۵ ده ستگیر كرا و به نایاسایی (قرصنه + ارهاب + خرق السیاده الدوله الاخری...هتد.) له وێ به سه ر كراوی برا نیسرائیل و له ویه وش بۆ تورکیا. به و شیوه یه له و دنیا یه جیی په ناگه ی تیکۆشه ریك نه بوۆه چه نده له سه ر هه قیش بوو.

+ دواى (پ.ك.ك) شه ری وه ستاند و هیژه كانی كشانده وه له ناو خاکی تورکیا، جارى فرمانی له سیداره دانى (ناپۆ) هه لپه سیردرا.

* نه وه ی جیی سه ر نه له وه ده میدا وه زیری دادی حكومه تی هه ریم (قادر جه بارى) به خۆی كۆمه لێك به لگه نامه به ره و نیتالیا رۆیشت تا بچێ سكا لا له سه ر ئۆجه لان تۆمار بكا، دواى ئۆجه لان نیتالیای به جێ هیشت، نه وه ش به ده بختی كورده كه له كۆنه وه هه روا له ساته ناسكه كانیش دژی به كتر بووینه.

+ چەند ئىنشاقىيىكىيان كەرد، عوسمان ئۆجەلان لى يان جىباپۆۋە، ناۋى (پ.ك.ك) گۆرا
 بۆ (كۆنگرەى نىشتمانى) بەلام دواى جارىكى تر لە ۲۰۰۵ گۆراۋە بۆ (پ.ك.ك).
 + لەۋەتەى حكومەتى نىمچە نىسلامى (گەشە و پەرەپىندان) دەسەلاتى حكومەتى
 گرتۆتە دەست، بواریان زىاتر پى دراۋە، كەنالى تەلەفزیۋنى كراۋەتەۋەو كىشەكەيان روو لە
 بەجىھانى بوونە، ھەرچەندە رۆژئاۋا و ئەمىرىكا و كۆنگرەى نىسلامى كەمتر پالېشتى
 كوردستانى توركىيان كەردە، بەلام كرانەۋەبەكى بى ھاۋتا لەچاۋ ئەو سەدەبەى رابووردوۋ
 بەرپۆۋە.

پەند و ئەزمون لە:

- خالە بەھىزەكانى:

- ۱- ئەۋانە خاۋەنى ئەو سەرۋەبەى ھەلگىرسىنەرى شۆرشى نوپن لە كوردستانى
 توركىياى قەدەغەى زمان و نەرىت و ئەو كۆنكرىتە مەزەنەيان لەسەر كورد شكاند.
- ۲- زۆر خۆپراگرن لە نىمچە مەھالىك شۆرش و دۆزى كوردیان ھىنا ناراۋەو
 گەياندىانە ئەو ئاستەى ئىستا بەردەۋامىيە كەشى.
- ۳- رىكخستىكى پۆلايىن و نوپان داھىنا، تا ئىستاش بەپىچەۋانەى حزبە عەلمانىيە
 كوردستانىيەكانى خواروو، دەردى گەندەلى و خۆرىستى نەپەرىۋەتەۋە رىزى ئەو حزبە.
- ۴- بە شارەزابى و بەكارھىنانى سەردەمانەى ئامرازەكانى ياسا، راگەياندن،
 دەزگابى، لەھەموۋى گرنگىربو بەكەم جار ھەستان بە دروستكردى (HEDP- پارتى
 گەل) كە لە راستىدا بالى سىياسى و ياسابى (پ.ك.ك) بوو لەناۋ توركىيا، بە
 سوودۋەرگرتنى لە ياساۋ دەستورى توركىيا، ئەۋە بەرھەمى پرۆژەى سىياسى يە، ئەگەر
 كارنامەكان بە پرۆژە بىت ئەۋا چالاكى شاخ و شار، دەريا و زەمىن، قەلەم وچەك، عەقل و
 ماسولكە، ئەۋروپا و ئىسلام... ھەموۋى دەپرۆتتە ناۋ بەك دەرياي ئامانج.
- ۴- لە ناۋچە شاخاۋەكانى ژىتر دەسەلاتى (پ ك ك) لى ھەبە بەپىچەۋانەى
 دەسەلاتى حزبە كوردستانىيەكان نارامى و ئاسابىش و رىكخستى وتاراددەبەك دادگەرى
 وخزمەتى مىللەت كەردنى تىبابوۋە و دوور بوۋىنە لە گەندەلى وخو رىستى و دزى و رىگىرى
 ...و

- له خاله لاوازه کانی:

۱- وهك حزبه مارکسیه کوردیه کانی تر به درهنگه وه (مارکسی لینینی) بیان په پیره و کرد، که له جیهان به ره و گه پانه وه و سه راییه قهیرانی لی دهرکه وتبوو، له کاتی کدا له کوردستانی سه روو خواروو شه په پرۆلیتاریا بوو، له نه وروپای پرۆه لآت له سه ره تای ۱۹۸۰ وه سهندیکای کریکاران ده ستیان به خۆییشان دان کرد دژی سیسته می شیوعیه ت، به تایبه تی سهندیکای پۆله ندا به رابه رابه تی لیخ فاونسا، نه وانه کریکار بوون، که چی دروشمی پوخوانی شیوعیه تیان هه لگرتبوو، مه زترین کاریگه ر بوو، چونکه شیوعیه ت خۆی به نوینه ری کریکاران ده زانی.

له فه ره نسا و پرتغال و نی تالیاش حزبه شیوعیه کان له هه لباژار دنه کان ده نگیان هاته خوار، له نه فغانستان و نی تران رابوونی نی سلامی دژی هه ردوو جه مسه ر سه ری هه لدا، بۆیه نه و مارکسیه ته نه بووه پالنه ر و پری خۆشکه ری کوردا یه تی به لکو بووه بارگرانی، پاساوو هۆکاری که تا نی ستاش نه و بوختانه ی تی رۆر به بزوتنه وه ی پرگا ریخوازی کوردستانی سه روو نووساوه.

۲- ده بوا یه وهك ستراتیجیه ت نی ستا (پ.ک.ک) له به ره یه ك بوا یه دژی سه رچا وه کانی هیژی تورکیا که نه مریکا و نی سرائیل و ده ست و پیوه نده کانی، به لآم به و مارکسیه ته ی نی ستای بیجگه له کوردی به ده بخت که س خۆی به میراتگری نه و مه دره سه یه ش نازانی.

۳- زۆر پوونه هه م پرۆه لآت (چه پی) و پرۆشنا وای (لیبرالی) به رپر سن له دروست بوونی مهینه تی کورد، که چی سه رکرده کانی کورد هه رجاره ی به لای رۆژنا وایان رۆژه لآت له ویشه وه بناغه کانی سایکس- پیکۆیه به زه حه مت نه و ده رگا قوفل کرا وانه ی سه ر کورد به و کلیلانه ده کرتته وه.

۴- له سه ر هه مان ئایدۆلۆژی بووه هۆی شه ری زۆر خۆینا وای له گه لّ حزب و لایه نه سیاسیه کانی تری کوردستانی تورکیا و کوردستانی تر. هه تا له گه لّ داب و نه ریتی کوردیش، ننجا له گه لّ زۆریه ی عه شایه ره کانی کوردیش.. که زیاتر ده ردی کورد ئالۆز ده کا.

۵- سه رۆک (ئاپۆ) له دووره وولات بوو، واقعی کوردستان و ده وروبه ری به سه لامه تی بۆ نه قلّ نه ده کرا، بۆیه له قه بلانندی روودا وه کان به هه لده دا ده چوو، هه ر به نموونه که هی رشی کرده سه ر (پ دک) له ۱۹۹۵ به کسه ر (ئاپۆ) دا وای له (یشار قایه ی) سه رۆکی

(کۆنگرەى كوردستان) كرد كه پەرلەمانەكەى لە ئەوروپا بگوازیتتەو (دهۆك) و فدراسیۆنیكى دیمكراسى لەوئ دروست بكەن! ئەو دەهۆكەى نیوان دوژمنى توركىای و عىراق و بەهۆى هیلتيكى لاوازی (۳۶) ى یاسای دەولى ۶۸۸ كەميك پارێزراوه ئنجبا لەدژى هەموو ئەوانەو لەدژى پارتى دەبى چۆن بە یەشار قايە بكرئ پەرلەمان بگوازیتتەو (دهۆك)!

۶- خۆ تى گلاندن لە كيشەكانى كوردستانى عىراق و دەست لە كاروبار وەردانى بى مەولەتى حزیە دەسەلاتدارەكان و لەدوايشدا هاتنە ناو شەپى كوردبە كورد، هىچ پاساوتىكى بۆ نیه جگە لە چەوتى ستراتیژیەت و تىكەل كوردنى (ئەوەلیات و سانەویات) و (واقع و ناواتەكانە) ..

۷- خۆى دژى ئىمپىریالیزمە، دژى بەرەى رەجەسى و وابەستەى ئىمپىریالیزمى ناوچەكەشە كەچى نەیتوانى هیزى ئىسلامیەكانى گەشەسەندوو لە جیهان و لە ناوچەكەو لە ناوەخۆش بكاتە پالپشتىكى كيشە رەواكەى كوردى توركىا كە زۆر مەزلۆمن كەچى بە زالم پيشان بدرین. واتە بەو روانگەو فەرەهنگە نەیتوانى دوژمنى دوژمنیش بكاتە دۆست كە رێسایەكى سەرەتایى لۆژىكە كەسى عەوامیش سود لەو رێسایە وەرەگرئ.

۸- هەلسوكەوتى لەگەل (خائىنان) زۆر توند و (شۆرشگىرئ) بوو، ئىسلاخى نەبوو (بەپىتى ئەو نامۆزگارە بەناوبانگەى ماركس خۆى دەلئیت (ئىتوہ شۆرشگىر بن نەك ئىسلاخى) بوو هۆى زنجیرەى كە نەبراوہى تۆلەو تۆلەسەندنەو كە لە كۆتاییدا بە قازانجى توركىا تەواو بوو، جاشىكى زۆرى بۆ پەيدا بوو.

۹- لە (كۆمەلەى نەتەوہى) و دوايش لە دەزگا جیەهانىەكان و بنەماكانى (مافى میللەتان) و لە زۆرەى بریارە جیەهانىەكان سەبارەت بە دادگا وا هاتووہ كە وەك یاساى دەولى هەر میللەتێك بەزمانى خۆى بچیتتە بەردەم دادگا، ئىتەر دەرەفەتێكى مېترووبى نایاب هاتبوو كە لە دادگایكردنى (عبداللہ نۆجەلان) بەزمانى كوردى بدواوبایە نەك بە توركى.. ئىتەر توركىا و دەستورەكەى دەخستە ئەوپەرى تەك و لۆ، كەچى ئەوہى نەكرد.

۱۰- ئەو كۆت و زنجیرەى سەدەىەكە كوردى بەند كرددووہ وەك پروونە عەلمانىەتى توركىایە، ئەوہش بەتەنھا بەكورد هەلناوہشیتەوہ، لە دەنگ دانەكانى پەرلەمانى توركىا پ ك ك لایەنگىرى بەرەى عەلمانىەتى دەكردو دەنگى داىە یەلماز نەك ئىسلامیەكان، كەواتە (هەلتەكاندنئ دەستورى عەلمانىەتەكەى + سەقافەتى ئەتاتۆرك + پشتیوانە

جیهانیه‌کانی) هه‌مووی وه‌رده‌گه‌پرا نه‌گه‌ر حزبی ره‌فاه به ته‌واوی له هه‌تێژاردنه‌که ده‌رچو‌یو‌ایه، یان ده‌نگی به مه‌رج و رێکه‌وتن ب‌دایه‌ پال ده‌نگی حزبی گه‌شه‌و په‌ره‌پێدان. . که‌چی (پ.ک.ک) شه‌و س‌تراتیجیه‌ی نه‌پێکا، وه‌ک س‌تراتیجی عه‌لمانیه‌تی حزبه کوردستانیه‌کانی تری کوردستانی خوارووش، دۆست و دوژمنیان له‌ رووی س‌تراتیجیه‌وه تا شه‌م س‌اته‌ش پێ ده‌ستنیشان نه‌کراوه، بۆیه شه‌وه‌نده کێشه‌ی کورد له‌ بازنه‌ی داخراو ده‌خولیته‌وه. هه‌روه‌ک دوا‌ی له‌ پرۆژه‌کانی رزگاری کوردستان، زیاتر باسی ده‌که‌ین

به شی شی شه شه

نه نجام و نه زمونه کانی عه مانیه ت له جیهان و کوردستان دا

حزبه کوردستانیه کان تا راده یه کی باش خه باتگیز بووینه، ناسنامه ی شاخیان هه بووه، سه لیبیا ته کانی ده خه یه بهر تو یژینه وه ی نه کادییانه بو پهنه و ورد بوونه وه، گه لی جار حزبی بو یژ خوی بهو کاره هه لده ستیت بو نه وه ی زووتر خوی فورمات بکاته وه به مه دره سه یه کی فکری توکمه، هه لیه ته حزبه کوردستانیه کانیش سه ریه یه کی لهو مه دره سانهن (یان ناویته یه کی لی)، بو یه شکست و سه لیبیا تی نهو مه دره سانیه سه رچا وه ی قهیرانی فکری و پهیره وی حزبه کوردسانیه کانیشه.

۶- ۱ مه دره سه کان

- ۱- مه دره سه ی شیوعیه ت.
 - ۲- مه دره سه ی سۆشیالیستی.
 - ۳- مه دره سه ی لیبرالی دیموکراتی.
 - ۴- مه دره سه ی (نیسلامی) نایینی.
 - ۵- نیمچه مدرسه ی نه ته وه گه ری
- له پیشتر باسیکمان کردن، نیستا له سه ره نجامی نه زمون و نه نجامه زانستیه کانی وه ک ره خنه ده وه ستین زۆر به کورتی.

۱- مه دره سه ی شیوعی:

|| له پرووی فهلسه فیه که ی؛ له سه ر چند بنه مایه ک دار ژرابوو، نه وه ش نه نجامه کانیه تی:

- (لا نهائية العالم ووحده) بی سنوری گهر دوون - هك رای مادی و ده هریه کانی کون، هم سردیری گهره ی هم مو کتیه کانیا و بناغهو سرخانی فلسفه فیه که شه کهچی زانستی نوئی یه کلای کردوته وه که گهر دوون سنووری هه یه و (لانهای) نیه.

- (مادیه الوجود) واته هم مو شتیک ماده یه: نیستا زانستی نوئی فیزیا، کیمیا، بیرکاری، پاراسایکولوژیا.. نهک ههر (نامادیه تی) سه لماند به لکو ههر ده یخوینن و (تطبیقات) ی له سر ده کهن. ئنجا نه ی توانی پیناسی فلسفه فی (روح)، (عقل) و (توانا) و (راستی) و... هتد. بکات.

- هم مو شتیک ناکۆکه: نه وه کرۆکی فلسفه ی مارکسی بوو، کهچی تا نیستاش له سروشت ناکۆکیه ک نه دۆزراوه ته وه بهو مواسه فاته دیالیکتیکیه ی مارکسی که:

۱- سیفاتی جینگۆرکئی هه بی.

۲- هه ریه که مهرجی مانی نهوی تریان بیئت.

- ناکۆکی سرچاوه ی گه شه کردنه: یاسا نیه هه ندئی جاری به ده گهن نمونه ی هه یه.

- یاسا کانی دیالیکتیک (قانون الوحده و صراع الاضداد)، (قانون نفی النفی)، (قانون التغيرات الكمية الى النوعية) هه چی یاسا نین، هه تا خویشیان نه وه تا ستالین له کتیبی (المادية التاريخية والمادية الديالکتیکیة) (نفی النفی) په راندوه له یاسایی، به لام لهو سه رده مه هه مو نه وانیه ی سه روو به پروونی و له ژیر تاقیگای زانستی شهاده ی (راسب) ی پیتراره.

- هه رچه نده راستی لای مارکسیه ت پیروژ بووه و پوژنامه ی (پراخده - کهله سوفیه ت ده رده چوو) واته (راستی) به لام به پروانگه ی فلسفه ی مارکسی (راستی) و (داد گهری) (به ها).. چه سپاو نیه، گوایه ده گۆرپیت به پیتی زه مان و زه مین و باری کۆمه لایه تی و چینایه تی، بهو شیویه مادام (راستی) چه سپاو نه بیئت نهوا جیاوازی نیوان (فرضیه) و (تیۆر) و (یاسا) و (بۆچوون) نامینیت، واته ده شیئت یاسا کانی دیالیکتیک و ده قه کانی مارکس و نه مجلس بگۆرپین، بۆ نهو کاتی له وانیه راست بووی به لام نیستا هه له یه یان پیچه وانیه.

^۱ نه رستق ده لی لهو باره یه وه یه ک په ئی بووین ته نها له نیوماندا نه فلاتون رای و ابوو گهریون ته مهنی هه یه و دروست کراوه و دروست کهری هه یه - تهافت الفلاسفه ص ۱۵ ده لی نه رستق له کتیبی (الطبیعة) نهو باسه ی کردوه.

بهو شیویه نه گهر کیشیههك پهیدا بېوايه (وهك عیراقچی و کوردستانچی - لای خومان) نهوا هیچ یاسا و دهقینکی چهسپاو نهبوو بگهړینهوه سهری بۆ (تحکیم)، بۆیه دهبینین لهو ته مه نه کورتهی شیوعیهت زیاتر له (۵۰) مهزههبی شیوعی سهری هه لداو زیاتر له (۲۰۰) زا راهی تۆمهت هه ر له (نه نسکۆلوییدیای سۆقیهت) هاتووه وهك (تحریفی، ماووی، ترۆتسکی، نیسلاچی، جمود فکری عهقائیدی، دیماگۆگی،... هتد)، به لآم به سه رنجیتهکی ساده نایا ده شیته $۲ + ۳ = ۵$ بیهته ۷، یان راستی شاخی قه ندیل بگۆردیهت و بلین کهوتۆته خوارووی که هیت؟.. راستی و بهها و دادگه ری چهسپاوه.

- ننجا مارکسیهت ویستویهتی له پریی سروشتهوه ئاده میزاد بناسی، فلسه فهو یاسا کانی سروشتی خۆی به سه ر ئاده میزاد په پیره و بکاو چهوت ده رچوو، ئاده میزادی نه ناسی له بهر هۆیه کی ساده: ئاده میزاد ته نیا درێژکراوهی سروشت نیه وهك وای بۆ چوووه.

ب- له پروی ئابووری یهوه:

- ئابووری زۆر گرنگه به لآم به ته نیا بهر پرسیار نیه له میژوو وهك له شیوعیهت ههیه، تا که بنچینهی هه موو په یوه ندیه کانی تاك و کۆمه لیش نیه^(۱)

- پیناسی (قیمه) و (فائض القیمه - زیده بایی) له گه ل گرنگی زانسته که شی نو قستانه و تا که هۆی ده وله مهن دی سه رمایه داری و هه ژاری هه ژاران نیه وهك له شیوعیهت هاتووه، نه وه تا ئیحتیکار، سوو، حرام و هه لآل، ریکنه خسته کانی که رته ئابووریه کان، مولکیه تی تایبه تی بۆ سنور، سه رخانه کانی ده ولت، سیاسهت، راگه یان دن، .. له دوای هه مو ته وانه رۆلی ئینتمای چینایه تی وزیره کی ده وله مهن ده که ش هه مووی رۆلی خۆی ههیه.

- مولکیه ی تایبه تی زیاده که ی ده رده نهك خۆی وهك له شیوعیهت باوه، قه لآچۆی مولکیهت وهك نهو دکتۆره خراپه وایه له بهر ده ردریکسی نه ندامیک به ته وای ده بریهت، نازانی چاره ی بکات. له وه شدا ده رده که له بهر بوونی مولکیهت نیه به لکو به زیاده رهوی و سنوریه زان دنه که یه.

- مادام له کۆتاییدا پرۆسه ی به رهه م و دابهش (توزیع) لیک بپچرئ وهك له بنه مای شیوعیهت هاتووه (به پئی توانا ئیش کردن و به پئی پیویست وه رگرتن)، نهوا هه رگیز

^۱ تیبینی: نهو بابه ته غوونه ی ورده کاری پیچه وانیه ی زۆره به لآم ماوه نیه.

ئادەمىزادە بەرھەم ھېنەرەكان دئسۆز نابن بۆ كارەكەيان، مەگەر ئەخلاقى ئەو كۆمەلكگەيە ستاندر بيت، كە لە شىوعىيەتئىش ئەخلاق مادىيە و توخمى ئاينى تيا نىيە، نابىتتە يارمەتيدەرىكى ئەو بەرھەمە كە ھىچ بەرژەوئەندىيەكى خۆى تيا نىيە، بۆيە جۆرى بەرھەم و پىشەسازىيەكەيان گەلى خراب بوو منافەسەى بازارى پىئ نەدەكرا. ھەرەك بىننىشمان لە ئەزمونى تەكنەلۇجىيەى وئالتانى سۆشئالىستى چەندە كەل و پەلەكانىان خراب بوو لەچا و سەرمايەدارى.

ج - لەپووى مېژووئەو:

- مېژوو تەنھا لە مەملەنىي چىنەكان (صراع الطبقات) نەھاتووە وەك لای شىوعىيەت باوہ.

- ئابورىش گرنگە بەلام يەكلاكەرەوہ (عامل الحسم) نىيە و تاكە فاكترى دروستكەرى مېژوووش نىيە.

- گوايە كۆمەلگە (٦) قۇناغى برىوہ (مەشاعى - كۆيلايەتى - دەرەبەگى - سەرمايەدارى سۆشئالىستى - شىوعىيەت) ئەوہ مېژوووى توئۆئىكى كۆمەلە نەك ھەمووى، ھەرگىز (مەشاعى) سەرەتاي كۆمەل نىيە، ئەو بۆچوونە لە (تېئورى پەرەسەندن) ھەلدەقولئى ئەويش لە فلسەفەى گەردوونى وەستارى ھەتاهەتايەى دەھرى كە بە زانستىانە ھەردووكيان چەوت دەرچوو.

- با بلىئىن (مەشاعى) راست بيت و (شىوعىيەت) پىش كۆمەلگەى داھاتوومان بيت، ئەوا پرسىيارىكى گرنگ: (خۆ لە مەشاعى چىنەكان نەبوئىنە تا مەملەنىي چىنەيەتى ھەبىت، چۆن گەشەى كردووہ ھەر بەپىي ياساي خۆيان؟ لە شىوعىيەتئىش دىسان گوايە چىن نامىئى، چۆن گەشە دەكات؟ مادام (صراع الطبقات مصدر التطور التاريخى الوحيد) بيت.

- لە كۆتايىشدا (الاحتمية التاريخية) شىوعىيەت راست نىيە ناشىت.

۵- لەبارەى ئاينەوہ:

- ئەو تېئروانىنە (الدين أفىون الشعوب) تەنھا بۆ سەردەمى مەسىحىيەتى (دەسەلاتى كلئىسا) نەك بۆ ھەموو ئاين، ئەوہ تا ئىسلام (نەك ئەفئون) بەلكو ھىچ ھاندەرىكى

ئادەمىزاد بە ئەندازەى ئىسلام نىە چالاكى بىكات، بۆيە وابە بىچەوانە وبەتوندىر ەو وەسفى دەكرى*

- ئايىنىش لە فرەخواییەوہ بو یەك خوایی نەھاتوہ، لە ترس ونەزانین و بىتەفسىرى دياردە سروشتى يەكان نەھاتوہ.. ئەو تىروانىنە ئەوئەندە چەوتە بووتە شەرمەزارى زانست لەو سەردەمەى تەكنەلۆجيا و زانست كە بە سەردەمەى رابوونى ئايىنەكان دەناسرى.

- ئىسلام نە مىسالىە لە ئايدۆلۆجيا، نە سەرمایەدارىشە لە ئابوورى، بە پىچەوانەوہ بەشى ھەرەزۆرى لە قازانجى دەولەمەندان نىە، ھەر بە نمونە لە سىستەمى ئابوورى ئىسلام ھاتوہ: ((..كى لا يكون دولة بين الأغنياء منكم)).

- (بەپىچەوانەى پىشبینىەكەى ستالین) ئەوا ئەنجومەنەكان و تەلەفزیۆنىش ھات و ئايىنىش بەھىزتر بوو.

- ئايىنىش تەنھا توخمىك نىە لەسەر خان و پىوستى ئابوورى ديارى بىكا، بەلكو كۆمەلە پزىمىكى ژيانە.

ھ- لە رووى فكر و ئايدۆلۆژيا:

- فكر جولەو گەشەى سەربەخۆى ھەيە تەنھا رەنگدانەوہى واقع نىە. وەك ماركسىەكان وای بو چووبون، ئەگەر وابوایە چۆن بەپىش واقع دەكەوت و داھىنانى دەكرد و، فەلسەفە و بىركارى و درۆ و زۆر شتى تر واقعەكەى نىە، كەچى لەفكر ھەيە.

- ئەو مەدەئەى ماركس (بوونى كۆمەلایەتییەكەت ھۆشەندىەكەت ديارى دەكات، نەك پىچەوانە)، نەخىر بەھەردوو سەرى راستە و ھىشتا فاكترى تریش ھەيە لەو پزۆسە ئالۆزە بەشدارە.

- پىناسى ھەر مەروف و تەبىئەتەكانى گوايە لە سەرو كەللەى نىە بەلكو لە بازارەكەيەتى، نەخىر زياتر لە سەرو كەللەيەتى لەگەل كۆمەلەكەى ھۆكارى ئالۆزى ترە بە بازارپىشەوہ.

- راستە لە سەرتادا فكر دىلى واقع و دەوروبەريەتى، بەلام دواى دەبىتە پىشەرەو و بزوينەرى ھەمان واقع.

* لە راستیدا ئەگەر ئىسلامىكى ناسياسى و سست بى ئەوا پىتى دەلتىن (افىون الشعوب) ە، ئەگەر سىياسى و بزوتوىش بى بە توند پەوى وەسفى دەكەن

- ئنجا نەيتوانىيە بە روانگە فەلسەفەكەى جىياوازى نىوان عەقلى ئادەمىزاد و عەقلى ئاژەلەكان بقەبلىتىنى و ھەندى جار يەكسانى كىردوۋە. كە سەرچاۋەيەكى بىنەرەتتە لە زۆربەى چەوتتەكانى ماركسىزم.

ل- ئادەمىزاد

- ئادەمىزاد لە زىخىرەى پەرەسەندى مەيمون.. نەھاتوۋە، ئەو چەوت دەرچوۋ، بەپىيى زانستى (ئەندازەى جىنەكان) ئادەمىزاد لەكۆنەۋە تا ئىستا ھەر ئەو ئادەمىزادە بوۋە.

- گىرايە "كار" ئادەمىزادى دروست كىردوۋە. ۋەك لامارك مەزىندەى كىردو داروین وداۋى تەۋاۋى ماركسىيەت زانستىشى پى ھەخەلەتا^۱ ئەدى ھەر ئادەمىزادىش كارى دروست نەكىردوۋە، ۋەك مەسەلەى ھىلكە لە مەرىشە يان بەپىچەۋانە.. لىترە ئادەمىزادەكەيە.. ئەگىنا بۆ ئەو كارە ئاژەللىكى تىرى نەگۆرى.

- ئادەمىزاد دەۋرى سانەۋى نىە لە دروستكىردى مېژوو و رووداۋەكانى ئىستاش، ھەر بە غوونە: لە ۋەلامى گەشەكىردى ئادەمىزاد و كۆمەل دەللىت: ناكۆكى نىوان پەيۋەندى بەرھەم ھىنان و ھىزى بەرھەم ھىنەرە، پەيۋەندىكە چەسپاۋە ھىزەكە لە جوۋلەيە، جا پىرسىارەكە دووبارە دەبىتتەۋە، ئەى ھىزەكە بەرھەمھىنەرە چۆن گەشە دەكات؟ دەللىن بەھۆى ناكۆكى نىوان ئادەمىزادەكەۋ نامرازەكانى بەرھەمھىنەر^(۲).

ئاللىرەدا دزەكە گىرا بە پىرسىارىكى زىاتر، ئايا ئادەمىزاد خاۋەنى نامرازەكەيە يا بە پىچەۋانە؟ كامىيان كامىيانى دروست كىردوۋە؟ ھەلبەتە ئادەمىزاد.. كەۋاتە ھاتىنەۋە سەر پىرسىارى يەكەم بى ۋەلام لەداۋى ماندوۋوبوونىكى زۆر، بەو شىۋەيە فەلسەفەى ماركسىزم ۋەلامى پىرسىارە نەمرەكانى پى نادىتتەۋە.

^۱ ئەنھلس كىتەبىكى بەناۋى (دور العمل فى تحول القرد الى الانسان)، ئەو عنوانە لە بنەچەدا لە (فرىدرىك انجلىس - دىالكتىك الطبىعة - دور العمل فى تحول القرد الى انسان ص ۱۹۴-۲۰۸) ھاتوۋە،

داۋى كرايتە كوراسەيەكى سەربەخۆ.

^۲ تا ئىترە ۋەلامەكەيە كە لە كىتەبى (اسس ماركسىيە اللىنىنىيە) ھاتوۋە.

- له ئادهمیزاد (گهده) گرنگه بهلام بۆ دروستکهری میژوو بیت؟ نهدی ههموو
ناژهلئیک گهدهی نیه؟ کهواته دهبیت (فاکتهریکی سهریاری _عامل اضافی) ههبیت
نهویش عهقله که ناسنامهی مرۆفه نهک گهده وهک مارکسیهت وای بۆچوه.

و- له رووی کۆمهلایهتی و خیزانهوه

- کۆمهله دابهش بووه بۆ کۆمهلهلئیک تویتۆ و چین و دهستهو تاقم.. بهلام لهسهه
بنچینهی پهیههندی بهرههه هینان نیه به تهنها، ئنجا مهرج نیه ووشیاری فکری یهکه و
بیروبۆچوون و ئنتمای سیاسی جووت بیت لهگهله باری کۆمهلایهتیهکهی و نهویش لهگهله
باری ئابووریهکهی، نهوهتا پری نمونهیه چهندين ئاغه شیوعی بووینه، چهندين کرێکاریش
دهولهتی بووینه.. ههر مارکسیهت له دامهزراندنیهوه تا بلاوکردنهوهو پهیرهوکردنی
هیچی سههرکردهی کرێکاری نهبووه به مانا و پیناسی پرۆلیتاریا.

- پهیههندی نیوان پرۆلیتاریا و برجوازی ههر دوژمنداری دهرنهچوو.

- چینی ناوهندی ههبووه پرۆلیتاریا وهک (مارکس) له کتیبی (بؤس متزاید)
پیشبینی کردبوو.

- له سههرهتای کۆمهلهش (دایک سالاری) نهبووه^۱، خیزانیش ههر ههبوو لهگهله بوون
و مانی ئادهمیزاده.

- پهیههندی (هاوسهریش)یش ناکۆکی برجوازی و پرۆلیتاریا نیه وهک (انجلس) له
کتیبی (أصل العائلة..). و مارکسیش له (العائلة المقدسة) وتوویشهتی^۲، بهلکو
پهیههندیکی تهواوکهری یهکتریه، کوا کام مهرجی پرۆلیتاریا و برجوازی له پهیههندی ژن
و میژدا ههیه ههر بهپین مهرجهکانی خۆشیان؟

^۱ یهکهم کهس نمو ناوهی داهینا (باخۆفن ۱۸۱۵-۱۸۸۷)ی سویرسی بوو لهکتیبهکهی(حق الام) به پینی (مقدمه فی

انثروبولوجیة الإجتماعیة ص ۲۱) .

^۲ ههلویستهکانی مارکسی وشیعیهت له بارهی نافرته وهاوسهری و..له کتیبیک به ناوی: نافرته له روانگهی تاینی وعهلمانی -دانهه

ههونهوه

ن - لېرووی سیاسیهوه:

- نه گەر هاتنی شیوعیهت حه قمی بی، ئی دی حزایه تی و شوړش و نهو هه موو خوین پشته وهی بو چی بو؟ نهی گفتم نه بوو له کوتایی نهو سه دهیه بیتم (وهك لینین له مزگینه کهی دای)، به پئی پیشبینیه کانی (مارکس - نه مجلس - لینین) ده بویه شوړشی پرۆلیتاریا له وولاته پیشه سازه کان بکرا بایه (نه آلمانیا - فهره نسا - ئینگلته را..). که چی له وولاته دواکه وتوه کان پروید او کوتای سه دهی بیسته میش ته و او پیچه وانه هاته دی شیوعیهت تیک رووخا.

- نه گەر دنیای شیوعیهت به هه شت و سه رمایه داریش دۆزه خ نه و نهو دیواره شه رمه زاریه ی به لرین بوچ بو؟ (ریبع پراگ) نهو هه موو راپه رینانه، سه ندیکای کریکاران، (خویشاندانی مهیدانی تیانیامین له چین... هه مووی بوچی؟)

- زۆریه ی نهو بنچینه شیوعیه ته له رتی بزوتنه وهی رزگاری نه ته وایه تی هاته دی که له فهره نگی مارکسیهت به (مملانیی سانهوی) حساب بوو، هیچی له رتی ناکۆکی هیزی به رهه م هیته ر و په یوه ندیه کانی به رهه م هیته ر نه بووه تا شوړشیک سهرتاسه ری جیهانی و شیوعیه تی پی دابه یتن.

- نه گەر راسته شوړش له سه ر بنچینه ی (بازدانی په یوه ندیه کانی به رهه م هیته ر) دیت نه و ده بویه له گه ل یه که م گلپه ی شوړش سهرتاسه ری جیهانی بگرتا بویه له قوناعی سه رمایه داری بگوازا بویه بو سۆشیالیستی وهك ترۆتسکی له کتیبی (الثورة الدائمة) بو چی چوه و راست بوو، که چی له دوایه کهی له سه ر نهو بوچوونه ی تیرۆر کرا ترۆتسکیهت بووه توومهت.

- کوا تا که یه ک نمونه ی سیاسی نیه که ده وله تیک سۆشیالیستی به پئی مه رجه کانی مارکسیزم واته له رتی ناکۆکی نیوان په یوه ندی و هیزی به رهه م هیته ره وه هاتبیت که ده کاته شوړش کریکاری پرووت.. کوا؟ چۆن ده بیته یاسا و نمونه یه کی نه بیتم. به پیچه وانه وه بزوتنه وهی کریکاری بوونه قه لغانه له دژی شیوعیهت و له سه رده ستی نه وانه شیوعیهت دارووخا.

6- له پرووی پیاده واقعهوه:

- کۆمه‌لگه‌یه‌کی نمونه‌یی شیوعی پیشکته‌توویان پی دروست نه‌بوو، چجای دادگه‌ری.
- رژیمه‌کان به‌ناوی دکتاتۆری پرۆلیتاریا بوونه دیکتاتۆری تاک حزب و دوایش دیکتاتۆری تاکه‌که‌سی. هه‌ندیکیان به‌ره‌و پادشایی شیوعیانه وه‌رچه‌رخان وه‌ک له کۆریاکیم نیل سۆنگ مرد کورپی هاته جیی وئیس‌تاش له‌کۆبا فیدل کاسترۆ براکه‌ی خۆی کردۆته سه‌رۆک.. له‌گه‌ل زۆر نمونه‌ی تر.
- نیوه‌ی جیهان که‌وتنه‌ خولگه‌ی سۆفیه‌ت به‌لام زۆریه‌ی سه‌ریه‌خۆیی خۆیان له‌ده‌ست دا، پروداوه‌کانی (به‌هاری پراگ) (داگیرکردنی که‌مبۆدیا له‌لایه‌ن ئی‌تنام) (داگیرکردنی نه‌فغانستان له‌لایه‌ن سوپای سور)...هتد.
- له‌کۆتاییدا، کۆمه‌ل و به‌شهریه‌ت ته‌زکیه‌ی نه‌کردن و به‌فکر و مه‌دره‌سه‌و ده‌زگای سیاسیه‌وه تیک پرودا، به‌لام له‌ کوردستان هێشتا دان به‌و شکسته‌یه‌ی نه‌و مه‌دره‌سه‌ و خۆشیان نه‌هیتاوه که له‌و مه‌دره‌سه‌ بوون و ئیتر زۆر به‌ خیرایی به‌ره‌و مه‌دره‌سه‌ی لیبرالی و سۆشیال دیمکراسی به‌رش بوونه.

بۆ دۆزی کورد

- هه‌لۆیستی سیسته‌می سیاسی و ده‌وله‌ته شیوعیه‌کان به‌رامبه‌ر کورد نینگه‌تیف بووه زیاتر پالپشتی داگیرکه‌رانی بوینه.
- وه‌ک نه‌زموون ده‌رکه‌وت له‌ناو سۆفیه‌تیش کێشه‌ی نه‌ته‌وایه‌تی چاره‌سه‌ر نه‌ببوو نه‌وه‌تا له‌پاش مه‌رگی نه‌و هه‌موو کێشه‌ نه‌ته‌وه‌یه‌ی به‌جی هێشتاوه. که‌چی جاران مارکسیه‌کانی کوردستان هه‌رده‌م نمونه‌یان به‌ سۆفیه‌ت ده‌هیتاوه گوايه کێشه‌ی نه‌ته‌وایه‌تی چاره‌سه‌ر کردووه.
- شوێنی خه‌باتی گه‌لان له‌ فکری شیوعیه‌ت دا وه‌ک له‌ (مانفیه‌سته‌که) هاتووه (کریکاران نیشتمانیان نه‌)، بۆیه زۆریه‌ی حزبه‌ کۆمه‌نیسته‌کان هه‌لۆیستیان به‌رامبه‌ر کێشه‌ی کورد سه‌لبی بووه، جار وابوو به‌ چه‌ک دژی وه‌ستاو، نه‌و وه‌سه‌فه‌ی (کوردایه‌تی شه‌رمه‌زاریه‌) که له‌سه‌ر دیواره‌کانی کوردستان ده‌نوسرا له‌ دیدیکی ره‌سه‌نی مارکسیه‌وه هاتوووه.
- هه‌ر له‌پیش و پاش شوێنی نۆکتۆبه‌ر ۱۹۱۷ی رووسیا و شیوعیه‌ت به‌شیک بوون له‌ دروست کردنی مه‌ینه‌تی کورد: هه‌تا ریکه‌وتنی (سایکس - پیکۆ - سازانوڤ ۱۹۱۶) به‌

۶- (حدکای ئیران و (د. قاسملۆ) پیتش هه مووان بیرۆکه یه کی سۆشیال دیموکراسی ساده بیان هه بوو، ههروه ها له سالی ۱۹۸۱یش یه کیتی نهو ولاته سۆشیال- دیموکراته کانی به گرنگ دانا نهک فکره که، ئیستا یه کیتی و (حزبی سۆشیالیست) راسته وخۆ و سه ر بهو مه دره سه ن.

۷- نهو مه دره سه یه واته (عه قیده ی سۆشیالیستی) نهو نه ده به هیژ نه به تا بتوانی:

أ- بیرى نه ندام و لایه نگرانی پتهو بکات و یه کیتی بیر و کرده و ریکخستنی گورج و گۆلی پی دروست بیته. بۆیه نهو حزبانیه سهر بهو مه دره سه نه هه م یه کیتی هه لویست و بۆچوون و کرده و گفته بیان نابن، هه م فره ته یاری له نیو ده خه ملن، په رژی نیکی فکری قایمی بۆ حزبه که ی دروست نابن به لکو فکری تر به ئاسانی دیواره ته نه که کانی ده بپری و کارلیک کردنی خۆی ده کا، یاخود هه ر خاوه نی فکرنابن.

بۆیه نهو جوړه حزبانه له جهانی ئیسلامیدا ناچار ده بن به دوای ده سه لات و سیسته می دیکتاتۆری و زه بر و زهنگ و بچووک کردنه وه ی خه لکی تر بن تا خۆیان که میک ده رکه ون.
ب- ببیته حزبی به رژه وهندی و پایه و سوود که له نه نجامی دا نهو دیارده دزیوانه ی (دزی، تالان، به رتیل، گه نده لی، ده ست تیکه ل کردن، خۆیستی، ...) لی پهیدا بیته. به لکو به ره و خراپتریشه و هه یچ داینه مۆیه کی په روه رده یی و بینا کردنی مرۆ لهو مه دره سه یه ئیستا به دی ناگری.

ج- که واته به کورتی په یه وه کردن و هینانی نهو مه دره سه یه بۆ ناو وولاتانی جهانی سییه م و کورد دیسان دهر د و نه خۆشیه نهک چاره و دهرمان، له چوارچیه وه ی دهردی (تقزم الثقافی) و (تقزم الحضاری والسیاسی) دایه.

۳- مه دره سه ی لیبرالی

نهو مه دره سه یه ش لایه نگری هه یه و جوړیکه له بهرنامه ی ژبان، زیاتر له پوژئاوا په یه وه ده کریت، جیاشه له گه ل دیمکراسی، راستی یه که ی وایه حوکمه که ی دیمکراسیه، نابوو ریبه که ی سه رمایه داریه، کۆمه لایه تیه که شی لیبرالیه و له رووی فکریه وه عه لمانی میسالی یه، له گه ل نهو سه ره نجامانه:

ا/ له بنه چەدا ئەو له بەرامبەر سیستەمی دەرەبەگی بەئایدیۆلۆژیای رادیکال حساب دەکرا، دواى بوو مەدرەسەى کۆمەڵە فکری بى ننتما، تەنھا بۆ مانەوەى خۆى هەولێ داوێ پەخنە لە مەدرەسەکانى تر بگرت بى بەدیل وەك (مەزھب اللامذھبىيە).

ب/ فکەرى پێبازى ميسالى، ميسالى زاتى، و خودى، زاهيرى، سروشتى، مېدا اللذة... بەرھەمى ئەو مەدرەسەن.

ج/ پێبازە سەلبىيەکانى: (مۆرگان لەبارەى مێژوو)، (فرۆيد لەبارەى جنس) (دورکایم لەبارەى سۆسپۆلۆژيا)، (نادم سمت - نابوورى) (فەلسەفەى وجودىيەکانى پەش بين)، (تەتەورىيەکان) (مەزھەبى مەنفعەو لەزەى بنتام، ستیوارت، ھۆبز، لوك.. تا دەگاتە دەھرى)، زۆرەى چەكى تىۆرىيە بۆ چەوساندنەو و پەگەزپەستى.

د/ ھەرچەندە ئەو مەدرەسەى بى تەرازوو بۆ ھەماھەنگى بەشەکانى فکرى و سياسى و کۆمەلايەتى و تىۆرى واقەى.. بەلام بە ئەزمونىيەى دووردریۆى دەوڵەمەند، موگناتىسانە توانىويەتى ئەو شەبەنگە سیستەمە بکاتە نەرىت و فەرھەنگ و کەلتور و فەلسەفە و ياسا و دەستور و پێبازى سياسى کە پێک لەگەڵ سیستەمى سەرمايەدارى و زەمىنەى پراگتىزمى بسازى، بۆيە ئىستا لە جیھان بە تەرازوو و پێوانەکانى ئەوانەو لەمەى نابوورى و سياسى و ياسای دادەپێژى، بى پەچاوى ناسنامە و بەرژەو ەندى و حساباتى مېللەتانى تری دواکەوتوو یان ھەتا چىنى ھەژارى جیھانى.

ھ/ ھەندى پێسای سروشتى بايۆلۆجى و دارستانى کراو تە فەرھەنگى ژيانى ئەو جوړە کۆمەلگەى کە ناشیت بۆ بارى کۆمەلايەتى.

و/ ئنجا مێژووى ئەوروپى لە دۆزىنەو ەکان و (أرقام القياسيه) و بەبۆچوونى ئەوان مێژووى ھەموو کۆمەلە و (تەھمیش) کردنى خەلکى ترە، ھەمان پەگەزپەستى کۆنە بەشپۆھىيەكى فراوانتر و پێکتر.

ز/ تىۆرەکانى جىاجىاي تەفسىرى ناينى و ئەخلاقى ھۆکارىيە بەھىزى دارووخانى بەھای ئەو کۆمەلگەى.

چەند لایەكى تری لىبرالىزم:

۱- له پرووی نایینهوه (حیادی): زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کانی ئهو تیۆر و بوچوونه چه‌وتانه‌ی سه‌باره‌ت به‌ نایین له‌و شه‌به‌نگه‌ ده‌رده‌چیت، هه‌ر به‌ نمونه‌هه‌ندی راو بوچوونیان سه‌باره‌ت به‌ نایین تو‌مار ده‌که‌ین:

- تایلر: نایین له‌ گیانه‌ عفریتیه‌کان هاتووه‌.
 - سپنز: له‌ چیرۆکی مردووه‌کان هاتووه‌.
 - لیقی پرۆل: له‌ بێ‌عه‌قلی و نه‌خوینده‌واری هاتووه‌.
 - کوندريت مولر: له‌ ترسی کاره‌ساته‌ سروشتی یه‌کان هاتووه‌.
 - بزرا: له‌ مه‌زنی سروشت هاتووه‌ کۆتایش دیت به‌ کۆنترۆل کردنی سروشت.
 - فرۆید: له‌ پشیمان بوونه‌وه‌ی باپیره‌ کوژراوه‌که‌یان هاتووه‌.
 - فیورباخ: نایین نامۆیه‌، له‌ به‌ره‌می ئاده‌میزاد نه‌ک خودا.
- له‌ سه‌ره‌نجامی ئه‌ومدرسه‌یه‌دا عه‌یاره‌کان تێک ده‌چن کۆمه‌لگه‌یه‌کی دوور له‌ نایین به‌ده‌یان سه‌ره‌نجامی تری سه‌لبی ترسناکی لی ده‌زیتسه‌وه‌، کۆمه‌لگه‌یه‌کی پر له‌ تاوان دروست ده‌کا، کۆمه‌له‌ یاسایه‌ک هه‌یه‌ له‌ فه‌ره‌ه‌نگ و نه‌نسکلۆپیدییه‌کان به‌ناوی (قوانین اجتماعیه‌ الکونیة- *Univarsal social law*) هاتووه‌ وه‌ک ده‌قی خو‌ی (ژماره‌ی تاوان له‌ کۆمه‌لگه‌یه‌ک زیاد ده‌کات ته‌گه‌ر نایین رۆلێکی په‌راوێزی هه‌بی‌ت) ^۱، هه‌ر سه‌رنج به‌ جارێ له‌ شاره‌ستانی (مایا) ته‌نها ناخری ساڵ رۆژانی فرۆفیل و هه‌لگه‌رانه‌وه‌ و درۆ بوویان له‌ (۱)ی نیسان.. به‌لام نیستا درۆ و فیل له‌ سه‌رتاسه‌ری ساڵه‌، له‌ چوارچۆیه‌ی یاسا و تیۆری سیاسی و فرۆفیل و به‌رژه‌وه‌ند په‌رستی و خودپه‌رستی و درۆ په‌وایی پی‌دراوه‌، له‌و (۱۵) ساڵه‌ی ده‌سه‌لاتی کوردی لیبرالیانه‌ نه‌زمونیکێ تاله‌ زیاتر به‌ره‌می تاک ده‌سه‌لاتی (حزب القاند)، براکوژی، خو‌ویستی، به‌رژه‌وه‌ندی تایبه‌تی، خو‌سه‌پانندن به‌سه‌ر به‌رژه‌وه‌ندی گشتی، بێ‌ته‌مه‌کی، بێ‌به‌لێنی، نادلسۆزی، گیرفان پرکردن، گوئی نه‌دانه‌ رای گشتی،.. له‌گه‌ل زۆر سه‌ره‌نجامی خراپ تری به‌ره‌م هه‌یناوه‌.

۲- له‌ پرووی ئابووری (سه‌رمايه‌داری)

^۱ موسوعة العلم الاجتماع ل ۲۰۰۶. هه‌روه‌ها بروانه: مقوسوعتی جودی ل ۲۰۰۵

أ- بازاری نازاد وهك (رۆجیه گارۆدی) گۆتهنی بریتی یه له نازادی ههلووشینی ههژارهكان له لایهن سهرمایه داری^(۱)

ب- نهنجامی ئهو بازاره ههژاری زۆر و دهوله مهندی زۆر دهوله مهند پهیدا دهکات له یهك کۆمهلهگه و له یهك ولات و له یهك شار تهنا نهت له یهك خیزانیش.

ج- له ناماری ۱۹۹۸ی نیونه تهوهیی ده رکهوت دوا ی له (کۆنگره ی زه مین) یش له جوهانسبرک دوویات کرایه وه، (خه لکی سه روو) * له ۲۰٪ی دانیش توانی جیهان پیک دینن که چی له ۸۶٪ی داها ته کان ده خۆن، (خه لکی خو ارووش) له ۸۰٪ دانیش توانن که چی له ۱۴٪ ده خۆن، به پیتی ناماریکی (رۆجیه گارۆدی- له کتیبی پێشو) هه ریه ک ملیۆنێری نه مریکی بایی ۵۰ مالتی نه مریکی سامانداره، له کوردستانی خۆشمان نه فەر هه یه داها ته که ی یان فه رمانبه ری حزبی هه یه مووچه که ی (۵۰) هه نکی فه رمانبه ریکی تره، له سه ر ئهو بنچینه محم د باقر الصر ده لی: له سه رمایه داری به سه ربه ستی ده ست پی ده کات به به ندادیه تی هه موو لایه ک کۆتایی دیت، که چی به ندادیه تی خودا به به ندادیه تی ده ست پی ده کات به سه ربه ستی کۆتایی دیت^۲

د- (سوو+ پاوانکردنی بازار) بنچینه ی مالتداری ئابووری ئهو سیسته مه یه، {مارکس ناوی نا (فائض القیمه) به دزیه کی یاسایانه ی له قه له م دا}، هیشتا زیاتریشه.

ه- قه رزه کان به قازانج، وولاتانی جیهانی سییه م که وتنه ژیر قه رزه، بۆ زیاتر پروانه مه رجه کان و سه روشتی (سندوقی دراوی نیو ده ولته ی)، هه ر تو رکیا وه ک (ئه ربه کان) له ناماریکی (بۆ قه ناتێ جه زی ره له مانگی ۱۲/۱۹۹۹) ئاشکرای کرد: ۸۸٪ی باجه کانی تو رکیا به و قازانجه ده رپۆشت تا حکومه تی داد وگه شه هات پاده یه کی بۆ دانا

ع- له و مه دره سه یه (إذا نطق المال سکت العقل)، و(إذا نطق القوة سکت الحق)، و(إذا جاء المصلحة ذهب المبادي ع).

ق- بنه مای (به رزه وه ندی) سه رچاوه ی هه موو ده ردیکسی کۆمه لایه تییه، که چی وه ک ئایدیۆلۆژیایو سیاسه تیش شه رعیه تی هه یه، جۆرج بۆش (باوک) له ووتاریکی (ئه کادیمی سه ربازی) ووتی: (نابیت مه بادینتی هه یج میله ته تیک له گه ل به رزه وه ندی هه کانی ناکۆک بیت)

^۱ روجیه گارودی- امریکا طلیعه الأنهیيار ص ۱۸۴

* مه به ست له خه لکی سه روو نه مریکا وولاتانی ئوروپای روزناوا ده گریته وه

^۲ محم د باقر الصر - الإنسان والمشكلة الإجتماعية ص ۸۶

دروشمی به‌ناوبانگیشیان (نه‌دوستانه‌تی هه‌تا سهر نه دوژمنایه‌تیش به‌لکو به‌رژه‌وه‌ندی هه‌تا سهر).

ئهو بنه‌مایه مروڤایه‌تیانه‌ی جارپیشی ده‌ده‌ن زۆربه‌ی سه‌ر‌ابه، ههر له سه‌ره‌تای ئه‌م سه‌ده له ۱۹۱۸ سه‌رۆکی نه‌میریکی ۱۴ بنه‌مای بلاو‌کرده‌وه بو سه‌ربه‌خۆیی گه‌لان، له‌سالی ۱۹۴۹ (جار‌نامه‌ی مافی مروڤ)، چه‌ندین جار دووباره بووه‌ته‌وه، له‌م سه‌ده نوێ‌ش چه‌ند جار (مه‌بادیئ‌ی) تر بلاو‌کراوه‌ته‌وه، هه‌روه‌ها له‌باره‌ی کوردیش.. که‌چی ئهو هه‌مو شه‌رو شوڤر و سته‌مه له‌ میله‌ه‌تان کراوه‌و ده‌کرئ و لئ‌ی جی‌به‌جی ناکرئ^۱

ک- با سه‌رنج بده‌ینه عه‌ره‌بیکی عێراقی و ماله‌کوردیک یان ماله‌کویتییه‌کی هاو‌خوینی خۆی تالان ده‌کات، یان ههر له کوردستان کوردیک مالی کوردیکی تالان و وێران ده‌کا، ئه‌وه نه‌گه‌ر راست بلئین نه‌ک مه‌بده‌ئی ئیسلام نیه، به‌لکو مه‌بده‌ئی (شیوعیه‌ت)یش نیه، به‌لام مه‌بده‌ئی به‌رژه‌وه‌ندیه، ئهو دیاردانه به‌ره‌می مه‌دره‌سه‌ی لیبرالی به‌رژه‌وه‌ندی په‌رستیه جا چ سهر به‌و مه‌دره‌سه‌یه بن یان نا، کاتی ئه‌ومه‌رامانه ئاشکرا ده‌بن که‌بوار ده‌ره‌خسی

۳- له‌رووی کۆمه‌لایه‌تی (لیبرالیه‌ت)

أ- له‌و کۆمه‌لگه‌یه جیاوازی چینه‌یه‌تی شه‌ریه‌تی یاسا و نه‌ریتی‌شی هه‌یه، ته‌نانه‌ت ده‌زگای سیاسی و پراگه‌یاندن و که‌رته نابوو‌ریه‌کان هه‌رگیز له‌ده‌ست چینی خواروو نیه، له کوردستانی خۆشان چینی (ئاغا، ده‌ره‌به‌گ، شیخ، سه‌ره‌ک خیل، کێخوا، خواهن مولک، ماله‌مه‌ستول، نامیر، به‌رپۆه‌به‌ر، وه‌ستا..) چینی سه‌روون، په‌نجبه‌رانیش بریتین له: (جوتیار، هه‌زار، مسکین، شوان، شوانکاره، کریکار، پاله، سه‌پان، دۆخۆر، ئاو‌خۆره‌وه، چاپه‌ست، قاوه‌چی، شاگرد، که‌تاف، خزمه‌تکار، پێشمه‌رگه‌ی ساده، فه‌رمانبه‌ر،...)، ئهو دابه‌شیه شه‌ریه‌تی وه‌رگرتوه هه‌تا له‌ پرکردنه‌وه‌ی موچه‌و فه‌رمانبه‌ریش، وه‌ک دابه‌شی جینه‌یه‌تی هندی لی‌هاتوو له‌براهماو شادراو چینی خوارووش(منبوز).

ب- ئنجا سپی و په‌ش، پۆژناوایی و پۆژه‌ه‌لاتی - نه‌ژادی ناری و سامی،.. به‌جیا سه‌یر ده‌کرین، میله‌ت هه‌یه نوێنه‌ری له (UN) نیه و هه‌شه‌ فیتۆی هه‌یه، کورد چل ملیۆنه ده‌وله‌تی نیه، ده‌وله‌تیش هه‌یه ژماره‌ی ته‌نها (۱۰۰۰) که‌سه، کێشوه‌ر هه‌یه

^۱ ناکرئ نکولی له‌وه بکه‌ین که له‌دوای جه‌نگی سارد تا راده‌یه‌ک ئهو بارو دۆخه به‌ره‌و چاکتره، به‌لام له‌هه‌مو دۆخه‌کان تا ئهو کاته جیهانی ئیسلامی له‌هه‌مو رژیمه‌کانی سهر زه‌وی خراته‌.

كيشورينكى تر ده چه وسينئيتته وهو خو به (سۆپهرمان) تئده گاو خهلكى تر به (خزمى مەيمون)، هەر به نمونه له سالى ۱۹۹۲ له كهنه دا خوييشاندا نئىكى ناياب كرا له يادى سالىك به سەر جهنگى كهن داو، به لام ۱۸۳ هئماو خاچيان هه لگرتبوو، كه نيشانهى ته نها ۱۸۳ كوژراوه كەى رۆژئاوا بوو لهو جهنگه! دياربوو نهك كوژراوى عيراق، كوژراوى ولا ته هاوپه يانه كانى وهك سعوديه و ئيمارات و كوئيت و مصر.. حسابى بو نه كرابوو.

ج- په يوه ندى كۆمه لايه تى زۆر لاواز ده بئى، ره وشت و ويژدان و به هانا هاتن و هاريكاري كۆمه لايه تى زۆر سسته، نهو كه مه په يوه ندى هى كه هه شه له سەر بنچينه ي بهرژه وه ندى ماديه .

د- له بهر نه بوونى ميكانيزمى نه خلاقى بنه ماكانى (مافى مرؤف) به جيا دارشتراره به پئى ميزاجى سياسى و ئابوورى به كاري ده هئتن، خو نه گهر ليبراليهت به عه يار و داد گهر بيئت، (مافى مرؤف) بو چيه، ههروهك ياساش نه گهر ته واويئت (سيسته مى محامات) ي بو چيه؟

ع- ليبراليه تى ته واو و سهر به ستى مو تله ق ده بيته هؤى تينكدانى سهر به ستى خهلكى تر، سهر به ستى (كۆ) ده بيته به راگيڤرى سهر به ستى (تاك) ئى دى نه وه دهردى هه موو بنه ما ره وشتى و ئابوورى و حقوقى و سياسى و نه ته وه بى و.. وهك نهو كه شتية ي له فه رمووده كه هاتووه، مه سه له ي سهر به ستى به بئى كۆنترۆل وهك مه سه له ي (داتليشيانى ناوكى) وايه، نه گهر به كۆنترۆل بيئت نه وا خزمه تى به شه ريه تى پئى ده كرى له ووزه ي كاره بايى، ميكانيكى، كارگه ي مه زن، گواسته نه وه،.. به لام نه گهر به سهر به ستى ره هابى كۆنترۆل بيئت نه وا بو مبا نه تو ميه ويژانكه ره كه يه .

ق- هه ر نهو جو ره سهر به ستى يه تا كيه يه وا له خيژان ده كات هئزى ليك هه لوه شان وه ي له هئزى يه كگرتنى زياتر بيئت و كۆمه لئيك سه ره نجامى تر سناك په يدا ده كا .

ك- له سەر نهو بنه ما به هئزه و تراوه: رۆژئاوا كۆمه لئى رووخاند، رۆژه لائيش تاك و جيهانى سينه ميش ههردوو كيان.

۴- لهرووى سياسى (ديموكراسى):

أ- دیموکراسی ئیستا له چاو دیکتاتوریهت بووئته دهرمان ، بهلام وهك پۆسۆ گوتهنی: ئهو دیموکراسیه * ۱۰۰% پهیرهونه کراوه و ناشکریت ، ئیستا به مانای (دهسهلاتی گهل) ههر نه ماوه، مهگه دیموکراسیه گالته جاربه کهی لیبیای معمر قزافی، دیموکراسی نه سینی بووه یۆتویا.

ب- حوکمی ههموو گهل نیه، یان له نیوان چهند حزبیکی خاوهن نفوز که نوینه رایهتی سهرمایه داره کان ده کهن یان که مایه تیه که ده بیته نوینه رایهتی ههموو میللهت (له په رله مان)، په رله مانیش خۆی ناویکه حوکمه کهی نه که وئته سه ر ناوه رۆکه کهی، ههر ئهو په رله مانه بوو له ۱۹۲۴/ ۳/۳ خه لافه تی نیسلامی هه لوه شانده وه و ههم نیسلامی قه ده غه کردو ههم کوردیشی قری کرد، هه مان ئهو په رله مانه ش بووه له سالانی ۱۹۹۹ بۆ ۲۰۰۰ سی ویلایه تی نا یجیریای له عه لمانیه وه گۆری بۆ شه ریعه تی نیسلامی، هه مان په رله مان مۆلته تی جه نگه کانی جیهانی و سیسته می ئیمپریالیزمی داوه، که واته دیموکراسی و به رله مان چاکه و خرابه، ره ش و سپی هه لدیتی، شیوعیه ت و لیبرالیه ت لی به ره هم دیت، سوشیالیستی و نیسلام ده دا، فاشی و دادگه ریش ده دا .. خوشی نه ره شه و نه سپی، نه چاک و نه خراب، نه نیسلامیه نه لیبرالیش، .. به لکوو وه سفی ده که وئته سه ر به کارهینه ره کانی

ج- دیموکراسی ئیستا مانای (دهسهلاتی گهل) نیه، زیاتر مانای (هه لبژاردن- په رله مان- ده ستگۆری ده سه لات، سه ریسته بیرو را، مافی یاسایی ره خنه و معاره زه ..)، له ته قه لایه کی تا قانده ا بۆ ته واو پهیره وکردنی دیموکراسی له لیبیا (به پیتی یاسای ژماره ۷۱ حزبیایه تی قه ده غه یه) (په رله مان) (هه لبژاردن) به خیانه ت له قه لهم دراو^۲ له جیاتی (امانات شعبیه) وهك (تشریح) و (لجان شعبیه) ش (تنفیذ) .. گوایه ئه وه راسته وخۆ (حوکمی گه له) سه رۆك کۆماری نیه، (معمر قزافی) پابه ری شوړش بوو نه ك سه رۆك، که چی له کۆتاییدا ههر که مایه تیه که نوینه رن و ههر شیوازیکی تره له (په رله مان+ حکومه ت+ مجالس البلدیات) و سه ریاری ده ردیکی تری کوشنده ی نه گۆرینی سه رۆك که به پای زۆریه ی لیکۆله ره وه کان دا هیتانینکی تره له دیکتاتوریه ت.

* مه به ست دیموکراسی نه سینی که یه، جاروا یه دیموکراسی میلیشی پی ده ووتری یان دیموکراسی راسته وخۆ

^۲ جان جاک روسو- فی العقد الإجتماعی ص ۱۱۸

^۲ بۆ زیاتر سه رنج بده (الکتاب الأخضر- معمر القذافی ص ۱۹).

ع- ئەو ديموكراسيه بروايه كى پتهوى نيه بۆ پابه ندى، واته ديموكراسى پەروەرانى لى دروست نايىت، بۆيه رۆژناوا ئەگەر خۆشى ديموكراسى بىت، ئەوا هاندەرى ديموكراسى نين، زياتر هاندەرى دىكتاتورين لەجيهانى سىيەم و بە تايبەتى وولاتانى عەرەب، هەريەكە لە رووداوه كسانى دواى پرۆسەى ديموكراسى لە: جەزائير، تونس، توركييا، پاكستان، چيچان، فلستين... غونەن كە چۆن هاندەران لە ديموكراسى يەكەى خۆيان هەلگەپرینەوه مادام ئىسلاميەكان دەنگى زۆر بەيىنن.

ك- لەخودى هەلبۆاردنیش مەرج نيه دەنگى زۆرايەتى دەنگى هەق بىت.

م- جار وايە چارەسەرى كيشەيهك بە دەنگ نيه بە پەسپۆرپە، هەر بەغونە راي پزىشكىك بۆ چارەسەرى نەخۆشيهك راست ترە لە راي ۱۰۰۰ تاكى سادە، بۆيه لە هەلبۆاردن دەنگى زانا و نەزائىك يەك دەنگە، كە ئەو هەش گەورەترين ستمە.

ل- لەو مەبەدەئە (عوام) بنچينەى دەنگەكانن، كەچى ئەوانە بەپيى تويزينەوه دەرونى وئەنترۆپۆلۆژى و سياسى يەكانى وەك هەريەكە لە: ميكافيلى، دۆركايم، هتەلەر، زۆربەى زانايانى تريس پييان وايە ميللەتى عەوام* هەردەم هەلخەلەتاون، واقعيش ئەو گەواهيەى داوه، نيشانەى ميللەتى خراب وا دەردەخات با ئىسلاميش بىت (سَأَصْرِفُ عَنْ آيَاتِي الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِنْ يَرَوْا كُلاً آيَةً لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ) الاعراف/ ۱۶۶. نيمامى على دەلى: (العوام - غوغاء - ينجنون بكل رباح، إذا تجمعوا ضرّوا وإذا انتشروا نفعوا...)، كەواتە كۆدەنگى (ئىجماعى دەنگ)ى

* بۆ زياتر سەرنج بەدە ئەو لیستە بەراوورده لە نىوان كۆمەلگەى ستاندهر(نومەت) و كۆمەلگەى عەوام(رەمەكى)

كۆمەلگەى عەوام	كۆمەلگەى دروست (نومەت)
۱- كۆدەبنەوه لەسەر هەلەوملكەچى	۱- لەسەر هەق كۆ دەبنەوه
۲- بەهيزى هەر كزە بايەك لار دەبنەوه	۲- پتەو دوهوستن
۳- لايەنى شەريان سانا تر دەووورۆژى	۳- لايەنى خيريان
۴- لەبەرامبەر هيزدارنەرم و بۆ بەبى هيزيش دل رەقن	۴- پيچەوانە
۵- يان بى بىروياوهرن يان بىرىكى چەوت هەق	۵- بىروياوهرىكى چەسپاوى
۶- بەرژەوهندى تايبەتى لەسەرووى بەرژەوهندى گشتيه	۶- پيچەوانە
۷- هەلەشەو توورەو لاوازىرەووشت	۷- لەسەر خۆ وليبۆردە و پتەوى رەووشت
۸- لەسەر نەريت وئايىنى گەورەكان وشاكانيانن	۸- لەسەر ئايىنى خوابين

لەگەل زۆر لايەنى تر.....

هەلخەلەتاوان جىيايه لەگەڵ كۆدەنگى كۆمەلگەيهكى رۆشه‌نير و خاوه‌ن مەبادىئى و رەوشتى مەزن

جا سەرنج بەدە بەو چەواشەيه خەلكى عەوام دەنگە ناھەقەكەيان دەدەن و پەرلەمانى پى دروست دەكەن، ئەو پەرلەمانەش بەو شەكەتەيه سەرۆك كۆمار و ئەنجومەنى وەزىر دروست دەكا، ياساى نادادگەرى دروست دەكا، سەرۆك و دەسەلاتىش بەو شىتوازەو نادروستىە حوكمىيان لەسەر دەكەن، بەلام ھەر راستە لە چاودەسەلاتى بەشەرى بە دەسەلاتى خەلافەتى ئەمەوى و عوسمانىشەو چاكترين داھىنانە

س- لە كۆمەلگەى وادا كى دەزگاكانى (بينىن و بىستنى) لەبەردەست بىت، ئەوا بە سانابى دەتوانى ئەو تۆزوبا و (رياح)ە دروست بكەن و زۆرايەتى يەكە چەواشە بكەن و ئەنجامىكى ويستراوى دارپژراو بىنن و ھەقىش شكست دىنى.

و- فرەلايەنىش لەگەڵ ئەو ھەموو ئىجاياتەى ھەندى سەلبىياتى ھەيه، دەبە ھۆى پارچەپارچەبوونى مىللەت، ئەگەر دوژمن نەتوانى لايەنىك بکړيټ ئەوا لايەنىكى سەربەخۆى دروست دەكات، كە لە قوناغىكى وەك ئىستاي كورد دەردە نەك دەرمان، ئنجا زيانەكانى فرەلايەنى (ناشەريف) وەك زيانەكانى كىشەى ناوخۆيه، ئەگەر بە عەيار نەبن، ئەوانەى سەروو بەگشتى لەچاود (سىستەمى دىكتاتورى قىزەون) ئەوئەندە جوان دەردەكەون ئەگىنا لەچاود دادگەرى ئەوئەش ناشرىنە.

ر- ديموكراسى لە كۆمەلگە ستونىەكان شىتوازى دەفرى پىكھاتەكان وەردەگرى لە نەخشەى ئابىنى و تايفى و رەچەلەكى و خويىن و.. بەتايبەتى لەو سەردەمەى كە نايدىۆلۆجيا لە بەرامبەر بەرژەوئەندى تايبەتى لە پاشەكشەيه، ھەتا لە كۆمەلگە مەدەنىەكانىش، بۆيه ديموكراسى و عەلمانى و كۆمەلگەى مەدەنى و سەرمایەو بازاڤى ئازاد نايەتەدى، بەلكو دەبى كاريگەرىە كلاسىكىەكانى كۆمەلايەتى بەسەر تاك ھەلۆشەيتتەو و لەجىياتى كاريگەرى برواىى و نايدىۆلۆژى ئاسۆبى بچەسپى، ئنجا ديموكراسى راستەقىنە بى دەمارگىرى پەيرەو دەبى.

ز- تىكدان ھىچ پلان و رىكخستن و زانستىكى ناوئ و سانابى، بەلام بۆ بىناكردن بەرنامە و نەخشەو پلانى پىويستە، بۆيه ئەو نازادىە رەھايەو نەبوونى سنور سەلبىياتى ترسناكى ھەيه و تىكدانى زنجىرەيهك بىناى كۆمەلە كە ترسناكترىن فاكترە.

۵- دیموکراسی و کیشهی نته‌وایه‌تی

دیموکراسیش ئەو دەرمانه‌ی هه‌موو دهردان نیه، هه‌ندێ لایه‌نی کوردستان دیسان له به‌رنامه‌کانیان وه‌ك مارکسیایه‌تیه‌که‌یان به‌په‌له‌ تۆماریان کرده‌وه دیموکراسی دهرمانی هه‌موو دهردیکه^۱، نه‌خێر نه‌وه‌تا هند، تورکیا، ئیسرائیل،.. کیشهی نته‌وایه‌تیان پێ چاره‌سه‌ر نابێ، نه‌گه‌ر بلێن هه‌یشتا دیموکراسیه‌که‌ ته‌واو نه‌بووه‌و تا ده‌گه‌نه‌ رینزی و لاتیه پیشکه‌وتوه‌کان چاره‌سه‌ر ده‌بیت.. ئەوا راست نیه، چونکه:

أ- دیموکراسی قۆناغ نیه‌و زه‌مینه‌یه‌کی کۆمه‌لایه‌تی وای پێویست نیه زیاتر پڕۆسه‌یه‌کی سه‌رووه‌ نه‌ك خواروو، له‌ عه‌قله‌ نه‌ك ته‌کنه‌لۆجیا، له‌گه‌ڵ ئاده‌میزاده نه‌ك میژوو.

ب- له‌ ولاتانی ئه‌وروپاش ئەو کیشه‌یه هه‌یه، نه‌وه‌تا به‌ریتانیا و ئیترله‌ندا، فه‌ره‌نسا و کۆستاریکا، ئیسپانیا و باسک، ئەمهریکا و په‌شه‌کان و هه‌ندیه‌سوره‌کان، سربیا و نته‌وه‌کانی تر...

هه‌لبه‌ته به‌و دروشه‌ی دیموکراسی بۆ ئیتراق شۆرشێ کوردیش زیاتر له‌نیو سه‌ده‌یه پێی سه‌رقال بوون، که‌چی ده‌رکه‌وت ئەو دروشه‌ و دیموکراسیه بۆ عێراق چاره‌سه‌ر نیه، له‌ناکا و گه‌رانه‌وه سه‌ر (ته‌وافوق) و ئیتر زاراوه‌ی (دیموکراسی ته‌وافوقی) جیتی گرتوه‌ ئه‌و دیموکراسیه‌ی داوا ده‌کرا پێی به‌ ئیمپریالیزمی جیهانی دابوو جیهان دابه‌ش بکه‌ن، بۆمبای ناوکی و کیمیایی به‌کاربه‌ێتن، هه‌ر ده‌زگا‌کانی کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی و رێکخراوه‌کان و ده‌نگی په‌رله‌مانی ئەو زولم و زۆریه‌ کراوه، سایکس پیکۆ، سان پیمۆ، لۆزانی هه‌یناوه‌ته‌ دی، هه‌مان دیموکراسی و په‌رله‌مان یه‌که‌م جار له‌ ۱۹۲۳ له‌ نه‌نجومه‌نی نیشتمانی تورکی قه‌ده‌غه‌ی زمانی کوردی پێ‌کرا، تا ئیستاکه به‌رده‌وامه، که‌چی ئیتمه داوای دیموکراسیمان ده‌کرد، ئەوه تیغ بوو بۆ ملی خۆمان تیژ کرد وه‌ك (خالد به‌گ) پێش بینی کردبوو.

قه‌یرانی جیهانی سه‌رمایه‌داری: ئەو قه‌یرانه له‌ سه‌ره‌تای ۲۰۰۸ ده‌ستی پێ‌کردو تا ئەو ساته‌ش به‌رده‌وامه، پێشوو تر وا جار درا گوایه سیسته‌می سه‌رمایه‌داری دوا قۆناغی گه‌شه‌ی کۆمه‌له‌وه هه‌رگیز پڕوبه‌پرووی قه‌یران نابیتمه‌وه‌و خۆی خۆی چاک ده‌کاته‌وه، ئەو

^۱ بروانه: راپۆرتی سیاسی هه‌ردوو کۆنگره‌ی (۱ و ۲) ی (ی ن ک)

تېروانینه زیاتر پتەو بوو له دوای شکستی شیوعیەت ،هەریەکە لە هیندیکتۆن
 وفۆکۆیاما وکۆمەلیکی تر بەشدار بوون لە دارشتنی ئەو تیزرەپەرەگرە،دوای وادەرنەچوو
 ڕووبەرپووی قەیرانیکی سەخت بۆو ،سەرەتاکەمی لە بەشی (عەقارو بانکەکان) دەستی
 پیکرد و هەمولا یەکی گرتەو ،کورتیەکەمی ئەو یە تەبوری سەرما یەداری لە ئابووریەکی
 واقعیا نە وەرچەر خاون بۆ ئابووریەکی خەیا لی پشت بەستو بە دراوی کاغەزی، ئەو دراو
 و سەنەدانەش راستەوخۆ وەک جاران نوێنەرایەتی ئابووری سەر زو ی ناکا، بە جۆرێک و
 دەقەبلیتری که نرخی پارەو دراو سەنەدات بگاتە هەزاران جار زیاده لە ئابووری
 راستەقینە، تەنانەت ئە، مەگەر ٦ هەسارە زەومینی تری بۆ قەرز بکەمی نینجا ئەو
 یە کسان یە نیوان ئابووری دراوی و راستەقینە بیته دی ، ئەو هەلا و سانیکی بی شو مار
 مەلاس دەدا بۆ هەر ئەگەرێک و قەیرانیک، پڕۆسە ی کاری سەرما یەداری زۆر بەی جار تەنھا
 لە چوارچێو ی ئەو دراو یە بی ئەو ی بیته سەر ئەرزی واقع و بەر هەمی تکی نو ی بیته
 کایەو که ئەو ئەسلی پەیا می مرۆفە، تەنانەت بناغەکانی ئەو معامەلانە لە سەر
 سیستەمی ک بە پێو دەچی که پێی دەوتری (نظریة هرم المقلوب) بە پێچەوانە ی ئابووری
 ئیسلامی و سۆشیا لیستی ئەو جۆرە تیزرە حرام و قەدەغە یە ، کاتی خانو ک دەفرۆشری بە
 نرخیکی راستەوخۆ بە پێی نووسین و شایەد مەعمەلە یەکی تەواو ، بەلام ئەو سەنەدە ی
 نیوانیان وەر دەچەرخی بۆ دراو دەفرۆشیتەو بە نرخیکی گران تر ئەو ی دەیدا تە یە کیکی
 تر بە گرانتر و بە زنجیرە دەروا بی ئەو ی معامەلە کە پالپشت بکاتە سەر خانو ئەسلیە کە
 ،زیاتر پێبازی قەرز ی بە سوو وەر دەگری ،واتە قەرزیش جاریکی تر دەفرۆشیتەو ، لەو وە
 (نظریة هرم المقلوب) دروست دەبیته ، لە سەر ئەرز پانتایەکی بچو کە دوای ئەو زنجیرە کپین
 و فرۆشتنە نرخی کەمی زۆر زیاد دەبی و گەورە دەبی بی ئەو ی بنکە ی گەورە بیته و تادەروا
 سەری گەورە دەبی و بنکە ش ی هەر خالە کەمی سەرەتاییەو وەک قووچە کیکی وەر گەرایی
 لیدبیت، کە بە پێچەوانە ی قووچە کی ئاسایی زۆر نا ئارام دەبی و ئامادە یە بۆ وەر گەرآن ،
 لەو ی دەو لە مەندی و هەمی گەلی زۆر دەبی لە دراو و سەنەد زۆری هە یە ، هەر لەو یشت بە
 ئاسانی لە لایەن دەسەلات و کۆمپانیا گەورە کان بچو کە کان هەل دە مژرین لەرپی زیاد لە
 چاپ دانی دراو سەنەدات و چەک، هەلبەتە وەستانی ئەو جۆرە معامەلە یە لە چوارچێو ی (
 هرم المقلوب) و سەنەدات دەو سەستیتە سەر متمانە ، هەر کە مترین کاریگەری (ملموس) وەک
 پوولی دۆمینیە یە کە یە کە ئەو زنجیرە ی لە سەرەتاوە باس مان کردو هەلترابوو هەریە کە ئەو ی

تر ده پرووختیڼو هره مه کاش (که ده کاته) سیسته می سهرمایه داری هاوچهرخ ده پرووختیڼو،
نهوه به کورتی لایهک بوو لهو قهیرانه ترسناکهی سیسته می سهرمایه داری که هه مو دهم
نه گهری دووباره بوونهوهی ههیه به تاییه تی له کاتی جهنگ و کاره سات

۴ - مه دره سه (یان) ته ورژمی نه ته وایه تی

نهوه مه دره سه نیه،^۱ له بهر پریزه نندی وره چاوی قوناغی نیستاش که بووه ته ناماغبی
هه موو حزبه کوردستانیه کان به نیسلامی و شیوعیه شهوه، بویه ش به مه دره سه تو مارمان
کرد و به گشتی باسیان ده کهین.

بوون له نه ته وه ناساییه و له کاتی خوشی دا نه رکیشه، به لام ئایدیۆلۆژیای نه ته وایه تی
به هه موو پپوانه یهک ره گه زه رستهیه، هه ر له باره ی هه لوتیستی نیسلام بو بانگیشه ی
نه ته وایه تی هاتووه: (لیس منا من دعا الی العصبیه)، له باره ی شانازی به ره چه لهک و
نه ته وایه تیش هاتووه (لینتهین اقوام یفتخرون بأبائهم الذین ماتوا، إنا هم فحم جهنم...
الناس بنو آدم و آدم من تراب)، واته زۆر به توندی درزی ناشیۆنالیزم و ره گه زه رستهیه، به لام
لایه نگری بزوتنه وه ی رزگار یغوازه (بی ره گه زه رسته ی).

بوون له نه ته وه ئینتمایه کی ستونی میراتیه، چه سپاوه، به ده ره له ویستی خۆت، که چی
ئایدیۆلۆژیا موکته سه به میرات نیه، وه لانه ئنتمای زکماکی نیه، گۆراوه چه سپاوه نیه،
تۆزیزی نیه به ویستی خۆته، ستونی نیه ناسۆیه... بویه بوچوونه که ی (ساطح حصری) و
هه ندی له بوچوونی واش له کوردستان له مه ر گوایه (نه ته وایه تی ره سه نتره له ئاین)
به هه له دا چوونه، هه ر خودی به راورده که دروست نیه، خودی پرسیاره که له پرووی
لۆژیکیه وه چه وته، چونکه دوو ته وه ری تهک و لۆن، له سه ر یهک ته وه ر نین تا به راورد
بکری، نه ته وایه تی میراته و چه سپاوه و ئاینیش (ئایدیۆلۆژیایه) موکته سه به و شایسته ی
گۆرانه له ئاینیکه وه بو ئاینیککی تر.

نه ته وایه تی ئینتمایه نهک وه لا، بایه لۆجیه نهک ئایدیۆلۆجیه، خوینه نهک سیاست،
هه سه نهک عه قل، فسیۆلۆجیه نهک سۆسیۆلۆجی، جهوژۆله نهک حزب، شعر و په خشانه
نهک فکر، هه لچوونه نهک زانست، وه ختیه نهک دائم، کیتشه کهش له (کارو کاردانه وه) پیک

^۱ وهک له سه ره تادا هات به مانای خاوه ندریه تی (عقیده و شریعه و بهرنامه ی ژبانی ناده میزاد)
نه ته وایه تی نهو بنه مایانه ی هه لته گرتووه، زاراهیه کی ستونیه نهک ناسۆیه.

دیت بە جۆزیک (کار) ە کەسێ شۆڤینستی و داگیرکردنو چەوساندنەو، بەلام کاردانەو کەسێ خەباتی ڕەوای گەلانە، کەواتە (ئینتما) و (وەلا) یەکن، ئنتمای زگماکی ڕەوایە، بەلام "وەلا" بۆ زگماکی حەرامە (أحل الله الإلتماء و حرم الولا).

نەتەوایەتی فیزگەسێ چاکە و خراپە نیە، ڕینیشاندەر نیە، ڕەوشتیکسێ دیاریکراوی نیە، حەلال و حەرامسێ نیە، بۆیە ناکیتە بەرنامە، نوستانە خۆسێ پینوستسێ بە مەدرەسەسێ ھەسێ، تەنانەت ئەو مەرجانەسێ یۆ دروست بوونسێ مینووویانەسێ نەتەوەش دەکا گواپە زمان و ئاین و خاک و مینووو نەتەو و نەتەوایەتی دروست کردوو جینسێ ھەلوەستەو پینداچوونەو ھەسێ. واتە کوردایەتسێ ماناسێ خەباتسێ ڕەوای نەتەوایەتسێ یە نەک ئایدیۆلۆژیا نیە نەتەوایەتسێ وەک بەشیک وای لئ تینگەشتون، چونکە (کار و کاردانەو) یاسایەکی میکانیکسێ نەک کۆمەلایەتسێ، ناییت ئیمە لە کاردانەو سۆڤینست، شۆڤینست بین و کوردیکسێ خراپان پین لە عەرەبیکسێ باش چاتر بیت، ھەر وەک ئیستا خەریکە لە سەرانسەری عیراق زیاتر بەرەو شۆڤینستیانە بۆین.

کەواتە خەباتسێ نەتەوایەتسێ جەماوەریەو شۆڤینسێ پین دروست دەبیت، بەلام حزبسێ پین دروست ناییت بەپینسێ پیناسسێ ئیستاس، بۆیە حزبە نەتەو ھەسێ کان یان:

۱- حزبسێ تەواو نەتەو ھەسێ دەبیتە ئایدیۆلۆژیا کسێ ڕەگەزبەرست.

۲- یان ئایدیۆلۆژیا کەسێ بە یەکن لە مەدرەسەکان (سۆشیا لیسٹس، شیوعس، دیموکراسس، ئیسلامس). تەواو دەکات، جا لیرە مانا و پاساوی بوونسێ ئیسلامس لە کوردستان بەروونسێ دەردەکەوئ دەیەوئ ئیسلام لەجیاتسێ ئەو مەدرەسانە بیتە سەرچاوەسێ کوردایەتسێ کە. واتە ڕۆژەسێ ئیسلامس لە کوردستان (لەو بارەسێ) گەلەسێ کسێ سیاسسێ دەیەوئ لەرپنگەسێ ئاشتیا نەسێ بيسەلمینئ کە بەستنەو سێ کوردایەتسێ بە ئیسلام چاکترە لە بەستنەو سێ بە مەدرەسەکانسێ تری وەک شیوعس و لیرالس و سۆشیا لیسٹس، ھەر وەک سەرکردە ئاینەکان لەپینش شیخ سعید تا مەلا مستەفا وایان داڤشتبوو

۳- ئەو حزبە لیرالسس بپەوئ ئەو بۆشایسێ فکرسێ بە شەبەنگیک لە ئەزمونسێ جیا جیا ڤرپکاتەو، ناییتە حزبسێ پینکە نووسا، زیاتر لە بەرەسێ دەچیت چونکە بە سروشتسێ خۆسێ کۆمەلئیک تەیارسێ ئەو مەدرەسانەسێ لەنئو دەخەملئ، ھەر بۆسێ دەبیسین (حزبە نەتەو ھەسێ کان) ھەم لەناوو ھەم لە ناو ڤۆکدا ئاوەلئناو مەدرەسەسێ کسێ پتو بەندە وەک (حزبسێ بەعسس عەرەبس سۆشیا لیسس، حزبسێ سۆشیا لیسٹس کوردستان، حزبسێ

دیموکراتی ناسری، حزبی سۆشیالیستی نەتەواپەتی، حزبی دیموکراتی کوردستان، بزوتنەوێ نەتەواپەتی نیسلامی کوردستان،... هەتا (جمال عبدالناصر) داھێنەرێکی ناشیونالیزمی بەتوانابوو کەچی بە دیموکراسی و سۆشیالیستی نایدۆلۆژی و پەرۆژە نەتەواپەتیە کە ی پێ تەواو کەردبوو.

تا ئیستا حزبه کوردستانیه کان ڕه گه زه پهرست نه بووینه، نایدۆلۆژیای نەتەواپەتی نیه، شانازی بە میژووی کورد ناکەن بە سەلبی و ئیجابیەوه، ناشیانەوێ نەریت و بەهای کورد بەسەر میللەتانی تر بچەسپێنن، بەلگە دەیانەوێ:

۱- ڕزگاری کوردستان. ۲- سیستەمیکی دادگەری

یە کە میان کوردایەتیەو، دەفەریە و وەختیە، دووهمیشیان مەدرەسەییە، دائیمە، جیهانیە، هەر حزبیەک بەشی دووهمی نەبیّت (یان جووتی بکالەگەل یە کەم) و تەنیا یە کەم بەیرەو بکات ئەوا حزبیکی شوۆقینیە.

لە ئەوروپا ئەو قۆناغە تیپەری جگە لە (سریا و کەمیگ لە ئالمانیایا و فرانسایا و نەمسایا)، ئەگینا ناسەواری حزبی نەتەواپەتی هەر نەماوێ وەرجهرخان زیاتر بو حزبی نیشتمانی، هەتا مەسەلە ی ئیرلەنداش (زیاتر کیشە ی مەزەهەبی یە)، لیرەش حزبی نەتەوہی لەناو میللەتیکی ڕزگاربوو شوۆقینیە، بەلام بوونی لەناو میللەتیکی ژێردەستی هەق و ڕەواپە لە قۆناغی خۆی.

تەقەلاکانی بە نایدیۆلۆژی کردنی نەتەواپەتی

لەبەرئەوہی نەتەواپەتی نایدیۆلۆژیایا نیه، بۆیە زۆر تەقەلا دراوێ بۆ ئەو مەبەستە، بەکورتی ئەمانەن:

۱- هەلبەتە یە کەم وروژینەری ڕەچەلەکیەتی (شەیتان) بوو، کە ئەو سزا گەورە ی پێ درا، کاتی خۆی بە گەورەتر زانی لە (ح- نادەم) ووتی ڕەچەلەکی من لە ناگەرەو ئەو لە قورە.

۲- بەشیک لە فەیلەسوفەکان وەك (دی گۆپینو)، (شامپەرلین)، (بەواس)، (فیشەر).. وای بۆچوو بوون کە توانای ئەقلی نەتەوہیەک لە گەل نەتەوہیەکی تر جیا یە، ستالینیش (بە

^۱ نەرسەر دی گۆپینو ۱۸۱۶-۱۸۸۲ لەکتییکی بە ناوی (مقال عن عدم المساوات بين الاجناس البشرية) دەلیت توانای بیرکردنەوہی هەموو میلەتیکی وەك یەک نیه بۆیە تەنھا میلەتی ناری شایستە ی

روانگه مارکسیه چینایه تیه که ی (پیی وابوه توانای عقلی وهک یهک نیه به پیی چینایه تی دابهش بوه، بزوتنه وهی زایونیش به پیی پرۆتۆکۆلی (۵) ده لیتن خوا زیره کیه کی تاییه تی به نیمه ی یه هودی به خشیه وه به خه لکی تری (تومه می - جویم - اغیار) نه به خشیه وه، له پرۆتۆکۆلی (۱۰) ده لی: (أنه لا مساواة في الطبيعة، وأن الطبيعة قد خلقت أنماطاً غير متساوية في العقل والشخصية والأخلاق والطاقة)^۱ نه رستۆ له کتیبی (رساله السیاسه - بۆلیتیک) ده لیست له بنه چه دا خوا به شه ره کانی وهک ده می شان ه دروست نه کرده، هه ندیک ی بۆ خزمه تکار ی وهه ندیک ی ش خزمه ت کرا و، نه وان ه ی ته نها ده زانن هیزی جهسته و ماسولکه یان به کار به یین نه واه به نده وه خزمه تکارن، نه وان ه ی عقلیش به کار ده هینن نه وه رابه رو خاوه نه کانن، په یوه ندی به نده وه خاوه ن وهک په یوه ندی عقل جهسته یه^۲، فارابی ودوایش تۆینی بی له (مختصر دراسه التاریخ) ده لی کۆمه ل وهک له شی ئاده می زاد فه رمان به رو فه رمان پی کرا و، ماندوو وحه ساوه، گرن گ ونا گرن گ، هه ندیک له عه ره به شو قین یسته کانیش جار وایه هه مان بانگیشه ده که ن وده لیتن ئیمه له ناین زیاتر له عه جه م تیده گه ین بۆیه ئیمه ده بی ده سه لاتدار بین و خه لکی تریش له خزمه ت ئیمه دابی زا را وه ی موالی وشعو بی لی هاته کایه وه ...، جار وایه نه فریقیه کانیش ووتویانه خوا له ئیمه یه و ره شه، چینیه کان ووتویانه زه رده وه له ئیمه یه بۆیه ئیمه میله تی خو شه ویستی خوا بین وناقل ترین، به لام هه ریه که له (راتزل) له کتیبی (حضارة تقليدية) و (باستیان) له کتیبی (وحدة النفس) بۆچوونیک ی وهک ئیسلامی راسته قینه یان سه لماندوو ه، تیایدا هاتوو ه توانای شه قلی ئاده می زاد یه کسانه با ره گه زیشی جیا بی، نه وان ه ی سه رو و بۆچوونیک ی

نه و سه رکردایه تیه، ئیتر نه و تی روانینه کۆمه لیک تیۆری سیاسی ره گه زایه تی ترسناکی لی په یدابوو یه هودی وعه ره بی شو قینیش تا راده یه که نه و پاگنده یه ده که ن

^۱ برۆتوکولات حکماء الصهیون - ت: عباس محمود العقاد ط ۵ ۱۹۸۰ برۆتوکول رقم: ۱

^۲ ج لويس - مدخل الى الفلسفة ص ۶۴

ره گه زه رستی لی ده فامریتتهوه، که له کۆنهوه نه وروپا له بواره کانی (فکر) و (خۆبه زلانی) (سه رشارستانی) و (خۆ به پیشهوا زانین)* و.. دهرده کۆنه که ی پۆمی ههیه هه رچی دژایه تی (پۆم) ی بکر دایه به (بربر) یان له قه لهم ده دا، ته نانته وه ک (شیشرون ۱۰۶ - ۴۳ پ ز) گوزارشی ده کا له سه ر زاری (هیرودوتس - که به باوکی میژوو ناوزه د کراوه) جه نگی نیوان ناسیا و نوروپی به جه نگی به ربه رو و شارستانی له قه لهم داوه

۳- کۆتای گه شه سه نندن: هه یگ ل پیتی وابوو که واهاتوو هه رجاره ی نه ته وه یه ک پیشه رو بووه، ئیستاش نه ته وه ی ئەلمانیا پیشه رو و گه یشتوو نه لوتکه ی گه شه سه نندن، بۆیه نه ته وه ی ئەلمانیا ده بێ ببیته سه رکرده ی جیهان و ئیدی نه و بانگیشه ی ناریه تی و پاکیتی توخم و نازیته^۱ و جه نگی جیهانی لی هاته دی، جینۆساید و پاکتاوی جه سته یی یه هودیش له وه وه هات، گه شه سه نندیش نه وه ستاوه، نه و تیۆره چه وت ده رچوو، هه رو ده ک له دوای (ناکۆکی پرۆلیتاریا و برجوازی) به پروانگه ی مارکس دوا ناکۆکی نه بوو، ئیستاش (کۆتای میژوو) نیه وه ک (فۆکۆیاما) بۆی چوو.

۴- ره سه نایه تی نه ته وه : (ساطع الحصري)^۲ نووسه ر و بیراری ناشیۆنالیزمی عه ره به، ، تیۆریکی نه وروپی گۆپیه سه ر عه ره بی له سه رو به ری دروستبوونی ده ولته نه ته وه یه کانی فه ره نسا، ئەلمانیا، ئیسپانیا، باوی نه و بیروکویه هه بوو.. ده ووترا پیش نه وه ی مه سیحی بین ناری بووین، یان لاتینی یان نه نگلۆسکۆنی.. بووین، له گوتاریکی (فیخته) بۆ میله تی

* هه ر له و چوارچێوه دا هه ولی داوه میژوی زانیاری بۆ خۆی پاوه ن بکا، بۆیه ناوی له زانایانی کۆنی خۆی ناوه باوکی زانست وه ک: هیرودتس - باوکی میژوو، نه بیکرات - باوکی پزیشکی، سیۆکریتشس - باوکی هونه ر، هیرکلیتس - باوکی دیالکتیک، سترایۆ - باوکی جوگرافیا، بیلتیمۆس - باوکی گهردوونناسی، نه فلاتون و نه رستۆش - باوکی کۆمه لیک لقی زانستی تریان یی به خشراوه... که چی له پیش نه وانه باس له و بابه تانه کراوه، هه مووی نه ویاوکه نینه.

National so zialis Tische Deutsche Arbeiter partei نازی له کورت کراوه ی Nazi له وه رگێرانی (نازی) له پیته کانی یه که می پارتی سوشیالیستی نه ته وه یی ئەلمانیا - naze) به هه رسێ جۆر هاتوو (حزبی سوشیالیستی نیشتمانی ئەلمانی)، به (حزبی سوشیالیستی نه ته وه یی ئەلمانی)، به (حزبی سوشیالیستی نومه ی ئەلمانی) ش هاتوو

^۲ پێشتر قائمقامی مه کدۆنیا بوو، دوای دروست بوونی عیراق وه زیری په روهرده بوه، به ره سه ن هه مه نیه، زۆری کتیب هه یه له هه موان نه ته وه یی تر (محاضرات فی النشوء القومية)

مهزنی ئەلمانیا دەلی ئیوهی ئاری پیش ئاینه کان پیشره وی جیهانن، ئیوه ده توانن گه شه به میله تانی جیهان بدن^۱، یه هودو عه رهب هه ریه که به جۆریک پاگنده ی ئه و بۆچوونه ی فیخته ی بۆ خۆی کرد، (ساطح حصری) و کۆمه لێک له ناشیۆنالیزمی عه رهب ئه و بیروکه یان به و شیوه یه گۆری و جارپان دا که : ئه وان پینش ئیسلام و مه سیحی عه رهب بوونه . (ساطح حصری) ده لێ: تا ئیستا عه رهب سێ ئاینی گۆریوه، به لام عه ره بایه تی نه گۆریوه، که واته عه رویه که ی ره سه ن و موکوم تره له ئاینه که ی، ئیتر به پیتی (معجم الشامل للمصطلحات الفلسفیه) ساطح الحصری یه که م که س بوو زاراوه ی (الامة العربیه) ی له جیاتی (ناشن) دانا، هه رچه نده پیش ئه ویش نجیب عازوری کتیبی له سالی ۱۹۰۵ (یقلظه الامة العربیه) نووسییه، به هه مووباریک میژووی به کارهێنانی امه العربیه له سه ده یه ک تی ئاپه ری، خراوه ته پیش ئیسلام و به گرنگ تر حساب کراوه .

(شبلی العیسمی) ده لێ: (ان الإسلام وليد العربیة)، هه روه ها هه ریه که له کتیبه عه مانیه میانزه وه کانی (کتاب الأخضر - معمر القذافی) و (فلسفة الثورة - جمال عبدالناصر) و هاوشیوه بیاریکی نه ته وه یی له کوردستانیش دا سه ری هه لداوه و ده لیت نه ته وایه تی له هه موو عامیلیکی تر به هیزتر و ره سه نتره، له (کتاب الأخضر) هاتوه (العوامل الإجتماعیه هی العلاقه القومیة)، (. . . ینتصر حتماً العامل الاجتماعي على العامل السياسي)^۲، ملک فیصل ده لیت: (. . . واننا عرب قبل موسى وعيسى ومحمد)^۳ دروشمی حزبی به عسیش ئه وه بوو: (امة عربية واخذة ذات رسالة خالدة)^۴، (ئیهراهم احمدی) شاعیر و بیاریی کوردیش به هژنراوه ده لێ: ئیمه کوردین و هه رکورد ده بین،

^۱ جان ماری بیلت - عودة الوفاق بين الإنسان والطبيعة - محمد عثمان ص ۲۳۲

^۲ معمر القذافی - الكتاب الأخضر ص ۱۲۳ له بنه چه دا ئه وه بۆچوونی (گیزۆ) ی فرنسی بوو ده یووت ژیرخانی سیاسی بۆ ژیرخانی کۆمه لایه تی ده گه ریته وه .

^۳ شبلی العیسمی - العلمانية والدولة الدينية ص ۳۹ .

^۴ له ده ستوری حزبی به عس واهاتوه: المادة (۱۵) :- الرابطة القومية هي الرابطة الوحيدة القائمة في الدولة العربية التي تكفل الانسجام بين المواطنين وانصارهم في بوتقة واحدة، وتكافح سائر العصبية المذهبية والطائفية والقبلية والعرقية والاقليمية.

..پیشی ئەدیان هەر کورد بووینە ...، سرودی نەتەوایی کوردیش (ئەسەری رەقیب) دەلی
دینمانە ئاینمان هەر کوردستان

بەلام بە سەرنجیکی سەرەتایی چەوتیەکان دەردەکەوی، (عاملی نەتەوایەتی) تەمەنی
هەردوو سەدە دەبیّت و سەرەتای کۆتاییشی وا دەرکەوتوو، لە ناین رەسەنتر (خالد) ترنیە،
ننجا جیهان بەرەو سیاسەت و ئایدیۆلۆژیایە، بەتایبەتی لە (عەولەمە) دا، ئەو یاسای
گەشەسەندنە، هەموو پرۆژەکانی نەتەوایەتی عەرەب شکستی هێنا، هەموو عەرەب
گەشتنە ئەو بنەمایە (اتفق العرب علی أن لا یتفق) ! ئیستاش بە ئاشکرا دەلێن تەنانەت
کۆبوونەوی سەرانی عەرەب مەولەتی ئەمریکا و ئیسرائیلی دەوێت.. واتە عاملی
نەتەوایەتی ئەو هێزێ نەماوە، لە عاملی نەتەوایەتیش بەتەنیا یان شۆفینی یان
داگیرکرای هیچیان بەختەوهری ئادەمیزادی تێدا نیە.

ننجا ئەو بەراوردەری رەسەنایەتی نیوان ئیسلامی و عەرەبی یان ئیسلامی و کوردی
هەلەیه لە لۆژیکدا، چونکە ئیسلام توخمیکی ئاسۆییە واتە (موکتەسەبە) کەچی
عەرەبایەتی میراتی و ستونی یە، بەراورد ناکرێن، ئی دی لەو چەوتیە زۆر پرسباری لێ
دروست بوو بە هەلەیی لە کوردستانیش وەک ئەو دەلێن تۆ کوردی لەپێشدا یان
ئیسلامی؟ ئەو دوو چەمکە لەسەر یەک هێڵ نین تا وەلامی پاش و پیشی بۆ بەدەیهوو
هەریەکە لەسەر تەوهریەکە، ئیسلام لەسەر تەوهری ئاسۆییە و نەتەوهرش لەسەر تەوهری
ستونیە، بەداخەو خاوەن پرسباری لەو کێشە لۆژیکیانە بێ ناگایە بۆیه پرسباری وا دەکا.

بەردەوام دەبین لە سەر تەقەلاکانی بە ئایدیۆلۆژی کردنی بیری نەتەوایەتی

5- مێژوویی: دەلێن پەیهەندی خوێن وەک لە (ا. غزالی) و (ابن خلدون) بەهێزترین
پێوهندی بوو، پەیهەندی خوێنیش بریتی یە لە پەیهەندی خێلەکی و ئیستاش نەتەوایەتی،
بۆیه نەتەوهریە عەرەبەکان پێیان وایە کە (العامل القومي) هو (المحرك الحقيقي والدائم
للتأريخ)^١، چەوتیەکە لەوانە خوارەوهریە:

أ/ پەیهەندی خوێن لە مێژوودا پەیهەندی نەتەوایەتی نەبوو، زیاتر بنەمالەیی و
خێلەکی بوو لە خانە مەرۆفایەتی شارستانیش نەبوو.

ب/ (عامل القومي) بزۆینهەری مێژوو نیە هەردەم، ئەسە پێش پەیدابوونی (عامل
القومي) خو مێژوو نەوهرستاو، چۆن گەشە کردوو؟

^١ معمر قذافي - الكتاب الاخضر ص ١٢٣ - ١٤٣

ج/گوايه نه ته وایه تی یه کیتی دروست ده کات: له ته قه لایه کی نامۆتر له سه ره تای دروستبوونی (دویلات) له په نجاکانیش به فکر له ناو عه رب سه ری هه لداو وا ئیستا له کوردستانیش باوی وه رگرتسوه، ده لئین ئاین ده بیته هۆی پارچه پارچه یی نه ته وه، نه ته وایه تیش ده بیته یه کیتی هه کی، له (کتاب الاخضر) هاتوه: (العامل الديني الذي يقسم الجماعة القومية) لذا (القاعدة السليمة هو أن لكل قوم ديناً) واته یان ئاین بنجینه و مەرجیکی نه ته وه بیته یان با نه بیته، بۆیه له راپۆرتی کۆنگره ی حزبی به عس هاتوه: (يعطوا الدعوة للوحدة العربية مضمونا ديمقراطيا اشتراكيا بعيداً عن صبغة الدينية). نه و بیروکه بوو جیهانی ئیسلامی پێ پارچه پارچه بوو به کوردستانیش هوه، به و پێیه و مه به سه ته ئیمبریالیزمی هه (عصبة الأمم) ی پێ دروست بووه.

هه رچه نه ده نه و بۆچونه شکستی هینا، به لām بۆ په ند بۆ خۆمانی کورد نه و... ئیستا ولاتانی عه رب ۲۲ پارچه ن و له ژیر دۆخیکه نه ته وه یی زه لیل دان، خۆ (مضمون) هه که (دیمراتی اشتراکی) بوو ئیسلامی نه بوو، شیوعیه تیش نه یه توانی به و هه موو هیزه ته ناند له یه کیتی سۆفیه ت نه ته وه و تایه فه کانی یه ک بخت، هه موو پارچه پارچه بوونه وه. هه ر له یه ک ولات (لبنان، سۆمال، رواندا، بۆرۆندی، ئیرله ندا، هند، عێراق، یۆگسلافیا، یه کیتی سۆفیه ت...) به ناو دیموکراسی و عه لمانی و به شیکه سۆشالیستی ش بوینه، ئاینی نه بوینه، که چی بووه شه ری هه موو تایفه کان له گه ل هه موو، له کوردستانیش تا رابه ری ئاینی بوو یه کیتی هه بوو، به وه رچه رخانێ بۆ رابه ری عه لمانی بووه په رته وازه یی.

۷ - ته قه لای ئاینی: جاران رۆمی هه کان و گه لی یۆنان خۆیان به گه وره و نه جیب زاده ده زانی تا نه و راده یه هه ریه که له نه فلاتون و نه رستۆ باسیان له وه کرده که هه مو مرۆڤ له قورن به لām قوره که ی گه لی یۆنان زیڕیشی له گه ل بوه، بۆیه هه مو مرۆفه کان وه ک ده می شان ه یه کسان نین، یه هودیه کانیش ده لئین ئیمه (شعب الله المختارین، (زایف یهوذاک ۱۸۹۱ - ۱۹۸۲) ده لیت: (بۆ هاتنی مه سیح نیشان ه ی داوه ده سه لاتێ جیهان له ده سه ت یه هودی بیته، جا هه ر دابه زینیک له وه مه بده نه دواکه وتنی مه سیحه له هاتنی) ^۱، له پروتوکولات حکماء صهیون - هاتوه: ((وقد منحنا الله العبقريه کی نکون قادرین علی القيام

^۱ روجی غارودی - آمریکا طلعيه الانه یارص ۱۸ نه وه له بنه ماکانی بزوتنه وه یه کی ناشیۆنالیزمی ئاینی یه هودی هاتوه.

بقیاده العالم))، له (تیلمود - که بریتیه له تاکه ته فسیری موعته بهر له لای یه هودی) ته شریعاتی زۆر ره گه زه برستی و سه رسوره نه نهری تیدایه، غهش کردن زینا کوشتن و نه زیته بۆ یه هودی و غهیره یه هودی زۆر لیک جیایه، له ناو عه ره بیهش نهو ته قه لایه گه یشته راده ی هۆنینه وهی (فه رموده) ی وهک (حب العرب ایمان)، (العرب ماده الإسلام، إذا ذل العرب ذل الإسلام)، تا نهو راده له کتیبی (العرویه بین الشعوبیه و الإستعمار) ده لئی خواش بۆ پیاده کردنی په یامه کانی پیوستی به نه خلاق ی عرب هه بوه!!، له کۆتاییدا دروشمی (امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة) ی لئی هاته دی، نهو ته قه لایه ره گ و ریشه یه کی هه ندی مزه به بی فقهی نیسلامی هه یه، له لای موسولمانانی شیعه و سونه (له کاردانه وهی یه کتر) به بری جیا نهو ریشه یه ی هه یه، له ناو شیعه بنه ماله ی پیغمبه ر (د خ) به (افضل) تر هه ژمار ده کریت، هه رچی نه هلی سونه و جه ماعه شه لایوایه عه ره ب (افضل) تره له کورد و عه جه م و تورک .. نهو جو ره ره گه زه برستی هه یشتوته راده یه ک بگاته پرس ی ژن و ژنخوازی، ماره بی عه ره ب له عه جه م نه هاتوه، چه ندین زانا و مزه به بی گه وره له بو و چوونه هه له یه تیوه گلآون، وهک لهو نمونه یه ی هاوسه ری زانایه کی کورده نافرته تیکی عرب چیان به سه ر هیناوه .. حدکنا سعید بن أسد ، حدکنا ضمره عن ابن شوذب قال: تزوج بن سيرين عربية وكره الموالي لما يدخلهم من السبي. قال: فذهب بن عون يتشبه به فلم يحمل له العرب ذلك ، فرفعهو إلى بلال بن أبي بردة بن أبي موسى الأشعري فضربه وفرق بينهما ، قال له: طلقها. قال: هي طالق. قال: ثلاثا قال: واحدة تبتها. قال: أقول له ثلاثا وهو يبتها. وقال له: طلقها. قال: هي طالق ثلاثا. قال: واحدة. قال: أقول له ثلاثا وهو يفتيني بطلاقها^٢

له زۆر سه رجا وهی تری فقهی به روونی ده ری ده خا که نه هلی سونه و جه ماعه پییان وایه عه ره ب فه زلی به سه ر عه جه م هه یه ، له کتیبی (مسبوك الذهب فی فضل العرب - به فه رموده یاساغی هاوسه ری نیوان عه ره ب و عه جه م ده کا) هه روه ها (المعرفه و التاريخ - أبو یوسف یعقوب بن سفیان الفسوی) نهو سه ربرده ی ته لاقه که باس ده کا، شیخ الإسلام ابن تیمیه - ده لی : (فإن الذي عليه أهل السنة والجماعة: اعتقاد أن جنس العرب أفضل من جنس العجم، عبرانيهم وسريانيهم، روميهم وفرسيهم وغيرهم)^٢ ده شلین عه ره ب عاقل ترن و کورد و عه جه م ده بی له خزمه تیان دابی .. یه که م جار گومان ی زۆرم له وه هه بوو که نهو

^١ بروتوکولات حکماء صهیون - پرۆتۆکۆل رقم: ٥

^٢ المعرفة و التاريخ - أبو یوسف یعقوب بن سفیان الفسوی، المحقق: د اکرم ضیاء العُمَری ج ٢ ص ٦٣

^٣ ابن تیمیه - اقتضاء الصراط المستقیم ج ١ ص ٤١٩

عبارانەى (فەزلى عەرەب بەسەر عەجەم) لەدواى نووسىنەوہى مێژوو(لە سەدەى ١٩ و ٢٠) لە سەر دەستى عەلمانى عروبى ئەو دەستکارىە کرابى ، ھەر وەك چۆن کۆمەلێك لەو فەرموودانە لە سەردەمى ئەمەوى دەستکارى کران، چونکە لەکتیبى (فقہ اللغہ وسر اللغہ) لە ص ٢٥ نوسخە ئەسلیە کە ئەو (فەزلى) ەى تیدا نیە کەچى لە نوسخەکانى دواى تێیدا، بەلام دواى بینیم ئەو کێشەىە لە مێژوو ھەبوە بۆیە کورد زۆر رەحمى بە عەرەب کردو، زۆریش لە بنەمالە کوردەکان بەو ھۆیەو ھۆیان بردۆتوہ سەر رەچەلەكى عەرەب ، لە شیعریكى شیخ رەزا روو لە عەرەب دەکاو دەلى ئیئوہ ئەفەزەل ترن لە ئیمە، بەو رەگەزپەرستىە بى بنچینەىە زۆرەى مێلەتانى لاواز لە شام وسەروروى ئەفریقا لە نێو عەرەب توانوہ بەلام کورد نەتوايوہ ،وہک لەو بەلگەنامە بریتانىە دەردەکەوى: CO 730/ 161/2....ینطق الکرد باللغۃ الکردیة الی اللغات الاربۃ ولا تربطها شیء بالعربیة ذات الاصل السامی. بینما استطاع العرب ان یفرضوا لغتهم علی الشعوب الگیر العربیة فی سوریا ومصر ومناطق احرى فلم یستطیعوا ذللك فی کردستان حیث لا زال الکرد یتکلم بلغته الاصلیة... ، بە کورتى دەبى زانایانى پەسپۆر لەو بارە بە جوانى روونى بکەنەوہ نەك داپۆشن شاخۆ ئەو پرسە چۆنە تا چیتر کوردو ئاینى نىسلامیش لى زەرەر مەند نەبى.

تەیارى عروبى ھاوچەرەخ سودى زۆرى لەو فقہە سەقەتە وەرگرتوہ،تا رادەىەك توانیویانە(فکرى قومى) دەولەمەند بکەن بەوہى کە نەتەوہى عەرەب پەيامى نىسلامى بۆ ھەموو نەتەوہکان ھەلگرتوہ، وەك شبللى عیسمى دەلى: (أحياناً العربیة أوسع من الإسلام) ، میشیل عفلق دەلى: (العربیة جسم والإسلام روحها)، لەکتیبى (العروبە بین الشعربیەو والاستعمار) دەلێت نىسلام ومرۆفایەتیش پێوستیان بە ئەخلاقى عەرەب بووہ نەك پىچەوانە، ئیتر وىستویانە تەسكى ئەو بیره لە فراوانى بیری نىسلام بلکیتن.

بەلام زۆر روونە لە نىسلام و لە ھیچ ئاینىكى راستەقینەى ناسمانى جیاکارى لەسەر بنچینەى رەچەلەك و خوێن و رەنگ نیە، (..ان اكرمكم عند الله أتقاكم)، (لا فضل لعربى علی أعجمى ولا أبيض علی اسود..)، لەدوا وەسىەتى پێغمبەر(دخ) ئەوانەى ساغ کردوہ، ئەو جوړە بانگێشەىە بە نەفامى (جاھیلیەت) حساب بووہ لەلایەن ئاینى نىسلام

^١ العلمانىة والدولة الدينیة ص ٢١٣

به پيچه وانه شه و له لايه نه ته و ه گه رى عه ر ه ب ماناى "شعو بى" به خشيو ه بؤ يه نوم ه ي نيسلاميان گؤ ريو ه بؤ نوم ه ي عه ر ه ب.

لي ر ه و ه زار او ه ي (امه) و (نه ته وه) يان تي كه ل كر دو وه و (امه) به كار ده ه ي ن ن، شه وه ش ته قه لايه كى به نا ي ديؤ لؤ زى كر دنى بى رى نه ته وه ييه، نه گينا (امه) زار او ه يه كى ناسؤ ييه هم مو نه وانه ده گر ي ته وه كه به پيل بانگى نيسلام چو وينه و ده چن، جا كور ده، عه ر ه به، فر ه نسيه، ... و اته رؤ جيه گارو دى و سيد قطب و سعيد نورسى و ا. خمينى يه ك نوم ه تن، به لام يه ك نه ته وه نين، نه ته وه يى زار او ه يه كى ستونيه زؤ ر دووره له (امه)، " ولاء" بؤ نوم ه يه و "نينتما" ش بؤ نه ته وه يه . بؤ زياتر سه رنج بده شه و ليسته جيا واز يانه

نه ته وه

نومه

۱- ستونيه	۱- ناسؤ ييه
۲- مه وداى داخرا و ده قه ريه	۲- مه وداى كرا و ه جيه انيه
۳- مير اتى و وه ستا وه	۳- پرؤ سه يه و وه رگرا و
۴- بايؤ لؤ جيه	۴- نا ي ديؤ لؤ جيه
۵- يه ك زمانى	۵- فر ه زمانى
۶- نينتما يه (زگما كيه)	۶- وه لانه
۷- كؤ مه لايه تيه	۷- سياسيه
۸- زؤ ر بلا وه	۸- له و سه ر ده مه ده گمه نه
۹- پرؤ سه ي لاي به سه ركه و توان	۹- پرؤ سه ي (أمر بالمعروف والنهى عن المنكر)
- له گه ل زؤ ر خالى تر.....

- ۸- له كاتى به ه ي زى ماركسيه ت هم مان ته قه لاي له گه ل به كار ه اتو وه، به ته تو يلى گؤ ته كانى ماركس له باره ي مه سه له ي ئير له ندا و دا ه ي نانى زار او ه ي وه ك سؤ شياليستى نه ته وايه تى، نه ته وايه تى به گيان ي كى ماركسى، .. شه وانه ش نه شي او ه، چونكه مه دره سه ي ماركسى ناسؤ ييه، ستونى نيه تا جى نه ته وه ي تيا بيته وه.
- ۹- له كور دستانى ئيستاش هه ندئ ته قه لاي تاي به تى هيه وه ك:

ا/ ده‌لین (به‌ها) و (نهریت) و (میژووی کورد) ده‌کینه مه‌دره‌سه‌و رینوینی سیاسی خۆمان.. به‌لام مادام نه‌و به‌ها و نهریته مولکی هه‌موو کورده، به چاک و خراپه‌وه، جا به‌ها و نهریتی کامه لایه‌نی هه‌لده‌بژیژی؟ هه‌ر به‌غوونه له دوا قۆناغی کوردایه‌تی زیاتر له ۳۰۰ فوجی کورد و هه‌زاران پیاوی رژیم هه‌بوو، به‌شداریان کردووه له شه‌نفال و تالان و کیمیاویش، له‌کاتی‌کدا ته‌نیا به هه‌موو لایه‌ک ۱۰۰۰۰ هه‌زار پیتشمه‌رگه‌یه‌ک هه‌بووه و که‌مایه‌تین.. جا (به‌ها)ی کام لا بۆ نه‌و رینوینییه هه‌لده‌بژیژی. ئی که‌مایه‌تیه‌که یان زۆرایه‌تیه‌که؟ وه بژی؟ وه به چ پێوانه‌یه‌کی نه‌ته‌وایه‌تی؟ خۆ که‌مایه‌تیه‌که‌ش سه‌لبیاتی زۆری وای هه‌بووه ناشی بۆ رینوینی.

نه‌و ریسایه بۆ هه‌موو نه‌ته‌وه‌کانه، بزانی ناخۆ عه‌ره‌بیش به‌ها و نهریتی کام چین و توژی و ده‌سته و تاقم ده‌که‌نه پیتشه‌نگ، هیتلی فەرمانه‌ر‌ه‌وایه سه‌ودا‌که‌ره‌کان یان هیتلی به‌رگری ئیسلامی و نیشتمان په‌روه‌ره به‌راسته‌یه‌کان.

ب/ له ته‌قه‌لایه‌کی تر له کوردستان دووباره ده‌کریتته‌وه، ده‌لین: خۆ نویژ و رۆژوومان لی قه‌ده‌غه نه‌که‌راوه له‌لایه‌ن حکومه‌ت، به‌لکو خاکمان داگیر‌که‌راوه و نه‌ته‌وه‌که‌مان چه‌وساوه‌ته‌وه.. به‌لام نه‌که‌ر ته‌نیا مه‌سه‌له خا‌که بۆ نه‌و هه‌موو کورده لایه‌نگیری رژیمیان کرد؟ مادام چه‌وساوه‌ش بوون (که فعله‌ن چه‌وساوه‌ش بوون)، له‌لایه‌کی تر ئایا داگیر‌کردن و زولم‌کردن و هه‌ق خواردن مه‌سه‌له‌یه‌کی ئیسلامی نه‌.

نه‌و تیروانینه کۆنه تیروانینی جیا‌کردنه‌وه‌ی ئیسلامه له‌ژیان*، بۆیه تووشی نه‌و تیروانینه چه‌وتیه ده‌بن، نه‌گینا هه‌مان په‌رسیار رووی تری هه‌یه، باشه خۆ داگیر‌که‌ر سۆشیالیستی و شیوعیه‌ت و لیبرالیه‌تی لی قه‌ده‌غه نه‌که‌ردوین، بۆ نه‌و حزبان‌ه‌ی کوردستان شیوعی و سۆشیالیستی و لیبرالین؟ ئنجا له ئاینی ئیسلامدا زۆرداری و خاک و مال داگیر‌کاری حه‌رامه، به‌لام کوا له‌و مه‌دره‌سه‌نه حه‌رامن؟ ئه‌ی نه‌و مه‌دره‌سه‌نه خاوه‌نی سایکس پیکۆ و دابه‌شی کوردستان نین؟

* یه‌که‌م بانگیتشه‌ی جیا‌کردنه‌وه‌ی ئاین له‌ژیان له میژوودا له‌لایه‌ن زانای رۆم (سینکا) هات، له‌ناو عوسمانیش یه‌که‌م نیتحدایه تۆزانیه‌کان بوون، یه‌که‌م په‌یره‌و که‌ریش شه‌تاتۆرک بوو، له‌کوردستانیش یه‌که‌م بانگیتشه‌ی وا له لایه‌ن رۆژنامه‌ی (یه‌کیتی کورد) هات که‌له‌لایه‌ن ئۆفیس‌ی به‌ریتانی ده‌رده‌چووو

زیانەکانی ئایدیۆلۆژیای نەتەوایەتی

۱- بۆ پرکردنەوهی ئەو نووستانیانە لە ئایدیۆلۆژیای حزبە نەتەواییەکان دا هەبێ، پەنایان بۆ کۆمەڵێک مەدرەسە و پێباز و ئایدیۆلۆژیایاواوکیکی تر بردووه وەك (ئاین، دیموکراسی، لیبرالی، سۆشیالیستی، مارکسی، سەرۆری میژوووی، میکافیلی،...) سەرەنجام ئایدیۆلۆژیەکی لێکدراوی ناوێتی لێ دروست بووه بەشیوەیەك ئەگەر ئەو باوکه نامرۆقاییەتی بێ حزبی دڕندە لێ دەرچوو، پێچەوانەش بە پێچەوانە، هەرۆك دەبیسین فاشی و نازی و بەعسی پێك هاتوون لە زاو زۆی نێوان بیری نەتەوایی و ئایدیۆلۆژیای سۆشیالیستی توند نێتر ئەو سەرەنجامە هەبووه

۲- کورد هەلگری ئەو ئایدیۆلۆژیە نەتەواییە نەبووه و نین، بەلکو قوربانی ئەو ئایدیۆلۆژیاییە، هەر لە راستیدا لە جیهانی ئیسلامیداختراتر لەنێو میللەتی (تورك و عەرەب) ئەو ئایدیۆلۆژیە رەگەزپەرستیه پەرهی سەند*، بوو تە دەردەسەری بۆ خۆیان و بۆ نەتەوهی دراوسێکانیش، ئەگینا میللەتانی تر کە مەتر هەلگری ئەو ئایدیۆلۆژیایەن.

۳- هەموو دیار دەکانی (فاشیەت، نازیهەت*، بەعسیەت، شۆفینیەت، زایۆنیەت، تۆرانیەت...) نیوهی دیکتاتۆریەکان بەرھەم و زا دەهێ ئەو ئایدیۆلۆژیایەن.

۴- ئەو ئایدیۆلۆژیایە هەر بۆ نەتەوه ژێردەستەکان دەرد نین، بەلکو بۆ هەلگرانیشی، ئەو تە عەرەب لەسایەهێ ئەو ئایدیۆلۆژیە بوونە تە ۲۲ پارچەهێ رەسمی، لە بەرامبەر ئەو (ئیسرائیلۆکە) چەند سەر شۆر و پەر تە وازەن، کەچی بەرامبەر نەتەوهیەکی زۆر لێکراوی وەك

* ئەوهش روونه وەك لە تووینەمۆهەکانی ابن خلدون و د علی وردی و ئیتیش بۆی چووینە دیارە پەیرەندیەکی بە ژینگە تورك و عەرەب و هەردوو بیابانی مەغول و عەرەبستان هەبێ

* حزبه نەتەوه گەمە- سیکولارە عەرەبیهەکان دوايش دەستورەکانیان بە ئەزمونی نازی و فاشی کارگەرن، لە سادەهێ (۴) حزبی سوشیالیستی کریکاری ئەلمانیا- نازی هاتوو: (هاولاتی ئەلمانیا ئەوانەن کە خوینیان ئەلمانە)، کت و ست مادەهێ (۶۶) دەستوری توركیا یە بە ئەدریسی (تورك فەتەنلەر) وادەلێت، هەمان مادەهێ ۷ی دەستوری حزبی بەعسە: المادە (۷) - الوطن العربي هو هذه البقعة من الارض التي تسكنها الامة العربية . دەستورەکانی عەرەبیش دووباتی ئەوه دەکەنمۆه بە پیدانی ناسنامەهێ عەرەبیهێ بە وولاتەکیان ، سەیری دەستوری عێراق ۱۹۶۸ بکەو و دوايش هەردوو بارە دەبۆه: المادە الأولى: الشعب العراقي جزء من الأمة العربية هدفه الوحدة العربية الشاملة وتلتزم الحكومة بالعمل على تحقيقها. دەستوری سوریا ش ۱۹۷۰ و، ۱۹۷۳: المادە الأولى .. القطر العربي السوري جزء من الوطن العربي.

لەو دەستورە ۵۹ جار ووشەهێ عەرەبیهێ لێهاتوه بۆ یە کجاریش ناوی کوردی تیا نەهاتوه. تەنانەت فەلستین ژێردەستیهێ کەچی لە مادەهێ (۱) دەستوریان تۆماریان کردوه کە فەلستین بەشێکە لە نیشتمانی عەرەبیهێ !! المادە ۱: فلسطين جزء من الوطن العربي الكبير، والشعب العربي الفلسطيني جزء من الامة العربية والوحدة العربية هدف يعمل الشعب الفلسطيني من اجل تحقيقه

كورد يه كبوون، حكومهتی ديكټاتوريشن به سهر گه لانی خویان، ته نانهت له دژی نه ته وهییشن، تا شو راده له مانگی ۱۹۹۹/۱۱ دهسه لاتداری فهله ستین و نوردن و نیسرائیل و نه مریکا هاتنه ناو هاوپه یمانیه که له دژی حزب الله و حماس و جهاد، که تاکه به رهن بهرهمی نیشتمانیان بۆ نه ته وهی عه ره ب بوویت. نه گهر حزبی (عداله وتنمیه) له تورکیا شو دهنگه زۆرهی نه هیئنا بوایه و مهیلی نیسلامیانهی نه بوایه، شهوا تورکیایش پالیئورابوو بۆ شو هاوپه یمانیه تیه.

۵- نمونهی تورکیاش هه مان ره وته (به پروانگی نه ته وایه تی) تورکیا سه رکردهی جیهان بوو تا (نایدیۆلۆژیای عملانی نه ته وهی) نه هاته جیتی خه لافهت، که چی نیستا بچووک بۆته وه و به دواي مه رجه کانی شه وروپا راده کا و پیتی ناگا.

۶- نه عجا شو دوو خه ته نه ته وهییهی تورک و عه ره ب له گه ل هه موو نه ته وه دراوسێکانیان ناته بان، نمونهی شه وروپاش نیستا (سه رییا) له سه ر ریبازی نه ته وهییه له گه ل هه موو نه ته وه کانی دراوسیتی ناکوکه و خویشی ویران بووه.

۷- شو جوژه حزبانیهی نه ته وهیسه قهیرانیکی وهک ولاتانی عه ره ب و تورکیایان ههیه له ناسنامه دا، نیستا نازانری تورکیا ناسیاییه یان شه وروپی؟ عملانیه یان نیسلامی؟ نه ته وهییه یان عه وله می؟ دیموکراسیه یان دیکټاتوری؟ هه مووه و هیچیشیان نیه.. ههروه ها شو قهیرانه ناسنامهییهی نایدیۆلۆجی (به شیۆهیه کی که متر) له حزبه کوردستانیه کانی خه تی نه ته وایه تی به دی ده کریت، پروون نیه شاخۆ دیکټاتورین یان دیموکراسین؟ تومه مین یان نه ته وهیین؟ رادیکالین یان نیسلامین؟ رۆژئاواین یان رۆژه لاتین؟ عملانین یان ناینی؟ عیراقین یان کوردستانی؟ چینایه تین یان جه ماوه ری؟ هه موون و هیچیشیان نین به ته نیا، وهک شو پزیشکهیه بلیت من پسپۆرم له هه موو شتیک، له کوټاییدا پزیشکیکی ته نیا مه سه له حیه، شه وهی هه مووی بویت هه مووی ده دۆرینیت.

۸- عملانیه تی نه ته وایه تی عه ره ب ده لئین شه وروپا له ناین رزگار بوو پتیشکهوت، نیمه ش وا پتییسته بگه رپینه وه سه ر په سه ن. راستیه که ی شه وهی نیستا جیهان به رپتوه ده بات (نه مریکا و نیسرائیل) هیچ په سه نایه تیه کیان نیه له میژوو، شو بۆچوونهی گوایه خاوه ن سه ووه ری و نه ته وه په سه نه کائن پپشه وهی جیهانن، وا ده رنه چوو، نیستا رۆم و فارس و هند هه تا ئینگلیز و نه مساش له په راویژن له جیهان که نه ته وهی په سه نن، ئنجا نیسرائیل به ناو مانا و ریباز و ده ستوری (چاوه روانکراویان) و ده ولته که له سه ر بنچینهی

بیری ئاینی دروست بووهو بۆیهش وا زاله بهسەر عه‌ره‌ب که ئاینی خۆیان به‌جی هیشتووه، له‌سەر رییازینکن که ئیسرائیل خۆی بۆی دارشتون.

ده‌بی دووباره له‌ کۆتاییدا بیلینه‌وه که خه‌باتی رزگاری - نه‌ته‌وایه‌تی جیا‌یه له‌گه‌ل بیری نه‌ته‌وایه‌تی، یان به‌ساده‌ تر : میله‌تیک به‌چاره‌نووسی ده‌وله‌ت گه‌یشتی هه‌رجۆره جم و جۆلیکی نه‌ته‌وه‌یی ره‌گه‌ز په‌رستییه، به‌لام میله‌تانیکی به‌چاره‌نووس نه‌گه‌یشتون و ژیر ده‌سته‌ن وله‌کاردا‌نه‌وه‌دا به‌لای ده‌مارگیری نه‌ته‌وه‌یش ده‌چن ناهه‌قیان نیه، به‌ تاییه‌تی بۆ نه‌وانه‌ی ساده‌ن .

زیانه‌کانی له‌کوردستان:

له‌وه‌و پێش با‌سمان کرد که‌جگه له‌هه‌ردوو نه‌ته‌وه‌ی تورک و عه‌ره‌ب له‌ جهانی ئیسلامیدا که‌متر میله‌ه‌تانی تر به‌ دوا‌ی بیری نه‌ته‌وه‌یی بووینه، نه‌وه‌ی کوردیش زیاتر کاردا‌نه‌ویه، نه‌ویش به‌ چهند قۆناغیک تیپه‌ریه : ١- سه‌رکرده‌یه‌کی ئاینی کلاسیکی و حزبی عه‌لمانی هه‌تا سالی ١٩٧٥ ٢- سه‌رکرده‌و حزبی مارکسی تا ١٩٩١ ٣- له‌دوا‌ی نه‌و میژووه‌ بیری ناشیۆنالیزمی و یستراوه‌ په‌یره‌و بکری، نه‌وه‌ی جیی سه‌رئجه له‌ونیوانه‌ی که سه‌رکرده‌ی ئاینی بووه چاکتر توانابوو که‌مایه‌تییه ره‌گه‌زی وئاینیه‌کانی کوردستان به‌شداری پی‌ بکری بی هیچ هه‌سه‌سیه‌تیک، به‌و ده‌روازه‌یه‌ش ده‌چینه‌ نیو زیانه‌کانی ئایدیۆلۆژیای نه‌ته‌وه‌یی له‌کوردستان :

١- له‌پێشدا ده‌بی بزاین ئیمه‌ قوریانی نه‌و بیره‌ین، عه‌ره‌ب و تورکیش قازانجی له‌و بیره نه‌کردوو به‌لکویه‌هۆیه‌وه تا ئیستاش له‌ قه‌یرانی سیاسی و شارستانی و فه‌ره‌ه‌نگینه، هه‌ر به‌ به‌راوردیکی ساده‌ به‌هۆی نه‌و بیره عه‌ره‌ب بووینه ٢٢ پارچه‌و له‌ ناست ئیسرائیلیکی وا بچوک ریسوایه، تورکیش به‌هۆی نه‌و بیره له‌و ئیمپراتۆره‌ گه‌وره‌یه بچوک بووینه‌وه بۆ تورکیایه‌کی وا بچوک که له‌ یه‌کیتی نه‌وروپی و هه‌رنه‌گیرین که له‌ سالی ١٨٤٨ عوسمانی لێ وهرگیرابوو.

٢- به‌ هۆی نه‌و بیره کوردستان بۆ یه‌که‌م جار له‌ میژوویدا که‌مه نه‌ته‌وه‌و ئاینی پالدا بۆ به‌خۆداچوونه‌وه له‌میژوو و که‌لتووور و فه‌ره‌ه‌نگیان به‌ جیا له‌گه‌ل کورد، پێش تر هه‌موو به‌بی ناویر به‌ فه‌ره‌نگ و زمان و که‌لتووور و نه‌ته‌وه‌یه‌شه‌وه خۆیان به‌ کورد ناسیوه هه‌تا سه‌رده‌می مه‌لا مسته‌فاش

۳- له ناوه خوۆش پارچه پارچه بووینه ،

۴- ئەزمونیکی دەسلاتی زۆر ناشرینی پیش کەش کرد لە رووی ئیشاری و سیاسیی

وئابووری و کۆمەلایەتی

۵- بۆ یەکەم جارە سەنگەری کوردایەتی و ئاینی لێک جیا کرایەوه و ئەوهش

سەرچاوهی دەیان موزاعەفاتی ترە

۶- بۆ یەکەم جارە لە میژووی مەینەتی کورد وەک زالم پیشان بەدی کە خۆی

مەزلوومە

۷- بە هۆی پەپرەوی ئەو بێرە زۆریە دۆستە جیهانی و عەرەبیەکانی سارد کردەوه

کۆی ئەزمونی دەسلالات له جیهاندا

دوای ئەو هەلسەنگاندانە بەگشتی دەبینین زۆریە ئەو مەدرەسەو تەوژمانە له ئیستا

یان له قۆناغی رابوردووی نزیك تاقی کرانەوه، دەرکەوت ئەزمونەکانی ناشیۆنالیزمی

و شیوعی سەرکەوتو نەبوون، ئەزمونی دیکتاتۆری ئەو دوولایەو لایەنە سەلبیاتیەکانی

لیبرال دیموکراسی و رۆژ ئاوابی بەگشتی بووێتە میرات بۆ بەشیکی زۆر له وولاتانی

جیهانی ئیسلامی، سەرەنجام ئەزمونیکی گشتی سەرکەوتوی نەبوه، بەتایبەتی له وولاتانی

عەرەبی کە ئیستا وا شۆرشیان له سەر دەکری، لەگەڵ ئەو هەموو پەرخنەو هەلسەنگاندنەش

بۆ ئەزمونی رۆژئاوا دەکری دەتوانین بڵێین ئەزمونی ئەوان له جیهاندا لەچاو ئەوانی

ترەهرچاوترە له دەست گۆپی دەسلالات و مافی مرۆڤ بەرپرسیاریەتی ژینگەو سیستەمی

جیهانی و گەشەیی شارستانی و تکنۆلۆژی و سەرۆهری یاسا و پەرخساندنی بەیەکسانی

دەرفەتی کارو مافی هاوولاتی و ... زۆر لای تر، بەلام هەموو ئەوانە له چاو دادگەری

هیشتا زۆر لاوازه.

به‌شی هه‌وته‌م

- کار یگه‌ری عه‌لمانیه‌ت له‌سه‌ر کۆمه‌نگه‌ی کورده‌واری -

ناکامه‌کانی له‌ کوردستان

له‌ نه‌نجام و نه‌زمونی له‌ کوردستاندا بۆمان ده‌رکه‌وت که کوردایه‌تی ناییدیۆلۆژی و مه‌درسه‌ نیه‌ تا خاوه‌ن (ته‌قیده‌ و شه‌ریعه‌ی تایبه‌ت بی‌ت) به‌لکو خه‌باتی ره‌وای گه‌لیک و خاکیکی داگیر و دابه‌شکراوه‌، مولکی نه‌و مه‌درسه‌یه‌ که به‌و نه‌رکه‌ پیره‌زه‌ هه‌ستایه‌ت ئی دی:

۱- هه‌یج حزبیکی کوردستانی هه‌نجه‌تی نه‌کردنی نه‌ما له‌به‌ر هۆی فکری.

۲- هه‌یج حزبیکیش ناتوانی نه‌و نه‌رکه‌ به‌ته‌نیا بخته‌ ته‌ستۆی خۆی یان پاوه‌نی بکا، کئی زیاتر پیتی هه‌لسی مولکی نه‌وه‌.

۳- هه‌یج بواری مملانیی سیاسی ناوه‌کی ره‌وا نامینی، به‌تایبه‌تی له‌و قۆناغه‌، به‌لکو هه‌موو زه‌مینه‌کانی ساز و ناماده‌یه‌ بۆ یه‌کخستنی خه‌باتی گشت لایه‌ک بۆ نه‌و نامانجه‌ هاوبه‌شه‌، ده‌روازه‌ی گه‌ت و گۆی پیره‌زه‌ی یه‌کگرته‌ی کوردیشه‌، نه‌وه‌ وه‌ک نه‌نجامی ئیجایی نه‌و لیکۆلینه‌ویه‌.

دیاره‌ نه‌ته‌وایه‌تی هه‌ست و جه‌وزله‌، راپه‌رینه‌، دۆخی شۆرشگه‌یری لی‌ دروست ده‌بیته‌، به‌لام شۆرش و بزوتنه‌وه‌یه‌کی سیاسی پێ دروست نایه‌ت، بۆیه‌ حزبه‌ کوردستانیه‌کان به‌ ناچاری بۆ پرکردنه‌وه‌ی نه‌و بۆشاییه‌ فکریه‌ یا په‌نایان بۆ زانایه‌کی ئایینی برده‌وه‌ بۆ یه‌کخستنیان یان بۆ مه‌درسه‌یه‌کی فکری مه‌وجود، به‌و شیوه‌یه‌ و سه‌ده‌یه‌ک له‌ نه‌زمونی فکری عه‌لمانیه‌ت ته‌واو ده‌که‌ین به‌تایبه‌تی چاره‌که‌ سه‌ده‌ی دوای له‌گه‌ل حزبه‌ کوردستانیه‌کان، نه‌وه‌ش ته‌نجامه‌که‌یه‌تی:

۱- بزوتنه‌وه‌ی کوردایه‌تی تا زانای ئایینی سه‌ره‌رشته‌ی کردوه‌ له‌جیاتی ناییدیۆلۆژیای عه‌لمانی ته‌وا میلیه‌ت یه‌ک پارچه‌و به‌هاریکار و که‌م (خائین و گه‌رفان پرکه‌ر) بووه‌، به‌لام دوای نه‌و هاوکیشه‌ وه‌رگه‌راوه‌ به‌ پینچه‌وانه‌یی له‌گه‌ل به‌ عه‌لمانی کردنی ناوه‌رۆکی کوردایه‌تی و سه‌ره‌ه‌لانی سه‌رکرده‌ی عه‌لمانی.

۲- ئەو مەدرەسە ئەلمانىيەنە ھەرۈەك لەپروۋى دوۋەلى نەبوۋە پشتىۋان بۆ كورد، لەپروۋى ناوەخۆش تەنھا بوۋنە ماندوۋكردنى شۆرپ و كوردايەتتەكە، لەوانە: لىكترازان، توۋمەت، ناكۆكى، شەپى براكۆزى، تەسك بىر كوردنەۋە، لاسايى كوردنەۋە، داروۋخانى بىنای رەۋشتى كوردەۋارى،... لە كۆتايىدا ئەو دياردە دزىۋانەى پەيدا كورد: بىئەمەكى، بىئەمتانەى، دزى، تالان، دىل كۆزى، خىانەت، جاشايەتى، بوۋنە بەعسى، بوۋنە عەرەب و توركمان، مەبدەئى فرۆشى، لايەنگىرى سەر كەوتو، ناھەقى، فېلبازى،... ئىتر ئەۋكولەگە بە ھىزانەن بوپەيدا كوردنى ئەو گەندەلەيە وىزانكەرى، ھەرە دوایەكەش لە كورتى دانى گىيانى بەرگىرى و شەپە دەسەلاتىكى بە زەقى و كاتتۆنبايەتى.

۳- بەرپىكەوت نەبوو لەگەل سەرھەلدانى ئەو مەدرەسە ئەلمانىيەتە لە ناۋچەكەو لە كوردستان مەينەتى كوردىش سەرى ھەلدا لە پەيمانى سايكس پىكۆ ۱۹۱۶ تا جەزائىر ۱۹۷۵ و تا ئىستاش، بەردەۋامىيەكەشى لەگەل بەردەۋامى ئەلمانىيەتە، ئىستا كە ناسۆى ئاۋابوۋنى ئەلمانىيەت دەركەوت، ناسۆى ئومىدى سەر كەوتنى كوردىش تاراددەيەك دەركەوتوۋە.

۴- ھەر ئەو مەدرەسانەن بوۋنە ھۆى لى تىكەل بوۋنى ھەرىكە لە (پشتىۋان، دۆست، بىلەين، ناھەز، دوژمن) لە ئىقلىمى و دوەلى و ھەندى جارىش تەۋاۋ پىچەۋانە.

۵- لە كۆى ئەزمۇنەكان، بەتايىبەتى ئەلمانىيەتى نوئى تا ئەو ساتەش، ئەگەر ۋا ھەلگەۋتەبى بەرژەۋەندى نىشتەمان و بەرژەۋەندى جىبايەتتەكەى ناكۆك بىن ئەۋا ھەردەم نىشتەمانىيەكە ژىركەوتوۋە.

۶- نەبوۋنى ستراتىيەتتەك بەدىدەتتەك قول و ھەمەلايەن و چارەنوسساز.

۷- لەبارەى ئىستاياندا ھەمۋى گۋايە دىموكراسىن، كەچى تا ئىستا دەستگۆرى دەسەلات لەناۋ خودى جىزىكە نىۋە بوارى ھەمۋو پەخنەيەكەش لە سەرۆكەكە نىۋە.

۸- دياردەى لاسايى كوردنەۋە ھىنانى نەرىت و شەرىعەتى ھەندەران، سەردەمىك ئەۋ زاراۋانە باۋى بو (پرولتارىيا، حتمىيە تارىخىيە، ئىمپىريالىزم، دىيالىكتىك، پەجىيەت، بىرجۋازى، بەكرىگىراۋ، سەرمايەدارى، دىكتاتۆرى پرولتارى، زەھمەت كىش، صراع طبقي)... ئىستا بىئە ھىچ بىچىنەيەكى كوردانە گۆراۋە بۆ (دىموكراسى، مافى مرۆف، دژەتيرۆر، ناشتى، دىالۆك...) بۆ زىاتر سەرنج بەدە ئەۋ خىشتە بەراۋردەى (پىچەۋانەكانى ھەلوئىستى خۆى).

حزبه عملانیه کان به ستمه مه وه ئاین و کیشهی کوردیشیان کردۆته به راگێری ئه وه
مه دره سانه، به تایبه تی له قۆناغی نویدا ههر حزیک له دیوی ناوه وی عملانیه یان
مارکسیه به پیشه وایه کی په رمزی ئاینی یان نیشتمانی ده یشاریته وه تا خۆی دروست
ده کات، نمونه ی (کۆمه له ی زه همه تکینشانی کوردستانی ئێران) مارکسیه ته نانه ت ئه وه
ده ده قیقه قورئانیه ی پیش به رنامه کانی رادیۆش ناخوینتی، که چی (م. شیخ عزالدین
حسینی) کردبووه پیشه وه ی وه ختی خۆی.

به وه شیوه یه ئیستا گشتیان به ههر ناویک بیت چه ند زانیه کی ئاینی ده که نه دیمه ن
ته نها له کاتی پیویست، ههروه ها ئه وه پره قورئان خویندنه، یه که درسی ئاین، نیو وه زاره ت
ته رخان کردن، جیا کردنه وه ی زانیانی ئاینی و ژبان، .. هه موو یه که مه به ست و
ماهیه ته، به کورتی په یوه ندیان له گه ل ئاین تاکتیکی بووه به هیج باریک پیی قایل
نه بووینه، نه گه ر بی ده نگ و مات بووی نه وانای لیتراره (أفیون الشعوب)، نه گه ر
راشه پری ناوی تیرور و چۆن ده بی ئاین تیکه لی سیاسه ت بکری... له سالی ۱۹۸۲ مام جلال
رینماییه کی به هه ندی کادیری تایبه تی دا تا په یوه ندی به ماموستایانی ئاینی وه بکه یین
ناخو بۆچی دانیشتون شورش ناکه ن، منیش له سه رته و رینماییه یه که م په یوه ندیم به
ماموستای ده رگه له و به ردگرتکه کرد، که چی که ماموستایان هه لسانه وه و بزوتنه وه یان
دروست کرد ئه وه ده نگه سه ری هه لدا ئه ری مه لاو چه کیان گوته !! .

ئنجا سه رنج بده په وتی حزبه کوردستانی هه له تا دیوه کانی کوردستانی
ئێران و تورکیاش ده بینن هه ریه که به هۆی عملانی بوونه که ی چه نده باری کوردی قورس
کردوه، زۆر جار له گه ل ده ولته تی داگیرکه ر به هۆی هه لگرتنی ئه وه بیره عملانیه مافه کانی
کوردی پی نه سه لماندراوه، هه تا له دواپیکه اتنی لیستی کوردستانی و شیعی، به هۆی
داوای عملانی بوونی عێراقی له لایه ن لیستی کوردستانی زۆر تیک له مافی کورد کرا
قوربانی ئه وه داوایه، جا گرفته که له وه شه هه ر عملانیه تیش بووه ئه وه هه موو مه یینه تیبه ی
له داگیر و دابه ش و وێران و نه نغال و کیمیایی به کورد به خشیوه، سه ره پای په ییدا بوون و
سه ره له دانی ئه وه هه موو ناکۆکی و شه پی براکوژی و لیکترانه ی به هۆی عملانی به ناوی
چه پی و راستی، چینی و شوؤفینی، پرۆلیتاری و برجوازی، لیبرالی و
سۆشیالیستی، هتد...

۱۰- گوايه ئه و مه دره سانه بۆ ئه و مه به سته ن ناوه روکی شوپشی کورد له خێله کی و بئسه رو به ری و بئنه خشه یی پزگار بکات که چی ته نها ناوه کان گۆراون، ئاغه نه ما به لام به شیوه کی توندتر دروست بۆوه، بۆیه له نوێترین کتیب (دیفید ماکدویل)^۱ ده لیت: شوپشی کوردیش سه رباری ئاغه ی جاران ئاغه ی نوێشی دروست کرد، مه به سته به ریره کانه .

۱۱- له کو تاییدا به هۆی ئه و عملانیته تونده و به پیتی بنه مای (باکۆنین): (کل تحطیم للقاتم هو الخیر للإنسانية)^۲ ئه وه زۆریه ی بناغه ره وشته کۆمه لایه تیه کانی کورده واری وێران کرا و به دیلیشی نه بووه بووه هۆی سه رچاوه ی هه موو ئه و دیارده دزیوانه .. به تاییه تی جاشایه تی.

۱۲- ئیستاش حزبه کوردستانیه کان له کۆمه لیک قهیرانی فکری و سیاسی و گهنده لێ ئیداری و میلی زۆر سه خت دان سه ره رای قهیرانه کانی دووبه ره کی و نیستمانی و نیقلیمی و ده ولی (که لیره دا بوار نیه باسی بکهین)، چاره نووسی ئه و حزبانه له سه ر ئه وسکه یه و یستگه که ی دیار و ئاشکرایه و به ره و قه لۆشیه، هه موو هه نگاوه کان ناکۆکه خۆیه خۆ، هه ر له نمونه کی دووردا عملانیته تی کوردستان وه ک عملانیته تی زۆریه ی ولاتی نیسلام به و تیروانیه ساده یان بۆ نیسلام پاساوی تیوره که ی (صراع الحضارات) ده که ن که چی خۆی بۆ ناماده ناکه ن و به پیچه وانوه هیشتا زیاتر داکۆکی له (شارستانیه تی رۆژناوا) ده که ن که به و گفته یه بی ت رۆژیک له رۆژان یه کتر ده هارن، عملانیته تی جیهانی نیسلامیش له سه ر شارستانیه تی نیسلام حیساب کراوه، واته لایه نگیری شارستانیه که که سه رکه وتنی هه م نه مانی عملانیته ته ژێرکه وتنیشی هه ر نه مانه، خۆی له و مملانییه خستۆته خانه یه که له شیوه ی (قۆلی پینجه م).

دیاره له وه یه وه هه ندیکیان گه یشتونه ئه و نه غامه ی که له دنیای پیشکه وتنی زانست و نادیدیۆلۆژیای ئه ورۆدا بلین: (ئایدیۆلۆژیای سقوتی کرد!) ته و او راسته له گه ل ته عدیلیک (ئایدیۆلۆژیای عملانیته ت سقوتی کرد). به کورتی ئه و سه ره غامانه ی بووه ده بی: ۱-

^۱ به نینگلیزه ره ته رجومه نه کراوه 1995-A modern History of The Kurds

^۲ مباديء الثورة - نه و کتیبیه که ناویانگی باکۆنینی پی ده ره جوو تیایدا داوا ده کا دام و ده زگای نیمه ریالیزم هه لته کینرئ به چاکه خراپه وه، ریکه خراوه تیوریسته کانی وه ک بادرمانینه ژ و نه لویه شه لهما و .. له و تیوره سه رچاوه ده گرن.

له‌رووی‌شاپووری - گرانى ۲- له‌رووی‌نیدارى - گنده‌لى ۳- له‌رووی كومه‌لايه‌تى - ويرانى به‌ها و نه‌خلاق و به‌رته‌وازه‌بى ۴- له‌رووی‌زانستى - دواكه‌وتوى ۵- له‌رووی فه‌ره‌نگى - لاساى كردنه‌وى بى‌ داهينان (تقزم الثقافى) ۶- له‌رووی‌سیاسى - ميكافيليه‌ت ۷- له‌رووی‌حوكم رانيه‌وه - ديكتاتوريه‌ت ۸- له‌رووی په‌يوه‌ندى - كراهيه‌ت ۹- له‌رووی نيشتمانيه‌وه - بى‌ نینتمایى (واته هه‌لوه‌شاندنه‌وى كوردایه‌تى) ... له‌كۆتایى ماوه بلیتین عه‌لمانیه‌تى جیهانی ئیسلامى دیمه‌نیكى ناشیرینى هه‌یه، خۆى به‌ستۆته‌وه به‌ ده‌سه‌لات و سوپا و زل هیزانى جیهان، نه‌گه‌ر ته‌نگاو بیت زۆر به‌سانایى ده‌ست بو‌ دوژمنانى میلیه‌ته‌كه‌ى ده‌با و له‌ دژى ئۆپۆزیسۆنى، نیستا دۆسته‌كانى رۆژئاوا زۆریه‌ى لایه‌نه عه‌لمانیه‌ دیکتاتوریه‌كانن، بۆیه رۆژئاوا له‌جیهانی ئیسلامى دیموکراس خواز نیه.

خشته‌یه‌ك ته‌نها بو‌ ئه‌وه هه‌لۆیستانه‌ى حزبه‌ كوردستانیه‌كان

كه‌ له‌دواى ۱۹۹۰ پینچه‌وانه‌ بونه‌ته‌وه

ئه‌وه هه‌موو خاڵه‌ جیاوازیه‌كان نیه، ته‌نها ئه‌وانه‌یه كه‌ پینچه‌وانه‌ى هه‌لۆیستی خۆیان

بو‌ونه‌ته‌وه

دواى رووخانى شیوعیه‌ت	پیش رووخانى شیوعیه‌ت - ۱۹۹۰
۱- زۆر جه‌خت له‌ دیموکراسى و مافى مرۆڤ و كۆمه‌لگه‌ى مه‌ده‌نى و نازادى و هه‌لبژاردن له‌ نووسین و ناخافتندا.	۱- دژى دیموکراسى، مافى مرۆڤ، كۆمه‌لگه‌ى مه‌ده‌نى، نازادى، هه‌لبژاردن بوون به‌ ناشكرا و له‌ نووسینه‌كانیاندا.
۲- به‌ گه‌فته بانگێشه‌ى ئیسلامى ده‌كه‌ن، ناییت له‌ سه‌نگه‌رى كوردایه‌تى جیاپیته‌وه، زیاتر گۆته‌یه نه‌ك كرده‌وه.	۲- ئیسلام ناينى میسالى یه و گه‌رانه‌وه بوو بو‌ (قرون الوسطى)
۳- دژى دیکتاتورین، دژى شیوعیه‌ت و هه‌تا به‌ره‌ى رزگاریشن.	۳- لایه‌نگرى شیوعیه‌ت، دیکتاتوریه‌ت، به‌ره‌ى رزگارارى و سۆشیاالیستی جیهانى بوون.
۴- زیاد له‌پیتویست نه‌ته‌وه‌یین و كوردایه‌تى شه‌ره‌فه‌.	۴- نه‌ته‌وايه‌تى، ره‌سه‌نايه‌تى، به‌هاو نه‌ریت به‌ په‌جعه‌ت حساب بوو (كوردایه‌تى شه‌رمه‌زاریه) دروشم بوو له‌سه‌ر دیواره‌كان ده‌نوسرا. سرودى (ئه‌ى ره‌قیب) پيش گۆڤا بو‌ سرودى ننترا ناشیونال
۵- توتیانه‌ده‌لیتته‌وه‌به‌ تیرۆر و نایاساى	۵- لایه‌نگیری مافى گه‌لان بوون.

باسيان ده كهن.	
۶- بهو خهستيه پيچه وانديه لايه نگرى پوژنواوان سهرمه شقى نه زمونه كانيشيانه.	۶- دژى پوژنواوان نه مريكا بوون به هه موو ناراسته يهك.
۷- به بنه مالهى نه جيب زاده (بياو ماقولول) حسابن ده سه لاتيان دراوه تى.	۷- ناغه و شيخ و دهره بهگ و سهرهك خيئل به رهى ره جمعيت بوون.
۸- هه موو حزيك لقيكى (يه كيتى زانايان) يه يه.	۸- ههر زانايانى ناينى هوئى شكست بووينه بو كورد
۹- مواسه فاتى نيستاي پيچه وانديه.	۹- مواسه فاتى پيشمه رگه ده ست و دم و داوئين پاك، مه بده نى، (چهكى بن بيروياوهر سى داره ي جه ماوهره) يان په پرهو ده كرد
۱۰- حزيايه تى نامانجه و نامرازيش كورد ايه تيشه.	۱۰- حزيايه تى نامرازه، نامانجيش سو شياليزمه.
۱۱- نيستاش له جياتى لاسايى ديموكراسى پوژنواوا و ته كنه لوجيا كه ي ته نها ليراليه تى كومه لايه تيه كه ي پوژنواوا مان بو دئين كه لايه نه سلبياتيانه.	۱۱- له گهرمه ي چه پ گهرى لايه نه سه لبيه كانى شيوعيه تيان بو ده هينايين نهك نيجاييه كانى.
۱۲- زور مادبانن و بي نايدى لوجيا و بنه مان.	۱۲- زور نايدى لوجيايى بوون نهك مادبانن.
۱۳- بهرزه و هندی تاييه تى له سهرووى گشتيه به هه موو ناراسته يهك.	۱۳- بهرزه و هندی گشتى له سهرووى بهرزه و هندی تاييه تى بوو.
۱۴- نه ندام و لايه نگرانى ناوشيار و لهرزوك و خوويستى بن نيراده و بن پوره و بن نيتمان.	۱۴- نه ندام و لايه نگرى ناوشيار و له خوويستى پله ي بهرگرى به هيز بوو، ولات پهروه و پاريز بوو.

* * * * *

هه‌ندی دیاردەى زیان بە‌خشی تری

۷- ۱ براکوزی له کوردستان

وهك زاراوه و وشه هه‌لقولای ژانی دووباره‌ی ناکۆکیه‌کانی توندی ناوخۆیه، مه‌به‌ست لیبی (له‌و سه‌رده‌مه‌دا) مملانیسی خویناوی باله‌کانی بزوتنه‌وه‌ی پزگاری کوردستانه، نه‌گینا وهك ماهیه‌ت کۆنه، له‌شیوه‌ی ئەو دۆخانه‌ی پیتی و تراوه (حرب الاهلیه) یان (حروب الداخلیه)، بنه‌چه‌ی ئەو زاراوه‌یه ده‌گێرته‌وه بۆ ناکۆکیه خویناویه‌که‌ی نیتوان نیمامی عه‌لی و معاویه، به‌شیکێ تر پیتیان وایه به‌ جمکی له‌گه‌ڵ هاتنی مرۆڤ و جهنگی نیتوان قابیل و هابیل ئەو زاراوه‌یه سه‌ری هه‌لداوه.. هه‌لبه‌ته ئەو ناکۆکی ناوه‌کیه بریتی بووه له پانتسابی میژووی زۆریه‌ی میلله‌تان، بۆیه گه‌لی جار هه‌ندی زانا وه‌سفی (میژوو)یان کردووه به (تۆمارگای تاوانه‌کانی مرۆڤ)، که‌واته (براکوزی) مانای جهنگی نیتوان ده‌سه‌لاتداره زۆرداره‌کان نه‌بووه نه‌گه‌ر ناوه‌کی و میلی و یه‌ك ره‌گه‌زیش بووین، زیاتر به‌مانای ناکۆکیه‌ك دئی له‌نیتوان خه‌لکانیکێ سته‌میلیکراو که په‌یوه‌ندیه‌کی به‌هێز کۆیان ده‌کاته‌وه. ناکۆکیه‌که‌یان شایه‌نی پله‌ی یه‌ك و توند و خویناوی نیه، بۆیه زاراوه‌ی براکوزی تایه‌تی تره له (حروب الاهلیه و حروب الداخلیه) وه‌ك له شه‌مریکا و نیسپانیا و ولاتانی تر پرویدا، چونکه گه‌لی جهنگی ناوه‌کی و میلی هه‌یه براکوزی نیه وه‌ك له لبنان، له‌بروندی و رواندا، له به‌لکان، له ئیڕله‌ندا، له زۆر شوینی تر، چونکه جهنگ بووه له‌نیتوان ره‌گه‌ز و ئاین و تایفه و به‌رژه‌وه‌ندی جیا، که‌چی له شه‌فغانستان برای سه‌نگه‌ری ئاینی بووینه، له کوردستانیش برای سه‌نگه‌ری هاوخوینی بووینه، که‌واته براکوزی دوو ره‌هه‌ندی هه‌بووه هه‌یه ئاینی (وه‌ك نیمام عه‌لی و معاویه)، هاوخوینی (وه‌ك هابیل و قابیل)، دوور نیه له کوردستان هه‌ردوو ره‌هه‌ندی لی کۆبیته‌وه، واته برای ئاینی و برای خۆنیشن، بۆیه براکوزی زاراوه‌یه‌کی پر به‌پێستیه‌تی، چونکه جهنگ بووه له‌نیتوان باله‌ سیاسیه‌کانی یه‌ك میلله‌تی چه‌وساوه‌ی ماف خوراوی یه‌ك ره‌نگ و یه‌ك ئاین و یه‌ك ئامانج و..، وادیاره ناکۆکی نیتوان نیماه‌ته کوردیه‌کان به براکوزی نه‌هاتووه چونکه له چوارچیوه‌ی ئامانج و ماهیه‌تی نیمه‌پراتۆریه‌تی بووینه، له‌کۆنه‌وه به ناکۆکی و جهنگی بنه‌ماله‌یه‌ك خۆبه‌خۆ و

یان یهك هۆز وتراوه براكوژی، گوايه نهو زاراوهیه یهكهم جار له كوردستان سیاسیانه به كارها توه له سهر زاری (شیخ شههاب) له به تلیس، کاتێ ههندێ عهلمانی كورد (به ره چه لهك له شیخه كانی ته ریه ته بون) چوونه پال له شكری تورك له دژی له شكری شیخ شههاب و نهویش له مهیدانی جهنگ كشایه وه و تی: با شه پری براكوژی دروست نه بی^۱

نهو زاراوهیه جار جار له سهره تای سه دهی بیسته م له گه ل سهره له دانی مهینه تی كورد سیاسیانه به كارها توه، به لام له مهیژووی نوێی كورد به زه قی له ساله كانی ۱۹۶۴ - ۱۹۶۶ سهری هه لدا، کاتێ بالی (م.س. - پ.د.ك) له سهر كرده تی بارزانی جیا بوونه وه، به لام دوا ی نه وه ی نهو باله كه وتنه پێزی دوژمن نهو زاراوهیه كوژایه وه، له سالی ۱۹۷۲ - ۱۹۷۵ جارێکی تر خه ريك بوو سهره له بده توه له گه ل (ح.ش.ع) به لام دیسان حزبی شیوعی كه وته وه سه نگره ری داگیر كهر، بۆیه نهو زاراوه ی براكوژی زه ق نه بو وه مادام جهنگی شو پشی كورد له گه ل جاشی حكومه ته داگیر كهره كان به براكوژی حساب نه بوو به پیتی پیناسه كه ی .

براكوژی به ته وژم سهری هه لدا وه له گه ل سهره له دانی شو پشی نوێی سالی ۱۹۷۶ به رابه رایه تی (ی.ن.ك)، به تاییه تی له كاره ساتی هه كاری به دوا وه له ۱۹۷۷ - ۱۹۷۸ - ۱۹۸۰ - ۱۹۸۲ كه زیاتر له ۸۰۰ پ.م.ی یه كیتی تیا چوو، نهو براكوژیانه زۆریه ی میژووی سیاسی نوێی كوردستان پێك ده هینیت له هه موو پارچه كان، له كوردستانی خواروو شه ری نیوان یه كیتی له لایه ك و یه كه یه كه له گه ل (پ.د.ك) و (حسك) و (حشم) و (پاسۆك) و (له شكری نیسلامی ۱۹۸۲) له گه ل چه ند ورده لایه نی تریش، دوا ی راپه رینیش دیسان له گه ل پارتی و بزوتنه وه و په كه كه، هه روه ها له لایه نی پارتی كه وته براكوژی له گه ل هه ریه كه له (حدكا) و (كۆمه له) له كوردستانی رۆژهه لات و په كه كه له كوردستانی سه روو، له گه ل یه كیتی و پارتی گه لی دیمكراسی كوردستانی خواروو، ئنجا له كوردستانی رۆژهه لات (حدكا) و (كۆمه له ش) خۆبه خۆ، له كوردستانی سه رووش په كه كه له گه ل زۆریه ی لایه نه كان، هه رله گه ل دروستبوونی حكومه ت و په رله مان دا یاسای ژماره یه كیان بریتی بووله هیرش بردنه سهر (پ ك ك) له مانگی نو كتۆبه ری ۱۹۹۲ به هاریكاری سوپای توركیا

^۱ پڕوانه: (ناو دارانی كورد) - اسماعیل حقی.

هەلبەتە لە زۆریەى براکۆژیەکان لایەکی (ی.ن.ک) بوو، هەرچەندە بەشیکیش پێیان وایە یەكەم جار (پ د ک) لێی بەرپرسیارە بەلام بەردەوامیەکی لە ئەستۆی (ی ن ک)ە، هەر لە یەكەم بەیاننامەى دامەزراندنی یەکییتی زۆر بەتوندی و گیانی مەملانی هاتوونە گۆرەپان و وەسفی (پ.د.ک) و سەرکردەکی بە (خێلەکی) و (سەوداکەر) و (رەجعی) دەکا و دەلێ: ((..میشما أكدت الأحداث أعقبها عجز القيادة العشائرية البرجوازية اليمينية المساومة وفسلها في قيادة الكورد..))^١، ئەو لە کاتیئەکا بوو کە مام جلال نامەى دلنیای بۆ بارزانی ناردبوو کە ئەو شوێرە نوێیە لەدژی ئەوان نیە^٢، بەردەوام ئەدەبیاتی حزبیە سیاسیەکانی هاوچەرخی (کراهیەت)بوو

هۆیەکانی براکۆژی گەلی زۆرن، میژوویی و سیاسی و کۆمەڵایەتی و دەروونی و نایدۆلۆژی و..، پلانی دوژمن و داگیرکەر و.. بەلام لە قۆناغی نویدا سێ هۆکاری نوێش هاتە پال:

١- (ی.ن.ک) زیاتر لەسەرەتاوە ١٩٧٦ خۆی بەخواهەنی شوێرش و رابەری کوردایەتی نواندوو، چونکە ئەو بوو یەكەم بریاری دەست پێکردنەوێ شوێرشى هەلگرت، هەلبەتە سەرکردایەتی پارتیش بزوتنەوێ کوردایەتی زیاتر بە مولکی خۆی دەزانسی بۆیە ئەو براکۆژیە زۆریەى میژووی شوێرشى نوێی پێکەیتاوە.

٢- حزبیە کوردستانیەکان لە قوناغی نویدا- واتە لە دوای ١٩٧٦- رەوتیکی مارکسیانەیان وەرگرت، هەلبەتە پێشەنگیان یەکییتی بوو، کاتێ ئەو بەرەو مارکسی وەرچەرخی بەرەبەرە حزبیە کوردستانیەکانی تریش بەرەو مارکسی خزین، هەتا (پ.د.ک) لە کۆنگرەى (٩) بەزەقی هاتە سەر مارکسیەت.

هەلبەتە مارکسیەتیش بناغە و بنەجەى لەسەر ناکۆکی و ناتەبایی دروست بوو، بەپێی یاسای سییەمی دیالیکتیک (وحدة و صراع المتناقضات) کە یاسایەکی پێیان وایە ناکۆکی ناوەکی سەرچاوەى گەشەو پێشکەوتنە، بەپێی ئەو یاسایە هەریەکی خۆی بە نوێنەری پرۆلیتاریا ناو دەناو بەرامبەرەکەشى بە برجوازیەت و سەر بە ئیمپریالیزم و سەرمايەدار، وەرەگەرانیەکی لە هەمو پارچەکانی کوردستان، هەر دیسان سەرئەج بە لە یەكەم بەیانى دامەزراندنی (ی.ن.ک) هاتوو: ((وأثبتت فشل القيادة العشائرية البرجوازية

^١ سەرئەج بە: البيان الأول للاتحاد الوطني الكوردستاني - ١٩٧٥.

^٢ باسی ئەو نامە لە: چەند لاپەریەکی لە میژووی ی ن ک - ٤٦٧ (مقابله نوو شیرەوان)

في قيادة الكورد مجدداً .. وأن دوائر الاستعمارية وعلى رأسها الامبريالية الأمريكية أعداء
 (أداء الشعب الكوردي)) له هه مان به يانی به که می دا دۆست و دوژمن بهو شیویه پریز
 ده کا به پیتی شهو یاسایه ی دیالیکتیکی مارکسی: ((ان الامبريالية والصهيونية
 والرجعية والشاهنشاهية و الطورانية والعربية الشوفينية والرجعية الكردية العميلة تعتبر
 العدو الرئيسية الأولى.. بينما تعتبر القوة الثورية العربية وحركات التحرر الوطني في
 العالم الثالث والقوة الاشتراكية العمالية والثورية في العالم حليفنا الرئيسية)). جا سه رنج
 به (رجعية الكردية) به دوژمنی سه ره کی پله یه ک داناهه، له مارکسیهت شهو پله یه ی
 ناکۆکی مانای ناکۆکی خۆرتناویه، بۆیه به پیتی مارکسیهت و نایدیۆلۆژیای به کییتی شه ری
 براکۆژی نه ک هه ده شه و ناشی، به لکو ناچار ی و نه ره که، ناوی شه ری براکۆژی شه نه،
 به لکو شهوه ناکۆکی سه روشتی بر جوازی و پرۆلیتاریایه، ناکۆکی دووبه ره ی نیمپریالیزمی
 نه مریکی و سه رمایه داره له گه ل به ره ی رزگار یخواز، بۆیه دانوستان و شه پوهستان تاکتیک
 بووه، وهختی بووه، هه ناسه و هه سانه وه بووه، خۆتنامه ده کردن بووه، نه گینا نه سل و
 ستراتییژ جهنگ و براکۆژی بووه، نه گه سه ره نغیکی زۆر به ووردی به دینه شهو ریکه وتنه ی
 مانگی ۵ / ۱۹۸۲ نیوان مه له بندی ۲ ی (ی ن ک) له گوندی حاجی مامه ند به سه ره کردایه تی
 مه لا به ختیار له لایه ک و به شیک ی حزبی شیوعی له ناچه که به سه ره کردایه تی بهانه دین نوری
 تا هیهچ لایه کیان به شداری شه ری برا کۆژی قریاقه و پشت ناشان نه که ن، له وه دم سه ره که وتو
 بوون به لام له دویدا هه ردوولایان له لایه ن حزبه که ی خۆیان سزاداران وزیندانی کران، واته
 براکۆژی که کاری سه ره کی بوه، له ناوی (براکۆژ) یش کیشه ی له سه ره بووه، تا له دوای
 راپه رینیش گه لی جار به ناشکرا له دیمانه ی ته له فزیۆنی و سیمینار و میزگرده کان پرسیار
 شه وه بوو ناخۆ شهوه شه ری براکۆژی به یاخود نا؟ گه لی جاری تریش له براکۆژی کهانی شاخ
 شه وه نده رهت ده بوون نه ک هه ره دوژمنی شه سل (داگیر که ره) له بیر ده کراو خانیه کی
 (ناکۆکی) بۆ نه ده مایه وه، ده بووه دوا نه لقه ی دوژمن، به لکو گه لی جاریش به پیتی
 پۆلینه کانی مارکسی حزبی به عس که ناسنامه یه کی سۆشیالیستی هه لگرتبوو لایان
 نزیکتر بوو له لایه نیتکی کوردی شاخی که ناسۆشیالیستی بووه، شه وه بوو جورته تی
 به لایه نی شه ری براکۆژ دا که جار جار په نا بۆ داگیر که ریش ببه له دژی به رامبه ره که ی.

زیندانی کردنی مه لا به ختیار زانراوه لای هه مولایه ک به لام په نگه نه زانرابی که بهادین نوریش له لای حزبی شیوعی
 زیندانی کراوه پروانه: عمد شاکه لی- له بزوتنه وه بۆ حزبی سۆشیالیستی کوردستان لاپه ره هه لهنه دراوه کان- ۴۲ل

۳- بەرەو عەلمانیەتی، ئەو ھۆکارە زیاتر لەدوای راپەرین ۱۹۹۱ کاریگەرە، ھەلبەتە لەدوای چارەدانی بەرەو کوردستانی لە ۱۹۸۸ و ھەلگیرسانی راپەرین و زەین چوو کە جارتیکی تر شەری براکوژی سەرھەڵدەداتەو، واش پێدەچوو، بەتایبەتی لە لێدوانەکانی سکرتیری گشتی یەکییتی، کە شەڕناشتی زیاتر لە دەست ئەوان بوو، گەلی جارە یووت: (شەری براکوژی ئاووئاو چوو، ھەرگیز جارتیکی تر نابینیئەو)، ھەتا بەبۆنەی گەڕانەوێ (نالای شۆرش) کە لەناو زەحمەتکێشان جارتیکی تریش جیابوونەو ھاتنەو (ی.ن.ک)، مام جەلال ووتی: (ئیمە ھەموو لایەك شیت بووین، لەو شەری براکوژی و ئینشاقانە، جارتیکی تر شەری براکوژی ئاووئاو چوو نابیتەو)، تەواو راستە چاکترین ھەلسەنگاندنە، شیت بوون بوو. کەچی دیسان شیت بوونەو و شەری براکوژی زۆر بەخەستی و گەرمی و ھەمەلایەنی ھاتەو، ئەو جارەیان ھۆکاریکی تریش ھاتە پالی. ئەو بوو ئەو ڕووکارە عەلمانیەتی حزیە کوردستانیەکان لەدوای شکستی (عەلمانیەتی مارکسی) بوو کۆمەلێک بنەمای بەرژوونەندی بۆ بەرەو دەیی و ئیمتیاز و.. لە دەستدانی ئایدیۆلۆژیا و پەرەردە کە داینەمۆی حزبیەتیە، بەو شتوویە لە دەستدانی ئەو داینەمۆیە بوو ھۆی قەرەبۆکردنەوێ بەھۆی دەسەلات، واتە حزیە سەرەکیەکانی کوردستان جگە لە دەسەلات کەمتر نامرازی فکری و سیاسی و نیشتمانی بە دەستی ماوە تا ئەندام و لایەنگرانی پێ پارێزگاری بکا و زیاد بکا، بۆیە ھەر وەك عەلمانیەتی عەرەب ئاسا دەسەلات بوو تاکە پارێزگاریەکی بوونی ئەو حزبانە، بەناچار ھەموو نامرازیکی ڕەواو نارەوا بە کارھاتوو بۆ پارێزگاری لەو دەسەلاتە، جا ئەگەر ناوی دیمکراسی و ئازادی و پەرلەمان و.. نزایی، یەکی ئەو نامرازانە دیسان شەری براکوژی لەسەر دەسەلات کرا، بەمانایەکی ڕاشکاوانەتر ئەوانە شەریان لەسەر دەسەلات کردوو ئەک لەبەر ئەوەی پەیمانیکی کۆمەلایەتی یان پەیمانیکی رزگاریان ھەلگرتبێ بۆ جێبەجێکردنی، بەلکو لەپێناو دەست بەسەرگرتنی سامانی گشتی تا بیکەنە یارمەتی حزبی بۆ ئەندام و لایەنگرانیان پێ زیاد بکەن یان بەلایەن کەم لەکورتی نەدەن، بۆیە گەلی جار پەنایان بۆ دوژمنی داگیرکەریش بردوو تەنھا بۆ پارێزگاری ئەو دەسەلاتە، ھەلبەتە ھەموو زاراوە سەلبیەکانی وەك: دیکتاتۆری، شولی، نیستبەدای، تاکرەوی، ئۆتۆکراسی، تۆتالیتاری،.. ھەتا دیاردەکانی ترسناکی فاشی و نازی و لەو دەروازەیە سەرھەڵدەدا، ئیتر سەرەنجامە خراپەکانی ھەر تەواو نابێ وەك:

أ- پەيدا كوردنى ديارده كانى جاشايه تى بى سنور، خۆفروشى، بى مەبدەتى، بەدئە خلاقى سياسى، گەندەلى، خۆويستى، بەرژەۋەندى تايىبە تى خستنه سەر بەرژەۋەندى گشتى و نىشتمانى، ھەلپەرىستى، بى بىروباۋەرى.

ب- بوۋە ھۆى پەسەن كوردن و پەۋاى پىدان بەناكۆكى ناۋەكى و لەبىر كوردنى داگىر كەر بە ھەموو ستراتىژ و دەروازە كانىيە.

ج- رەتكوردنى دەرفەتە زىرپىنە كان كە بەدە گەمەن بۆ كورد دووبارە دەبىتتەۋە.

د- پەيدا كوردنى دوژمنايە تى خوتىن لەناۋەخۆ و كەلىن دروست كوردن بۆ دوژمن.

ع- دارمىانى بناغە كانى ئەخلاقى كۆمەلايە تى و بى متمانەيى و ھەلۋەشانەۋەى نىستمايە كان.

ق- ھەلس و كەوتى دىندانە بەرامبەر بە يەك كە بوۋە پاساۋو بۆ ھەلس و كەوتى داگىر كەرىش، ئەۋەتا لە ئەنجامى براكوژى دياردەى دىندانە كانى سەرىپىن، دىل كوشتن، تالان، بەگۆرپاننى بەكۆمەل، دزى، رىگىرى، داگىر كوردنى مال و سامان، ئابلۇقەى ئابوورى، سزاي بەكۆمەل، ھەموۋى لىرەۋ لەۋى ئەنجام دراۋە.

ك- ھەر ئەۋ براكوژيە بوو گەلى جار ۋاى لىدەھات لايەنە كانى شەرى براكوژى بىنە (ستونى چەكدار بۆ ھەر كارىك) ۋەك بىنرا: شەرى پىشەمەرگەى كوردستانى ئىران و، كوردستانى توركيە كرا، بۆ دەۋلەتى ئىران و توركيە، شەرى ناۋەخۆى تر كرا بۆ دەۋلەتى عىراق، شەرى ئىسلاميە كان كرا بۆ دەۋلەتى مەزنتەر، ھەۋەش ھەمان پىناسى (مرتزقە) يە كە فرىسا و پۆم و ھەرمانە كانىيان بەكرى دەگرت بۆ ھەر كارىكى سەرىبازى.

ئەگەر بىتەۋى سەرىنجامى نىگە تىقە كانى بۆمبىردى ناۋمىردى، ئاسەۋارە ترسناكە كانى بەدەيان سالى تىرىش دەمىتىن و پەنگە بەمانەۋەى ئەۋ دوو حزىبە ئەۋ ئاسەۋارە ھەر زىاد بكا، ھەروا مىللەت دوو لەت بسوۋە لە زمان و زاراۋە ئىتتا و سنورى جوگرافى و دەسلەت^۱ و... و .. ئەگىنا ئەۋەى ئىستا ھاتۆتە دەست دەيان قات زىاتر دەبوو.

^۱ عبدالله بەشىۋو لە شىعەرىكى دەلتى:

لەم نىشتمانە چارە پەشەدا

چىتان ھىشتوۋە دابەشى نەكەن

ھەر بە شەھىدان سەرمان بلىند بوو

ناۋىرەم قەلەمىك ھەلگرم

پرووتان پەش بىن

بلىم خوتىندكار يان قوتابى

ۋەك پەزى خۆتان

نەرى - شتان كورد بە پەزى خۆتان

ناۋىرەم كراسىك لەبەر بىكەم

خۆ پەنگە كانىشتان بەش كورد

ژن يان ئافرەت پرووتان پەش بىن

كى لىي بەرپرسيارە؟ چارەسەرى:

لەرپوتى باسى براكوژى پوونتر دەردەكەوئى كه كئى لىي بەرپرسيارە، بەلام ئەو ماناي وانىبە لاكانى تریش بئى تاوانن، هەتا ئەو لايەنانەى بئى لايەنىش بووينە بەشىكى بەردەكەوئى، مادام نەياتتوانىوہ وەلامى ئەو پرسيارەى سەروو بەدەنەوہ بە ھەلوئىستەوہ، ھەرۋەك ئىمامى عدلى كاتى خۆى بەو كۆمەلە خەلكەى (گوايە بئى لايەن بوون لە ناكۆكيەكەى لەگەل معاويەدا) وتبوو: ((أولئك خذلوا الحق ولم ينصروا الباطل))، بۆيە ئەو حوكم دانە گەلئى سەخت وئالوزە جونكە براكوژى پىشەى مېژوويى و فەرھەنگى و زەمىنەى كۆمەلايەتى و ئايديۆلۆژى قوولى ھەيە، ھەرچەندە راى دروست ئەوہيە دەلین شەرى براكوژى يەكەم جار (سەرکردايەتى كاتى ھەليگىرساند) بەلام (ى ن ك) دريژەى پىدا، بەلام لە قۇناغى نويدا زەقتەر دەست پىشخەريەكانى براكوژى لە لايەن (ى.ن.ك) وەدەرکەوتوہ، چونكە:

- ۱- ئەو لايەنە خۆى بە خاوەنى شۆرشى نوئى دەزانئى و راستىشە، ئەگەر (ى.ن.ك) نەبوايە شۆرشى نوئى دروست نەدەبۆہ، پاساويشى ئەوہبوو با فرەمىلشيبايى دروست نەبئى، ھەلبەتە پاساويكى رەوايە، بەلام يەكئى لە پاساوەكانى دروست بوونى يەكيتى لە ۱۹۷۵ ئەوہ بوو كۆتايى بە تاك حزبى لە گۆرەپان بەيئىرى كەچى لە شەرەكانى برا كوژى ھەر كۆتايى ھىنان بوو بە لايەنى تر و خۆ ھىشتنەوہ بوو بە تاقي تەنھا
- ۲- وەك باسمان كرد يەكيتى لە دياردەى نىگەتيف و پۆزەتيف پىشەنگ بووينە، چالاك تر بووينە دەستپىشخەريەكان لاي ئەو دەستى پىكردوہ، بەلام ئەوہى ئەو بۆچوونەى سەروو كز دەكاتەوہ، واتە بەرپرسيارەتى برا كوژى تەنھا لەئەستوى يەكيتى ناهىلى ئەوہيە جەنگەكانى براكوژى (پ.د.ك) لەگەل ھەريەكە لە (حدكا) و (كۆمەلەى ئىران، پەكەكە، پارتى ديموكراسى گەلى كوردستان، .. بەچى لىك دەدرتتەوہ كە (ى.ن.ك) لايەك نەبوہ. واتە گيانىكى دىكتاتورى ستالىنى دەسەلاخووزى تاكرەو لە دەروونى سەرکردە كلاسيكەكانى كوردستان ھەيە، ھەر بۆيەش ئەو جۆرە سەرکردانە لەناو خودى حزبەكانى خۆشيان پاوەنى ئەو دەسەلاتە دەكەن، قايل نين بەدیلیان پەيدا بئى.

لە ھەرمالێك ناگردانىكتان كرد بەدوو
ھەموو دنیا يەك سەرکردەى لى بەلايە
ئىمە لەويش دوومان ھەيە

۳- له نیو شار زیاترو به زه قی دهر کهوت که یه کیتی ده ست پیشخه ری شه ره، زور به راشکاوانه نه نجامی هه لپژاردنی رت کرده وه، ئینجا (وه که له بروسکه ی کاک مسعود بۆ نه ندام ولایه نگرانی دهر ده کهوی) وارپکه وتن له دوا ی ۴ مانگ هه لپژاردن بکرتته وه، پارتی زیاتر سوور بوو یه کیتی به لای دا نه ده چوو، له هه لپژاردن ترسا بوو، بۆیه ش به راشکاوانه تر (فهره ی دوون عبدالقادر) ووتی هه لپژاردن مل شکانی تیدایه، به و شیوه یه شه ری براکوژی له جیاتی هه لپژاردن هاته کایه وه

فاکتهری بابه تی و دهره کیش یارمه تی دهر بوو، له پرووی تیۆریه وه زور پروونه نه و نایدیۆلۆژی هه ووردانه ی چه پ و نه زمونه کانی جهنگه ناوخۆکانی نه نگولا، چاد، یه مه ن، فیتنام و که مبه دیا، هه ردوو بالی (په رچه م) و (خه لئق) له نیو حزسی شیوعی نه فغانستان، هتد به ئیجابی وزه وه قوه به باس ده کرا به تایبه تی لایه نی سه رکه وتوویان که هه میشه مارکسیه کان بووه

له واقیعه شدا پلانی (فرق تسد) که سه ره تاکه ی ده گه رپتته وه بۆ سه رده می نه سه که نده ری مه کئونی کاتێ داوا ی له (نه رستوی مامۆستای کرد ناخۆ چی بکا و چۆن به سه ر خه لکی رۆژه لآت زالی بی به ته وای، له وه لامدا نه رستۆ داوا ی لیکرد لیکیان جیابکاته وه و ناکوکیان بجاته نیوانیان و.. که واته نه وه پیشه ی هه موو داگیرکهریکه، بۆ داگیرکهرانی ش رۆلی گرنگیان هه بوو، په یوه نده کی دیالیکتیکی له نیوان پۆلانی ده سستی

١. نامه ی نه سه که نده: اته شاهد بایران شهر رجالا ذوي أصالة في الرأي، وجمال في الوجوه، لهم مع ذلك صرامة وشجاعة، وأنه رأي لهم هيات وخلقاً، لو كان عرف حقيقتها، لما غزاهم، وأنه إنما ملكهم بحسن الاتفاق والبخت، وأنه لا يأمن - إن ظعن عنهم - وثوبهم، ولا تسكن نفسه إلا بيوارهم. وه لامي نه رستۆ: « فهمت كتابك في رجال فارس. فأما قتلهم فهو من الفساد في الأرض ولو قتلتهم لأنبت البلد أمثالهم لأن إقليم بابل يولد أمثال هؤلاء الرجال، من أهل العقول والساد في الرأي، والاعتدال في التركيب، فصاروا أعداءك وأعداء عقبك بالطبع، لأنك تكون قد وترت القوم، وكثرت الأحقاد على أرض الروم منهم ومن بعدهم، وإخراجك إياهم في عسرك خاطرة بنفسك وأصحابك. ولكنني أشير عليك برأي هو أبلغ لك في كل ما تريد من القتل، وهو أن تستدعي أولاد الملوك منهم، ومن يستصلح للملك ويترشح له، فتقلدهم البلدان، ويتوليهم الولايات، ليصير كل واحد منهم ملكاً برأسه، فتتفرق كلمتهم، ويهتموا على الطاعة لك، ولا يؤذي بعضهم إلى بعض طاعة، ولا يتفقوا على أمر واحد، ولا تجتمع كلمتهم. » سه رچاوه: ج ١ تجارب الأمم - ابن مسكويه .

دوژمن له ناو خودی شوږش و له گهڼ هڅه کانی براکوژی هه بوو، هه روهك له دوايش دهر كهوت به شتيكي زوړی بهرپرسی حزه کانی شهري براکوژی مه له فيان له نيتو به عس هه بوو، شهركيان نانه و هی شهري براکوژی بووه بهرامبهر هه ندي پاره ی ريسوا، بويه له كات و ساته ناسكه كان له شاخ و شار شهري براکوژی هه لڼده گيرسا، له و كاتانه كه حكومه تي به عس دوو چاری شكست ده بوو له كوردستان شه ر هه لڼده گيرسا. شه و ده سته ی به عس بلا و بوو به زه قی^۱، به لام له نيتو سهر كردايه تي كوردیش گيانی تاكړه و ی و زه مينه ی براكوژی تيا بوو، بويه مام جلال به شانازيه وه له كوټوونه وه فراوانه كه ی مهرگه (عزيز داود) ی تقدیمی د فؤاد معسوم كردو ووتی دكتور شه وه بوو گولله كانی به ناسمان وه نابوو گوتبوی مام جلال تنها شهري خوی^{*} مایه پيم بكا شه وه شه ویشم كردا، بؤ يه كلا كردنه و هی شه و پرسپاره ی سه روو با لایه ك له (یادی پيشمه رگايه تي) بلا و كه مينه وه:

"له سالی ۱۹۸۲ نزيك جه ژن، ملازم عمر عبدالله بهرپرسی (م-ع) ی (ی ن ك) له سهر كردايه تي نيوزه ننگ دابه زی بؤ ناوچه كانی شارباژيږ، له دانیشتنی دوو هم شه مينش به شدار بووم، شه و کاتی كارگيږی لقی^{*} يه کی سوله يمانی بووم، سلأوی سهر كردايه تي پي راگه ياندين، دياربوو بؤ چهند مبه ستيك دابه زي بوو، پياچوونه و هی ريڅخستنه و هی پيشمه رگايه تي و ليډانی له شكري نيسلامي^۲، شه مهش ليتمان پرسى: له بهرچی لييان

^۱ پروانه دؤسيه مه له فداره كان

^{*} عزيز داود پيش مهرگه يه کی زور قاره مان بوو، راست و ناين په روه ر بوو، شه و رووداوهش له وهرتی كړدبووی له بيژاری شهري براكوژی، هه له به ته شه وه به سادهی دهرده كوی به لام له ناخ دا و امانا ده به خشى كه دست پيشخهري شهري براكوژی له لای يه كيتی بووه .

^{*} شه و کاتی يه كيتيش له سهر سيستمه ی لق دهرؤيشت دواي سيستمه ی "مه له بند" هاته كايه وه.

^۲ له شكري نيسلامي: هيتيكي چه كنداری به ريڅخست و ناديوټوژيا بوون، له سهره تاي جه نگی عيراق- نيران ۱۹۸۰ سهری هه لڼدا به سه رؤكايه تي عه باس شه به ك، كه باره گای سه ره کی له كه ره ج- تاران بوو، به لام شه و له شكره له دروستكراوی نيران نه بوو وه و وا باوه، نيسلامي شه نه بوون، به لكو سهر به ليبيا بوو، كلاشينكوفه كانيشيان همر به ناوی (ليبى) ناوزه د بووه تانيتاستاش، به مه ولته تي (ی.ن.ك) هاتنه كوردستان، پينكه اتبوو له خه لكانيكي به پړوا و راكردووی سه ريازی و پناه همنده كانی نيران، به شيكي زؤريش تپ و كه رتی (ی.ن.ك) بوون به (خط مانل) له ناو شه و له شكره بوو، شایانی باسه به هؤی ليډانی له شكري نيسلامي له لايهن (ی.ن.ك) وه په يوه ندى كورد له گه ل (عقيد معمر قه زافى) سه ركرده ی شوږش ليبيا تيڅچوو، كه تاكه سه رؤكه کی عه ره ب بوو دانى به مه مينه تي كورد نابوو، بانكيشه ی سه ربه خؤی بؤ كوردستان ده دا.

بدری؟ ووتی: بریاری سهرکردایه تی یه، ووتمان: چی خرابیان کردوو؟ ووتی: نه خیر... به لآم چه کمان دهست ده که وئ و با زیاتر میلیشیا و فره چه کداری له کوردستان دروست نه بی، هیچ بیچه وانیه کیشی له گهل رووچی مارکسیه تا نیه منیش بیرم که وتهوه که له سالی ۱۹۸۱ سهرم له (عه باس شه به ک) سهرۆکی لهشکری ئیسلامی دابوو، نامهی (مام جه لال و سید کریم) یشم پیدابوو، لیشم پرسى ناخۆ ناگه پینه وه کوردستان له وه لاما ووتی: من لهشکری ئیسلامیم به مام جه لال سپاردوو وه که نه مانهت! به لآم دیاره سیاسهت (فن الممكن) له وه سهرده مه (به لاین و سپارده یی تیانیه) بۆیه گه لئى جار به (اعوذ بالله من الشیطان والسیاسة) ناوزه دکراوه... به هه رحال نه خشه و پلان و دابه شی بوتیبه کان کرا، دیاروو لهشکری ئیسلامیش بی ناگابوو، له سه عاتی سفر لییان دراو پلانه که ی (ی.ن.ک) به خیرایی سهرکهوت، ته نها به شی سهرگه لئو به رگه لئو به رگره کیان کرد به دۆشکه و له نزیک من صلاحی مهندس (تامیر که رتیکی چالاکی یه کیتی بوو) شه هید کرا، ننجا دوابی نه و ناوچه یه ش گیرا و شهر کۆتایی هات.

که ئیواره به کۆمه ل دانیشته ی بۆ گۆی گرتن له رادیۆی دهنگی یه کیتی، زۆره مان سهرسام بووین له وه بیاننامه یه ی خویندییه وه زۆر به هه لچوون و سۆزه وه ووتی: ئیمرۆ هیزه کانی لهشکری به ناو ئیسلامی به فیتی بیگانه بۆسه یه کیان بۆ پۆلینک پیتشمه رگه له نیوان گاپیلۆن و سهرگه لئو داناوه و صلاحی مهندسی تیا شه هید کرا!! رادیۆکه دهستی به هه ره شه کرد و ووتی تۆله یان لئ ده کهینه وه! (شهریش ته واو ببوو).

ئه وه ده مه ته قی یه کی خهستی بۆ مه جلیسه که دروست کرد، وای له من کرد سهرله نوئ له وه میژوو و پرووداوانه ی پیشووی براکوژی هه لچمه وه هه تا کاره ساتی هه کاریش، دووباره له ناوچه که گه رام، پرسیری ووردی هۆیه کانی شه ری براکوژیم کرد، به تایبه تی شه ره که ی نیوان جمالی علی بابیر (یه کیتی) و شیرکۆی شیخ علی (ح س ک)، بۆم ده رکهوت ئه وه ی من تییه گه یشتبووم زۆریه ی چه وته و بگره بیچه وانه شه.

چوومه سهرکردایه تی، وام زانی ئه وان ناگادار نینه، هه موو پرووداوه کانم بۆ (د.خدر معصوم- به ریرسی ئه وسای م.س) گیترایه وه، نیشام دا که نه وه شه ره براکوژیانه ی له خواره وه ده کرى زۆریه ی خه تای ئیتمه یه وله گه لئ نه و زانیاریانه ی لاتانه لینک جیايه.. دیاروو ئه ویش پیی ناخۆش بوو، به لآم بۆی روونکردمه وه که ئه وان وه (م.س) و

۷- ۲ جاشا یه تی له کوردستان

وهك بهشی پيشوو نهو زاراوهیهش زۆر تایبته به كورد و جیایه له گهڵ (مرتزقه)، بۆیه وا له ههندی کتیب و نووسینی بیانیش به (Jash) ده نووسری، زور ناوی تری هه بووه، وهك : ساریجه، لیفی، ته یاری، حوشی، شهبانه، چهته، حفیز*، ...

له کوردستان بهو خه لکانه و تراوه (جاش) که چه کی دوژمنی داگیر کهری هه لگرتوه له دژی شوڤشی کوردستانی و داواپه واکانی بهرامبهر ههندی پاره، بی په چاوی کۆله گه کانی ره وشت و پیاهویتی، نامۆترین پیشه بووه، بۆیه نهو ناوه ده گمه نهی (جاش) ی بۆ هه لپژێردراوه، باریکی هه ره تایبته تی که سانیک کی ده روون نزمه له به یهك گه یشتنی سی دۆخی سه لبی نابووری، سایکۆلۆجی، سیاسی دروست ده بی له زال بوونی:

۱- بهرژه وهندی تایبته به سه ر بهرژه وهندی گشتی.

۲- ده روونیک کی نه خوشی بی بیرویاوه په سه ر په وشتی بالا.

۳- میکا فیلیه تی سیاسی به سه ر سیاسه تی بنه مایی و نه خلاق.

بهو شیویه کۆمه لگه ی جاش هه رده م : بی به لێن، ده ست پیس، تالانچی، بی سپارده یی، درۆزن، ده روون شکاو نزم، ترسنۆک، مادی، بی نۆقره و متمانه، گومانای، بی شه رم، بی په روه رده، .. له هه موو (سه وابت) و خووپه وشتیک دارپراوه، بۆیه هه تا له لای دوژمنان (که جاشه کانیان به کری گرتوه) ناوی جاش قورس و ناشرین و بی پزیره، کاتی خۆی به ناپلیۆنیان ووتبوو نهوه جاشیک کی دل سوژمانه دۆقه یه کی له گه ل بکه ! وتبووی: شایه نی دۆقه نیه، برۆن بری پاره ی پی بده ن و لایه ن..!!

له هه مووی ترسناک تر نه گه ر به هه لمه تیک کی فه ره هنگی و نایینی و نایدۆلۆژی و یاسایی و سیاسی و شوڤشگێرانه به ری نه گری نهوا به خێرابی نهو به هایانه ی ده ته نیته وهو ده بته زۆرایه تی، هه رهك ئیستا ده بیسین نهو به هایانه یه بوو ته بنچینه ی په یوه ندی کۆمه لگه ی کوردستان و ترسناکترین نه خوشیه، راسته لهو ده مه داگیر کهر نه ماوه، به لام تۆوی په وشتی چێنراوی داگیر کهره، بۆیه زۆر ئاسایه نهو دیارده ترسناکه به قه باره یه کی فراوانتر دووباره بیته وه له گه ل ره خسانی زه مینه ی ناوه کی و ده ره کی.

۱ سهرنجی کتیبی The modern.. ی ماکدۆیل بده

* له سه رده می داگیر کردنی عیراق له لایه ن بریتانیا، بهو خه لکانه ووتراوه (حفیزی) که هاموشۆی (office) نۆفیزی بریتانیان کردوو به په نا دزه، وابیده جی نهو ناوه گوژی له کوردستان بۆ (حیی)

سەرھەلدانی:

میژووناسان دیاردەیی (مرتزقە) یەكەم جار بۆ سەردەمی كیشە ناوخۆییەکانی رۆم دەگیرنەو، کاتێ لایەکیان هەندێ جەرمان و سلاڤیان بەکری دەگرت لەدژی رۆمەکانی تر، لە سەدەکانی ناوەراست دیسان فەرەنسیە پرۆتستانیەکان ئەلمان و ئینگلیزیان بەکری گرت لەدژی فەرەنسیە کاتۆلیکیەکان، لە هەلەمەتەکانی فەرەنسا بۆ جیهان تیپتکی تایبەتی بیانی هەبوو ژمارەیان (۲۲۰۰۰) بوو، زۆربەیان ئەلمانی بوون، دواى ئەوانە بوونە کریگرتەى جیهانە هەرچی کاری جەنگی هەبوايە بەکری بۆیان دەکرد وەك پیشە، ئیتر دوايى لە جەنگەکانی جیهانی و جەنگی تر ئەو دیاردانە بە فراوانتر بەکارهاتوو، بەتایبەتی سوپای داگیرکەر هەردەم پتویستی بە چاوساڤی نێو میللەتەکە هەبوو و هەبە، (مرتزقە) وەرەچەرختە جاش کاتێ ئەو کارە بکا بۆ داگیرکار، دژی میللەت و نیشتمانی خۆی، دیاردە و ناوی جاش لە کوردستان لە بنەچەدا بۆ ئەو سەرەك هۆزە خۆفرۆشانە دەگەریتەو کە پیشەیان راستەوخۆ یان ناپاراستەوخۆ هاوکاریکردنی داگیرکەران بوو، سوارەى (حمیدی) لەدواى ۱۹۰۸ بە جاشایەتی حسابە، بەلام لەپیش ئەو میژوووە ئەو پیناسەى (جاش) هەلناگری هەرچەندە کارەكەشیان نینگەتیف بوو، دەبێ ئەو سەردەمە میژوویانە بەوردی لێك جیا بکرتەو، نابێ تیکەل بکری، بەلام لەدواى سەدەى بیستەم (بە وردتر لەدواى ۱۹۰۸) مانای جاشایەتی وەرگرتوو لەگەڵ سەرھەلدانی بزوتنەوێ رزگاربخوازی کورد، لەشورپ و پاپەرپتەکانی: شیخ عبدالسلام، ملاسلیم، شیخ سعید، ئیحسان پاشا، شیخ محمود، قازی محمد جاشایەتی قەتیس بوو لەسەرۆك هۆزەکان، بەلام لەرەوتی شۆرشى ئەیلوولى ۱۹۶۱ زیاتر پەری سەند، بەدوو هەنگاوی کاریگەر:

(۱) ناکۆکی بالی (م.س)ی (پ.د.ك) لەگەڵ مەلا مستەفا و لە ئەنجاما وەرچەرخان بەلای حکومەتی عێراق و چەکیان لەدژی شۆرش هەلگرت لە ۱۹۶۶ - ۱۹۷۰ کە بە جەلالی ناسرابوون، (۲) چەك هەلگرتنی حزبی شیوعی عێراقی لە ۱۹۷۳ - ۱۹۷۵ (تەنیا لە هەرتیمی کوردستان) شان بەشانی داگیرکەر لەدژی شۆرش، ئەو دوو هەنگاوە ناسۆیەکی ترسناکی فکری و سیاسی و سایکۆلۆژی و کۆمەلایەتی وەرگرت. ئەو دیواره شەرمەى شکاند و لەنامۆییەو وەرگیتر بۆ رەسەنایەتی، بۆیە جاشایەتی لە نەفامی پەتی (عەوامیەو) پەریەو بۆ جاش قەلەم، جاش ئایدۆلۆژیا، جاش سیاسی و.. ئەوێش زیاتر دەتەنیتەو کاتێک بناغەکانی ئەخلاقى کۆمەلایەتی تیک رووخاوی، بۆیە لە

شۆرشی نویدا دیاردهی جاشایهتی گهورهترین قهبارهی وه رگرت له میژووی کوردستان و بگره جیهانی، ژماره‌ی جاش و خۆفروژش ٤٥٠ جار به قهده پیتشمه رگه بوو، به شدارییه کی فراوانی تاوانه کانی به عه ره ب کردن، راگواژتن، ویرانکردن، نه نفال، کیمیایی، .. رۆلتیکی گرنگیشیان له دارووخانی نه خلاقى کۆمه‌لگه‌ی کورده‌واری هه‌بووه، رۆلتی مازده‌کی، مانى .. بۆ ده‌سه‌لاتداران بینیه.

هۆیه‌کانی:

نه‌گه‌ر به‌وردی سه‌ره‌نجی بده‌ینی ده‌بینین سه‌رده‌می سه‌ره‌لدانی و گه‌شه‌ی زۆر په‌یوه‌سته به‌بیری عه‌لمانی، هه‌رچه‌نده به‌شی هه‌ره‌زۆری عه‌لمانیه شۆرشگێره‌کانی کوردستان شاخی بووینه، به‌لام بیرو نایدۆلۆژیان یارمه‌تیده‌ری نه‌و دیارده‌یه بووه، که‌واته جاشایه‌تی زاده‌ی سیسته‌م و ته‌رزیکى تاییه‌تی کۆمه‌لگه‌ی نه‌فامی و مه‌دره‌سه‌ی فکری و سیاسیه، له‌و کۆمه‌لگه‌ دارووخاوانه‌ شین ده‌بێ که‌ بناغه‌ نه‌خلاقى و په‌روه‌رده‌ یی دارماو بیت، به‌تاییه‌تی له‌ کۆمه‌لگه‌ی ستونی دووره‌ ناین، کۆمه‌لگه‌ی کوردستانیش کۆمه‌لگه‌یه‌کی ستونی و نه‌ریتی عوامی و خێله‌کی زیاتر زاله، بۆیه کاریگه‌ری نایینی پێگرده‌بێ له‌و دیارده‌ نینگه‌تیغه‌ په‌نگ خواردوووه‌کان، هه‌روه‌ک له‌یاسای بنه‌ره‌تی گه‌ردوون هاتوووه: (تائین به‌ره‌و لاوازی بروا نه‌وادیارده‌ی تاوانو خوفروشی ویی ویژدانی زیاد ده‌کات)

که‌واته نه‌و دیارده‌یه زاده‌ی کۆمه‌لگه‌و مه‌دره‌سه‌ی ناانینیه، بۆیه ده‌بینین به‌ره‌به‌ره له‌گه‌ل پته‌و بوونی عه‌لمانیه‌ت له‌ کوردستان نه‌و دیارده‌ش پته‌و بووه، کاتێ عه‌لمانی ده‌یه‌وئ جێ به‌ ناین له‌ق بکا له‌ پیتشه‌نگ و سه‌رکرده‌یه‌تی بیخاته‌ پێزی دواوه‌ یان خانه‌نشینی بکا نه‌وا به‌خێرایى بۆشایی مه‌زن په‌یدا ده‌کا و دیارده‌ی جاشایه‌تی و سه‌دان دیارده‌ی هاوپه‌ه‌گ وه‌ک ده‌رد ناماده‌یه سه‌ره‌لدا نه‌گه‌ر بووروژنێ، هه‌ریۆشه‌ش تا سه‌رکرده‌کانی کورد نایینی بووینه، نه‌و دیارده‌یه له‌ که‌مایه‌تی و شه‌رمه‌زاری قه‌تیس ما‌بۆوه، ده‌بینین له‌گه‌ل وه‌رچه‌رخانی سه‌رکرده‌یه‌تی نایینی له‌دوای ١٩٧٦ بۆ سیسته‌می سه‌رکرده‌یه‌تی عه‌لمانی ژماره‌ی جاش نزیکه‌ی ١٥٠ هینده‌ زیادى کرد، ئیستا بنه‌ماو به‌های جاشایه‌تیه‌ بالی به‌سه‌ر په‌یوه‌ندی سیاسی و حزبیایه‌تی و بناغه‌کانی کۆمه‌ل کیشاوه‌ با نه‌و ناوه‌شی

^١ بروانه - موسوعه علم الاجتماع ص ٥٠٦

نه بووین، سهره پای نهو ههنگاوه چهند هژیه کی تریش ههیه کار له زیادبوونی ده کا به خیرایی تو ماریان ده کهین:

۱- ناکۆکی ناوه خۆیی و شهری براکوژی.

۲- په پینه وهی نهو دیاردهیه له خه لکیکی عهوامی دواکه و ته بۆ نیو خه لکانیکی سیاسی و حزبی و په وشه نبیر.

۳- ته نینه وهی به هاکانی عهلمانی و سیاسه تی میکافیلی و بازارپی نازاد و بیرى سهرمایه دارى و په وایی به رژه وه ندى تایبه تی.

۴- تیک پروخانی بناغه نه خلاقیه کانی پینگر له دیاردهی نینگه تیف (له وانه ش جاشایه تی) له و بناغانه ی که پینگر بوون: راستگۆیی، دهست و دهم و داوینپاکى، به لاین، سپارده یی، متمانه یی، مه زهنده ی چاک، دل سۆزی بۆ گهل و نیشتمان، کوردایه تیه کی پاک، ناین پهروه یی، ریز و پیاوه تی، به نه مه کی، خۆشه ویستی نیشتمان، به رژه وه ندى گشت خوازی. کۆمه لگه یه ک خاوه نی نهو بنه مایه نه خلاقانه بی جاشایه تی له نیو شین نابی.

۵- قازانج بۆ جاش و زیانیش بۆ دل سۆزان، له ههردوو باری دهسه لاتی کوردی و دهسه لاتی داگیرکه ر.

۶- گوتاری سیاسی سهرکرده و نادادگه ری و په پره یی حزبیایه تی ته سک و خۆیستی .. کاریگه ری هاندانیکی قوولی دهروونی یه بۆ فهزای نینگه تیف.

۷- دروست بوونی جۆریک له پای گشتی له کوردستان سه باره ت به چهند راستیه ک که له دواى نه زمونیکی زۆر لای خه لک وا دروست بووه گوايه (هه مووی بۆ گهرفانیه تی)، (هه رکه سی بۆ خۆیتی)، (هه ر هه ژار تیچوونه)، (پاستی نه ماوه)، (پاره بوویته هه موو شتیك).. نهوانه به ساده یی ده رده کهون به لام بنه مای گه لی ترسناکن.

له دواى پاره یینی ۱۹۹۱ نهو دیاردهیه قه لاقۆ نه کرابه هۆی وه رگرتیان بی هیچ فلته ریکی نه خلاقى له هه موان ترسناک تر نهو بوو (ی ن ک) لاسای رۆم و فرنسی و داگیرکه رانی کرده وه له گهل یه که م گۆیه ندى شه ری براکوژی له گهل بزوتنه وه ی نیسلامی جاشه کانی برادۆست و هه رکی و سورچی به کاره یینا وه که له جاش، نه وه ش نهو دیاردهیه ی ره سه ن وجوان کرده وه له نامۆییه کی ده گهن (ده خیل) کردیه ناسایی و خۆمالی

کۆمه لگه ی ئیمه هه موو نهو خاله نینگه تیفانه ی تیایه، بۆیه مه ترسی دووباره بوونه وه ی هه یه له گهل هاتنی بارو دۆخه کانی دژواری و تهنگی، ئنجا مه رج نیه هه ر نهو دیاردهیه

هەر بوونی ئەو زەمینه نینگەتیقە لەنیو کۆمەلگە ی کوردستانی نامادەیه بۆ سەرکیش
هەموو دیاردەیه کی نینگەتیقی وە ک گەندەلی و پەرتەوازەیی و دەروون تەنگی و بی ئۆقرەیی
و بی بەرگەیی و زۆریە ی بنە ماکانی تری ئەخلاق، هەر و هە دەبته هۆی قایل بوون بە
هەموو جۆرە د یارده و دەسەلات و دیفاکتۆیه کی نەویستراو

۷-۲ دەردى لاسايى و پاشكۆيى

ئەوھى ئىستا سەرنجىكى بەدىقەت بداتە حزبە كوردستانىەكان بە ناوو ناوەرۆك و ھەئس و كەوت و ناوى پۈژنامەو جۆرى ئايدىۆلۆجيا و ھەتا جۆرى گوتارى سىياسى.. دەبىنى لاسايى كوردنەوھىەكى پەتى بيانىە، بىى داھىنان،ئەو سەردەمى حزبەكوردستانىەكان بەئايدىۆلۆژىاي پۈژھەلاتى سەرسام بوون تەنانەت ناوو دروشم وىلاوكرائەورۈژنامەكانىشيان كت و مت لەوان وەرگرتبوو:ئەكوردستان حزبى سوشىالىستى يەكگرتتو ھەبوو لاسايى حزبى سۈشىالىستى يەكگرتتوى ئەلمانىاي ۱۹۱۹ بە سەرۆكايەتى روزا لوکسمبورگ، دواى حزبى سۈشىالىستى يەكگرتتوى فرىسى ۱۹۶۱دروست بوە، حزبى زەحمەتكىش وكرىكاران ورەنجدەرائمان...ھەبوو ئەوھتا ناوئەسلىەكانىان:، حزبى زەحمەتكىشانى ئەلبانى، كۆمەلەى رەنجدەرائانى لاوس، پاسۆكمان ھەبو ناوہكەى لەحزبى سۈشىالىستو پاسۆك لە يۆنان وەرگىراوہ، پارتى كارى سەربەخۆى كوردستان ھەبوو ئەوھتا ناوو ناوەرۆكى لە پارتى كارى سەربەخۆى كۆرياوەرگىراوہ بە سەرۆكايەتى كىم ئىل سونگ، لە كوردستان رەوتى كۆمەنىست ھەبوو ئەوھش لە رەوتى كۆمەنىستى ئىتالىاوەرگىراوہ،پارتى گەل و دواى پارتى گەلى دىموكراسىمان ھەبوو ئەوہ لە پارتى گەلى ئەفغانستان وەرگىراوہ كە لە ۱۹۴۶ دامەزراوہلە سالى ۱۹۲۰ (حزب الشعب السورى)ىش ھەبوہ، پارتى گەلى توركىياش ھەبوولە سالى ۱۹۶۲ دروست بوو،پارتى كرىكارانى كوردستان(پ ك ك) لە جىھانى شىوعى زۆر بلاوہ پارتى كرىكارانى بلجىكى ۱۸۸۵ دروست بوہ،پارتى كرىكارانى مەجەرى لە۱۹۱۸ دروست بوہ، پارتى كرىكارانى فىتنامى پارتى كرىكارانى ئەلبانى،پارتى كرىكارانى ئەلبانى، پارتى كرىكاران لە برىتانىا لە۱۹۲۳ دروست بوہ بەلام ئەوھى كوردستان لاسايى ئەو نىہ، كەچى ھەمو پارتە كرىارەكانى تر لە ناو چوون تەنھا ئەوھى برىتانىا ماوہ...،رۈژنامەكانى كوردستانسوديان لەو ناوانە وەرگرتوہ: رىا تازە -ئەرمىنىا،پىنگاى گەل -كۆريا،توركىاي نوى،براىەتى- ھندستان،خەبات-فلىستىن،ئالاي نازادى-لبنان،اتحاد-زىيان..با كەمىك ھەلوہستەلە

رۆژنامەى (یەكسانی) دەست پى بکەين که لەلایەن کۆمەڵە ئافرەتیکى ئەلمانى چەپى لە کوردستان لە سالانى دواى راپەرىن دەردەچوو. ئەو کت و مت بەناو و ناوهرۆک و مەبەستەو، لاسایى کردنەوێ رۆژنامەىەكى ئەلمانى بوو بەناوى (گلايخايت - واتە یەكسانی) لەسالى ۱۸۹۱ز دەردەچوو، واتە پيش ۱۰۴ سال لەمەوپيش، ئەویش کۆمەڵێك ئافرەت بەرپۆهیان دەبرد، ئەو ئەزمونەى گلايخايت ۲۵ سالى خایاند و شکستى هینا، جا سەرنج بە نيمەى کورد هاتووين لاسایى ئەزمونیتىکى شکست خواردووى پيش ۱۰۴ سال لەمەوبەرى ئەوروپى دەکەینەو، ئەودەردە تايبەت نیه بە چين وتوێژو لایەنیتک بەلکو زۆر بەمانى گرتۆتەو هەتا موفەکیرە گەورەکانیشمان، مام جلال که گەورەترین مۆنەزیرى ئەو سەردەمەیه لە بەراوردی نیوان ئیسلاام و سۆشیاڵیستى پرای وایە که سۆشیاڵیست بەهەشتى پێیه بۆ ئەو دنیايه ، هەرچى ئیسلاامە دەلى خۆ راگرن بەهەشتان لە دواپۆژ پى دەدەم^۱، ئەو دەقى پرای ئەنجلسە لەبارەى مسیحى دەلى : (أن الفارق بين الحركتين يتمثل في أن المسيحيين الأوائل قد نقلوا الخلاص إلى الآخرة بينما تتصوره الاشتراكية في هذا العالم الدنيوي)^۲، ئەو هەش لە بنەچەدا دروشمى شۆرشى ئاینى تۆماس مۆنزیر بۆ رزکاری جوتیاران لە ۱۵۱۳ کەبریتى بوولە: وامەزانن تەنها ئاسودەى بۆ رۆژى دوايه بەلکو ئاینەکەمان ئەو بەهەشتە بۆ دنیا دەهینى^۳، هەمان بەراورد موفەکیرى گەورەى کورد عبدالله ئۆجەلان دەیکا دەلى: پیغمبەرو ئیمام علی لە ئیمە سۆشیاڵیزم تر بووینە ئەو دەقى وەسفى مارکس و ئەنجلس لە مانیفیستى شیوعى دەلین سەرکەوتنى ئاینى مەسیحى لەکاتى خۆى سەرکەوتن بوو بۆ میژووش^۴، د جورج حناش کە دەلى پیغمبەرەکان سۆشیاڵیستى بووینە پيش ئەوێ سۆشیاڵیستى بیتە کایەو^۵، .. لەو هەو زياتر ئەو دەردە شۆر بووتەو بۆ

^۱ پروانە: دەقى ووتارەکى مام جلال بە بۆنەى یەكگرتنەوێ ئالای شۆرش (وێ ن ک).

^۲ مايکل لوفى - الماركسية والدين ترجمة: بشير السباعي ص ۳

^۳ روجیه غارودى - ماركسية قرن عشرين ص ۱۵۰

^۴ ۴ مارکس - المجلس بيان الشيوعى ص ۶۴

^۵ د جورج حنا - قصة الإنسان ص ۶۵

خوارهوه، کتیبی سه‌گوه‌ری محمد موکری که له‌سالی ۱۹۸۲ ده‌رچوو شوژی شی کوردی به (سه‌گوه‌ر) شوبهان‌بوو له بنه‌چهدا نه‌وه کت و مت له (بروتوکولات حکماء الصهیون) شوژش به سه‌گوه‌ر واهاتوه: (ان الثورة لیس أكثر من نباح کلب علی فیل، ففي الحكومة المنظمة تنظيماً حسناً من وجهة النظر الاجتماعية لا من وجهة النظر إلى بوليسها، ينبع الكلب علی الفیل من غير أن يحقق قدرته. و ليس علی الفیل الا ان يظهر قدرته بمثل واحد متقن حتی تكف الكلاب عن النباح، وتشرع في البصصتباذنا بها عندما ترى الفیل) ^۱، هه‌مو نه‌وانه بریتیه له ته‌قلای تاقي (تاقي‌کراوه‌ی شکست) بکه‌ینه‌وه، لایه‌نی عه‌لمانی کورد له‌سه‌ره‌تادا بناغیه‌کی چه‌وتی بۆ کوردایه‌تی وینه‌ کرد، کورد گیروده‌ی ده‌ستی عه‌لمانی وئیتحادولته‌ره‌قی وکه‌مالی بون، که‌چی نه‌وان سه‌رسام بون به‌مه‌دره‌سه‌کانی نه‌وان، نه‌وته سه‌رچاوه‌ی هه‌مو حزیه کوردستانیه‌کانی (عه‌لمانی) بۆ (پ د ک) ده‌گه‌ریته‌وه، نه‌ویش بۆ (هیوا)، هیواش بۆ (حزبی دارکهر) به سه‌روکایه‌تی رفیق حلمی، با بزانی ناسنامه‌ی نه‌و حزیه له کئی ساغ ده‌بته‌وه؟ دارکهر کت و مت کۆبی (کاربۆناری ئیتالیایه) ^۲ که (تورکیای لای) له‌چاوکرایه‌وه، دوايش (ئیتحادولته‌ره‌قی) دژ به‌کوردی له‌تورکیا هینا نارایه‌وه، چ له‌وه چه‌وت تر هه‌لسیت موعجیب بیت به دوژمنت و لاسایی داگیرکهرت بکه‌یته‌وه، چ لاساییه‌ک نه‌زمونی شکست خواردووی نیوان ۱۸۰۷-۱۸۳۰.

ديسان سه‌رنج بده به‌و ماوه کورته، زۆریه‌ی حزیه کوردستانیان له‌پرووی نایدیۆلۆجیا چه‌ندین نه‌وبه‌رو نه‌وبه‌ریان کردووه له لاسایی کردنه‌وه، تاراده‌ی پیچه‌وانه، بۆ زیاتر پروانه نه‌و لیسته‌ی به‌راورد که به‌غونه له ۱۹۸۶ هه‌تا ۲۰۰۷ تومارمان کردووه، به‌ووردی ده‌ری ده‌خا که ئیمه‌ی کورد به‌ره‌می فکری خۆمان نیه، به‌دوای پی‌خوستی خه‌لکی ترین

^۱ بروتوکولات حکماء صهیون - بروتوکول رقم: ۱۹

^۲ کاربۆناری له‌سالی ۱۸۰۷ له‌ناپۆلی ئیتالیا به‌مه‌به‌ستی یه‌کشسته‌وه‌ی هه‌مو ئیتالیا له‌سه‌ر بنه‌مای نه‌توایه‌تی و دامه‌زراندنی حکومه‌تیکی ده‌ستوری دروست کراوه، ماناشی دارکهره (یان په‌ژووکهری)، دوای له ۱۸۳۰ شکستی هینا (ماتزینی) ئیتالیای لای له ۱۸۳۱ له‌جێی کاربۆناری دروست کرد.

له دوورهوه، بۆیه گهلی جار دهگهینه کۆله رپی، گهلی جاریش کارهسات، جاریش وایه نهوندهی رپیشتووینه دهگهپینهوهو لهعنهت لهو رابوردووهمان دهکهین.

ههلبهته نهو دۆخه ناسایی نیه بهدهگمهن لهنیو گهلانی جیهانی تر نمونهی وا ههبن، نهو دۆخه له (فهراهنگی دهروونی سیاسی) پیتی دهوتری (تقزم الثقافي) که له کۆمهلیک (تقزمی) تر دیت (تقزم العلمی)، (تقزم الفکری)، (تقزم السیاسی)، (تقزم الحضاری). بهره بهره دهگاته باره ههره کاریگهیهکهی نهونده پتهو دهبن دهبته (صدمة الثقافية) و (انصهار الثقافي) لهکۆتاییدا دهردی (تقزم الثقافي) لی بهرههم دیت، نهوهش کۆمهلیک هۆ و پاساوی خۆی ههیه، گرنگ ترینیان نهوهیه لهدوای مهینهتی کورد له ۱۹۰۸ بهدواوه شکست له کرۆمۆسۆمهکانی تاکی کورد گیربووه، کهمتر متمانهی بهخۆی ماوه، کاریگهری سیاسی و دهروونی و فهراهنگی قوولی بهجی هیشتووه، بۆیه لای کۆمهلهگی کورد وادهرکهوتوو ههرجی لهدهرهوهی کورد بیته مهزن و گرنگ و پتهو بهچاره نووسه، ههرجی لای خودی کوردیش بیته بچووک و دهشهری و لهرزۆک و بیچاره نووسه، تا وای لیهاوتوو شهرمی پیتی، بۆیه دهبینین نینتمای نیشتمانی و نهتهوهیی و ئاینی و فهراهنگی لاواز بووه، بهخیرایی دهگۆرپن، بهخیرایی جل و بهرگ و دیمهنی خۆیان دهگۆزن، زمان و نهريتیان دهگۆرن، نهتهوهیان گۆری، ههتا ئاینیش دهگۆرن.

نهوهیه (تقزم الثقافي)، ههربۆیه دهبینین ههتا نهو ساتهش هیچ تهیار و مهدرهسهیهکی عهلمانی نادۆزیوه لهسه رپیازی زانا و ناوداریکی کوردستانی بی، بۆیه باسی کهلتوور و نهريتیی کوردستان بهنیگهتیقی دهکری، خۆ له فکر و فلهسهفه و تیۆری سیاسی بهتایبهتی له مارکسیهت، مام جهلال گهلی زیرهک و داهینهر و بلیمهتیکه بهدهگمهن له رۆژههلاتی ناوهراست و ولاتانی عهره به نهندازهی نهو بیریاره شارهزا ههبن، کهچی تهیاره عهلمانیه کوردستانیهاکان بههۆی دهردی (تقزم) ههیه که له هۆشی مین، ئۆگستینیۆتۆ، ترۆتسکی، ماو.. ههتا (رهوتی کۆمهنیست-کوردستانی باشور) بهو دوایه کهسی وایان دهست نهکهوت (منصوری حکمهت) بیان کرده پیشهوا، چونکه کورد نهبوو (فارس) بوو، خۆ (عبدالله ئۆجهلان) مارکسیهتی واقعی و شوپشگیتپرتیش بوو بهلام کورد بوو پیتی تیرشاو نهبوون.

نهو دهرده نهونده کوشنده و خهسته تارادهیهک بهشیکی ئیسلامیهکانیشی گرتۆتهوه، زۆریهیان له گفتوگۆ پالپشت دهکهنه سهه زانیهکی غهیره کورد، ههروهها

رەچەلەكى بىزوتنەنە ئىسلامىيە كانى كوردستان دەدەنە پال ئىخوان يان فەكرى بىيانىيەك كەچى دەتوانىن بلىين ئىسلامى سىياسى (بەزاراۋەى باۋى ئىستا) يەكەم جار لە كوردستان لە سەر دەستى نەپەرسى سەرى ھەلدا، كە لەخانەى خۆى باسيان دەكەين..

كۆمەلگەى كورد راستەوخۆ لەو دەردە بەرپەرسىار نىيە، بەلكو مۇنەزىرەكانن، با پروانين، ئىمە باسى بلىمەتى و پىشەنگى (ى.ن.ك) كرد و زۆرىيەى حزبە كوردستانىيەكانىش لاساىي كەرەۋەى سىياسى و فەكرى و فەلسەفى و ئىدارى .. ئەوان بەچاك و خراپىيەۋە، كەچى نەگەر زىاتر لىي وردبىنەۋە دەبىنن ئەو لەپىش دا لەو دەردە ئاللاۋە، با سەرنج بەدبىنە ناۋى (يەكىتى نىشتمانى كوردستان) و پىنكەتەو ئەو تىۋرەى لەسەرى دەپرويشت و وا لەسەرى دەپروا، ەك ئەزمونىكى نۆيە لە كوردستان، كەچى دەبىنن ئەۋەش كت و مت لاساىي كوردنەۋەى ناۋو ناۋەرۆك و ئەزمونى ھەندى حزبى جىھانە، لەوانە:

۱- ئەزمون وناۋى (يەكىتى نىشتمانى سودانى) (سانو) كە لە ۱۹۵۸ دروست بىو بە سەرۆكايەتى جوزىفئودوھو ،دروشى دىموكراسى بۆ سودان وفيدرالى بۆ خواروو بوو
۲- ئەزمونى (يەكىتى نىشتمانى ئەنگۆلى) كە لە سالى ۱۹۶۶ دروست بوۋە بە سەرۆكايەتى سافىمبى (لە داىك بوۋى ۱۹۳۴).

۳- ئەزمونى يەكىتى نىشتمانى زىمبابۋى (زانق) كە لە (زابۇ) جىا بۆۋە لە سالى ۱۹۶۱، لە سەرەتا رېبازىكى ماركسى ماۋيانەى ھەبوو.

۴- ئەزمونى يەكىتى نىشتمانى كىنى لە سالى ۱۹۶۰ دروست بوو لە ۳ پال (بىزوتنەۋەى سەرىخۆى كىنيا، كۆمەلەى ھەلبۇاردە، ھىلى گشتى ئەفرىقىا) ئەى ئەۋە كت و مت و ناو و ناۋەرۆكى يەكىتى نىيە كە پىنكەتەبوو لە سى پال (بىزوتنەۋە، كۆمەلە، خەتى گشتى).

۵- ئەزمونى (اتحاد الوطنى عىراقى - يەكىتى نىشتمانى عىراقى) بەسەرۆكايەتى عبدالفتاح ابراهيم لە سالى ۱۹۴۶ ەك رەۋتىكى ماركسى لەزىر پەردەى يەكىتى ھىزە نىشتمانىيەكانى نەتەۋەگەرى وبەعسى وشىوعى بلاۋكراۋەكانى يەكىتىش ھەمدىسان لاساىي بوو، (شرارە) يەكەم بلاۋكراۋەى بوو ئەۋالاساىي ئەو شەرارەيە بوۋەكە (لىنين) دەرى دەكرد لە سالى ۱۹۰۰ بەناۋى (تايىسكرا)، ھەرۋەھا رىكخراۋىكى نەرمەنى بەناۋى (يەكىتى قوتايىسانى سوشىالىستى دىموكراسى ھەشناقى) لە سالى ۱۹۱۱ دەرى دەكردبە ناۋى (غايدىز - واتە - شرارە)

جا دهرديکي تری ته قهزوم نهويه که حزبه کوردستانیه کانی بهشی عملانی کردویانه نهويه له نیتو نهو نایدیۆلۆجی و تیۆری سیاسی و فرههنگی و نهزمونهکان زیاتر لاینه نینگه تیغه کانیان هاوردوه، نهک پۆزه تیغ^۱، سه رنج بده له نهزمونی بزوتنه وهی شیوعیهت، نۆرۆشیوعی چاکتر بوو له ستالینییه شیوعیهکان، کهچی مارکسیه کانی کوردستان ستالینیانه بوون، ووردتر بچینه ناو توژیۆکی هه ره بابهتی تر، نهو ته یاره ی پیتیان دهووتن وجودیهکان، له نیتو وجودی جیهانی ته یاری سارتهری زیاتر بی پروا و توند و ره شبینه، ته یاری (کیرکیجاردی) زیاتر به لای میان رهویه.. کهچی وجودیه کانی کوردستان سارتهری بوون نهک میان ره وه که.

به هه مان شیوه و نیتاش که روویان وه رگه راوه به ۱۸۰ پله نهويه ۳۰ سال زۆر به خهستی له دژی بوون نه مجاره بووه وه سه رمه شقیان و دیسان لهو سه رمه شقیه نۆینهش لای سه لیه کانیان وه رگرتوه، خو نهو عملانیه ته ی رۆژئاوا یهک شت نیه، هه ره نهو عملانیه ته سیسته می نیمپریالیزم وههردوو جهنگی جیهانی و تۆرانی و نازی و فاشی* و شوئینی و به عسیه تی هیناوه ته به ره هم .. سه ره رای دهردی لیبرالیه تی کۆمه لایه تی، بازاری نازاد، چینایه تی و ره گه زه رسته تی، دووره ئاینی و نه خلاقى .. وهک لایه نی سه لیه که ی، لایه نی نیجابه که ی رۆژئاواش بریتیه له دیموکراسی و پرۆسه ی سیاسی، مه ده نیه تی، ده ستگۆری ده سه لاتى، ته کنه لۆجیا که ی، نازادی راده رپرینی، سه ره وه ی یاسا، خو شه ویسته ی وولات.. جا با وردینه وه ده بینین عملانیه تی کورد هاتوه له دیموکراسی و نازادی و ده ستگۆری ده سه لات و زانست و ته کنه لۆجیا راسته قینه که لای داوه یان ته نها ناوی وه رگرتوه، یه خه گری باقی سه لیه ته کانی تر بووه هیناویه تی به سه ر کوردی دا پهیره وه ده کا.

نه گه ر چی نهزمونی حزبه نیسلامیه کان ساوايه کهچی نهوانیش له دهردی لاسایی دهرنه چون، لاسایی نهوان له نهزمونی عه ره بی، له کوردستان حزبی نیسلامی به ناوی نهزه وه (جماعه - کۆمه ل) و بزوتنه وه نهواناوانهش له نهزه ی تونس و تاجیکستان وه رگه راوه

نه گه ر لایه نه عملانیه کان توشی نهو دهرده خهسته بووینه، نهوا لایه نه نیسلامیه کانیش توشی لاسایی خه تی نیسلامی عه ره بی بووینه وه، به لام لاسایی لایه نه سه لیه کانیان ناکه نه وه وهک عملانی کورد لاسایی لایه نی سه لیه عملانی عه ره ب ده کاته وه.

* نهو عملانیه ی نیستا له جیهان پهیره وه ده کری نه ندا زیاره که ی (مۆسۆلینی سه رۆکی بزوتنه وه ی فاشیه) له سالی ۱۹۲۹ جاری دا که ریکهوتنی له گه ل پاپا کردوه بۆ دابهشی ده سه لاتى ئاینی و دنیایی بهو شیویه . مرۆقه له بو نیه وه تامردن بۆ مۆسۆلینی بیت له دوا ی مردنیش بۆ پاپا بیت هه تا قیامهت!! برهانه (موسوعه ی جودی- دانس).

،ئەوانەش لە حزبی نەهزەیی ئیسلامیان وەرگرتووە کە لە ۱۹۲۰ لە شۆرشێ بیست چالاک بوو، کۆمەڵ لە کۆمەڵی پاکستان ویزوتنەووە لە بزوتنەووی ئیسلامی فلستین و... لاسایی کردنەووە کە تا پادەیی کەسیتیش بوە

بەوشیوەیەش وا ئیستا بەبێ بەرنامە چوینە نیو عەولەمە وەك ئافرەتییکی نەشارەزای دەشتەکی لەناکاو و بەبێ کۆنترۆڵ بکەویە شارێکی وەك ئەنکەرە، هەموو میلەتان بەبەرنامەیکەووە چوونە نیو عەولەمە کەنەبیته دەرد بۆیان، چونکە عەولەمە چاک و خرابت پێکەووە بۆ راپینچی نار مال و میلیلەتەکەت دەکا، مەرج نیە نەریت و فەرەهەنگی وولاتانی تکنۆلۆژیدار هەمووی ئیجابی بیته، زۆر لایەنی سەلبی وای لەگەڵە بە پیتی یاسایی و ئاینی پێیان پاک نەکرایتەووە وەك فایرۆس دیت، پتیوستە دەسەلاتی کوردی ووریا بیته لایەنەچاکەکان وەرگری نەك خرابە

لە رۆژئاوای ئیستا ئەو لایەنە چەندە جوانە پەیرەوی کەلتوری ئیسلام بە فەرمودەیی (الناس سواسیة کأسنان المشط) دەکەن و دەبینی بەرپرسان و سەرۆک و خەلکیکی سادە یەکسانن بەرامبەر یاسا، بەلام عەلمانیەکانی جیهانی عەرەبی و کوردی پەیرەوی کەلتوری ئەوروپا دەکەن بەپیتی فەرمودەیی نەرستۆ کە دەلی (الناس لیسوا متساوون کأسنان المشط)، دەبینن بەرپرس و سەرۆک و خزمەکانیان فیتۆیان هەیه، لەسەرۆوی یاسان، حزب و دەسەلات وەك مولک بۆیان بەمیراتیش دەمینیتەووە، پێکەتەیی جەستەیی بەرپرسان لەزێرەو ئی هاوولاتیش لە تەنەکەیه، پلەیان جیاوازه وەك رۆمی کۆنو براهما و شادرای هندی، خۆ ئەگەر عەلمانیەتی ئیترە باوەری بە کەلتوری ئاینی نیە لەو فەرمودەیی سەرۆو، دەبا پەیرەوی رۆژئاوا بکەنەووە لەو لایەنە پۆزەتیفە، نایکەن و ئەو جیاوازیە زۆرەیی لێ پەیدا بووە، وەك لەو خشتە بەراوردەیی خوارەووە دەردەکەوی.

بەرپرس و سەرۆکی پوژتاواو وولاتانی ياسا سەرۆهر	بەرپرس و سەرۆك لیڤره
۱- پابه‌نده به ياساو موئه‌سه‌سات ورای میلله‌ت.	۱- له سەرۆوی ياسا و لیپپچانه‌وهو رای گشتیه.
۲- نازادانه رهنه‌ی لی ده‌گیری، دادگایی ده‌کری، لاده‌دری، کاره‌کانی هه‌لده‌سه‌نگیترئ.	۲- دیکتاتوروه شایه‌نی رهنه‌و به‌خوداچوونه‌وهو هه‌لسه‌نگاندن نیه.
ژیانیتکی ساده‌و ده‌سه‌لاته‌کانی به‌پیتی ده‌ستوروه‌و ته‌نها موچه‌ی خۆی له‌ده‌سته.	۳- ژیانیتکی فیرعه‌ونانه‌و له‌ کۆشک و ته‌لار و ده‌سه‌لاتیتکی ره‌های سیاسی و مالی و ده‌ستوری هه‌یه
۴- ده‌ستگۆری ده‌سه‌لات هه‌یه.	۴- حزب و ده‌سه‌لات مولکی خۆیه‌تی.
۵- سەرۆک خزمه‌تکاره.	۵- خه‌لک و نیشتمان و پیروزیه‌کان و ناسایشی نه‌ته‌وه‌یی له‌ خزمه‌تی سەرۆکن.
۶- به‌رژه‌وه‌ندی وولات له‌ سەر‌ه‌ووی هه‌موانه.	۶- به‌رژه‌وه‌ندی تاییه‌تی سەرۆک له سەر‌ووی هه‌موو به‌رژه‌وه‌ندییه‌که.

هه‌لبه‌ته‌ ئه‌و دۆخه‌ له‌نیو پوژه‌ه‌لات و هه‌مو جیهانی ئیسلامی نیه، هه‌تا له
پوژه‌ه‌لاتی ناوه‌پاستیش، ئه‌وه‌تا هه‌ر له‌ نزیک خۆمان، بینیمان (أ. خمینی) چ جوړه
ژیانیتکی ساده‌ی له‌و خانووه‌ کۆنه‌ ساده‌یه‌ی برده‌ سهر‌ تا مردن، بچ‌ مولک و سامان، ئه‌وا
له‌ ماوه‌ی (۲۶) سال پینچ سەرۆک کۆمار بگۆرن به‌ هه‌لبژاردن، ئه‌و ده‌رده‌ زیاتر له‌نیو
ده‌سه‌لاتدارانی عه‌ره‌ب هه‌یه، ده‌سه‌لاتدارانی کوردیشتی گرتۆته‌وه‌.

پیشه‌ی هه‌ندی دیارده‌ی دزیوی ئیستا

زور به‌کورتی ته‌نها ناسنامه‌یه‌کی ره‌چه‌له‌کی بوئه‌و دیاردانه‌ ده‌دۆزینه‌وه‌ تا له‌ نه‌ستوی
لای تر نه‌شه‌تی، دیارده‌کان: گه‌نده‌لی، تیرورتوندی، نادپوکراسی،، نامه‌ده‌نیه‌ت و عه‌وام
کردن یان چه‌واشه‌..

كهوته نيتو شوپرش، يه كه ميان بهره بهره بناغهي فيكري ماركسي كهوته دارزان و ناچار
 كۆمهلهي ره نجهدهران بۆ پاريزگاري لهو دهسهلاتهي له نيتو يه كيتي پهيدياي كردبوو جورتيك
 له نيمتيازو لي بووردني سزاو ديسپليني به نه ندام ولايه نگراني به خشى به تاييه تي
 عدشاييره كان، نهوه له لايه كه له لايه كي تر داناني باره گاو مال و حال بۆ بهرپرسان و
 پينه داني نه سريه (بودجه) بوو واي كرد بنه ماي (خوتان بژيه ن) په پيره و بكري، نيت له پال
 نهوه بواردرا دهست كهوت و چه كي زياده بفرۆشن** و سه ره تاي گهنده لي دهست پي بكا،
 به تاييه تي له جهنگه گهوره كاني وهك شهري پشت ناشان ودوايش بيتواته، به لام نهوه ي زۆر
 نهو ديارده يه ي زهق كرده وه شه رمي شكاند نهو رووداوه بوو له بيتواته، له دواي جهنگي
 بيتواته له ۱۹۸۳ نهو ناوچانه ي (نهو ره بگي بيتواته) كهوته دهست شوپرش، نيت نهك هر
 باره گاو ماله جاشه كان به لكو به گشتي نهو ناوچانه تالان كران، كاتي مام جه لال
 وسهر كر دايه تي يه كيتي به هه لچونه وه ليژنه يه كيان پيك هينا بۆ بن بر كردني نهو ديارده
 ترسناكه به سه رو كايه تي (علي حه ويژ- نه ندامي مه كتبه بي سياسي) روداويكي زۆر
 ده گمه ن روويدا، نهوه بوو له كاتي ليكۆليه نهوه وسه ين وبه يني دا كلاشينكو فكه ي (علي
 حه ويژ) يش له لايه ن گهنده لچي وتالانچيه كان دزرا، يه كسه ر نهو ليژنه وه بهرنامه كهش تيك
 وپيك رووخاو دهنگي دايه وه و بووه هاندان و تشرپكي له سه ركۆكر دنه وه نيت
 نهو باروودۆخه دهرووني وئابووري و سياسي و فيكري ناماده بوو بي كۆنترۆل، راپه ريني
 ۱۹۹۱ يش بواري ره خساند و بهرپرسان ولايه نگراني (ي، ن، ك) دهست پيشخه ري
 نهو كاره بوون بي ليپرسينه وه ناويشيان لي نرا هيتي (نارنار)، نهو هيتزه شانازي پيكر او
 بوونه خاوه ني دهسكه وتي مادي به هۆي هه مان دهسكه وت شويني باشيشيان بۆ دابين
 كرا، نهوه ي زۆر دهسكه وت و تالاني هه بوايه پييان دهووت بۆ خۆي بوه پياوا!! واته جورتيك
 له راي گشتيشي وهرگرت، نيت نهو ديارده يه له نااسايي و دزيوي وهك ديارده ي جاشايه تي
 ئاسا _ په ريه وه بۆ ديارده يه كي باوو سروشتي وتانه و راده يه نهوه ي پي ي هه لته سايه و ناوي
 نرا نهزان و بي ته قل، نهو چينه گهنده لچيه شاره زايي شاري كه م بوو وه كو مه نجه ل و
 سه رقه پاخ (بيش ليبووردن) بوونه هاوپه يمياني جاشه تالانچيه كان لهو پيناوه دا، بهو شيويه
 نهو ديارده يه په ريه وه نيتو حزب و لايه نه كاني تر به خيترابي ... نهوه ي زۆر بهرگري و

** به تاييه تي لهو سه رده ميش وا رتيكه وت پيش مه رگه يه كي زۆر ته سليم ده بوونه وه چه كيان به جي
 ده هيشت

دژایه‌تی ئه‌ودیارده‌یه‌ی کرد (مسعود بارزانی) بوو، له‌سالی ۱۹۹۱هه‌ ناوی نان (مافیا)، به‌لام پیشی پینه‌گیراو ئیستا حزبه‌که‌ی ئه‌ویش زیاتر له‌هه‌موان دووچارى ئه‌وده‌رده بووه

دوای شه‌ره‌کانی براکوژی (ی، ن، ک) له‌گه‌ل (بزوتنه‌وه) دوایی له‌گه‌ل (پارتی) ...، پالنه‌ری بنچینه‌یی شه‌پرکردن تالان و ده‌سکه‌وت بوو، ئیتر هیزه‌کانی ئه‌نفالچی له‌عه‌شایره‌کانیش هاتنه‌وه به‌ئاسایی پیکه‌وه نوسانه‌وه له‌گه‌ل ئه‌و گه‌نده‌لیه و ته‌نانه‌ت مام جه‌لال به‌ئاشکرا گوتی هیژی (ئارنار) له‌هه‌مو هیزه‌کان ناماده‌ترو نازاترن ئیتر ئه‌و حکومه‌ته‌ی کوردستان له‌وانه پیک هاتوه یاخود بلێن له‌مافیا پیک هاتوه (هه‌روه‌ک کاک مسعود) ناوی نان ...، مانای چاره‌ی زۆر به‌زه‌حمه‌ت ده‌بی له‌چوارچیه‌ی ئه‌و حزبانه‌ی ئه‌و ده‌رده‌یان گرتوه‌وه، تاراده‌یه‌ک ئه‌و حزبه‌خواهن نایدۆلوژیانه‌ی وه‌ک ئیسلامیه‌کان و چه‌په‌کان له‌وانه حشع و په‌که‌که (که‌مه‌تر ئه‌و ده‌رده‌یان گرتوه، ده‌شی قه‌لاچۆکردنی ئه‌و گه‌نده‌لیه به‌ده‌سه‌لات گرتنه‌ده‌ستی ئه‌وانه چاره سه‌ر بکری

حزبه‌کوردستانیه‌کان و مه‌ده‌نیه‌ت :

له‌ پیش راپه‌رین به‌و ئه‌ندازه‌یی له‌شاخ پاگه‌نده‌ی مارکسیه‌تی کرا له‌دوای راپه‌رینیش ئاوا پاگه‌نده‌یه‌کی بی تامی مه‌ده‌نیه‌ت و هینانی کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی کراوه، له‌راستیدا زۆریه‌ی جار لایه‌نه کوردستانیه‌کان ریک پیچه‌وانه‌ی گوتی خۆیان ده‌بنه‌وه، هه‌ر له‌و ماوه کورته‌ی پاش و پیش راپه‌رین زاراوه‌ی وه‌ک: دیموکراسی، کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی، برجوازی، سه‌رمایه‌داری، بازاری ئازاد ئه‌وه‌نده تاوان بوو سه‌ری قوت ده‌کرا، که‌چی ئیستا بویته‌ پێشه‌نگ و دروشم، بۆیه ناهه‌قی عه‌وامیک نیه وه‌سفی سیاسه‌ت به‌مانای "درۆ" لیک بداته‌وه، با هه‌له‌وه‌سته‌یه‌ک له‌سه‌ر کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی بکه‌ین: هه‌له‌به‌ته له‌بنه‌چه‌دا کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی بریتیه له‌وه‌رچه‌رخانی تاکه‌کانی ئه‌و کۆمه‌لگه‌یه له‌ژێرکاریگه‌ریه کۆمه‌لایه‌تیه‌کان بۆکاریگه‌ری یاسایی، یان جاروايه مانایه‌کی وه‌ختی تریش وه‌رده‌گری بریتیه له‌وه‌رچه‌رخان له‌کاریگه‌ری فاکته‌ره ستونیه‌کان بۆفاکته‌ره‌ئاسۆیه‌کان، که‌ئه‌وه‌ی دوای (ئاسۆیه‌کان) شه‌ولی تره، له‌پال دام و ده‌زگای یاسایی هه‌ریه‌که له‌ سیاسی و زانستی و شارستانیش... ده‌گریته‌وه، ئه‌و وه‌رچه‌رخانه ساده‌و ئاسان نیه به‌چه‌ند دروشمیک بیه‌ته‌دی، ئینجا گۆبه‌ندیکه سه‌ره‌نجامی فره‌ پروه له‌ سه‌لبی و ئیجابی به‌تایبه‌تی بۆ میله‌تیک و هه‌ک کورد که له‌ قۆناغی رزگاری نیشتمانی دا پیوستی به‌په‌یوه‌ندی

كۆمەلایەتى بەھێز ھەیسە، چونكە شۆرش و راپەرژین و كوردایەتى و ھاریكاری
 ... لە ھەرھەنگی كۆمەلگەى مەدەنى دەگمەنە*، بەتایبەتى بەو شیتوازە ریبازەى علمانى
 كوردستان گرتویانەبەر، گواپە كۆمەلگەى مەدەنى وەك ئەورووپا لەرێتگەى گەشەى مادى
 و سەرماپە و بازاری نازاد دەھیننەدى، ھەلبەتە ئەو شیتوپیە كۆمەلگەى كوردی بەناسنامەو
 تەرت و وێران دەكا ھەرۆك وا وێرانی كردوو ھودەكا، چونكە كۆمەلگەى كوردی لەرەگ و
 ریشەو زۆر جیاپە لەگەڵ ئەورووپا، بۆپە ھەربنەماپەكى كۆمەلگەى كوردی ھەلدەتەكى
 بنەماپەكى وێران كەرى بەرژو ھەندى خۆیستى تاكانەى دیتەجى ی، ئینجا یاسا بەتاقى
 تەنھا كۆمەلگەى واى بى كۆنترۆل ناكرى، بەتایبەتى ئەو جۆرە یاسا لەنگانەى ھەریعى
 كوردستان، كەتانیستاش یاساپەكى نەفامپە، بەھێز فیتۆى ھەیسە و ھەژارپش پتو ھەو،
 بەئەزمون سەلمیتراو ھادەشپین بەمەدەنى كردنى كۆمەلگەى كوردی لەپرتى شارستانی
 بوون و پەپو ھەست كردنى بەژپانی مادى سەرماپە دارپەو، دەپیتە ھۆى ھەلو ھەشەو
 ئینتیمای رەسەنى كوردایەتى، چالاك ترین نمونە ئەودیار دە نامۆپەى وەرچەر خانى
 ئینتیمای نەتەو ھەبى كورد بەرەو زمانى توركمانى لەھەولپتر ... ئیستاش بەمەدەنى كردن
 بەبى كۆنترۆل عەقیدەپى ئەوا ئینتیماپەكانى سەلامەت نابى، لەگەڵ ھەلو ھەشەو
 ئینتیمای كلاسپكپەكانى یەك سەر كپش دەبى بۆپازنەپەكى دەرەو ھە رەسەنى كوردایەتى،
 لەكۆمەلگەى وادا گۆرپنى كۆمەلگەپەكى كلاسپكپە بەرەو مەدەنیەت مەرچ نپە بەرپى
 ئەوروپیانەو لەرپى بەھا سەرماپە دارى و مادپەكان ئەنجام بدرى، دەكرى بەھۆى
 ئایدۆلۆژپا و ئاپین و دەزگازانستپەكانى وەك زانكۆ سەنتەر و رپكخراو حزپە خاوەن
 بنەماكانپش پیتە دى، كۆمەلگەى مەدەنى ستاندر بەند نپە تەنھا بەبارو و دۆخى نابوورى
 و تەكنەلۆجپا و زەمەن و زەمپن ... ئەكتپف كردنى ئینتیمای ئاسۆپەكان و زال كردنى
 بەسەر ئینتیمای ستونپەكان چاكترین دەروازپە بۆ ئەو وەرچەر خانە، لەراستپدا ئەگەر پین
 بەراوردپكى بەووردى ئاكارو چالاكى حزپە كوردستانپەكان بكەپن دەپین بەشى ھەرەزۆرى

* ھەر بۆپەش شۆرشى رزگارى زپاتر لەلادى سەرھەلدەدا، جازان كەریژەى دانپشتوانى شار لە جەھان
 لەنیوان (۵ - ۷) % بوو رپژەى ئەو شۆرشانە زپاتر بوو، دواى رابوونى پپشەسازى رپژەى دانپشتوانى
 شارەكان زپادى كرد بۆ ۲۵% و ئپستاش نپو ھە نپو ھە، بۆپە بزوتنەو ھى شۆرشگپرى كەم بوو پتەو،
 تەنھا لە توانای مدرسەكانى خاوەن ئایدۆلۆژى ماو، ھەرۆك پپنپمان لە شۆرشى ئپران لەنپو
 كۆمەلگەپەكى مەدەنى كرا بە ھۆى فاكتەرى ئاپنى، ئپستا زپاتر لاپەنە ئاپنپەكانە شۆرشى رزگارى
 پى دەكرى.

لهو کارانهیان "ئەنتی مەدەنیە" بریتییە لە وەرچەرخی کۆمەڵگەی کوردی بەرەو کۆمەڵگەیهکی عەوام، واتە جاران زیاتر مەدەنی تر بووینە نەك ئیستای سەردەمی تکنۆلۆژیای پیش کەوتوو، هەر بە کورتی با سەرنج بەدەینه توخەکانی مەدەنیەت لە کۆمەڵگەی کوردەواری: لە سەردەمی میرنشینەکان بە پیتی شەریعەتی ئیسلامی هاوولاتی بوون لێیان ماوەی ۱۵ پۆژ بوو، پێکەوه ژیانی ئاینەکان لە کۆمەڵگەی کوردەواری بەناویانگە لە فەرھەنگە جەھانیەکان تەنانت لێژنەئی نیو بژی ویلایەتی موصل ئەو دۆخە بە دەگمەن وەسف کردوو، ئینجا هەموو تاکێک بەرپرسیەتی و پاسەوانی سامانی گشتی لە ئەستۆ بوو بۆیە بێ ئەوەی پۆلیس هەبێ مال و سامانی خەلکی لەو گۆرە بوو پاراستراویش بوو، وەك ئیستا دەسەلات چڕ نە کرابۆو بە کەم خەلکیکی ناشایستە و هەموو کارێک هەر حکومەت بیک، تەنانت لەو سەردەمی خۆئێندیش مەدەنی بوو لەشارو لادێکان لە سەر زەکات و خێری خەلکی بەرپۆو دەچوو، تەنانت پاریزگاری ژینگەش لە ئیستا گەشە سەندووتر بوو بێ ئەوەی وەزارەتیشی هەبێ، هەموو خەلکی خۆی لە پیس کردنی ناوو، سووتاندن، راوی ناژەل لەساتی زاووزی، چاندنی دارو دروخت ... هەموو ئەوانە بەشێک بوو لەباوەری ئاینی (النظافة من الإيمان) لەگەل زۆر باسی تر کە لێرە مەودا نیە باسی بکەین

سەرچاوەکانی توندو تیژی :

گەلی پەرس هەدیە هەریە کەو دەیەوئ لەخۆی دوور خاتەو و لەمەلی بەرامبەرە کەمی بەشەتینی، لەنایدیۆلۆژیای شۆرشی نویدا تەقەلایەکی بەهێز هەبوو کە پسی ناسی فاشی بدریتە پال سیستەمی سەرمایەداری، بۆیە راستەوخۆ نەدەبوایە بەحزبی بەعس بووتری حزبیکی فاشیە دەبوایە بلیتی رەفتار فاشی، چونکە (گوایە) حزبی بەعس سۆسیالیستیە ناشی دیاردەیهکی سەرمایەداری وەك فاشی بۆ بەکار بهینتی !.

هەلبەتە ئەو (تەنزیراتانە) لە کوردستان لەلایەن (ی، ن، ک) دەکرا حزبیەکانی تری کوردستانیش لاسایان دەکردهو، کەچی ئیستا پاکانە بۆ سیستەمی سەرمایەداری دەکەن و لە هەموو گوناھێک دایدەرنن، لەراستیدا فاشی و نازی فالانژیسی و شۆفینتی و تۆرانی و بەعسیەت هەموو نایدۆلۆژیایەکی رەگەزپەرستی ناوێتە بوو لەجۆرە

سۆشیاالیستیك و تىكەل بە فەلسەفەى نەتەوہىى وزەمىنەى رۆژئاواىى، نىتر ئەوہ پەيوەندى بە سىستەمى سەرمايەدارى بەتەنھا نەبووہ، ئەوہ لەھەناوى سوشىالىستى و چەپى لەبرگەى دىكتاتۆرى پۋلىتارىيەوہ دىت .

لەو سەردەمەش دىسان كۆمەلىك دياردەو چەمك ھەيە بەزۆرەملى دەيانەوى لەملى مەدرەسەى تر بەشەتىنن، لەوانە توندو تىژى و ئىرھاب و تىرۆر، لەراستىدا توندو تىژى بەندىكى گەردوونىە شان بەشانى گۆرانی ھىتواش ھەيە، لەوانە وەك : سوپەر نۆشا، تەقىنەوہى ئەستىرەكان، يەكگرتن و داتلىشانى ناوكى، ئەستىرە رەش و سپىەكان، بركانەكان، گەردەلول و زىيانەكان، تافگەكان ھتد، بى ئەوانەش ژيان دەوہەستى، لەنىو كۆمەلگەش ناوا چۆن گۆرانی ھىتواش پىتويست و دانىمە گۆرانی توندو تىژىش لەكات و دۆخى خۆى پىتويستە وەك: شۆرش و راپەرىن و ھەلچون وزىندانى و لەسىدارەدان

ئەوانە بەشىكن لەژيان، ھەلبەتە توندو تىژى و ھەتا تۆقاندنىش (ئىرھاب) بەشىكە لەژيان بەتايبەتى بۆ تاوان باران ئەگەر تاوان بار و بكوژ و دز نەترسن ئەوانە تاوانى مەزن تر دەكەن، ئەگەر بەرگرى زۆردارو داگىرکەر نەكەى ئەوا رزگارت نابى، ... بەلام ھەموو ئەوانە ئەگەر لەزەمان و زەمىن و بەپىى مەرجى خۆى بەكار نەھىترى دەبىتە سەلبى، ھەر وەك ئەو توندو تىژى و تۆقاندنانەى دەسەلات بە كارى دەھىنى لە پىناو پاراستنى دەسەلاتەكەى يان ئەوانەى دژى دەسەلات لە پىناو گرتنە دەستى دەسەلات، ئەوانەى

سەروو بنەماى گشتى توندوتىژىە بابزانين لەكوردستان سەرچاوەكانى لەكوى ھاتوہ ؟ ئەوہى سەروو تىروانىنىكى گشتى بوو، مېژووى مرۆفایەتى بىجگەلەناىنە راستەقىنەكان ئەگىنا بەو توندوتىژىەھاتوہ، بەكورتى توندوتىژى و تىرۆر ناسنامەى نىە لەھەموو مەدرەسەو نەتەوہو ئايدۆلۆژى و ناين و بزوتنەوہبەك ئەگەرى سەرھەلڈانى ھەيە

لەكوردستانىش سەرەپاى ئەو زەمىنە گشتىە ئەوا لەمىژووى نوئىش لەدواى داگىرودابەش كردنى دووچارى شەپوشۆرتوندوتىژى بويتەوہ، لەنىو خۆشدا لەشۆرشى نوئى _ واتە لەدواى ۱۹۷۵ - بەپىى تىژوونەدەبىياتى ماركسى ھەمووى لەسەر توندوتىژى بىناكراوہ، لىك بوردن تۆمەت بوو، ماركس خۆى نامۆژگارىەكى بەناو بانگى ھەيە دەلى : (نىوہ چاكسازمەبن بەلكو شۆرشگىرین)، ئەنجلس كىتیبىكى ھەيە بەناوى (دور العنرف فى التاريخ) لىنىنش لەكتىبى (من أين نبدا) دەلى : دەبى ماركسىەكان پەنا بۆتىرۆرىش بەن بۆھىنانەدى نامانجەكانيان، نىتر بەپىى ئەو تىژوہسىاسیانە مېژووى نوئى

ی کورد هه‌براکوژی توندوتیژی بووه، کاروسزای شۆرشگێری جی ی شانازی بووه، وهک ندیل کوشتن، سه‌برپین، به‌ته‌ورکوشتن، له‌سه‌رشاخ فرێدان، مرۆڤ سوتاندن^١، تالان، مالتی به‌کتر داگیرکردن... نه‌وانه‌هه‌مووی سه‌رچاوه‌یه‌کی به‌رچاوی داتیمه‌ بۆیه‌ره‌م هینانی توندوتیژی، بۆیه‌ نابیت نه‌ودیارده‌ ناشرینانه‌ بدریتته‌ پال که‌لتوری کوردی، له‌راستیدا زیاتر نه‌زموونی قۆناغی نوێ ی بزوتنه‌وه‌ی کوردایه‌تی لی ی به‌رپرسیاره‌ که‌له‌دوای ١٩٧٥ ده‌ست پێ ده‌کا تانه‌وساته

ئه‌زموونی ده‌سه‌لاتی کوردی ١٩٩١-٢٠٠٩

هه‌لبه‌ته‌ نه‌و هه‌موو بارودۆخه‌ ناوه‌کی و ده‌ره‌کیه‌ی به‌سه‌ر کورد هاتبوو له‌ ناکۆکی و براکوژی و به‌هاکانی عه‌لمانی و پێبازی می‌کافیلی له‌ سیاسه‌ت و شکسته‌کان. هه‌موو له‌لایه‌ک، له‌لایه‌کی تریش وه‌ک به‌شیک له‌و عێراقه‌ له‌و ماوه‌یه‌ی (٧٦) سالی‌دا جگه‌ له‌ دیکتاتۆری و بیرى ناسیۆنالیزمی عه‌لمانی عه‌ره‌بی و ئینقلاب و په‌گه‌زه‌رستی و تالان و سوتان و.. شتیکی واچاکی لی نه‌بینرا، له‌چاوه‌ نه‌وانه‌ نه‌زموونی ده‌سه‌لاتی کوردی له‌دوای راپه‌رینی ١٩٩١ زۆر خراپ نیه‌، به‌لام باری ئیستای کۆمه‌لگه‌ی کوردی له‌چاوه‌ ١٩٩١ زۆر خراپتر بووه‌، با بزاین هۆیه‌که‌ی ده‌گه‌ریته‌وه‌ بۆ ده‌سه‌لاتداران و بیرى عه‌لمانی و نه‌زموونی ده‌سه‌لاته‌که‌ی یاخود بۆ خودی کۆمه‌لگه‌ی کوردی؟.

راسته‌ دوژمن له‌ ته‌قه‌لا و نه‌خشه‌ و پلانی بی‌ووچان بووه‌ بۆ تیکدان و دا‌رزانسی بناغه‌و ژیرخانی نه‌خلاقى کۆمه‌لگه‌ی کوردستانی تا بتوانی به‌ یه‌کجاری داگیرى بکا بی‌ به‌رگری و بۆی نه‌ده‌کرا، به‌لام هه‌تا راپه‌رینیش هیشتا نه‌و کۆمه‌لگه‌یه‌ به‌و راده‌یه‌ی ئیستا دانه‌رزابوو، هه‌ر به‌ نمونه‌ بینیمان نه‌و می‌لله‌ته‌ بوو راپه‌رینی به‌رپاکرد، زیاتر له‌ ١٥٠٠٠٠ نه‌فسه‌ر و سه‌ریازی عه‌ره‌ب و به‌عسی به‌دیل گرت، که‌ پێش دوو سال نه‌وانه‌ بوون کوردیان نه‌نفال کردبوو، که‌چی له‌ به‌رامبه‌ردا مه‌ردانه‌ به‌ نان و ناو و جل و به‌رگ پێدان نازادیان کردن، نه‌ک توڵه‌یان لی بسیننه‌وه‌، ئنجا هه‌ر نه‌و می‌لله‌ته‌ بوو خۆیه‌خشانه‌ ئه‌رکی نیشتمانی ده‌بینی چ له‌شاخ چ له‌ دوای راپه‌رین، کارمەند و ماموستایان هاتنه‌وه‌ قوتابخانه‌ به‌بی مووچه‌ ئه‌رکیان به‌جی ده‌گه‌یانده‌ له‌سه‌ره‌تای ئیاده‌ی کوردستان له‌ ١٩٩١-

^١ له‌ هه‌مووی نمونه‌ هه‌یه‌ به‌لام درکاندن بۆ ناویانگی کورد خراپه

١٩٩٢، به لآم بهرپرسانی حزبه دهسه لاتداره کان لهو ساتیشدا خهریکی کۆکردنهوه و تالان بوون، سهروکی ههریمی ئیستا ناویانی به "مافیا" بردن، ئیتر حزبه دهسه لاتداره کانی کوردستان به خۆ بهوبه پررس* و بیرو پرانسیپه عملانی و پهروه دهیی پیتشمه رگه یان نه یان توانی نهوهی دوژمن به کۆمه لگهی کوردی کردبوو نهک ههر چاکه نهوه، به لکو نهوان زۆر به ترسناک تر درژه یان پی داو کاریگه ریه کهی قوول تر بوو، له دوای ١٦ سال له شه زمونی دهسه لاتی کوردی دا ئیستا کۆمه لگهی کوردی لهو دوخانه دایه

١- له پرووی نه خلاقتی: کۆمه لگه یه که به هاکانی (مادیی، بی متمانه، فیلبازی، لیك ترازای، مه زنده خراب به یه کتر، بی ئۆقره یی، خۆیستی..) بالی به سه ردا کیتشاهه .

٢- له پرووی سیاسی: بنه ماکانی سیاسه تی میکا فیللی بالی به سه ر کیتشاهه، هه موو خه تیکی سوور، چه سپاوی، پیروزی به کارهاتوه بو به سیاسه تیکی ناره وا.

٣- له پرووی چینه یه تی: کۆمه لگه یه کی دابهش بووی چینه یه تی چینه یکی دهسه لاتداری زۆر تیرو به شتیکی هه ژاریش، موچه خۆری وا هه یه ٤٥٠ جار به نه ندازه ی موچه یه کی ئاسایی وه رده گری، به نه ندازه ی جیاوازی نیوان براهما وشادرا ومه نبوو ز هندوتسی لیك جیان، له پرووی سیسته می ئابوو ریش بوینه هو ی "گرانی".

٤- له پرووی کۆمه لایه تی: کۆمه لگه یه کی عه وله می دابهش و دووبه ره ک و مادی و به رژه وه ندیبه تایبه تیبه کان زالن به سه ر به رژه وه ندی گشتی و.. (نه گۆره کان) گه لی ته سک بووه ته وه، لهو نیوانه ی دهسه لات زیاتر کۆمه لگه به ره و نه نته می مه ده نی بووه .

٥- له پرووی دهروونی: تاکی کورد زۆر چاوشکا و ره شینه، خۆیسته، توانای به رگری زۆر لاواز بووه، بی متمانه یه، دهروون ته نکه.

٦- له پرووی نیشتمانیه وه: ننتمای نیشتمانی و نه ته وه یی زۆر لاواز بووه، به رگری و کوردایه تی ههر باوی نه ماوه، پارێزگاری له دهسه لاتی حزبا یه تی له سه رووی نیشتمانی و ئاسایش و خه تی سووره کانیه تی.

٧- له پرووی ئابوو ریه وه : له کۆنه وه کوردستان به به رووبووم به ناویانگ بوو ئیستا هه موو به ره مه یك له ده ره وه ده هیتر ی، ته نانته له کاتی و تیران کردنی کوردستان له

* مانای وانیه هه موومیلله تی کورد وای لیها تیبت به لکو مه به ست زۆریه یان به تایبه تی له دهسه لاتداران .

١٩٨٥ تا ١٩٩٨ خراتری به سهر هاتوه جگه له ویرانی ژیرخانی کشت وکالی وبارزگانی وته کنۆلۆژیش .

٨- له پوه کانی پاگه یاندن و پهروه دهیی و فهرهنگی و نه ریتی تا ده گاته ژینگه ییش سهقه ته، ههر خودی تیک دانی ژینگه له میژووی مرۆفایه تی له وه رچه رخانی کۆمه لگه له کشت وکاله وه بۆ پیشه سازی ده ست پێ ده کا ، له کوردستان بێ هیچ هۆیه کی زانستی کشت وکال ویران کراو به سه دان هه زاران نۆتۆمبیل و ماشینی سووتینه ر هینه راه (بسی به ره هم)، ژینگه ی کوردستانی تیک و پیک داوه

٩- له پوهی نه زمونی دیموکراسیه وه: ده مانه وی له وه وه زیاتر بوه ستین بزانی ناخۆ چه نده نه وه سه لاته ی کوردی دیموکراسی بووه، هه رچه نده ته نها وورد بوونه وه له هۆیه کانی شه ری براکوژی که خۆشیان دانیان پێ ده هینا نه وه شه ره له سه ر ده سه لاته کو تایی به و پر سیاره ده هینێ و مانایه ک بۆ دیموکراسی نا هیلێ ته وه، به لام هه ر به که شتیکی له سه ر ده وه ستین.

هه لبه ته دیموکراسی نیستا (دیموکراسی هاو چه رخ) ی پێ ده ووتری یان دیموکراسی نا راسته وخۆ، جیا به له گه ل دیموکراسی راسته وخۆ یان (دیموکراسی نه سینێ)، نیستا زیاتر نه و به شان ده گری ته وه: (هه لپژاردنی نازاد، سهروه ری یاسا، نازادی بیرو پا، ده ستگۆری ده سه لات، شه فافیه ت، مافی یاسایی معاره زه، لیک جیا کرد نه وه ی ده سه لاته کان، لامه رکه زی.)، هه ر به کورتی له سه ر هه ری هه کیه ان هه لوه سه ته یه ک ده که یین به به راه و ده وه له گه ل نه زمونی کوردی:

هه لپژاردن: هه رله به که م هه لپژاردن قایل نه بوون و نه نجامه کانی هه لوه شین رایه وه و بووه ته وافوقی* له دوا ی نه وه هه ر هه لپژاردنیکی تری شه ره وانی و سه ندیکایی و ریک خراوه یی کرابن سه ره نجامه کانی ته واهن جووت بووه له گه ل ده سه لاتی عه سه کهری له هه رلا یه ک، جگه له ته زویر و زۆرداری و چه واهه یی و ده نگ کرینی به ناشکر او..

* ته وافوقیش مانای دیاره، له ژیر سایه ی ته وافوق زۆر به زه جمه ت کارو چالاکی دیموکراسیانه نه نجام ده دریت، دام و ده زگا کان سه ست ده بن و هه تا یاساش سه ره ره نابێ، بۆیه نه و شتوازه ده گمه نه ته نها له و ولاتانه پهیره و کراوه که له دوو پیکهاته ی جیا دروست کرا بێ وه ک چیکو سلوفاکیا ی پیشوو قویرس تا راده یه ک لبنا و عیراقی نیستا ش

سەرۆه‌ری یاسا: یاسا له سەرۆوی هه‌موان نه‌بووه، تیغیك بووه زیاتر ملی بی‌هیز و هه‌ژاری بریوه ده‌سه‌لاتدار و هیزداره‌کانیش ڤیتۆی بچووک و گه‌وره‌یان هه‌بووه، هه‌تا ده‌سه‌لات و په‌رله‌مان و دوو حکومه‌ته‌کان یاسایی نه‌بوو، به‌پیتی یاسایی ته‌واو هه‌ردوو حزبه ده‌سه‌لاتداره‌که‌ش نایاسایی بوون، مادام هیزی داگیره‌ریان بۆ سهر کوردستان هینا، که‌چی سه‌رنج بده (حزبی کاری سه‌ربه‌خۆی کوردستان) هه‌لوه‌شینرایه‌وه به‌پیتی یاسا، به پاساوی په‌یوه‌ندی هه‌بوون به وولاتیکی بیانی!!

په‌رله‌مان: له سیسته‌می دیموکراسیدا ده‌سه‌لاتی یه‌که‌مه، که‌چی لی‌زه بی‌ده‌سه‌لات بوو، له‌ژێر پیتمایی (م.س) بووه، هه‌رده‌م بریاره‌کان به‌کو‌ده‌نگ یان سفر بووه، شه‌وه‌ش هه‌مان نیشانه‌ی نه‌مجومه‌نه‌کانی نیشتمانی عێراقی و سوری و میسری بووه.. که‌گه‌لی جار ده‌ستی قایلێان به‌رز کردۆته‌وه و نه‌یانزانیه‌وه بۆچی! جگه له‌وه‌ی نه‌ندامانی نوێنه‌ری خه‌لک نه‌بوونه‌وه یه‌که‌تریان نه‌ناسیه‌وه، ئنجا ماوه‌ی مانه‌وه‌ی له هه‌موو پیتوانه‌یه‌کی یاسایی په‌ت بوو، هه‌تا له‌عێراق هه‌لبژاردن بۆ په‌رله‌مان نه‌کراوه له کوردستانیش نه‌کرا.

حکومه‌ت: حکومه‌ت و په‌رله‌مان دا‌هینانیتیکی بلیمه‌تانه‌ی سیاسی بوو، خه‌لکی کوردستانی مه‌زن پیتی گه‌شبین بوون، به‌لام هه‌ر به‌خیرایی به ته‌وافوقیانه په‌رله‌مان دروست بوو، دوا‌ی دوولت بوو بی‌ئوه‌ی هه‌یچیان راده‌ی یاسایی ته‌واو هه‌بی، حکومه‌تی سلیمانی (٤٤%)، حکومه‌تی هه‌ولێریش (٤٦%)^{*} ده‌نگی میلیله‌تی هینابوو، ئنجا نه‌و دوو حکومه‌ته زاده‌ی شه‌ری براکوژی بوون، که له‌سه‌کو‌ی په‌رله‌مانی کوردستانه‌وه (تحریم و تحریم) کرابوو، تا حکومه‌تی هه‌ریم تا (پینجهم کابینه) نه‌گه‌ر به‌ووردی بیپشکنین ده‌بینین زاده‌ی په‌لاماره‌که‌ی ٣١ی ئابه که یه‌کیتی وای له پارتی کرد ئاوا په‌نا بۆ دوژمن ببا، که‌واته نه‌و دوو حکومه‌ته نه‌ک یاسایی بوو یاخود نا، به‌لکو نه‌وه‌نده نایاسایی بووه تا راده‌ی دژی په‌رله‌مانی له‌شێوازی حکومه‌تی یالتسن له‌رووسیا کاتێ به‌ده‌بابه له په‌رله‌مانی دا له سالی ١٩٩٣، ئنجا نه‌و دوو حکومه‌ته به‌پیتی (یاسای ئیداره‌ی ئینتقالی به‌ندی - ١ - له ماده‌ی ٥٣) عێراقیش نایاسایی بوو، سه‌ره‌پای شه‌وه‌ی به‌رجه‌سته‌یه‌کی

^{*} نه‌و ژماره‌یه‌ی ٤٩% و ٥١% راسته‌قینه نه‌بوو، به‌لکو شه‌وه زیاده‌ی ده‌نگی شه‌و حزبانه بوو که نه‌گه‌یشه‌ی ٧%،

زهقی فیدرالیهتی ئوستانیه که کورد به تیکرایی رهتی کردۆتهوه و گهلآلهی داگیرکه رانه که ده لاین عیراق فیدرالیه کی ئوستانی بئ، سه ره پای نهو هه موو بئ یاساییه هه ریه که له لای خۆی نهی ده شاردوه که حکومهتی حزبه، واته به سیسته می (حزب القائد) دارژرابوو، ههروهک کاک مه سعود به ناشکرتر له دهۆک درکاندی له چوارچیوهی هه ره شه کانی له دژی گهنده لی

نهوهی سه روو تا تیکهل بوونهوه ناوا ناقانونی بوو، تانیستاش ده سه لاتی کوردی بریتیه له حکومه تیک و دوو میرنشین و شتیک زیاتریش، ناسنامه که شی بریتیه له ۱- سیسته می دیارشی کۆنی یۆنانی ۲- سیسته می میۆکراسی ۳- ته وافوقیه کی ده گهن ۴- ره گیتی عه شایری، له وولاتانی عربی (که شوړشیان له سه ر کرا) یه ک حزبی قائد هه بوو له کوردستان دوو حزبی قائد، پیویسته له سه ر نهوهش بوه ستین دیموکراسی ته وافوقی له وولاتانه پیاده کراوه که دوو پیکهاتهی جیان وهک چیکۆسلۆفاکیای پیشوو، قویرس، لبنان، عیراقی نیستا، له هیچ کونجیتی نهو جیهانه نه بوه له نیو یه ک میلهت سیسته می ته وافوقی وهک نیستای کوردستان نهوه ۱۸ ساله وا پیاده ده کری، له شوینان دیموکراسی ته وافوقیه ئینجا ناوا زه همه ته له کوردستان ته وافوقیه که ی خهسته و دیموکراسیه که ی کاله، هه لبه ته ئینتلاف کردن ناساییه به لام ته وافوقی نانا ساییه^۲

نازادی راده رپرین: نهوه یان تاراده یه ک باش بووه له چاو ده سه لاتدارانی عه ره ب، به بوونی کۆمه لیک رۆژنامه ی جیاواز و که نالی ته له فزیۆنی و فره لایه نی و...

^۱ له ماده ی ۳ ی ریکه وتنامه ی ستراتییی (پ د ک) و (ی ن ک) هاتوه.

^۲ بۆ لیک جیا کردنه وهی ئینتلاف له گهل ته وافوق پروانه : ارنت لیبه ارت- ال دیمقراطیه التوافقیه فی المجتمع المتعدد ص ۴۷- یه که م که سه باسی له (دیموکراتی ته وافوقی) کردوه دژ به دیکتاتۆری زۆرایه تی، تیایدا ۳ نیشانه ی بۆ ته وافوق داوه : ۱- بوونی فیتۆ بۆ هه ردوولا ۲- دابه شی ده سه لات و نوینه رایه تی له ناسته کانی تری خواریوش له گهل دابه شی بودجه ش ۳- سه ریه خۆبیه کی نیسبی بۆ هه دوولا له ناوچه کانی خۆیان نهوه ته وافوقه و به رجه سه که ی روونه له کوردستان، هه رچی ئینتلافه ته نها له حکومهت و نه نجه مهنی وه زیران دابه شیه که هه یه نایه ته خواریوه و سه ریه خۆبی نیسبی تیایه

دەستگۆڤى دەسەلات: لەراستىدا كۆڤكى ديموكراسى لەو خالەيه، بەلام لە كوردستان نەك دەستگۆڤى دەسەلات بەلكو بە (لامركزى) و بە دابەشى ياسايش قايل نين و شەپى براكوڤى لەسەر كرا، ئنجا ئەوانە نەك لە حكومەت و دەسەلات لەنيو حزبەكانى خۆشيان دەستگۆڤى دەسەلات ناكەن، بۆيه وەك دەسەلاتدارى عەرەب وەزىر و سەرەك وەزىر و پايهكانى تر دەگۆڤن، بەلام بەو مەرجەى ھەر خۆيان لە سەرۆى ھەموو گۆڤانىك بن، نيتىر پارىزگارى لە دەسەلاتى خۆيان لە سەرۆى ناسايشى نەتەوہى كورد و نامانجەكان و نەگۆڤەكان و پىرۆڤىزىەكان و بەھاكان..

شەفافىيەت: ھەلبەتە لە بارودۆخى وادا ھەموو بوارەكانى ئىدارى و سياسى و مالى و ياساىي.. لىتە، لە خەلك ديار نيه ھەمووى لەژىر پەردەو بەدەر لە ياسا دەكرى، نەك خەلكى ھەتا وەزىر و لىژنەى بەدواداچوونى پەشمىش تەنھا ھەندى نامار و ژمارەى سادەى لايە، نەگىنا لە ديموكراسىدا شەفافىيەت ماناى وايە ھىچ بىرپارىتكى سياسى، رىكەوتنەكان، ياساىي ئىدارە، بودجە، دەسەلاتى مالى.. دەبى لەو پەرى ئاشكرابى بى.

ماڤى ياساىي معارەزە: لە وولاتانى ديموكراسى معارەزەو دەسەلاتدار وەك يەك ماڤى ياساىيان لە پىكھاتەى دەسەلات ھەيه، بەلام لە كوردستان معارەزە زياتر تاوانبارەو ئابلۆقەكانى ياساىي و ئىدارى و سياسى و مادى و مالىدارىشى لەسەر بوو، زۆر بەخىراىي توندوتىڤى و تۆقاندنى لەدژى بەكارھاتووہ يان بەسەربازانە راستەوخۆ يان لەپى دەزگاكانى ياساىي لەژىر ناوناتۆرەى جياجيا، بىبەش بووہ لە ھەموو داھات و ئىجابىيەكانى ولات.

لىك جياكردنەوہى دەسەلاتەكان: لە وەسفىكى (رۆسو) ^۱ دەلى: لە ديموكراسىدا دەسەلاتدار زۆر ترن لە گەل، لە ئورستقراتى دا دەسەلاتدار كەمترن لە گەل، لە دىكتاتۆرىدا دەسەلات يەكسانە بە گەل، ھەر وەك لە ئەزمونى فەرەنسى دىكتاتۆر (لويسى چواردە) دەيگوت من ياسام و حكومەتم، لەزۆڤى وولاتانى عەرەبىش، لەسەر دىوارەكان وەك عىراق دەنوسرا: (إذا قال صدام قال العراق)! جا لە كوردستانىش نە پەرلەمان و نە

^۱ جان جاك رۆسو - فى العقد الاجتماعى ص ۱۱۶ -

حکومت و نه دادگا.. دهسهلاتی نهبووه لهژیر رینمایي (م.س) بسووه، نهویش لهژیر
فهرمانی کهسی یه که میان بووه، مەزکزیانه.

ناسنامهی: به کورتی ناسنامهی نهو حکومتی لهو دووحزیه دروست بووه بریتی یه له
شیوه دهسهلاتیکی زۆر دهگهمن، زۆر به زهحمەت پۆلین دهکری، چونکه شیوازی زۆر کۆنه
،پیتکهاتنه کهی بریتی له تهوافوقی -دیاریشی، نواندنه کهشی بریتی له جوړه حکومتیکی
بلوتۆ کراسی نۆلیگارشی، دهتوانین بلتین بریتی له میراتگری نهزمونی لایه نه سهلبیه کانی
یۆزانی کۆن، دهسهلاتی نیستای عربی، ههندی ریشهی عهشایری میرنشینه کانی خۆمان .

* * * * *

بهو شیویه نهزمونی دیموکراسی له کوردستان نهبووه نمونه یه کی سهرمهشق، ههتا بو
دهوروبه ریش، نهوه تا له ئیتران و تورکیا و عیراقتی نویش وا دهستگۆپی دهسهلات و دابهشی
و یاسایی و بوونی معارهزه و نازادیهک.. ههیه، ههتا نهزمونه کهی کوردستان چۆوه سه
نهزمونی دهسهلاتداری عهرب*، ئیتر پاساوی گوايه دیموکراسی پتویستی به
کۆمه لگه یه کی عهلمانی و مهدهنی و بازاری نازاد و سهرمایه داری و.. ههیه، یان دهلتین
زۆرمان ماوه بگهینه قۆناغی دیموکراسی، نهو جوړه پاساوانه قهلویشیه، پیتشیش له
سهردهمی گهرمی مارکسی دیسان نووسهران و سیاسهتهداری کورد به هه لچونهوه
دهیانگوت قوناغیکی زۆر ماوه تا ۱۰۰ سال بگهین به مارکسیهت، له سۆشیالیستی کهش
ههروا، ئیستاش دیسان خۆیان دیموکراسیه کهیان پی قهبولۆ ناکری، ئنجا ده یخه نه نهستی
کۆمه لگه و زه من گوايه نهوه پتویستی و زه مینه سازی دهوی بو دیموکراسی.. کهچی
دهبینین کۆمه لگه کانی نهفریقی و هندی و رۆژههلاتی تر زۆر له کورد پاشکه وتووترن،
بهلام وا دیموکراسین، کوردستانیش ههروا له خولگه ی نادیموکراسی ده خولیتتهوه تا

* نهوهی جیتی سهرسورمانه دهسهلاتی کوردی زۆر دژی دیاردهی تهعریبه وههقی خۆشیهتی، ههنگاوو
به ریره کانی نهو دیاردهش دیارن، بهلام تهعریبی عهقلیهتی دهسهلاتی کوردی له کی هاتوه؟ زیاتر
لهوش ههروهک نه ریتی به ریرسانی کهندا، رهبی عاشقی مۆنیکاو سه یاره ی به رزن، .. بۆیه
دهسهلاتی کوردیش وهک عه ره بی نهو دوو وه سفه سه ره کیه هه لده گری یه که میان: کوردیش ریک
کهوتوو کهریک نه کمون .

دوه م: وه سفی دهسهلاتداری عه رب به سفر کراوه له کۆنه وه (یه که م جار سعد زه غلول ووتی سفرن)
ته نانهت معمر قه زافی به (- ۱) میشی وه سف کردوو ده بینین دهسهلاتی کوردیش نهو وه سفه و
سه ره بجا مه کانی هه لده گری تا نه ونوسینه ش

نووسینی ئەم بابەتە، بەلام لەدوای یەکیبونی هەردوو حکوومەت زۆر بەهیتوایشی بەرهو چاکتریه

لەبەرامبەر ئەو کەلە پەقیهێ هەردوو حزب بەرامبەر پای گشتی کوردی دەیکەن و نامادە نین چاکسازی بکەن ئەوا باجی گەورەیان داوہ لە هەمو ناستەکان، ئەگەر وەك ژمارە هەلبژاردنەکان بکەینە پیتوەر، لەگەڵ ئەو هەمو چاوسورکردنەوہو بەکارهێنانی نامرازی ناسەردەمیانە ی جۆراو جۆر کەچی هەروا دەنگیان لە کورتی دەدا، لەیەکەم هەلبژاردنی سالی ۱۹۹۲دا ۵۰ بە ۵۰ بوون، دوای هەلبژاردنی دوہم هاتنە ۴۱ بە ۴۱، ئینجا هاتنە خوار تر بۆ ۳۶ بە ۳۶، ئیستا لەو هەلبژاردنە هەریەکە تەنھا ۲۹ کورسیان ماوہ، هیتێکی تر بەناوی (گۆزان) ۲۵ کورسی هیتاوە و نزیک بوویتەوہ لیتان

چارەسەریەکانی:

هەلبەتە ئەوہ بەچەند دیز و پەرتوکیش تەواو نابێ، چونکە وەلام و چارەسەری بریتیه لە کیشەیهکی مەدرەسی جیہانی، بەلام هەر زۆر بەکورتی وروژانێکی لیّ باس و بەراورد دەکەین.

لە سەرەتای سەدە ی پابردوو و پیتش دروست بوونی مەینەتی کورد عەلمانیهتی کورد بەلینێ بە خەلکی دا ئەگەر خەلکی کورد پوو لە عەلمانیهت بکەن، ئەوا دەوڵەتێکی کوردستانی خاوەن تەکنەلۆجیا یان بۆ دروست دەکەن، کەچی ئەوہ سەدەیهکە نەك هەر ئەو بەلینانە نەهاتە دی، بەلکو باری کۆمەلایهتی و سیاسی و فەرەهنگی و ئایدیۆلۆجی و نیشتمانیان بەو دۆخە گەیانندوہ، جا ئیستا زۆر پرونە ئەو بارودۆخ و پەرتەوازییە کورد نە بە لیبرالیهت، نە بە سۆشیالیزم و شیوعی و نە بە سۆشیالیزمی پەتیش راست ناکریتەوہ، لەبەر هۆیەکی زۆر سادە چونکە ئەو مدرسانە هیتزی گۆزان و چاکسازیان زۆر لاواز بوو، کەواتە وەك دەرباز دەبێ بەدوای فاکتەرێکی زۆر کاریگەر بگەریتین کە هەموو لایەکی کورد کۆکین لیت، با سەرنج بەهینە ئەو گوفتارە ی لە کۆنەوہ لەسەر کورد و تراوہ، چەندین جار لە شەرەفنامە و لەلایەن پۆژەھلاتناسەکان دووبارە بووہ تەوہ، دەلین میرنشینەکانی کورد، خەلکی کورد، خێلە کوردیەکان، سەرکردە سیاسیەکان.. یەك ناگرنەوہ، تەنھا ئەگەر لەسەر (شەھادە و ئیمان)^۱ ئەوہ مانای چی یە؟ مانای وایە

^۱ بروانە: شەرەفنامە - شەرەفخانێ بەدلیسی ل ۳۶

به‌ئشی هه‌شته‌م

رابوونی ئیسلامی

حزبه کوردستانیه‌کانی ئیسلامی

لیڤه بهو لاره توژیڤینه‌وه که مان به پیتی راو بوچوونی ئیسلامیه‌کانه... لایه‌نه ئیسلامیه‌کان له فه‌زایه‌کی فراوانتر له شیوه‌ی ماسی و ده‌ریاخه‌میلیون که پیتی ده‌ووتری رابوونی ئیسلامی، بۆیه هه‌له‌سته‌یه‌ک له‌سه‌ر شه‌وه ده‌که‌ین له‌پیشدا

۸- ازۆر به کورتی هۆیه‌کانی رابوون له کوردستان: دووبه‌ئشی سه‌ره‌کیه، هۆکاره

گشتی و تایبه‌تیه‌کان :

A/ هۆکاره گشتیه‌کان، شه‌وش چه‌ند به شی‌که:

أ/ هۆیه واقعه‌کان:

۱- گۆرانی زانست:

زانستی کۆنی فیزیا و کیمیا و بایه‌لۆجیا و گه‌ردوون و ته‌نانه‌ت زانستی کۆمه‌لایه‌تی و ئابووری هه‌ره دووره‌که (بیرکاری) له پشتیوانیه‌کی راسته‌وخۆی فیکری عه‌لمانی و فلسفی مادی بوو، دژی به‌های رۆحی و راستیه‌کانی ئیسلام بوو، شه‌و چوار تیپروانینه سه‌ره‌کیه‌ی خواره‌وه‌ی دروستکردبوو:

أ/ ئاده‌میزاد له ئاده‌م نه‌هاتووه به‌لکو له په‌ره‌سه‌ندن هاتووه.

ب/ شه‌و جیهانه‌ ته‌نها مادی جولآوه، غه‌یب و روح و جیهانی شه‌ودیه (قیامت) ته‌نها هورپینه‌یه.

ج/ شه‌و گه‌ردوونه هه‌ر هه‌بووه هه‌ر ده‌شمینی بی سنوور و بی‌کۆتایشه (هه‌موو تیۆره‌کانی په‌ره‌سه‌ندن لیڤه سه‌رچاوه ده‌گرئ)..

د/ ئایینیش له نه‌زانین هاتووه، مرۆژ ئایینی دروست کردووه نه‌ک خوداوه‌ند.

به‌لام له سه‌ره‌تای شه‌م سه‌ده‌یه‌و دوا‌ی په‌نجاکان شوپرشیک‌ی زانستی گرنگ پرویداو په‌وته‌که‌ی وه‌رگێ٤را به‌ره‌و لای راستیه‌کانی په‌یام، له زانستی نویدا گه‌ردوون سنووری هه‌یه و ته‌مه‌نیشی هه‌یه و دروستکه‌ریشی هه‌یه، فیزیا و کیمیاش سه‌لماندیان بوونه‌وه‌ر و

سروشت هەر ماده نیه، له بایۆلۆجیاش تیۆره کانی پهرسه نندن و داروینیهت به (پاسبی) کۆتایی هات، ئەنسرۆپۆلۆژیا و کۆمه لایه تیش به رهو لای شریعت هاتنه وه.

بەم شیوهیه زانسته نوێه کان به پیچەوانه ی زانستی کلاسیکی پالپشتی چه مکه کانی ئاینی کرد، بیری مرۆفی نوێی به رووکاری ئاینی گۆری، زانست و پهره ی زانستی بووه که رهسته یه کی له بن نه هاتووی بانگیشه و تیۆری سیاسی ئیسلامی، به پیچەوانه شه وه مه دره سه کانی عه لمانی مارکسی و سۆشیالیستی له گه ل زانستی نوێ پ، به پروو بونه وه تیۆری سیاسی و فکریان که وته شکست. که واته (جان کۆریس) هه قی بوو که له سه ده ی رابردوو له کتیبی (حقیقه العالم الملموس) گوئی: من نایه مه ناو سیاسهت هه تا چاک له گهردوون نه گه م، به و شیوهیه له شوینی تیروانینه کانی جاران جوړه بروایه کی تر خه ملی بریتیه له:

أ- پهروه ردگاره دروستکه ری هه موو شتیك.

ب- بۆ هەر شتیکیش فه رمان و بهرنامه یه کی به ستانده ری پێ سپاردووه که پتی ده ئین (یاسا کانی سروشت).

ج- که واته هەر شه ویش ده زانی چ یاساو بهرنامه یه ک بۆ ئاده میزاد چاکتره که یاسا کانی کۆمه له (په یام).

بەم شیوهیه شه و گۆرانه زانستیه کاریگه ریکی گرنه بوو له به خه بهر هینانه وه و رابوون خودی زانست و به ره مه مکه کانی بوته به شیک له پالذانی عه قلی مرۆف به ره و ئاین ((ویری الذین أوتوا العلم الذي أنزل اليك من ربك هو الحق...)) سبأ/۶.

له کۆنه وه زانای ژیری ئیسلامی زانیویه تی زانستی راسته قینه یارمه تیده ری ئاینی راسته قینه ی دوور له خرافیاته، با شه و زانسته له لایه ن هه رلایه ک بیّت، سینکا له کۆنه وه ووتویه تی: (کهس ناتوانی به زو لم دریه به ده سه لاتی بدا، به لام ده سه لاتی میان ره و ده وام ده کا) ^۱ شه و نزیکه له راستی (ان الملك تدوم بالكفر ولاتدوم بالظلم) بریتیه له (کلمة الطيبة) ، له سه ر شه و بنچینه ئین روشد هه ولی دا شریعت و فلسفه یه کبخاو ده لی (ان الحکمة صاحبه لشریعه والأخت الرضیعه) ^۲، ئین هه زمی ئەنده لوسی ده لی (لا خلاف فیه بین

^۱ سسبینوزا-رسالة فی اللاهوت والسیاسة ص ۲۱۱

^۲ بروانه: ابن رشد- فصل المقال فیما بین الحکمة والشریعتن الإتصال ص ۵۸- هه ردووی به ده سه خوشک وه سف کردوه

أحد من العلماء بالفلسفة ولا بين أحد من العلماء بالشرعية^١، تيمام غزالي و رازی و هتا ابن تيميهش و تويه تي عه قلی دروست و ده قی راسته قينه تيك ناگيرين^٢، له لای نه وروپاش نه و ته قه لایه ی دراوه، باسکال هه ولی دا وه ابن رشد ثاین و زانست و فلسفه ناشت بکاته وه^٣... هه مو نه وانه له قازانجی ثاینی راسته قينه یه.

٢- وه رچدرخانی نینتما له ده فیری و نه ته وایه تیه کان به ره و جیهانی عه وله مه: فکره و نه زمونی نوئی سنووری نیه (عابر القارات) ه، له و داخراویسه ی جاران ده رچوو، بویه ناده میزادی نوئی کوری خیزانه کهی، نه ته وه کهی، سیسته می حوکه کهی.. نیه، کوری جیهانه، یه کسه ر ته فاعول له گه ل جیهان ده کا، له سه ر بنچینه ی کیشوه ر و نه ته وه و سنووری جوگرافی دابه ش نابن، ته و او به پیچه وانه ی فکره ی (صموئیل هندکتون صراع الحضارات) به لکو له یه ک نه ته وه و شارستانی و بگره له یه ک خیزان ناده میزاده کان وه لائی جیهانی جیا جیا یان لی په یدا ده بیته، نه و پرۆسه یه ش له کۆتاییدا ده بیته (صراع المدارس) نه ک (صراع الحضارات) و کام مه دره سه ش ده وله مه ندر بیته نه و ده بیاته وه..

هه لبه ته مه دره سه ی نیسلامیش له هه مو وروه کان له مه دره سه کانی عه لمانی (لیبرالی، شیوعی، سۆشیالیستی، ..) ده وله مه ندره، بویه به خیزایی فکری به شه ریه تی کۆنترۆل کرد، په ریه وه له میراتی، چونکه له و سه دره مه ی عه وله مه چه مکه کانی (دار الاسلام، دار الکفر، دار الحرب، دار السلام، ...) هه روه ها فرمایشتی نیمه ی نیسلام و نیوه ی کافر، نیمه ی سوننه و نیوه ی شیعه، .. ده قیق نین، ده کری بلئی نیمه ی کورد نیمه ی رۆژه لاتی و باقی ستونیه کان به لام بۆ ننتمایه کانی ناسۆی سنووری جوگرافی و نیشتمانی نه ما، لیک جیا بۆوه، ده کری له هه ر کیشوه ر و ولاتیکی نه و جیهانه له یه ک

^١ ابن حزم - الفصل في الملل والأهواء والنحل - فصل في الكلام على من أنكر الشرائع من المنتمين إلى الفلسفة بزعمهم وهم أبعد الناس عن العلم بها جملة.

^٢ ان الحجة العقلية الصريحة لاتناقض الحجة الشرعية الصحيحة - ابن التيمية - مجموع الفتاوى، ط ١٩٩٨م، دار الوفاء - مملكة العربية السعودية ج ٥ ص ١٤٩ له نسلدا نمو ريسايه له رازی و مرگير اوه بروانته: الفخر الرازی - أساس

التقديس ٢٢٠

^٣ دجورج حنا - قصة الإنسان ص ١٥٣

کاتدا ئنتما بۆ ھەر چوار مەدرەسەى سەرھەكى (شیوعى، سوشىالیستى، لیبرالى، نایىنى) ھەبىت، ئەوھش ناسۆیەكى زۆر فراوانى بۆ رابوونى ئىسلامى کردەوھە کہ بترانى لى. زىندانى کلاسیكى میراتى دەرچى و تەفاعول لەگەل ھەمو جیھان بکا و ئەو ھەموو کەرەستەىھى خۆى بھاتە بازارى جیھانى.

لەو رپوھش ھیچ گومان نیە ئىسلام لە ھەموان شمولى وتر و تیروتەسەل و پتەوترە. ھەریە کہ لە مەردسەکانى تریش کہ تەزووى فکرى عەلمانى دروست کرد. (بەتایبەتى لە جیھانى ئىسلامى) زۆر دەستکورتن لە بیروپروا و کەرەستەى بازارى جیھانى فکرى و بەرگەى مەملەتەکانى شارستانى و مەدرەسى زۆر لاوازە.

خودى عەولەمەش ھاندەرى رابوونە، چونکە ئەو فاکتەرە رێگرانەى وەك نسنورى دەولەتى نیشتمانى و بەرژەوھەندى تاییبەتى تاك یان کۆمەلگەىھەكى نىو دەولەتیک یاخود نەتەوہیەك، ... ھەموو ئەوانە لە عەولەمە تەخت دەبۆ بۆ ئىسلام نامادەکارى زیاترە و کەرستەى جھانى زیاتر پئیە، ھەر بەئونە ھەرىمى (سنوردار) یەکیکە لە کۆلەگە یاسایەکانى دەولەتى ھاوچەرەخ کە لە بنچینەدا لەگەل ھەرىم (لە روانگەى ئىسلام دا لىك جیایە) کە بریتىە لە ھەرىمىك سنورەکەى ھەموو زەویە، کەواتە مقەوہەماتى سیستەمى نا ئاینى لە جھانى ئىسلامى بەرەو نەمانەو ئىسلامیش بەرەو ھەلسانەوہیە بەخیرایى

۳- داروخانى شیوعیەت و کزبوونى عەلمانیەت: سەرەتایى عەلمانیەت بوڊاوى ۱۹۰۸ز دەگەرپتەوہ، نەوہى یەکەمیان بریتین لە: د عبدالله جودت و ئیسحاق سکوتلى و حسن خەبرى ورەفیق حلمى و تۆفیق وەھبى و زیا کوك و برنجى زادەو...، ئەوانە ھەموویان لە مەملەتە نەبوون لەگەل ئاینیەکانى کوردستان بەلام یارمەتیدەرى عەلمانى تورکى بوون، بەشیک بوون لە دروست کردنى مەینەتى کورد نەگەر چى ئەوھشیان نەویستبۆ، لە دواى ئەو مەینەتیە جوړیک لەرپیکەوتنى نارەسى وادروست بووکە سەرکردایەتى بوژانایەكى ئاینى بىت و حزبايەتیە کەش بوۋەلمانیەکان بىت، تا دروست بوونى (پ د ك) لە ۱۹۴۶، ئەو چینە گەلى جار ویستویانە لەو رپسایە یاخى بن و جوړیک لە ناکوکی بە ناوى (مەکتەب

سیاسی- م س) و ملا مستهفا پرویداوه، له راستیدا نهوه سههه تای ناکۆکی عهلمانی وئیسلامی بووه له کوردستان، بهلام عملانیهکان له کوتاییدا کهوتنه باوهشی داگیر کهران و شکستیان هینا، تاشکستی سههه کردایهتی ملا مستهفا له ۱۹۷۵، ئینجا نهو چینه عهلمانیه زۆر بلیمه تانهو له خوێوردوانه شورشیان بۆیه کهم جار دهست پێ کردوه به هیماو پیشه وایهکی ئاینی، به ناوه پروکیکی راشکاوانه ی مارکسی، دوا ی نهوه ی (پ د ک) یش به ره سمی له کونگره ی (۹) ی ۱۹۷۹ جاپی مارکسیایه تی خویناندا* جاپی کوتایی نهو پرتسایه ش بوو ئیتر شوژ و حزب و کوردایه تی به ته وای کهوته دهست عهلمانیه ت - تراز ی مارکسیه ت.

بهلام له سههه ئاستی مارکسیه ت قهیرانی سهخت سههه ی هه لدا، له سههه تاکانی ۱۹۸۰ قهیرانه کانی ئابووری و میلی زیاتر له ناو و لاتانی سۆشیالیستی سههه ی هه لدا، له رووی فکریه شه وه له نه نجامی نهو وه ره چه رخانه زانستی و فکری و فه لسه فی و سیاسانه نقومی ته نگژه وه له دوا ی به ته وای روویه رووی فکر و زانست بوونه وه، (ده زگای چاودێریان) له سههه دانا، تا له سالی ۱۹۹۰ به هۆی کۆمه لێک هۆکاری تری کۆمه لایه تی و سیاسی و سایکۆلۆجی و احوال شخصی، ... نهو بلۆکه به ته وای رما به مه دره سه و حکومه ته وه، دیاره حزبه عهلمانیه کانی جیهانی سییه م به تایبه تی کوردستانیه کان سههه چاوه ی فکری و سههه مشقی ته زمونه کانیان له و مه دره سه یه هه لده قولا له رووی فکریه وه قه لۆش بوونه وه، ئیستا حزبه عهلمانیه کان هیچ نه ندان و

* له کۆنگره ی - ۹ - المنهاج والنظام الداخلي للحزب الديمقراطي الكردستاني

(منهاج) وایان تۆمار کرد

المادة الخامسة) يسير الحزب في نظاله السياسي والاجتماعي والاقتصادي على ضوء النظرية الماركسية اللينينية ويقوم بتثقيف النظرية الماركسية وتسليح كوادره ومنتسبيه مركزيا بها، كما ويستفيد من التجارب الشعب الكردي وتراث البارزاني الفكري، ومن التجارب حركات التحرر الوطني في العالم

المادة السادسة) ناضل من اجل حكم ديمقراطي ائتلافي تقدمي منتخب من الشعب وتحقيق اعمق التحولات الاجتماعية والاقتصادية وفق الاسس الاشتراكية العلمية في جميع المجالات وضمان الحرية الاراء والمعتقدات والصحافة والنشر والتنظيم الحزبي لكافة المواطنين

لایه‌نگری‌کیان نه‌ماوه، به‌هزی فکری و بنه‌ماکانی حزبی‌ه‌تی، ته‌نها ده‌سه‌لات تاکه
سه‌چاوه‌ی راگریانه.

هه‌ر بویه‌ش بوشاییه‌کی مه‌زنی له‌ گۆره‌پانی سیاسی دروست کرد، له‌گه‌ل نه‌و شه‌پۆله‌ی
نازادی و دیموکراسیه‌ش به‌خیراتر بوشاییه‌که ده‌رکه‌وت و رابوونیش تیا بلاو بسۆه له‌جیتی،
که له‌ نه‌نجام و نه‌زمونه‌کانی عه‌لمانیه‌تی کوردستان باسمان کرد.

۴- هه‌ردوو شوێشی نیسلامی ئێران و نه‌فغانستان:

زۆر هاوکیشه‌ی ستراتیجی و سیاسی و کۆمه‌لایه‌تیان وه‌رگیترا، یه‌که‌میان گه‌وره‌ترین
قه‌لای پۆژناوای تیا‌دا رووخا، دووه‌میشیان سوپایه‌کی شکاند که له‌ شکانندن نه‌ده‌هات به‌و
(ناتۆ)یه‌ی پۆژ ناواش

*** ** **

سەرجهم ئەو ھۆیە گشتی و واقعیانەى سەرۆو شوژشینكى عەقلى واى دروست كرد كه له واقعى خورافیات پرزگار بىت، ئەو بەرپهستهى نىوان عەقل و پەيامى شكاند كه له مێژووى كۆنى عەقلى ئاده مېزادهوه به ناتهبابى و تەربىي هاتبوو، سەرنج بده ئەو ناتهبابىه بویری دابوو به (دانتى) و (هوايتهد) و (شبلى عيمسى) زۆرىهى عەلمانىهتى ئەو سەردهمەش داکۆكى له بۆچونەكەى (ابو علاء المعري- سەدهى ۱۱) بکەن كه دەلیت: (خەلكى سەر زهوى يان عاقلن و بى ناین، يان ناین و بى عەقلن..). هەر وهه دهلین: سەرکهوتن بۆ زانست و مۆدیرنهو شکستیش بۆ ناین^۱، هەر له وهه شهوه (همنکوای) دهلی به سروشتى خۆى هەمو عاقلینک مولحید ده بى، بى عەقلیش ناینى ده بى، مارکس پىی وایه بۆ ئەوهى ناین دار بىت پىوستى به ئەقلىكى لهنگ هیه نه قلى دروست ناینى قەبول نیه^۲، له شوینیكى تر له (مخطوطات ۱۸۵۴) دهلیت بۆ ئەوهى مرۆف پىی بووترى مرۆف ده بى مولحید بىت^۳، واته بۆ جیوونهوهى ناینى له کۆمه لگه پىوست به عەقلى لهنگ هیه، مەرگى ناین له گەل پىشکهوتنى عەقله، رزۆرىهى موفه کیرانى عەلمانى عەرهبیش ئەو راپه یان هه بوه له نوییه که یان عبدالمنعم الحفنى دهلیت سەرم سوپماوه له هەندى عاقله مند چۆن په کسەر ته سلیمى فلسفهى مادى نابن كه تاكه چاره نویسانه^۴، به لام له ناکاو دەرکهوت كه: ته بیعاته بنچینه بیه کانی ئاده مېزاد (فطره) - یاسا کانی سروشت - په یام - له سەر يەك هیللى راستن په کتریش پاسادان ده کەن، عەقلیش کۆتایى به یاخى بوونى به رامبەر په یام هینا، رابوونى لى پهیدا بوو.

^۱ شبلى عيسى له (العلمانية والدولة الدينية ص ۱۰۵) دهلیت شیخ محمد عبدهش ئنو بوضونتی هقبوة: (اذا تعرض العقل والنقل أخذ بما دل عليه العقل) . هتروها پروانه: مجتمع جدید أو الكارثة - د. زكى نجيب.

^{۱۱۱} كارل مارکس- بۆس الفلسفه ص ۲۵۶ نامه كهى مارکس بوئینینکۆف.

^۲ مارکسیه قرن عشرين ص ۱۴۵

^۴ المثالية والمادية وازمة العصر ص ۹۵

ب/ هۆکاره میژووویهکان:

بیرو پرسکانی ناده میزاد وا دارشتراره تا زیاتر تیکه‌ل به یهک بن ناسۆی بیروی فراوانتر بیت، وهک له نیامی علی هاتووه: ((تهنیا ده فری عدقله تا تیی کهی فراوانتر ده بیت))، بۆیه ناده میزادی سهره تای هۆش و بیروی زۆر ساده بووه، زۆر پیویستی به کارکه‌ری ده‌ره‌کی و ژماره‌یه‌کی زۆری پیغه‌مبه‌ران (د خ) هه‌بووه، هه‌رکاتی له په‌یام دا‌براب‌ن به‌شی هه‌ره‌زۆری ده‌گه‌رانه‌وه سهر عدقلیه‌تی ستونی خیله‌کی و نه‌ریته دواکه‌وتووه‌کان نه‌گه‌ر به‌ناوو شیوه‌ش له‌سهر ناینه‌که بمابوونایه، ئی دی ده‌بووه کینشی نیتوان دلسۆزان و وشیارانی راسته‌قینه‌ی ناینه‌که‌وه خه‌لکی (عه‌وامه‌که) و تا ده‌گه‌یشته بانگی پیغه‌مبه‌ریکی نوی، دژی ده‌وه‌ستان و گۆته‌ی وهک: نیمه‌چ عه‌ییمان هه‌یه؟ باب و با‌پیرانمان هه‌روا بووه؟ نیمه‌ش بروامان هه‌یه؟ ناینیکی نویمان ناوی؟ تازه‌ فیره‌ دینمان ده‌که‌ن؟! ئه‌وه مه‌به‌ستتان له‌ژیره‌وه هه‌یه؟ ئه‌وه سیاسه‌ته، فرۆیتله... هتد.

کۆمه‌لگه‌ به‌وه‌هه‌لبه‌ز و دابه‌زه‌ گه‌یشته‌ ناستیکی ناسۆی و جیهان ویک بیته‌وه، ئی دی وه‌ختی هاتنی دوا په‌یامی جیهانی شمولی هات، هه‌لبه‌ته‌ دیسان سروشتی ناده‌میزاد وایه‌ هه‌ر له‌دوای (خ- راش‌دین) ده‌سه‌لات و شه‌ریعه‌ته‌که‌ به‌ره‌به‌ره‌ خانه‌نشین کرا، به‌لام نیسلام ناینیکی زۆر زیندووه‌ به‌هۆی چه‌سپاوی نایه‌ت و فه‌رمووده‌کان ناوه‌ناوه‌ نوی ده‌بیته‌وه، هه‌رچه‌ره‌ی به‌هۆی پرۆسه‌یه‌کی میژوو‌یی.

تجدید (نویکردنه‌وه):

عه‌لمانیه‌کان به‌گه‌شتی و به‌شینکی بچووکیش له (مه‌دره‌سه‌ی قه‌صدی- نیسلام) رایان وایه‌ وهک (شبل‌ی عیسمی) لینی نه‌قل کردوون: ((...تجدید الدین وفهمه‌ بما يتلاءم مع روح العصر و منطق العلم والتطور))^١ ئه‌وه‌یان تابه‌ته‌ به‌ ناینی تر و ریبازی تر نه‌ک نیسلام. هه‌مان گۆته‌یه‌ که له‌لایه‌ن زۆریه‌ی وه‌زاره‌ته‌کانی ئه‌وقافی عه‌ره‌بی و نیسلامی به‌ چاوسا‌غی هه‌ندئ مه‌لای (نایه‌ت فرۆش) ده‌گۆتریته‌وه، له‌ کوردستانیش به‌نه‌زانی جار‌جار ده‌یلینه‌وه، نه‌خیر، مانای گۆرینی ناین نین، گونجانی ناینیش نیه‌ له‌گه‌ل واقعی خه‌لک، به‌لکو گێرانه‌وه‌ی خه‌لکه‌که‌یه‌ بۆ سهر سه‌که‌ی نیسلام، بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و ناما‌نج هه‌میشه‌یه‌ بیته‌دی ((ولقد بعثنا في كل أمة رسولا أن اعبدوا الله واجتنبوا الطاغوت...))،

^١ العلمانيه والدوله الدينيه ص٧٤

کهواته (نوێکردنهوه) دوو پرۆسه مانا له باوهش ده گری: ١- نوێکردنهوهی فکری ئیسلامی (نهك ئیسلام خۆی) و پێشخستنی تا پێشپه وایهتی بزوتنهوهی عهقل وهرگریتسهوه. ٢- گێرانهوهی خهلكی بهرو ئه و فکره و پهیره وکردنی شهریعهتی ئیسلامه لهژياندا.

جا ئه و نوێکردنهوهیه له ههر سهردهدهمیک به ئامرازی جیا جیا خۆی ده نوێنیت به پیتی بارودۆخی سهردهم، له سهردهمی خهلافه و سولتانه کان - له گهڵ نووستانیش - (تجدید) بریتی بوو له چاککردنی تاک به هوی (امر بالمعروف والنهی عن المنکر)، له و سهردهمه دا (نهی عن المنکر) بێ هیزی (تهنفیزی) و بێ دهسهلات و حکومهت ناکریت، که دهروازهی گۆرانه، سهردهمی ئیستاش گۆرینی دهسهلات به هوی بزوتنهوهی سیاسی یه، بۆیه ئه و (تجدید) له ژیر دهسهلاتی عملانی مانای ئه و رابوونه ده دا، مانای بزوتنهوهی ئیسلامی ده به خشی به پیتی باری سهردهم، ههروهک چۆن ئیداره و جۆری دهعهوی مه که له گهڵ مه دینه جیا بوو، له پێغه مبهر (دخ) بۆ حه زره تی عومه ر جیا بوون له ویش بۆ سهردهمه کانی تر جیا بوو، هه ر سهردهمه و ئامرازیکی نوێ به کارهاتوو له گهڵ گه شه سهندن و فراوان بوونی حوکمی ئیسلامی سوود له نه زموونی به شه ری وه رگراوه .. بۆیه دهعهوی په یامی له سه ره تاوه له سهردهمی جادوو به دژه جادوو کراوه، به لاغه به دژه به لاغه، فکر به دژه فکر .. ئیستاش سیاسهت به سیاسهت .. له گهڵ جیاوازیهک (دژه جادوو، به لاغه، فکر، ... سیاسهت) ی ئیسلامی جیا به له جه وه ردا له گهڵ به رامبهره کانی.

ئه و میکانیزمه میژوو یه ئیسلام هۆکارێکی به هیزی به ربا بوونی (رپوون) و دروستبوونی بزوتنهوه ئیسلامیه کانه، هه مان ئه رکی (تجدید) و درێژکراوهی (خط الأنبياء) ه، گهرو گرتنه کان و پرسیاره کانیش هه مانن که روه پروویان بویته وه، وهک: نه ری تازه به تازه ئیسلامان ده کهن؟ باب و با پیرانمان هه ر و ابوینه؟ بۆ خۆت باش به هه قت له خه لک نه بییت؟ ئه وه حزبا یه تیه! ئه وه سیاسه ته! خه لک هه ل خه له تان دنه! ((وانهم لیصدونهم عن السبیل ومحسبون أنهم مهتدون)) زخرف/٣٧.

ج/ هوکاره نه قلیه کان:

واته نهو نایهت و فەرمودانهی که داکوکی له (جامعه) و (حوکمی نیسلامی) و (حوکم به قورنان و سوننه) و باسه کانی سیاسی دهکات و نه رکمی شهرعی داده پێژێی که بزوتنه وهی نیسلامی دروست بکری لهو بارودۆخه دا.

+ له باره ی بێ کهم و کوپی نیسلام وهک بهرنامه ی ژیان: ((الیوم اکملت لکم دینکم)) (افحکم الجاهلیه بپیغون ومن أحسن حکما لقوم یوقنون)) المائده: ۵۰.

+ له باره ی حوکم تهنها به قورنان و سوننه: ((ان الحکم الا لله...)) ((ألیس الله بأحکم الحاکمین)) التین/ ۸

+ له باره ی حوکمی نانیسلامی و عدلمانی ههه به زۆرداری نیشان داوه: ((ومن لم یحکم بما أنزل الله فأولئک هم الظالمون،.. فاسقون،.. کافرون)).

+ قورنان وهسفی خۆی دهکا ((تبیانا لكل شیء)) به گشتگیری و بێ به جی هیشتهنی هیچ بواریک بۆ یاسای تر.

+ نیسلام سه رکرده یه نهک تابع: ((کذلك جعلناکم أمة وسطا لتکونوا شهداء علی الناس...)) البقرة/ ۱۴۳ ((أفمن یهدی الی الحق أحق أن یتبع أمن لا یهدی الا أن یهدی فما لکم کیف تحکمون)) یونس/ ۳۵.

+ لایه نگیری نیسلام نهک فەرمانه یه وای سته مکار (با نیسلامیش بیته)، ((اتخذوا أحبارهم ورهبانهم أربابا من دون الله...)) التوبة/ ۳۱.

+ له باره ی گه پانه وهی حوکمی نیسلام و پابوونی نیسلام ((ولقد کتبنا فی الزبور من بعد الذکر أن الأرض یرثها عبادی الصالحون)) الانبیاء/ ۱۰۵. ((سپیغ هذا الدین ما بلغ اللیل والنهار)) فەرمووده. ((بدأ الإسلام غریباً وسیعود غریباً فطوبی للغریاء)) رواه مسلم.

+ له باره ی گوێپایه تی بۆ (سه رکرده و حوکمی نیسلامی) و دژایه تی (سه رکردایه تی عدلمانی). ((المرء مع من أحب)). ((لا تتخذوا الکافرین أولیاء من دون المؤمنین)) السبأ/ ۱۴۴. ((الم ترى الی الذین یزعمون أنهم أمنوا بما أنزل الیک وما أنزل من قبلك یریدون أن یتحاکموا الی الطاغوت...)) نساء/ ۶۰. ((ان هذا صراطی مستقیما فأتبعوه ولا تتبعوا السبل فتفرق بکم عن سبیله)) الانعام/ ۱۵۳.

+ له باره‌ی په‌یره‌وی عدلمانیه‌تی ولاتانی موسولمان نشین: (ویقولون نؤمن ببعض ونکفر ببعض ويريدون أن يتخذوا بين ذلك سبيلاً) النساء/ ۱۵۰.

+ له باره‌ی خه‌بات و تیکوشان و جیهاد بۆ هه‌موو سه‌رده‌میک: ((قاتلوا الذين لا يؤمنون بالله ولا باليوم الآخر ولا يحرمون ما حرم الله ورسوله ولا يدينون دين الحق)) التوبة/ ۲۹.

+ نه‌و فاكته‌رانه‌ی نیسلام تیکده‌که‌ن: ((ومن الناس من يقول آمنا بالله واليوم الآخر وما هم بمؤمنين)) البقرة/ ۸. ((وإذا قيل لهم لا تفسدوا في الأرض قالوا إنما نحن مصلحون)) البقرة/ ۱۱. ((أفتؤمنون ببعض الكتاب وتكفرون ببعض)) البقرة/ ۸۵. ((ومن الناس من يعجبك قوله في الحياة الدنيا ويشهد الله على ما في قلبه وهو ألد الخصام)) البقرة/ ۲۰۴. ((ويقولون للذين كفروا هؤلاء أهدى من الذين آمنوا سبيلاً)) السبا/ ۵۱. ((قالوا آمنا بافواههم ولم تؤمن قلوبهم)) المائدة/ ۴۱.

هه‌روه‌ها نه‌و چین و دوخان‌ه‌ش تیکده‌ری نیسلامن: (الأئمة المضلين، العلماء امام باب الأمراء، ولاء لغير الإسلام، ظهور دعوة الجاهلية، جدال المناققين بالكتاب، مصادقة الكذاب، السلطان الجائر، سبيل الذين لا يعلمون، المنتظعون، قول بلا فعل، زلة العالم، لومة اللاتم، نقض العهد، اذا اتمن خان، ظالمي أنفسهم...هتد).

نه‌و بناغه‌ی تاینیانه‌ی فاكته‌ری به‌ هیتزن بۆر ابوونی نیسلامی. به‌ پیچه‌وانه‌ی تاینی مه‌سیحی وهه‌ندی راو بۆچونی فقهی نیسلامی وینه‌یه‌کی ناشرینیان بۆ تاین کیشاوه‌، ده‌لین نه‌زیه‌ت و قبول کردنی چه‌وسانه‌وه‌ پاداشی رۆژی دوا‌ی له‌گه‌له‌، بیرله‌ دونیاو نه‌خشه‌و پلان مه‌که‌نه‌وه‌ خوا به‌ خۆی بۆت ده‌نیری، له‌ ح مسیحه‌وه‌ نه‌قل کراوه‌ ده‌لی: ئیوه‌ بیر له‌ سبه‌ینئ مه‌که‌نه‌وه‌، سبه‌ینئ خۆی چاره‌نوستان بۆ دیاری ده‌کات (فلا تهتموا للغد. لأن الغد يهتم بما لنفسه. يكفي اليوم شره^۱). هه‌مان گه‌وه‌در له‌لایه‌ن نیمامی شافیعی به‌ شیع‌ر هاتوه‌:

^۱. کتاب المقدس-العهد الجديد مت(۳۴:۶).

في أمور تكون أو لا تكون

فحملناك الموم جنون

سيكفيك في غد ما يكون

سهرت أعين ونامت عيون

فادراً لهم ما استطعت عن النفس

إن ربا كفاك بالأمس ما كان

له بهرامبه ريشد نارە زاييه كى زۆر لهو (متناظ) ههيه كه مرۆڤ ههچى له دهسته خو نه بێت
وسزاش بدرى، خيام دهلى:

بۆ ههچى دهچم له دهستی خوا ريشم

ههچ كارى به دهست خۆم نيه ههچى دهيكه م

نهو پيتمى ده كاهيشتا گونا جباريشم^١

ابوعلامعري به شيعر دهلى: (ما ولاحياتى فهل لى بعد ميلادى ولاهرمى باختيارى) ،
وليم بلاك (١٧٥٧ - ١٨٢٧) به شيعر دهليت ناين وا ده كا مرۆڤ متمانهى به خۆى نه بێ
و ناماده بى بۆ خو به دهسته وه دان وممل چه ماندنه وه بۆ زولم ، به شى زۆرى هيزى مادى له
فلسفه، عملانى له سياست، سه رمايه دارى له ئابورى، .. لهو (متناظ) هاتوه ، قديس
ئۆكستين له كتيبى (ملكوت الله) دهلى (بۆيه خواعه بدياهه تى داهينا وهك سزا بۆيه
هه رته قه لايه ك بۆ هه لوه شانده وهى سيسته مى عه بدياهه تى نه وه ياخى بوونه له فه رمانى
خودا) له وانه وه (ناين تلياكى گه لان- الدين افينون الشعوب) له لاي ماركس هات^٢ ، له
پيش نه ويش بارون دولباخ ووتبوى ناين هونه رى سڤ كردنى ميله تانه تا هه ست به
چه وسانه وه نه كه ن^٤ ، پيش نه وانه خليفى موسولمانان (وليد بن يزيد ٨٨-١٢٦هـ) به
گالته جارى به خواو قورنان له وه لامى نايه تى (واستفتحو اواخاب كل جبار عنيد) ده داته وه

^١ چوارينه كانى خيام- و: هه ژار موكرىانى ل ١٩

^٢ روجيه غارودى- ماركسية قرن عشرين- تنزيه الحكيم ص ١٤٦

^٣ دهقى ووته كهى ماركس له كتيبى (فهو نقد لفلسفة الحق الهيجلية- ١٨٤٤م) وانوسراوة: إن المهم الديني هو في الوقت نفسه تعبير عن هم واقعي واحتجاج علي هم واقعي إن الدين هو آهة الخليفة المضطهدة ، هو قلب عالم لا قلب له ، مثلما هو روح وضع بلا روح إنه أفينون الشعب .

^٤ ماركسية قرن عشرين ص ١٤٣

ودهلی:

أتوعد کل جبار عنید
فأن لاقیت ربک یوم حشر

فها انا جبار عنید
فقل: یارب خرقنی الولید^۱

له گهل زۆر راو بۆچونی سوپردراو که وا لهو کۆمه‌لگه ده‌کا نه‌گهر بیه‌وی پێش که‌وی
نه‌وا ده‌بی خۆی لهو چه‌مکه‌ نایینانه‌ پرزگاریکات که بریتیه له پالدا‌نه‌وه‌و بی نه‌خشه‌یی ،
به‌وشیوه‌یه‌ش تا نه‌وروپا لێی رزگار نه‌بوو پێش نه‌که‌وتن ،چونکه‌ بیر نه‌کرد‌نه‌وه له به‌یانی
ده‌بته‌ هۆی وه‌ستانی گه‌شه‌و پلان، هه‌رچی له ئیسلاما به‌ پیچه‌وانه‌وه به‌ ده‌یان نایه‌ت
دا‌وای به‌رگری له ماف ده‌کا ،ئینجا به‌ راشکاوانه‌ ده‌لی: ئاعمل لدنیاک کأنها تعیش أبداً
یان ده‌لی نابی نه‌ورۆ و به‌یانیت وه‌ک یه‌ک بیته‌ ده‌بی پێش بکه‌وی ،که‌واته‌ نه‌گهر
لادانی نایینی له نه‌وروپا فاکته‌ری گه‌شه‌یان بوه‌ نه‌وا لادانی نایینی له جیهانی ئیسلامی
فاکته‌ری دواکه‌وتنی بوه‌

B / هۆکاره‌ تایبه‌تیه‌کانی رابوون:

هۆکاره‌ گشتیه‌کان زیاتر په‌یوه‌ست بوو به‌ بواره‌کانی دادگه‌ری و کێشه‌ کۆمه‌لایه‌تی و
سیاسی و فکرییه‌کانی گشتی واته‌ (پرزگاری- کۆمه‌لایه‌تی) که کوردیش وه‌ک میلله‌تانی
تر لێی هاویه‌شه‌، سه‌رباری نه‌وه له کوردستان (پرزگاری- نیشتمانی) تایبه‌ته‌ به‌ خۆی و
کێشه‌یه‌کی سه‌ره‌کیشه‌ لهو قۆناغه‌.

ماوه‌ی سه‌ده‌یه‌که‌ میلله‌تی کورد به‌ش به‌ش کراوه‌و به‌ هه‌موو جوۆر چه‌وسینراوه‌ته‌وه‌،
له به‌رامبه‌ردا وه‌ک نه‌رکی نایینی به‌رگری و جیهادی فه‌رز ده‌کات، نه‌و نه‌رکه‌ زانایانی
نایینی پێ هه‌لساون شوپشیان له‌پیناو کردووه‌، هه‌ریه‌که‌ له: سید ته‌ها، مه‌لا سه‌لیم، شیخ
عبدالسلام، شیخ سه‌عه‌یدی پیران، قازی محمد، هه‌تا مه‌لامسته‌فا، هه‌مووی به‌پێی
تیگه‌یه‌شتنی خۆی خوازیاری ده‌وله‌تیکی کوردستانی بووه‌ که شه‌ریعه‌تی ئیسلامی لێ
په‌یره‌و بکریته‌، بۆیه‌ خه‌لکه‌ ئاین په‌روه‌ره‌که‌ لهو کوردایه‌تی یه‌ بوونه‌، که‌موکوپیه‌کان تا
نه‌و راده‌یه‌ نه‌بووه‌ بزووتنه‌وه‌یه‌کی ئیسلامی به‌جیا دروست بکه‌ن تا دوا‌ی ۱۹۷۶ که‌

^۱ د عمده‌ عمارة-المعتزلة والثورة ص ۷۲

تیکرای باله کانی بزوتنهوهی کوردایهتی روویان له عهلمانیهت کرد، دواییه که بیان (پ دک) یش کهوته دواى ئەو شەپۆلەو له وهسیهته کهى قازى و بارزانى لایداو له کۆنگرهى ۹ى ۱۹۷۹ تۆمارى کرد (یسیر الحزب فى نظامه السياسى والاجتماعى والاقتصادى على ضوء النظرية الماركسية اللينينية ويقوم بتثقيف وتسلح كوادره ومنتسبيه مركزيا بها)، ههروهها بۆ جۆرى (حوکه کهش) هاتوه: (نناضل من أجل حكم ديمقراطي.. وتحقیق التحولات وفق الأسس الاشتراكية العلمية في جميع المجالات)^۱

زیاتر له وهش نه وهستان ته نیا باوه ری خۆیان بگۆرن، ناینیشیان پێ رینگر و تیکدهر و ره جعی بوو، هاتنه سهه هه مان رای وهسیهته کهى کۆنگرهى (۴)ى حزبی به عس ۱۹۶۰ که هاتوه: (يعتبر المؤتمر الرجعية الدينية إحدى المخاطر الأساسية أمام التقدم)، بهم شیوهیه ویسترا ناین نهک هه ره له ژیانى سیاسى، به لکو له ژیانى ئیدارى و فه ره نهنگى و هه لئس و کهوت و دادگایى و تا (احوال الشخصى) زیاتر لى بخرى ((والذين آتيناهم الكتاب يفرحون بما أنزل إليك ومن الأحزاب من ينكر بعضه..)) الرعد/۳۶. وهک (دایکى به نان) گۆته نى: (وعملوا على فصل الاسلام عن الحياه وحصره فى المسجد أو زاويه أو احتفالات دينيه ليس لها سند من شرع)^۲، بۆیه له کوردستان زه مینه ی خودى و بابته تى، ناوه کى و ده ره کى، زانستى و میتافیزیکی، فکرى و عه مه لى، میژوو یى واقیعی، نه قلى و سیاسى و ئابوو ری، کۆمه لایه تى و نیشتمانى، .. ساز بوو بۆ په ییدا بوونى بزوتنه وه یه کى نیسلامى.

ئه وه زۆر به کورتى و خیرایى پاساوى بزوتنه وه نیسلامیه کانه شان به شانى لایه نه عهلمانى و نیشتمانیه کافان باس کرد، هه لبه ته به روانگه ی نیسلامیه کان بوو، به شیکیش شى کرد نه وه یى رای خۆمان بووه، ئه وانه خالى هانده ری دروست کردن و تاودانى رابوون و بزوتنه وه ی نیسلامیه له کوردستان، به لام کۆمه لیک خالى گرفت و ته گه ره ش هه یه له پيشیان.

^۱ المنهاج = المادة (۵) والمادة (۶). کۆنگره (۹)
^۲ المؤامرات الدولية ضد الإسلام.

۸-۲ ئەو گرفتانهی پویه پرووی پابوونی ئیسلامی له کوردستانن

گشتیه کان:

مه بهست لهو گشتیه ئەو گرفتانهن که سهرتاسهری کۆمه لگهی ئیسلامی له هه موو جیهان پیتی گرفتارن پابوونیان پێ هه رس ناکرێ، به تایبهتی له لایهن خه لکه عه وامه که، به کورتی به چه ند خالێک باسیان ده که ین:

۱- دروستبوونی بزوتنه وهو لایهنی ئیسلامی نه زموونیکی نوێیه له میژووی فیهقی ئیسلامیدا، که متر ئەو بابته انه باسکراوه، پای گشتی بۆ ناماده نه کراوه، هه ر به گشتی له (پارپوهی سونه) ده بینین پای گشتی بۆ نوێژ و پۆژوو و حج و به شیک له حه رام و حه لال دروست کراوه، به لām بۆ بابته ته گرنه گه کانی جیهاد، بیروباوه پری ئیسلامی، فیربوون، حوکم به ئیسلام، دروست نه کراوه، بۆیه له گه ل هه ر ته قه لایه ک بۆیان گرفتیکێ زۆر قووت ده بیته وه به کۆمه لیک پرسیار ههروه ک ئەو پرسیارانهی له باره ی پابوونی ئیسلامی دروست بووه وه ک: ئیوه تازه به تازه ئیسلامان ده که ن؟ ئەوه به کاره یئانی ئاینه له پینا وه مرامی پایه وه ته خت، ئاین پیرۆزه وه تیکه لی دونیایی مه که ن، تیکێ مه ده ن، هه ر ئەوه مابوو نه ویشتان تیکدا،... هتد. زۆر پرسیاری تر که زیاتر له لایهن ده زگا کانی ناحه زانی پابوون ده ورۆژی.

۲- له کۆنه وه به ره به ره ئاینی ئیسلام و ده سه لاتی سیاسی لیک جیا بووه ته وه، وه ک پێشبینی کرابوو (.. ان الکتاب والسطان سیفترقان..) بهو شیوه به بنچینه یه کی قوولی شه رعی و ده روونی بۆ لیک جیا کردنه وه ی ئاین و سیاسه ت به دی ده کرێ. ئیتر زۆریه ی زانایانی ئیسلامی که متر به لای کاری سیاسی و ده سه لات چوونه، به تایبهتی له دوای خۆسه پاندنی (معاویه) و پراوه دوونانی زانایان وای لی کردوون که میش له سه ر سیاسه ت بنووسن، جگه له هه ندێ سه رچاوه ی ده گمه نی وه ک (سیاسه الشرعیة- ابن تیمیة)، طرق الحکمیة، احکام السلطانیة،... به شیکێ زۆریش لهو جوژه کتیبه به ده سه تنووس ماونه ته وه به هۆی مقه سی سانسۆر یان له بهر ترسی خۆی^۲

^۱ اخرجه الطبرانی فی الکبیر ۹۰\۲۰ والصغیر ۲۶۴\۱

^۲ بۆ زیاتر پروهانه پاشکۆی کتیبی (ئیسلام و سیاسه ت- نارام قادر) تیایدا ئەو لیسته دوورو درێژهی ئەو کتابه سیاسیانهی له لایهن زانایانی ئیسلامی نووسراوه ته وه و بلاؤ نه کرایته وه

لهسەردەمی نویش بەشینیکی زۆر نکۆلی له بوونی دەولەت و دەسەلاتی سیاسی له نیسلام دەکەن، لەوانە بەشینیکی زانایانی ئاینین کە عادەتەن سەر بە دەسەلاتی ئەلمانین، ئەو بۆچوونە لە کەمی زانیاری ورد دیت ئەگینا لە بنەچەدا سیاسەت بە مانا و زاراوە و وشە بۆ کەلتووری نیسلام دەگەریتەوه نەک یۆنانی، چونکە سیاسەت (Politiqar) ی (ئەرستۆ)^{۱*} بە مانا و مەبەستی مەدەنیەتە نەک سیاسەت بوو. . لەنیو کۆمەڵگەیی نیسلامیدا دوو هۆی سەرەکی هەیە بۆ ئەوەی ئاین لە سیاسەت و دەسەلات لێک دوورکەوتەوه:

۱/ هەلسۆکەوتی نینگەتیخی بەشینیکی زۆر لە خەلیفەکان.

۲/ پەڕپەرکردنی رێبازی میکافیلی لە رێبازی سیاسەتی نوێدا..

کە دیمەنی سیاسەتی زۆر ناشیرین کردووهو بوو تە پێشەیهکی شەرم، سەرلەنوێ زانایەکی زۆر فەرماشتی (اعوذ بالله من الشيطان والسياسة) دەلێنەوه، تا ئەو ساتەش هێشتا وشە (سیاسەت) بەناونا تۆرە دەزانن و بەخێرای رەتی دەکەنەوهو دەلێن من سیاسی نیم، جا ئەگەر زانایان ئەو راپەڕیان هەبێ هەلبەتە خەلکی عەوام زۆر خرا تر دەبێ، تا وای لێ هات سیاسەت بێتە مولکی خەلکی فرۆفیل باز و دوورەئاین و ئیتر هەرچی ئەو پێشەیه بکا ئەو نیشانانەیی پێوه دەنووسێ. جا بۆ هەر تەقەلایەکی راستکردنەوهی ئەو تینگەیشتنە چەوتە پێوستی بە زانیاریەکی مێژوویی و لێک جیاکردنەوهی راپەرەوی میکافیلی لەگەڵ راپەرەوی سیاسەتی رەواییه، چونکە و اباوه کە میکافیلی دامەزرێنەری سیاسەتی سەردەمه، بەلام راستیەکە ئەوێه دامەزرێنەر و مۆنەزیری راپەرەوی سیاسەتی ئەلمانیه نەک هەموو سیاسەت، ئەو تیکەلێه دیمەنی سیاسەتی بەگشتی ناشیرین کردووهو زانایەکی زۆریش کە زانیاری کەمە بانگێشەیی (ئاین دوور لە سیاسەت) دەکەن، دەسەلاتداری ئەلمانیش زۆر هاندەری ئەو رەوتەیه بە ترغیب و ترهیب، ئیتر گرتیکە

* لە راستیدا لە نێوان ئەرستۆ و ئەفلاتون تیکەلێه هەیە، و اباوه گوايه ئەرستۆ لە بارەیی سیاسەتی نووسیه بە هۆی ئەو کتیبەیی سەرۆی، هەرچی کتیبی (رێپۆلیک) ئەفلاتونە گوايه باس لە جەمهوریه تەو ناوا هەریه کەمیان تەرجمە کراوه، بەلام بە وورد بوونەوهو بە پای هەندێ چاودێریش دەردەکەوی کە پۆلیتیکی ئەرستۆ مەدەنیەت دەگرتەوه نەک سیاسەت، هەرچی رێپۆلیکی ئەفلاتونە مانای (پروۆسەیی گشتی) کە دەکاتە سیاسەت نەک جەمهوری، کەواتە ئەفلاتونە لەبارەیی سیاسەتی نووسیه زیاتر، لە وەر گیرانی کتیبەکانی ئەفلاتون و ئەرستۆ کیشە هەیە، کتیبی (اشولوجیا ارسطو) لە ئەسل ئەفلاتونیه بە هەله کە وەرگیردراوه بۆ عەریب بۆه بە ناوی ئەرستۆ تیایدا فارابیشیان لێ بەهەل بردوه — برۆاتە: مقدمات: اراء اهل المدينة الفاضلة ص ۱۷

لهپیش رابوونی ئیسلامی که تیایدا زانایان و عهوامی ئیسلامی و عهلمانیهتی دهسه لاتدار هاوبهش دهبن.

۳- سهره لئدانی فره تیار و فره مهدرسه و فره لایهنی ئیسلامی، ههلبهته ههر فرهیهک بۆ هینانهدی یهک نامانج بئ نهوا دهبیته (بدیل) بۆ یه کتریش، ئیتر ئاسایه ناکۆکیش سهره لئدهدا، ئاکامه نینگه تیغه کانی گهلی زۆره نازمیتر له دووبه رهکی و سهرقال بوون به یه کهوهو دهبیته هۆی وه رگه رانی پاستیه کان و جی گۆرکی: لاهه کی بۆ جیی بنجینهیی، ئامراز بۆ جیی نامانج، گۆراو بۆ جیی نه گۆر، وه ختی بۆ جیی دائیم، تاکتیک بۆ جیی ستراتیژ، ناحهز بۆ جیی دۆست، توندی بۆ جیی نهرمی، ...

ئیر ههریه که لهوانهش کۆمه لئیک ئاسه واری کۆمه لایهتی و سیاسی و عه قیدهیی و فرههنگی و دهروونی و جه ماوه ری ترسناک پهیدا دهکا.. له هه موان گرنگتر (وهک له خالی ۲ باس کرا) زۆر به سانایی بۆ چوونه چه وته کهی (دورخستنه وهی ئاین له سیاسهت) دهسه لئینتی و نهو به رهیه به هیز دهکا، بۆیه فره لایهنی ئیسلامی گرفتیکسی هه میسه یه لهپیش رابوون، پاسته تیار ی ئیخوان کۆنن به لام نه زمونی ئیرانی ۱۹۷۹ و دروستکردنی جه مسهر و قه لایه کی واقعی بۆ رابوونی ئیسلامی وای دروستکرد (له گه ل کۆمه لئیک سه لبیاتیش) پتویست سوو هه موو لایهک به دوورو قوولی و هه مه لایهنی و به لیکدانه وه یه کی شه رعیه انه جه مسه ری تریان دروست نه کردبایه مادام حزبیایه تی له رابوونی ئیسلامیدا ئامرازه، هه لبه ته کۆمه لئیک هۆکاری تری به ده ره له (شه رعیهت) لهوانه شو فئینه تی حزبی و ناشیۆنالیزمی (به تاییه تی نهو بیرهی گوایه خه لافهت ههر بۆ عه ره به) وای کردوه تیار ی ئیخوان و تیار ی سه له فیه جیا جیاکان دژ به یه کتر له دژی عه جه م و کورد کاری سیاسی بکه ن به پیشپرکیی (مزایده) تا راده ی (توندوپه ره گری)، تا فره تیار و فره جه مسه ری رابوون دروست بوو.

۴- له گه ل نهو هه موو خزمه ته ی (کیانی فقهی)^۱، کۆمه لئیک خالی لاوازی هاوردوه، لهوانه زۆری و فره یی مه زه هب، نوئ نه بوونه وه، گرنگی نه دان به زانست و ته کتۆلۆجیا، نه بوونی مه رجه عیهت و مه رجه عیهتی سیاسی،... نهو خاله لاوازانه به سانایی په رینه وه

^۱ فقهی ئیسلامی و شه رعیهتی ئیسلامی لئیک جیا به، شه رعیهت بریتیه له قورنان و سوننه، کاتی فکری مرۆڤ ده که ویتته سهر شه رعیهت نهوا پیتی دهوتری فقه.

نیو رابوون، دیمه‌نیکی دواکه‌وتیمی و کلاسیکی پیشان ده‌دا ناتوانی بیته به‌دیل بۆ
ماکینه‌کانی عه‌وله‌مه.

گرفته تایبه‌تیه‌کان:

مه‌به‌ست له‌م به‌شه ئه‌وه‌یه سه‌ره‌پای ئه‌و گرفتانه‌ی پێشوو ئه‌و گرفته تایبه‌تیانه‌ش له
کوردستان هه‌یه، به‌کورتی له‌سه‌ری ده‌دوین:

۱- کوردستان داگیرو دابه‌شکراوه به‌ سه‌ر سوریا، عێراق، ئێران، تورکیا.. ناویشیان
ده‌وله‌تی نیسلامه، وا ده‌رده‌که‌وی که مافی کورد له‌لایه‌ن نیسلام خورابی، به‌تایبه‌تی
کاتی ده‌بینری له‌و هه‌موو مه‌ینه‌تیه‌ی به‌سه‌ر کورد هاتوو له‌و وولاته نیسلامیانه و
جامیعه‌ی عه‌ره‌بی و کۆنگره‌ی نیسلامی و رێکخراویکی له‌و جۆرانه به‌ هانای کورد
نه‌هاتوون، ئیتر دیمه‌ن و پای گشتیه‌ک به‌سانایی بیرو نه‌قلی کورد ده‌ورۆژینسی که هه‌ر
نیسلام چه‌وسینه‌ری کورد بووه، گه‌لی جار باس له‌وه ده‌کراو ده‌کری که تالان و نه‌نفال
یه‌که‌م جار نیه عه‌ره‌ب له‌گه‌ل کوردی کردوو، داگیرکردنی کوردستان به‌ناوی (فتح)ی
نیسلام نه‌نفالی یه‌که‌م بووه و نه‌نفالی به‌عسایش دووه‌مه، بۆ ئه‌و مه‌به‌سته ته‌قه‌لای
جۆراوجۆر دراوه، وه‌ک ته‌قه‌لای دروست کردنی ئه‌و پێسته‌یه‌ی گوايه له‌ هه‌ورامان
دۆزراوه‌ته‌وه که تیایدا باسی نه‌نفالی یه‌که‌می سه‌رده‌می (فتح) ده‌کا- له‌مه‌وسوعه‌ی
جودی -چه‌مکی کوردستان- درێژه‌که‌ی بخۆینه‌وه، زیاتر له‌وانه‌ش پرسیار و فه‌رمایشتیکی
چه‌وتی وه‌ک گۆته‌ی: (خودی فکری نیسلامی له‌ خزمه‌ت شوئینی و ناسیۆنالیزمی عه‌ره‌بی
دایه‌و به‌شیکه له‌ فه‌ره‌نگی داگیرکاری)، (به‌هۆی نیسلام کورد ده‌بیته خزمه‌تکاری
عه‌ره‌ب)، پرسیار تری وه‌ک (نیسلام کورد ده‌کاته به‌لاگێری خۆی که‌چی میلیه‌تانی تر
نیسلام ده‌که‌نه به‌راگێری خۆیان) نه‌ری نیسلامیه‌کان یه‌که‌م جار کوردن یان نیسلام؟
هه‌مووی سوودی له‌نیسلام بینیه‌وه ته‌نها کورد نه‌بی... له‌گه‌ل زۆر گه‌لاله‌ی ترکه
نیسلامیه‌کان به‌ چاکی وه‌لامیان پێ نیه ئه‌گه‌ر چی وه‌لامیشی ناسانه.

هه‌موو ئه‌و رایه چه‌وتانه پته‌وتر ده‌بی کاتی ده‌بینری:

أ/ زانایه‌کی تینه‌گه‌یشتووی عه‌ره‌بی باسی بزوتنه‌وه‌یه‌کی کورد به‌ خراپه ده‌کاو
بێ‌ده‌نگیشه به‌رامبه‌ر هه‌لسوکه‌وتی به‌عس یاخود شوئینه‌تی عه‌ره‌ب

ب/ لهو ماوه دوورودریژهی ته‌مه‌نی (ئیخوان) که زیاتر نه‌وان له گۆرپه‌یان بوون، به راگه‌یه‌نراوتک یا نارپه‌زایسه‌کیان لی نه‌بینراوه که له‌دژی نه‌و تاوانانه‌ی دژی کورد کراون، هه‌رچه‌نده هه‌لویتستی شه‌خسی هه‌بووه به‌لام به‌ناوی ئیخوان نه‌بووه، ته‌نانه‌ت له (بلاوکرایه‌وه‌کی ئیخوان ژ: ۳) دروست بوونی ده‌وله‌تیکی کوردی له‌لایه‌ن ئیخوانی عیراقیه‌وه به (حرامی شه‌رعی) وه‌سف کراوه، که‌چی له بلاوکراوه‌ی ۲۸/ئایار/۱۹۶۴ له‌باره‌ی (میثاق الوحده‌ العریبه) به‌تایبه‌تی وحده‌ی عیراقی ومیسری نه‌وسا به‌توندی لایه‌نگیری کراوه، ناشبی نه‌وه‌ش له‌بیربکه‌ین له‌هه‌مان کاتدا دژ به‌وه‌لمه‌ته‌ی حکومه‌ت بووینه بۆ سه‌رکورد وینه‌مای (هاوولاتی بوون) بیان کردۆته چاره‌سه‌ر^۱، جاریش وایه زیاتر له‌وه یارمه‌تی کوردیان داوه بووینه هۆی توومه‌ت له‌لایه‌ن حکومه‌ت^۲

۲- راسته له بنه‌چه‌را مه‌ینه‌تی کورد له‌سه‌ر ده‌ستی رۆژئاوا و بیره‌کانی عه‌لمانی دروست بووه، له سایکس- پیکۆ ۱۹۱۶، سان ریمۆ ۱۹۲۰، قاهره ۱۹۲۱...، به‌لام نه‌و میژووه له‌چاو خه‌ستی واقعی ئیستا له‌بیرکراوه، وا ده‌بینرئ داگیرکه‌ر موسولمانن، پالپشته به‌رچاوه‌کانیان موسولمانن، بی‌ده‌نگه‌کانیش هه‌ر موسولمانن، زیتر له‌وه‌ش که کوردی بی حکومه‌ت و بی چه‌ک بزانه جیهانی ئیسلامی چی پتیکردوه له‌سالی ۱۹۶۳ له‌هه‌لمه‌تی یه‌که‌می نه‌نفالی عبدالسلام عارف و به‌عسیه‌کان هیزی سوریا به‌ فه‌رمی هات یارمه‌تی عیراقی دا به‌پینی ماده‌ی (۲)ی (معاهده‌ الدفاع المشترك بین دول الجامعه‌ العریبه) که له ۱۳/۴/۱۹۵۰ مۆرکراوو، له‌وێشه‌وه بۆ هاوپه‌یمانیه‌کی سه‌ربازی نیوان سوریا و عیراق که له ۸/۱۰/۱۹۶۳ به‌سترا بوو ده‌قه‌که‌ی له‌خواره‌وه‌یه^۳، پسپۆرانی شه‌ری پارتی زانی

^۱ بروهانه‌: لإخوان المسلمین فی العراق (۱۹۵۹-۱۹۷۱) - دکتوره ایمان عبدالحمید دباغ - ص ۵۹۰، ص ۵۷۹ نه‌و هه‌لویتستی د قزراوی و هه‌ندێ زانی تری عه‌ره‌ب له‌ باره‌ی حرامی جیا‌بوونه‌وی خوارووی سوڤان به‌هه‌مان یاسا بووه، گوایه جیا بوونه‌وه له‌ جسمی ئیسلام حه‌رامه‌ا هه‌له‌کوژنده‌ که له‌ویه‌ کوا نه‌و وولاتانه‌ی عریی جسمی ئیسلام نه‌وانه به‌ده‌ستوو ئیستماوه عه‌لمانین دور له‌ ئیسلام.

^۲ (ه‌س ص ۵۹۱) - نوسراوی ژم ۱ ب/ ۵۸۶ له ۲۳/۹/۱۹۶۲ ناسایشی عیراق .

^۳ میثاق الوحده‌ العسکرية بین سوریا و العراق بغداد - دمشق ۸/۱۰/۱۹۶۳.... ماده‌ ۲: تشکیل مجلس دفاع اعلی مؤلف من القائد العام للقوات المسلحة للجيش الموحد، وثلاثة أعضاء من كل قطر يعينهم المجلس الوطني لقيادة الثورة. ده‌قی نه‌و رتیکه‌وتنه له‌ پاشکۆی ژ: ۳ له‌ کۆتایی کتیبی (رۆلی عه‌لمانیه‌ت له‌ دروست بوونی مه‌ینه‌تی کورد) به‌وێنه‌وه

جهزائیری و فرۆکه‌وانانی یه‌مه‌ن و هیتی هندی و پاکستانیش یارمه‌تی عراقیان دا^۱، له ئەنفالی دوه‌می ۱۹۸۸ له‌سه‌رناستی عه‌ره‌بی ته‌واوی جامیعه‌ی عه‌ری پالپشتی عراق بوون دژ به‌کورد، زیاتر له‌وه‌ش هندی وولاتی عه‌ره‌بی دیسان هیتیاز نارد به‌شداری ئەنفالی کردوه (وه‌ک له‌دانپه‌یه‌نانی مدیری هه‌والگری گشتی به‌عس) ده‌لێت: یه‌مه‌ن به‌لیوای (عه‌روه) وئورده‌ن به‌لیوای (یه‌رموک) و سودان به‌(متطوعین) و وولاتانی که‌نداویش به‌یارمه‌تی مادی به‌شدار بووینه^۲

بینرا له‌ته‌نگانه‌کانی کورد هه‌ر رێکخه‌راوی غه‌یره ئیسلامی و لاتانی رۆژئاوا به‌هانایان هاتن نه‌ک جیهانی ئیسلامی^۳، واته‌ رایه‌کی نیمچه‌گشتی دروست ده‌کا که (ئیسلام و موسولمانان) دۆست و رزگارکه‌ری کورد نین، بۆیه‌ وا ده‌رده‌که‌وی رابوونی ئیسلامی ناحه‌ز بۆ کورد زیاد ده‌کا، نه‌وه‌ش گرفتێکی سه‌خته‌ له‌پێش رابوون.

۳- پالپشت به‌و روون کردنه‌وه‌ی خالی^۲ ئیجراجیه‌کی زۆر بۆ هه‌ر بزوتنه‌وه‌یه‌کی ئیسلامی له‌ کوردستان سه‌ر هه‌لده‌دا، ته‌ویش نه‌وه‌یه‌نه‌وان وه‌ک هه‌مو حزیێکی تری نیو میلیه‌تانی ژێر ده‌سته له‌سه‌ر دوو ته‌وه‌ر ده‌رۆن، به‌شیتکی ئامانجیان کوردستانیه‌له‌ ته‌وه‌ری رزگاری نیشتمانیه‌وه‌که‌ له‌ حزبه‌ کوردستانیه‌کان نزیک ده‌بنه‌وه، که‌چی که‌دیته‌ سه‌ر ته‌وه‌ری دوهم رزگاری کۆمه‌لایه‌تی نه‌وا له‌لایه‌نه‌ ئیسلامیه‌کانی جیهانی ئیسلامی نزیک ده‌بی، تا نه‌و ساته‌ هه‌یج لایه‌کی ئیسلامی کوردستان نه‌یتوانیوه‌ هاوسه‌نگی وه‌ماهه‌نگی له‌ نیوان نه‌و دوو ته‌وه‌ره‌ دروست بکا.

۴- له‌ژێر نه‌و باروودۆخه‌دا به‌ ئیسلامی کردنی کێشه‌ی کورد ده‌بیته‌ هۆی له‌ده‌ستدانی نه‌و تاکه‌ دۆسته‌ی رۆژئاوا بێ به‌دیل.

۵- نه‌وانه‌ی سه‌روو له‌ باره‌ی پالپشتی به‌ کرده‌ی وه‌هلویستی جیهانی ئیسلامیه‌، بۆ نه‌وه‌ی ماکیه‌ی ئیسلامی ئیسلامی له‌ کوردستان نه‌که‌وی بتوانی بلی نه‌وانه‌ نوینه‌رایه‌تی ئیسلام ناکه‌ن پیتیستی به‌وه‌ هه‌یه‌ چه‌ند به‌لگه‌یه‌کی (فقهی رزگاری) بۆ مسافی چاره‌نوس

^۱ رۆژانی له‌ میژووی شوێشی ئەیلول - ۱۶۸

^۲ وفیق سامرائی - حطام بوابه‌ الشرقیه ص ۱۳۰

^۳ له‌و کاتی که‌ عه‌ره‌ب و وولاتانی ئیسلامی که‌له‌ کۆسیان له‌ کورد کرد به‌کیتی سۆفیته‌ سکالایه‌کی به‌رز کردوه‌ بۆ نه‌تمه‌وه‌ یه‌که‌گرتوه‌ (رقم

E/3809 ۹ تموز ۱۹۶۳ الجلسه‌ ۳۶) تیایدا داوای کرد نه‌و په‌لاماره‌ عه‌ریبه‌ی بۆ سه‌ر کوردستان به‌ جینۆساید له‌ قه‌لم به‌ری

پيش كەش بكا لەوەش زۆر دەست كورته ،له كاتى دەبينين كۆمه لىك مادەو برپار هەيه له
 نيو دەولەتى هەيه بۆ مافى چاره نوسى گەلان وەك: مادەى (١) و مادەى (٥٥) ى ميساقى
 نەتەوه يەكگرتوەكان تۆمار كراوه، هەروەها برپاره كانى: ژماره ١٥١٤
 خولى (١٥) له ١٤/دېسمبر/١٩٦٠، برپارى ژ: ٢١٠٥ خولى (٢٠) له ١٩٦٥ز، برپارى
 ژ: ٢٦٢٥ خولى ٢٥ له ٢٤/ئۆكتۆبەر/١٩٧٠، برپارى ژ: ٣٠٧٠ خولى ٢٨ له ١٩٧٥،
 هەروەها برپارى ٣٣١٤ سالى ١٩٧٤... لەهەمان ئەنجومەن دەرچوو، ئينجا پيشوو له
 ١٤ خالەكەى ويلسونى ئەمەريكى له سالى ١٩١٨ ولیدوانە هاوبەشەكەى بریتانى -
 فرنسى له ١٩١٨، بنه ماكانى شۆرشى ئۆكتۆبەرى ١٩١٧ ى روسى و شۆرشەكانى
 پيشوى ئەمەريكى ١٧٧٦ و فرنسا ١٧٨٩ هاتوو، زياتر لەوەش هەر ٣ مادەى ٦٢ و ٦٣
 و ٦٤ ى سيقەر و مادەى ١٦ ى ئينتداب بەسەر عىراق و... زۆرى تريان هەيه بيكەنە بەلگەو
 منەت بەسەر بزوتنەوى كوردايەتى و دەلين ئيمە بە پالپشت بەوانەو بۆ ئەوانە نيش
 دەكەين ئيوە چيتان هەيه له ئاين بۆ كورد؟! تا ئيستا ئيسلامى له كوردستان وەلامى
 دەولەمەندى بۆ ئەو گرفته كوشندانە نيە لەسەر هەردوو ناستى فقەى و سياسى، هەرچەندە
 وەلام هەيوە فقەى رزگارى له ئاينى ئيسلام ئاوا لاواز نيە، گرفته كە لەوەيه مونه زيرى
 ئيسلامى بۆ (فقەى رزگارى) لاوازه... ئەگينا رەنگە پيچەوانە بييت، بۆ ئەو مەبەستەو
 زياتر زانيارى لەبارەى بەرپرسيارى ئەمەلى ئەمەينەتى كورد بروانە: (پۆلى ئەلمانىەت
 لەدروست بوونى مەينەتى كورد)، فقەى رزگارى كوردستان نابى بۆ فقەى مەزەبەكان
 بگەرپتەوه چونكە ئەو كاتى ئەو كيشە نەبوە، ئينجائەو فقەه كەم و كورپى هەيه له
 (نەسەب) بۆ غەيرە عرب، دەتوانى پاستەو خۆفقەى رزگارى كورد له سەرچاوەى ئەسلى
 وەرگرى، هەرچى له بارەى سياسيشە لەو سەردەمە بەلگەنامەى زانايانى ئاينى و بزوتنەوه
 ئيسلامىەكان زۆر كەمە كە بتوانى شانازى پى بكەى، ئەوەى هەشە وەك بەلگەنامە زياتر
 بۆ زانايانى شيعە دەگەرپتەوه، بۆيەش سەركرده كورده كان زياتر هاوبەميانان لەگەل ئەوان
 هەبوە وەك: هاوبەيمانى شيخ محمود و ئايەتوالله شيرازى سەرۆكى شۆرشى بيست، دواى
 هاوبەيمانى بكرصدقى كورد و ئايەتوالله كاشف الغگا، دواى مەلا مستەفا لەگەل محسن
 الحكيم، تادەگاتە هاوبەيمانى ئيستاي بارزانى و تالەبانى لە گەل حزب و سەركرده
 شيعەكان، ئەوانە بەلگەنامەن، زياتر لەوەش محسن الحكيم لەدواى هەلمەتە ئەنفاليەكانى
 عبدالسلام عارف بۆ سەر كوردستان له ١٩٦٣-١٩٦٤ كۆنگرەيه كى ئيسلامى ريكخست

له به‌غدا زانایه‌کی زۆر ئاماده بوون له‌وانه (شیخی نه‌زه‌هر) بۆ ئه‌وه‌ی به‌ فتوا کورد به‌ یاخی (مارق) هه‌ژمار بکه‌ن به‌ پینی ئایه‌تی: (أَمَّا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ)، له‌وه‌وه له‌ ٥٥ ته‌موزی ١٩٦٥ فتوا به‌ ناوبانگه‌که‌ی محسن الحکیم ده‌رچوو دژ به‌و کۆنگره‌و دژ به‌ شه‌ری کورد، هه‌روه‌ها (علی سیستانی) مه‌رجه‌عی شیعه‌ی نیستیایان دووباره له‌ باره‌ی کورد فتوای فیدرالی هه‌یه^١، یه‌که‌م وه‌سیقه‌ی (فتوایی) ئاینیه سه‌باره‌ت به‌ دۆزی کورد، بۆ عیراق له‌ده‌ستور به‌ هه‌یز تره‌.

٦- نیسلامی عه‌ره‌ب وناشیۆنالیزمی عه‌ره‌ب پێکه‌وه پێشان وایه‌ شه‌و سنورانه‌ی له‌ نیوان وولاتانی عه‌ره‌بی ده‌ستکرده‌و زاده‌ی پلانی ئیمپریالیزم وازیۆنیه له‌ سایکس پیکۆی ١٩١٦ بناغه‌ ریۆکراوه‌...، ئه‌وه‌یان هه‌قه‌و راسته به‌لام که‌دینه سه‌ر هه‌مان دابه‌ش و سنور له‌نیوان عیراق و دراوسێکانی که‌ بوویته هۆی دروست بوونی سنوری ده‌ستکرد له‌ نیوان پارچه‌کانی کوردستان شه‌وا به‌ ١٨٠ پله‌ گوتاریان ده‌گۆڕی و دان به‌وه نانی.

٧- زۆریه‌ی پرۆسه‌کانی داگیرکه‌ران به‌ناو زاراوه‌ی که‌لتوری نیسلامیه، وه‌ک ناوی نه‌فالی، په‌لاماره سه‌ربازیه‌کانی به‌ناوی خالد بن ولید، قه‌قاع، توکلت علی الله، که‌چی ناوی ده‌سکه‌وته زانسته‌یه‌کان به‌ ناوی ناشوری و سۆمه‌ری و بابل‌ی بووه، هه‌روه‌ها کاردانه‌وه‌ی گۆرینی ناوه کوردیه‌کانی شاخ و شارۆچکه‌ و دینه‌کان به‌ناوی عه‌ره‌بی و نیسلامی کاریگه‌ریه‌کی قوولی راسته‌وخۆی فه‌ره‌هنگی و ده‌روونی ده‌بیته و دیمه‌نی نیسلام و بزوتنه‌وه‌ی نیسلامی به‌نامۆ و ناشیرین و ناحه‌ز دیته به‌رچاو، به‌تایبه‌تی له‌ماوه‌ی دروست بوونیشیان نه‌یان توانیوه شه‌و ته‌م و مژه‌ بره‌وتنه‌وه، ئیتر به‌ سانایی به‌ (تابور الخامس - قوولی پینجه‌م) دینه به‌رچاو، ده‌بیته گه‌رفتیکی سه‌خت له‌پێش رابوون.

٨- کۆمه‌لێک خالی تری گه‌رف هه‌یه به‌سه‌اده‌یی ده‌رده‌که‌وی، به‌لام زۆر گه‌رنگن و گاریکه‌ری سایکۆلۆجی ترسناکی هه‌یه، له‌وانه: شه‌زموونی له‌شکری نیسلامی که‌ له

^١ ده‌قی فتواکه‌ی (٢٤ ذی‌الحجه‌ ١٤٢٤ه‌) سه‌باره‌ت به‌ فیدرالی که‌ له‌ وه‌سیقه‌ رقم ٥٣ ده‌رچوه، شه‌وه ده‌قه‌که‌یه‌تی: ((ان اصل الفدرالیه ونوعها المناسب للعراق... ومن المؤكد ان مثلث الشعب الكوردی العزیز فی مجلس كتابة الدستور سیتوصلون مع سائر اخوانهم العراقین الى صیغه مثلثی تحفظ وحده‌العراق كما تحفظ الحقوق جمیع اعراقه وقومیاته)) - النصوص الصادرة عن السيد السيستانی فی المسألة العراقية ص ٢٨٠

سهره‌تای جهنگی نیران عیراق له ۱۹۸۰ ده‌ستکردانه دروستبوو، به گرو فرپیکیش له‌ناویران، نیت هر نه‌زمونیکی نیسلامی وا ده‌هاتوه به‌راچا که ده‌ستکرد و نارپه‌سن و وابه‌سته و له‌رزۆک و بێ چاره‌نووس بن، دوایش له‌نه‌زمونی براکوژی شکست دووباره بۆوه تا نهو ساته‌ش نه‌ندام ولایه‌نگرانیان له‌ژێر ئابلقه‌ی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی و ئابووری و یاساییه‌و نه‌وه‌ش ده‌بیته ئابلقه‌ی کۆمه‌لایه‌تیش، هه‌روه‌ها خالیکی تریش نه‌وه‌یه له‌ شوێشی نویدا سهرکردایه‌تی عه‌لمانی کورد بۆ یه‌که‌م جار بێ پالپشت به‌ سهرکرده‌ی ئایینی توانی شوێش هه‌لگیرسینیته‌وه به‌ سهرکه‌وتوانه، نیت هرچی به‌جیا دروست بیست به‌ناوی جیاو چه‌تری جیا، نه‌وا به‌ بارگرانی و فیتی دوژمنان ده‌رده‌که‌وی، به‌تایبه‌تی نه‌گه‌ر ناکوک بن له‌گه‌ل رابه‌ری شوێشی نوێ، زۆر خالی تر هه‌یه، له‌ هه‌مووان گه‌رنه‌گه‌ر نه‌وه‌یه کۆمه‌لگه‌ی کوردیش له‌ به‌هاو نه‌ریته ره‌سه‌نه‌کانی خۆی خزیوه، کۆمه‌لێک به‌های عه‌لمانی مادی و به‌رژه‌وه‌ندی هاتبووه جیتی که‌مه‌تر راستی و دروستی و مه‌بادینی وهرده‌گرێ زیاتر مه‌یلی به‌لای خواروخیچی و چه‌واشه‌یی ده‌بێ. که‌ تیکرا ده‌بنه‌ گرفت و گه‌ریکوییه‌ی ترسناک له‌پیش رابوون.

* * * * *

هه‌موو نه‌و خالانه‌ی سه‌روو پێشه‌کیه‌کی پر گرفتن بۆ سست بوونی رابوونی نیسلامی له‌ کوردستان، نه‌بوونی کارلیک‌کردن له‌نیوان بزوتنه‌وه‌یه‌کی نیسلامی و جه‌ماوه‌ری کوردستانی، پێشه‌کی پێویستی به‌ هه‌لمه‌تییکی ره‌وشه‌نبیری و سیاسی هه‌بووه بۆ ره‌واندنه‌وه‌ی نه‌و هه‌موو ته‌م و مژ و گرفتانه، که‌ پێی هه‌له‌سه‌ستان و هه‌ک له‌ خاله‌ لاوازه‌کانیان باسی ده‌که‌ین.

۸- ۳ لایه نه ئیسلامیه کانی کوردستان

بزوتنه وهی ئیسلامی- کۆمه ئی ئیسلامی- یه کگرتوووی ئیسلامی

- ۸

(کۆمه ل + بزوتنه وه ی ئیسلامی نه کوردستان)

په گ و پیشه:

+ په گ و پیشه ی بزوتنه وه ئیسلامیه کان له کوردستان زۆر کۆن تره له ئیخوان، سه ره تای ته وه ری ئیسلامی ده گه پیته وه بۆ سالی ۱۹۰۸ ز کاتی شیخ سعیدی نه وره سی پیکه خراوی (یه کیتی محمدی) دروست کرد، سه ره تای ته وه ری نیشتمانیشی ده گه پیته وه بۆ سالی ۱۸۸۰، به پیتی به لگه نامه ی بریتانی ژ: ۲۳- FO.60/441 که له ۱/۱۰/۱۸۸۱ تۆمار کراوه و ده لێ: یه که م که س داوای کوردستانی گه وره ی کرد شیخ عبیدالله بوو، که واته سه ره تای کوردایه تیش هه ر په سه نایه تی له ئاینه، داوای له بیسته کان جارێکی تر له ناوچه ی سلیمانی و داوایش له ناوچه ی شاره زورحزی ئیسلامی دروست بووینه، واته هه ر به ره مه می کوردیه نه ک هاورده

+ ریکه خسته کانی ئیخوان مسلمینیش هه ر له په نجاکانه وه عیراق و کوردستانیشی گه رته وه له پیتی جم و جولی شیخ نه مجه د زه هاوی، داوایش شیخ عمود الصواف، به لām به ترازی عیراقچیانه .

+ هه ول و ته قه لای مه لا مسته فا له گه ل مامۆستای ئاینی و هاندانیان تا له ژێر کاریگه ری ده سه لاتێ ناغه و ده ره به گ بینه ده رو وه ک مسعود بارزانی ده لێ ((شۆرش

وبارزانی وەرگه پانئیکیان له ژيانی ئەو پیاوه ئاینیانەدا هینایە دی))^١، ئەوانە بناغەییەک بوو بە تاییبەتی دامەزراندنی یەکییتی زانایان

+ بناغەیی کارئێکی پێکخستنی ئیسلامی جیا لە ئیخوان بەرەبەرە سەری هەڵدا لەلایەن چەند زانایەکی تر، بەتاییبەتی دواي سەرکەوتنی شوێشی ئیسلامی ١٩٧٩ لە ئێران لەگەڵ ئەو هەموو کاریگەری و سەرەنجامەیی، یەکیەک لەوانە ئەو ئەزمونە (ئیخوان)یی خستە بەردەم پرسیاری قورس و تەیاریی (لا اخوانی) بەخێراییی و چالاکانەتر سەری هەڵدا.

+ لە ١٩٨٤ بزوتنەوێی پەییوەندی ئیسلامی لە کوردستانی عێراق دامەزرا، بە رابەراییەتی شیخ عبداللطیف و شیخ محمد بەرزنجی بانی سەریازی بەناوی لەشکری قورشان بوو بارەگایان لە ناوچە سنوریەکان و دیویی ئێران بوو.

+ لەسالی ١٩٨٧ لە ئەنجامی یەکیگرتنی کۆمەڵە زانایەکی کوردستان بزوتنەوێی ئیسلامی لە کوردستانی عێراق دروست بوو.

ئایدیۆلۆژیای:

بزوتنەوێیەکی سیاسی شەریعی، جیهادی و ناشتیە، میانپەرۆه بە تەیاریی فکری ی ئیسلامی حسابە، گشتگیرە، هەردوو تەوهری ئیسلامی و کورداییەتی بەشیۆازئێکی کوردستانیە کۆکردۆتەو.

ئامانجەکانی:

لەرپووی رزگاری - نیشتمانی:

لەفکری سیاسیدا هەرۆک کەلتووری سیاسی (شیخی نەهری، نەرپەسی، عبدالرزاق بەدرخان، شیخ عبدالسلام، شیخ سەعید، قازی محمد، مەلا مستەفا،...) ئامانجی چەسپاندنی فەرمانپەرۆیەتی شەریعیەتی ئیسلام لە کوردستانیێکی سەریەخۆ، بەلام لە بەرنامەیی سیاسی چارەسەرئێکی (ئیسلامی) یان (مروفاييەتی)یە بۆ کیشەیی کورد، بە کۆمەڵێک ئامرازی شەریعی لە پێشەوێی هەموان بێناکردنەوێی رپەوشتی تاکی کورد کە سەرچاوی هەموو دیارە دزیۆه کانه، بۆ ئەوێی دیسان سەرکەردە بپیتەو خزمەتکار نەک سەرکار، بەرژووەندی تاییبەتی هاوڕێکی بەرژووەندی گشتی بێ، بۆ ئەوێی سوپاییەکی کوردستانی پەرورەدە کراو دروست بکات بتوانی بەرگری داگیرکەران بکات، لەو سەردەمەیی کە عەلمانیەکانی کوردستان چیت توانای ئەو بەرگرییان نەماو، هەرۆک لە

^١ بارزانی و بزوتنەوێی کورد ٢٢٦

به‌راوردی حزب الله و حماس و جهاد له‌لایه‌ك و رێك‌خراوه‌ عه‌لمانیه‌كانی فه‌له‌ستین و حکومه‌ته‌ عه‌لمانیه‌كانی عه‌ره‌ب له‌لایه‌کی تر ده‌یی‌نین، جهادی چیچان و کشمیر و مۆرۆ و تاجیکستان و.. چاکترین نمونه‌ن، که ته‌نها نه‌و به‌رگریه‌ به‌ به‌ریه‌کی هاویه‌شی نیشتمانی و نایینی ده‌کرئ له‌و سه‌رده‌مه‌، هه‌ر له‌ کوردستانیش هه‌موو پسه‌پۆرێکی ئه‌سه‌رۆپۆلۆژی به‌ سه‌ره‌نجێکی ساده‌ ده‌زانی چ جۆره‌ بیروباوه‌ڕ و مه‌دره‌سه‌یه‌ك توانای به‌رگری ماوه‌ له‌کاتی ته‌نگانه‌دا.

له‌رووی رزگاری - کۆمه‌لایه‌تی:

به‌شێکه‌ له‌ نامانجی رابوونی گشتی، تێده‌کۆشیت له‌پێناو گێڕانه‌وه‌ی نایینی ئیسلام بۆ به‌رنامه‌ی ژیان له‌جیاتی به‌رنامه‌ عه‌لمانیه‌كان به‌رێگای سه‌رده‌م و دانایانه‌ و به‌ پرۆسه‌ی چاکسازی کۆمه‌لایه‌تی له‌ژێانی تاك و کۆمه‌لدا، بۆ هێنانه‌دی به‌خته‌وه‌ری دادگه‌ری له‌ هه‌موو بواره‌کانی ژێانی ئابووری، سیاسی، کۆمه‌لایه‌تی، شارستانی، فه‌ره‌ه‌نگی، سایکۆلۆجی، چینایه‌تی، نیشتمانی و په‌گه‌زی،...هتد. له‌ جه‌وه‌مه‌ردا تێده‌کۆشێ هه‌روه‌ك نامانجی سیاسی هه‌موو پێغه‌مبه‌ره‌كان(د خ) نه‌وه‌ بووه‌ که کۆمه‌لگه‌ له‌ باره‌ ستونیه‌كان وه‌رچه‌رخینتیه‌ باره‌ ئاسۆیه‌كان، واته‌ کۆمه‌لگه‌ له‌ پارچه‌پارچه‌یی نینتاماکانی خێله‌کی و په‌گه‌زی و نه‌زادی و چینایه‌تی و جوگرافی وه‌رگێرتیه‌ یه‌کیته‌ی نینتمای فکری و سیاسی (نایینی) که هه‌موو مرۆفایه‌تی سه‌ر نه‌و زه‌مینه‌ لێی هاویه‌شه‌.

له‌رووی فیکری:

- ۱- هه‌ولده‌دات نه‌و چه‌مکه‌ کلاسیکیانه‌ی (زانست و فه‌لسه‌فه‌ و فیکر و سیاسه‌ت) بگۆریت و چه‌مکی پاست و دروست جێ‌نشین بکا که بناغه‌ی گه‌شه‌ی کۆمه‌له‌.
- ۲- له‌ قۆناغی به‌رگری له‌ (غزو الفکر) بگوازیته‌وه‌ بۆ هێرش و ئه‌نجا تێکگه‌یه‌شتن، واته‌ له‌ ده‌رده‌کانی: (تقزم، صدمه‌ الثقافی، انصهار الثقافی) لاسایی کردنه‌وه‌.. رزگاریان بکا، له‌ تابع و دواکه‌وته‌یی کۆمه‌لگه‌ بیه‌ته‌ پێشپه‌و خاوه‌نی به‌ره‌مه‌ی فیکری خۆی بێ که بنچینه‌ی گشت رزگاریه‌کانی تره‌.

۳- ههولّ ده‌دات گوتار و چه‌مکه لی‌کدراوه‌کانی عه‌لمانی و نی‌سلامی لی‌ک جیاب‌کاته‌وه و کۆتایی به به‌کاره‌ینانی نایینی ئی‌سلام له‌پیناو فیکری عه‌لمانی هاوورده بی‌نیت، هه‌ریه‌که به ناشکرا بیری خۆی گه‌لآله بکات به نازادانه بێ چه‌واشه‌یی.

۴- به‌هۆی گه‌شه‌سەندنی ته‌کنه‌لۆجیا و (سیسته‌می جیهانگیری) کۆتایی به‌ پرۆسه‌ی (چه‌واشه) بی‌نیت که ده‌ردی میژوویی هه‌ژاران و خه‌لکی ساده‌یه، له‌لایه‌ن زۆرداران‌ه‌وه بۆیان دروست کراوه، ناتوانن رینگه‌ی راسته‌قینه‌ی خۆیان بدۆزنه‌وه، با هه‌ر مه‌دره‌سه‌و ناینیک، هه‌ر لایه‌نیکی سیاسی بتوانن نایدیۆلۆژیای راسته‌قینه‌ی خۆی به‌ سه‌لامه‌تی بگه‌یه‌نیته هه‌موو خه‌لک، پروداو و نیازه‌کان به راسته‌قینه‌ی بلاو بکریته‌وه.

۵- ههولّ ده‌دات گوتاریکی سیاسی خاوه‌ن پرۆژه و پلانی سه‌رده‌م و هه‌مه‌لایه‌نه‌ی قوول دا‌پڕیژی تیایدا وه‌لامی هه‌موو په‌رسیا‌ره ستراتیژی‌ه‌کانی سه‌رده‌می تیابیت و بنه‌مای (فلیکن ته‌ذیب‌کم بسیرتکم) په‌یره‌و بکات. تیایدا بناغه‌ی که‌سیتی کوردستانی دروست بکا، بتوانن ناسنامه‌یه‌کی دیاری له‌و جیهانه‌ نویسه‌ی (عه‌وله‌مه) هه‌بێ بێ تانه‌وه‌و قه‌رزکردن.

۶- هه‌ر فکر بووه شارستانیه‌کانی له‌ چه‌قین بزواندووه، رۆژئاوای کردووه به‌ سه‌رتیپی جیهان، جیهانی ئی‌سلامی‌شی کردۆته‌ پاشکۆ، ته‌نها فیکری ئی‌سلامیه‌ بتوانن نه‌و هه‌مو کۆت و زنجیره‌ی پیشه‌قلی چه‌قیوی کورد بکاته‌وه، ده‌رگا داخراوه‌کان بکاته‌وه، له‌ فیهقه‌کانی (موازنه، اولویات، واقع، مقاصد،...) ده‌ست پێ ده‌کا به‌ پلان و پرۆژه و نه‌خسه، تا میله‌تیکی عاقل دروست بکری (نه‌ک عه‌وام)، دژی نه‌و بۆچوونه‌ ژاراویانه‌ی گوايه سه‌رده‌می ووشیاری و فیکر و نایدیۆلۆجیا نه‌ماوه! نه‌وه ده‌رد و په‌یره‌وکردنی ستونی پینجه‌میه.

په‌وتی (سیره‌ی):

+ هه‌ریه‌که له‌ کاریگه‌ری که‌لتووری ئی‌سلامی وجم و جوولی په‌وشه‌نبیری ئی‌خوان بناغه‌یه‌کی فکری بو‌تیه‌لامی ناته‌قلیدی دروست کرد، به‌لام شو‌پرسی ئی‌رانی راسته‌وه‌خۆ ده‌نگی دان

+ وتاری کۆمه‌له‌ مامۆستایه‌کی وه‌ک (شیخ عبدالرحمن نازادی) (شیخ محمد شانه‌ده‌ری) هه‌ندێ مامۆستای له‌خۆبوردووی تر، هه‌روه‌ها کتێبه‌کانی هه‌ریه‌که له (م/شاره‌زووری) و (م/احمد کاکه‌ محمود) و چه‌ند نووسه‌ریکی تر له‌رووی فیکری،

کتیبه‌کانی (م/علی باپیر) له‌باره‌ی فیکری سیاسی بووه هۆی زه‌مینه‌سازدانیتکی فیکری و سیاسی بو دروست بوون و ته‌کاندان به باسک له‌سالی ۱۹۸۷

+ زۆر به‌خیرایی هیزه‌کانی دروست بوو له هه‌موو ناوچه‌کانی کوردستان به‌ناوی له‌شکری قورئان.

+ له چه‌ند داستانیك وه‌ک قه‌لاتۆکان و چالاکیه‌کانی ده‌شتی هه‌ولێر و سلیمانی جوۆره متمانیه‌کی سه‌ره‌تایی په‌یدا‌بوو.

+ له نه‌فاله‌کانی ۱۹۸۸ وه‌ک هه‌موو لایه‌ک زۆریه‌ی هیزه‌کانیان که‌وته دیوی ئێران، به‌لام هیزی گه‌شه یان خامۆش نه‌بووه، ته‌نها ته‌و بزوتنه‌وه‌و (ی ن ک) چالاکیان مابوو.

+ له راپه‌ڕینه‌کانی ۱۹۹۱ به‌شداریه‌کی کاریگه‌ریان هه‌بوو له زۆریه‌ی شوێنه‌کان.

+ له به‌رگری و گه‌رانه‌وه‌ی حکومه‌تی عێراق دیسان پله‌ی دووه‌م و له هه‌ندێ شوێن پله‌ی یه‌که‌می هه‌بوو.

+ له داستانه‌که‌ی کۆچی که‌ هێرشێ حکومه‌تی پێ راگیرا و دانوستانه‌که‌ی دروست کرد، ده‌وریکی پێوانه‌یی هه‌بوو له کۆی (۱۱) شه‌هید (۶) بیان به‌ تۆپ باران و (۵) یش له هێرشه‌که‌ی دژی حکومه‌ت بوو (۲) ی باسک بوون.

+ دانوستانه‌که‌ی ۱۹۹۱ له‌گه‌ڵ حکومه‌تی به‌عس به‌شدار نه‌بوون، به‌لام له به‌یانده‌که‌یاندا دژایه‌تیشیان نه‌کرد.

+ باره‌گای له هه‌موو شوێنیک کرده‌وه، به‌خیرایی گه‌شه‌ی کرد به‌تایبه‌تی له‌وکاتی زۆریه‌ی کادیر و سه‌رانی حه‌زه سه‌ره‌که‌یه‌کانی تر خه‌ریکی کۆکردنه‌وه‌و ناو‌دیوکردن بوون.

+ یه‌که‌م که‌نالی ته‌له‌فزیۆنی له رانیه به‌ یه‌که‌م نه‌زموونی کوردستان کرایه‌وه.

+ له هه‌لبۆاردنه‌کانی ۱۹۹۲ سێهه‌مین ده‌نگی هێنا به‌پێژه‌ی ۵% (۴۹۱۰۸) لیست و رابه‌رایه‌تیش (۳۸۸۱۵)، ته‌و ژماره‌ی دوایی ده‌نگی راسته‌قینه‌ی (بزوتنه‌وه‌) یه، چونکه لیستی هاویه‌ش بوو به‌ناوی لیستی نیسلامی، له ده‌نگدانی رابه‌رایه‌تی ئیخوانه‌کان و بێ‌لایه‌نه نیسلامی یه‌کان ده‌نگیان نه‌دایه شیخ عوسمان.

+ له مانگی ۱۰/۱۹۹۳ له چه‌مچه‌مال و له مانگی ۱۲/۱۹۹۳ دووچاری شه‌پی (ی ن ک) بوون و باسک خۆی سه‌لماند.

+ له بۆسه‌یه‌کی ره‌سمی له بازگه‌ی گه‌رمیان له ۸/۱۲/۱۹۹۳ له سه‌یاره‌یه‌کی باسک دراو سه‌ره‌تای شه‌پێکی سه‌رتاسه‌ری بوو شکسته‌یه‌کی گه‌وره‌ی هێنا.

+ دواى ئەوھى رابەرى بزوئەنھە دىل كراو ئازادكرايەھە جارى كۆتايى ھاتنى بزوئەنھە دوا بە فەرمانىكى داواى لەبزوئەنھە بەشى بادىنان كرد كە بچنە ناو پارتى دىكراتى كوردستان

+ لەلايەن ئىران، مجلس الاعلى، حزب الدعوة، حزب الله ي كورد، حزبى رفاھ، حزب الله ي لبنان.. زۆرەھى بزوئەنھە ئىسلامىيەكان بەتوندى ناپەزايى دەريپا، حزبە كوردستانىيەكان يان بىدەنگ يان لاريان نەبوو لەو پروداھە.

+ ئەو شكستە نەبووھە داستان بۆ (ي ن ك)، چونكە بە كەمىك (پ.م)بزوئەنھە بەرگريپەكى زۆريان دەكرد، ھۆى شكستەكە زياتر سياسى و نەشارەزايى سەركردايەتى باسك بوو نەك عەسكەرى، لەسەر وو بوو نەك لەخوار.

+ ئەو جۆرە شكستانە لەپيشتر بوو بووھە ھۆى كزبونى يان نەمانى يەكجارى ھەندى لايەن (حشع، حسك، پاسوك، لەشكرى ئىسلامى، پ د ك، ...ھتد)، بەلام بە حوكمى بنكەيەكى مەبدەئى و گەشى مەدرەسەكە، خيراتر خۆى كۆكردەھە لە چەندىن شەپرى زۆر قورس لەگەل (ي ن ك) لەدواى مانگى ۱۹۹۴/۵ خۆى سەپاندەھە. ترسى (پ د ك) لە (ي ن ك) شكاند و سەرەتا گۆراني ھاوسەنگى ھىز لە كوردستان لەوتوھ دەستى پىنكرد، بەجۆرئەك (ي ن ك) بەرەو لاوازى و (پ د ك) بەرەو بەھىزى.

رەوتى گەشەيان لەكار نەكەوت، ھەرچەندە متمانەو تەوژمى (پابوون) لە بەھارى دا پششەوشكىن بۆھە.

+ لە خولى دووھەمى جەنگ بەشدار نەبوون، بەلام لە ھاوپەيمانيەتى دابوو لەگەل (پ د ك) لە تەنگانەدا.

+ دواى گرتنەھەھى ھەولير لەلايەن پارتى بە يارمەتى حوكومەتى عىراق لە ۳۱ى ئاب باسك بۆ يەكەم جار لە كابينەى (۳) ي حوكومەتى ھەوليرى (پ د ك) بە دوو ھەزىر بەشدارى كرد.

+ لە نىسانى ۱۹۹۷ لە دواى شەپرو پىكدادانىكى زۆر ديسان لەگەل (ي ن ك) رىكەوتنەھە لە تاران و بەشدارى حوكومەتى سلىمانىيان كرد بە دوو ھەزىر، بووھە ھۆى تىكچوونى پەيوەندى لەگەل (پ د ك).

+ كۆنفرانسى (۷) كۆمەلئەك گۆرانكارى لى ھاتەدى، لەوانە:

۱- كۆتايى ھىتان بە جياوازيە ناوخۆييەكان.

۲- گۆپینی راپەر له (م.عوسمان) بۆ (م.علی عبدالعزیز)، ههلبهته ماوهیهکی زۆر بوو باس لهبێ توانایی ئهو رابهره دهکرا بهلام ههتا سهخت ترين ئۆپۆزیسیونی داکۆکی له دلسۆزیهکهی دهکرد، بۆیه داوای راستهوخۆی لادانیان نهدهکرد، ههتا ههلبژاردنهکهی یهکهمی کوردستان، تاکه رابهريک بوو که دهنگی له لیستهکهی خۆی که متر هینا، ده رکهوت له هاوپهیمانه تیه که یان له گهه یه کگرتوو (ئهو کاتی ئاشکرا نه کرابوون) دهنگی داوه ته لیسته که بهلام نهیداوه ته رابهر، ئیتر له داوای ئهو ههنگاوه شهرمیان له رابهر شکاو راستهوخۆ داوای گۆرانیان دهکرد به تاییهتی له داوای دیل کردنه کهی* زیاتر راستی پیش بینی یه کگرتوو سهلمینرا، واپیته چوو ههردوو برای (م علی و م صدیق) پیش رایان له گهه گۆپینی ههبی بوو به لگه بهی تا ئهو لانه درا یه کگرتنیان نهکرد، م علیش قایل بوو بچیتته شوینی

+ له ههنگاوێکی گرنگ له ۱۹۹۹/۸/۲۱ له گهه (بزوتنه وهی راپه پینی ئیسلامی) یه کیان گرت و (بزوتنه وهی یه کبونی ئیسلامی له کوردستان) ی لی هاته دی که ئاسۆیه کی فراوانتر هاته پیش و تهوژمیکی عه قلی و ئیداری و مونه سه ساتی زیاتر به خۆوه بینی.
 + له داوای ماوهیه کی کهم لهو یه کگرتنه ئه و جاره به روونتر فره بال و بارسته کانی ناو بزوتنه وه له ناو ئه دریس و ئه جنده ده رکهوتن بهو شیوه یه:

- ۱- بالی مامۆستا مه لا علی عبدالعزیز که بریار به ده سه ت بوون له نیو بزوتنه وه دا.
- ۲- بالی چاکسازی م.علی باپیر که زیاترین خه لکی کادیر و ئه ندامه وشیاره کانی له گهه بوو.
- ۳- بالی (ئیسلاح) به سه روکایه تی (م.کرێکار).
- ۴- بالی مه رکهز که له داوایی بوون به (جند الاسلام) و دواتر (انصار الاسلام) و دوا تر (انصار السنه).
- ۵- بالی راپه رین به سه روکایه تی (م.صدیق عبدالعزیز)، له گهه چهند ورده ته یاری تریش.

* لهو جهنگه دا دیل کراو له سه ر نه له فزیۆنیش ناراستهوخۆ بهریر سیاره تی خسته ئه ستۆی خۆیان، جه بار فه رمان سه رکرده ی یه کیتی بوو لهو شه ره له گهه دیل کردنی سواری (گۆی درێژی شی) کرد بوو به نیهانه، له سالی ۱۸۸۲ سه رکرده ی تورک (حسین پاشا) که شیخ عبیداللهی دیل کرد ئه ویش هه مان هه لئس و کهوتی له گهه کردو سواری گۆی درێژی کرد به ره و موسل هه ره که له به لگه نامه ی وه زاره تی ده ره وه ی به ریتانی FO letter TO له ۱۸۸۲\۱۲\۷ باسی ده کا

+ كيشه كۆنەكانيان بە خەست تر و ھەمەلایەن سەرى ھەلدا نەمجارە لەنتوان بەئى
رپەپىن و بەئى (م.ەلى عبدالعزىز).. دوايى پەپىسەوہ بۆ دوو بەشى سەرەكى، بەئى
رپەپىنى كۆن كەوتنە بەرەى چاكسازى (م.ەلى باپىر).

+ لەكۆنگرەى(۱)ى يەكبون لەمانگى ۸/ ۲۰۰۰ نەمجام درا، زۆرەى نەندامانى
چاكسازەكانى (م.ەلى باپىر) دەرچوون، ئەو سەرەنجامە لەلایەن رابەر و بەئى پارىزگارەن
قەبوول نەكرا.

+ لەدواى چەند مانگىك چاوپروانى رىكەوتن نەبوو.
+ تا لە رۆژى ۳۱/۵/۲۰۰۱ نەندامانى كۆنگرە درىزەيان بە تەواوكردنى كۆنگرە داو
ناوى بزوتنەوہى يەكبونيان گۆپى بۆ (كۆمەلى ئىسلامى لە كوردستان) بە نەمىرايەتى
(م.ەلى باپىر).

نەوانەى دەریشنەچووين، چەند بەئىك بوون:

- ۱- بەئى تەوندەكان (تەوھىد، مەركەز، ھەماس، ھىزى دووى سۆران) كە لەدوايى
بوون بە (جند الاسلام) لە سەرەتادا لە ھەموان كاريگەرتەر بوون.
- ۲- بەئى (ئىسلاھ)ى مامۆستا كرىكار.
- ۳- بەئى بىن لايەنەكان (شىخ محمد بەرزنجى).
- ۴- بەئى مامۆستا ەلى ھەلەبجە.

+ لە كۆتايىدا بزوتنەوہى يەكبون بوو ئەو بەشانەى خوارەوہ:

- ۱- بەئى بىن لايەنەكان لەگەل كۆمەلى ئىسلامى يەكيان گرت، بە پيشەوايەتى م شىخ
محمد بەرزنجى.
- ۲- بەئى ئىسلاھى و جند الاسلام يەكيان گرت بەناوى (انصار الاسلام) بە
سەرۆكايەتى (م.كرىكار).

- ۳- بەئى (م.ەلى عبدالعزىز) ناوى بزوتنەوہى يەكبونى گۆپى بۆ (بزوتنەوہى
ئىسلامى)، دواى ئەوہى (م.صديق) لە كۆنگرە جياپۆوہ ھاتەوہ ناو بزوتنەوہ.
+ بزوتنەوہ لەگەل (ى ن ك) رىكەوتن كە ھىزەكانيان بيتەوہ ھەلەبجە، لەگەل
گەشتىيان بە ھىزەكانى (انصار الاسلام) رووبەرۆو بوونەوہ.

+ هیزه‌کانی (ی ن ک) نه‌یانتوانی به‌سهر هیزه‌کانی (انصار) زال بن، جه‌نگ در‌یژه‌ی کیشا و لایه‌نی (ی ن ک) به‌رهو پاشه‌کشه بوو، بویه داوای هیزی نه‌میریکی و هاوپه‌یمانانی کرد.

+ ژووریکی (عه‌مه‌لیات) دروست کرا دژی (انصار) که پیکه‌اتبوو له: (ی ن ک)، سۆشیالیست، زه‌همه‌تکیشان، یه‌کگرتوو، پاریزگارن،...

+ له ۴/۳/۲۰۰۳ له خالی پشکنینی سلیمانی له م. عبدالله ی قه‌سری درا، به‌ته‌فسیری

(ی ن ک) به‌هه‌له‌یی بووه

+ له شه‌وی ۲۱- ۲۲/۳/۲۰۰۲ هیزه‌کانی نه‌میریکی ده‌ستیان به‌هیزی موشه‌کی و ناسمانی کرد له هه‌موو باره‌گاکان درا به‌کۆمه‌لی نیسلا‌میشه‌وه ۴۳ پ م شه‌هید بوو، داوای (۱۷) رۆژ شه‌ر هیزه‌کانی ووشکای نه‌میریکی هاتن و نه‌و ناوچه‌یان له هه‌بوونی نیسلا‌می ریزگار کرد.

+ له‌داوای رووخانی حزبی به‌عس و صدام، (انصار) که‌وتنه به‌ره‌ی چه‌کدارانی به‌رگری له‌دژی بوونی نه‌میریکا له عیراق به‌ناوی (انصار السنه)، که زۆریه‌ی نه‌و (به‌رگریه) پیکه‌اتبوون له خه‌لکانیکی عه‌ره‌بی شوئینی، بویه ریک‌خسته‌کانی (انصار) له کوردستان ته‌سک بۆوه.

+ بالی (م. علی عبدالعزیز) به‌ره‌و کزی بوو، چه‌ند جاریکی تر لیک ترازانه‌وه، (م. صدیق عبدالعزیز) به‌خۆی و ده‌سته‌یه‌ک دیسان لیتی جیا‌بوونه‌وه، له هه‌لبژاردنی په‌رله‌مانی دووه‌می کوردستان لیستیان نه‌بوو، بویه کۆنگره‌یه‌کی نوئیان کرد له نیسانی ۲۰۰۵ (م. علی عبدالعزیز) دیسان ده‌رنه‌چوو (چواره‌م بوو) کامل حاجی علی ده‌نگی یه‌که‌می هینا. وچه‌ندین ئینشقاقی تر کرا، له‌وانه جیا‌بوونه‌وه‌ی شیخ صدیق عبدالعزیز ولایه‌نگرانی، ملاعبدالغنی ولایه‌نگرانی، کمال رحیم ونازاد حجرانی و زۆری تر، نه‌و ئینشقاقانه‌ی پاش کۆمه‌ل وده‌نگ نه‌هینانی رابه‌ر زۆر مانا و توئینه‌وه هه‌لده‌گری نه‌گه‌ر به‌ووردی زانیاری هه‌بی، به‌داخه‌وه نه‌م بوو، به‌لام له‌داوای کۆچی داوایی هه‌ردوو رووحانیه‌ت نم احمد کاکه محمود و رابه‌ر کابینه‌ی نوئ توانی گه‌شه به‌بزوتنه‌وه بداته‌وه و کیتشه‌کانی له‌گه‌ل کۆمه‌ل ولایه‌نه‌کانی تر چا بکا، به‌لام هیتشتا گيرو گرفتیان زۆره و ناسۆی گه‌شه‌ی روون نیه

۴- به شداری له موفاوه‌زاته بئ نه‌نجامه‌که‌ی سالی ۱۹۹۱ نه‌کرد له‌گه‌ل بکوژ و بپری کورد که له ریسوایی دابوو.

۵- دواى ئەوه‌ی حکومه‌تی هه‌ریم وه‌ک یه‌که‌م هه‌نگاوی شه‌ری دژ به‌ (پ ک ک) جا‌ردا به‌هاو‌کاری راسته‌وخۆی سوپای تورکیا، هه‌ولتیک‌ی زۆر له‌گه‌ل بزوتنه‌وه‌ش درا (ئه‌ویش له‌ دارگه‌مه‌که‌ بخوا) و شه‌ری PKK بکا و له‌ به‌رامبه‌ر ده‌سکه‌وتی مادی و پشتیوانی نیقلیمی و ده‌ولی، به‌لام مه‌به‌ئه‌ئینه‌ قایل نه‌بوون و نه‌یان کرد.

۶- ره‌فتار و په‌وه‌شتی سه‌رکرده‌و کادیران و (پ.م)ی ئیسلامیانه‌ بسوو له‌چا‌و عه‌لمانیه‌کان، بۆیه‌ به‌ هه‌یه‌وه‌ زیاتر چه‌سپین و گه‌شه‌یان کرد.

۷- قوتابی و فه‌قتی به‌ په‌روه‌رده‌ و پاکیان دروست کرد.

۸- ئەو رابوونه‌ به‌رفراوانه‌ی ئیستای کوردستان له‌ به‌ره‌مه‌می ئەوانه‌، نه‌گه‌ر ئەو بزوتنه‌وه‌ نه‌بوایه‌ ئیستا له‌ کوردستانیش زۆر دیارده‌ی کوشنده‌ی نا‌په‌وا که له‌ هه‌ندئ دیوانی به‌ربرسان ده‌کریت ده‌په‌رپه‌وه‌ سه‌ر جاده‌و ناو جه‌ماوه‌ریش زیاتر بناغه‌ نه‌خلاقیه‌کانی کۆمه‌لگه‌ی تیک ده‌رووخاند.

۹- هه‌روه‌ها پارسه‌نگیک‌ی گرنگه‌ له‌هاو‌کیشه‌ ستراتیجیه‌کان، وا چاوه‌پ‌وان ده‌کرئ له‌ قۆناغی داها‌توو و پیتویست بتوانی ئەو ده‌وره‌ی حزب الله بۆ لب‌نانی گێ‌را ئەوانه‌ش بۆ کورد بیینی.

۱۰- ئینقلابی‌کی مه‌زنی له‌ نه‌ریتی سیاسی جارانی ره‌وتی ئیسلامی کرد به‌ جا‌ردانی کوردستانیانه‌ی رێکخه‌ستنی، که‌ جاران هه‌ر عێراقیانه‌ بووه‌، کوردستانیانه‌ به‌ ده‌مارگێ‌ر و ناشیۆنالیزمی ژمیرابوو.

۱۱- له‌و بزوتنه‌وه‌یه‌ وه‌ک ناوێ‌ر له‌ حزبه‌ کوردستانیانه‌کانی تر، که‌ زۆریه‌یان له‌ناو خودی حزبه‌کانیان ده‌ستگۆ‌ژی ده‌سه‌لاتیان نه‌ده‌کرد، بۆیه‌ سه‌رۆکی حزبه‌کان تا مردن هه‌ر سه‌رۆک بوون، که‌چی له‌ بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی به‌ ماوه‌یه‌کی کورت چوار رابه‌ریان گۆ‌ژی، له‌ شیخ محمد به‌رنجی بۆ شیخ عبداللطیف، له‌ویشه‌وه‌ بۆ شیخ عوسمان عبدالعزیز، دوا‌ی بۆ شیخ علی عبدالعزیز،.. له‌وئ هه‌له‌سته‌ هه‌یه‌ (بۆ خاله‌ لاوازه‌کان).

۱۲- ئەوانه‌ به‌ پێچه‌وانه‌ زۆریه‌ی حزبه‌ کوردستانیانه‌کان زیاتر پابه‌ندی بیروپ‌روا و بنه‌ماکان بوون، خۆیان و ئەندا‌مانیان که‌مه‌تر به‌ پالنه‌ری مادی و سوود له‌ کاردا بوون، بۆیه‌

که متر له ریزه کانی نهوان دیاردهی دزیوی دزی و پاورپوت و خیانهت و دهست تیکه
کردن له گهډ دوژمن و خزیستی و... تیا بووه.
خاله لاوازه کانی (له دواي خاله لاوازه کانی رابوونی کوردستان باس ده کری)

یەككەرتووی ئىسلامى كوردستان

بزوتنەوہیەكى ئىسلامى چاكسازىه، له ۱۹۹۴/۲/۶ راگهیهنرا، بهپیتی تهقومی خ بزوتنەوہیەكى كۆنەو لهسەر پارەوی (برایانی موسلمان)ی جیهانیەو له كوردستانیش كاری سیاسى و خیرخوازی بەردەوام بووه، ئەو بەروارەى سەرۆو ئاشكراکردنى یەكگەرۆره نەك دروست بوونی.

هەيكەلى رێكخستنى: (سەرکردایەتى - م.پ - مەلبەند - لق - ناوچە - رێكخراو - پۆل - شانە) پرۆژەىەكى رێكخستنى نەك (پەيكەرى رێكخستن) له شیۆهى ستراتییەتى بزواوه دارشتووه بهپیتی واقەى سیاسى و كۆمەلایەتى دەفەرەكە، هەلبەتە وەك رێكخستنه كانی تر هەرەمیه، سیستەمى سكرتاریەت (سەرکردایەتى - شورا) ئەو زاراوانەى (نەصیر، نصیر متقدم، قیادە قطرى).. هەمووی له داھینانى ئەو رێكخستنه رەسەنەیه.

ئاییدیۆلۆژیای: سنووری ئیستای كوردستانیه، ئاواتی كیانیکى كوردیه تیایدا شەریعەتى ئىسلامى پەیرەو بكریت، بەلام له بەرنامەى سیاسیدا نامانجی دیموكراسى یە و نامرازەكانى ناشتى و گفتوگۆ و وەك سەلامەت ترین رێگەیه بۆ نامانج، دروشیمان (نازادى - برابەتى - دادپەرەرى).

پهوتى (سیره):

ناكریت پیش جارڤانى باس له میژوووهكەى بكەین (چونكه سیاسەتى بابەتەكەمان وایه كه پروداو و هەلۆیستەكانى بهپیتی ئاشكراکردنى خۆیان تۆمار بكەین، ..تەنھا كورته باسیكى گشتى دەكەین له بارەى ریشەى ئەو بزوتنەوہ:

ئەو جموجۆلەى "كۆمەل" و بزوتنەوہى سیاسى ئىسلامى " دەگەرپتەوہ بۆ هەول و تەقەلاكانى زانكۆى (جامعه) ئىسلامى كه له لایەن شیخ سەعیدی نەورەسى و سولتان عەبدولخەمید و جمال الدین أفغانى و عەمد رشید رەزا.. كرا، بەتایبەتى لەدواى ئەوہى (ئیتتەحادییەكان - بەو پروكارە عەلمانى نەتەوہگەریەیان) بەیەكجاری له ۱۹۰۸ - ۱۹۰۹ز دەسەلاتى عوسمانیان كۆنترۆل كرد، ئیتر تەقەلای دروست كردنى ئەو جۆره بزوتنەوانە

دهست پیکرا، رهنگه (به کیتی محمدی) که له سالی ۱۹۰۸ له لایهن شیخ سه عیدی نورسی به کهم بزوتنه وهی ئیسلامی زهق بووی له باره یه وه، له دواي دارووخانی خه لافه تی عوسمانلی له ۱۹۲۴/۳/۳ به یه کجاری له لایهن نه تاتۆرکه وه، که بووه هۆی دروست بوونی ولاتانی عهره بی و ئیسلامی له سهر بنچینه ی عملانی.. ئەوا به ره به ره بیرۆکه ی دروست بوونی بزوتنه وه یه کی فراوانی ئیسلامی چه که ره بوو، تا له سالی ۱۹۲۸ له سهر دهستی (حه سه ن البنا) برایانی موسولمان راگه یه نرا، له دواي نه زموونیتی دوورودریژ که متر ئەو پرۆژه یه ی توانی نه زموونیتک به سلیمینی بۆیه بزوتنه وه ی تریش په یدا بوون له دواي چله کان، له وانه (جماعه الإسلامیه) له پاکستان به سه رۆکایه تی (ابو الاعلی المودودی) و (حزب التحریر الإسلامی) به سه رۆکایه تی تقی الدین النبھانی، به لام ههر نه تانرا ببیته نه زموونیتی واقعی، بۆیه حسابیکی وای بۆ نه کرا له ره وتی جیهانی، تا شۆرشی ئیسلامی له نیران له سالی ۱۹۷۹ به سه رۆکایه تی خومه ینی سه رکه وتوو بوو ئەو رابوونه ته قیه وه، نیت له وکاته وه حساب بۆ ره وتی ئیسلامی ده کری له هه موو ئاسته کان.

هه رچی به کگرتوو ئیسلامی شه ماوه یه کی دوورودریژ به شینکی نه پچراو بوو له ئیخوانی عیراقی، هه لبه ته ئەو هه نگاوه ی دروستکردنی به شی کوردستانی سه ریه خۆ هه نگاویکی گرنه گو جینگه ی ده ستخۆشیه که هه ر به که له یه کگرتوو ئیسلامی و حزبی شیوعی پی هه لسان و به ناوی کوردستانی جیا له عیراقیانه بزوتنه وه یه کیان دروست کردوه، نه گه رچی دره نگیش بووه. نیت به سه که ی نيمه له دواي چاردانیه تی. بۆیه له و ماوه کورته گۆرانیکی وانه بووه شایه نی باس بی به و شیوه یه:

+ له دواي راپه رینی ۱۹۹۱ سه ره ره شتی (یه کگرتوو ئیسلامی کوردی خیرخوازی) یان کرد، سه ره شکی کاره مرۆیه کانیشیان رزگارکردنی (هه تیوانی کوردستان) بوو له مردنیکی راسته قینه (بی هاویر) به تایبه تی منداله شه هیده کانی کوردستان.

+ له هه لباردنه که لیستی هاوبه ش بوون له گه ل (باسک)، ریژه ی ده نگه کانی یه کگرتوو به حسابیکی ساده یه کسانه به (۱۰۲۹۳) ده نگ، چونکه نه وان له گه ل هه لباردنی راپه ری نه بوون، که واته ده نگ لیست (۴۹۱۰۸) — ده نگ رابه ر (۳۸۸۱۵) = ۱۰۲۹۳.

+ هه ر له دواي ناشکراکردن رادیۆ و ته له فزیۆنیان له زۆریه ی شماره کان کرده وه و رۆژنامه یه کیان به ناوی (یه کگرتوو) هه یه.

+ له یه کهم کۆنگره یه ندا دووباره پابه ند بوونه وه به نه تی میلیشیایی.

+ زۆر بەختیاری گەشەیان کرد و مەڵبەند و لقیان لە زۆریە شاره‌کان کرایه‌وه به‌تایبه‌تی له ناوچه‌کانی بادینان، راگه‌یاندنێکی به‌هاوسه‌نگیان دارپشت، رێکخراوی پیشه‌بیاان به‌ نه‌خشه‌یه‌کی تێروته‌سه‌ل دامه‌زراند.

+ له‌دوای ۱۹۹۶/۸/۳۱ که‌هاوسه‌نگی هیز به‌قازانجی (پ دك) گۆرا، نه‌وا یه‌كگرتوو به‌شداری حكومه‌تی هه‌ولێری كرد، به‌وه‌زیرێك.

+ له‌شه‌ر و پێكدادانه‌کانی نیوان (ی ن ك) و (انصار الاسلام) دا یه‌كگرتوو لایه‌نگیری (ی ن ك) ی كرد و نه‌ندام بوو له‌ژووری عه‌مه‌لیات.

+ له‌هه‌لبژاردنی سه‌رانسه‌ری عێراق به‌لیسته‌ی هه‌وبه‌ش له‌گه‌ڵ حزبه‌ عه‌لمانیه‌کانی کوردستان دابه‌زی و (۹) کورسی په‌رله‌مانی پێدرا له‌گه‌ڵ هه‌ندێ ئیمتیازی سیاسی له‌ (به‌غدا) به‌لام لیتی پێشیمان بوونه‌وه.

+ په‌یه‌هه‌ندی له‌گه‌ڵ (مرکزی ئیخوان) و حزبی ئیسلامی (ته‌ك ولۆ) بوو له‌باره‌ی عێراق و کوردستان و هاتنی نه‌مریکا.

+ دوای نه‌وه‌ی له‌هه‌لبژاردنی دووه‌ما له‌گه‌ڵ عه‌لمانیه‌کان ته‌واو رێك نه‌که‌وتن وله‌گه‌ڵ کۆمه‌لیش ناماده‌ نه‌بوو لیستی هه‌وبه‌ش پێك به‌یئن بریاردا به‌لیستی ته‌نه‌ایی دابه‌زی، بووه‌ هۆی نه‌وه‌ی له‌ ۲۰۰۶/۱۲/۶ هیزه‌کانی پارتی له‌چه‌ندین ناوچه‌ی بادینان باره‌گاکانیان بگرن و نه‌ندامیکی سه‌رکدایه‌تی یه‌كگرتوو تیا دا شه‌هید بوو، دوای به‌ ۲ ملیۆن مه‌سه‌لتیان کرد به‌لام کاریگه‌ریه‌کی قوولی کرده‌ سه‌ر ستراتیج و تینکرای نه‌زموونی یه‌كگرتوو.

+ له‌هه‌لبژاردنی ۲۰۰۹/۷/۲۵ شکستیان هینا له‌گه‌ڵ باقی لایه‌نه‌ ئیسلامیه‌کان و ته‌نها ۶ کورسیان بۆ ماوه

په‌ند له‌ خاله‌ به‌هیزه‌کانی:

۱- بزوتنه‌وه‌یه‌کی به‌ نه‌خشه‌و پلان و ستراتیژیه‌تن، له‌ ئه‌رك و توانا و باری ناوه‌خۆ و ئیقلیمی و ده‌ولی چاکتر شاره‌زان.

۲- جم و جۆل و کاره‌ سیاسی و ئیداریه‌کان و هه‌نگاوه‌کانیان موئه‌سه‌ساتیه‌، به‌ده‌ر له‌ ده‌سه‌لاتی شه‌خسی و بنه‌ماله‌یی، خاوه‌ن پرۆژه‌یه‌کی فیکر و سیاسه‌ت و بوودجه‌ و رێکخستن.

- ۳- چاکتر له دیوی ناوهووو نهیینهکانی ستراتیژییه جیهانی و نیقلیمی و ناوهکیهکان گیشتون، بویه له زۆریه شهپۆل و گهردهلولهکان بیزیان بوونهو دانایانه دهرياز بوونه.
- ۴- یهکیهتیهکی فیکر و بیرو بۆچوونیان ههیهو له دهردی فرهتیهاری و فرهبۆچوونی جیا بهدهرن، ناوهندیتی بریار و پهیرهویان ههیه.
- ۵- بزوتنهوهیهکی فیکریه و سهرکردهو پيشهوايهکی موفهکیر و پاکیان ههیه، له بواری کارهکهی خویان پسپۆرن.
- ۶- وهک کادیری دانا ههولیان داوه نهو دوو ستونهی کادیرایهتی ئیسلامی پهیرهو بکهن:

أ/ دهروونناسی خهلکی جیاجیا و.. (کلم الناس علی قدر عقولهم).

ب/ خهلکی ئیستا له گۆته و بهلین تیرن، کردهویان گهرهکه، کردهی ئیسلامی نوێ که دهسهلاتی سیاسی نیه نهویه به دانایی و زانایی و ئاساییانه ههلسوکهوت بکهیت (فلیکن تهذبکم بسیرتکم).

۷- نهو نهندام و لایهنگیر و مونتهسیبی یهکگرتوو به پینچهوانهی حزبه دهسهلاتدارهکان خهلکیکی بهگهری موجه و نیمتياز نینه.

۸- کهم ترین شت بووتری نهوا نهگهر بوار برهخسیندری بو یهکگرتووو دهسهلاتی بدریته دست بهماوهیهکی پێوانهیی نهو قهیران وگهندهلی و بی سهرو بهریه کوردستان چارهسهر دهبی.

۹- نهو کهمه جیاوازیه له گهل بزوتنهوهو دوايش کۆمهل بهرههه می پرۆسهیهکی میژوویی فقهی و کۆمهلایهتی و سیاسی و ههتا دهروونیشه، نهوان له (اصول)، (بنچینهکان)، (عهقیده)، (ئامانج)، وهک لۆژیکی ههمووی یهکن، تهنیا له پرنگه و ئامرازهکانی گهیشتن بهو ئامانجه کهمیك جیاوازیان ههیه، بههۆی دهولهمندی نهزمون و دهرکهوتنی زیاتری راستیهکان و بچووک بوونهوهی جیهان وا خهریکه نهو جیاوازیه نهوهنده بچووک بیتهوه که جار وایه لهنیوان دوو نهندامی یهک لایهنیش ههبیته، نهویه (یهکگرتوو) سهر به تهیاری یهکهمی جیهانیه، کۆمهل و بزوتنهوهش سهر به تهیاری سییهمن، واته لهرووی سیاسیوه بهگشتی لایهنه ئیسلامیه جهادهیهکان لهیهکتر نزیك ترن، نهگهر تیبینی بکریته لهو لیسته جیاوازیه نیوانیان دهبینری حزینکی سیاسی

جیهادی سوننه نزيك تره له حزبتيكى جيهادى شيعه، نهك له حزبتيكى مهدرهسهى
نيخوانى.

لیستیکی جیاوازیه گشتیه کان

یه کگرتوو کۆمهڵ و بزوتنهوه

۱. چاکسازی: (له تاك بۆ كۆمهڵ) ۱. له (تاك بۆ كۆمهڵ) وه به پیچهوانه وهش.
۲. ڤتگه‌ی ناشتی تاكه ڤتگه و نامرازه بۆ نامانج ۲. ڤتگه‌ی ناشتی یه كیتكه له ڤتگه‌كان نهك ته‌نیا.
۳. (امر بالمعروف....) به‌ته‌نهایی. ۳. (امر بالمعروف والنهي عن المنكر).
۴. له (كل)بۆ(جزء)،كل:دادگه‌ری جیهانیه(نیسلام) ۴. له (جزء) بۆ (كل) جزء: كیشه‌ی كورد.
۵. خۆ گۆنجاندن. ۵. رووبه‌رووبوونه‌وه له كاتی پتیویست
۶. درێژكراوه‌ی فكري نیسلامی وولاتانی ۶. هه‌لقولای ناو كوردستانه، سه‌ریه‌خۆن. عه‌ره‌به، زیاتر له ژێر كارگه‌ری زانا نیسلامیه عه‌ره‌به‌كانن.
۷. فكه‌رو دانایی و سیاسه‌ت و مونه‌سه‌ساتی و ۷. زه‌مینه‌و میژوو و سه‌روه‌ری و بنه‌مای جهادی و نه‌زموونی یه‌كگرتوو ده‌وله‌مه‌ندتره.
۸. به‌شدارى شۆرشى به‌رگه‌ری كوردستانى نه‌كردوه. ۸. به‌شدارى كردوه.
۹. سه‌ر به‌ ته‌یاری یه‌كه‌مى جیهانىن. ۹. سه‌ریه‌ته‌یاری سێ یه‌من^۱
۱۰. شاره‌زایی و دانایی له هه‌نگاوه‌كان به ۱۰. كه‌مه‌تر.

مونه‌سه‌ساتی كردنی دام و ده‌زگاكانیان.

قیببینی: ئەو به‌راورده تا ئەو كاته راسته كه بزوتنه‌وه و كۆمه‌ل هێزبان هه‌بوو، به‌لام نیستا هه‌لویتسیان زۆر لێك نزیك بوویته‌وه به ئارسته‌ی بۆچوونه‌كانی یه‌كگرتوو، بۆیه‌ئه‌وه‌راورده‌نیستاته‌واونیه.

^۱ بۆ شاره‌زابوون له‌و ته‌یاره‌انه‌ بېروانه‌ كتیبی —هه‌لبژاردن له‌ نێوان عه‌لمانی و نیسلامی— دانهر

په‌ند و نه‌زمون له خاله لاوازه‌کان

له‌بهر نه‌وهی به‌شیک له‌خاله لاوازه‌کانی یه‌کگرتوو وکوم‌دل ده‌گه‌رپته‌وه بۆ خاله لاوازه‌کانی رابوونی جیهانیش، بویه‌له‌وی ده‌ست پێ ده‌کەین

أ- رابوونی جیهان: نه‌وه‌ش په‌یوه‌سته به‌هه‌موو لایه‌نه ئیسلامیه‌کانی جیهان به‌ کوردستانیشه‌وه

۱- نه‌و رابوونه فراوان تره له بزوتنه‌وه ئیسلامیه‌کان که‌چی له زۆریه‌ی شوینه‌کان زیاتر ته‌نها به‌لای سیاسی شکاوه.

۲. سه‌ره‌رای پیروزی فه‌قی ئیسلام کۆمه‌لیک خالی لاوازی هه‌یه وه‌ک (نوی نه‌کردنه‌وه‌ی، زۆری مه‌زه‌هب، گرنگی نه‌دان به‌ زانست و ته‌کنۆلۆژیا) زۆریه‌ی نه‌و بزوتنه‌وه ئیسلامیه‌یه‌ش نه‌و خاله لاوازه‌یه‌کان گواسته‌وه ناو نه‌و بزوتنه‌وانه، له نه‌جمادا کۆمه‌لیک ته‌یارو فره‌ پاو بۆچون و پێبازی پێچه‌وانه‌ی لێ دروست بوو ناسه‌واریکێ زۆر خرابی هه‌بووه و هه‌یه.

۳. بزوتنه‌وه‌کان سیاسین، که‌واته (اولویات) سیاسه‌تی شه‌ریه‌یه، ئنجا فه‌قهو، ته‌فسیر و فه‌رمووده‌و.... هتد. که‌چی زۆر ده‌وله‌مه‌ند و دانا و پسه‌پۆر نینه ته‌واو له زانسته سیاسیه‌کان شاره‌زا نین هه‌رچه‌نده خو‌شیا‌ن نه‌و پێبازه‌یه‌کان هه‌لبژاردوه.

۴. له زۆر شوین نه‌و فره‌ لایه‌نی سیاسیه‌ بووه مل ملانی و کێشه‌و لیکدان که‌ زیانه‌کانی له‌بن نایه‌ت.

۵. له پاستیدا ته‌کانی رابوون له شو‌رسی ئی‌ران هات که‌چی زۆریه‌ی بزوتنه‌وه ئیسلامیه‌کان به (شیعه‌و سونه‌وه) بابه‌تی (شیعه‌و سونه‌و) یان زیندوو کرده‌وه.. به‌و شیوه‌یه پلانه ستراتژییه‌که‌ی نا‌حه‌زانی خو‌یا‌ن سه‌رکه‌وت و لقه‌کانی رابوون له ساوایی له‌باوه‌شی دایکی جیا‌کرایه‌وه، فره‌ ناوه‌ند و بێ کۆنترۆلی سه‌ری هه‌لدا

۶- هه‌ر سه‌باره‌ت به‌ خال(۵).. له‌کاتی‌کا مه‌سیحی و یه‌هودی زۆر لیک دوورن که‌چی سیسته‌میکێ ئاینی یه‌کگرتویان پیک هه‌یناوه، کتاب المقدسیان کردۆته دوو به‌ش: ته‌وراتیان ناو لیناوه عهد الق‌دم و ئینجیلیشیا‌ن ناو لیناوه عهد الج‌دید له یه‌ک کتیب کۆیان کردۆته‌وه.. که‌چی شیعه‌و سونه‌و دژ به‌یه‌ک وه‌ستاون بی نه‌وه‌ی بیربکه‌نه‌وه ناوا شیوازیکی هاوبه‌ش بدۆزنه‌وه که‌ زۆر ئاسان تریشه، وای له‌هاته‌وه جاریکی تر عه‌لمانیه‌ت ببیته چاره‌سه‌ری نیوانیا‌ن نه‌ک ئاین.

۶. رابوونه که له زه مانیکی یه کسان به رپابوو به لآم زه مینه کانی کۆمه لایه تی جیاجیایه، بۆیه هدریه که پتیوستی به دۆزینه وه (فته السیره) هدییه هم له نایه ته کان و هم له پهیره و کردنی سوننه، که چی نه کراوه.

۷. له زۆریه ی شوینه کان به چاکی نه توانرا سوود له یاساو نه ریت و خاله هاویه شه کانی وولاتان و دهعه وه رگتیر.

۸. زۆر گرنگی (به رابردوو) دراوه له کاتی کدا واقع و داهاتوو مه به سه ته کان.

۹. نه توانرا به لایه نی که موه له قۆناغی یه کهم له گه ل لایه نه عه لمانیه کان و دیوکرا تخوازه کان بگوئین و (فقه الموازنه) به کاریینن.

۱۰. هندی هه لویتست و فه توای سیاسی تووند بوونه ده ردیکی پیچه وانه له وانه دژایه تی کردنی دیوکراسی، فره لایه نی، هه لپواردن، ناشتی، گفت و گو. له لایه کی تر لایه نگیری به نه زانی: چه ک، هیز. تۆقاندن،... هه مووی بووه چه کیتی له بن نه هاتوله دژی نیسلا میه کان زیاترین قوربانی نادیموکراسی و به کارهیتانی هیزن له دژیان.

۱۱. نهو رابوونه و (دهعه کهش) هیشتا وه لآمی پروونی زۆر پرسپاری پی نیه، ناخۆ چی پی یه بۆ کیشه کانی جیهان؟ بۆ سه رمایه داری؟ بۆ کیشه ی نه ته وایه تی؟ بۆ نافرته؟ بۆ ناینه کانی تر؟ بۆ ناده میزادیکی بی ناین؟.. ناخۆ ده توانرئ مه سیحیه ک یان یه هودییه ک بیه ته نه ندام لهو بزوتنه وه نیسلا میانه؟ نمونه ی نهو دادگه ریه که ی دیت بۆ دهوامی نه کردوه له میژوو؟

۱۲. قوربانی دانی وورد له پیناو درشت که کورد لهو هاوکیشه زه ره ریه تی.

۱۳. له کۆتاییدا نه یان توانی تا ئیستاش ریکه ون له سه ر نمونه یه کی زیندووی نه زموونی نیسلا می له سه ر نهو زه مینه وه ک نمونه پیشانی بدهن؟ پرسپاری که هه موو کهس دهیکا به تاییه تی له کۆمه لگه ی رۆژناواکه نه وه نده گوئ به (تیۆر وه عز) نادهن، نمونه ی زیندوویان دهوی

۱۴. کهواته بۆ خۆلادان له هه موو نهو سلپیاتانه و اباش بوو بزوتنه وه سیاسییه کانی هه ناوی رابوون یه که سه ر ناوی نیسلا می هه لته گرتبایه ناحه زانی خوشی به خه بهر هیتاوه، ده توانرا ناوی نیشتمانی و چینایه تی و کۆمه لایه تی تری ناسایی هه لته گرتبایه به لآم له نیوه رۆک نیسلا می بوایه، یان هه ر (توجه الاسلامی - به ره و نیسلا می) بوونایه، بۆ نه وه ی شکستی نه زموونه که نه بته شکستی نیسلا م له پیش چاوی عوام، وه ته گه ر هه ر ناوی

ئىسلامىش ھەلگىرى دەبوايە لە قۇناغى يەكەم لەرپى سەندىكاكان و مۇسسە مەدەنەيەكان وجم و جۆلە مىللىيەكان بەھاتبايە مەيدان.

۱۵. نەيان توانى تەفسىرىتىكى لۆژىكى پىش كەش بىكەن ناخۇ بۇ لە مېژووى ئىسلامى و ئەوساتەش زۆرىيە پانتايىيەكى دىكتاتورى و خۆيىستى لە سولتان وخەلىفەكان بە دى كراوہ؟ ھەروەك ئىستاش لە سەرۆكانى وولاتە ئىسلامىيەكان دەيىنرى، زەھمەتيەكى زۆرى دەوى تا ئەو نەرىتە سىياسىيە دىكتاتورىيەنى ئىستايان لەكەلتورى سىياسى ئىسلامى دوور خەيەوہ بەكەلتورى ئەلمانى وەنوسىتى.

۱۶ رابوونى ئىسلامى نوئى و لايەنە ئىسلامىيەكان تارادەيەكى زۆر كەوتنەوہ ژىر كارىگەرى نەتەوايەتى و مەزھەبى و دەمارگىرى سىياسى و حزىي، بەتايىيەتى لە ناوہندى غەرەبى.

خاھ لاوازەكانى رابوون لە كوردستان:

واقى سىياسى بزوتنەوہ ئىسلامىيەكانى كوردستانىش وەك جىھان سى بەشە: بەشى يەكەم، رىگەي ناشتى تاقانە (يەكگرتوو) بەشى سى يەم رىگەي جىھادى تاقانە(انصار الاسلام)، بەشى دووہم (لەو دەمە كۆمەلى ئىسلامىيە)

بۇ زىياتر دەرکەوتنى ناسنامەي ھەر لايەي كەمىك لەسەر سروشتى ئەو سى تەيارە دەوہستىن، راستە ئەوانە لە پانتايىيەكى فراوانى ئىسلامى ھاويەشەن، زىياتر لە رىگە و ئامرازى گەيشتن بەو ئامانجانە جىيان، بەلام لە كۆتايىدا لە سى تەيارى جەھانى سەرەكى خەملىون، ئەو دەردە بەساناي دىوارە لاوازەكانى فىكرى و سىياسى رابوونى كوردستانىشى برى و لىي خەملى، ھەريەكە كۆمەلىك رىتمايى و ئەدەبىيات و زانا و فەرھەنگى جىيان ھەيە، كىشەكە پووچووہ بۇ قۇلايى مېژوو بۇ تەفسىرى قورئان، بۇ لىكدانەوہ پووداوە مېژوووييەكان... ھەتا لە خودى قورئان و فەرموودەش، زۆرلە نايەت و فەرموودە ھەيە زىياتر تەيارى يەكەم بەكارى دەھىتن بى ئەوہى بەلاي نايەتەكانى تر بچەن، بەھەمان شىوہ تەيارى دووہمىش زىياتر كۆمەلە نايەتەك بە كاردەھىتن، ئەوہش كۆمەلە ھۆيەكى خۆيى ھەيە سەرەكەيەكەي سىيانن:

۱- جىاوازي مەزھەبى ۲- فشارى دەسەلاتداران لەسەر بزوتنەوہ ئىسلامىيەكان واى لى كروون لەسەر سەكى سروشتى خۆي لايان دەن ۳- پىلان و نەخشەي ناخەزانى

(رأبوان) له جهان و وولاتانى عه ره بى... له گه ل زور وورده هو كارى تر، نه گينا له بنه چهدا وهك (نهسل) ئيسلام چاكسازى و ناشتیه، مانای (سیاسهت) یش چاكسازى گشتیه، ههرواش ئيسلامیه كان هاتنه گوڤه پان، چونكه نه نهرمى به ته نها نه توندىش به ته نها نه سلى ئيسلام و ياساكانى گهردوونیش نیه، چون له گه ل رژیمیكى دیکتاتورى وهك به عس عیراق، یان داگیركهرىك به نهرمى و ناشتیانه ده گوزه رى، واته بهرگريش نه سلیكه له دوخی تاییه تی خو، بویه له سه ره تادا (مدرسه ی ئیخوان) بهو شیویه بوو، كارى چاكسازى و ناشتیانه بوو به لام پروبه پرووى داگیركارى ئیمپریالیزمى ببووه له فله ستین و سینا و سوئس، له سه ره تادا دروشیمان (هیز، راستى، برابیه تی) بوو، شمشیر و نایه تی و أعدوا لهم... ئارمیان بووه، به لام دواى فشارى ده سلاتى دیکتاتورى له سه ر سكه و میان په وى لای دان به شیكى چوونه نه وپه رى توندى، به شه كه ی تریش نه وپه رى نهرمى، ئیتر هه ریه كه به لگه ی عه قلى و ناعه قلى به كار هیناو وهك ته یار خه ملین زۆریه كورتى به وشیه:

ته یارى یه كه م: ئیستا له جهان زیاتر ته یارى چاكسازیشى پی دهوترى كه زیاتر مدرسه ی (ئیخوان)ه، نه وانه به كورتى پی یان وایه بانگى ئيسلامى وگوڤرانى كۆمه لگه ته نها به ریگه ی ناشتى و دیموكراسى و هه لئباردن نه نجام ده درى، نهو بیره له بنه چهدا له هاو كیشه ی (ابو الحسن الندوى) یش به دى ده كرى كه پنی وایه چاكسازى له كۆمه لگه له (تاكه وه) ده ست پی ده كا ئینجا بۆ كۆمه لگه و ده سلات، كه متر نمونه یه كى موورتاحى هه یه بۆ سه ره نجامى كارى سیاسى و ناینیان، هه رچه نده خزمه تىكى زۆرى رأبوانیان كرده وه، له بۆشایى و كاردانه وه ی نهو ته یاره ته یارىكى توندىش سه رى هه لدا

ته یارى دووه م: نهو ته یاره ته و او پیچه وانه ی یه كه مه، پینان وایه تاكه ریگه ی گه یشتن به نامانج و دادگه رى و پهیره و كردنى شه ریه تی ئيسلامى له جهاده وه دیت، جهاد به مانای شوڤر شگێرانیه كه ی، كه متر باوه ریان به چاكسازى هه یه زیاتر پا به ندن به هاو كیشه ی (ابو الاعلى المودودى) كه چاكسازى له كۆمه له وه دیت بۆ تاك، واته یه كه م جار ده بی (حوكم) و گومه لگه چاكساز بگرى ئینجا تاك، نه گه ر (حوكم) چاكساز نه بی نهوا له رپی تاك تاك كۆمه لگه چاكسازى نابى مادام (حوكم) له لایه كى تر (تاك) ت لى تىك بدا، زیاتر

ئەوانە مەدرەسەكانى سەلەفى و تەكفیرىيەكان و بەشىكى وەھابى و ئىتسا زىاتر خۆى لە تەييارى (تەلقاىدە) دەنۆينى... جارى نمونەى سەرکەوتوى نىه.

تەييارى سەيەم:

ئەو تەيارە لە بى نەنجامى و بى ئومىدى و خلتەى ھەردوو تەييارى سەروو پەيدا بوو. لەسەرەتاي ھەشتاكانى سەدەى پاربدوو لە نەنجامى كۆمەلىك ھۆكارى ئەقلى و زانستى و سىياسى و فلسفى و واقعى سەرى ھەلدا، ھەردوو شۆرشى ئىران ۱۹۷۹، نەفغانستان ۱۹۸۰ تەكانى مەزنى بەو تەيارەدا، ئەوانە پىيان وايە ھەرىكە لە (تووندى و جھادى شۆرشگىرانە) و (نەرم و نيانى و ناشتيانە) لە بارودۆخ و قۇناغى خۆى راستە، لەھەندى وولات راستە، كەواتە ئەو تەيارە ھەم تووندى و ھەم نەرمە، ھەم ئىسلاحيە ھەم شۆرشگىرانە، ئەو تەيارە زياتر بە ميان رەو حسابە لە جھان، نمونەيان دروست كەردوو زۆربەى بزوتنەو ئىسلامىيە بەئەزمونەكانى وەك: (ئىران، نەفغانستانى پىشوو، چىچان، سوودان)، لەسەر ئەو ئەزمونە حسابن ئەگەر تەواویش سەرکەوتوو نەبوينە، ھەرىكە لە بەرەى ئىنقازى جەزائىر و حماس و حزب اللە و بەرەكانى كشمير و مۆرۆ... ئەوانەش لەسەر ئەو تەيارەن، زياتر واقعى ترن و حسابيان بۆ دەكەرى لە ھەموو لاىەك، ئەوانە زياتر خواھنى ئەو رابوونەى ئىستان

بۇ زياتر بروانە ئەو ئىستە جياوازيە بنجىنەيەكانى ھەرسى تەيار:

تەييارى يەكەم	تەييارى دووهم	تەييارى سەيەم
۱- زۆر نەرم و نيان لە ھەموو بارىككدا	۱- زۆر تونلو رەقن لەھەمىرى	۱- ھەردوولالە قۇناغى خۇيدا
۲- ناشتى و ديموكراتى تاكە نامرازى	۲- جھادى شۆرشگىرانە تاكە	۲- ھەردوولا.. زياتر ناشتى نەسلە
گەيشت بەنامانچ	نامرازى گەيشت بە نامانچ	بەلام تاكە ريگاۋ نامراز نىه
۳- چاكسازى كۆمەلگە لە تاكەو بە	۳- چاكسازى لە دەسلەتمەو بە	۳- بە ھەلاد ناراستە دەبى
كۆمەلگە دەبى (نەدەويانە)	كۆمەلگەو بە تەك دىتەو (موردىيانە)	
۴- (امر بالمەروف...) بە تەنھايى	۴- (...نەھى عن المنكر) بە تەنھايى	۴- (امر بالمەروف) + (نەھى عن المنكر)
۵- فەكرو دانائى پىسپۆرى	۵- كەمتر	۵- دانائى ماناي بەپىتى پىتويست و
		دانائى چارەسەرى شايسە بۆ بابەتى شايسە
۶- كۆمەلگە لاىان نەخۇشە	۶- كۆمەلگە لاىان تاوان بارە	۶- ھەروەك تەييارى يەكەم
۷- فتواى لەگەن رۆيشت	۷- رەويەروبوونەو	۷- بەپىتى قۇناغ و بارى كات.

۸- له ژیر کاریگری نارهندي برپارن ۸- به هه مان شتوه و به ۸- هه ریه که سه ریه خون له

جهوهه ریکی تر هه لویست

۹- نهو کۆمهله نایه تانهی مه کی به ۹- نهو کۆمهله نایه تانهی مدینه ۹- ههردوو کۆمهله و به شه کانی تر

کارده هینن گۆزه پانی جنگی به کارده هینن

هه ریه که له قۆناغی خۆی

کامیان میان رهون؟

نه گهر زۆر به کورتی وه لām بدهینه وه به پیتی پیناسی میان رهوی که بریتیه نیوان دوو (تظرفی) نه رمی و ره قی، ناشتی و شۆرشگیزی، خیرا و وهستان، مل که چی و شه رانگیزی، زۆر بلێ و بی دهنگ،.. نهوا هیچ گومانی نیه نیوانی نهوانه میان رهوی یه، لهوسێ تهیارهش زۆر پوونه تهیاری سی یه میان رهون نهک دوو تهیاره که ی تر، نه گهر بهووردی سنووری رابوون بکیشین و لهو سه ره مدرسه کانی سۆفی و دهرویشی و و لهجه مسره که ی تریش ههندی مدرسه ی ته کفیری و لاجماعی ده ریکیشین که له سه ر نیسلامی سیاسی حساب نین، نهوا بهزه قی و به لگه نهویست ده رده که وی که له رابوونی نیسلامی سیاسی تهیاری سی یه میان رهون. نه گهر میان رهوی زیاتر مانای عهقلانی ومه دهنی و ناشتی خوازی بیت تهواته یاری یه که م میان رهون.

خاله لاوازه کانی (یه کگرتوو) :

۱- پوژی ۱۹۹۴/۲/۶ جار دانی یه کگرتوو بوو، نهو کاته که جهنگی (ی. ن. ک) و (بزوتنه وه) بوو، وه رزیکتی ناپه سندن بوو، نیسلامیه کان ده تو قینران راو ده نران به پیتی (مثل المؤمنین فی توادهم و تراجمهم کمثل الجسد الواحد اذا اشتکی عضو منه تداعی له سائر الجسد بالسهر والحمی) که چی نهوان لهو سات و کاته دا وه که ده رفهت قۆزتنه وه (واده رکهوت) و خۆیان بجه نه جیگه ی بزوتنه وه، نه گهر نهو هشیان نهویستی وای لی ده فامریتته وه به پیتی بنه مای (مصائب قوم عند قوم فوائد) تیشیان کرد.

۲. واپیشان درا که نهوان به شیکن له (برایانی جیهان) و بهو شتیه یه سه لیبیاتی نهو ته مه نه (۶۸) سالیه پرویه روویان ده بته وه، به تاییه تی به رامبه ر دۆزی کورد، پرسیاره که نهو یه: بۆچی به شداری مهینه تی کورد نه کراو به شداری شۆرشکی کورد نه بوینه؟ یان هه لۆیستیک به یانیک؟

۳. رابوونی ئىسلامى له كاتىكدا تەقىەوہ ھەر وولات و ميللەتەك له ناستىك و دۆخىكى تايپەتى جيا له ميللەتەككى تر، ئەگەر بەيەك(بىرى تەوژم) پالتى دەى ئەوا ھەندى ماف بەخۇزايى دەمىننيتەوہ ياخود ئەوہندە (درشت) بيت (وورده كان) لەبىر بچن، لەكاتىك(ح ابوبكر) دەفەرموى(بچووكتان لام گەورەترىنە تامافى بۆ وەر دەگرم گەورەشتان لام بچوكترىنە تا مافى لى دەستىنەوہ) كەچى لەننۆوان ئەو درشت ووردىەدا مەينەتى كورد بە(وورده) حساب كرا.

۴. دواى زياتر له ۷۰ سالى ئەزمونىكى دەولەمەند دەر كەوت بەو ناشە تەنھا ھارە ھارە بى ئارد.

۵. ئەگەر له جىھان نمونەيەكى سەرمەشقى نەيىت ئەوا نمونەى پىچەوانە زۆرە، له سالى ۱۹۵۲ له حكومەتى (محمد نجيب)ى مصر بە(۲) وەزىر بەشداری حوكم بووينە، ئەو ئەزمونە نوئى نىە سەرهەنجامىكى واى نىە، خەرىكە لەسەر چاوەى را بگۆرپىت، سەرنج بەدە: لەكاتىكدا دەبينىن(زياد ابو غنيمە) پەرلەماتتارو سەركردەيەكى (براينە) لەئوردن دەلى(من قەيتانى پىلاوى جىھادى فلستىنى و ھەماسم، بۆ من شەرەفە^۱)، دكتور (يوسف القرضاوى) يش لەبارەى چىچان وتى(گەلى چىچان، ئىقامە حوجەيان لەسەرمان كرد، كە جىھاد تاكە چەكى ميللەتانى ژىر دەستەيە^۲) كەچى له كوردستان لەبىرارى كۆنگرە كەى بەكگرتوو واھاتووہ لايەنگىرى (مكتب عسكرى) و ميليشيا نىن و نابىت، ئەوا بەساناى تسليم بوونى گۆتەى عەلمانىە نەتەوہيەكانە كە دەلین ئىسلامى باوەرى بە كىشەى كورد نەبووہ ئىستاش نىەتى، ئەگىنا بۆچى ئىستا خۆى بۆ بەرگرى له كورد نامادە ناكا بۆ ھەر ئەگەرىك؟ ئىنجا نابىت لەبەر نەرىتىكى دووہلى وەختى (اصل) بىسەزىترى، لە كاتىكدا خۆت جار دەدەى كە دژى توندوو تىژى، گوايە ئەوہيان ميان رەويە.. نەخىر ئىسلام خۆى(تووندەو نەرمە) (چەكەو خىتابە) (ناشتى يەو جەنگە) (سزايەو پاداشتە) (عەقلەو فەلسەفەيە) (چاكردن و شكاندنە).. ئەوہ ھەمووى ھەم شرىعەتە و ھەم سروشتىيە و ھەم سروشتى ئادەمىزادىشە.. جا(حىكەت) ماناى يەك لايەنى نىە تەنيا تۆ(توند+ چەك+ جەنگ+ سزا+ شكاندن+) بىت يان پىچەوانەكانى، بەلكو(حىكەت و ميان رەوى و ئەسلى ئىسلام) ئەوہيە بەووردى بەپىتى پىويستى ھەر دۆخىك بقرەبلىتى و پىادەى بكەى.

^۱ لەقەناتى جەزىرە . الشريعة و الحياة

^۲ ھەمان سەرچاوە

غوونەى (مخفوظ نغناح) له جزائير گەلى زیندووە لایەنگرى ئنقلابە عسکرىه کەى کرد له دژى ديموکراسى و ئىسلامىه کان له ۱۹۹۱، چەندىن هەلۆستىيان پى گۆرى و بەيانىيان پى دەکرد، دژایەتى بزوتنەوێ ئىسلامى جهزائىريان پى کرد، زۆر شانازى دەکرد گوایە ئەو خاوەنى مێژووى چەكدارى و مېلېشىايى نیه، هەردەم سەرزەنشتى جهاد و بەرگرى نىشتمانى و مېلېشىايى و پېشمەرگایەتى دەکرد هەر بۆ ئەوێ بتوانى بەشدارى هەلبژاردنى سەرۆکایەتى جهزائىر لە ۱۵/۴/۱۹۹۹ بکات، کەچى له برىارىتکى (مجلس الامناء الدستور) دا محفوظ نغناح مافى خۆ هەلبژاردنى لى سەندرايوە چونکە (شەرەفى بەرگرى جهزائىرى) نەبوو! ئەو کاتى پېش مەرگە نەبوو و بەو شىوێه ووتارەکانى خۆى له دژى جهاد و شۆرش بوو ئەو گۆرەى هیواى تىناشت...، له کوردستانىش ئەگەر ئىسلامىه کانى جیهادى بەشدارى شۆرشىيان نەکردبايە ئەوا ئەو دەردەش بۆ یە کگرتوو نامادە بوو، هېشتاش نەگەرىش ماوێ بلێن یە کگرتوو بەشدارى شۆرشى نەکردوو.

۶. له کاتیکدا دەبینن لەسەر زارى (د. توفیق شناوى - عضو هیئة المؤسسة) نىخوان دەلیت: ئیمە له پێناو فەلەستین دروست بوینە^۱ و دۆست و دوژمنمان له جەمسەرەکانى جیهانى لەسەر بنجینهى دۆست و دوژمنایەتى عەرەبە، کە زۆر جار بەو پوانگەیه نەك وەك مېللهتى كورد تىك ناکەینەو هەر دژىشین، مادام تەرازوو بېتە نەتەوێ گەرى ئەوا یە کیتى نامىنى یە کسەر لە (مثل المؤمنین فى توادهم.....) وەر دەکەرى بۆ یاسای (مصائب قوم عند قوم فوائد)... هەر لەسەر ئەو بنجینه چەوتە بوو ئەو هەموو مەینەتە بەسەر کورد هات و یوڤدانىيان نەبزواند بەیانىک دژى ناشیونالیزم و شۆڤىنیهتى عەرەب و بەعس دەرکەن، هەرچەندە ئەوان بەشدار نەبووینە بە پېچەوانەى باقى عملانیه عەرەب و نەتەوێ گەریه کان بەلام گلەبە کە بەپیتى مەزنى تەرازووى ئىسلامە.

جا پرسىارى گزنگ ئەوێه ئەگەر ئەوانە له پێناو فەلەستین دروست بوینە ئەى له کوردستان دەبیت له پێناوى چى دروست ببن؟ و کوا بەرەمى ۷۰ سال؟ کوا کوا...، پرسىاره سادە کە ئەوێه ئەگەر بەرژەوێه نەتەوێه کى نەتەوێه کوردى و عەرەبى تىك گىرا (وێتیکىش گىراو) ئایا (یە کگرتوو) بەپیتى (توجیه مرکزى) نابتە بەشیتک له دژە بەرژەوێه ندى؟ بەلایەنى کە مەوێه نابتە بى لایەن.

^۱ برنامج الاجهء المعاكس - شەوى ۱۴ - ۱۵/۷/۱۹۹۸ الجزیره

بۆ ئەوەی کورد بە گشتی و ئیسلامیەکانیش بە تایبەتی چیتەر مزایەدی کیشەیی
فەلستینیان بە سەر نەکری ئەوا بەراوردیکی خیرای هەردوو کیشەیی فەلستین و کورد دەکەین
دەبینین هەردوولا رەوان بەلام هیشتا کیشەیی کورد رەواترەو شایستەیی زیاتری بە دەولەت
بوونی هەیه، زۆر بە کورتی لایەنە لەیه کچووەکانی پیشان دەدەین :

۱- هەردوولایان لەدوای جەنگی جیهانی یەکەم (۱۹۱۴-۱۹۱۸) ولە کۆنگرەیی (سایکس پیکۆ) نەخشەیی دابەشی
رەمینیەتیان بۆ دانرا .

۲- مەینەتی هەردوولا لەو هات ناوچەکیان دابەش کردو دەولەتیان بۆ دروست کردن کەچی کوردو فەلستینیان بۆ بەش
کرد .

۳- مەینەتی هەردوولا لەیه ک کارخانە دروست بوو، داگیرکەری هەردوولا بەیه ک (بەشی ۷ سیفەر) دروست بوون،
عیراکی داگیرکەری کوردستان بە پیتی مادەیی ۹۴ دروست بوو نیسرائیلی داگیرکەری فەلستینیش بە مادەیی ۹۵ .

۴- کوردستان بە پیتی بریارەکانی سایکس پیکۆو سان ریۆو لۆزان بۆ چوار بەشی سەرەکی دابەشکرا فەلستینیش بە
هەمان بریارو لەکۆتایەکی بە بریاری ۱۸۱ بۆ چوار پارچە دابەشکرا، بەو شێوەیە:

أ- ۵۵٪ فەلستین بۆ دەولەتی نیسرائیل تا ئیستاش عەرەبی ئەو ناوچەیی بە عەرەبی ۱۹۴۸ ناودەبرێن .

ب - غەزە بۆ میسر .

ج - زیفە بۆ ئوردەن .

د - ناوچەیی قودس بۆ ئیژودەولەتی .

۵ - هەردوولا بە پیتی (مادەیی ۲۲) بەشی یەکەمی عەهدی عوسبەتولئومەم) کەوتنە ژێر سیستەمی ئیستدابی دەولەتە
داگیرکەرەکو لەوێش بۆ ژێر ئیستدابی بەریتانی .

۶- بە هۆی رێکەوتنی مەلیک فەیسەل و حایم وایزەمان عیراق و فەلستین دروست کران، تیایدا هەردوولا کەوتنە مەینەتی

۷- هەردوولا ئەو رێسایەیان بەسەر پیادەدەیی کە جمال عبدالناصر بۆ (چۆن کەنەدی) نوسیویەتی لەو ئەلامی ئەودرۆشەیی

(هەرتزل - نیشتمانیکیی بۆ خاوەن بۆ میلەتیکیی بۆ نیشتمان) دەڵێ: فەلستین نیشتمانی بۆ خاوەن نیە تا پیشکەشی

میلەتیکیی بۆ نیشتمان بکەیت، کوردستانی ناوا نیشتمانیکیی بۆ خاوەن نیە ...، لەلایەکی تر دەڵێ: (لقد اعطی من

لا یملک، وعدا لمن لا یستحق، ثم استطاع اثنان (من لا یملک ومن لا یستحق) بالقوة والحیفة ان یسلباصاحب الحق الشرعی

حقه فیما یملکة وفیما یستحقه)^۱، ئەو کت وەت کوردستانیە

۸ - هەردوولا دووچاری داگیرکاریەکی دەولەتی تازە دروستکراوو نامۆ بوون ،وێک نمونە دەولەتی عیراق وێک دەولەتی

نیسرائیل دروست کراوە تا ئەو ساتەش نە دامەزرینەرەکی دیاری کراوە نە رۆژی نیشتمانیی .

۱- دەقی نامەیی جمال عبدالناصر لەو ئەلامی نامەکی ۱۱/مایۆ/۱۹۶۱ی (ج کەنەدی) سەرۆکی ئەمریکالەکتیییی (فەلستین

فی رسائل عبدالناصر وکندی ص ۲۲-)

٩- هەردوولا دووچاری چەوساندنەمۆه ویاکتاوی رەگەزی بوینە، لە فلستین (مستەوتنی یەهودی) لە کوردستانیش (مستەوتنی تەعریب) .

١٠- شۆرشێ هەردوولا بەتەرۆتیتیکدەرو ناووناوتۆرە تر وەسف دەکرت، لە پرۆتۆکۆلی (ژ:١٩) شۆرش بە (سەگ بە فیل رەوین) وەسف دەکات

... لەگەڵ زۆر لای تری وێک چوو.

جیاوازیەکانی: هەندێ جیاوازیی هەیە

١- کوردستان هەر دەسەلاتی کوردی تیا بوە لە فلستین دەسەلاتی تاییەتی عەرەبی تیا هەلنەکەوتووە تەنها لە چوارچێوەی خێلافەتی نیسلامی بوە

٢- لەسەردەمی عوسمانی قودس سنجاق بوو کەچی کوردستان لەسەرۆی ویلايەت و لە ناستی نیالەت بوو.

٣- ناوەکەشی گوزارش لە پەيوەندیەکی میژویی و جوغرافی و کۆمەلایەتی و سیاسی و یاسایی خاکی کوردان دەکا، بەلام فلستین ناوتیکە گوزارش لەو پەيوەندیە لەگەڵ عەرەب ناکا، لە بنەچەشدا ناوەکە یۆنانیە و دەگوترێ یەکەم جار هەرۆدۆتس بەکاری هێناوە.

٣- شان بەشانی عەرەب گەلی یەهودیشی لیبوہ ناویان (سابرا) بوە، لە کوردستان عەرەبی لێنەبوەبە کۆمەل.

٤- ئەوان نیتسا ولاتانی عەرەبیان لە پشته بەلام کورد بێ پشتیوانە.

٥- دەولەتی داگیرکەری فلستین لە چاو داگیرکەری کوردستان بە ویژدان ترو دیموکراسی ترە.

٦- داگیرکەری فلستین هەردوولا یەک رەگەزن هەرۆک لە دیباجەیی رێکوتنامەیی فیصل وایزمان هاتوو لە ئەدەبیاتی نەوی یەکەمی تەیارێ عروبیی وادەهات، کەچی داگیرکەری کورد (جگە لەفارس) ئەوانی تر لەگەڵ کورد یەک رەگەز نین. ... لەگەڵ زۆر وورده خالی تر.

لەهەمو ئەوانەیی سەرۆ دەردەکەوێ کە هەردوولای گەلی فلستین و کورد چەوساینەمۆه زولیان لێکراوە، هەردوولا شایستەیی دەولەتن، بەلام بە پیتی یاسای نیو دەولەتی و شریعەت و میژووشمۆه کورد زیاتر هەقی دەولەت بوونی هەیە، بەزێه چیتر نیسلامیەکانی کوردستان نابێ رازی و بێ دەنگ بن بەمزایدەیی عەرەب بەسەریان.

٧. ئەزموونی (رەوتی مرکزی) گرتنی زۆرە وەک (ئەزموونی شیوعیەت) سەرەپای ئەو تواناو تەکنەلۆجیا یە بەهێزەیی سۆفیەتی بو پشتیوانی کەچی شکستی هێنا، دیسان دەبیتمۆه (تضحیة الجزء من اجل الكل)، ئینجا ئەو ناوەندەیی بریار لەهەر شویتیک بیست ئەوا بەپیتی ئاسەوارو رەوتی کۆمەلایەتی و سیاسی دەروونی ئەو شویتە دەروازەکانی عەقل و بریار و هەلۆیستی لێ دروست دەبیست جیاوازی لەگەڵ ئیترە، دەبته هۆی بوونی لق بە پاشکۆی ئەسل و کۆمەلایک سەرەنجامی ترسناکی لێ دیتەدی و دووچاری دوگماتیزمی و بێ هەلۆیستی و بریاری نالۆژیککی دەبێ.

۸. ئەو جۆرە (باشكۆيىيە) لەژێر رۆشنایی (عولەمە) پینە ناکریت، چونکە جازان ئەندامانی هەر حزیئکی سیاسى دەینوارپە جیهان لە رینگەى عەقلى چەند مۆنەزیریکى ئەو حیزبە، دەیان توانى هەندى کەم و زیاد بۆ رووداوەکان بکەن پێشانى ئەندامانى بەدەن بەلام ئەمڕۆ هەر ئەندامىك راستەوخۆ لەگەڵ هەموو جیهان تەفاعول دەکات و کۆنترۆل ناکریت بە چەواشەیی.

۹. بەخەست تر بلێن(ناشتى) و(گفت و گوۆ) و(گەلالەى شارستانى)... ئاواتیکە لەو جیهانەى ئیستا تەنیا پەخشانیکە لە دورگە جوانەکەى یۆتوپیا، ناشتى (بىرى پۆزەتیفى) نیە بۆیە هەر وەك بەهەموو تاریكى جیهان تروسکە ناگریكى بەزەریان پى ناکوژیتەو، هەموو بى دەنگى جیهان چرپەیهکیان پى کپ ناکریتەو بەهەموو ناشتى جیهانیش شەرانیگیزیکیان پى عاقل ناکریتەو، کەى نیچیریک تۆنیویەتى بى هەلاتن بە ناشتیانە لە دەست درنەهەك رزگار بیئ، کەى نرکەى شیرو هاواری کارمامزیک(گفتو گۆیە!) رەنگە(گفتو گوۆ دیالوگ) بیئ لەبارەى ئەوێ ئایا کارمامزەکە بەخۆشى خۆى دەدا بە دەست بۆ خواردن یان بەراو، یان دیالوگ کردن لەسەر ئەوێ ئاخۆ بەهیز دەلیتە بى هیزەکە وەرە بە دیموکراسیانە رى یەك هەلبۆیترە : ئاخۆ بەبرژاوى بتخۆم یان بەکولای، لە پیش را سەرت بېرم یان لە پشت را. بەچ نامرازیک پیت خۆشە بە پارچە پارچەت بکەم.... (دیگۆل) بەناشکراتر ووتویەتى دەرگای ناشتى بە کیلیى هیزدەکریتەو، بۆیە هەریەکە لە نمونەى (لاروومەتەکەى ئینجیل)ویەرى درەختەکەى (حسن بەننا)و هاوکیشەکەى(ابو حسن الندوى - چاکردنى کۆمەل لە(تاک) را یەك مانا دەبەخشى، بە کوروتى زۆریەى خالە لاوازەکانى تەیارى یەکەم دەبەتە خالى لاوازی یەکگرتووش

۱۰. لە کوردستانیش دروست بوونى فرە لایەنى ئیسلامى زیانیکی زۆرى لە رابوون داو لەوانە: چەواشەکردن، بى متمانەیی، گومان لە تەقوا، دەرکەوتنى مەبەستەکە بەلای خەلکەو بە کورسى و سیاسەتە.. ئى دى.. زیانەکانى لە زۆریان ناژمیریت، جگە لە (حوکمە) شەرعیەکان لەبارەى دوو. (دەعوە) و سەرەنجامەکانى..

۱۱. لە ئەزموونى سوودانى ئیستا دیاردەیهکی کوشندە تر دەرکەوت، لە خیتابى سیاسى(برایان) دا هاتوووە کە بوونیان نامرازە و نامانج نیە، نامانج (شەریعەتى ئیسلامە و حکومەتیکى ئیسلامیە جا هەر یەکیك بیئ) کەچى لە سوودان حکومەتەکەى (الجبهه القومیة الاسلامیة)ى ترابى ئیسلامى بوو، ئیخوان وەك حزب خۆیان حەل نەکرد و هەر

به جیا کاری سیاسیان ده کرد... نه وهی لیله ناخو خزبان حزبتکی نیسلامی له دواى
حوکمی نیسلاما چی دهویت؟ له کیتشه کهی نیوان د. ترابی و به شیر نه بوونه (نیوان کهر)
به لکو لایه نگرى (غالب) بوون؟ له کوردستانیش له کیتشه نیو بزوتنه وه به رولتیکى وا
هاوتیان بینى.

۱۲. ناییت له یاد بکهین هه تا به (امر بالمعروف) (۲) کهس چاک ده کهی
دهسه لاتداریک به (امر بالمنکر) (۵) کهس تیک ده دا، راست و دروستى نهو (متراجه -
ناکیتشه) به ژماره بۆمان دهسه لیتنى لهو (۷۰) سائه نه زموونى برابان، سه ره رای نه وهی
مرۆفى عموام لایه نه خراپه کهی به سانایى تر ده ورۆتینى له لایه نه چاکه کهی که زیاتر
یارمه تی ده ری تیکدانه.

۱۳. نهو چه مکانه سنوریان له سه ره که هه ر زیاده رهو یه که مینکیش بیت له ناقارى
دووه م ده دوو زرتیه وه، وه (نفس واهواء)، (المعاشره والارضاء)، (عه قلى و عه لمانى)،
(سمع و طاعة و خذلان)، (سلام و الاستسلام)، (ووریایى و ترس)، (حیاة و حسب
الدنيا) (به ره وه ندى گشتى و حزبی) وه هه ره که له (حکمهت و تنازول)، (حکمهت و
ته سلیم بوون)، (حکمهت و وه لاء)، (حکمهت و هه لاتن)، (حکمهت و دعوه المجاهليه)،
(حکمهت تأیید الظلم)، (توکل العفوى)، (توکل و بى نه سبابى) (صبر و الضلالة)، (صبر
و ته مبه لى)، (صبر و ترک الجهاد).. هتد له لایه کی تریش (جرأه و المجدال)، (حق و
غیبهت)، (حق و سوء المعامله)... هتد. له وانه تیکه لى هه یه و زۆریه ی سنوره کان
به زینراون به ویستى حزبیانه و خو پاراستن نهک ویستى نیسلامیانه.

۱۴. له جیاتی هه لوهسته له سه ر رابوونى سیاسى و پرۆگرام با تیچاوه که بدهینه
دروشمه کهی (نازادى - برابیه تی - دادپه روه ری) به ورردى (دانایانه) گو نجاوه له گه ل به رنامه ی
سیاسى که له فکرى سیاسى جیایه، دروشمى هه ر لایه نیک بریتیه له به لگه نه ویسته کانى
(بديهيات Axioms) فکرى نهو لایه نه یه، بۆیه چه ند (قل ما دل) بییت زانستى تره، به لام
به سه رنجیکى سه ره تایى ده بینین سیفه تی (به دیهیات) ی نیه، نازادى له برابیه تی دا هه یه و
هه ردووکیشیان له دادپه روه ری هه یه بۆیه وه ک زانستى (دروشم) ده بوایه
(دادپه روه ری) به ته نها دروشم بوایه. نینجا نهو دروشمه (سى کوچکان) ه ده گه ریتته وه بۆ
که لتورى نا نیسلامى، یه که م جار له نه ده بیاتى یۆنانى (نازادى و یه کسانى) له (جمهوریه

افلاتون- (۲۵۵ل) بهدی دهکری، دواى له بزوتنهوهی ماسۆنى* ئینجا شۆرشى فهرهئسى(نازادى - برايه تى - يه کسانى)^۱، دواى له (بروتوکولات حکماء الصهيون)یش هاتوو، ئنجا(اتحادالترقى)دروشمى سىکوکچکه(نازادى،يه کيتى،يه کسانى) بهرز کردهوه،ههروه هاحیزى به عسیش(يه کيتى-نازادى- سۆسیالیستی)^۲،دهشکرى سوود له (ژک)ودوايش (ح د ک أ)ى وهرگرتبیت که نهوانیش دروشمى (ئیسلامه تى، کوردایه تى، ته مه دون، دادگه رى) یان هه لگرتبوو.

۱۵- نهیتوانى نهو گرفتانه ی که له سه ره تای رابوونى ئیسلامى تو مارمان کرد به گوتارى سیاسى (گۆته و کرده) نهو ته م و مژانه پروتینه وه، نهوه ی راسته قینه ش بوو بویرانه له کۆنگره کانیا ن دانیان پیا هیتنا بوايه و راستیا ن بکردبايه وه، له وانه به شدارى نه کردنى يه کگرتوو له شۆرشى شاخى بزوتنه وه ی کوردایه تى، بى هه لۆیستى به شیک له ئیسلامیه کانى جهان به رام بهر به کیشه ی کورد،سنورى نیوان فکرى ئیسلامى و فکرى ناشیونالیزمى شو ئینى عه ره بى، نه نفال، ره گ و ریشه ی مهینه تى کورد هتد.

۱۶- له هاوپه یمانیه تى دا زیاتر له گه ل عه لمانیه کان نزیک ده بنه وه ستراتیجیا نه (یاخود راشکاوانه تر له ده سه لاتدارانى عه لمانى)، که چى له گه ل ئیسلامیه کان ههنگاو و هاوپه یمانیا ن زیاتر تاکتیکیه، به ده گمه ن له کیشه کان له به ره ی ئیسلامى بووینه، به لام له (ژوورى عه مه لیا ت) بووه له گه ل(ی. ن. ک) و(حزبى زه حمه ت کیشان) و(سۆشیالیست) و.. له دژى (أنصار السلام) نه گه ر چى به رده وه امیش بانگیشه ی نهنتى میلیشایى ده کا.

* له پڕۆتۆکۆلی زایۆنى ژماره (۱) دروشمى : (برایه تى -نازادى -یه کسانى) هه لگرتوو ه
^۱ له ئیستاره ش له ماده ی (۲) ی ده ستورى فرنسا هه مان دروشم هیه، نمره ده که به تى:
 ماده (۲): فرنسا جمهوریه لا تتجزأ علمانية ديمقراطية اجتماعية وهي تضمن المساواة أمام القانون لجميع المواطنين دون تمييز بسبب الأصل أو الدين وهي تحترم كل المعتقدات .
 النشيد الوطني : "المارسليليز"
 شعار الجمهورية : "الحرية والمساواة والإخاء."
 وهبذوها : حكومة الشعب بالشعب وللشعب .

^۲ يه که م جار له ده ستورى (ئهنسیسى) حزبى به عس (که له ۱۹۶۷/۴/۶-۴ ده رجه) له دیباجه که ی نهو دروشمه واتمارکرا: البعث العربى الاشتراکى حركة قومية شعبية انقلابية تناضل في سبيل الوحدة العربية والحرية الاشتراکية

له سه ره همان مه بهست پرۆژه کانی یه کگرتوو بۆ ناشت بوونه وه له خولی یه که می براکوژی ۱۹۹۳ ته نها بۆ (پ. د. ک) و (ی. ن. ک) بوو، که چی بزوتنه وه ی نیسلامیشی لایه نیکی شه ره که بووه، وه یه که م لیستیشیان له هه لبژاردن هاویه ش بووه، هه ر به و بۆنه یه وه دیسان په یه وه ندی یه کگرتوو له گه ل بزوتنه وه و دوایش کو مه لگه لی جار تاکتیکی بووه، تا بزوتنه وه به هیز بوو به لیستی هاویه ش دابه زین له یه که م هه لبژاردن*، دوای لاواز بوونیان ناماده نه بوو به ره شیان له گه ل دروست بکا، به بیانۆی نه وه ی گوایه سه رده می به ره نه ماوه! که چی له گه ل لایه نه عه لمانیه کانی کرد، له سالانی ۱۹۹۵ زنجیره یه ک لی کولینه وه ی زۆر شه رعیا نه شیان له رۆژنامه ی یه کگرتوو بلاؤ کرده وه تیایدا سه لماندیان که به ره شه رعیه، نیتر له ۲۰۰۵ سه لماندیا نه وه که ناشه رعیه نه وه ش هه مان سیاسه ته که له بابه تی (ی ن ک) باس مان کرد که مام جلال له ماوه ی سالتیک سه لماندی ۳ بال له نیو یه کیتی دروسته، که چی دوای یه کگرتنه وه ی خه تی گه شتی و بزوتنه وه ی سوشیا لیستی سه لماندیوه که ۲ بال دروسته و هه روه ها سه رنج بده وه مه سه له ی به فری برژاوه که، نیتر ناهه قی ره خه گران نیه که ده لێن یه کگرتوو سیاسه ت ده کا واته سیاسه تی می کافیلی نه ک ناینی، که واته به لای که مه وه حزبا یه تیه که ی خه ست تره له ناینه داریه که ی، هه رچه نده زیاتر پاساوی یه کگرتوو نه وه یه که بزوتنه وه بی سه رو به ره، به لام دوای له گه ل کو مه لیش هه روا بوون .

۱۷- له بهاره ی کیشه ی کورد، نه گه رچی به شداری شوژشه کانی کوردی نه کردوه که متریش به راگه یانندن و جم جوئی سیاسیش نه بینراوه پالپه شتی نه و کیشه ره وایه بکا... له کاتیکدا پیتویست بوو خۆی بکاته خاوه نی نه و کیشه یه،.. نه و کیشه یه ی به ناوه رۆکه وه بکردبا یه به شیک له کیشه ی نیسلامی، هه روه ک کیشه ی فه له ستین و کشمیر و خوارووی لبنان و چیچان و بۆسنه و کۆسۆفا....

۱۸- به هۆی هه ندی تیروانینی تابه ت که له روانگه ی شوژینه تی عروبه هه لده قولا وای له (یه کگرتوو) کردبوو:

- ا. خۆی له میژووی کوردستان و سه رکرده ناینیه کانی ناویر بکا.
- ب. له بهر هه مان هۆ وای لی کردوه نه زمونه کانی نیسلامی نیران و عیراقی نوێ و بزوتنه وه جیهاده کان و سه ره وه ی بزوتنه وه ی نیسلامی له نیو جولانه وه ی کوردایه تی به

* نه وکاتی یه کگرتوو جار نه درابوو به ناوی خیر خوازی نیشیان ده کرد

مولکی خۆی نهزانی، نیت له لایهن فکرو دام و دهزگاکانی عهلمانی بهسانایی یه کگرتوو به قهوارهیهکی نامۆ و بئ کەس و نارهسەنی له قهلهم بدەن، مسادام له میژوو و واقع بهو شیوهیه خۆی دابرنی.

۱۹- له بهر هه مان هۆی سهروو یه کگرتوو بویری نه کردوو جاریدا که عێراق دروست کراوی نیمپریالیزمه له دژی گهلانی ناوچه که، هیچ رهسه نایه تیه کی جوگرافی و میژوویی و نیشتمانی و کۆمه لایه تی و سیاسی و فرههنگی و کهلتوری و نایینی نیه، تاکه دهوله تیکی دهگمهنه که رۆژی نازادی وجهۆنی رزگاری نیه، کوردستان رهسهن تره له عێراق کهچی تا پێش راپهرین ههر عیراقی بوو، کوردستانی نه بووه، تا نهوساتهش زیاتر چاره سه ریه کانی بۆ کیشه ی کورد له ژیر کاریگه ری نه ته وه گه ری عه ره ب و سایکس پیکۆیه نه ک نیسلامی.

۲۰- نهو پرېسا (سیاسی و فیهقیه یی) که ده لئ (اینما وجدت المصلحه فهو الشرع)... هه لبه ته نه وه به پێوانه و ته رازووی (نومه) - واته مه به سته مصلحه تی نومه - نیت لیره بوار هه یه خوار بکریته وه، نهو به رژه وه نه دیه به ته رازوو و پێوانه ی حزبی هه لسه نگینری و چۆن (به رژه وه نه دی) حزبه که بخوازی ئاوا به (شرع) ی بزنان نه ک به رژه وه نه دی (نومه ت) یان (مقاصدی نیسلام)... نه وه یان زۆر به زه قی له به شیکی زۆری هه لوتسته کانی (یه کگرتوو) به دی ده کری و لئی بویته خالی لاواز.

۲۱- نهو پروویه پروبوونه ی له گهل پارتی له ناوچه کانی بادینان له ۶ / ۱۲ / ۲۰۰۶ زۆر کاریگه ر بوو، نه ک له بهر زه رپوزیان، به لکو کاریگه ریه که له خودی پرۆژه ستراتیه جیه که ی یه کگرتوو بوو، چونکه زۆر به زه حمه ت لهو کوردستانه جهنگلاویه متمانه یه کی دروست کردبوو، گوایه بئ میلیشیای و چه ک زامنی به ته نه پای خۆ لادانه له برا کوژی و نه زیه تی نیسلامیه کان، تاته و راده یه به گالته جاری گه لی جار وه سفی شه ری برا کوژی که لاری نیوان یه کیتی و بزوتنه وه یان ده کرد گوایه له سه ر "قازیک" بووه، مه به ست له وه یه چه ک هه لگرتن وا نزیکه به لایه،.. نیت له پاش نهو پرووداوه پرسیاری قورس دروست بوو نه گه ر شه ری نیوان بزوتنه وه یه کیتی له سه ر قازیک بووه نه دی یه کگرتوو وپارتی له سه ر چی بوو!؟

زۆر خالی تریش هه یه له ره وتی بابه تی خۆی باسی ده که یین

تیبینی: دووباره دەبى نوئی بکهینهوه ئەو هەلسەنگاندنە تا ۲۰۰۷ و ۲۰۰۹
پیداچوونەوهیەکی بۆ کراوە ئیستا یە کگرتوو گۆرانکاری بە ئیجابی بەرەو کوردایەتی
ودیموکراسی و دەست گۆری دەسەلات هەنگاوی ناوە.

خاله لاوازه کانی بزوتنهوهو کۆمهله:

ئەو لایەن و مەدرەسانەى درەختیان سەوزە خواوەن مەبادین، حسابی ناوەخۆو
دەرەکیان بۆ دەکری. زیاتر لە پەند و پەوتدا دەولەمەندترن بۆیە زیاتر ئەکەویتە ژێر
توێزینەوه و تیبینی و هەلۆهسته، لە گشتی دەست پى دەکەین لە کوردستان ساغی
دەکەینهوه که لەو ساتەدا زیاتر کۆمهلهی ئیسلامی دەگریتەوه.

۱. ئەو بەشە بە ڕیکی قۆناغەکانی گەشەکردنی (زەمینهی فکری ئیسلامی - فکری
سیاسی - بەرنامەى سیاسی - ڕیکخستن - دۆخی شۆرشگێری - شۆرش - مونسەساتی
مەدەنى و ئیدارى - پرۆژەى تیرۆ تەسەل -) تینەپەریوه، نەشیتوانیوه قەرەبۆی ئەو
بازدانە بکاتەوه، بۆیە لەسەرە تاي دروست بوونیهوه لە ۱۹۸۷ و بە ناتەواوی سیاسی و
ئىستراتیژی و دبلۆماسی و ڕیکخستنی هاتوه، میژووی زیاتر دوو بەرەکی بووه، ئەوهش
دەبته سەرچاوهی کۆمهلهک سەلبیاتی تر لە کۆتایی تۆماری دەکەین

۲. هەر لەسەرەتا تا ئەو نووسینەش قەیرانی نەبوونی ووردی پلان و نەخشەو
ستراتیژیەتی هەیه لەبارەى: ڕیکخستن، دپلۆماسیەت، دەعوە، ڕاگەیاندن، ئیدارە،
دەسەلاتەکان، فقهەکانی (ممكن، موازنه، واقع، اولویات، ...) ئەگینا لە راپەرینەوهش تا
ئەو دواییەش ئەوان پالیۆراتر بوون بۆ سەرکردایەتی کورد لەچاو حزبه عەلمانیهکان که
دەست کورت ببون لە بنەمای نایدۆلۆژی و نامانج و راستی و دروستی، تەنانەت
ئەمریکاش ئەو حیسابە مەزنەى بۆ کردبوون لە بەلگەنامەى ئەمریکی بریاری ژ: ۱۳ -
۹۹ى سەرۆک کۆماری ئەمریکی لە ۱۹۹۹/۲/۴ بزوتنهوهى ئیسلامی لە سییەمین
حزبه کاریگەریەکانی (۷ حزبه کاریگەریانەى عێراق)ە: ویفاق - مونتەمەر - بزوتنهوه -
پارتی - ملکی - یەکییتی - مجلس ئەعلا) نیو عێراق پۆلین کرابوو.

۳. "فکری سیاسی" کۆمهلهک نامانجی دوورترن و جیاشە لەبەرنامەى سیاسی، بۆیە
بەرنامەى سیاسی ئەو لایەنەیه بۆ گۆزینی قۆناغیک لەو واقعه یان لایەنیک لیتی، ناییت
تیکەل یەک بکرین، ئەگینا دەبته هۆی تیکەل بوونی (نامانجە دوورەکان و نزیکەکان)

گرنگ و لاوه کیه کان) (أصول و فروع) (واقع و داهاتوو) (ره مه کی و پرۆژه) (خلط الاوراق و پترکردن)... بۆیهش ده بینین زۆر سه رنیشهی بۆ دروست بووه له سه ر وورۆژانی بابه تیک که له بهرنامه ی سیاسیدا نیه، نه و زاواوه نیسه لایانه: دار الحزب، دار الکفر، جهاد، دار الاسلام.. نه وانه له بهرنامه ی سیاسی نین، به لکو له فکری سیاسین، پیغه مبه ر (د. خ) موته بیقینکی بی هاوتا بووه له لیک جیا کردنه وه ی (فیکری سیاسی) له (بهرنامه ی سیاسی)، هه ر بۆیهش ده بوایه جاری بزوتنه وه نیسه لایانه کان بزوتنه وه ی "به ره و نیسه لای" بوونایه نه ک نیسه لای ته واهه م له هه لس کهوت هه م له پهیره و و نامانج خوازیدا، به پیچه وانه وه زۆریه ی جار فکری سیله ی و بهرنامه ی سیاسی تیکه ل کراوه، هه ر به نمونه له بنه چه دا (به یعه ت) بۆ دروست کردنی ده وله ته و (عه قدی فکری) بۆ حزبه، که چی لیره به یعه ت وه رده گیرا بۆ ریکه خستن، پهیره و کردنی شه ریعه تیش نه بوو، له بۆ شورشیش ده شی به یعه ت وه رگیری، له راستیدا بازدان بوو گه لی جاری تریش کونتاکت کردن بوو بی محایله له گه ل (زه خت العالی) و ده سوتان

4. تا نیستا گوتاریکی سیاسی نیسه لای روونی نیه له باره ی هه لۆیسه بنچینه کانی: چۆنیه تی رزگار بوونی کوردستان، ده سه لاتی ناوه ندی، ژیا نی سیاسی، به ره، دیموکراسی، فره لایه نی، هه لپۆاردن، دانوستان، پارچه کانی تری کوردستان، تکنۆلۆژیجا، په یوه ندی فقه و سیاسه ت، ئافره ت، دادگه ری، که مایه تیه ئاینی و مه زه به یی کوردستان... هتد.

5. بۆنه وه ی هه ر لایه نیکی سیاسی خۆی هه لسه نگینی، نابی نه عامه ییانه بیته، دیاره نه وه ی به نه خشه و عه قل هه له یه ک ده ست نیشان ده کری شیرنه، نه وه ی روودا ویش پیسی ده سه لینی تاله، بۆیه (په خنه له خۆ) دینه مۆی چاکسازی نه و لایه نه یه که به شی هه ره زۆری خۆی له (پاپۆرتی سیاسی) نه و لایه نه ده دۆزیته وه، که چی تا نیستا نه بزوتنه وه ی کۆن نه کۆمه لیش (پاپۆرتی سیاسی) نیه، گوزارش له بی سه رو به ری مه نه جه ی و فکری و ستراتیجی و هه لۆیسه کانیان ده کا، بۆیه ده بینین فره ته یارو فره را و بۆچونیکی زۆر جار دژ به یه کیشی تیا به که ده ردیکی کوشنده ی هه ر لایه نیکی رادیکالیه.

6. نه بوونی پرۆژه یه کی سیاسی و فکری و نیستمانی و ئابووری بوویته هۆی.
 أ- نا هه ماههنگی نیوان (بهرنامه و واقعی)، (دیدو پهیره وه ی)، (تاکتیک و ستراتیژی) (سه رکر دایه تی و بنکه ی) (سیاسی و عه سه که ری)...
 ب- بوونی قهیرانی ماددی.

ج- لاسایی کهرهوه بیت نهک پیشرهو .

د- لههزموونی سهرکرده و بنکه چ وهک ولات چ وهک حزب، شهو سهرکردانهی ههردهم نامهرکهزبانهر بریارو فرمانهکانیان لهخوارهوهو گوژپهان را دروست بووه سهرکهوتوو بوینه، شهوهی لهپشت مهکتهب و مرکزبانهر دروست بووه، تیکهوتوون، بویه وهزعی نهندامیکی ههر لایهنیک پیورهکهیهتی، ههر بهغوونه حزبانیهتی له جیهانی سس یم(به تاییهتی تهیاری عملانی) وایه حزبی دهسهلاتدار نیمتیاژ دههاته نهندامی خوئی و نابلقهیی یاسایی و نابووری و نیداری و زانستی و کومهلایهتیش دهخاته سهر نهندامانی لایهنه بهدیلهکه له چوارچیوی(تقریب القیاده و الضغط علی القواعد)، جایان دهبی نهتیانهر کاری سیاسی بکهن یان دهبیت ههردهم سهرکرده ناگاداری خواروبیت، بهردهوام رینمایی بدا نهگینا سهرباری شهو نابلقانهی دهسهلات شهوا نهندام و لایهنگرانش دهبته بارگرانی لهسهر مال و خیزانی خوئی، له کۆتاییدا شهو سهرکردهیهی خوئی لی دهبیت بهشیک له نابلقهکهو بهرهبره تفاعولی شهو حزبه لهگهله میللهت له کار دهکهوی.

۷. لهسهرهتا تا کۆتایی بزوتنهوه و دواي کۆمهلی نیسلامیش نههاتوو شهو گرفتانهی لهسهرهتا تۆمارمان کرد لهگهله خاله لاواز و سهرهغماکهانی بتویژنهوه چارهسهری فکری و گرفته کرده بیهکانی بۆ بدۆزنهوه، بویه بهشی ههرهزۆری لای خهلهکی بووهته پرسباری نهمر و ریگر له تفاعول کردن

۸. شهو جوژه بزوتنهوانه مادام پهیامی بۆ کۆمهله پی یه شهوا یهکهم جار پیویستی به خۆناسین ههیه، ههر بویهش پیویسته ههموونامرازو دهروازهیهکی پهوای بگرتایه بهر بۆ تیکهله بوون لهگهله چین و تویژه جیا جیاکانی کۆمهلهگی کوردستانی، وهک:

ا- له نامرازهکان: بهره، حکومهت، بهرگری نیشتمانی، ساندىکاکان، ههلبژاردن، ...
ب- خوئی پیارستبایه له ههموو جوژه خو جیاکردنهوهیهکی سادهی وهک: پهغجه جولاندن، سونهتنهکردنی جومعه، سهلهوات لی نهدان- بهتاییهتی لهوسهردهمهی (خهلهکی عوام) ههموو ناینهکهیان لاپچوک بۆتهوه بۆ نویژ و جومعه و نهحوال شهخصی جا ههر دهسکاریهک لهچهوتهکانیش دهبته گوتهی شهوه ناینهکی نوی یه... بویه له جیاتی تهرکیز لهسهر شهو کیشه لاههکیانه تهرکیز لهسهر سهرچاوهی کیشهکان بکراپایه- ، شیوازی(چاکسازی) وهک بنهماکانی ح. ابراهیم راست و دروسته که بههلهی خهلهکی دهستی پی کردوو(ووتی نهستیهره، دواي مانگ، پۆژ، ...) خودایه ! بۆ شهوهی بیرو

فكریان له دوگماوه بچولیننی ئینجا پیتی وتن نهخیر خودا نهویه كه نهوانه ی دروست كردوه، واته له هه لهو شهرعی نایسلا می دهستی پی كرد بهراست و شهرعی و نیسلا میانه كۆتایی پی هیتان.

ج- بوویته هۆی بهرپابوونی كیشهی نوێژ كهزان له گهڵ نیسلا میه كان نهك عهلمانیه كان كه ههر نوێژ ناكهن، نهوانه به ساده دهرده كهوی بهلام رۆلینگی گرنگی بینى.

۸. چاكترین نمونهی نیگهتیه له (فقههوه بۆ سیاسهت) لیره وهیه، زۆریه سهرچاوه كانی جیاوازی فكریه كانیان جیاوازیه فقهیه كانه، هه موو نهو جیاوازیه فقهیه نهی كۆن و نوێ هینراوه له ناو بزوو تنه وهیه كى سیاسى تا قى بكه نه وه بهراستى بارى قورس ده بیته، ئارامى به خۆه نابینى.

۹. دهردى (زیندى كوژی، مردى په رست) له ناو میلله تی ئیمه و نیسلا میه كانیش هیه، له كاتی كدا واقع و داهاتوو گرنگه كیه، هه له به ته زانایانى سهرده میش له كیشه كانی سهرده م شاره زا ترن نهك زانایانى كۆن، به تابه تی له باره ی (سیاسهت) زۆر كه میشى له سهر نووسراوه ته وه، بویه بۆ نهو مه سه لانه زۆر نه گه رینه وه سهر سهرچاوه كۆنه كان

۱۰. خۆی بزوو تنه وهیه كى سیاسیه كه چی بابته ی (فقه السیاسه) و (فكر الاسلامی) و فقهه كانی (حوكم) و (جماعه) و (قیاده و الامامه) و (اقتصاد) (معاملات و علاقات) ... هتد بابته تی ناوه ندی نه بوینه، زیاتر گرنگی و شاره زای له (فقهی احوال شخصى) بهس نیه بۆ سهر كرده تی كردنى كۆمه لینی نیسلا می لهو سهرده مه ی عدوله مه، دواى وهك به سهرهاتى ناو كه شتیه كهت لی دیت كاتی مامۆستایهك به كه شتیه وانى ووت تۆ (علمی اصول) ده زانی؟ گۆتی نه خیر، مامۆستا گوتی چاره گی عومرت به لاش رۆیشه توه، مامۆستا گوتی نه دی (علمی الكلام)؟ گۆتی نازانم، مامۆستا گوتی به شه كى تری عومرت رۆیشه توه ... لهو كاته شه پۆل هات كه شتیه وان به مامۆستای ووت تۆ (علمی مه له وانى) ده زانی؟ گوتی ناوه لا ... كه شتیه وان گوتی ده نا هه موو عومرت وا رۆیى و خنكا! واته به پیتی (فقه الاولیات) فقهی مه له وانى پیتیست تریو له فقهی كه لام! . خۆ نهو بابته تانه هه مووی له (سیاسه الشرعیه) هاتوو كه بریتیه له (اولیات، موازنه، تغیر، تدرج، واقع، حرکه، مقاصد...).

۱۱. سسته می (رابه رى - یاخود نه میرى) له جیهان وهك سیسته می (ملكى دده ستوریه) یان (سهرۆكى ده ستوری) یه، به لام لیره له ده سه لاتی تنفیذی دایه

وسه رۆكى (مهكتهب سياسى)يه، بۆيه ههموو ساتىك شايهنى بهر بابوونى كيشه هديه له گهلى، جا ئهو كات كيشه نىوان رابهرو ده زگايهك بهج (مه رجعه عيه تىكى) بالاتر يهك لا ده كرىتهوه؟ له كۆتاييدا ده بىته لىك ترازان ههروهك روويدا له ئهزموونى بزوتنهوه.

به ئهزموونيش دهركه وتوهوه بهو شىوازه ناتوانىت تاسهر بىته سهۆكى روحى، بۆيه ده بىت (رابهر) له ده زگاي تنفىذى نه بىت، و پىرۆزیه كهى پىاريزریت خۆى دوا (مه رجعه عيه تى) يهك لا كردهوه كهى كيشه هه ره بالاكانى ناو ئهوه بزوتنهوه يه بىت، ئهزموونه كانى (ا). خمينى، نهرو و غاندى، على عزت بىگۆفنج، سىهانۆك، ملا مستهفا... به سهركه وتووى دروستيه كهى ده سه لىتن، ئهزموونه كانى سهركرده كانى ئه فغانستان، جزائر، وولاتانى عه ره ب، كوردستانى ئىستا، صۆمال، چاد، يۆگسلافيا..... نمونهى پىچه وان يه تى. ده رده كهى كوشنده تر ده بىت نه گهر ئهوه سهركرده يه باوه شى فراوان نه بىت ئهوا هه ر زوو تا قم و خهت و ته وه رى جيا دروست ده بىت.

۱۲. له سه رووبه رى رووخانى فكري شىوعيه ت ههموو حيزه نىسلاميه كان به ده وه له مهندى فكري مابوونه وه كه چى ئهوه عه مباره فكريه مه زنانه به كار نه هاتن تانىستا، لايه نى تر له سه ر (باطل) توانيوه تى كۆمه لىك مه فاهيم و تىروانىنى بينا كرده و (.. و جادلوا بالباطل ليدحضوا به الحق...)

۱۳- له سه ر هه مان تراز سه ره راي ده له مهندى له فكهرو جه ماوه ر (چه ندايه تى و چۆتايه تى) و پاكى رىبازى ناينى، له سه رو به رى راپه رىن له رىزى حزه سه ره كيه كان بوو كه چى ئىستا به جى ماوه؟ ئهوه بره نازاديهى كوردستان له شوتنى تر ده بووه هۆى هينىنانى دهنگى يه كه م له لايه ن ئىسلاميه كان ههروهك له (جزائر، توركيا، ئوردهن، چىچان، نىران، فلسطين، نىراق... هتد) كهواته خه له ل له سه ركرده و ستراتىژ هيه.

۱۴. هه ندى مه جال دروست بوو له كه م و كورپى وهك (جوانى سه ياره) (خانوى بهرز) (مل ملانى ي پايه) به تاييه تى له سه رده مى بزوتنه وه.. بىان به گشتى تر له سه رده مى كۆمه ليش ئه وانى به شدارى په رله مان و وه زاره ت و شاره وانىان كرد به كه ميكيش بى ريشكى ته وژمى گهنده لى ئه وانيشى ده گرتوه و تا راده يهك ژيان و گوزه رانىان خو ش تر ده كرد يان به شىكيان ئهوه مووه يه ي نه ده گىرايه وه بۆ كۆمه له كهى، هه رچه نده له ههموو لايه نه كانى تر چا كتر بوون به لام به پىي بنه ماكانى نىسلام خالى لاوازه لىيان، نه وه ش بووه سوتمه نى ماكينه ي راگه ياندى چه واشه كاران و ناحه زانىان گوايه (هه مووى يهك

لهیهك خراب ترن) و دیسان راستی و ناراستی تیکهل بوونهوه و تهمهنی ههموو مدرسهیهکی ناراست درپژ بوویهوه، گوتهی وهك ههرچی بیته لهوی تر خرابتره، ههرکهسه بۆ خویتهی، نهوانه دهسهلاتیان ههبنی خراب ترن، نیتر نامانجهکانیان به دوورخستهوه.

+ نهو پرسیاره لیتره گرنکه: بۆچی لهدهنگی رابهرایهتی(م عوسمان عبد العزیز)* ریژهی دهنگهکانی کهمتر بوو له ریژهی لیستی به ۱۰۲۹۳ دهنگ، کهچی دهنگی رابهرانی تر(مسعود بارزانی، جلال تالهبانی) له لیستهکهی خۆیان زیاتر بوو، کهواته بهروونی و به ژماره دهدهکهوی کهم و کورپهکان له سهرووه نهک له بنکهو خوارووی بزوتنهوه.

۱۵. واقعی سیاسی و کۆمهلایهتی ئالۆزی نیستا ههریهکه سهرچاوهی ههیه، سهرکرده دوورینهکان بهسانای دهتوانی سهرچاوه تهسکه سیاسییهکان بگپرتسهوه بۆ سهرچاوه فکریهکان و له ویش بۆ سهرچاوهی فراوان تر، نهو کاتی دهتوانی له ژیر سایهی دیکتاتوریهکانیش یان باره تهنگهکانی سیاسیش ههر نیش و دهعهو بکهن بی روو بهرووبونهوه، بی نهوهی روخساری سیاسی لی دههکهوی که قهدهغهیه له لایهن دیکتاتور و دهسهلاتخوازهکان، راسته دنیای نیستا دنیای سهرکردهی دوورینه، نهو دهزانی نهو واقعه سهرچاوهی لهکی یه دوا مهزلگهشی له کی یه، بۆیه له کوردستان سهرکردهیهتی وهك (حسك) کورت بین بوو شکستی هینا و یهکیتیش دروست بوو، ئاواش کورت بینی بزوتنهوه تین و ووزهی نهو جهماوهره بههیزهی دههژراند، بۆیه گوپینی سهرکرده ناچاری بوو بۆ دههچوون لهو بازنه داخراوه، بهلام تا نیستاش بهشیک له دههدهکانی نیو بزوتنهوه ههروا زهق بوویتهوه له نیو کۆمهلیش

۱۶. ههر لیترهوهش دهوری موئهسهسهی مدنی و سانیدیکااکان چهند گرنکه بۆ نهو مهبهسته لهلایهک و له لایهکی تر دهته ناوهپۆک که به سانتر بتوانی نایدۆلۆژیایهکی سیاسی رادیکالی خورداکاتهوه... پهنگه راستهوخۆ ههرس نهکریته بیههزی سستی تهفاعول کردنی، ههروهک نهزموونی (کۆمهله له نیو یهکیتیدا) و پهیرهو کردنی کیشهی نیشتمانی و دروست کردنی سهندیکاوه نهجمهن و لق بۆ تهفاعول کردن.

* ههرچهنده نهو ریژه دهنگه بهشی زۆری دههگپرتسهوه بوتهوهی لهلیستی هاویهشی بزوتنهوه ویهکگرتوو دا یهکگرتوو دهنگی به(م عوسمان) نهداو پینی وابوو ناتوانی نهو نهکرهقورسه بهریوه ببا، بهو شیویه یهکهم جار یهکگرتوو به راشکاوانه ههلویستی بهرامبهر سهرکردهیهتی بزوتنهوه دهست نیشان کرد ویه لاوازی له قهلمی دان و دوایش دههکوت بۆچوونهکی نهوان راست دههچوو

۱۷ - که مەتر تۆانیویەتی بچیتتە ناو رۆشنبیرەکانی وەك ئەندازیاران، ماف ناسان، پزیشکان، ئاfrهتان، هونەر مەندان... هەرچەندە بەهۆی بەشداری لەحکومەت و یستویەتی ئەو خالە لاوازە چارە بکا، بەلام ئەزمونی بەشداری نیجایی و سەلبی هەدیە لە هەمووی گزنگ تر جارێ ئەو بەشداریەیان پێ ناسەرعی بوو، ئینجا کە چووشن مەترسی گەندەلی لە بەشداربوانیان دەکری

۱۸ - رێبازمان قورئان و سوننەیه - ئەو وەلامیکی خیرایتیان، دەلین ئیمە ئیش بەنایدت فەرموودە دەکەین لە هەلئۆیست و کاری سیاسی ! ئەو لە لایەک تیکەڵ کردنی فکری سیاسی و بەرنامەیی سیاسی یە، لەلایەکی تر قورئان و سوننە دەریایە یان وەك تەزووی (ظغط العالیة) بێ حەوایە دەتسوتینێ ئاواش یە کەسەر بێ فقهو ئەزمونی رابردوو ناشیت یە کەسەر بگەریتەووە سەر قورئان و سوننە، بۆ ئەو واقعەت بۆ ئەو کات و شویتەت دەبێ بەرنامەییکی سیاسیت هەلئینجی بنەماکانی لەسەر شەریعەت بییت.....

ئەو پڕۆژەیی سیاسی شرعیە، بەلام قورئان و سوننە پڕۆژە نیە مەبادیئی چەسپاوەو ئامادەن بۆ هەموو کۆمەڵ. سەرئەج بەدە، ابن قییم لە کتیبی (طرق الحکمیة...) راکانی خەست کردۆتەووە و دەلی (السیاسة ماوافق الشرع، ولا سياسة ما نطق به الشرع)، (اینما وجدت العلم فهي الشرع ان لم ينطق بها القران و السنة) او (سیاسة عادلة تخرج الحق من الظالم الفاجر فهي من الشریعة).

+ دەتوانین کۆمەڵێک خال لە خالیکی لاوازی کۆکەینەووە، بە حوکمی سڕوشتی پەیوەندی ئیسلامیەکان و رۆژئاوا لەلایەک و ناسکی ئەو قۆناغەیی کورد وای خواستووە بزوتنەووە لە ریزی پێشەووە نەبی واتە ئامانجەکانی دەبی و داپرژابیی نەخشەییانە (ماقبل الاخیرة) کەچی رەفتاری سیاسی و چالاکی و هەلس و کەوتی بۆ (نەخیرە) بوو لەوێش تووشی دەردەسەرەکانی هات .

سەلبیاتی کاریگەری ئیسلامی عروبی بەسەر ئیسلامی کوردستان

۱. ئەوێ زۆر زەقە ئەوێ وەك پێویست ئەو لایەنانە بەهانی میللەتی کورد نەهاتوون، هەر چەندە خۆیان بەشدار نەبووینە لەوتوانانە، زیاتر حزبیکی عەلمانی وەك بەعس و دامو دەزگای سیاسی تری عەرەبی شۆقینی پالەشتیان کردوون، بەلام لەچاو

دادگەری ئىسلام ھەلۆئىستى بزوتنەو ھەلۆئىستى و زانايانى ئاينى (بەتايىبەتى ھەرب) لاواز بوو.

۲. بەشى ھەرەزۆرى زانايان و بانگخواز و كەسايەتە ئىسلامىيە كانى ھەرب بەھۆى ئىنتىماى عروبىيان لايەنگرى كىشەى فلستىنن، لايەنگرى كىشە ھەربىيە كانى، شەرىيەتى ھەبى يان نەبى، لايەنگرى دروست بون و پاراستنى دەولەتى ھەربىيە، بەناوى پاراستنى يەككىتى خاكي عىراق... كەچى ئەو سنورانەش ئىمپىريالىزم دروستى كىرەو، ئەوانە بەدوو تەرازوو (بانىك دووھەوا) لەبارەى دۆزى كورد دەدۆتەن، كاتى دۆتەن سەر پارچە پارچە بونى وولاتى ھەربى دەلەن ئەو سنورانە ئىمپىريالىزم و زايۆنىزم دروستى كىرەو دەبى لايەرى، كاتى دۆتەن سەر كىشەى كورد دەلەن نەبى يەككىتى خاكي عىراق تىك بەرى، واتە سنورە كە پارىزۆرى...! لەلەيەكى تر ئەو بەشە ئىسلامىيە باوەريان بەو مافە چارەنوسە نە كەلە ئاين وياسا نۆو دەولەتى وپىرپارەكان وپىكەوتنەكان ھاتو (بە تايىبەتى مادەى (۱) مىساقى نەتەو يەكگرتوھەكان بە بيانۆى ئەوھى با چىتر وولاتى ئىسلامى پارچە پارچە نەبى، لەكاتىكا كوردستانىش وولاتىكى ئىسلامىيە و پارچە پارچە و ژىر دەستەش بوە

۳. دەبوايە ھەلۆئىستى بزوتنەوھى ئىسلامىيەكان ئەوئەندە بەھىز بوايە كورد پىئوستى بەو نەبوايە روو لە ئەوروپا و جىھانى تر بكات... چ لەو تال تر ھەبە كە لە بەلگەنامەى ئەمىرىكى (دۆسىيەى پەيوەندى دەروھە ج E4 ۱۹۶۹ - ۱۹۷۲/۷/۵ دەلەى يەكەم جار كرىسمىس دانى بە ئۆتۆنۆمى بۆ كورد ھىنا كەچى نمونەيەكى وا لە نۆو دەزگايەكى ئىسلامى سەردەم نادۆزىوھە)، تاو ئەوساتەش لەنۆو ئەدەبىياتى بزوتنەوھى ئىسلامىيە ھەربەكان كەمتر باس لە شىخ سەيد و شىخ مەمود و قازى و ملامستەفا دەكرى، كەمتر باس لەوچاكەيەى بارزانى دەكرى كە لە گەرمەى جەنگى حوزىرانى ۱۹۶۷ شەرى نۆوان ھەرب و ئىسرائىل... شەرى يەك لايەنە راگرت بۆ ئەوھى سوپاي عىراق بچىت رۆلى خۆى لەو جەنگە بىينى، يان وەكو زاناو سەركردەيەكى ئاينى يەكەم سەركردەى شۆرش بوو بانگىشە پىادە كىردنى شەرىيەتى ئىسلامى بكات.

۴. لە پىرۆھەكانى چاكسازى پىرۆھەلاتى ناوھەراست و راپۆرتە سىياسى و پەيرەو پىرۆگراميان بە روونى باس لە مافى كورد ناكىت لەگەل ئەو زولمە گەورەيەى لىيكراوھ،

ههروا به چاوی موالی وکه مایه تیه کی په ککه وته ته ماشای کورد ده که ن وله کاتی لیتقه ومان ده لئین (خطیة کورد..)

۵. زۆر به زهحه مت ناوی کوردستان ده بن، هه ندیکیشیان له وانه (هیئة العلماء السنة

- به سه رکردایه تی حارس زاړی) ده لئین ما یسمی اقلیم کوردستان

۶. تا نه مریکا کوردی به یه تیمی نیو ده وله تی وه سف کرد له ۱۹۷۹ هوه،

له راپورتیک بو کۆنگرئسی نه مریکی له ۱۹۷۹/۱۱/۲۹ له ژیر سه ردیږی (کوردی

هه تیوی نیو ده وله تی)، ئینجا ئیسلامیه کانیش له ۱۹۹۱ هاتنه سه ر نه و

وه سف وه نه و کتیبه ی ده فمی شناوی که له ۱۹۹۱ ده رچوه به ناوی (الاکراد یتامی

المسلمین)

۷. له ناو کوردستانیش بزوتنه وه ئیسلامیه کان به دره نگووه پرویان له نه رکی

نیشتمانی و کوردستانیان کرد، دوایش هه لویتستان لئله به رامبه ر چاره نوی

کوردستان و تا راده یه کی زۆر هیشته هه لویتسه کانیان له ژیر کاریگه ری ئیسلامیه

عروبه کان داده رپژوړی، بویه گه لی جار هه لویتستان وه رگرتوه بو خویان

و میله ته که و خودی ئاینیش قازانجی لی نه کردوه، هه ر به نمونه: بزوتنه وه ی

ئیسلامیه کانی کوردستان له ده ورو به ری داگری عیراق زانیاری به چه واشه یان له

ئیسلامیه عروبه کان وه رگرتبوو گوایه نه مریکا دیت یه که م گورز له

ئیسلامیه کان ده دات، بوه هوی نه وه ی دژ به هاتنی نه مریکا بو عیراق سه نگر

بگرن و هه ندیکیشیان په یوه ندیش په یدا بکه ن له گه ل نه و درنده به عسه، که چی

له به لگه نامه ی نه مریکی (پریاری ژ: ۱۳ - ۹۹ ی سه روک له ۱۹۹۹/۲/۴ بزوتنه وه ی

ئیسلامی له سییه مین حزه کاریگه ریبه کانی (۷ حزه که: ویفاق - موئته مه ر -

بزوتنه وه - پارتی - ملکی - یه کیتی - مجلس نه علا) نیو عیراق پۆلین

کرا بوو، نه مریکا ده یویست نه وانیش به شداری پی بکا، که چی هه لخه له تینرا دوای

ئیسلامیه عروبه کانیش به هاناشیان نه هاتن زیاتر له وه ش ناوو ناتۆره ی

ترسناکیان ده دانه پالیان.

که واته ده توانین بلین بارو دوخی عه قلی ئیسلامی کوردستانیش له قه یران

دایه؟ ته گه ر هه مو ئیسلامیه کانیش نه گریته وه به شی هه ره زۆری ده گریته وه، چون

عقلی عملانی کورد له قهیرانه به جۆرتیک له لاسایی کردنهوه، ناواش ئەو به شهی ئیسلامی، کیشه که بهوه زیاتر ئالۆزو ئاویته دهبی که قهیرانی عقلی ئیسلامی کوردستان له ژێر کاریگهری قهیرانیکی تری سهختی عقلی عه ره بی قهیراناوی بیته، عقلی عربی لهو کاته توشی قهیران بوه که ویستویهتی عربی و ئیسلامی تیکه له بکا، ناشکری، چونکه عربی له کۆمه له فاکته ره کانی ستونیه و ئاینیش له کۆمه له فاکته ره کانی ئاسۆیه، ناچار دهستکاری دهقی دهوی، له ئاینیکی مرۆفایه تیه وه وه ری چهرخینه ئاینیکی ره گه زه رستی، تا فه زلی عرب به سه ر میله تانی تر بکه وی، ناچار دهستکاری میژووشی دهوی و کردویه، ته عربی میژووی دهوی و کردویه، ئیتر لهو ته قه لایه وه قهیرانی عقلی عربی دروست بوه له گه له نه مانی ده سه لات له ده سه ت عرب خه سه ت تر بۆه، ئەو قهیرانه نه یه تویه بگاته دهقی ئاینی به لام به توندی گه یشتۆته فقه و میژوو و پروانگه ی سیاسی، وای کردوه میله تی عرب له جیهان دوا که وی، بهو قهیرانه ش هاتونه دنیای نوی، بهو ناسنامه ش هاتنه نیو عه وله مه، سایکس پیکۆو به لینی بلفۆروده سه لاتی عربی دیکتاتۆریه کجاری قهیرانی بۆ دروست کردن، تیکرای بیریاره گه وره کانیان کۆده نگن له سه ر ئەو شه به نگه قهیراناویه عقلی عربی، زۆریه ی مونه زیرو زاناو بیراری عربی ئاینی لهو زه مینه وه (تصدیری) بۆچونه قهیراناویه کانی ده کا، به شیکیشی هه یه لهو قهیرانانه رزگار بوه، به لام که مایه تین وهه ولی نامۆ کردنیان دراوه به زیندانی کردن و دوور خسته نه وه و سزای تر، که چی ئیسلامی کورد وه ک چون عملانی کورد لاسایی باله سه لبيه کانی مه درسه عه لمانیه کانی جیهان ده کاو توشی قهیرانی عقلی سه خت بوه ناواش به شی هه ره زۆری ئیسلامی کورد که وتۆته ژێر کاریگه ری ئەو جۆره عه قله پرله قهیرانه ی عه ره بی، ئیسلامی کورد رازی بوه که له دوا ی ئەو عه قله ی عربی جیتی خۆی بکاته وه ، عه ره بی ئیسلامی به پله دووی موالی کۆن سه یری ئیسلامی کورد ده کا ، ته نانه ت به خۆی ئەو هه مو قهیراناویه به کورد ده لی تۆ بیرمه که وه عقلی عربی به هیزتره من له جیاتی تۆ بیرده که مه وه تۆ ته نها له خزمه تدابه، من چیم پی باش بوو ئەو بۆ تۆش باشه، نه گه ره له شم کرد ئەوا هه له ی من له

راستی تۆ دروست تره ، بهو روانگه سه قه ته ئیسلامی کورد سهیری جیهان ده کا تووشی کاردانه وهی تایفی وتوندی وده مارگیری ودابران وبی ئینتمابی بوه بی ئه وهی پیویستی پیبیت، جاروايه هه مو دنیا ی لئ ده بیته دوژمن تاجل و بهرگی خوشی بی ئه وهی هویه که ی مه عقول بیت، که شایسته ی نیه، به دلپاک ی وفه قیرحالی تووش ده بی، ئه وهی دلخۆشکه ره خه ریکه به روونی هه ست بکری که ئه و قهیرانه (ئیستراده) وله ناخی ئیسلامی کورد وله ناخی ئاینیش هه لئه قولاره ،بۆیه ئومیدی چاکسازی وپه رینه وه له و قهیرانه مه حال نیه .

کهواته ده توانین بلین ئیسلامیه کان له کوردستان شکستیان هینا (فاشیلن)؟

رهنگه وه لآمی ناسان نه بیت چونکه له و سه رده مه تاکه مه دره سه یه کن بی فاکته ری ده ره کی له هه ناوی جه ماوه ر بخولقین،خۆی ده توانی خۆی ئۆتۆماتیکیانه چاکساز بکات، به لآم به پئی ئه و بارو دۆخه ی تییدایه زۆر زه جه ته نه ی کردنی ئه و پرسیاره ش، چونکه هه ر دام وده زگا و کۆمپانیاو بزوتنه وه یه ک نه گه ر له و دۆخانه ی خواره وه بوو به (فاشیل)پۆلین ده کری:

۱- دوینی و نه ورۆی وه ک یه ک بیت یان خراتر، نه گه ر ئه وه به راوورد بکه ین ده یینن تا سالانی ۱۹۹۹ بزوتنه وه ی ئیسلامی کوردستان له لایه ن ئه مریکا وه به یه کی له ۷ لایه نه کاریگه ریه کانی عیراق پۆلین کرابوو ئیستاش هه روا له کورتی ده دن، به تایبه تی له دوا هه لپۆاردنی ۲۵/۷/۲۰۰۹.

۲- له هه یچ معاده له یه کی کارای ناوه کی وهه رتیمایه تی جیهانی نه بی به راسته وخۆ یان ناراسته وخۆ

۳- له دۆخه جیا جیاکاندا گۆرانت پی نه کری.

۴- هه موو دۆخ وئه زموونه کانت شکستی هینابی، واته به نه زموونی جیهادی ناسایی (بزوتنه وه)، نه زموونی جیهادی توندی (ئه نسارولئیسلام)، به نه رمی ونیمچه نه رمی (کۆمه ل ویه کگرتوو) له هه موو باریک هه ر له شکست دابی

۵- نه گه ری ده ربازت له ئاسۆ دیار نه بی، ئیمکانیه تی گه شه و گۆرانی په کی که وتبیت

۶- به‌دیل نه‌بئی بۆ دۆخه خرابه‌کانی به‌رام‌به‌ریشت، .. به‌ لای که‌می هه‌ندیك له‌بیرمه‌ندانیان گه‌یشتنه‌ی ئه‌و قه‌ناعه‌ته‌ی که‌ نه‌بوون و‌بوونی وه‌ک یه‌که

۷- زۆربه‌ی ئه‌وانه‌ی ده‌چنه‌ نیو حکومه‌ت به‌ نوێنه‌رایه‌تی لایه‌نه ئیسلامیه‌کان له‌و تاقی کردنه‌وه‌یه‌ ده‌ر نه‌چووینه، وه‌ک گه‌نده‌له‌چیه‌کانی تری حزبه‌ عه‌لمانیه‌کان که‌وتونه‌ته ژێر کاریگه‌ری پاره‌و کۆشک و‌ته‌لار و‌ژن هه‌ینانی تر و‌مۆنیکاو..

۸- پرسیایه‌ک هه‌یه‌ له‌کارگێڕی بالا ئه‌ویش ئه‌وه‌یه‌ ئه‌گه‌ر ده‌زگایه‌ک لاده‌ی و‌کاریگه‌ریه‌کی وای نه‌بئی له‌دوای لادانی ئه‌وا مانای بئی سووده، له‌و کاته ۲۰۰۹ ئه‌و لایه‌نه ئیسلامیانه‌ له‌ گۆره‌پان لاده‌ی ده‌بینین کاریگه‌ریه‌کی وای له‌دوای خۆی به‌ جیناهیلی.

۸- له‌ دوای هه‌موو ئه‌وانه ئه‌گه‌ر گه‌یشتنت به‌و دۆخه‌ هۆیه‌کانی ناوه‌کی بی‌ت، بۆروون کر نه‌وه‌ی ئه‌و به‌نده‌ شیکردنه‌وه‌یه‌کی بۆ ده‌که‌ین بزانی بۆچی لایه‌نه ئیسلامیه‌کان ئاوا چه‌قیون، ئه‌وه‌ له‌کاتیکیه‌ که‌ ده‌ورویه‌ری کوردستان له‌ ئێران، تورکیا، ناو عێراقیش هه‌مووی وا به‌ ئیسلامی ده‌ته‌نیته‌وه، خۆ ئه‌گه‌ر گۆرانه‌کیش له‌ سوریا بی‌ت ئه‌وا مسۆگه‌ر به‌دیل ئیسلامیه‌، له‌لای ئه‌وروپا و‌ئهمریکاش ده‌رکه‌وت ئه‌و به‌ دوای به‌رژه‌وه‌نده‌ له‌گه‌ڵ که‌س تاسه‌ر نه‌دۆسته‌ نه‌دوژمنه، له‌کاتیکیا له‌زۆر هه‌لوستا دژ به‌ ئیسلامی ده‌بینین که‌چی له‌ کیشه‌ی بۆسنه‌و کۆسۆفا لایه‌نگه‌ری ئیسلامی گرت دژبه‌ سهربیای مسیحی، له‌ساحل العاجیش لای حسن و‌ه‌ترای ئیسلامی گرت دژ به‌لۆگ‌بابۆی مسیحی، له‌وه‌ش زیاتر وا لایه‌نگه‌ری بوهاری عه‌ره‌بی ده‌گریت که‌ شۆرشه‌ له‌سه‌ر عه‌لمانیه‌ت^۱، که‌واته‌ فاکته‌ری ده‌ره‌کی زیاتر له‌ قازانجی ئیسلامیه‌کانه‌ که‌ عه‌لمانی ده‌سه‌لاتدار، له‌ناوه‌خۆش ئه‌وه‌چه‌ندین ئامار بکری دوا‌یه‌که‌یان رادیۆی نه‌وا پیتی هه‌لساو ده‌رکه‌وت له‌ زیاتر له‌ %۸۰ میله‌ته‌تی کورد داوای ده‌ستوری ئیسلامی ده‌که‌ن بئی ئه‌وه‌ی که‌س ئیشیشی له‌سه‌رکردبئی ... که‌واته‌چۆن عه‌لمانیه‌کان توانیان ئه‌ومیله‌ته‌ له‌ باوه‌شی خۆ بگرن و‌ئاوا ئیسلامیه‌کان ناشرین بکه‌ن له‌ کاتیکیا ته‌واو پێچه‌وانه‌یه‌ ئیسلامیه‌کان له‌ عه‌لمانیه‌کان پاک ترن، نیشتمان په‌روه‌ر ترن هه‌تا دیموکراسی تریشن ... که‌واته‌ هه‌یچ وه‌لامیک نیه‌ جگه‌ له‌ هۆکاری ناوه‌کی په‌تی که‌ خۆی له‌ قه‌ره‌ی (فاشیل)ی دده‌ا

^۱ ئه‌و هه‌لوسته‌ی زۆریه‌ی ئیسلامیه‌کانی کوردستان به‌رام‌به‌ر رۆژئاوا و‌پۆلین نه‌کردنی وه‌ک خۆی و‌تیایدا به‌هه‌له‌داچوون ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌ بۆ ئه‌و کاریگه‌ریه‌عروویه‌ی که‌وتۆته‌ سه‌ر ئیسلامیه‌کانی عه‌ره‌ب و‌له‌وتیشه‌وه‌ بۆسه‌ر ئیسلامی کوردستان.

تیبینی: له‌دوای سهرهلدانی (بزوتنه‌وهی گۆزان) دروست بوونی هەر ۳ لای معاره‌زه‌ی کوردستان نیستا ئیسلامیه‌کان کهوتنه‌وه قۆناغی بوژاندنه‌وه، نه‌زمونی شۆرش‌ی سپی له ولاتانی عه‌ره‌ب به هه‌مو لایه‌کی سه‌لمانده‌که‌زبێ (گوتارو خطاب) ی په‌تی چاره‌سه‌ری کیشه نوێه‌کانی تاك وکۆمه‌لی پێ ناکرێ، بۆیه نیستا له قۆناغی (پۆست رابوون) هیشتا ناسۆکانی به‌روونی دیارنیه شیوه‌و فۆرمی ئیسلامی داها‌توو چۆنه، له‌وه‌وه‌ش په‌نگه ئیسلامی کوردستان پێش‌په‌وه نه‌بن، چاوه‌په‌وانی نه‌زمونی ئیسلامی جیهانی عه‌ره‌بی بکه‌نه‌وه... نه‌وه‌ش ئیجابی نیه

۸-۳ وه‌لامی ئیسلامیه‌کان بۆ چه‌ند په‌رسیاریکی گشتی

له‌به‌رئه‌وه‌ی لایه‌نی ئیسلامیه‌کان له‌و سه‌رده‌مه‌ خاوه‌نی ئایدیۆلۆژیاو به‌رنامه‌ی سیاسین سروشتیه‌ نه‌و په‌رسیارانه زیاتر په‌رویه‌ رووی نه‌وان بێته‌وه نه‌که لایه‌نه عه‌لمانیه‌کان که شتیکیان نه‌ماوه ناوی بیرو باوه‌په‌رومه‌بادینو بنه‌مای نه‌خلاق‌ی سیاسی بێ، نه‌وه له لایه‌که له‌لایه‌کی تریش له‌ دوای شکستی یه‌که‌جاری خه‌لافه‌ت له ۱۹۲۴ و دابه‌شی جیهانی موسولمان نشین به‌ پیتی سایکس پیکۆ ۱۹۱۶ و سیقه‌ری ۱۹۲۰ و دامه‌زراندنه‌وه‌ی دام ده‌زگای ده‌وله‌ت له‌ سه‌ره‌نچینه‌ی عه‌لمانیه‌ت نه‌وا ئیسلامیه‌کان کهوتنه‌ دۆخی نامۆ و توقیه، نیتر نه‌وان له‌ژێر په‌رسیار بووینه نه‌که عه‌لمانیه‌ت، تاشۆرش‌ی ئیران ۱۹۷۹ نه‌وشه‌رم و نامۆیه‌ی شکانده‌که‌یه‌که، به‌لام له‌ کوردستان هیشتا له‌و دۆخه‌ ماوون، بۆیه هیرشی په‌رسیار له‌لامی عه‌لمانیه‌ته

له‌په‌راستیدا نه‌و په‌رسیارانه نوێ نین، له‌ نه‌وروپا به‌پیتی تایبه‌تی خۆیان له‌سه‌ده‌کانی (۱۸-۱۹) به‌خه‌ستی به‌روکی کلیسه‌ی گرت و خۆی له‌به‌ر په‌رانه‌گرت و بچوکیان کرده‌وه بۆ فاتیکانیک، له‌ناو ولاتانی عه‌ره‌بیش له‌په‌نجاکانی سه‌ده‌ی بیسته‌م ده‌ستی پێ کردو، وا نیستاش له‌ کوردستان گه‌رمه‌یه‌تی که به‌داخه‌وه داھێنانی تیا نیه، لاسایی کردنه‌وه‌یه، هه‌موو نه‌و په‌رسیارانه له‌ کتیبی (العلمانیه و الدوله‌ الدینییه - شبلی عیسمی) و نه‌ده‌بیاتی تری حزبی به‌عس هه‌یه و هه‌ندیکیش له‌ کتیبی (العقل‌ السیاسی‌ العری - محمد عابد‌ الجابری) وه‌رگیراوه، له‌گه‌ڵ هه‌ندی سه‌رچاوه‌ی (نیستشراقی و چه‌پی و کلاسیکی) تر، واچاک بوو عه‌قلی کوردی خۆی هه‌ندیک په‌رسیاری نوێ داھێنا‌بوایه و له‌لامه‌کانی زۆر به‌کورتین نه‌گینا هه‌ریه‌که نامیلکه‌یه‌ی پتیوسته، له‌ناوه‌په‌رۆکی نه‌و کتیبه‌ش زۆر له‌ وه‌لامه‌کانی تیایه.

پرسیاری عه‌مانیه‌کان و وه‌لامی ئیسلامی

پ/ئیسلام ئاینی هه‌موو کورده بۆ ته‌نھا لایه‌نیک بیکاته مولکی خۆی ؟
و/ئیسلامیه‌کان

۱- نه‌ته‌وایه‌تیش مولکی هه‌مووانه بۆچی حزبی نه‌ته‌وه‌یی له‌سه‌ر دروست ده‌بی‌ت
وده‌یکاته مولکی خۆی؟

۲- ئیسلام نه‌ک بۆ کورد بۆ هه‌موو ئاده‌میزاده، کۆ خزمه‌تی بکات به‌ دلسۆزی ئی
نه‌وه، جا نه‌گه‌ر چاکه ئی‌وه‌ی عه‌لمانی په‌یره‌وی بکه‌ن و ببنه‌ خواوه‌نی و لایه‌نه
ئیسلامیه‌کانیش پاساوی بوونی نامینیت، نه‌گه‌ر خراپیشه‌ شه‌وا ئاشکرای که‌ن و لیتی
گه‌رین بۆ ئیسلامیه‌کان.

۳- نه‌گه‌ر هه‌یچ لایه‌نیک خۆی له‌ ئیسلام نه‌کرده‌ خواهن هه‌رده‌بێ لایه‌نیک دروست بێ
که ئیسلام یکاته به‌رنامه‌... و نابێ بێ خواهن بێنیته‌وه‌..

پ/ئایا پرۆسه‌ی(ئیسلامی سیاسی) ته‌سک کردنه‌وه‌ی نه‌و ئیسلامه‌ گه‌وره‌یه‌ نیه‌ له
حزبیکۆ بچووک؟

و/

۱- نه‌گه‌ر ئیسلامی سیاسی توومه‌ت بیت شه‌وا ئیسلامی ناسیاسیش به‌ (افیون
الشعوب) توومه‌تباره‌ این المفرد؟؟ که‌واته‌زاراوه‌که هه‌له‌یه

۲- نه‌گه‌ر نه‌و پرۆسه هه‌له‌ بیت شه‌وا حزبی نه‌ته‌وه‌یشی مادام هه‌مووی کوردی له
حزبیکۆ بچووک ته‌سک کردۆته‌وه‌ و حزبی شیوعیش هه‌موو کرێکاران و... ئینجا هه‌مان
پرسیار روو به‌ حزبه مه‌سیحیه‌کانی کوردستان و جیهانیش ده‌بی‌ته‌وه

۳. هه‌ر خۆی ئیسلامیش له‌لایه‌ن عه‌لمانی بچووک کراوه‌ته‌وه‌ له‌(۲) ده‌قیقه قورئان
خویندن ده‌رسی پینجه‌می ئاین و چاریه‌که وه‌زاره‌تیک به‌ناوی نه‌وقاف و یه‌کیتی زانایان..
ئه‌ی کوا: شه‌ریعه‌تی ئیسلامی، ئابووری ئیسلام، جه‌اد، حکم. شورا، اهل‌الحل و‌العقد،
امام،.....؟ بۆیه مه‌به‌ست له‌ دروست بوونی ئیسلامیه‌کان ئیسلام کردنی تازه به‌تازه‌ی
نه‌و خه‌لکه نیه به‌لکو گه‌لاله‌یه‌کی شارستانی و سیاسی یه به‌دیلی شو‌سیالسیتی و
شیوعی و لیبرالی و دیموکراسیه به‌ هیمنی.

پ/بۆ ئاینی تیکه‌ل به‌ سیاسه‌ت ده‌که‌ن؟ ئاین به‌رتی خۆی و سیاسه‌تیش به‌رتی خۆی.

و/

۱- زیاتر له ۶۰۰ نایهت باسی حوکم و په یوه ندى و شورش و جماعه و شورا و داگه رى و... هتد ده کات خو سیاسه تیش هر شو و با به تانه ن، نه گهر سیاسه تیش خراپه ئیوه بو ده یکه یین؟

۲- محمد کورې عبدالله (د. خ) خوې هم پیغه مبه ربووه هم سه روکى سیاسى ده وله تى مه دینه بووه

۳- وورد تر راسته ئیسلام تیکهل نابیت له گه ل(مه زه بی سیاسى میکافیلی) که ئیستا باوى هیه له ناو علمانیه کان و (هه لڅه له تان و بادانه وه و بهرزه وندى و گه یشتن به مبه ست به هر نامراز و ریگه یه ک بیت).. نه وانه مه بادینى سیاسى میکافیلیه، سیاسه تى شرعى جیا به له سره شریعت و نه خلاق دروست ده بیت و بریتیه له (چه سپاوى نه مه ک و راستگوى و بهرزه وندى گشتى و به لین و هاریکاری و چاکسازى).. نه وه سیاسه تى شرعى سهرى ئیسلامه به لیک جیا کردنه وه و هک سر له له ش جیا که یته وه، هیچ گوتیه ک نیه له وه ترسناک تر چونکه مبه ست تیکدان و ده په راندنى ئیسلامه له گوره پان و له قازانجی علمانیته، نه وه تا (شبلې عیسمى) ده لى (.. رجال الدين العادین غیر متطلعین لاهداف السياسیه، لایمبذون زج الدین فى القظایا سیاسیه، الامر الذی یلتقى من حیث النتيجة بصورة غیر مباشرة مع ماترمى الیه العلمانیة)^۱

۴- وه لآمى پرسیاره که به پرسیارش ده دریته وه بوچى سیاسه ت له ئیسلام جیا ده که نه وه؟ نه ی پى ناسى (سیاسه ت) مانای (چاکسازى گشتى نیه)، نه ی مبه ست له سیاسه ت (هینانه دى زیاترین به خته وه رى بو زورترین خه لک) نیه... نه ی نه وه ش هه مان پیناسى و مبه ستى ناین نیه

۵- نه وه ته نها له مسیحیه ت هیه (ما لقیصر لقیصر و ما لله لله) له ئیسلام دا (ولله الامر جمیعا).

پ/ئیسلامیه کان ناین به کار دینن له پینا و سیاسه ت؟ و له پینا و گه یشتنه حوکم؟

و/

۱- نه دى نه ته وه بیه کانیش کوردا یه تى به کارنا هیتن له پینا و سیاسه ت و گه یشتن به ده سه لات؟

^۱ العلمانیة ۷۷

۲- به پیچەوانەوێ عەلمانیەکان ئاینیان بەکار هێناوە لە پیناوا ناماچی عەلمانی (مەکسیم رۆدنسون) دەلی: لە رۆژەلات نەک عەلمانیەکان شیوعیەکانیش سەروەری ئاینیان لە پیناوا چەسپاندنی مارکسیەت بەکارهێناوە.

۳- بە پیناوانیەکی ئەلکترونی ئیستا (دزەکە) دەگیریت بەسانای: ئەگەر هەریەکە لە شیوعی و لیبرالی و ئیسلامیەکان مەبەدینی خویان بە کار هێنا ئەو بەزاندنی تیانیه، بەلام ئەگەر شیوعی ئیسلامی بەکارهێناو، ئیسلامیەکان مەبەدینی لیبرالیان بە کارهێناو، ئەوا بەکارهێنانە، بەزۆری لە جیهانی ئیسلامی دەبینری عەلمانیەتە ئاین بەکار دەهینی، بە دەگمەن نمونەیک نیه ئیسلامی بنەماو سەروەری عەلمانیەتی بەکارهێنابن.

پ/ئایا ئیسلام دەکەنە قوربانی کورد یان پیچەوانە؟

و/اوەلامی ئەو پرسیارە بەو پرسیارەیه: ئایە ئیسلام و کورد هیچ ناکۆکیان هەیە تا یەکیکیان بێتە قوربانی ئەوی تر؟ ئەو پرسیارە بۆ جۆرە (مەبەدییەک) راستە کە نامۆ بیت بە کورد، ئیستا پرسیارە راستە قینەکە ئەو یە ناخۆ کورد دەکەنە قوربانی عەلمانی یان پیچەوانە؟ کەواتە بە ئیسلام خزمەتی کورد دەکری و بە کوردیش خزمەتی ئیسلام... لە پەیوەندی تۆرگانیکی دایە.

ئەوێش پیچەوانە ی پرسیاریکی تری نوێیە کە دەلێن هەموو لایەک سویدیان لە ئیسلام وەرگرتووە تەنها کورد نەبێ!!

پ/ئایا سەرچاوەی تیرۆر تەنیا ئیسلامیەکان نین؟

/و

۱- ئەسلی تیرۆر لە دادگایەکی شۆرشێ فەرەنسا هاتوووە لە دژی دەسەلاتدار و قازیە زۆر دارەکان واتە تۆقاندنی هاوڵاتیان لە لایەن دەسەلاتدارانەو وەکو ئیستاش دەسەلاتداران بەردەوامن، کورد لە لایەن حکومەتە داگیرکراوەکانەو تۆقیندراوەو تیرۆر کراوە.

۲- تیرۆری پەسەمی لە لایەن سەرمایه دارانی جیهان کراوە هەر لە تیرۆری (پاتریس لومومیا)... تا دەگاتە (د فتیحی شقاقی، رفاندنی عبداللە ئۆجەلان.. سی سەرۆکی چیچان تیرۆرکراوە لە لایەن روسیا) لە کوردستانیش چەندین سەرکرده بە دەستی پرۆیم تیرۆر

۱ (المارکسیە و الاسلام) مەکسیم رۆدنسون - ئە ندامی (م. س) حزبی شیوعی فرەنسا.

کراوه، له لایهن مارکسیه کانیش مه بادیتیکه و لینین ده لی (... ناشی و نابی مه بده نی تیرۆر رته بکهینه وه ...) 'بۆیه تیرۆر ته مه من و ناسنامه ی نیه له پیش (رابوون) هه موو جیهانیشی گرتۆته وه - ئیترله ندا، ئیسپانیا، ئەمریکای لاتینسی ... خو ئیسلامی نین ... نینجا نه و توومه ته دژی بزووتنه وه ی رزگاری خوازی جهان و کوردیش به کاردیت، بۆیه نابیت به و پی ناسه یه قایل بین، له ئیسلام دا (جهاد) هه یه به لام (تیرۆر) به و مانایه ی کوشتنی فکر بی تاوان بوونی نیه، نه و ئایه ته ش (واعدوا لهم ما استطعتم ... لترهبوا به عدو ...) نه وه له چوار چپوه ی وه زاره تی جهنگه له کاتی جهنگ و نه گهر ته واو له مانای ئایه ته تیبگه یین دادگه ری جهنگه، ئیرها ب و تیرۆریش لیک جیان سبروانه مه وسوعه ی جودی

۳- ئیسلامی به کان زیاتر قوربانی تیرۆرن.

پ/ئیسلامیه کان باوه رپیان به دیموکراسی و (دهست گۆری دهسه لات) نیه؟
و

۱- ئیسلامیه کان و نیشتمان پهروه ره راسته قینه کان قوربانی به که می نه بونی دیموکراسین نه ک پیچه وانه

۲- زیاتر ئیسلامیه کان باوه رپیان به دهست گۆری دهسه لات هه یه له بهر هۆیه کی ساده چونکه نه وان مه به ستیان گه یانندن حزبتک یان سه رکرده یه ک به دهسه لات نیه، مه به ستیان گه یانندن دادگه ریبه که له شه ریعه تی ئیسلامی دایه، جا هه ر حزب و سه رکرده یه ک بیت، به لام له ناو جه رگه ی دیموکراسی نه وه تا به نه زموونی زیندوو نایه لئ دیموکراسیه ک ئیسلامی لی چه که ره بکات، گوایه ده بیت (الديموقراطية للديموقراطيين) جا پرسیارى گرنگ تر نه وه یه ناخۆ کامیان دیموکراسی ترن عه لمانیه کان یان ئیسلامیه کان؟ ئیسلامیه کان هه ر له چواچپوه پهیره وى شریعه ت نه وه تا له چیچانی پیتشو، له ئیران، ... که ده ولته تن تاکه ده زگایه کیان نه بوو شه ریعه تی میلی نه بیت هه ر له (سه ره ک کۆمار، مرشد، شوراو په رله مان، حکومه ت، نه نجومه نی شاره وانی ..).

نه ی کوا له وولاته عه لمانیه کان مه گهر ده نگ هینانه کان له ۹۹، ۹۹% یه کان، له کوردستانیش چاترین به لگه ی دیموکراسی له ناو حزبه که ی خۆی (دهست گۆری دهسه لات)

لینین - (من این نهاد؟).

بکات نهو هتا نیسلامیه کانی کوردستان تانیستا (۴) رابه ریان گۆری که چی نهو نهو نیو سده یه هه رسه روکی حزیه عملانیه کان سه روکن...

پ/ کامیان نیشتمان پهروه ترن؟ نیسلامیه کان یان عملانیه کان.

و/ به شیک له عملانیه کان بهرگری نیشتمانی کردووه به لام به گشتی ریتسا هیه، زۆریه ی جار عملانی دهست کیشی بو داگیر کهر کردووه له مه غریب، جزائر، لیبیا*، سودان، ئیراق که چی نیسلامیه کان بهرگریان کردیه له وانه : شورشه کانی خهتابی له مغریب، بادیسو و شیخ عبدالقادر له جزائر، عمر المختار له لیبیا، شورشو مه هدی له سودان، شورشو ۲۰ به سه روکایه تی نایه تولله شیرازی له ئیراق... سه رده می نیستاش له توانای نهوان ده رچوو ته نیا به نیسلامیه کان ده کریت، نهو هتا بزوتنه وه ی بهرگری نیشتمانی جیهانی نیستا زۆریه ی نیسلامین (خوارووی لبنان، فهله ستین، چیچان، کشمیر، مۆرۆ،... (که چی عملانیه کان به ره و ته سلیمن، هه ر به نمونه خو لبنان ته نیا هی نیسلامیه کان نیه نه دی لبنانی شیوعی، دیموکراسی، تقدمی و قومو هه موو عملانیه کانیش نیه؟ بو ته نیا (حزب الله) نهو نه رکه نیشتمانیه ی به نه ستۆ بیته، نه ی ده ولته ته عه ره بیه نه ته وه بیه کان عه لمانیه کان به چ شه رمه زاریه ک ده نگ و باس خوارووی لبنان ده خویننه وه، نه دی نه رکی جهیشی نیزامی لبنان چی یه؟ تیکرا عه رب نزیکه ی ۱۰ ملیۆن سه ربازیان هیه نهو بوچییه؟

نیسلامیه کان خزمه تی گه ل و وولاتیان به نه رکی شه رعی ده زانن بو یه خیانه ت نا که ن نای فرۆشن، دوژمنی پاناکیشن...

پ/ نایا پهیره و کردنی شه ریه تی نیسلامی گه رانه وه نیه بو دواوه؟

و/

۱. نه دی پهیره کردنی سۆشیالیستی و دیموکراسی و لیبرالی خو هه مووی نی پیش نیسلامن بو نهوان گه رانه وه نیه بو دواوه؟

۲. نینجا یاسا کۆن نایته ده کریت بلین (یاسای کیش کردن، یاسایه کی ره جعیه چونکه کۆنه... شه ریه تی نیسلامیش هه مووی یاسای کۆمه لایه تین کۆن نابن.

پ/ خو نوێ و پۆروومان لێ مه نع نه کراوه وولاتمان داگیر کراوه شوژی نیسلامی بوچییه؟ بو ته نیا نه ته وه یی نه بین؟

* ته نانه ت تحاده یه کان لیبیایان مه زاد کردبوو بفرۆشنه ئیتالیا به دوو به له می جهنگی

- و/ ۱. باشه خۆ سۆشیاالیستی و لیبرالی و شیوعیه تمان لی منع نه کرابوو ونه کراوه بۆ حزبه کان شیوعی و سۆشیاالیستی و دیوکراسی دروست بوینه؟
۲. جا نه گهر نه ته وه بی بین نهی چی لهو هه موو چاش و خائینانه بکهین ژماره یان له نیشتمان پهروه ره کان زیاتر بوو نایا ده شیت کوردیکی خائیمان پی له (نلسۆن ماندیلا) چاکتر بیت بهو پروانگه نه ته وایه تیه؟
۳. مه گهر داگیر کردنی وولاتیک بی شهرعی نیه؟ نابته کیشه یه کی نیسلامی؟ مه گهر نه وه ری گرتن نیه له وهی نیه می کوردیش نیسلام له پیناو خۆمان به کار بهیتین؟

پ/عه لمانیه تی کورد چۆن له نیسلام گه یشتوو؟

و/کۆمه لیک فکر و تیرۆری جیا جیا بۆ په وشه نبیری کورد هینراوه هه ر له هه لۆیسته کانی مارکسیه ت به رامبه ر نیسلام تاده گاته (نظریات ضعف الانسان، سحر، نظریه الخوف، نظریه تعدد الالهة، نظریه الكوارث، نظریه الوجودية، ...) له گه ل نیشته کانی زانستی کلاسیکی به لیکدرۆای له بیرو دهروونی عه لمانیه ت یه کتریان بریوه و بی ناگاشن له

۱- زانستی نوێ

۲- نیسلامی راسته قینه .. و هه لۆیستیککی نا دروستی بۆ دروست کردن.

دریژه ی پرسیاری وه لام

پ: خودی فکری نیسلامی له خزمه تی فکری عروبه یه؟ وه نایا نیسلامیه کانی کوردستان یه کهم جار کوردن نینجا نیسلام، یان پیچه وانه؟

وه لام: فکری نیسلامی له نینتمایه ناسۆیه کانه که چی فکری عروبه له نینتما شاقولیه کۆمه لایه تیه کانه، هیچ په یوه ندیه کی تایبه تیان پیکه وه نیه، هه ر به ووردی سه رنج بده نه و نایه ته (جعلناکم شعوبا و قبائلا لتعارفو، ان اکرمکم عند الله اتقاکم)

به لام فکری عروبه ی قه لۆش هه رده م ویستویه تی ناینی دهوله مهندی نیسلام بۆ مه رامی سیاسی عروبی هه ژار به کار بهیتن و به کاریشی هیناوه، لیته وه پرسیاریکی تریش قووت دهه بیته وه له لایه ن عه لمانیه کانی کوردستان و ده لاین میلله تانی تر ناینی نیسلامیان به قازانجی خۆیان به کار هیناوه ته نیا کورد نه بیت! ! جا لیته دزه که ده گیری بۆ کوردیش به کاری ناهیتن؟ کی پتی لی گرتوه؟ خۆ نیسلام رووباریک نیه تورک عه جه م و

عەرب بەنداویکیان لە پیش کردبێ تانەگاتە کورد. بەلکو حزبه کوردستانیه کان خۆیان (بەتایبەتی لە قۆناغی نوێ) پشتیان لە ئیسلام کردوووە ڕوویان لە مارکسیەت و لیبرالیەت و وجودی و عەلمانی کردوووە، ژیرخانی ئەو پرسیارە هەلەیه، چونکە ئیسلام لە سەرتهوهری ئاسۆیه و نەتهوهرییش لە سەرتهوهری ستونیه بۆیه پاشوپیشت مانای نادا، ماناشی وایه خاوەن پرسیار لەخودی پرسیارەکهی خۆی نەگەیشتوو.

ئینجا سەرنج بەدە لە هەموو وولاتانی عەرەبی ئیستا قەدەغەیی بزوتنەوە ئیسلامیەکانە و لە زیندانن، میژووش گەواهی ئەو دەدات، نەگەر ئیسلام شاقوولی و ڕەچەلهکی بوایه وەک ئیمپراتۆریەکانی ئەو سەردەم ئەوا دەسەلات هەر بۆ عەرەب قەتیس دەما، کهچی دەبینین کورد و تورک و عەجەم و فارس و تەتەر و چەرکەس و..... هەمووی نۆزە دەسەلاتیان هەبوو، بە پێچەوانەو لە دواي عەباسی عەرەب کەم دەسەلات بووینە، هەموو لایەک بە هۆی ئەو ئیسلامە گەشاینەو، سەرنج بەدە باری سیاسی کورد لە پیش هاتنی ئەزموونی عەلمانی و لەسەردەمی خەلافەت چەند گەشاو

بوو

به‌شی نویه م

پرۆژه‌کانی رزگارکردنی کوردستان

پرۆسه‌ی وه‌رچه‌رخانی سیسته‌می ئیمپراتۆری به‌ره‌و ده‌وله‌تی نه‌ته‌وه‌یی زیاتر له دووسه‌ده‌ی خایاندووه، بۆیه میژووی ده‌وله‌تی مۆدێرن له هه‌ر ناوچه‌یه‌ک جیا، هه‌رچه‌نده هه‌مووی بۆ سه‌ره‌تا رێکه‌وتنی (ویستفالیایا - ۱۶۴۸) ده‌گێرنه‌وه، له‌سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی بیسته‌م خه‌لافه‌تی عوسمانلی پووخا و میراته‌که‌ی به‌پێی ریکه‌وتنامه‌کانی: سایکس بیکۆ ۱۹۱۶، سان ریۆ ۱۹۲۰، سیقه‌ر ۱۹۲۰، لۆزان ۱۹۲۳.... دابه‌ش کران و کوردستانیش له‌گه‌لا دابه‌شکرا، له هه‌موو جهان و هه‌ا کێشه‌یه‌ک دروست بوو له نه‌نجامی دارشتمی نه‌وسنوره نوێ یه‌ی نه‌ته‌وه‌یی و جوگرافی، گه‌لی نه‌ته‌وه و نیشتمان پارچه پارچه بوون و گه‌لی بن ده‌ست و سه‌رده‌ست په‌یدا بوون، زۆربه‌ی نه‌و گه‌لانه‌ی ژیر ده‌ست کران په‌سه‌ن تریش بوونه، به‌ه‌وونه

+ هه‌زاران ساڵه گه‌لی ئیترله‌ندا له خاك و وولاتی خۆیان بوینه، له سالی ۱۶۴۱ ز (کرۆمۆل) ی بریتانی گورزیکی کوشنده‌ی لی وه‌شاندن ئینجا ده‌ستیش به پاكتاوی په‌گه‌زی کرد و ئینگلیزی برده ئیترله‌ندا...

+ گه‌لی فلسطین په‌سه‌ن ترن له یه‌هووده‌کان - جگه له یه‌هودیه‌کانی سابرا، ئیسرائیل له سالی ۱۹۴۸ دروست بوو به‌پێی ی به‌لینی به‌لفۆر ۱۹۱۷ له کۆکردنه‌وه‌ی یه‌هووده‌کان له جهان .

+ گه‌لی کورسیکا که له بن ده‌ستی فرنسیایه گه‌لی کونن له سالی ۱۷۹۶ ناپلیون داگیرکرد .

+ گه‌لی باسک که ئیستا ژیر ده‌ستی ئیسپانیایه به‌شیکیش له فرنسی * کۆن ترین میلیه‌تی نه‌ورۆپین .

* ۴هه‌ری و به‌ر ئیسپانیایا که‌وتوه و ۳ شی و به‌ر فرنسا، بۆیه دروشی ریکخراوی (ئیتا) ی باسک بریتیه له ۳+ ۴ = ۱

+ گهلی بهر بهریش که له ژیر دهستی جه زائیر و مه غریب و مؤزیتانیا.... نهوا کۆن ترین میلله تن نهک ههر له ناوچه که له سه رانسهری شه فریقا.... به هه مان شیوه گهلانی کشمیر، تبت، چاچان، تامیلیه کان، مؤرۆله خوارووی فلیپین، کورد،....

کهچی ژیر دهست کراوون، هه رچه نده مافی چاره نووس له ریکه وتنه کانی فستیقالیای ۱۶۴۸ هه تا (عصبه الامم) و (امم المتحده) بنه ماکانی (ویلسون)، لویدجۆرج، بنه ماکانی شۆرشى ئۆکتۆبهرى پوسیا ۱۹۱۷، بریاره کانی دهوله تى عوسمانلى له دواى ۱۹۰۰، به یاسایانهش له مادهی (۱) په ره گرافی (۳) (مقاصد الامم المتحده) هاتوه، کهچی هیشتا نهو کیشانه له جهان به گهرمی به رده وامه، له بهرام بهر نهو بریارانه بنه مای (پیرۆزی سنور) و (دهست تیه ورنه دانی نیش و کاری وولاتیکى تر)، (عدم تجزئه) و (انفصالی)، له ژیر یاسای (سیاده) که په له یه که له سه ر زهوی نه ماوه بی (سیاده)، نیتر کیشهی نهو گهلانه سه ری هه لدا کاتی نه ته وه کانی تر دهوله تیان دروست کردوو سه ره خۆ بوون، بهو ناسنامه نوی یه لهو دهوله ته دا ناسایش و ناسنامه ی نه ته وه یی ژیر دهسته ده کوژیتته وه و ده که ویتته سه ر ناسنامه ی گهلی سه ر ده ست، وه ک میوان و نامۆ و بیگانه دینه بهر چا و به تابه تى لهو وولاتانه ی که هیشتا کۆمه لگه و سیتسه می سیاسیان نامه ده نی و کلاسیکی و ننتما ستونیه کانن،... نه وه بنه چه ی کیشه که یه، به پیی کتیبی (أقليات فى خطر- تید رۆبه رت جار) نزیکه ی ۳۰۰ کیشه ی ناوا له نارادایه، بۆیه چاره سه ر لهو واقعه و مافی چاره نووس راسته قینهش (لامه رکه زى) و (نۆتۆنۆمى) و (فدرالى) نین، به لکو دامه زراندى ده وله تى کى سه ره خۆ له سه ر پانتایى خاکی خو یان .

کیشه ی نه ته وه یی کوردیش دروست بووه له دواى:

- ۱- وه رچه رخانه ی نیمه پراتۆرى به ره وه ده وله تى نه ته وه یی.
- ۲- هه لوه شان وه ی خه لافه تى عوسمانلى سه رکه وتنى هاو په یانان .
- ۳- سه ره هلدانی فکری عه لمانى و نه ته وه گه ری .
- ۴- هاتنى نیمه پریالیزم بۆ ناوچه که و دابهش کردنى میراتى عوسمانلى له سايکس بیکو سیفه ر و لۆزان....

۵- دروست بوونی دهوله تى نه ته وه یی تورکیا، عیراق، سوریا، ئیران، دابهش بوونی کوردستان به سه ریاندا بی راپرسیان.... بۆیه کیشه ی کورد سه ره رای ره واییسی سیاسی و

^۱ پروانه :الفصل الأول - المقاصد (میثاق امم المتحده) که پینک هاتوه له ۱۹ بهش (۱۱۱) ماده

كۆمەلايەتى و فەرھەنگى مېژووى و جوگرافى و.... ئەوا رەوايى ياسايش ھەيە، لەسەر ئەو بنچىنەيە لەسەرەتاي سەدەي بىستەمە وە بزوتنەوہى رزگارى كوردستان لە ھەول و تى كۆشان دايە بۆ بە دەست ھىنانى مافى چارەنوسى، گوزارش كراوہ لە چوارچىوہى حزب و لايەن و بزوتنەوہ و شۆرش و خەباتى دىبلۆماسى ناشتى.... بەپروژەي جياجيا، كىشەي بنچىنەيەي ئەوہيە بۆ بە گەيشتنى كورد بەو چارەنوسە پىويست دەكات سنورى چوار وولات تىك بەدەي، ئەوہش قورسەو پىويستى بە نەخشەو پلانى ستراتىژى ھەيە

حزب و لايەنەكانى چوارچىوہى بزوتنەوہى رزگارى خوازي كوردستان بەسەر مدرسەكان دا بەش بوويە، بۆيە ھەريەكە ئىستا دەيانەوئى (مافى چارەي خۆنوس) بۆ كورد بەھيتتە دى بە پروژەي جياجيا، زۆر بەكورتى لەسەر ھەريەكەيان دەدوين:

۹- ۱ پروژەكان: لەراستيدا ئەوہ ھەر پروژەي رزگارى كورد نىە بەلكو پروژەي رزگارى ھەموو گەلانە، بەلام خەسلەتى تايبەتى ھەيە بۆ كورد ماناشى وايە بەپى ئايدۆلۆژياي ئەو مدرسە ريت پى دەدا كىشەي كورد بەكەويتە بەرنامە و خەباتى ناشتى و توند بەكەي لە پىناويا، بە دارشتنى بەرنامەيەكى تيروتەسەلى نزيك و دوور.

پيش ئەوہى راستەوخۆ بىينە سەر پروژەكان پىويستە تەرازوويەكمان ھەبى بزەنن چ ھەنگاويك لە بەرژوہەندى بالائى كوردستانە وچيش دژە، ئەوہش ماناي ديارى كردنى بنەماكانى مافى چارەي خۆنووسى كوردە، لەو قۆناغەدا يەكسانيشە بە بنەماكانى ئاسايشى نەتەوہي، كەبە كورتى ئەوانەن :

۱- سەرنەكەوتنى ئەو دەولەتانەي كوردستانيان دا بەش كردووە ولە كۆتايدا لە پروي ياسايى بە (دول الفاشلە) پۆلين بەكرين چاكە، جا ئەوہش زۆر لا دەگرتەوہ وەك ناتارامى وولات و پىك نەھاتنى پىكھاتەكان و گىرو گرفتى لە گەل دەروورەر و نەبوونى مەركەزى

۲- بەرپا نەبوونى ھاوپەيەمانى وھارىكارى ئىقلىمى

۳- بەرپا نەبوونى گونجان لەنيوان ئەو دەولەتە داگيركەرانەي كوردستان و كۆمەلگەي نيو دەولەتى.

۴- ھەرچى گۆرانەك كە ئەو نەخشە سياسىيە تىك بەدا كە لە سايكس بيكۆ دروست بوو، ياخود زياتر ميكاڤيليانە ھەرگۆرانىك لە دژى مەييين(جمود) خىرە.

۵- گۆرانکاری له شێوهی جهنگی جیهانی یا خود هەر گۆرانیک تیایدا سەرۆهری سنور وئارامی نیۆ دهولهتی لهسەر بنچینهی ئەو نهخشهیه ههلوهشیینتیهوه، یاخود هەرگۆرانیک لهو یاسای نیۆ دهولهتی بهو ئارستهیه

۶- زال بوونی ئایدیۆلۆژیا به سەر بهرژهوهندی

۷- دروست نهبوونی کۆمهلهگی مهدهنی لهسەر بنچینهی بهرژهوهندی مادی

۸- بۆ ناوهخۆش ئەو مدرهسهیهی بتوانی یهکیتهی ریژی میللهتی کوردستان پیاویزی

یان زۆرایه تیهکهی .

به کورتی چی له بهرژهوهندی یهکیتهی و ئاسایشی نهتهوهیی ئەو وولاتانه بێ پیچهوانه بنهماکانی مافی چاره ی خۆووسی کورده که بیهوی و تهواو خۆی ساغ کردیتهوه بۆ گهیشتن به دهولهت .

ئیستا به خۆ بهو تهرازوانه دهتوانین بپینه سەر ئەو پرۆژانه بهو شێوهی خوارهوه

به کورتی :

یهکهم- پرۆژهی چه بیهکان :

لهسهرهتای شۆرشى ئۆکتۆبهرى ۱۹۱۷ لىنېن كۆمهلهتیک بنهماى چاردا بۆ مافی چاره ی خۆنووس و وولاتانى وهك فنلندا و پۆلندا.. سهر بهخۆيان پى وهرگرت، بهلام لهگهله خهفه بوونهوهی ئەو ههلهچونه هاتنهوه سهر بنهماى ماركسىزم لهو بارهيهوهو دهستيان بهسەر چاره نووسى ميللهتانی تریش گرتو یهکیتهی سۆفیهتیان لهو ۱۵ کۆماره به توپزی پیک هینا: (روسیا، ئوکراینا، کازاخستان، ئوزبیکستان، روسیای سپی، جورجیا، لیتوانیه، نازهریجان، مالدیفا، تاجیکستان، لاتفیا، نهرمینیا، تورکمانستان، ئستوانیه، قیرغیستان))، بۆیه پرۆژهی چهپی کوردیش ههروا پروون نهبووه ئاخۆ مافی چاره نووسى کورد مانای چیه، لهو بارودۆخانهی که له نیۆ شۆرشى کورد بوونایه ئەوا ئەو ئەده بیاتهی مارکس و ئهنگلسی سهبارهت به ئیرلهندا و جارنامه کهی لىنېن له سهرهتای شۆرشى ئۆکتۆبهر به کاردههات، ئەگەر لهگهله حکۆمهتهکانی ناوهندی بوونایه ئەوا جۆره گوتاره سیاسیهکانی کرێکاری ده هات که ئەو پرۆژهی رهسهنی چهپی بووه بۆ مافی چاره ی خۆنووسى.

له بیرى چهپی راسته قینه دا توخمى نه ته وه بی و نه ژادی تیانیه، به لکو ننتمای چینایه تی به پله یهك و بنچینه وهرده گیرى، باقى ئینتماکانی تر سانهوین^۱ بۆیه لهو پرۆژه یه پئیان وایه بهرزگاری چینی کریکار هموو کیشه نه ته وه بی ونیشتمانی و سیاسی و کۆمه لایه تی و ئابووری و... چاره سهر ده بی، نیتر کیشه یه کی وهك كورد، به شه (جزء) کیشه ی کریکار گشته (كل)، ریبازی نه قلی لوجیکیش نه وه یه کیشه ی (كل) چاره سهر بکری (جزء) ئۆتۆماتیکی اره کراوه، بهوشیوه یه گه لی جار خه باتی کوردایه تی و پرۆژه ی سهر به خۆی کوردستان به داوا یه کی ره جعی و برجوازی وه ندی جاریش به فاشیانه له قه لم دراوه، بۆیه دروشمی چه پیه کان له وولاتانی داگیرکری کوردستان ناوه ندیانه بوو وهك دروشمی (حشع) (نیشتمانیکی نازاد و گه لیکی به ختیار)، مه به سستی نیشتمان عیراقه، گه له کهش گه لی عیراق، زیاتر له وهش گه لی جار له سهر دیوار ده نووسرا (کوردایه تی شهرمه زاریه) ! ههریه و ته رازوهش لینین پشتی (نه تاتورکی) گرت له دژی شۆرشه کانی کورد ۱۹۲۰ - ۱۹۲۸ دوایش تیك دانی کۆماری مه باد ۱۹۴۶، پشت گرتنی سۆقیهت بۆ به عسی عیراق له ۱۹۷۲ و به پیی ماده ی (۸ و ۹) (معاهده ی عیراقی - سۆقیه تی)^۲ یارمه تی سهر یازیشی دا دژ به شۆرش کورد به سه رۆکایه تی بارزانی، له ویش به داوا وه چهك هه لگرتنی چه پی و شیوعیه کان بۆ عیراق له دژی شۆرش کوردی زۆر نمونه ی تر*، له راستیدا ناگری نه وه بکریته پرۆژه ی هموو چه پی، چونکه به شیکتی تر پئیان و ابوو کوردستانیش شایسته ی سهر به خۆیه، به پشت به ستن به پرۆژه ی جیهانی و نه زمونی رزگاری گه لان له ژۆر ده سستی نیمپریالیزمی جهانی ده ست کاری یه کی له یاسا و پرۆژه بنچینه یه کانی مارکس کراو

^۱ بۆزیاتر برونه: مارکس و آنجلس - بیان الشیوعی (مانیفیست) ص ۶۳-۶۵

^۲ نه و هاویه یانیه (معاهده) له ی نیسانی ۱۹۷۲ له به غدا له لایه ن ئه لیکسی کۆسیجن سه رۆکی نه نجومه نی بالای سۆقیه تی و نه همه دحسن بکر سه رکۆمار له به غدا مۆر کرا پیک هاتبوو له ۱۴ ماده .
* گه لی جار سه دام دووباره ی ده کرده وه بگوایه کاتی که بریاری ئۆتۆنۆمی درا نوینه ری شیوعی ووتیه تی ((سیدی لماذا حکم الذاتی))، نه و کاتی پیکه وه له به ره بوون و تا نه و ساتهش حزبی شیوعی نه فی نه و گۆته یه ی سه دامی نه کردۆته وه

گۆزا بۆ: دەشیت لەهەندی بارو دۆخی تاییهتی ناکۆکیه سانهوییهکان وهختیانه جیگهی ناکۆکی پلهیهک بگرتهوه، لهوانه:

خهباتی رزگاری نیشتمانی (له قۆناغی خۆی) جیگهی پلهیهکی خهباتی کریکاران له دژی سهرمایه داری بگریتهوه، بهو شتیهیه میللهتانیکی زۆر بهو هۆکاره لهئهفریقا و ئەمریکای لاتینی و ئاسیا بوون به دهولوت و ئەندام له (UN)، بهو نایدۆلۆژیایه بههیتزی چهپ میللهت ده ووروژاو توانای بهرگری و رزگاری دروست دهبوو، بهلام ئهو پرۆژهیه له خزمهتی جهنگی ساردو جهنگی ستراتییژی سوڤیهت دژ به ئەمریکا دابوو، واته تهنه ئهو جۆره خهبات و پرۆژهیان بهرپهوا دهزانی که له دژی راستهخۆی پوژناوا بوونهک گهلانی سهردهست، ههر بۆیه بینیمان دروشمی چهپیهکانی کوردستانی زیاتر روو له ئیمپریالیزمی جیهان بوو، بۆیه لایهنه چهپیهکانی کوردستان له (ی. ن. ک) و (حسک)، (حزبی زهحمهت کیشان)، (حسک)، (حدکا)، (پهکهکه)، ههتا (پ دک)یش دروشمی بنچینهیان خهبات بوو له دژی ئیمپریالیزمی ئەمریکی و سهرمایه داری و دیوکراسیهکه و بازاری نازاد گوایه به دارووخانی سهرمایه داری مافهکانی کورد دهگێرنهوه بۆیه زۆر جار له کوردستانیانه وهردهگهرا بۆ عیراقیانه یان ئیرانیانه ئیتر چارهسهری کیشهی کوردیان له چوارچێوهی ئهو دیفاکتوییهی که له دواي سایکس پیکۆ بووه هۆی دروست بوونی عیراق و سوریا و تورکیا و ئیران و واته پرۆژهکانیان رزگاری تهواری کوردستان و یهکخستنهوهی تیانهبوو، نهگهر بهووردی سهرنج بدهینه پرۆژهکانی رزگاری که بریتی بوون له:

۱- پیک هینانی حزبی پێشروه له کریکاران(واته له کریکارانی عیراقی نهک ههموو کورد)

۲- خۆبهستنهوه به جهمسهری سۆشیالیستی له دژی ئیمپریالیزمی جهانی

۳- جهنگی رهوا و ناکۆکی پلهیهک له گهل برجوازی ناوهکی و ئیمپریالیزمی جهانه، ناکۆکی نهتهوهی ژێر دهستی کورد نهتهوهی سهردهست و رژیمی عیراق سانهوییه.

۴- بانگێشهی براههتی کورد و عهرهب له چوارچێوهی عیراق

بهو شتیهیه ئهو پرۆژهیه نهبووه نمونه بۆ کیشهکانی نهتهوهیی له ولاتیانی سۆشیالیستی و چهپی

دووم - پرۆژهی لیبرالی بۆرزگاری کوردستان:

ئەو پرۆژهیە لەسەرەتای سەدە (٢٠) لەگەڵ سەرھەلدانی عەلمانی لە کوردستان باوی ھەبوو، پشتی بەست بە سەرۆھریەکانی ئەزمونی تەکنیکی و زانستی رۆژئاوا و بە داھێنان و تەننەوێ فکری ناسیونالیزی و دواي دەولەتی نەتەوێی و ھەلەتی ئیمپریالیزی کە لە کۆتاییدا مەینەتی کوردی لی دروست بوو، بۆیە تا پێش رووخانی شیوعیەت و سۆفیەت و دواي راپەڕینی ١٩٩١ کەمتر حزبە کوردستانیەکان خۆیان بەخاوەنی لیبرالی و پرۆژەکی دەزانی، بە پێچەوانەو زۆر بە توندی دژی ئەو پرۆژەییە بووینە بە ھەموو ئارستەیک، وە بگرە ناو ھێنانی توومەت و سزا بوو، نەک ھەر لەبەر رزگاری نیشتمانی بەلکو بەھۆی تەوھری رزگاری _ کۆمەلایەتیش، بۆیە دروشیان رووخاندنی ئیمپریالیزم و لیبرالی بوو، بەلام ئیستا زۆریە ھەرە زۆری خەلکی کورد چاوی بریووتە ئەو پرۆژەییە، کە بریتی نیە لە کۆمەلە بنەما و ستراتیژ و نەخشە و پلان، بەلکو بریتیە لە (یانسیب) (بەخت) چونکە بنەماکانی لەسەر بەرژوونەندی دارژاوە، ئەو بەرژوونەندیە جا روایە دژت دەووستی وەک زۆریە جار لە دژی کورد وەستاو دەبێت کەیان ١٩٧٥ و ١٩٩١، جاریش وایە دەبێتە پالپشت وەک ئیستا، ھێچیان ھەمیشەیی نیە، بۆیە حزبە لیبرالیەکانی کوردستانیش لە ستراتیژیەتی (بینین و دارشتن) ن، ھەر بۆیەش بە دەگمەن وولات و نەتەوێیەک نادۆزیووە لە میژووی ھاوچەرخێ دووجەمسەری بەو پرۆژەییە رزگاری بویت جگە لە (ئیسرائیل) و تایوان، ئەو دووھش لیکدانەوێ تایبەتی ھەلدەگری، ئینجا حزب و لایەنەکانی لیبرالی (بە کوردستانیەکانیشووە) بەھۆی ئەو پرۆژەو مدرسە لاوازە ناتوانی جەماوەر بووروژینی بۆ ھێنانەدی نامانجەکانی رزگاری کوردستان، بەپێچەوانەو بەنەماکانی بۆ ئایدۆلۆژی ئەو پرۆژەییە کۆمەلگەییەکی مادی و بەرژوونە پەرسی وات بۆ دروست دەکا توانای بەرگری و رزگاری نابێ، بۆیە ھەموو ھەول و تی کۆشانە دەبێ بکەوێتە سەر رەحم و بەزەیی گەرە وولاتانی جھان، لەسەر دەمی نوێ تاک جەمسەری خەریکە ھەندی نمونە دروست دەبێ، تەیموری خۆرھەلات، تارەدەییە کیش کۆسۆفۆ، وا ھەریەکە لە دارفور و کوردستانیش لە قوتاغی ھەلپەساردن، لە ھەمان کوردستانی سەر و زمانی کوردیش قەدەغەییە کەچی رەھمی ئەو پرۆژەییە نایگریتەو، ئەگینا بەپێی (سیستەمی نوێ جھانی) و (مل ملانیی شارستانی) کەمتر بزوتنەوێ رزگاری خوازی لە فەرھەنگی ئەو پرۆژەییە جیتی دەبیتەو، بۆیە بەزۆری دان بە دیفاکتۆی بارە

سیاسیه‌کان ده‌هینی، تاکه پرۆژه‌یه‌کی واقعی لهو مدرسه‌یه به‌کاربیت له‌لایهن کورد(یان هەر میلله‌تیکی تر) نه‌وه‌یه بانگیشه‌ی دیموکراسی بکه‌ی بۆ وولاته داگیر کهره‌که‌ت تا دوۆستت بۆ په‌یدابۆ نه‌وه‌ش له دوا پرۆسه دا نه‌به هیزی دیموکراسی و سیاسی نه‌به هیزی یاسایی ناتوانی کوردستانیکی سهربه‌خۆت پیش که‌ش بکا، له باشترین دۆخیدا له دۆزه‌خ هه‌رت ده‌کا به‌لام ناتخاته به‌هه‌شت، به‌لکو هەر بیناکه‌ی (سایکس بیکۆ) موکوم ده‌که‌ی که کوردستانی له‌ت له‌ت کردوه.

سێیه‌م- پرۆژه‌ی سۆشیال دیموکراسه‌کان:

نه‌وه‌شه‌ش که‌متر له کوردستان پرۆژه بووه، له دیوی کوردستانی ئێران له سالانی ۱۹۸۰ به دواوه جار جار باسی لێوه ده‌کرا له‌لایهن(حدکا)، ئینجا له دوا‌ی راپهرینیش ماوه‌یه‌کی کورت نه‌بی نه‌گینا رۆلی نه‌مهریکا زیاتر له سۆشیال دیموکراسیه‌کانی نه‌وروپا هاتوه‌وه. ئینجا سۆشیال دیموکراسی‌ش له شیتهل کردنی دا پرۆژه‌کانی پیک هاتوه‌وه له توخه‌کانی سۆشیالیستی زانستی که له چه‌پی باس کرا، نه‌وی تریش له‌سه‌ر لیبرال دیموکراسیه که باس کرا. به‌لام هه‌ندی جوژه سۆشیالیستی نیشتمانی هه‌یه که‌مه‌لیک بنه‌مای نه‌ته‌وه‌یی و سه‌روه‌ری نیشتمانی و ره‌چه‌له‌کی تیا‌یه، نه‌ویش له‌به‌ر شکست هینانی نه‌زموونه‌کان شوئینی له فرنسا، فاشی له ئیتالیا، نازی له ئەلمانیا، فالانزیش له ئیسپانیا، تۆرانی له تورکیا، به‌عسیه‌ت له عیراق، سست بونه‌وه، به‌کورتی له کوردستان پرۆژه‌یه‌کی سۆشیالیستی واته تیرۆته‌سه‌ل گه‌لاله نه‌بووه تا ئیستا،

چواره‌م- پرۆژه‌ی نه‌ته‌وه‌یه‌کان: بیرى نه‌ته‌وه‌یی به‌رپرسه لهو مه‌ینه‌تیه‌ی کورد، له کاردانه‌وه‌یدا بیرى نه‌ته‌وه‌یی بۆ خه‌لکی کوردستانیش دروست ده‌بی، حزب و لایه‌نه سه‌ره‌کیه‌کانی کوردستان له بنچینه‌دا بۆ نه‌و مه‌به‌سته دروست ده‌بن، به‌لام خودی نه‌ته‌وايه‌تی ئایدۆلۆژیا و مدرسه و پارچه‌و نه‌یه، بۆیه بۆ ته‌واوکردنی خۆی په‌نا ده‌باته به‌ر په‌کی لهو پرۆژانه‌ی پیتشو، نه‌گینا بزوتنه‌وه‌یه‌کی ره‌گه‌ز په‌رستی لی دروست ده‌بی که‌متر سه‌ره‌نجامیان هه‌بووه، له کوردستان پرۆژه‌ی ناشیونالیزمی له‌ماوه‌ی کورت سه‌ری هه‌لداه و نقوم بوو‌یته‌وه، نه‌و پرۆژه‌یه به‌زه‌ق تر و راشکاوه‌نه تر بانگیشه‌ی کوردستانیکی سهربه‌خۆ ده‌کا به‌لام هیزی ریکخستن و به‌رنامه و نه‌خشه و پلانی بی ستراتیه‌یه‌ته و له کاروانی سه‌رده‌میش ته‌واو به‌جی ماوه.

۹- ۲ پوخته و سەرەنجامی پرۆژه‌کانی عەلمانی: ئەو پرۆژانەی سەرۆو چەند خالیکی

هاوبەشی لی بەدی دەکری لەگەڵ سەرەنجامەکانی، لەوانە:

هەلبەتە مەینەتی کورد زادهی بیری عەلمانی و نەتەوەگەریه، لە کۆبوونەوه‌یه‌کی ده‌گمەنی هەرسی ره‌هەندی جیهانی و ئیقلیمی و ناوه‌کی هاته‌کایه‌وه.

جهانیه‌که‌ی: بریتیه له جم و جوولی ئیمپریالیزمی و داگیرکردنی ناوچه‌که له‌دوای جهنگی جیهانی یه‌که‌م (۱۹۱۴- ۱۹۱۸) و دابه‌ش کردنی به‌پیتی (سایکس- پیکۆ ۱۹۱۶) و دروست کردنی ئەو ده‌وله‌تانه و سەر‌به‌خۆ پێ دان به نەتەوەکانی ترو پێ نەدانی به میلیله‌تی کورد تا ئیستاش پابه‌ندن به پرۆژه‌و پلانی سایکس پیکۆ

ئیقلیمیه‌که‌ی: بریتیه له سەر‌هه‌لدانی بزوتنه‌وه‌ی عەلمانی ناشیونالیزمی تورك و عەرب و دروست کردنی ده‌وله‌تی عەلمانی نەتەو‌ه‌یی و هه‌ماهه‌نگی له‌گەڵ ئیمپریالیزمی جهانی بۆ به‌ش کردنی کوردستان و هه‌شتنه‌وه‌ی به‌و شێوه‌یه، وه‌ستانیان له‌ دژی ته‌قە‌لاکانی کورد بۆ یه‌که‌خستنه‌وه‌ی کوردستان و سەر‌به‌خۆبوون، هه‌لبه‌ته‌ ئەو ده‌وله‌تانه داگیر‌که‌ری کوردستان که‌له سەر‌ه‌تاوه تا ئیستا به‌ رێبازێکی عەلمانی توند‌په‌وی ناشیونالیزمی به‌ندن، جگه له ئێران له سالی ۱۹۷۹ وه‌رچه‌رخا به‌ره‌و ده‌ستووری ئیسلامی

ناوه‌کیه‌که‌ی: بریتیه له‌وه پرۆسه‌یه‌ی به‌ عەلمانی کردنی بزوتنه‌وه‌ی کوردایه‌تی که زیاتر کورد دوو‌چاری خنکاندن کردووه زیاتر سایکس- پیکۆ ی پته‌و تر کردووه له‌ ناوه‌خۆش کۆمه‌لیک ئاسه‌واری هه‌بووه به‌ کورتی به‌وشێوه‌یه:

۱- پرۆژه‌کانی عەلمانی سەر‌که‌وتوو نه‌بووه ده‌روازه‌یه‌ک به‌سەر مەینەتی کورد بکاته‌وه له‌گەڵ حزمه‌تیکی زۆریشیان

۲- پرۆژه‌ی عەلمانی بریتی له‌ پرۆژه‌یه‌کی په‌رته‌وازه و نا‌کۆک و دیدی جیا جیا و خێرا گۆراوی.

۳- به‌هۆی فکری عەلمانی جیا‌جیای توند‌گه‌لی جار سەر‌ه‌نجام ئەو پرۆژه‌یه‌ بوو‌تیه به‌شێک له‌ مەینەتی کورد، بێ (ستراتیژی‌ه‌ت و به‌نارمه‌ی دوورو درێژ) بوینه، زۆرجار حزمه‌تی دوژمنی خۆیان کردووه، نه‌یان توانیوه له‌ هاو‌کێشه‌ی ئیقلیمی و جهانیه‌کان سوود وه‌گرن و بیدۆزنه‌وه.

٤- پرۆژه‌کانی عەلمانی بریتی بوو لە پۆلین کردنی پشتیوانانی جهانی و ئیقلیمی لەسەر بنچینه‌ی عەلمانی، کەچی دەبینین جگە لەوەی ئەوان لە بنه‌چه‌دا بەرپرسیاربوونە لە مه‌ینه‌تی کورد ئینجا بەرده‌وامیه‌کەش هەر لە (سایکس- پیکۆ ١٩١٦)، لۆزان ١٩٢٣، هەتا جه‌زائیر ١٩٧٥، ١٩٩١، ١٩٩٩ پیلان دژی ئۆجەلان .. لەلای رۆژئاوا بوو*، لەلای رۆژه‌لاتیش پشتیوانی سۆڤیەت بۆ تورکیای ئەتاتۆرک، دوا‌ی شکسته‌کە‌ی ١٩٤٦‌ی مه‌باباد، دواتر پشتیوانی سۆڤیەت و شیوعیه‌کان بۆ بە‌عسی عێراق لە ١٩٧٢ بە‌دواوه‌، بە پرۆژه‌ی ناشیونالیزمی و زه‌رده‌شتیایه‌تی و نارایه‌تیش پ‌شت بە‌شای ئێرانی بە‌سترا لە ٩٧٥ سهره‌نجامی هه‌رشکست بوو

لە قۆناغی نوێشدا —کەتانیستا بە‌رده‌وامه‌- زۆریه‌ی لایه‌نه کوردستانیه‌کان لاسایی (ی ن ک) یان کردۆتەوه‌ وئاوا دۆست و دوژمنی کوردایه‌تیان دیاری کردووه‌، هه‌روه‌ک لە یه‌که‌م به‌یان نامه‌ی (ی ن ک) هاتووه‌:

دوژمنه‌کانی بریتین له :

أ- ئیمپریالیزمی ئەمریکی و ئیسرائیل

ب- هیزی سه‌رمایه‌داری جهانی

ج- کۆنه‌په‌رستی عه‌ره‌ب که سه‌ودا له‌گه‌ل ئیسرائیل ده‌کهن

د- له‌ناوه‌خۆش چینه‌کانی ده‌ره‌به‌گ و برجوازی و سه‌رۆک خێل و وابه‌سته‌کانی داگیرکه‌ر

و ئەو حزب و لایه‌نانه‌ش که نوینه‌رایه‌تی ئەو چینه‌نه‌ ده‌کهن .

دۆسته‌کانیش بریتین له :

أ- سه‌ربازگه‌ی سۆشالیستی و یه‌کیتی سۆڤیەت و بزوتنه‌وه‌ رزگاری خوازه‌کان.

ب- هیزی چه‌وساوه‌ و کریکاری جهانی

ج- هیزه‌ پ‌یش که‌وتن خوازه‌کانی عه‌ره‌ب و شو‌رشی فلس‌تین

د- له‌ناوه‌خۆش کریکار و چینه‌هه‌ژار و شو‌رشگێر و نیشتمان په‌روه‌ره‌کان، هه‌لبه‌ته‌

ئه‌وه‌پۆلینه‌ تا راپه‌رینی ١٩٩١‌ی خایاند کەچی ده‌رکه‌وت ئەو جو‌وره‌ پۆلینه‌ی دۆست و

دوژمن ه‌یچ بنچینه‌یه‌کی نه‌بووه‌ و نیه‌ له‌گه‌ل ئەو هه‌موو ماندوووبوونه‌شی بۆ کرا، ئیستاش

* یه‌که‌م په‌یوه‌ندی به‌ ئیسرائیل (به‌ پێی کتێبی مسعود بارزانی- بارزانی و بزوتنه‌وه‌ی رزگاره‌نجوازی کورد ل ٢١٤) له‌ حوزه‌یرانی ١٩٦٣ بووه‌و لایه‌نی عه‌لمانیه‌تی کوردی له‌ دیداری ((به‌رێزان جلال تاله‌بانی و شه‌معون پ‌یرس به‌ پێناو میر کامه‌ران بده‌رخان))بوو، دوا‌ی ((له‌ نایاری ١٩٦٥ دی‌فید که‌می به‌ نوینه‌رایه‌تی حکومه‌تی ئیسرائیل گه‌یشته‌ کوردستان)).

يەكسەر بازيان داوۋە بۆيىچەوانەكانى، ئەوۋەى لاي ئەوان بەدۆستيان ريز كوردبوو واديارە دوژمن دەرچوو، دوژمنەكانىش دۆست، ھەلبەتە ئەوۋەش بەروونى خەلەلى مەزن لەستراتىيەتا پيشان دەدا

۵- ئەو پرۆژەيە نەى توانىوۋە لەو درشمانە پەريتتەوۋە وەك (خودموختارى بۆ كوردستان، ديموكراسى بۆ وولاتەكە) يان (لامركزى، ئۆتۆنۆمى، فيدرالى، ...) ھەلبەتە ئەو داوايانەش نەھاتوتتە دى نە ديمەكراسىيەكەش بۆ وولاتەكە چارەسەريە، ھەرچى چارەسەريەك لە چوارچىۋەى : (أ- سايكس - پيكۆ ب- دەولەتى عەلمانى نەتەوۋەيى ج- بنەماى بەرژەوۋەندى لە پەيوەندى جھانى) دەرپازى كوردستانى تيا نابى و نابتە پرۆژەى رزگارى.

۶- بەھۆى گرتنەبەرى پرۆژە جياجياكانى عەلمانى ئاسەوارىكى زۆر ترسناكىشى لەسەر كۆمەلگەى كوردى بەجى ھىشتوۋە كە پەيوەستە بە توانا ھىزى خودى كورد بۆ رزگارى، ئەو پرۆژەيە بەر پەرسە لە داپزانى بنەماكانى نەخلاقى كوردو سەرھەلدانى ئەو ھەموو دياردە دزىۋەى وەك خۆويستى وبى ئەمەكى، خۆفرۆشى، ئەنتى نىشتمانى، ميكافيليانە، بالى بەسەر كۆمەلگە كىشاوۋە و تواناى بەرگرى لەدەست داوۋە.

پىنجەم - پرۆژەى ئىسلامى بۆ رزگارى كوردستان:

ئەو پرۆژەيە زۆر كۆن نىە، راستە لەسەرە تاي مەينەتى كوردەوۋە ھەتا سالى ۱۹۷۵يش ھەر زاناي ئاينى سەرپەرشتى جولانەوۋەكانى كوردى كردوۋە بەلام كەمتر خاوەن پرۆژەى دارشتراوبووينە، جگە لە سەرەتاي تەقەلاكانى شىخ سەعيدى پىران و ھەندى سەركرەدى ترى ئەو ساتى كىتەشى كورديان بەستەوۋە بە پرۆژەى ئىسلامى بە دروشمى (يان گەرانەوۋەى خەلافەتى ئىسلام يان كوردستانىكى ئىسلامى سەربەخۆ) بەلام نەبوۋە زانستىك وەك (فقھى رزگارى كوردستان) و بناغە و گەشەى پى بدرى، بۆيە پرۆژەكان زياتر عەلمانى بوۋە، واتە كوردايەتتەك بەناوۋەرۆكى لىيرالى، يان ماركسى، يان سۆشپالىستى..... ھەتا تەقىنەوۋەى رابوونى ئىسلامى لە جھان لە دواى ھەشتاكانى سەدەى رابووردوۋ نىدى ئىسلامى سىياسىش بوۋە رەھەندىكى جھانى، لەوكاتىەوۋە ئەو پرۆژەيە سەرى ھەلدا ماناى ئەو پرۆژەيە ئەوۋەيە كە:

- ۱- چاره‌نووسی جولانه‌وهی کورد به‌چاره‌نووسی رابوونی ئیسلامی به‌ستیه‌وه، نه‌ویش له هه‌لوه‌شانه‌وهی ناسه‌وار میراتی ئیمپریالیزم له ناوچه‌که که کوردستان و جیهانی ئیسلامی پێ دابه‌ش کردوه
- ۲- ناوه‌رۆکی نه‌و کوردایه‌تیه به بنه‌ماکانی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی پرېکه‌یه‌وه، له جیاتی بنه‌ما عه‌لمانیه‌کان.
- ۳- په‌یوه‌ندیه‌کی ئۆرگانیکی له‌ نێوان (رزگاری- نیشتمانی) و (رزگاری- کۆمه‌لایه‌تی) به ئیسلامیانه دابرتژی، یاخود به‌ساده‌تر په‌یوه‌ندی ئایدۆلۆجیا به کوردایه‌تی (تیکه‌ل کردنی سه‌نگه‌ری ئاینی و کوردایه‌تی)
- ۴- به‌پیتی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی خه‌باتی (جهاد) له پیناو کوردستان ره‌وایی وه‌رگری .
- ۵- بتوانری له ریی گوتاری سیاسی و شه‌رعی دۆست له‌جهانی ئیسلامی بۆکیشه ره‌واکه‌ی کوردستانی دروست بکا
- ۶- له‌کۆتایدا بتوانری فتوای شه‌رعی له‌لایه‌ن زانایانی ئاینی ده‌ربگری له‌سه‌رتا سه‌ری جیهانی ئیسلامی به‌تایبه‌تی له‌ خودی وولاته داگیرکه‌ره‌کان، تا ئیستا له‌ کوردستانیش فتوایه‌کی روون بۆ نه‌و کیشه نیه

پاساوه‌کانی نه‌و پرۆژه‌یه:

- ۱- هه‌موو جوولانه‌وه‌یه‌کی نیشتمانی (به‌ کوردستانیشه‌وه) قاوغیکی بۆ ئایدۆلۆجیاو مدرسه‌ و تیۆره‌ سیاسییه‌کان نیه، بۆشاییه، بۆیه هه‌رده‌بێ به ئایدۆلۆژیایه‌ک پرې بکرتیه‌وه، جا چۆن هه‌ریه‌که له (لیبرالی و سۆشیلستی و شیوعی ناشیونالیزمی...) ده‌یانه‌وی به‌ریگه‌ی خۆیان پری بکه‌نه‌وه ناواش فکری ئیسلامی ده‌یه‌وی نه‌و بۆشاییه پرېکاته‌وه مادام نه‌و جۆره بزوتنه‌وانه مولکی نه‌و فکرانه‌ن که به‌کاربان ده‌هینن، له فیتنام و که‌مبۆدیا و مۆزه‌مبیق و چین نه‌نگۆلا.. به ناوه‌رۆکیکی مارکسیانه پرکرایه‌وه، له ئەلمانیا و ئیتالیا و ئیسپانیا و تورکیا.. به سۆشالیستیکی ناشیونالیزمی، له وولاتانی عه‌ره‌ب و تورکیا ناشیونالیزمیانه‌ی په‌تی ...، له بزوتنه‌وه‌کانی نوێش (چیچان، کشمیر، فلسطین خوارووی لبنا... به ئیسلامیانه پرکرایه‌وه، که‌واته له کوردستانیش بۆ هه‌موو پرۆژه‌کان ده‌گوئجی به‌پێ ته‌رازووی زانستی خۆی .
- ۲- له‌وسه‌رده‌مه‌دا له توانای باله‌کانی عه‌لمانی نه‌ماوه له‌سه‌ر (زه‌مین) به‌رگری

داگیرکهریکا، بۆیه ئیستا دهینین زۆریه‌ی بزوتنه‌وه رزگاریه‌کانی جهان به‌ناوه‌روکیکی ئیسلامیه‌وه له مه‌یدانن ته‌گینا هه‌ر ده‌بێ خهریکی سه‌وداو ته‌نازول بیست، له راستیدا بزوتنه‌وه‌ی رزگاری خوازی هاوچه‌رخ به‌سی قۆناغی به‌رگری تێپه‌ریوه:

یه‌که‌م: له‌سه‌ره‌تا‌دا که ته‌کنۆلۆجیای داگیرکهر ساده بوو و له‌توانای به‌رگری جه‌ماوه‌ری نه‌ته‌وه‌ایه‌تی بوو به‌رگری بکاو نه‌نجامیسی بوو

دووه‌م: له‌گه‌ل گه‌شه‌ی ته‌کنۆلۆجیا زیاتر نه‌وجاره له‌ توانای نه‌و توێژه ده‌رچوو په‌ریه‌وه بۆ نایدۆلۆجیای مارکسیه‌ت و به‌رگری کرد و نه‌رکی خۆی بینی

سی‌یه‌م: ئیستا که ته‌کنۆلۆجیای سه‌ربازی زۆر گه‌شه‌ی کردووه له‌لایه‌ک له‌لایه‌کی تر قورسای زیاتر که‌وته شارو به‌ مه‌ده‌نی کردنی ژیان* توانای تێکرای عه‌لمانیه‌تی په‌ک خسته‌وه له‌به‌رگری داگیرکهر، به‌لکو ته‌نها له‌ توانای نایدۆلۆژیای ئیسلامی ماوه نه‌و به‌رگریه‌ بکا‌ج‌ا‌ج سه‌لبی بیست یان نیجایی...

بۆیه ده‌بێ خاوه‌نی پرۆژه‌ی رزگاریش بن... نه‌وه پاساوێکی گرنه‌گه

۳- داگیرکهرانی کوردستانی ئیستا هه‌ر له‌سه‌ر بنه‌مای عه‌لمانی و هه‌م به‌ رێبازی عه‌لمانی‌ش به‌ندن، واته پرۆژه‌که ده‌بێ به‌لایه‌ن که‌مه‌وه پێچه وانه‌ی نه‌و نایدۆلۆجیا‌یه‌ بی، بۆ نه‌وه‌ی گۆرانکاریه‌کی ریشه‌یی بیته‌دی که‌ بناغه‌کانی نه‌و سنوره‌ کۆتکریتی و وولاته‌ ده‌ستکرده‌نه هه‌لته‌کینی

۴- پرۆژه‌کانی پالپشتی داگیرکهریش له‌ ناسته‌کانی سیاسی و دبلوماسی و یاسایی و سه‌ربازی و هه‌مان نه‌و پرۆژانه‌ن که‌ دژی پرۆژه‌ی رابوونی ئیسلامی‌ش، که‌واته یه‌ک به‌ره و یه‌ک نارسته و یه‌ک چاره‌نووسه، واته به‌ده‌ردو ده‌رمانیان هاوبه‌شه

۵- دروست بوونی مه‌ینه‌تی کورد هاو کات بوو له‌گه‌لته‌و رووداوانه‌ی خواره‌وه:

۱- دارووخانی خه‌لافه‌ت، دابه‌شی جه‌انی ئیسلامی، کزیوونی بی‌ری ئیسلامی و شه‌ریعه‌ت...

۲- سه‌رکه‌وتنی هاوبه‌یمانان، داگیرکهری ناوچه‌که له‌لایه‌ن ئیمپریالیزم، هاتنی بی‌ری عه‌لمانی و نه‌ته‌وه‌گه‌ری، بی‌رۆکه‌ی ده‌وله‌تی نه‌ته‌وه‌یی،... په‌یدابوو، واته ده‌بێ به‌ پرۆژه‌یه‌کی ئیسلامی رووبه‌رووی هه‌موو نه‌و دامه‌زراو پرۆژانه‌ بیته‌وه، له‌سه‌ره‌تاوه تا

* لار بوونه‌وه‌ی دانپشتوان به‌ره‌و شار و به‌ مه‌ده‌نی کردنی گیانی شو‌رشگێ‌ری خه‌فه ده‌کاته‌وه، بۆیه لایه‌نه عه‌لمانیه‌کان ناتوانن به‌ هۆی گوتاری نه‌ته‌وه‌گه‌ری خه‌لکی بھوولینن، بۆیه له‌ کۆمه‌لگه‌ی وادا پێویستی به‌نایدۆلۆژیه‌کی به‌ هیژ هه‌یه

دوای، ئەوەش ناکه ویتە چوارچێوهی هیچ پرۆژهیهکی عهلمانی جگه له پرۆژهی نیسلامی که دهیهوێ ههموو ئەو بینا سیاسی و فکری و یاسایی دهولیانەو واقعی دیفاکتۆیانەهی لهسەر بنچینهی سایکس- پیکۆ دروست بووه ههلی وهشینیتتهوه، ئەوەش ههمان نامانجی ناههندی پرۆژهی کورده واته ئەو تیغه ی نیشتمانی کوردستانی پارچه پارچه کردووه ههمان تیغ نیشتمانی نیسلامی مهزنیشی پارچه پارچه کردووه.

۶- لهسەر ئاستی نیقلیمیش - که فاکتەری تایبەتی به هیزی ئالۆزکردن و زیندانی کردنی پرۆژهکانی رزگاری کوردستانه - مادام بهرژهوهندی دابهشی کوردستان لهسهرووی ههموو ناکۆکیهکی نیوان وولاتانی داگیرکەری کوردستانه، ئەو هاوکێشه خنکێنەرە لهسەرەتای مهینهتی کورد تا شۆرشێ نیسلامی ئێران بێ تهگەرە بەردهوام بووه، کهچی له دوای ئەو شۆرشه بینیمان بههۆی (نیسلام) ئەو هاوکێشهیه وەرگهراو ناکۆکی نیوانیان بههۆی (بهرژهوهندیان له دابهشی کوردستان) مهزن تریوو، ئیدی تهکانیکی بێ ووچان و میژووویی به جولانهوهی رزگاری کوردستان دا.... تا ئیستاش بهردهوامه، کهواته کلێلهکانی دۆزرایهوه... هەر ئەو فاکتەرە بوو له عێراق وای کرد عەرەب دابهش بن له زۆرایهتی رها بۆ کهمایهتی سووننه و زۆرایهتی شیعه و کورد ئەو ههموو دهستکهوتانهی بۆ کورد بێته دی... ئەوه ههموو له پرۆژهی نیسلامییه نەک له پرۆژهی ئەمریکی و لیبرالی بێت.

۷- ههموو میللەتیک (بهتایبەتی له قۆناغی رزگاریدا) پێویستی به توند و تۆل کردنی بینا ئەخلاقیهکانی کۆمه‌لگه‌کی ههیه، تا درزی تی نه‌کهوێ و توانای هه‌موو جۆره به‌رگریه‌کانی هه‌بێ، جا ئیستا ئەو بینا ئەخلاقیانەیی میللەتی کورد به‌هۆی پلانی داگیرکەر و پرۆژهی عهلمانی کوردی تێک رووخواوه و هیزی به‌رگری و کۆله‌گه‌کانی بوون به‌ده‌ولهت و کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی له‌ده‌ست داوه، بۆ ئەوهی جارێکی تر کۆمه‌لگه‌ی کورد چاکسازی بکریته‌وه بنه‌ماکانی ئەخلاق له (ئهمه‌کی، سپارده‌یی، ئۆقره‌یی، وولات پارێزی، دلسۆزی، خۆنه‌ویستی، به‌رژه‌وه‌ندی گشت و یستی، هاریکاری، به‌رپرسیاره‌تی، نازایه‌تی و پیاوه‌تی، .. بینابکریته‌وه، ئەوه‌ش پێویستی به‌ مدرسه‌یه‌کی ئەخلاق مه‌زنه ئەوه‌ش له‌ مدرسه‌کانی عهلمانی به‌دی نا‌کری، له‌به‌ر هۆیه‌کی ساده ئەویش ئەوه‌یه ئەوان ما‌کینه‌ی بیرو باوه‌ریان کز بووه، په‌نگه‌ سه‌رده‌می بو‌هاری شیوعیه‌ت به‌ویش بکرا‌بایه، به‌لام ئیستا ته‌نها ئەو ئه‌رکه به‌ نیسلامی ده‌کری.

۸- كهواته هەر گۆزانیك به دژی سایكس- پیکۆ له جهان و ناوچه كه روویدا قازانجه به جوولانهوهی كوردو ستراتیییه كهی، پیچهوانهش به پیچهوانه، بهو شیویه ههردوو رهههندی (رزگاری - نیشتمانی) و (رزگاری - كۆمهلایهتی) كوردستان لیڤه یهك ده گریتهوه، تاكه نایدۆلۆژیایه كه كه تین و ووزه به رزگاری بدا نهك ببیتته بارقوورسی له سهری وهك ماركسیهت و سۆشیالستی و لیبرالی.

۹- جگه له پرۆژهی نیسلامی پرۆژه كانی تر نابنه هۆی هاركارى میلله تانی ناوچه كه، ههتا میلله تی (سهردهستی) له پیلانی سایكس- پیکۆ زهره رمه نندن و دابهش و بچوك كراوو بووینه، هه ره شهی شارستانی و فرههنگیان له سه ره، له دروست بوونی شه و قهواره پارچه پارچه یه وهك عیراق و سوریا و تورکیا.... زهره رمه نندن، دژی به یه كن، دیکتاتۆریهت زاله به سه ریاندا، سه ره رای دوا كه وته یی زانست و ته كنیک و.. كهواته دلسۆزانی شه وانیش نامادهن به شداری پرۆژه یه کی سه رتاسه ری و ری شه یی بکهن، شه وهش ته نها له و كاته دا له پرۆژه ی نیسلامی خۆی ده نوینیت، هه رته نها به وهش ده توانی كیشه ی كورد وهك كیشه یه کی مرۆفایه تی ره وا پیشان بدری نه گینا به ده مارگیر و پیلانی داگیر كه ره وه سف ده كرتی به زالم پیشانت ده دن كه چی مه زلومیشی .

۱۰- زۆر به روونی ده ركه وتوه نیستا پرۆژه ی نیسلامی زانستی و مودیرنه، په کی پرۆژه كانی نه كه وتوه، چونكه له بنه چه دا نیمپریایزم داگیر كه ری داهیناوه نیستاش پشت گیریا نه،... هه ره وهك له پیتش چاو ده بیئرئ، نمونه ی پرۆژه كانی نیسلامی له خوواروی لبنان و پرۆژه ی عهلمانی له كوردستانی سه روو (به نمونه) چه نده له به راورددا جیاوازن، بۆیه به ره ی رزگاری نوی پرۆژه یه کی نیسلامی به سه رۆشتی خۆی.

۱۱- تاكه پرۆژه شه كه بتوانی زۆرایه تی ره های خهلكی كوردی له سه ر كویكریتته وه

۱۲- زهق ترین پاساوی پرۆژه ی نیسلامی بریتیه له نینگه تی شه كانی پرۆژه ی عهلمانی و سه ره نجامه كه ی.

سه ره پای هه موو شه خاله به هیزانه شی هیشتا پرۆژه ی نیسلامی جاپ نه دراوه له كوردستان له بهر دوو هۆی تهك و لۆ:

۱- خه تی نیخوان كۆزن و له كوردستانیش هه بووینه و شاره زاشن به لام پیتیان وابوه جوولانه وهی كورد ده مارگیریه و بانگیشه ی ناشیونالیزمیوه، جیاوازی خوازیه له عیراق، له

بلاوکراوهی ژ: ۳ و ۱۲ ی سالانی ۱۹۶۳-۱۹۶۵ ٲراشکاوانه تر باس لهوه دهکا دروست بوونی دهولهتی کوردی دهولهتی نهفامی وجیابوونهوهپه له نومه ،بۆیه حرامی کردوه و داوای له ئیخوانی کوردو عه‌ره‌ب کردوه یارمه‌تی نه‌ده‌ن^۱، ئیتر فراکسیون کورد له ئیخوانی عیراقی نه‌یتوانیوه و نه‌یزانیه ٲی یان بسه‌لمینتی که عیراق ته‌نها بریتیه له دروست کراوی نیم‌ٲیریالزمی له دژی ئیسلام هیچ ٲیروزیه‌کی ئاینی و فه‌ره‌نگی یاسای و جوگرافی و میژویی و نه‌ته‌وه‌یی نیه ، بوونی له‌گه‌ل ٲروژه و ستراتژییه‌کانی رابوونی ئیسلامی نایه‌ته‌وه . ئیتر نه‌و فه‌رمایشتانه‌ی وه‌ک:(کوردو عه‌ره‌ب بران له‌و عیراقه) و(کوردیش هاوولاتیه‌که له‌و عیراقه)..... (هه‌موو برای مو‌سلمانی‌ن تیایدا) ... ته‌نها ٲته‌و کردنی ٲروژه‌ی نیم‌ٲیریالزمیه له‌ روز هه‌لاتی ناوه‌راست، هه‌رچی چاکه‌ بگوتری له‌ چوار چیتوه‌ی سنووری عیراقی نیستا نه‌وا هه‌مان ده‌ردی ٲروژه‌ی عه‌لمانی کورده له‌ دروشمی (دیموکراسی بۆ عیراق) (گه‌لنکی به‌ختیارو نیشتماننکی نازاد ..) که تیایدا مه‌جانی خزمه‌ت به‌ سایکس ٲیکوده‌کری، که ئیخوانیش به‌جوړنیک که‌وتۆته ژیر دیفاکتۆی سایکس- ٲیکۆ و سنووری نوی و واقعی نه‌و ده‌وله‌تانه‌ی دروست کراون، چاره‌سه‌ریه‌کانی له‌ سنووری نه‌و واقعه‌ نوی یه‌ی سایکس- ٲیکۆ یه‌

۲- هه‌رچی به‌شی دووه‌می رابوونی ئیسلامیه له‌ کوردستان له‌ دوای هه‌شتاکان سه‌ریان هه‌لداو به‌شداری شو‌رشی کوردیان کردوه، خوازیاری رزگاری کوردستانن به‌لام نه‌یان توانیوه ٲروژه‌یه‌کی ئیسلامی بۆ نه‌و رزگاریه‌ دابریژن.

^۱ الدكتوره ایمان عبدالکریم دباغ-الإخوان المسلمون فی العراق ص ۵۹۰

ئەنجام

لە ژێر رۆشنایی ئەو توێژینەوهیە

حزبە کوردستانیەکان... لە کۆی رادەست پی بکەن؟

لەنگی لە ستراتیجیەتی کورد: مەبەستمان لە ستراتیج ئەوهیە کار لەسەر بەرنامەو پلانی دوور خایەنە لەدەرەواژەکانی چاره‌ی خونوس، ئەوهی تییینی دەکری لایەنی عەلمانی کورد لەسەرەتادا هاوکاری پروژە‌ی دابەشی کوردستانی کردووه بەنەزانی، بەرەوامی‌شە لە نەگرتنەبەری ستراتیجیەتیکی زانستی تیایدا دەرەواژەکانی رزگاری دوزیبیتتەوه، هەرەك لە نمونە‌ی سەرروشان دا ولە بەیانی یەكەمی (ی ن ك) چۆن لە دیاری کردنی دۆست و دۆژمن بەهەله داچوو بوو نیستاش هەر‌وا لیتی هەلەن، بو دیاری کردنی ستراتیجیەتیکی دروست پیویستە لەمپەرە کۆمە‌لایەتی وئابووری و سیاسی و یاساییە کوشندەکانی ناو‌ەکی وئێقلیمی و جیهانی دیاری بکەین کە بویتە هۆی مەینەتی کورد و بەرە‌وه‌وامی یەكە‌ی، بە کورتی ئەوانەن :

- ١- بوونی ئەونە‌خشە‌سیاسییە رۆژ‌هەلاتی ناو‌ەر‌است بە پیتی دابەشی سایکس پیکو
- ٢- نەمانی هیچ بستە خاکیک لەو جەهانە بی سیاده‌ی دە‌وله‌تیک، تیایدا کوردستانیش بە‌پارچە پارچەیی وەبەر سیاده‌ی دە‌وله‌تی تر کەوتوو
- ٣- بە‌پیتی یاسای دە‌ولی سیاده وەك تاپو تەنھا بۆ ئەو دە‌وله‌تانە پاریزراوه کە نەندان لە (نەتە‌وه‌یە ک‌گرتو‌وه‌کان)، بە‌واتایە‌کی تر گرفت لە‌وه‌یە راستی ئەو دە‌زگایە دە‌وله‌تە یە ک‌گرتو‌وه‌کانە نەك نەتە‌وه‌یە ک‌گرتو‌وه‌کان
- ٤- بۆ وە‌دە‌ست هینانی مافی چاره‌نووس پیویست بە‌وه دە‌کا کە سیاده‌ی هەر‌چوار وولاتی داگیرکەر تیک بە‌دی کە بریاری قورسی لە‌سەرە بە‌پیتی بنە‌مای یاسای دە‌ولی (مبدأ عدم التدخل فی الشؤون الداخليه) (عدم خرق السيادة الدوله) جگە لە ماده‌کانی (١) و (٥٥)ی (میساقی نەتە‌وه‌ یە ک‌گرتو‌وه‌کان) ئەوه‌ی تر بە‌شی هەرە زۆری لە دژی ئەو هەنگاوه‌یە

۵- په یوه ندى وياساو نهرىتى دهولى زياتر له سهر بنه مای بهر ژوه ندى هاوبه ش دروست بووه تيايدا بهر ژوه ندى ميلله تانى خاوه ن دهولت له گهل يه کتر به هيز تره له گهل بى دهولت تان، که کورد يه کيکه له وانه

۶- تا نه وولاته داگير کهرانه ي کوردستان نارام و پته و بن له ناوه خوؤ له په يوه ندى که باشيش بن له ئيقلیمی ودهولى نهوا زياتر کورد خنکاو ده بى، يان به کورتى هم مو نه هره شانى سهر ئاسايشى نه ته وه يى داگير کهران ته و او پيچه وانه ي ئاسايشى کوردستانه که واته په يوه ندى نيو دهولت ي و هاريکاي ئيقلیمی و بوونى نه و دهوله تانه نه بوونى مافى چاره ي خونووسى کورده، ئيتر ئيستا زور روونه کامه جه مسهر له بهر ژوه ندى کورده و کامه ش دژه، ههروه هاش به سانايى ده توانين چاره نووسى کورد له کام پروژى مدرسه کان بدوزينه وه، بى دوودلى ده بينين ده رياز له چوارچيويه عملانيه ت زور به زه حمت ده ست ده که وى، بزيه حوکمى عملانيه تى نه و سه ده يه هه ر کونكريتى زيندانى کيشه ي کوردى قايم کردووه، هه ر بويه ش سه ر کردايه تى کورد هه ر له شيخ سه عيد ۱۹۲۵ تا ملا مسته فا ۱۹۷۵ نه و ستراتيجه يان دوزيبووه، که متر روويان له عملانى بووه، به لام له و سه رده مى بدیلی عملانى نه بوو، تارادده يه ک ئايدى لورژيائى شيو عيه ت پيچه وانه ي نه و له مپه رانه بوو به لام نه شيو عيه کان ونه سه ر کردايه تى کورديش نه يان توانى کوردايه تى بشيو عيئن، هه لبه ته له پاش نه و ليکندانه وه هيچ به دليلک نيه جگه له رابوونى ئيسلامى که نه وه نده له سه ر شتدا هه ماهه نگی بزوتنه وه ي کورد بيت و نه وه نده ش دژ به و له مپه رانه بيت، به لام تا حه دى سه ر کردايه تى بارزانيش نه و فاکتيره له گوره پانى جيهانى و ئيقلیمی لاواز بوو، که چى به روونى ده رده که وى که بارزاني نه و ستراتيجه ي دوزيبووه بزيه ناوه رؤکيکى ئاينى به شورش دابوو، ئينجا په يوه ندى له گهل زانايانى ئاينى کوردستان و جيهان له وانه مه رجه عه کانى نجف و که ربه لا، خمينى، ميسريه کان و باش بوو... له دواى بارزاني و زال بوونى سه ر کردايه تى عملانى له کوردستان نه و جاره رابوونى ئيسلامى به هيز بوو که چى به حوکمى ئايدى لورژيائى عملانيه ته که ي سه ر کردايه تى نوئى کورد سود وه رنه گيروه تا نه و ساته ش، هه رچه نده زور به روونى دياره گوژرانى شاي ئيرانى عملانى به کومارى ئيسلامى چنده ته کانى مه زنى به شورشى کورد به خشيوه، به هه مان شيوه سه رکه وتنى ئيسلاميه کانى ئيراق بوو بؤ يه که م جار کوردى گه يانده سه رؤک کؤمار، به هه مان شيوه ش ده رکه وت ده رگا قوفل دراوه کانى تورکيا ته نها به کليلى ئيسلامى کراوه وده کريته وه، ئيتر هه ر هه له يه ک له و ستراتيجه کورد ده سوتينى، ههروه ک مفاوه زاته که ي ۱۹۸۳ چون له و مملانيه تيه کورد لاگيرى عملانيه تى به عسى گرت و نه نفال

وکیمیای لی هاته‌دی، چونکه ئەو دوو پرۆزەیه له ناوچه‌که له‌میل ملاتین له‌دوای رابوون له ۱۹۸۰هه تا ئەو ساته‌ش له ئیراق هه‌مان مملاتییه، لایه‌ک عروبی شو‌قینی سیکولار، به‌پالپشتی ده‌سه‌لاتداری عه‌ره‌بی و سایکس پیکۆو یاسای ده‌ولی وینه‌مای به‌رژه‌وه‌ندیو ..، لاکه‌ی تریش نیسلا‌می له‌دژی هه‌موونه‌وانه، که‌واته کورد هه‌لو‌یستی چون بیست؟ وه‌چی بکات؟ وه‌باره‌که چۆن هه‌لسه‌نگیتراره؟

سه‌رپرای ئەو هه‌موو ماندوو بوونه‌و قوریانیانه‌ی ئەو حزبانه داویانه له‌گه‌ڵ ئەو ده‌رفه‌ته زیرینه، هیشتا نه‌بجایه‌کی دلتیاکه‌روهه له ناسۆ دیار نیه بۆگه‌یشت به مافی چاره‌ی خۆنووسی راسته‌قینه، له ناوه خۆش نیشانه‌ی نادیموکراسی و شه‌ره ده‌سه‌لات و خۆ هه‌لکوتانه سه‌ر کورسی پێوه دیاره، خه‌له‌ل له ستراتیژ له‌یه‌که‌م ساتی مه‌ینه‌تی کورد، له سیقه‌روهه بۆ لۆزان، و دالده‌دانی (ئه‌تاتۆرک) تا ریکه‌وتنی جه‌زائیر و ئەوساته‌ش هیشتا پرۆژه و ستراتیژییه‌کی زانستی یه‌ک لاکه‌روهه نیه بۆ کیشه‌ی کورد، سه‌ره‌داوه‌کانی نه‌ دۆزرایته‌وه، هه‌رچاندووییه‌تی و نه‌یدووریته‌وه... ئی دی کاتی ئەوه هاتوه ناما‌غی راسته‌قینه‌ی هه‌موو لایه‌ک رزگاری کوردستان بیست، له‌و ره‌وانگه‌وه ده‌با پرۆژه‌یه‌کی یه‌کی‌تی کورد ناماده بکری‌ت که تیا‌یدا:

۱. رێ له هه‌موو ئەو سه‌رچاوانه بگری‌ت که ده‌بته دووبه‌ره‌کی وه‌ک خۆشه‌ویستی به‌رژه‌وه‌ندی و پایه و گیرفان، له یه‌که‌تر ترسان، بی مه‌به‌ده‌نی و به‌رنامه‌ی سیاسی نه‌ چه‌سپاو، .. هه‌موو کیشه‌کان له‌سه‌رکردایه‌تیه‌کی حزبی ده‌ست پێ ده‌کات، بۆیه وه‌ک نه‌زموونی نو‌تی گه‌لانی‌ش پێویسته رابه‌ری کورد دا برنری له حزبا‌یه‌نی و ختیلا‌یه‌تی و بنه‌ماله و مه‌دره‌سه‌ش بامولگی کورد بی‌ت ته‌نیا.

۲. ئینجا وه‌ک میله‌لتان با فه‌ره‌ه‌نگی‌کی ئاسایشی کوردستانی هه‌بی‌ت تیا‌یدا هه‌ردوو ته‌وه‌ری رزگاری نیشتمانی و رزگاری — کۆمه‌لایه‌تی به‌ستانده‌ر دانرابیست، له‌سه‌ر ئەو بنچینه ستراتیژییه.

۳. له‌سه‌ر ئەو مه‌درسه کۆبینه‌وه که ناسنامه و که‌لتوور و فه‌ره‌ه‌نگی کوردستانیانه‌یه، هی‌زی یه‌که‌خسته‌نه‌وه‌ی له هه‌موان به‌کار تهر، ئینجا زۆرایه‌تی ره‌های خه‌لکی کوردستانیش ده‌گری‌ته خۆی .

ئه‌وه‌ش له‌ دوای هه‌لسه‌نگاندنی‌کی باری جه‌انی وثیقیمی وناوه‌کی به‌ سانایی ده‌ست نیشان ده‌کری:

یه‌که‌م - له‌ رووی جیهانی:

جهان پێك هاتوو له: سه‌رمایه‌داری جیهانی یه‌كان، وولاتانی جیهانی سی‌ه‌م، وولاتانی شیوعی، UN، كۆنگره‌ی نیسلامی، سوشیال دیموكراته‌كان، .. چه‌ندین په‌یمان نامه‌و یاسای گشتی پێكی به‌ستوون له‌سه‌ر بنچینه‌ی به‌رژه‌وه‌ندی هاوبه‌ش، تا ئیستا نه‌و هاوكیشه‌ ستراتیژیانه‌ كه‌متر له‌ قازانجی كورد بووه‌، هه‌رهمان لایه‌نه‌كانی پێكه‌ینه‌ری (سایكس بیکۆ) و (لوزان) ن، نیتمه‌ له‌ مه‌به‌ده‌نی (به‌رژه‌وه‌ندی) دۆپاویسن و هه‌ر دوو باره‌و چه‌ند باره‌ له‌ باشت‌ترین دۆخ دا ده‌كه‌وینه‌ نێوان ده‌مه‌ مه‌قه‌سه‌كان له‌ كۆتاییدا یه‌كتر نابرن ته‌نیا نه‌وه‌ی ده‌كه‌ویته‌ نێوانیان ده‌ب‌رد‌رێن، تاواش وا به‌ره‌و عه‌وله‌مه‌ ملمان كوتاه‌، بۆیه‌ وا چاكه‌ نه‌یه‌نه‌كانی نه‌و دۆزه‌ بدۆزینه‌وه‌ خۆب‌ه‌ستینه‌وه‌ له‌ بناغه‌دا (به‌ پێش‌ره‌وایه‌تی نه‌ك پاشكۆی) به‌ ته‌یار‌كێکی نوێی جیهانی مه‌بادینه‌ی بیته‌ نه‌ك به‌رژه‌وه‌ندی.

دووه‌م - ئیقلیمی:

دیاره‌ نه‌زموونی نه‌و سه‌ده‌یه‌ی خه‌باتی كوردایه‌تی نه‌و گرفتانه‌ی بووه‌ وه‌ك له‌سه‌رووش به‌دیویکی تر باس كرا:

١. پیرۆزی سنوور له‌ یاسای ده‌ولی و (مبداً عدم التدخل).

ب. به‌رژه‌وه‌ندی هاوبه‌شی نه‌و وولاتانه‌ی كوردیان به‌سه‌ر دابه‌ش كراوه‌ گه‌وره‌تریوه‌ له‌ ناكۆكیه‌كانیان به‌رامبه‌ر چاره‌نووسی كورد.

ج. به‌ هێزی ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی.

د. لایه‌نگیری جیهانی بۆ نه‌و ده‌سه‌لاتانه‌.

ئێتر هه‌ر چوار پارچه‌سنور بوونه‌ چوار دیواری زیندان بۆ كوردستانیه‌كان، هه‌رچی گۆرانیكی پێچه‌وانه‌ قازانجی كورده‌، ئالیه‌دا نه‌و بنه‌مایه‌ نامۆیه‌ی (باكۆنین) كه‌ ده‌لی (تخطیم كل ماهو قائم خیر) بۆ كورد ره‌نگه‌ راست بیته‌، هه‌رچه‌نده‌ نه‌و بنه‌مایه‌ی (باكۆنین) به‌ (فه‌وزا) به‌ناویانه‌گه‌، كه‌چی بۆ كورد خه‌ریكه‌ راست ده‌رچیت، هه‌ر گۆرانكاریه‌ك له‌ سایكس- بیکۆ نه‌و (واقع القائم) پ‌ووب‌دا قازانج و خێره‌، بویه‌ هاتنی جوړه‌ حكومه‌تێكی خاوه‌ن ئایدیۆلۆژیای پێچه‌وانه‌ی نه‌و چوار خاله‌ ته‌نیا له‌ حكومه‌تێكی نیسلامی ده‌بینرێ له‌و سه‌رده‌مه‌، جا جینگه‌ی سه‌ر سوڤمان نیه‌ له‌ گه‌ل پ‌ووخانی (شاه له‌ ١٩٧٩) گه‌وره‌ترین ته‌كان بوو بۆ پرسی كورد به‌ هه‌موو ئارسته‌یه‌ك، هه‌ر ده‌وله‌تێكی داگیركه‌ر واش بگورێ هه‌مان نه‌نجامی نیجابی ده‌بی بۆ كورد، به‌ هه‌مان به‌ره‌نجام سه‌وركه‌وتنی نیسلامییه‌كانی نیراق بوو وای كرد نه‌و هه‌موو ده‌سكه‌وته‌ سیاسیان به‌ بۆ كورد بیته‌ دی و بگه‌نه‌ سه‌روكایه‌تی كۆمار، نه‌گه‌ر ته‌واو نه‌یقۆزنه‌وه‌ نه‌وا خه‌له‌ل له‌ ناوه‌كیه‌

سپیهه - ناوهکی :له ناوه خوش ئهو میلله ته له ژیر سایه ی عملانه تدا گروده ی

په رته وازه یی و بی متمانه و گنده لی و دیارده ی دزیوی تر بووینه، به سانایی ده کپین و ده فروشرین، گیانی بهرگری کوردایه تیشی زور سست بووه، هه موو ئهو سه لبیاته جوو به جوژانه یه ک سهرچاوه ی هه یه، ئه ویش دارزانی ئه خلاق ی کوردایه تیه، که خواست و بهرنامه ی له میژینه ی داگیر که ران بووه، ئه وه ش به پهروه ده ی ئاینی راست ده بیته وه، بو یه هه ر ته قه لایه ک دژی ئیسلام بچووک یان گه و ره لیدانه له گیانی کوردایه تی

ئهو پرپوژه ش دوا نه ئینی قهیرانی بی چاره ی کوردیشه، هه ر به نمونه: یه کی له ئه نجامه کانی ئهو (پابوونه) بو کوردستانی عیراق ئهو پیش هاته یه: له سایکس پیکو دروست بوونی عیراقه وه نه خشه یه کی کۆمه لایه تی و سیاسی له ژیر سایه ی (پابوونی نه ته وه بی) وا دروست ببو که تیایدا ۷۴% عه ره ب و ۲۲% کورد و ئه ویتیش که مایه تی، له وه نه خشه یه به خشکه یی سوننه ی عه ره ب که ریژه یان که مته ره له ۲۲% خو یان شار دبو وه له نیو دوو هاو کیشه ی ره گهزی و تایی، کاتی ره گهزی بوایه ئه واه وه عه ره ب زۆرایه تی بوون بهرامبه ر کورد، کاتی تایی و مه زه به بیش بوایه له گه ل کورد زۆرایه تی پیشان ده درا بهرامبه ر شیعه. له هه ر دوو باریشدا به سه رۆکایه تی سوننه ی عه ره ب (به رگی عروبی) ته واه وه بوو، هه ریبه که له جامیعه ی عه ره بی و زه لیزی جیهانی ش یارمه تیده ریان بوون، کورد له وه نه خشه یه خنکابوو. به و شیوه یه نه خشه ی کۆمه لایه تی کلاسیکی عیراق له ژیر سایه ی (پابوونی نه ته وایه تی) که وه لانی سیاسی کۆمه لایه تی جووت بوون تا سالی ۱۹۸۰ به رده واه بوو، له و ی به دوا (پابوونی نه ته وایه تی) وه رگیردرا له سه رده سستی (پابوونی ئیسلامی) و نه خشه کۆمه لایه کان گوژان بو دوو خینکی تری: له ۲۰% سوننه ی عه ره بی ده سه لاتدار له ۵۵% شیعه، له ۲۲%، له وه وه ئهو ده سه که و ته مه زنانه بو کورد هاته دی.

دیاره ئهو نه خشه یی دوا یش هه رگیز نارامی ناییت، حه تمه ن عیراق هه لده وه شه یته وه وه ک فشاریک ی میژووی نه ک ویستی کورد... دووباره پیویستی به دارشته وه ی عیراق هه یه له سه ر بنچینه ی ئاره زوومه ندانه، ئه وه ش به پابوونی ئیسلامی هاتۆته کایه وه نه ک پابوونی ناشیونالیزی عملانی به ویش به رده واه می ده بیت، ئه وه ش ده روزه یه که بو پرزگار بوونی کورد که پیویسته (پابه رانی کورد) و (فه ره هنگی ئاسایشی کورد) ئیشی بو بکات، له گه ل ره چاوی باری نیو ده وله تی... بالیره ده ست پی بکن

مسعود عبدالخالق

- + له سالی ۱۹۵۷ له كەندیناوهی ههولیر له دایك بوه
 - + سههه تایی وئامادهی له ههولیر تهواو كردهوه
 - + سالی ۱۹۸۰ - ۱۹۸۱ زانكۆی سلیمانی تهواو كردهوه
 - + له دواى راپهه رین ماجستیرى له فهلسه فهی زانسته سیاسیه كان له زانكۆی جیهانی له له ندهن هینایه وه
 - + نیستاش ۲۰۰۹ خاوهن نیمتیازی گۆفارهو رۆژنامهی ستانده ره له ههولیر
- + نیمهیل: abdkaliq@yahoo.com

ناومرۆك

- دەروازەكان ۲
- مانای حزبه كوردستانیه كان: ۷
- سەرەتا یه كی میژووی به رهو حزب ۸
- ۱- ۱ میژووی كۆمەل به خیرایی: ۸
- ۱- ۲ گەشە كۆمەل: ۱۳
- ۱- ۳ باسیكی میژووی كورد ۱۵
- ۱- ۴ بناغه میژووییه كانی دروست بوونی حیزب ۲۴
- ۱- سەرەتای كۆمەل: ۲۵
- ۲- فەلسەفە ی پێشكەوتن: ۲۶
- ۳- كاری هۆكارە دەرە كی و ناو كیه كان لەسەر گەشە كردن: ۲۸
- ۱- ۵ فكرە ی حیزب: ۳۲
- ۱- ۶ پێناسە ی حیزبی سیاسی: ۳۴
- ۱- ۷ جۆرە كانی حیزب: ۳۶
- ۱- ۸ چەند دابەشیه كی پێچەوانە: ۳۷
- ۱- ۹ یه كەم حزب له كێ پەیدا بوو؟ ۳۸
- گە شە ی مەینەتی كورد - كاریگەریه سیاسییه كانی ۴۲
- ۲- ۱ سەرەتای مەینەتی ۴۲
- ۲- ۲ مەینەتی دابەش و داگیری كوردستان: ۴۷
- ۲- ۳ كورد له پێش و پاش خەلافەتدا: ۵۰
- ۲- ۴ مەینەتی سیاسی كورد: ۵۵
- خشتە ی بهراورد بۆ كێشە ی كورد هەلۆیستی خەلافەت و عملانی تۆرانی ۶۲
- ۲- ۵ سەرەنجامی سیاسی: ۶۵
- ۲- ۶ یه كەم حزبی كوردستانی: ۶۶
- ۲- ۷ حزبی تەعالی و تەرەقی كورد: ۶۸
- مەدرەسە كانی عمولە مە ۷۰
- ۳- ۱ عمولە مە - جیهانگیری Globalism ۷۰
- ۳- ۲ سێ عمولە مە یان دوو: ۷۱
- ۳- ۳ بناغه و فاكتەرە كانی عمولە مە: ۷۳
- ۳- ۴ مەدرەسە كانی عمولە مە: ۷۴

- ۷۶ ۳- ۵ بنچینه فکریه کانی لیبرالی :
- ۷۶ نایدیۆلۆژیا له سهردهمی مارکس:
- ۸۳ ۴- مهدرهسهی نیسلامی (رابوون):
- ۸۵ ۳- ۶ فکریه نیسلام:
- ۸۶ ۳- ۷ (صراع البدائل) له نیوان نهو مدرسانه؟
- ۸۹ ۳- ۸ نایدیۆلۆژیاى نهتهوایهتی
- ۹۳ ۳- ۹ ههستی نهتهوایهتی کورد (کوردایهتی)
- ۹۸ رهوتی حزبی له دواى جهنگی جیهانی دووهم
- ۱۰۰ پارتی دیموکراتی کوردستان
- ۱۰۱ دامهزاندنی پارتی:
- ۱۰۶ رێکخست و سنووری:
- ۱۰۶ رهوتی:
- ۱۱۱ قۆناغی نویی حزبه کوردستانیهکان
- ۱۱۵ یه کیتی نیشتمانی کوردستان (ی.ن.ک)
- ۱۱۸ (ی - ن - ک)
- ۱۱۸ پینکھاتنی یه کیتی:
- ۱۱۹ ۱- کۆمهلهی رهفیده رانی کوردستان:
- ۱۲۰ ۲- بالی خهتی گشتی:
- ۱۲۰ ۳- بالی بزوتنه وهی سۆشیالیستی کوردستان:
- ۱۲۷ دواى بهرهی کوردستانی:
- ۱۲۸ یه کیتی له دواى راپهرین:
- ۱۳۴ کیشهی عێراقچی و کوردستانچی له ناو کۆمهله:
- ۱۵۴ کهسیتی مام جهلال
- ۱۵۵ سهرکردایهتی کاتی (س.ک) (پ.د.ک) (هیاةة مؤقتة)
- ۱۵۶ کى سهرکردایهتی کاتی دروست کرد؟:
- ۱۹۱ حزبی سۆشیا لیستی یه کگرتوی کوردستان (حسیک)
- ۱۹۶ حزبی شیوعی کوردستان (حشک)
- ۲۰۲ پارچه کانی تری کوردستان
- ۲۰۲ کوردستانی نێران- حدکسا
- ۲۱۹ کوردستانی تورکیا- پارتی کرێکارانی کوردستان (پ.ک.ک)
- ۲۲۸ نهفام و نهزمونه کانی عملانیهت له جیهان و کوردستان دا

۲۲۸	۶- ۱ مەدرەسەکان
۲۲۸	۱- مەدرەسەى شىوعى:
۲۳۰	ب- لەرووى نابوورى يەو:
۲۳۱	ج- لەرووى مېژوويەو:
۲۳۲	ھ- لە رووى فکەر و نايدۆلۆژيا:
۲۳۳	ل- ئادەمیزاد
۲۳۴	و- لە رووى کۆمەلایەتى و خێزانەو
۲۳۵	ن- لەرووى سياسیەو:
۲۳۶	بۆ دۆزى کورد
۲۳۷	۲- مەدرەسەى سۆشیاالیستی
۲۳۹	۳- مەدرەسەى لیبرالى
۲۵۰	۴- مەدرەسە (یان) تەوژمى نەتەوايەتى
۲۶۲	زیانەکانى نايدۆلۆژياى نەتەوايەتى
۲۶۶	- کار ییگەرى عەلمانىت لەسەر کۆمەلگەى کوردهوارى
۲۶۶	ئاکامەکانى لە کوردستان
۲۷۲	ھەندى دياردهى زیان بەخشى تری
۳۰۱	سەرچاوهکانى توندو تیژی :
۳۰۳	ئەزمونى دەسەلاتى کوردی ۱۹۹۱- ۲۰۰۷ :
۳۱۲	رابوونى ئیسلامى
۳۱۲	حزبە کوردستانىهەکانى ئیسلامى
۳۲۶	گرفته گشتیهەکان:
۳۲۹	گرفته تاييهەتیهەکان:
۳۳۵	(کۆمەل + بزوتنەو)ى ئیسلامى لە کوردستان
۳۳۵	پەگ و پيشە:
۳۴۷	یەكگرتووى ئیسلامى کوردستان
۳۸۸	پروژهەکانى رزگارکردنى کوردستان
۴۰۴	حزبە کوردستانىهەکان... لە کوێ رادهست پى بکەن؟

ابو علی کردی

کتیباخانہ

حاجی قادری کوپس

دیزاین - چاپکردن - بلاوگرندوہ

hawler.chap@gmail.com

066 2233868

066 2648907

عیراق - کوردستان - ہسولیر

نرخہ ۲۰۰۰ دینارہ

07480176825 - 07501122116